

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÇUKUROVA FOLKLORU ÜZERİNE MEKTUPLAR

Ağıdı

Paylaşmak

**MUSA TOLU
BEKİR İŞLEK**

1 . Cilt

Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar

Ağıdı Paylaşmak

Düziçi Folklor Kitapları: 5

Şubat 2016

Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar

Ağıdı Paylaşmak

Bekir İşlek - Musa Tolu

ISBN:

Yayıncı Sertifika No:

Kapak Tasarım ve Yayına Hazırlık: Hakan Alpin

Baskı-Cilt:

Tel:

Önemli Not:

Bu kitapta geçen emmi, dayı ve benzeri ifadelerin gerçek kişilerle hiçbir ilgisi yoktur. Bu isimler anlatılan konunun kolay anlaşılabilmesi için kullanılmıştır.

DÜZİÇİ FOLKLOR KİTAPLARI - 5

Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar

Ağıdı Paylaşmak

Av.Ahmet Çolak

Ali Ozanemre

Bekir Dağsever

Bekir İşlek

Emir Kalkan

Doç.Dr. Kürşat Korkmaz

Musa Tolu

Doç.Dr. Mustafa Sever

Prof.Dr. Osman Gökçe

S.Burhanettin Akbaş

Yaşar Çağbayır

Derleyenler

Bekir İşlek - Musa Tolu

TEŞEKKÜR

Biz, bir gurup arkadaş, Cenuptaki Türkmen Oymaklarının yok olmak üzere olan sözlü kültürlerinin peşine düşüp, ulaşabildiklerimizi derlemeye çalıştık. Aşağıda okunacağı üzere kimimiz teyple, video ile kimimiz yazarak kaydettik. Sonra bu kayıtları birbirimize mektuplar yazarak paylaştık. Bu yazıcı ailesine Çukurova diliyle ‘Horanta’ dedik. Yapmaya çalıştığımız hiçte kolay bir iş değildi. Bazı arkadaşlarımız saatler süren ses kayıtlarını pösteki sayar gibi yazıya aktardı. Boyun fıtığı olanlar oldu. Kısa denecek bir sürede yaklaşık 500 sayfalık bir metin ortaya çıktı. Görevimiz bittğinde Horantacak tatlı bir yorgunluk içindeydik.

Yorluğumuzun çıkması ve bütün Çukurova'ya ait olan ürünlerin kitap olarak da Çukurova'ya mal edilmesi gerekiyordu. Sağımıza solumuza bakıp; işin önemini fark edecek, bu metni kitaplaştıracak, baskısını üstlenip Çukurova'ya mal edecek bir kurum aramaya başladık.

Sağ olsun, bizi ve çabamızı büyük bir öngörüyle Seyhan Belediye Başkanı Sayın Zeydan Karalar Bey fark ve takdir etti. Ve elinizdeki kitap Sayın Zeydan Karalar'ın şahsında Seyhan Belediye Başkanlığı'nın yardımıyla okuyucuyla buluştu.

Bu vesileyle Seyhan Belediye Başkanı Sayın Zeydan Karalar'a ve Kültür Müdürü Sayın Güven Boğa'ya Çukurovalılar adına yürekten teşekkür ediyoruz.

Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar / Ağıdı Paylaşmak Kitabı
Yazıcı Horantası

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM 13

- 1- Sözbaşı 14
- 2- 1. Mektup / Erbebi Olmak 16
- 3- Sözbaşının Birinci Kertiği 18
- 4- 2. Mektup 20
- 5- Küçük Bir Edebiyat Soruşturması 21
- 6- 3. Mektup / Önüne Abdal Oturmamış Olmak 23

2. BÖLÜM 25

- 7- 4. Mektup 26
- 8- 5. Mektup 26
- 9- 6. Mektup / Biricik Biricik Üzümler Yemek 28
- 10- 7. Mektup 29
- 11- 8. Mektup / Pekmez ve Tuz Üzerine 30
- 12- 9. Mektup 31
- 13- 10. Mektup / Sıçan Düşmüş Pekmez Kazanı 32

3. BÖLÜM 35

- 14- 11. Mektup / Kuduret Lokmasıdır Bu, Denkte Bir Çıkar 36
- 15- 12. Mektup 37
- 16- 13. Mektup 38
- 17- 14. Mektup / Bu Bir Mektup Sayılmalı 39
- 18- Sarı Ahmet Ağıtı 41
- 19- 15. Mektup 44
- 20- 16. Mektup / Ali Ozanemre'nin Mektubu ve Sarı Gelin İçin 46
- 21- Çağaloğlu ve Ben(!) 47

4. BÖLÜM 49

- 22- 17. Mektup / Kabak ve İşin Zoru 50
- 23- Sen Kert, Ben Kesirim 51
- 24- 18. Mektup / Keskenmek Vurmaktan Kötüdür 52
- 25- 19. Mektup 53
- 26- 20. Mektup / Tecirli Bir Şair Osman Gökçe, Berit'in Gözyaşları Hakkında, Alamut Kalesi ve saire 55

5. BÖLÜM 63

- 27- Tecirli Eşkiyasının Andırın Ağasına Harçlık Vermesi Beyanındandır 64
- 28- Şerif'in Ağıtı / Giriş 66

29- Ha Yeğenim, Ha	70
30- Zıvgaranın Körü	71
31- Tecirlileri Çözmek	75
32- Musa'nın Mektubu	76
33- Getir Akşamki Kafayı	77
34- Arakıya Verip Anırmanın Sırrı Önce Cuvaraya Verip Savurmadadır	80
35- Haha Berinin Ölçüsü Nedir	81
36- Bekir İşlek'ten Musa Tolu'ya	83
6. BÖLÜM	87
37- Orakçılar ve Evin Kızı	88
38- Ekin Biçmek Zor İştir / Mektuplaşmalar	89
39- Çukurova Folkloru İçin 'Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak'	96
40- Bekir İşlek'ten S.Burhanettin Akbaş'a	98
41- Delinin Başında Çam Dalı Sokulu Olmaz ki / Deli Çeşitleri	100
42- Kitap ve Hısta(!) Üzerine	103
43- Bekir İşlek'ten Musa Tolu'ya	104
44- Sansar Abdullah	106
45- Bekir İşlek'ten Musa Tolu'ya	108
46- Yollar Dürülüyor	110
47- Tahra mı, Balta mı	111
48- Beline Him Taşı Düşmek	112
49- 21. Mektup	115
50- Herif ve Heri Üzerine	116
7. BÖLÜM	117
51- Heeri	118
52- Tunus'ta Zeytin Gezisi ve Çukurova'da Dışlığı Gelmek Sözü Üze-	118
rine	
53- Yaşar Çağbayır'ın 'Yanık Çaydanlık' Kitabı Üzerine	121
54- Tunus	122
55- Ceren'in Ayak İzinde	123
56- Köroğlu Faslı	124
57- 68'lilerin Ağdı / Adam Gibi Sevemedik Memleketimizi	128
58- Tunus Gezisi ve Dışlık Üzerine	131
59- Taşı Dikmek - Bel Basamak	134
8. BÖLÜM	139
60- Çukurova'dan Dini Hicivler	140

61- Sabah Namazını Kılmayanlar Dışarı Çıksın	140
62- Ee, Gavır Mısın Bre	141
63- İkbalıma Gara Talihime	141
64- Besmele Senin Neyine	142
65- Burnum Tahtaya Gısıktı	144
66- 22. Mektup / Bekir Dağsever'in Derlemelerinden	146
67- Time Toprağı (Kimya)	146
68- Bir İnanış	146
69- Küçük Çocuklarda Dişeme (= Yeni Diş Çıkarma)	147
70- Yas Yerine Gitme	147
71- Ayna Tutmak	147
72- Karacaoğlan	147
73- Hangi Köy Bre	148
74- Çitli Köyü Avşarlarında Yağmur Duası (ya da Tilki) / Çomçalı	
Gelin	151
75- Būdürüs'e Doğru / Sarı Nişan	152
76- Būdürüs'e Mektup Var	154
77- Būdürüs'e Yazılan Mektup / Niye Elif'inden Haber Vermedin	155
78- Būdürüs'ün Cevabı	155
79- Būdürüs'ün Türküsü	156
80- Maraş'a Tosak (= Şimşir) Götürmek	157
81- Avrat Yürüyüşü - Gelin Yürüyüşü - Teze Kız Yürüyüşü	158
82- Bekir Dağsever Derlemelerinin Devamı	161
83- Züluf (Zilif) Kesmek	161
84- Toz Dedem (Tozoğlu)	162
85- Şimdilerde Kullanılmayan Türkçe Sözlükler	163
9. BÖLÜM	165
86- Ağzıaşağa Yakılmak	166
87- Âşık Mahmut'tan 3 Kalıt ve Usul Yazışmaları	167
88- Bekir İşlek'ten Ali Ozanemre'ye	169
89- Yazma Yöntemine Öneri	170
90- Âşık Mahmut'tan 3 Kalıt: I.Beyler Atışması / Bendeki	Âşık
Mahmut (Körkü)	173
91- Âşık Mahmut Kayıtları	175
92- Beyler Atışması İçin Ön Açıklama	176
93- Beyler Atışması Şiiri	178
94- Âşık Mahmut Diliyle İlgili Açıklama	179
95- Âşık Mahmut Diliyle 'Beağler Atışması' Türküsü	180
96- Âşık Mahmut'tan 3 Kalıt: II.Tülü Mehmet Ağıtı Hakkında	183
97- Tülü Mehmet Ağıtı	185

98- Âşık Mahmut Diliyle ‘Tülü Mehmet Ağıtı’	186
99- Âşık Mahmut’un Okuduğu Tülü Mehmet Ağıtı’nda Yer Almayan Öbür Dörtlükler	189
10. BÖLÜM	191
100- Âşık Mahmut’tan 3 Kalıt: III. Türkülü Halk Öyküsü: Turna Teli / Ön Bilgi	192
101- Bugünün Diliyle Türkülü Halk Hikâyesi: Turna Teli	193
102- Âşık Mahmut Diliyle Durna Teli	205
103- Son Söz	225
 11. BÖLÜM	 227
104- Bekir İşlek’ten Musa Tolu’ya Mektup	228
105- Osman Emmi’nin Duldasında Gızınmak (= Isınmak)	229
106- Tecirli Bir Şair Osman Gökçe’nin ‘Döndü Kızlar’ Kitabı Hakkında	230
107- Osman Gökçe’den Mektup	232
108- Osman Gökçe’nin Kitap Tanıtımı Hakkında	233
109- Bekir İşlek’ten Prof.Dr.Osman Gökçe’ye	236
110- Berit’le Birlikte	238
111- Osman Gökçe’ye Yazılan Mektup	246
112- Musa Tolu’dan Osman Gökçe’ye / Berit’in Gözyaşları Hakkın- daki Yazısı	249
113- Körün Oğlu’nun Ağıtı	252
114- Telli Senem Ağıtı	253
115- Tecirlinin Kendi Karısını Kaçırarak Zorunda Kalışının, Yani Margıl Kızının Heykasi	256
116- Musa Tolu’nun Mektubu	257
117- Margıl Kızı	257
 12. BÖLÜM	 271
118- Abdullah Budak’tan Derlemeler	272
119- Yoncalı’nın Ağıtı	273
120- Çuhadar’ın Ağıtı	275
121- Ekini Kanatmak: Keşik Meselesi	276
122- Düziçi’nde Zaman Tanımları	281
123- Ertesi Yıl Derlemeleri	281
124- 23. Mektup	282
125- Ağıtla Atışma Olur mu	286
126- Aldı Sözü Muhtar: Nazara Karşı Kekik Tütsüsü	289
127- Diğer Sarı Ahmet Derlemeleri	290
128- İt Yalı, Ecik Bayramı, Sarı Ahmet ve Diğerleri	292

129- Gene de Kırkmişlar	293
130- Musa Tolu'nun Derlediği Sarı Ahmet Ağıtı	294
13. BÖLÜM	299
131- 14. Uluslararası Altın Saz Ödüllü Karacaoğlan Âşıkklar Bayramı	300
132- Ay Dooost: Âşık İmami	302
133- Âşık İmami ile Abdal Kızı Tuğba	303
134- Baraklı Karacaoğlan	305
14. BÖLÜM	313
135- Onları İyi Tanırım	314
136- Berlin'den Çukurova Hikâyeleri	315
137- Berlin'in Ağaçları	318
138- Berlin'de Ağaçlar	319
139- Andırın'ın Anıt Ağaçları ve Berlin'de Sessizlik	321
140- Cin Kayası Efsanesi	323
141- Alaman'ın Sessizliği	325
142- Bekir'in Mektubu	328
143- Bekir İşlek'ten Musa Tolu'ya	329
144- Musa Tolu'dan Bekir İşlek'e	331
145- Bastığı Yerde Ot Bitmeyen Türk	334
146- Musa Tolu'dan Bekir İşlek'e	337
147- Yerel İfade ve Yakıştırmalar	340
148- Bir Zaman Dilimini Tanımlayanlar	341
149- Bir Ölçüyü, Bir Karakteri, Bir Tanımlamayı Anlatanlar	342
15. BÖLÜM	347
150- Aldı Sözü Bekir Dağsever / Yardımlaşmak	348
151- Vebalı Günahı Cevdet Paşa'nın Boynuna	350
152- Âşık Ali Demirci 1924 Doğumlu (Köroğlu'nun Kardeşi)	350
153- Kurtlar ile Cöbeli'nin Türkü Söylemeyenine Zina Dölü Derler	352
154- Yüzük Kaçırma	353
155- Musa Tolu'dan Bekir İşlek'e	353
156- Köçek Dönderme	359
16. BÖLÜM	363
157- Musa ile Harun Hakkında	364
158- Bekir İşlek ve 'Seksan Kapıya Doksan Değnek Çalmak'	365
159- Musa, Harun ve Ahmet Çolak Üzerine	367
160- Musa'nın Gavırlığı	368
161- İkinize Bir Mektup	370

162-	(Bundan Fazlası Denmez) Tecirliler ve Cevdet Paşa Hakkında	371
163-	Bekir İşlek'ten Musa Tolu'ya	373
164-	Oruçlukta Güneşi Taşlayanlar ve Diğerleri	374
165-	Püsük Meselesi	376
166-	Veysel Karani ve Zaloğlu Üzerine	377
167-	Gavırlık, Lakap Takmak ve Aşlanık Üstüne	379
168-	Aşık Abdurrahman'dan Bir Türkü	380
169-	Özür Mektubu	384
170-	Eylül 2015 Derlemeleri: Yeni Bir Yemen Ağıtı	385
171-	Geceyarısından Sonra Yazılan Mektup	389
172-	Zeytin Ağaçlarının Bakımının Önemi Hakkında	390
173-	Hocalar, Muskalar ve Ökkeş Üzerine	391
174-	Yemen Askerliği Kadar Özlem ve Iskat Üzerine	392
175-	Iskat ve Devir	392
176-	Iskat	394
177-	Getir Garı Çarışımı	396
178-	Osmanlı'nın Adaleti	396

17. BÖLÜM 399

179-	Mektuplar	400
180-	Bendi Çınar Dalı ile Basılı Salak	401
181-	Askerden Geldiğin Gün	402
182-	Kıyılamayan Tuvalet	403
183-	Elaziz'den Gelen Hasta	403
184-	Andırın'da Soğan Kıtlığı	404
185-	Andırın'ın Efendi Ağaları (Daha Neleri Var Bu Çukurova'nın)	404

18. BÖLÜM 407

186-	Kadınlarımız	408
187-	Elif Hatun'un Dünürleri	409
188-	Sariye Hatun'un Fendi	409
189-	Serkis'in İnadı	410

19. BÖLÜM 411

190-	Kervancı Fesi Sıkı Tut	412
191-	Arakıya Verip Anırmak veya Adını Deliye Koymak Üstüne	412
192-	Yazı Kertiği / Yazı Esrümesi - Arakı Esrümesi	413
193-	Şimdi Biraz Çilendirsene	415
194-	Dayına Sıkı Sarıl	416
195-	Salavat Kuvvete Bağlı: Yörükler	416
196-	Kaçak Tütün ve Kolcular Üzerine	418

197-	İkinci Yanıt	419
198-	Tütün ve Halis Zeytinyağı Üzerine	420
199-	Un Bulamacına Niyet / Abdala Yal Kısımet	420
200-	İt Yalı	421
201-	Denkte Bir Çıkan Borç / Denkte Bir Çıkar	421
202-	İt Yalı, Ecik Bayramı, Sar'ahmet ve Diğerleri	423
203-	Musa Tolu'dan	423
204-	Kaynak Kişi ve Tavatır Tomatis Giziri Hakkında	425
205-	Yeniköylü Vızzık Hasan ve Miktat Hoca'nın Tavatır Tomatis Giziri	425
206-	Derdim de Bundan Alıyormuş	427
207-	Şerif Vukuatının Hesabı	428
208-	İnce Doru	430
209-	İnce Doru'nun Hikâyesi	431
210-	Yeni Bir Kazan Daha	432
211-	Şerif'in Türküsü	436
212-	Haydan Gelenle Serilen Sofralar Üzerine	439
213-	Mulla Veli	440
214-	Faka Düşenler ve Kazandan Taşanlar	441
215-	Mıh Sıçanlar	443
216-	İşine Karışmam	445
217-	Nerdesin	446
218-	Gurk Olmak	447
219-	Him Taşı	449
220-	Dilime Bağla	449
221-	Hepiciğini Tanıyorum	450
20. BÖLÜM		451
222-	Kitap Eleştirisi Hakkında	452
223-	'Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak'ta (Aşık Karayığit Osman'ın Anlattıklarında) Dil ve Anlatımla İlgili Bazı Hususlar	454
224-	Ozanemre Eleştirisi Hakkında	458
225-	Bekir İşlek'ten Musa Tolu'ya	459
21. BÖLÜM		463
226-	Gönüllü Bir Halk Kültürü Derlemecisinin Kitaplara, Sözlüklere Girmemiş Bazı Atasözü ve Deyimler Üzerine	464
227-	'Bir Cerene Av Olmak' Kitabı Üzerine	469
228-	Sonuç	471
229-	Gönüllü Bir Halk Kitabı Derleyicisinin Dilbilimcilere Notları	471
230-	Kendi Önünde Oturan Abdal	479

231- Türk Dünyasının Karacaoğlan'ı	481
232- Çukurovalı Karacaoğlan	482
233- Karacaoğlan'a Molla Kasım Olmak	482
234- Zeytinseli'nde Sevda Seli	486

1. BÖLÜM

SÖZBAŞI

Sevgili okuyucular,

Ben aslında serinin dördüncü kitabı olan '*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*' kitabımla '*Düziçi Folklor Kitapları*' serisini bitirmiş; 'deliliği' bırakıp, oturup 'akıllı uslu' zeytincilik üzerine bir kitap yazmaya başlamıştım. Gelin görün ki, Allah kul başına vermesin, 'şöhret afetinin' nasıl tezahür edeceği hiç belli olmuyor (Megalomani ile hakkıyla ve nasıl baş ettiğimi '*Bir Cerene Av Olmak*' kitabımın 230 ve devamındaki sayfalarda bulabilirsiniz).

Kararımı değiştirip serinin bu beşinci kitabını yazmaya başlamama sadece Musa Tolu'nun aşağıdaki fevkalâde kıskırtıcı yazısı sebep olmadı.

Kitabın sonuna doğru okuyacağınız Nail Tan Beyefendi'nin övgü dolu yazısının yanı sıra, imzalayıp kargoyla kitaplarımı ulaştırdığım pek çok edebiyat profesörü de, "Yaşa, var ol, çok iyi gidiyorsun!" diye alkış tutunca iş değişti.

Bir de Nail Tan Beyefendi yazısını Türk Edebiyat Dünyasının en itibarlı dergilerinden Türk Dil Kurumu'nun '*Türk Dili*' dergisinde yayınlamaz mı?

Böylece tekrar yola koyulduk.

Yoksa ben 2008 yılında verdiğim, "Düziçi Folkloru için her sene bir kitap yayınlama," sözümü ve sloganımı çoktan unutmuştum. Peki, 'yanımda, yönümde' ve sağımda solumda ne Düziçi Belediyesi'ni, ne Kaymakamlığını, ne de Osmaniye Valiliği'ni veya derlemeden baskıya masrafları paylaşacak başka hiç kimseyi göremediğimden, ancak çocukların rızkından keserek bu dört kitabı nasıl çıkardım?

Evet, artık bildiğiniz bir laf: "Çukurova folklorunun delisi tutması," böyle bir belâdır. Çoluk çocuğa, aile efradına karşı da, "Adınızı deliye, gıcınızı çalıya koydunuz mu," mesele bitiyor.

Şimdi de 'aşlanığı' (= şakayı) bir yana bırakıp, asıl sebebe gelemim. Bu Düziçi / Çukurova Folkloru, 'çimmesini' bilene uçsuz bucaksız bir derya, arkadaş. Derlemeyle yazmayla bitecek gibi değil.

İlle de (= 'illâ ki' değil) seveceksin.

'Elden biri' (adeta bir oryantalist) gibi değil, 'bizden biri' gibi sevecek ve derleyeceksin.

Peki, bu 'bizden biri' gibi'nin ölçüsü nedir ki?

Âşık Mahmut'tan, '*Turna Teli Hikâyesi*'ni kaydederken, 'oğlanlık tutmuş gibi' (Oğlanlık tutmuş gibi olmak: Hayretten veya sevgiden şoka girmek. Oğlanlık tutması: Hastanın donup kaldığı bir çeşit sara hastalığı) olmak.

Yahut Düziçi, Alibozlu köyünden, Ağıtçı Abdullah Budak'tan '*Sarı Ahmet'in Ağıtı*'nı dinlerken salya sümük ağlamak.

Ya da Âşık Kır İsmail'in 20 kıtalık '*İmece Türküsü*'nün derlenemeyen 15 kıtasını derlemek için beş köyde '*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*' suretiyle kapı kapı dolaşıp derlemeyi tamamlamak gibi.

Bunlardan birini bile yapabilirsiniz, sadece 'bizden biri' olmazsınız. Aynı zamanda bu işin 'erbebisi' de olursunuz.

Yeniden yazma sebeplerimden ikisi de şudur: Âşık Kirik Ali'nin '*Öksüz Ali Hikâyesi*' birer saatlik üç kasetten oluşur. Bu kasetleri bulabilmek için üç ayrı köy dolaştım. '*Öksüz Ali Hikâyesi*'nin Âşık Mehmet Ova anlatımını '*Tekeden Teleme Çalmak*' kitabımda arz etmiştim. Güzel bir anlatımdı. Âşık Kirik Ali anlatımı ise en az Ova'nın anlatımı kadar zengin, hareketli, usta işi ve güzeldir. Bu hikâyenin de bir kitapta yer alması gerekiyordu (Bu sözümüzde şimdilik duramadık).

Aynı şeyler talihsiz (talihsizliği usta bir anlatıcı olmasına rağmen, elde doğru dürüst bir kaydının bulunamamasındadır) ve büyük usta Âşık Mahmut'un '*Turna Teli Hikâyesi*' için de söylenebilir. Ha, talihsiz olan Âşık Mahmut mu, yoksa onun anlatımlarını hakkıyla derleyip değerlendiremeyen bizler miyiz, o da ayrı bir konu.

Şimdi Musa Tolu kardeşimin 'erbebisi olma' deyimini de açıklayan şu yazısına bakar mısınız?

* * *

BİRİNCİ MEKTUP

ERBEBİSİ OLMAK

Aziz dost,

‘*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*’ kitabınızı aldım.

Başladım bile, ‘Bismillah’. Tez zamanda aktarırım ‘evelallah’.

Ve de hiç şüphe etmiyorum ki; “Öküzin iyisi ev danasından”(1) olacağı gibi, devin güçlüsü de topal(2) olur, kardeşim.

Daha sözün başlangıcında anladım ki, ‘Bizim Bekir’ bu işin ‘erbebisi’ olmuş dedim. Sümme haşa, beni Pir Taptuk, kendini de Yunus gibi gördüğünü aklına bile getirme! Sen zaten bu işin vallahi de ‘erbebisi’ (= Erbabı) olmuşsun. Bu ‘erbebisi’ lafını da atlamayalım hani. Yeri gelmişken anlatıvereyim de! Nemeğerek (= Neme lazım, ne gereği var) de borçlu kalayım?

* * *

Öğretmenliği kadar sohbeti, sazı sözü de mükemmel olan ve okuldan ağabeyim saydığım İbrahim Sarıyıldırım’dan duydum bu olayı. Kendisi gibi güzel anlatamam, ama bizim, “Emmioğlu,” diye çağırdığımız, “Ede,” demeden konuşmadığımız folklor deryası davulcularımızın binlerce hikâyesinden biridir bu anı.

Stajyer öğretmendir İbrahim Sarıyıldırım Düziçi’nin Yenice Haruniye Okulunda. Mahallede onlarca davulcu çadırı vardır. 1.sınıfa yeni başlayan Toraşan, Sarıyıldırım’ın öğrencisidir. Heveslidir, zekidir, çalışkandır, ama çok da kurnazdır. Okula gün aşırı gelmektedir. Onun için Pazartesileri düğün dönüşü, Cumaları ise yeni bir düğünün başlangıcıdır. Asistan Toraşan sigara molalarında babasının davulunu dövmekte veya amcasının zurnasına üfleemektedir. Okulun ilk ayları da aksi gibi düğün mevsimidir Düziçi’nde. İdeal öğretmen Sarıyıldırım, Toraşan’ın okur-yazar olmasını çok istemekte, fakat Toraşan okulu asmaktadır. Peki, çareler tükenir mi?

Davulcularla eski ve engin bir dostluğu olan Sarıyıldırım kesin çözüm için senaryoyu hazırlamıştır.

(1) ‘Ev danası öküz olmaz’ Bkz. Bekir İşlek, *Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*, Çatı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 14 ve devamı.

(2) “Ben sılaya gidemiyorsam, onu buraya getirebilirim diye düşündüm. Güzel Ahmet Hikâyesi’ndeki ‘Topal Dev’ gibi Çukurova’yı folkloruyla gurbete taşıdım.” Age s.10.

Toraşan  ğretmenine kendisini babasının okula göndermediğini söylemektedir. Sabah okula gelen Toraşan'ı sınıfta sorguya alan  ğretmen devamsızlıkları konusundaki bahanelerini kabul etmeyerek, “Ben anlamam. Siz benim sabrımı kötüye kullandınız. Ama ben yapacağımı biliyorum. Bir daha okula gelmezsen; seni de, babanı da cendermeye teslim ederim. Cenderme adamı ne yapar, sanıyorum bilirsin?” der.

Toraşan can evinden vurulmuştur. Mağlup ve mahcup bir edayla, “Bilmez miyim,  ğretmenim. Vallahi cenderme adamı osurtturur!”

Meselenin vahameti anlaşılmıştır. Toraşan aradaki açığı kapatmak üzere dört elle sarılır alfabeye. İki gün için  ermen   it (= çok çeşitli) ‘A’lar yazmaktadır. Ve bu ‘A’ları değişik stillerle süsleyerek, büyük bir özgüvenle gösterir öğretmenine.  ğretmeni de bu çabadan ziyadesiyle memnundur.

“ ok güzel olmuş, Toraşan'ım! Eline sağlık,” diyerek teşvik eder çalışan(!)  ğrencisini.  d l n  alan Toraşan sırasında kaykılarak, yani oturuşunu veya duruşunu dikle tirerek, “Erbebisi –oluğum (= ‘olmu um’) değel (‘değil’) mi  ğretmenim?” der.

Bu ‘erbebisi’, o ‘erbebisi’ i te...

* * *

Şimdilik bu kadar! Hoşçakal benim ‘topal dev’ arkadaşım.
 aban,  alı man ve vefalı dostluğun için teşekkür eder, kutlarım seni.
Sevgiyle, muhabbetle kal.

17.1.2012

Musa Tolu

Adana

* * *

SÖZBAŞININ BİRİNCİ KERTİĞİ⁽³⁾

Bu mektupla başlayarak Musa Tolu ile yazışmalarımız Çukurova'dan değişik folklor konularında zenginleşerek ve renklenerek sürdü gitti.

Musa Tolu, *'Düziçi Folklor Kitapları'* serimizden olan benim *'Bir Cerene Av Olmak'* ve *'Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak'* isimli ikinci ve üçüncü kitaplarımı da renkli folklor yazılarıyla şereflendirmişti. O kitaplarda kendi deyimiyle, "Hıstası (= Hissesi) kadar ağıtını yakıp, ağlayıp," gitti (*'Hıstası kadar ağlamak'* hakkındaki açıklamaları aşağıda 'heykâsi' ile okuyacaksınız).

Son kitap için yukarıda arz ettiğim mektubu gelince, "Artık bu gavırın peşini değil, yakasını pıttırmasam (= Bırakmasam) gerek," deyip, "İlle de yazacaksınız!" diyerek yakasına yapıştım.

Bu mektuplar gitgide konudan konuya atlayarak âşıkların 'atışmalarına' dönüştü. Zaman zaman bazı başlıkları kim daha hakkını vererek yazabilecek diye yarıştığımız da oldu.

Musa Tolu kardeşimiz hem Andırın'ın en 'eke' şorcularından, hem de 'yornuklu' (= Dinlenmiş, dingin). Bense sermayeyi ilk üç kitabımda epeyce tüketmişim, şimdi ise dördüncü kitaptayız. Yine de baş etmek için elimden geleni yapmaya çalıştım.

Bu arada baştan beri, "Ulan arkadaş, bu Çukurova folkloru çimmesini bilirsek bitmez tükenmez bir derya. Bunu 'horantacak' yazmalıyız. Benim pestilim çıktı. Allah'tan korkun," diye önüme gelene 'garanmaktayım' (= Garanmak: yakınmak, rica etmek).

Sonra Musa Bey'le diğer horanta fertlerini de bizimle birlikte yazmaya davete başladık (Ona şimdilik 'Bey' desem de, atışma başlayınca 'ne gavırın sırta gideni' olduğunu anlayacaksınız). Sadece davet etmedik; onlara zaman zaman sataştık, hatta taciz ettik.

Farsakların 'Belikli Gavırı', Avukat Ali Ozanemre horantanın baştan beri ortasında idi. Çok yakın dostumuz olduğu için kendisine rica bile etmedik, emrettik.

Adaşım, Avşarların aslanı, şair ve yazar Bekir Dağsever ise, baştan beri horantamızın içindeydi. Ne zaman bunalsak, bize Dülül'ün yayla esintilerinden güzel 'heykaler' verdi.

Adını burada saymadığım önceki horanta fertlerine kadar, bundan sonra da eli kalem tutan herkesin katılması için çabalıyoruz.

Ceyhanlı, Musa Tolu'nun da, benim de Türkçe öğretmenimiz olan; Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyeleri'nden Prof. Dr.

(3) Kertik: çentik, işaret

İsmail Görkem Hocamız, yazılı ve sözlü olarak, hem dolaylı dolaysız horantamız içinde bulundu, hem de yaptığı derlemeler ve yazdığı kitaplarla bize rehber ve ölçü oldu. ‘rakımımızı’, ‘hizamızı’ belirlemek üzere gözü-müzün ucuyla hep onu ve kitaplarını kolladık.

Sadece Aşağı Çukurova’dakileri değil, Yukarı Çukurova’daki eli kalem tutanları da horantamıza katılmaya davet ettik. Kayseri’den Seyit Burhanettin Akbaş Bey zaten horanta fertlerimizdendi. Kayseri’nin, hem de ‘şehir yazıları uzmanı’ yazarlarından Emir Kalkan Bey’i de davet ettik. Sağolsun o da horantamıza katıldı.

Ulaşabilirsek İç Anadolu’muz abdallarının usta yazıcısı, güzel sözlü, güzel gönüllü, güzel gözlemci İmdat Avşar Bey’i de horantamıza katmaya çalışacağız.

Avşarların Çelebisi ve beyefendisi, Harnı (= Haruniye / Düziçi) Öğretmen Okulu’nun şeker gibi Türkçe Öğretmeni, ‘Şeker Ahmet’i— Ahmet Z. Özdemir’i de; çelebiliğini bildiğimiz, sevgimize güvendiğimiz için kendisine sormadan önceki kitaplarımızda horantamıza katmıştık. 1960’lı yıllarda Harnı’da yanılıp yakılıp atışma gafletinde bulunduğu Karacaoğlan Torunu, Şair Cevdet Yeşil’imize açık farkla yenilse de, biz Tecirliilerin Harnılıları yürekten sevdiğini biliyoruz.

Saydığım yazarlar Kayseri Avşarlarından, Dadallarından olup, Yukarı Çukurova’nın ‘deve dişi gibi’ adamlarıdır ki, her biri bir kültür kalesi misalidir. Bu yüzden Yukarı Çukurova Folkloru hakkında yazabileceklerini yazabilseler ne güzel olur diye temenni ediyoruz.

Dikkatlice bakılırsa, bir iki kelâmdan sonra üslubumuzun hemen ‘ağzı kızışmakta’, (yabancılar göre ‘laubalileşmekte’), hemen ‘aşlanık’ (= Şaka) yollu takılmalar başlamaktadır. Bu sadece, “Adımızı deliye, gıcımızı çalıya koymuşluğumuz,” ile ilgili bir durum değildir. Bölgenin genel üslubu budur. Bir Çukurovalı ‘aşlanık’ havasına girmeden, şakalaşmadan biriyle uzun boylu şor edemez. Çatlar. İkide bir dudaklarını ısırarak, yutkunmak zorunda kalır. Söz, sohbet yavanlaşır, büyük bir eziyet ve zulüm haline gelir. Bu hususlarda aşağıda hem benzeri açıklamalar, hem de bol bol ağzı kızıl folklorik metin örnekleri göreceksiniz.

Bazı kısa mektup veya yazılar da size anlamsız gelebilir. Bunlarda da mutlaka Çukurova Folkloru’na ilişkin bir atasözü, deyim veya kelime veya bir sonraki yazının tuğlası olma özelliği mevcuttur.

Bu konuda artık bir de ‘sloganımız’ değil de, ‘ağzımıza pelesenk ettiğimiz’ sözümüz var:

“Çukurova’yı ‘el’ gibi, bir ‘oryantalist’ gibi değil, Çukurovalı gibi yazmak istiyoruz.”

* * *

2. MEKTUP

Aşağıdaki cevap sadece ‘savmak’, ‘bellengeç’, ‘pıttırmak’, lafin ‘eyasine vurmak’, ‘gerneşmek’ gibi kelimelerin açıklanması ve cümlede kullanılması için verilmiş ve kitaba alınmıştır.

Tarih: 18 Ocak 2012 Çarşamba

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Sevgili Musa,

Ben senin ‘Taptuk’ olduğunu ‘kalbimde tutuyordum’. Sen ‘eşkere’ ettin, pirim.

Ben öyle ‘bir avuç buğdayla savılacak’ Yunuslardan değilim (‘Dilenci savmak’, ‘Gada savmak’... Aklına gelen başka ‘savmak’ lafı varsa, yazıver gurban). Eteğinden tuttum bir kere, asla ‘pıttırmam’ (= Pıttırmak: Bırakmak, koy vermek).

Biz bu bellengeç (= Başlangıç) ile Düziçi / Çukurova Folkloru Serisi-nin 5. kitabını yazdık bitirdik bile, şeyhim. Hem de türkü çağırarak.

Seninle böyle ‘lafın eyasine vurmak’ nasıl bir keyiftir.

‘Lafın eyasine vurmayı’ sonra konuşuruz. Allah aşkına, ekran bül-bülleri bir yana, pek çok akli başında yazarçizer ve sanatçı takımının fütursuzca gerneşe gerneşe (= Gerine gerine, rahatlıkla) söyledikleri büyük bir keyifle istimal ettikleri şu ‘keyif’ lafına bizim Çukurovalılar ne der?

Sıkı dur: “Keyif eşşekte olur ulan, ağzını topla.” Peki biz bu lafı neden sarf etmekteyiz? Senin deyimimle ‘sümme haşa’; Aydınlarımıza hakaret etmek için değil tabii. Peki neden? Yalnızca folklor aşkına.

Şu kısa yazışmada çoğu TDK sözlüklerine geçmemiş kaç deyim ve kelime bulduk bakalım. Boş ver ona ‘uzmanları’ baksın. Biz sevgili TDK’ya ‘acar sözcükler’ bulalım.

Amanı bilir misin gardaş? “Dişimizin biri boğazımızda olmalı.”

Ulan şu ‘dünya felekte’ Çukurova folklorunun delisi sana da iflah etmez (‘İflah etmez bu dert beni öldürür’). Bir şekilde bulaştı ya -hadi ben yine de kullanayım- ‘keyfime’ diyecek yok.

Senin deyimle asıl sen ‘erbebisi oldun’ bu işin.

Musa Gardaşım, aman ha! Bu ‘*Seksen Kapı*’ kitabını haldır huldur aceleyle okuma n’olur.

Yukarıdaki yazını okuyunca ben senden korktum arkadaş. Eğer ‘yornuklana yornuklana’ okursan, bu kitabın her sayfası için en az bir folklor yazısı yazarsın.

Şayet okuyup bitirdiysen başa dön gardaş. Amanı bilir misin?
Bak uzun boylu yalvaracak değilim ha. ‘Cendermeyi çağırırsam’
adama ne yapacağını biliyorsun.

Yeni yazmaya başladığım ‘*Didim’de Zeytini Meltemler Sular*’ isimli
zeytin kitabını fırlattım attım arkadaş.

Yaşasın Çukurova Folkloru. Çukurova Folkloru dururken bir ‘Tecir-
li’ye’ mi kalmış ‘*Didim’in Zeytin Kitabı*’nı yazmak.

Lafa bak şimdi: Bir Tecirlinin ‘ağzının işi mi’?

Musa gardaşım, yazarı ‘horantasını’ genişletelim. Çukurovalılara sözü-
müz var; her sene bir kitap çıkacak diye. Bu yüzden ‘dişimizin biri boğa-
zımızda olsun’.

Selâm ve sevgiyle.

* * *

KÜÇÜK BİR EDEBİYAT SORUŞTURMASI

Kimden: Bekir İşlek

Kime: İsmail Gökem

Tarih: 18 Ocak 2012

İyi günler Hocam,

İnşallah herşey yolundadır.

Biz Musa Tolu ile ‘Düziçi / Çukurova Folklor Kitapları Serisinin
(henüz yazılacak) 5. kitabını bitirdik elhamdülillah.

İnanmazsanız vaktiniz olduğu bir ara ekteki mektuplara bir bakın.

Bu arada çalakalem yazarken arabeskleşiyor muyuz? Siz başka bir sıfat
da bulabilirsiniz; yani dil avamlaşıyor mu?

Selâm ve saygıyla.

* * *

Tarih: 18 Ocak 2012

Kimden: İsmail Gökem

Kime: Bekir İşlek

Merhaba Bekir,

Musa’ya yazdığın mektupta bir eksik bırakmışsın. Senin tüm kitap-
larını okuyup, okurken aklına gelenleri önce not etsin ve daha sonra da böyle
ballandıra ballandıra yazsın.

Bunu diğer tanıdıklarından da istemelisin.

Onlar da yazarsa, böylesi bir imece kitap olacaktır. Üstelik çok da güzel olacaktır.

Sizlere (= Sana ve ekibine) kolay gelsin diyor, selâm ve sevgilerimi sunuyorum.

* * *

Tarih: 18 Ocak 2012

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Ali Ozanemre

Ozan Ede,

Musa ile benim için ‘*Tersakan*’ dergisine bir ek yapsan nasıl olur bre?

İsmail Hoca’ya sorduğumu sana da soruyorum: Ekli yazılardaki Musa ile üslup, dil ve saire seviyemiz nasıl?

Görüşmek dileğiyle.

Bekir.

* * *

Tarih: 18 Ocak 2012

Kimden: Ali Ozanemre

Kime: Bekir İşlek

Sevgili kardeşim Bekir Bey,

Sayın Tolu’nun benden hızlı olduğunu kabul ederek belirteyim ki ben de ‘*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*’ın şu an 75. sayfasındayım (ileriki sayfalara doğru yaptığım karıştırmalarımı saymıyorum).

Sevgili ildeşim (Poyrazoğlu’nun kulakları çınliyordur),

Musa Tolu ile senin dil ve anlatımın birçok yönden benzer özellik gösteriyor. Bu belli. Sayın Görkem’e (ve bana da) yönelttiğin sorudan anlaşıldığına göre bu anlatım özelliğiyle kalem oynatırken olası ‘arabeskleşme’ kaygını dile getiriyorsun. Sonradan tevile yer vermeyecek netlikte söylüyorum ki, hiç de öyle değil. Olsa olsa yörenin Türkmen dilinden yararlanarak yaratılmış çok kendine özgü bir anlatımdır sergilediğiniz. Keşke zaman, güç ve fırsat bulsam da bu anlatım özelliği üzerine oylumlu, dişe dokunur bir yazı yazsam...

Bu konu için şimdilik, lütfen DEVAM diyorum.
Başarı dilekleriyle, sevgiler, selâmlar(4)...

* * *

3. MEKTUP

‘ÖNÜNE ABDAL OTURMAMIŞ’ OLMAK

Dedikodu tabii ki fenadır. Bilmez miyim? Peki, o 4’üncü dipnottaki bal gibi dedikodu değil midir?

Hâşâ, katiyen değildir. “Her şey Çukurova folkloru için.”

Anlatayım:

O dedikodu zannedilen ‘masum sohbet’, başlıktaki ‘önüne abdal oturmamış’ deyimini gündeme getirmek, sözlüklere sokmak, kitabın ortasına yazmak için edilmiştir. Halk edebiyatımız için önemlidir. Ozanemre kardeşim de masum bir kurbandır.

Tamam, sadede gelelim. Bilirsiniz, “Abdallarımız bizim müzik kolumuzdur” (Sözün sahibi Gadas’ın mekânı Cennet olsun). Sadece müzik kolumuz değil, az biraz ‘heteredoksça’ da (Heteredoks: Tecirli sözlüğünde ‘gevşek Müslüman’ gibi) yaşasalar; Çukurovalılar Müslümanlıklarının bir kısmını ve dinlerine ait en önemli işaretin tamamını abdallarımıza borçludurlar: Sünnet olmak.

Biraz daha açıklayalım: Çukurova’da hâlen yer yer, ama 20 yıl önce-sine kadar tamamen çocukları abdallarımız sünnet ederlerdi. Abdallarımız işlerini ayaktaki çocuğun önüne oturup / çömelip, çocuğun eteğini kaldırarak, pudra çıkınından çıkardıkları usturalarıyla bir hamlede bitirirlerdi.

Peki, bir ‘gâvurun’ en bariz özelliği hâlen nedir?

Sünnetsiz oluşudur.

Soruyu tersinden ve aşk ile bir daha soralım: Önüne abdal oturmamış adam nedir?

Maazallah ‘gavur’dur! Allah kimseyi ‘önüne abdal oturmamış’ etmesin, vesselam.

(4) Küçük bir dedikodu (ama aramızda kalsın): ‘Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak’ baskıdan çıkınca pek çok dosta olduğu gibi Ozanemre’ye de (üstelik kargosunu da cebimden ödeyerek -aman aramızda kalsın dostlar- gönderdim. Farsaklı Gavır telefon açıp; epey övgüden sonra, “Gardaş, bunu saymıyok, ha!...” demez mi? Ben de ona, “Ulan imansız, ne demek bunu saymıyok? Bu hemi dördüncü kitap, hemi de 520 sayfa. Senin önüne hiç abdal oturmadı mı? Adam Farsaklı olmayınan n’olur bre!” dedim. Eyi etmemiş miyim? B.İ.

2. BÖLÜM

4. MEKTUP

Sevgili Bekir,

Ali Ozanemre Hocam, bizim için Şems-i Tebrizi mertebesindedir. O, tadına doyamayıp da kimse bulamazsak kendimizle hımırdandıklarımızın değerini en yüce seviyede işitecek pirimizdir. Sen bakma *'Tersakan Toros'* taki arı dil ve etik ölçü huysuzluklarına(!)...

'Önüme abdal oturma' konusunda çok şükür şahitlerim hayattalar. Aradan elli yıl geçmiş olsa da, hâlâ unutmadım. Önüme oturup Hartlap (= Maraş'ın merkez köylerindendir ve bir dönem bıçakları çok ünlüydü) usturasını kana beleyen Kara Ali dedenin 'tekerek'(!) şapkasını da unutmadım. O üstat ki; Şeref gibi bir zurnacı ile Tahsin gibi bir davulcuyu yetiştirmiştir. Rivayet olunur ki, 30 Ağustos kutlamaları poyraza denk gelirse; Kışla Bahçesi'nden (Andırın'da geleneksel bayram kutlamalarının, güreş müsabakalarının yapıldığı tören alanından) çaldığı Koroğlu karşılaşmasının güm gümleri Tokmaklı'da duyulurmuş!

Şimdi çok daha iyi anlıyorum onlarla yaşadığımız dostluğu ve sadakati. Anama bir gün hangi ayda doğmuş olabileceğini sordum. Net bilmediğini, bilemeyeceğini, ancak sonbahar çocuğu olduğunu söyledi. Kanıt olarak da anneannemin loğusa döneminde Hurma Ebe'den gelen bir kuşana üzüm pekmezini hep minnetle andığını ifade etti. Üzüm pekmezi Andırın'da çıkarılmaz. Temin yeri net olarak Maraş'ın merkez köyleridir. Oralardan dilenip, devşirdiği bir avuç pekmezini doğum yapmış komşusuyla bölüşen Hurma Ebe, işte bu Kara Ali Dede'nin eşi ve usta sanatçılar Şeref'le Tahsin'in anası idi...

Yani anamın, mirastan da benim; yaşamımda ne kadar emekleri var Hurma Ebe ile Kara Ali Dede'nin. Gör işte?

Sevgiyle kal, hoşçakal...

Musa Tolu

* * *

5. MEKTUP

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 22 Ocak 2012

Geçmiş olsun, gardaşım.

Sen 'Müselmanlığını', üstelik de şahitli olarak ispatladın elhamdülillah.

Bakalım bizim Farsaklı Ozanemre'den ne ses gelecek?
Dua edelim de abdal önüne oturmuş ve 'müselmanlığının işaretini'
koydurmuş olsun.
Yoksa bana daha ne zulümler eder belli olmaz.

Seninle hımırdaştıkça Çukurova folkloru veya ekonomik tarihi hakkında yazacak pek çok konu sökün ediyor.

Mesela:

Sevgili Musa,

Hartlap pekmezinin benim hayatımda da unutulmaz anıları var. 1970'li yılların başında Yukarı Çukurova'da, yani bizim oralarda pamuk ekimi yeni başlamıştı. Bizim köyler tam da Çukurova'nın ovasının bitip Amanos / Gâvur Dağlarının yükselmeye başladığı yerdedir. Hayvancılık / Tecirlik bitince bizimkiler de toprağa muhtaç oldular. Ama oralarda toprak yoktu. Biz, komşumuzla iki aile, başka bir komşumuzun otuz dönüm tarlasına ortakçı olduk. Demek ki, tek ortakçı olup 'buçuklu' (= Yarı yarıya ortak olmak) olmaya gücümüz yetmemiş, 'urupçu' (= Dörtte bir oranında ortaklık) olmuştuk.

Tarlalar Ceyhan Nehrinin kenarında idi. O zamanlar Hartlaplılar katırlarına yükledikleri üzümleleriyle kayıkla Ceyhan Nehrini geçip tarlalara kadar gelirlerdi. Üzümleri de inadına 'şireli' (= Tatlı), inadına ballıydı. Üzümlerini pamukla takas ederlerdi, ama bizim için bu alışveriş aile bütçesini yaralayacak büyük bir 'lükstü'. Alamazdık. Kırk derecelik Çukurova sıcağında, sabahın 'Gâvur bellisiz, Müslüman bellisiz' tan vaktinden, akşamın gün batımına kadar çalışsak da bu lüksü hak edemezdik.

Aynı durum birkaç ay sonra pekmez için de tekrar eder, köyde çok az kişinin 'Hartlap Pekmezi' almaya gücü yeterdi. Hartlaplılar galiba samanla da pekmezi takas ederlerdi. Katırlarının yanlarına yükledikleri kocaman saman hararlarını, belki de üç günlük bir yolculukla 60 kilometre mesafedeki Hartlap köyüne götürürlerdi. Bizim oraya üzümle pekmezi bir de Hartlap'ın komşusu olan Sır köylüleri getirirlerdi.

Aşağıda 'Âşık yevmiyesi' bahsinde veya başka bahislerde paradan söz ederken, beni aileden zengin ve sanki bütün hayatı 'arakiya verip anırıp, cuvaraya verip savurarak' geçmiş; şimdi de Didim sahillerinde 'yelken basıp', Parlamenterler Sitesi'nde sefa süren biri zannedebilirler. Rahmetli anam Koca Hayriye'yi ve çocukluğumuzun sefaletini '*Tekeden Teleme Çalmak*' kitabımda yazmış, okuyucuları salya sümük ağlatmışım. Burada tekrara gerek yok.

Şimdi de hayatım pek farklı değil. Yine tarladayım. Ama bu kez zeytin yetiştirmeye çalışıyorum.

Onları her gün ziyaret ediyorum. Çoğunun adları var. Tombul Manzelinler, mağrur Karayapraklar, masum Ayvalık / Edremitler, dikbaşı

Domatlar gülümseyerek zeytin dostluğuyla karşılarlar beni. Bu dostluğu yazmak istiyorum. Ancak henüz ‘zeytinin delisi tutmadı’. Gördüğünüz gibi, Çukurova folklorunu yazmaya devam ediyorum.

Hartlap üzümü ile pekmezinin yanı sıra Hartlap bıçağı bizde de ünlüdür, Musa Kardeşim. Ama bizim abdallar Hartlap bıçağı yerine usturalarla otururlardı önümüze.

Oturdularsa Ozanemre’nin önüne, hangi bıçakla oturdular acaba?

Not: Biz bu Ozanemre gardaşımızın üstüne fazla vardık galiba. Şimdi kalkıp, “Ben avukat da olsam şahit, senet bilmem. Başka çarem yok ‘görsedeceğim’ derse n’olacak? Adam Farsaklı, der mi der.

Selâm ve sevgilerimle.

Bekir İşlek

* * *

6. MEKTUP

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 25 Ocak 2012

BİRİCİK BİRİCİK ÜZÜM YEMEK

Kızılcaova, Sumaklı ile Kuzgun köyleri arasında dar bir düzlüktür. Düldül Dağı’nın karşısında güzel bir yayladır. Gökahmetli, Anacık ve Kızık köylüleri elektrik gelmeden önce yüzlerce çadırla mekân tutarlardı Kızılcaova’yı. İş yok, işlek(!) yok. Ne yapacak o kadar adam? Ya bir hayma kahvede iskambil oynanır ya da Kuzgun’un Koca Pınarı’nın başında yârenlik edilir.

Bir ikindi serinliğinde yine toplanmışken 15-20 pıtıran (= Laf ebesi, şakacı) bir bağcı gelir Maraş’ın merkez köylerinden. İki sandık üzümü vardır katırında. Selâmün aleyküm, aleyküm selâm faslından sonra; “Nereden geliyorsun? Kimlerdensin?” gibi sorularla merak giderilir. Sonra da fiyat için pazarlık başlar.

- Beş fazla, üçe indir?
- Pamuk üstüne veresiye olmaz mı?
- Bulgurla takas eder misin?

Derken bir tanesi:

“Hemşerim, indir sandıkları, hem sen dinlen hem de katır nefeslensin. Ben de bu arada karnımın doyası yiyeyim. Sana bir yirmilik feda olsun,” der.

Bağcı çok masumane bulduğu bu teklifi reddedemez. Hem bu vesileyle diğer oturanlar da ikişer üçer kilo alsalar, yarı yolda bu satışı bitirip erkenden evine döneceğini hesaplar. Sandıklar indirilir. Yiyici eline aldığı her salkımı soğuk suya daldırıp çıkardıktan sonra; iki hamlede çöpe çevirmektedir. Üç beş kilo derken, sandık yarılanmıştır bu arada. Hız kesmeden salkımları sıyran adamı komşuları iştahla, satıcı korkuyla izlemektedir. Üzümcü işin sarpa sardığını fark edince itiraz eder.

“Hemşerim seninki üzüm yemek değil, gazez etmektir. Öyle mızıka çalar gibi üzüm yenir mi?”

Yiyici yaptığı pazarlığın verdiği güvenle, istifini bozmadan yanıt vererek, “Bu sandığı böyle tüketeyim de; öteki sandığı biricik biricik yiyeceğim!” der.

Sevgili Bekir,

Andırın’dan, Düziçi’nden, abdallardan, âşıklardan şimdilik yazalım, konuşalım. Fakat şu senin zeytin işini bir tütün sarma molasında ‘biricik biricik konuşalım’ diye yazdım bunları. Hoşçakal. Sevgiyle kal.

Musa Tolu

* * *

7. MEKTUP

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 25 Ocak 2012

Sevgili Musa,

Hemen şora gireyim: ‘Görsetmek’ ve ‘başa kakmak’, ‘baş kakıncı’, ‘baş kakıncı etmek’, ‘diyet heykasi’.

Bizim görmekten gelen ‘görsetmek’ sözümüzü, İstanbullular veya ‘mektepliler’ nasıl ‘göstermek’ hâline getirirler, arkadaş. Görgüyü de ‘gösgü’ ve saire yapsınlar o zaman!

Cehalet kötü şey! Tecirli böyle atar. Bre Ozanemre, sen edebiyat okudun ne diyorsun bu işe, gardaşım?

Dilbilgisinde bu işin ince kurallarını saysanız da, bizim Çukurovalılar ‘adama gününü görsetmeye’ devam ederler.

Dibi başı bir aşlanık ettik arkadaş. ‘Bu mu başımın kakıncı?’
Tamam, gardaşım! Biz hata ettik, ama sen de iyice ‘baş kakıncı ettin’ çıktın.

Başa kakmak, baş kakıncı etmek, yani Ömer Seyfettin’in hikâye kahramanına kendi kolunu kestiren duygu: Diyet ödemek!

Bir de düşmek var. Yıkılmak yani.

“Ulan, o var ya! Adama elini uzatmaz, arkadaş. Ben onun gözünün önünde ağzı aşşa (= Aşağı) da düştüm, sırt üstü de düştüm. Yanlarımın üstüne de düştüm. Kılı kıpırdamadı.”

Musa kardeşim, ben zeytin kitabını ‘biricik biricik’ yazaraktan yarılادم.

İnanmazsan www.zeytinportalı.com’a bir bak. Tecirlilikten Zeytinci-liğe... Hem de sayfalar dolusu ahkâmlar keserek. Breh, breh, breh!..

Allah sonumuzu hayır etsin vesselâm.

Görüşmek dileğiyle.

Bekir İşlek

* * *

8. MEKTUP

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 25 Ocak 2012

PEKMEZ VE TUZ ÜZERİNE

Aziz dost,

Laf lafı açıyor. Uçurdukça çağalı (= Taş yığını) ne anılar filizleniyor hatıra dağarcığımızdan.

Tek erkek torun olmanın ayrıcalığıyla anam kadar babaannemin (Bundan sonra ‘ebem’ denilecektir) elinde de büyüdüm. Şoru ve şamatayı çok seven ebemin engin bir folklor birikimi vardı. Genç yaşta dul kalmanın verdiği bir özgüven ve özgürlük kazanımıyla da lafını hiç esirgemezdi.

Ne kadar çok sevse de beni; yeteri kadar beğenmezdi bir türlü. Belki de ad sahibim olan eşindeki niteliklere uzak bularak fırsat buldukça itin gıcına sokup çıkarmaya hiç erinmezdi.

O yıllar istisnasız yeni doğan bebekler için uygulanan tuzla ovma faslı için bana harcanan tuza her defasında çok hayıflanırdı. Benden adam olamayacağının kısa anlatımı, “Sana atılan tuza yazık” cümlesiydi. Fakat bunu daha iyi anlatmanın ve daha kahrıkâr ifade etmenin başka bir yolu da, anamın loğusa döneminde Maraşlı bağcılardan satın aldığı bir satır (kovaya Andırın’da ‘satır’ derlerdi) pekmezi her defasında başıma kakmaktı.

Yani sevgili arkadaşım, birinin ‘adam olmazlığının’ en iyi anlatımının yolu, ona atılan bir avuç tuza hayıflanmaktır, yanmaktır işte!...

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

9. MEKTUP

Sevgili Musa,

Senin ‘şorun kirli çıkını’ olduğunu bilmez miyim ben?

Hemen ‘gubarma’ (= Kibirlenme). ‘Gittiğin Antep, yediğin pekmez’.

Yukarıdaki yazında kaç tane eski deyim, yazılacak yeni sözlükleri kazandırıyor sun, biliyor musun?

Şu ‘çağıl devirmek’ deyimini ben de Düziçi’nde çok duydum. Çağıl devrilince çıkarttığı seslerin çağırıştırdıklarıyla mı, yoksa dökülen taşların art arda gelmesi gibi, ‘şorun’ da art arda akması mı kastediliyor? Bu işin ‘erbebisi’ de sensin, bilirsin.

‘İtin g.tüne sokup çıkarmak’ deyimini önceki kitaplarda kullandık ve açıkladık. Bir kere daha kullanmışsın. Bu deyim ‘itten irezil etmek’ deyimini de biraz açıklar. Şimdi ağzımızı kızılaştırırsak, ‘götünden kötü olayım ki’ deyimini de buluveririz. Bu deyim açıklama istemez sanırım; zaten yeterince açık.

Biz de sahiden ‘erbebisi’ gibi ahkâm kesiyoruz, birader: ‘Tuzlamak’ değil, ‘tuz atmak’.

Senin herşeyin yerinde, arkadaş. Hemi (= Hem) ‘önüne abdal oturuk’, hemi de ‘tuzlanmışsın’.

Bizim Ozanemre’nin durumunu hâlen öğrenemedik.

‘Mıdıklandı’ (= Darılmak, alınmak, küsmek) mı yoksa?

Eğer mıdıklandıysa, O’na ‘atılan tuza da yazık’ değil midir?

‘Mıdıklanmak’ deyimini sözlüklerde varsa bile nasıl kullanılmıştır, bilemiyorum. ‘Alınmak’ demeye geldiğini söyleyebiliriz sanırım.

Sağolsun, Ozan gardaşımız oturduğu yerden mıdıklanmak kelimesine vesile oldu.

Tuzun da kültürümüzdeki yeri çok önemli. Orta Asya'da hâlen ilk karşılaşmada sunulan tuzla ekmek, bizde de 'tuz eklemek olsun' deyimi olarak yaşamaya devam ediyor. Onlar bire bir tuzla ekmeği sunarken; biz de 'misafir çalılarken' bile ikram ettiğimiz mütevazı yiyecekleri ihtişamlı bir yemek olduğunu iddia etmiyorum anlamında 'tuz eklemek' olsun deriz.

Bir de o yıllarda tuz zor bulunur ve kıymetlidir. Şeker zaten yok.

Ama zenginliğimizi vurgulayacaksak: 'Et yemeden, eklemek yedim' demeyiz.

'Ekmek yemek' deyiminin 'yemek yemek' yerine kullanıldığını hemen fark etmişsindir.

Eben rahmetlinin birilerine takılırken, aşlanık ederken 'yallamak' deyimini kullandığını hatırlar mısın?

— Ulan, karnın aç mı bre? Açsan gel yallayayım!..

— Ürüp oturma (= Havlayıp durma), benim bacaklarım keçeli!..

Bu aşlanıkta, yani şakalaşmada 'yallamak' teklifi, muhataba 'itsin' isnadını hâvi iken, 'bacaklarım keçeli' deyimini 'it sensin' cevabını bünyesinde taşır.

Şorun peşine bir kez düştün mü seni nereye götüreceği belli olmaz.

Biz en iyisi bir sonraki mektupla 'hımırdaşmaya' devam edelim.

Bu denemeye ekleyeceğin veya düzelteceğin varsa yazıverirsin.

Şorun bol olsun. Görüşmek dileğiyle.

Bekir İşlek.

10. MEKTUP

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 25 Ocak 2012

SIÇAN DÜŞMÜŞ PEKMEZ KAZANI

Aziz Dostum,

İki adam bilmedikleri bir yerde yollarını kaybetmişler. O dere senin, bu tepe benim aç susuz yetişebilmişler bir eve. Ellerini yüzlerini yıkayıp susuzluklarını gidermişler. Ama aksilik evde yetişkin kimse yok. Herkes bağa bahçeye dağılmışlar. Sekiz, on yaşlarında iki kız çocuğu evde bekçi. Adamlar oturur oturmaz kızlardan biri:

“Açsanız sofraya serelim (= Yemek verelim). Yerseniz pekmezimiz var.”
Adamların canına minnet.

“Çok acıktık, yavrum. Değil pekmez, kuru ekmeğe bile razıyız!”

Kızlar hemen yaparlar servisi. Bir büküm-bir dürüm ekmekle (= Bir dürüm veya bir büküm ekmek: Beş adet sulanmış paketlenmiş yufka), bir sahan pekmezi yayıverirler sofraya. Adamlar iştahla yerler, sahanın dibini sıyrarak sünnetlerler mübarek öğünü. Kızlardan büyük olan ere-meke bir ifadeyle:

“Amca, isterseniz ilave edeyim!” diyerek daha da yemeleri için cesaretlendirir konuklarını.

Adamlar memnuniyetle bakarlar birbirlerine ve minnetle cevaplarlar.

“Bu bal gibi pekmez yenmez mi, kızım? Tabii daha da olsa yeriz; ama yeter. Hem evde büyükleriniz de yok. Belki size bir şey derler. Bizim için kötü söz işitmeyin.”

Büyük kız kendinden çok emindir.

“Ne desinler, amca? Ne için kötü söz işitelim? Sıçan düşmüş kazandan iki tabak pekmezin lafı mı olur?” der...

* * *

Yalnız olay burada bitmiş değil.

Konuklardan biri pekmezin hangi kazandan geldiğini duyunca önündeki sahanı var gücüyle fırlatır.

“Kalk gidelim şu lanet yerden!” diyerek yekindir (= Ayağa kalkmak, yürümek).

Bu vefasızlık ve nankörlük karşısında küçük kız ablasına dönerek:

“Eeee?!.. Abla gâvurun adamına bak! Az kalsın ebemin sidik çanağını kıracaktı!” der.

* * *

Anadolu işte bu, sevgili Noter! Fıkraları da ‘Arkası Yarın!’ gibi yani...

Sevgili dostum,

Senin için üç beş tane sorun lafı mı olur? Sıçan düşmüş kazandan koyup koyup servis ederiz!..

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

3. BÖLÜM

11. MEKTUP

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 26 Ocak 2012

Sevgili Musa,

‘Sıçan düşen pekmez kazanı’ hikâyen çok güzelmiş.

Sen de buyur ‘denkte bir çıkan kudret lokmasına’:

KUDURET LOKMASIDIR BU, DENKTE BİR ÇIKAR

Andırınılıların en ‘eke’ arkası yarancısına saygıyla...

‘Sıçan düşen pekmez kazanı’ hikâyesini bilen adam, ‘denkte bir çıkan kudret lokmasını’ da ‘gavır gimi’ (= Kâfir gibi) bilir, ama aklında tutup arkası yarının yarınki bölümünde yazacak güya!

Yağma yok! O bölümü bugünden ben yazıyorum...

* * *

Önce şu ‘gâvur gibi’den başlasak:

Çukurova’da Rahmetli Cevdet Paşa’ya kadar sadece Tecirliiler değil; Avşarı, Bozdoğanlısı, Ceritlisiyle bütün Türkmen boyları ‘malcılık’ ile geçinirlerdi.

Malcılık (= Hayvancılık) için geçinmek mi denir, yoksa o yayla senin bu yayla benim keyif çatmak mı denir? Çünkü bu yaylalar yüzünden boğuşarak yaşamayı bilen bilir.

Peki, tarlada, demircide, duvarcıda kim çalışacak?

‘Ellik’ (= Ermeni) Gâvuru tabii ki!

Bu yüzden zorluğu düşünülen, ciddi bir çaba ve gayreti gerektiren bir işi yapmak için ‘gâvur gimi’ (= Gibi) çalışmak gerek. Ama ‘göt kızıl’ değilse.

Kızılsa zaten adam ‘eringeç’ tir ki, asla zor bir işe koşulamaz.

Bu yüzden sen ‘denkte bir çıkan kudret lokması’ nı da ‘dinin gimi’ bilin! Amma aklında tutuyon...

* * *

Pekmezcinin biri (asla Maraş’ın Hartlap veya Sır köylüleri değil ama) katırına ‘cıvık’ pekmez tuluklarını yüklemiş ve tutmuş ‘sehel’ (= Sahil, yayla olmayan) köylerinin yolunu.

Maraş köylüleri pekmezi ‘cıvık’ yaparlar, amma bizim Musa’nın Antep’e⁽⁵⁾ gidince yediği ‘külek pekmezi’ cıvık değil, katıdır (Allah bilir o konuda şimdi neler yazacak?).

Şu köy senin, bu köy benim sata sata dolaşırken; satıcının pekmezi de epey azalmış, tuluğun dibine yaklaştı. Son satışlarından birini daha yaparken, tuluğtan pekmezin aktarıldığı kollu terazideki kaba, kuyruğu belli bellisiz bir şey düşmüş.

Fukara pekmezci durumu hemen anlamış. Aklına evde ekmek bekleyen çocukları gelmiş. Düşeni kuyruğundan tuttuğu gibi bir hamlede midesine indirmiş. Alıcılar şaşkınlıkla sormuşlar:

“Pekmezci emmi, o da ne ki?”

Pekmezci hiç istifini bozmamış:

“Kardeşler, buna kuduret lokması derler, her âdeme kolay kolay nasip olmaz. Bu denkte bir çıkar,” demiş de durumu kurtarmış.

* * *

Tuluğu, ‘*Tekeden Teleme Çalmak*’ kitabımızda anlatmıştık. Bizimkiler konuşurken bazen ‘p’ harfini ‘b’ye, ‘m’ harfini ‘b’ye çevirirler. Pekmez yerine bekmez, gibi yerine gimi derler.

Bugünlük de bu kadar, Musa gardaş.
Şorun bol, günün güleç olsun.
Bekir İşlek

* * *

12. MEKTUP

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 26 Ocak 2012

Aziz Dost,

‘Heykeat’ aynen anlattığın gibi. Test edildi ve onaylandı.

Lâkin küçük bir ek:

(5) “Gittigin Antep, yediğin pekmez” sözü, mağrur görünen birini, alçak gönüllülüğe davet için kullanılır. Aynı davet için ‘Anan soğan, baban samırsak’ sözü de vardır.

O pekmez tuluğunun içinde ballanmışa(!) her kadar ‘kudret lokması’ dense de, bazı satıcılar, “Buna Balaban Armudu,” derler. “Her yerde yetişmez!” diyerek, kuyruğundan tuttukları gibi atıverirlermiş ağızlarına...

‘Denkte bir çıkar’ hikâyesinin de bir yaşanmışı var. O da borcum olsun.

* * *

Hâli olmayanlar, hasta olanlar derler ki Andırın’da:

“Zır’ım ötmüyor, sesim çıkmıyor bugün.”

Bir de ‘ırk’ veya ‘ırq’ım bozuk’ diyerek anlatırlar hâlsizliklerini. Bu da kesmiyorum, mecalsizim anlamında kullanılır. ‘İrk’ veya ‘ırq’, testere dişleri arasındaki eğimdir, biliyorsun. İşte ‘kesmediğinin’ kaynağı da burasıdır.

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

13. MEKTUP

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 26 Ocak 2012

İyi akşamlar Musa kardeş,

Sana yeni bir ‘ayak’ açayım da zır’ın iyi olunca -her nasıl söylüyor-sanız- yazarsın.

‘Ayak’ şöyle: Biliyorsun, Cevdet Paşa bizim Tecirliiler için, “Hırsız, din don bilmez, nikâhları ve cenaze merasimleri üç aylarda gelen bir imam tarafından yılda bir kere hâledilir.

Sonra birazcık para kazanan imam evine dönerken, Tecirliiler yolda soyup kazandığı paralarını ve kitabını dahi alarak onu soyup soğana çevirirler,” demiş *‘Tarih-i Cevdet’* te...

Biz Tecirliileri aklamak için ‘misafir çalılmaktan’, Döldül efsanesine kadar anlatmadık hikâye bırakmadık. ‘Alınmızın damarı çatladı’.

Benzer iddialar Avşarlar, Ceritler için de ‘kovgun yapmak’ şeklinde var.

Senin de bu konularda söyleyeceklerin vardır herhâlde.

‘Sıçan Düşmüş Pekmez Kazanının’ dibine bir bak bakalım.
Selâm ve sevgiyle.

* * *

Kimden: Ali Ozanemre
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 27 Ocak 2012

Sevgili kardeş,
Bu ileti ekinde bir MEKTUP ile bir YAZI bulacaksın.
İkisini de dosyalayıp gönderiyorum.
Sevgi ve selâmlarımla...

* * *

14. MEKTUP

BU BİR MEKTUP SAYILMALI

Sevgili, çalışkan, becerikli, (biraz da ‘deli’ > hani şu ‘delikanlı’ dakin-
den), dostum Bekir Bey,

Senin de ısrarla söylediğin gibi, ‘adımızı deliye, gıcımızı çalıya’
koymasak yapıp ettiklerimiz nasıl çıkar ortaya? İnaniyorum ki (sen de inan)
bütün sanat ‘erbebisi’nin durumu da aynı. O hâli benimseyip yola çıkma-
salardı; sanat/edebiyat, hatta bilim adına belki de bir şey gelemezdi insanlığın
önüne.

‘Haldur huldur yazmak’ konusuna takılma! Önceki iletimde de
belirttiğim gibi senin ve Sayın Tolu’nun bu çalışmalarda sergilediğiniz dil ve
anlatımın ne olup ne olmadığı konusunda bir yazı yazacağım. Şimdiden büyük
beklenti yaratmak istemem, ama bilesin ki yazmayı düşündüğüm o yazı dışı
dokunur bir yazı olacak. Niyetim o.

Gerek bendeki bu ilgi yönelmesi, gerek iletilerindeki iğnlemelerle
ben bu işin ‘mağduru’ olacaksam da olayım. Bu benim için sadece onur olur.
Sayın İsmail Görkem’in adlandırmasıyla Düziçi folklorunu saptama/derleme
çalışmalarındaki ‘ekip’ içinde olmam da öyle. Öyleyse ‘Horantadansınız
arkadaş. Yardımcı olun bu Tecirliye’ biçimindeki önerine kabul diyorum ve
horantaya şimdilik senin de bir yerde değindiğin ‘Sarı Ahmet Ağıtı’ ile
katılıyorum.

Bu ileti ekinde, 2000 yılı Ağustos ayında yazdığım (ve aynı yıl 'Söylem' dergisinde yayımlanan) yazıyı bulacaksın. Belirtmeye gerek yok, istediğin gibi tasarruf edebilirsin. Ayrıca 'Öykülere Bağlı Halk Türküleri' adlı dosyam içinde yer almasını istediğim ve başladığım hâlde henüz bitiremediğim bir çalışmam daha olacak.

Sevgili Karayığit Osman'ın anlatımıyla 'Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak' adlı kitabında yer alan 'Turna Teli' diğer adıyla 'Koroğlu'nun Bağdat Seferi'ni ışıklar içinde yattığına inandığım Âşık Mahmut'un dil ve anlatım özellikleriyle yazıya aktaracağım. Bu bağlamda belirtiyim, Âşık Mahmut'un anlattıklarının, okuduklarının gereğince saptanamamış olması onun talihsizliği değil, ima ettiğin gibi, bizim talihsizliğimizdir. O çalışmayı bitirince onu da sana iletmek isterim. Horanta'dan olmak bunu gerektirir sanırım.

Sen 'kapı kapı dolaşarak' derlemelerini sürdür, biz arkan sıra geliyoruz⁽⁶⁾.

Okuyuculara yönelik (bana da gönderdiğin) ifadelerinde Sayın Nail Tan'ın güzel yazısından söz ederken, "Pek çok edebiyat profesörü de yaşa, var ol, çok iyi gidiyorsun diye alkış tutunca iş değişti. Tekrar yola koyulduk," diyorsun.

Sana zeytincilikte de başarı dilerim, ama hani derler ya 'marifet iltifata tabidir'. Madem olması gereken iltifatı almaktasın, o zaman zeytinciliği ikincil kılıp, Düziçi folklor çalışmalarını önde tutmalı, bu tutumunu sürdürmelisin. Horanta içinde yer alacak kimseler de olduktan sonra, gevşek durmak 'götü kızılık' sayılmasa da; önce yerim, sonra yenim dar diyen gelinin nazlanması olur. Ona göre!

Şaka bir yana, halk ağzından derleme işinin kolay bir iş olmadığını bilen bilir. Hem bireysel özveriyi gerektirir, hem de elbirliği çalışmasını. Sevgili kardeşim Musa Tolu'nun anlattığı üzümücü öyküsündeki gibi, biricik biricik birikecektir yitip gitmesini istemediğimiz halk kültürü ürünlerimiz. Bir de kurbağanın dediğince: Vararak vararak...

Sevgili Tolu'nun -benim de arkadaşım olan- Sayın İbrahim Sarıyıldırım'dan aktararak anlattığı 'Toraşan' öyküsü bana benzer bir öyküyü çağırırdı.

Şöyle:

Abdal oğlunun adı, diyelim 'Sehet' (= Saat).

Sehet okula başlamış. Çocuk, bildiğimiz nedenlerle okuma yazma konusunda gereken ilerlemeyi sağlayamamaktadır. Durumu az çok bilen biri, yıl sonuna doğru Sehet'e sormuş:

"Ulan Sehet, n'ettin bre! Okuma yazmayı söktün mü?"

Okuma şöyle dursun, dahaca harfleri yapabilme sürecini tamamlaya-

mamış Sehet, yüreğindeki olduğu gibi koymuş ortaya ve bir türlü yapamadığı ‘S’ harfini göstererek şöyle demiş:

“Ağa, ötealer (= ötekiler) neyse ne de, şu yılan benzeyen anama dıkıy!”

* * *

İleride, sanıyorum bu çalışmalarda sergilediğiniz dil ve anlatım özellikleri konusunda yazacağım yazıda, anlatım özelliğinizin kaynağını ‘görseltmek’ bakımından, “Aman yavrıım, anan uçun her yer itea (= un elerken kullanılan bez, çul) oldu,” diyen kadının, kaybolan ‘arnı (= alnı) sakar, ayaa sekili gölük’ün fıkralaşmış öykülerini (de) anlatacağım. Mektubuma şimdilik burada bir düğüm atıyorum.

Hoşçakal.

Başarı dileklerimle...

Gözlerinden öperek...

Sevgiyle selâmlar...

(Ali Ozanemre)

* * *

SARI AHMET’E AĞIT

(Ali Ozanemre)

Bu ağıt 2000 yılı Haziran ayında derlendi.

Kaynak kişi, Düziçi - Bostanlar köyünden Halit Körkü, yaygın bilinen adıyla Gocakurt.

Beş yıl kadar önce Halit’le bir arkadaşı, Sarı Ahmet’e aşağıdaki ağıtı yıllar önce yakan ‘nine’yi ziyarete giderler. Yaşlı kadın o sırada doksan sekiz yaşındadır. Elini öpüp hâl hatır sorarlar. Ardından Halit’in arkadaşı söz konusu ağıtı baştan sona okur. ‘Nine’ yaklaşık seksen yıl önce yaktığı ağıtın kimi dörtlüklerini anımsayamasa da, “Anılarının yenilendiğini, Sarı Aslanı’nı hiç unutmadığını, Sarı Ahmet’in kanıyla lekelenmiş bir mendili sandığının bir köşesinde hâlâ sakladığını,” söyler⁽⁶⁾.

Kaynak kişi bu ziyaretle ilgili olarak şu anısını da ekledi:

(6) Kaynak kişinin belirttiğine göre, bu yaşlı nine anılan ziyaretten birkaç ay sonra ölmüştür.

“Elini öptük; gidiş için izin isteyeceğiz. Arkadaşım: ‘Nine, öbür dünyaya vardığında yanında en çok kimi istersin?’ diye sordu.

Kadıncağız: “Yavrularım, şimdiki kocamla uzun bir yaşam sürdürdüm. İyisi çok günler gördüm. Çok çocuğum oldu. Kocam da, çocuklarım da beni hep hoşnut ettiler. Yarın ben yine de Sarı Aslan’ımı isterim dedi.”

Sarı Ahmet kimdir, ona neden ağıt yakılmıştır? Öyküsü şöyle:

Sarı Ahmet, Düziçi Ovası’nı ikiye bölerek Ceyhan ırmağına ulaşan Sabun Çayı’nın ırmağa karıştığı yerlerde yurt tutmuş olan Metliler adındaki obada, 20 yaşlarında bir delikanlıdır. Tarih XX. yüzyılın başları...

Ahmet ırmağın Andırın yakasındaki Köleli köyünden bir kızla nişanlıdır. Mevsim kış sonu, yaz önüdür. Metliler de birçok obanın yaptığıınca yazın Andırın arkalarına, Meryemçil ve Uzunyayla gibi yerlere yaylaya çıkacaktır yine. Annesi Sarı Ahmet’i bu yaylalıkları şöyle bir dolaşması, hayvanlar için elverişli yerleri belirlemesi için gönderir. Ahmet’in canına minnet...

Yolunu, nişanlısının evleri yakınına düşürür. Nişanlısının annesi Ahmet’i görüp eve çağırır. Yayla dönüşü düğün yapılacaktır. Kendilerinin de Metlilelerle yaylaya çıkmak istediklerini söyleyerek, “Bize de bilgi ver.” der.

Ahmet gider, dönüşte nişanlısıgile uğrar. Günler haftalar boyu birbirini göremeyen gençler o gün iki kez görüşürler. Ahmet gün batmadan ırmağın suyunu geçip evlerine gelir. Aynı akşam Metliler obasını ‘gâvur eşkıyaları’ basar. Silahlı çatışma çıkar. Sarı Ahmet de bir tüfek alarak evlerin üst yanındaki Çamlı Dirsek denilen tepeye atar kendini. Oradan kurşun yağdırır eşkıyalara. Eşkıyalar soygunu gerçekleştiremezler. Ancak daha geridekiler Ahmet’i Çamlı Dirsek’te vururlar. Eşkıyalar kaçır, Ahmet ölür.

Anası, babası, kardeşleri, hısım akraba ağlayıp ağıt yakarlar Sarı Ahmet için. Kara haber karşı kıyıda Köleli’ye de ulaşır. Ölü yerine gelenler Sarı Ahmet’in nişanlısını da getirmişlerdir. Genç kız nişanlısının ölüsü üstüne kapanarak bu ağıtı söyler.

Bazı dörtlüklerini kendisinin unuttuğu, ama halkın hâlâ dilinde yaşayan bu ağıt şöyledir:

Hele bakın yatışına
Kefiyenin⁽⁷⁾ nakışına
Vurdun beni Sar’aslanım
Şu dağların yokuşuna

Yıkılası Çamlı Dirsek
Açsan da yaranı görsek

(7) Kefiye: Eskiden erkeklerin omuzlarına attıkları sırtı da örten bir örtü. Kuşak olarak bele bağlandığı da olurdu.

Ben anamdan duyuyordum
Güz gelse de düğün kursak

Uza mor belğim uza
Ne deyim komşular size
Sar'aslanım yurt geziyor
Suyu soğuk otu taze

Karakuş kanadın tartar
Pençe vurup avın yırtar
Yekinsene⁽⁸⁾ Sar'aslanım
Nişanlını eller kapar

Kaplan geldi heğirmeye
Yaşı değdi yiğirmiye⁽⁹⁾
Her ananın kârı mıydı
Böyle yiğit doğurmaya

Abalar giydin abalar
Kınaman beni obalar
Can verirken Sar'ahmed'im
Hem yatmış hemi⁽¹⁰⁾ çabalar

Süzün Sar'aslanım süzün⁽¹¹⁾
Kırpığı kaşından uzun
Ben anamdan duyuyordum
Düğün kuracaktık güzün

Kefiyesin bana verin
Ben belime bağlayıcım
Sar'aslanım düğün kurmuş
Geri durun oynayıcım⁽¹²⁾

(8) Yekinmek: Ayağa kalkmak.

(9) Heğirmek: Kükremek..

(10) Hemi: Hem de, ayrıca.

(11) Süzünmek: Süzülmek, ölüm nedeniyle sararıp solgunlaşmak.

(12) Geri durun: Geri çekilin (Halay çekecek, oynayacak bir meydan açılmasını istiyor. Bununla düğün kurulup halaylar çekilemedi için üzüntüsünü dile getiriyor).

Bu dereler bizim yazı
Ötüşür ördeği kazı
Biz yayladan iner iken
Karşılar Ahmed'im bizi

Öte yüzden beri yüze
Karlar yağar toza toza
Kırk altınla nişan takmış
Ben gibi kademsiz kıza⁽¹³⁾

Geziyordun koyak koyak
Sağ idin Ahmed'im bayak⁽¹⁴⁾
Binmez idim küheylana
Ben de geldim yalın ayak⁽¹⁵⁾

Sabahınan yürüyelim
Mor kekili tarayalım
Sar'ahmed'im ölmüş derler
Ana gel de ağlayalım⁽¹⁶⁾

* * *

15. MEKTUP

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Ali Ozanemre
Tarih: 27 Ocak 2012

Selâm Ozan kardeş,
Cevabın gecikince dokuz doğurduk kardeş. 'Mıdıklandı' diye korktuk
açıkçası. Ulu orta 'görsetmek' her Farsaklının kârı değildir, bilirsin.
Olgunluğun ve anlayışın için teşekkür ederiz.

(13) Ben'gibi kademsiz kız: Benim gibi kademsiz, yani uğursuzluğa neden olan gelinlik kız (Böylesi kötü sonuçlara, gelin olacak kızın uğursuzluğunun neden olduğu biçiminde bir batıl inanç vardır).

(14) Bayak: Demin, az bir zaman önce.

(15) Beri benzer küheylanı (atı) beğenmezken, nişanlısının ölümünü duyunca yürüyerek ve ayakkabı bile giymedin geldiğini söylüyor.

(16) Son not: Ahmet ölünce nişanlısı, Ahmet'in kardeşlerinden biriyle evlendirilir. O 'uzun ve mutlu' yaşamdaki eş, Sarı Ahmet'in öz kardeşidir.

Şimdi senin o yazı kitabın ortasında kalacak ve ibreti âlem için herkese ‘görsетеceğim’ diye tutturmaman için dua ediyoruz.

Yazıların çok güzel! Ben sana nasıl yazı yazdıracağımı öğrendim artık. Gaygım kalmadı.

Sana daha uzun yazmaya çalışırım. Daha doğrusu Aliboşlu köyünden Abdullah Budak’ın anlattığı ‘*Sarı Ahmet Ağıtı*’ ile seninkini ve Görkem derlemesi ‘*Sarı Ahmet Ağıtı*’nı karşılaştırma şansım var şimdi. ‘*Turna Teli*’ni yazıya aktarmaya başla. Karacaoğlan Şenlikleri’ne beş ay, baskıya ise dört ay var demektir, ona göre.

Aşağıda okuyacağın üzere Musa yoldaşımız sayıdır.

Çukurova’nın folklor kitabını üç günde bitireceğim derken ‘nazara uğradı garip’.

Sıçan düşmemiş pekmeze ihtiyacı yoktur, bilesin. Duaya ihtiyacı varmış. Seküler takıldığını biliyoruz. Şaman duası da olsa gönder, sevaptır.

Görüşmek dileğiyle.

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 27 Ocak 2012

Musa kardeş,

Bizim Farsaklı öyle yazılar döşenmiş ki, sıçan düşmemiş üzüm pekmezinden de, damıtılmış andız pekmezinden de iyi gelecek yazılar bunlar.

Yazıyı yönlendiriyorum. İlaç niyetine okursun.

Tekrar geçmiş olsun.

Görüşmek dileğiyle.

* * *

16. MEKTUP

ALİ OZANEMRE’NİN MEKTUBU VE SARI GELİN İÇİN

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 27 Ocak 2012

Aziz dost,

Demedim mi, “O, Şems-i Tebrizi’dir,” diye.

Hem bir ‘çağaltaşı’ kürelemiş üstüne, hem de bir ‘kıv’ vermiş ki; daha çok kitaplar yazarsın bunun üstüne! Bana da bir göz kırpmış ‘uşçalıktan’ keskenmiş (= Vuruyormuş gibi yapıp, vurmamak).

Bu ‘kıv’la bu işin Hazret-i Ali’si olursun vallahi! Artık atının izini hangi dağlarda ararız, Allah bilir?

* * *

Hatırladın mı hani, üstat Osman Nuri Poyrazoğlu anlatmıştı ‘*Osmaniyeli Mektuplar*’da.

Oğluyla ilk defa Adana’ya doktora giden nine, Küçük Saat Meydanında o kadar adamı görünce, “Oğlum Osman, bunların hepsi Müslüman mı?”

“He ana, needicin ki?” cevabına

“Alimallah, az aylak değilmişiz. Gayrı ben gâvırdan korkmam yavrim,” demiş.

Ozanemre ağabeyimizin damıtık mektubu bu fıkrayı getirdi aklıma. Düşündüm de; gerçekten ‘az aylak değilik’ vallahi.

Sadece Andırın’ın Sarımsak Tepesindeki bitki çeşitliliği İngiltere’denkinden fazlaymış.

Al bu oranı Andırın Çayı ile Kanlıgeçit Deresi arasındaki ‘kalemi kırıklara’ vur; buradan çıkacak lafı Cağaloğlu’nun rotatifleri yazmıyanan(!) bitirebilirler mi kardeşim?

Yani ‘gâvırdan korkmak’ için hiçbir sebep yok.

* * *

Sarı Ahmet, Anadolu yazgısında açan milyonlarca ‘al çiçekten’ bir tanesi sadece. Metliler bize de uzak değil. Yolumuzun ağzı sayılır. Ayrıca hısım da olduk son yıllarda. Bu güzel dörtlüklerden fazlası da var gibi geliyor

bana. Andırın'a ilk gidişimde bakacağım duvar kovuklarına, 'mahraç' aralıklarına...

* * *

CAĞALOĞLU VE BEN(!)

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 2 Şubat 2012

Sevgili Noter,

1950'li, 1960'lı yıllarda gariban bir deli(msek) yaşamış Kadirli'de. Bu kişi yazları Andırın'a çıktığı için ben de duyardım 'Cağaloğlu' veya 'Coğaloğlu'nun adını. Huylandırdıkları zaman ağa / bey dinlemeyen Cağaloğlu'nu patlıcan mevsiminde hiç zapt edemezlermiş. Bu nedenle olsa gerek, birdenbire huysuzluk edenlere 'patlıcanı çok mu yedin' veya 'patlıcan mevsiminde miyiz' diye imada bulunurlardı bizim oralarda.

Aniden, hiç yoktan huysuzluk edip, işi dövüğe çevirenlere bilirsin 'büvelek tuttu' da derler. Aslında başka kulplar da takarlar, amma bunu sonra konuşalım.

Bizim Cağaloğlu, her gün erkenden bir uçtan bir uca turlarmış Uzun Çarşı'daki Kadirli esnafını. Ekmek, simit, çorba, meyve, ne denk gelirse verirlermiş Cağaloğlu'na. Ama her ikram ve ihsanlarının karşılığı olarak ona buna, yani birbirlerine sövdürtmeden de yakasını bırakmazlarmış garibimin.

Bir gün bir karar almış Uzun Çarşı esnafı. "Yarın sabah hiç ilgilenmeyelim. Yüz vermeyelim. Hatta görmeyelim bile. Başka şeylerle uğraşılıyor gözükelim. Bakalım nasıl bir tepki verecek," diye.

Ertesi gün erkenden damlamış çarşıya Cağaloğlu. Garip bir sessizlik içinde dükkâncılar. Ne fırıncı bakıyor, ne berber birine sövmesi için para tutuşturuyor eline. Lokantacı başını kaldırmıyor. Kahveci oturmuş marka sayıyor. Ayakkabı boyacısı yumulmuş kundura fırçalıyor... Yani kimse sataşmıyor Cağaloğlu'na. Kimse, "Necisin?" demiyor.

Bu sessizliği hayra yormuyor, ama sabırla bir baştan bir başa dolanıyor yine de çarşığı. Hiçbir hareket yok(!). Bekliyor(!). Tekrar görünüyor(!). Öksürüyor, hapşıyor, ama tık yok(!). Ümidi kesiyor Cağaloğlu ve avazının çıktığı kadar güneyden kuzeye, "Anasını bacısını bellediğimin Kadirliileri. Neredesiniz ulan, öldünüz mü?" diye haykırıyor.

* * *

Andırın Suyundan Karageek Suyuna kadar onca eli kalem tutan arkadaşlarımız neredeler ki?

“Az-aylak değilik!” Amma Uzunçarşı esnafı gibi kimsenin sesi çıkmıyor.

Bu yazılar kitap olunca okusunlar da bir sonraki kitaba yazmazlarsa ne yapacağımı ben Cağaloğlu’ndan öğrendim galan (artık).

Hadi hoşçakal.

Musa Tolu

4. BÖLÜM

17. MEKTUP

KABAK VE İŞİN ZORU

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 4 Şubat 2012

Sevgili Musa,

Neyse ki, Ozanemre şaman dualarını esirgemedi ve neyse ki iyileştin de ‘yok gününe oturmamak’ kardeş (Yok gününe oturmak= Birinin öldüğünü görmek, ölümünden sonrasını yaşamak).

Herkes biliyor ki / bilsin ki, biz bu yazışmaları sadece ‘keyif’ ve gevezelik için yazmıyoruz. Asıl muradımız, bu vesileyle karınca kararınca Çukurova Folkloru’nu derlemek, yazıya aktarmak ve sonraki kuşaklara ulaştırmak.

Özellikle ‘yazıcı horantasına’ katılmak isteyenlerin ölçümüzün bu olduğunu bilip, mümkün olduğunca seviyeli, korkmadan ve üşenmeden; çocukluktan taşıyabildiklerini küçümsemeden yazmaları...

Üşenmezlerse tabii ki, zira ‘az aylak değilik’.

Peki, yazılıp gönderilen yazılar müstakbel ‘*Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar*’ kitabına nasıl girecek? Hepsi mi girecek? Yazısı giremeyenler ‘mıdıklanacak mı’? Daha da kötüsü, Çukurovalılar söverse senin sevgili Cağaloğlu gibi söver, bilirsin. Bunlar aklımızda olsun, bakalım nereye gideceğiz?

* * *

Musa Gardaşım, şoru verirken ucunu kaçırma. Harika deyimler buluyorsun; fakat açıklamadan devam ediyorsun. “İşin zorunu hep bana bırakıyorsun.” Şu son lafı, ‘işin zoru’nu bildin mi?

Siz Andırınlıların ‘kabakçılığınız’ ile ilgili hani.

“Gelinin yanına kabağı yiye varacaksa,” bir atasözü veya deyim de sorun içinde istimal eden açıklayacak. Fakir, ‘Topal Dev’liği çoktan kabullendim. ‘İşin zoru’ da olsa, ‘gımıl gımıl’ hakkından gelmeye çalışırım.

Hadi şimdi şu ‘işin zoruna’ koşul edebinle, ‘Kabak Hikâyenizi’ yaz. Yoksa ‘zor’ da olsa ben yazarım, bilesin.

Ben ‘kerttim’. Sen de ‘kesiver’, gadası.

* * *

“SEN KERT, BEN KESERİM”

Önce şu kertmekten başlayalım sonra senin yukarıda ‘kertip’ bıraktığın, ‘çağlak, çağıl, çağıl taşı, kürelemek, keskenmek, (bazen keskenmek vurmaktan beterdir yazalım da unutmayalım), kıv, kılavlamak, kıvlamak, kalemi kırık, ırzı kırık, al çiçek, mahraç...” kelimelerini açıklamaya çalışalım.

Kertmek: Kesme işlemini yarım bırakmak, ‘ala hölü’ yapmak.

Bizimkiler / Çukurovalılar ‘ala / ela’ kelimesini renk için kullandıkları kadar, rengin yarısını ifade etmek için de kullanırlar. Uyku bile ‘kalbin tam tutmamışsa’ aladır: Ala uykulu.

İşin zorunu bana bırakmakta haklısın, şimdi gel bir de ‘kalbin tutmasını’ yaz bakalım: Kalbin tutması: Tam uykuya geçmek, uykuya dalmak. Ala uykulunun henüz kalbi tutmamıştır.

Yarı yarıya ıslanmış bir şey, ‘ala hölü’ olmuştur.

‘Hölümeysi’ açıklamadan geçtin mi, olmaz şimdi: Bir şeyi yarı yarıya ıslamak.

Çiğit hölümek: Ekilecek pamuk tohumlarının kolay filizlenmesi için ıslayıp, nemlendirmek.

Musa Can, sen kelimeyi sadece kullanıp ‘kertiyorsun’. Ben de açıklayarak ‘kesmiş’ oluyorum.

Yahu bizim sözlüklerden hiç haberimiz yok galiba, bir sözlük dolusu ayrı dil kullanıyoruz?

‘Kertmeli’ ne demek peki? Baştan savma, ala hölü, tıraş edilmiş bir kelle ‘kertmelidir’. Amerikan keferesinin Conileri hep kertmeli tıraş oluyorlar ya— Aslında bizim gibi tıraş makinesi, alet edevat bulamadıklarından değil, görgüleri öyle. Bilirsin köylerde koyun, keçi kılı ‘kırkmak’ için yegâne alet makastır.

Yıl 1960. Okula gideceksin, kellen nasıl kırılacak. Çaresiz gariban anan koyun ve keçileri nasıl kırkırırsa, seni de öyle tıraş eder? Bu ise mecburen ‘kertmelenmektir’.

* * *

Çağıl: Düzensiz taş yığını. Her an çağlayabilir. Çağıl taşı, çakıl taşından büyüktür. Çok çok büyüktür. Tarlanın rahatça ekilip biçilmesine izin vermez. Bu yüzden tarladan toplanıp uygun bir yere yığılır. İşte bu yığın, çağıldır.

* * *

Çağlak: Çağlağın açıklamasını iyi ki bana bıraktın, gadası. Irmak veya derelerde suyun hızla aktığı, çağlayandan daha az bir hızda aktığı hâldir. Ceyhan Nehri, Aslantaş Barajı'nda boğulmadan önce Andırın'ın köyleriyle Düziçi'nin köyleri arasında yer yer durgun, yer yer çağlaklarla akar giderdi. Her sene akranlarımızdan birini kurban alsa da, biz bütün yaz Ceyhan'ın çağlaklarında çimerdik. Şimdi İstanbulluların (İstanbulcular: Bizim dışımızdaki modern dünya) aklını başından alan 'rafting' bizim çocukluğumuz oyuncaklarındandı. Ceyhan'ın durgun bir kenarından bulduğumuz suda bizi taşıyacak büyüklükteki bir odunu kaptığımız gibi nehre atladık. Küreklerin yerine ellerimizi, kollarımızı kullanarak yön verir, çağlakların köpüklü sularından kayarak akıp giderdik. Ceyhan kenarında teleme yemenin keyfi bu rafting keyfine eklenirdi.

* * *

18. MEKTUP

KESKENMEK VURMAKTAN KÖTÜDÜR

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 5 Şubat 2012

Sevgili Noter,

Güzel satırların, tadına çok az kişinin varabileceği paragrafların; keresi dibine çökmüş yağ kazanına ('Tere Yağı' değil, 'Kere Yağı'. Yağ yayıktan çıkarılır, tuzlanır, küleklere basılır. Buna tere yağ denir. Tuzlanarak bir hafta on gün biriktirilen tere yağ eritilerek rafine edilir. Suyu buharlaştırılır. Ayrarı, tuzu dibine çöker. Bu çökeltiye 'kere' denir. Kere tuzsuz bazlama hamuruna katılarak yağlı kömbe yapılır. Soğutulup dinlendirilen erimiş tere yağ hamzanlara⁽¹⁷⁾, tenekelere aktararak biriktirilir. İşte bu yağ 'Kere Yağı'dır) batırılmış sokum-dürtüm tadıyla yumuşattı boğazımı. Soluğum üstüme geldi de gözümün güvertisi⁽¹⁸⁾ açıldı vallahi(!).

Herkes ne derse desin! Bu tatta, bu cinasta, bu imada ve de tarihin külleri arasında kaybolan bu güzelim sözcükleri yâd ederek yazmanın ne olduğunu bilenler bilirse; bu bize yetmez mi, ede?

(17) Hamzan: Anadolu yaylalarında yetişen, aynı zamanda çok çeşitli yemekle malzeme olabilen soğanlı bitki. Bu ottan yapılan bir saklama kabı.

(18) Gözü Güvermek: Şaşkınlık ve dalgınlık hâli.

‘Yok gününe oturmak’ lafını sözde, sohbetle duymanın, bir kelâmda sarf etmenin keyfinden haberi yoksa âdemin; “Allah döğümlüğünü versin,”⁽¹⁹⁾ demekten daha yüce bir dileğimiz olabilir mi garibana? Yazıcı horantalarından da mıdıklananlar, dövüğe çevirenler olabilir. Hatta ‘Hoylular’ çıkabilir aramızdan.

Bir de uzak olsunlar ‘Saprağisekiller’⁽²⁰⁾ var ki; al başına belayı.

Ama benim adıma hiç kaygı duyma aziz dostum. Bayramın kutsalının, oruç tuttuklarınla yapılamı olduğunu bilirim.

* * *

19. MEKTUP

Sevgili Bekir,

Yazdıkça, konuştuğça, o her biri bilmem kaç karat zenginliğindeki elmas misali sözcükler gözlerimi kamaştırıyor, yüreğimi hoplatıyorlar. Şimdi ne demeli şu ‘Ala hölü’ye? Bir de ‘Haha beri’ var, ama hikâyesiyle anlatmak sonraki mektuba borcum olsun.

İçimi nasıl sızlatmasın ‘kafamın kertmelenmesi’?

Kertmelemenin bir ‘makasla’ yapıldığını yazmışsın. Ya makas bulunmazsa kafa kertmeleme işinin ‘koyun kırklığı’ ile yapıldığına da şahit oldun mu hiç?

Çağlak-Çağlak sözünü iyice ‘eşkere’⁽²¹⁾ etmişsin. Diline sağlık. Bir de ‘Lığlak’ vardı, hatırladın mı? ‘Lığlağına getirmek’. Ağır bir eşyayı, bir taşı, bir kütüğü eğimine getirip kolayca itmek, ilerletmek. Bu sözcüğü gülle (misket) oynarken kullanırdık bazı durumlarda.

Uykunun başlangıç aşamasına ‘Kalbim tutmak’ dendiği gibi, aynı anlamda bir de ‘Mızganmak’ sözcüğünün kullanıldığını duydun mu hiç?

‘Hölümek’ de kaybolmak üzere olan güzel eylem sözcüklerimizden bir tanesi tabii. Çiğit hölümek, yılda bir kezdi haydi neyse! Peki, her gün yaptığımız iş değil miydi, kepek hölümek?

Aziz dost,

‘Kabak Hikâyesi’ yeteri kadar malamat oldu. Bizim buralarda duy-mayan kalmadı. Şişli’dekilerle Çekirge’dekiler duysalar da; işin tadına varabilirler mi ki hiç? Ama bu seferlik nöbet geçkini edelim kabak hikâyesini de;

(19) Allah döğümlüğünü versin: Birisi için sabır ve metanet dilemek.

(20) Saprağisekil: Nerede ne yapacağı belli olmayan, istikrarsız ve dengesiz kişilik hâli.

(21) Eşkere: Aleni. Açığa çıkartmak, ifşa etmek.

(hem, bir yerine iki tane yazarım belki!) unutmadan düşürelim ak kâğıt üstüne kara kalemle şu *'Keskenmek Hikâyesini'*

* * *

1925 yılında çıkarılan 'Yol Mükellefiyeti Kanunu'na göre, her aile reisinin yedi gün yol çalışmasına katılma mecburiyeti vardı. Bu görevi yerine getiremeyenler en az beş çocuk sahibi değillerse, gün hükmüne göre belirlenen bir ücret ödemek zorundaydılar. Bu uygulamaya parayla katılan kaç kişiymi ki sanki?

Fakir Anadolu köylülerinin tamamı bedenleriyle öderlerdi bu borçlarını. Bu işin organizasyonundan da elbette ki kaymakamlar sorumluydu.

Yol çalışmalarını kontrole çıkan günün Andırın Kaymakamı, denetlediği postalardan⁽²²⁾ birinin çalışmadığını, iş üretmediğini tespit eder. Bağırır çağırır, tehdit eder. Daha da kötüsü kontrolden çıkarak, sırayı dizdiği köylülere birer tokat atar.

Olan olmuştur ama kaymakam bu fevri ve şık olmayan çıkışına çok üzülür. Kabalığını ve kanunsuzluğunu telafi için iki gün düşünür. Bir yol bulur sonunda ve üçüncü gün kafasındaki çözümle tekrar ziyaret eder aynı postayı. Güleryüz ve kolay gelsin dilekleriyle sıraya dizdiği köylülerden affını isteyerek her birine bir lira bahşiş verir. Köylüler memnurluk içinde parayı alırken, uzaktan durumu seyreden bekçi çaktırmadan sıranın sonuna ilişmiştir bile. Sıranın sonuna ulaşan kaymakam bekçiyle göz göze gelince, "Sana da mı tokat atmıştım?" diye sorar?

Bekçi mahcup ve yere bakan gözleriyle, "Hayır efendim, tokat atmadınız, ama bana da keskendiydiniz," der (Sanırım 50 kuruşa razıdır).

İşte böyle arkadaşım. Bir keskenmenin bir tokat kadar hatırı vardır, getirisi vardır Anadolu'da. Şimdi insanın vicdanı sızlamaz mı bu lâtif hikâyenin, bu güzel sözcüğün unutulup gitmesine?

Sevgiyle kal, hoşçakal azizim.

* * *

(22) Posta: Çalışma grubu, kafiye.

20. MEKTUP

TECİRLİ BİR ŞAİR OSMAN GÖKÇE, BERİT'İN GÖZYAŞLARI, ALAMUT KALESİ VE SAİRE

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 5 Şubat 2012

Ulan Musa Dayı, benim saf, tertemiz, beyefendi, çelebi Osman Emmimi de baştan çıkarıp ‘Kurtlar Sofrasına’ oturtun ya, senden korkulur arkadaş.

Heykan güzel.

Kesenmek de güzeldi yahu.

Haa, nereden mi dayım oluyorsun?

Ekteki yazıyı okuyunca anlarsın.

Kitabı bitirdik sayılır Musa Can.

Ulan arkadaş, önceki kitapta ‘anam dinim ağladı’, bittim yahu.

Kitap yazmak bu kadar mı kolaymış.

Sağol Musa Can.

Çukurova Folkloru sağolsun.

Sağolsun Çukurovalılar.

Osman Emmi’m sizin oralardan! Düziçili değil.

Sevgiyle kal.

Bekir İşlek.

* * *

Saygıdeğer Osman Hocam,

Yukarıda Andırınlı Musa Tolu’nun biz Tecirliler için neler ‘döktürdüğünü’ gördün. Musa gardaşımız Tecirliler için:

“Zatı dedelerinizin bukağılı-duşşalı gölüklerimizi (atlarımızı) bir gecede saldan geçirip de atalarımızı eli böğründe koyduklarının hesabını vermeden (yeni moda lafla: ‘yüzleşmeden’), şimdi de baldan tatlı satırlarınız, gülden güzel laflarınız için mecnun ettiniz bizi,” diyor.

Hocam inanın, ben de kaç zamandır bu yüzleşmeyi yaşamak, deşmek, tartışmaya açmak istiyordum. Musa gardaşım Bozdoğanlı mı, Cerit mi, Avşar mı, yoksa Tecirli mi bilmiyorum? Sorsan kendisi de bilmez. Esasen ben de Avşarım, ama Tecirlilik daha hoşuma gidiyor. Bunların hiç mi hiç önemi yok aslında. Biz bütün bunları bahane ederek, şaka konusu ederek, Çukurova

kültürünü, folklorunu derleyip kaydetmeye çalışıyoruz. Derdimiz asla ‘kabilecilik’ değil.

Kendisi bilmez ama bu Musa gardaşımız benim dayım sayılır, hocam. Ben ‘adımı deliye ... çalıya koyup’, Farsaklı Ozanemre’ye ‘gavır’ da derim, hatta ‘Belikli gavır’ da derim. Artık ‘şerbetli’ oldu, beni her türlü idare eder. Bu Musa Dayım da eder de, ‘bizim gavıra’ takılmanın zevkini vermez.

Biz konumuza dönelim. Anam Koca Hayriye, Andırın Gökahmetli köyünden Ali Bey’in kızı. Dedemin ağabeyi Bekir Ağa (Andırın’ın Ağası, Tecirlinin Kâhyası tükenmez, bilesin). Benim adı sahibim. Yaylaları Kızılcova, yani bizim Musa’nın köyü civarı olmalı. Ben dahi Beccaz Yaylasında doğmuşum. Ama oraları geçen yaz görebildim. Ben büyürken bizde ve Çukurova’da ‘malcılık’ bitince, bizi asıl Paşa Hazretleri değil de bu ekonomik gelişme çökertti / iskân etti. Yoksa Osmanlının oyunlarının on katı bizde vardı. Asıl demem malcılığın bitmesiyle bizde de yayla işi bitti.

Bizim Pirsultanlı köyümüzden Andırın’ın bütün yaylaları ve Dülül’ümüzün böğründeki yaylalar görünür.

Şimdi bile bütün yaz bizimkiler bu yaylalardaki akşam ataşına uçsuz bucaksız bir hasretle, hasretle ve bitmez tükenmez bir sıra hasretiyle bakarlar. Fakirin Didim’den Pirsultanlı’yı özlemesi gibi.

Konu uzasın varsın. Çünkü önemli. Esasen bütün Tecirliler, her biri ayrı bir yürek paralayıcı hikâye ile bu hasreti yaşar dururlar.

Bu hasretin ve hikâyelerin kahramanlarından biri de sizsiniz. ‘Berit’in Gözyaşları’ kitabınızdaki o müthiş hasret örneği ve gözleminizde nasıl da güzel anlatmışsınız:

“Birden gözüme yamaçta bir adam göründü. Hayret sesleriyle sofradakileri bilgilendirdim. Hepimiz merakla kaldık. Bu ıssız dağın başında arkasında koyun yok, kuzu yok, yanında it yok. Kimdi bize doğru düşe kalka gelen bu yalnız adam?

Adam çadırımıza yaklaşınca abim itlere koştu, onları azarladı ve adamı çadırımıza getirdi. Şimdiki gibi gözümün önünde o adam. Orta boylu kır saçlıydı. Bugünkü tahminime göre 50 yaşlarındaydı. Başında şapka yoktu. O tarihlerde köyümüzde kimse başı kabak gezmezdi. Adamın elinde bir tutam geyik göbeği vardı. Biraz önce indiği yamaçta çok olurdu geyik göbeği. Yere yapışık ve göbekten çiçek açan hoş kokulu bir bitkidir. Abimle adımın sofrası ayırıldı. Yemekler yendi ve sohbe başladı.

Adamın elindeki geyik göbeğine şaşırmamıştım. Fakat adam sohbe başlayınca ceketinin sağ ve sol ceplerinden irice iki adet taş çıkardı, koydu ortaya. Önce itlerden korunmak için yerden alıp cebine koymuş olabileceğini düşündüm. Ancak, “Bu taşları da götürüp ölünceye kadar saklayacağım Ali

oğlum,” diye söze başlayınca şaşırdım ve adamın anlattıklarını dikkatle dinlemeye başladım.

Adam Osmaniye’li idi.

Osmaniye’deki akrabalarımızdan bazıları yaz gelip de sarı sıcak bastırınca yaylaya yani Ericek’e gelirlerdi. Bu nedenle de Osmaniye adı bana yabancı gelmedi.

Adam, hem Osmaniye’li üstelik hem de Tecirli aşiretinden yani bizdenmiş. Çocukluğunda sürüleriyle Osmaniye’den çıkarlar Andırın, Geben, Meryemçil Beli üzerinden bu dağlara gelirlermiş.

Tecirli aşireti ile ilgili beni hayretlere düşüren birçok öykü de anlattı.

Sözü döndürdü dolaştırdı babasına getirdi. Göçerliği ve hayvancılığı bırakıp yerleşik yaşama geçtikten sonra babası iflah olmamış, yüzü gülmemiş, ahı, vahı hiç bitmemiş, bir süre yılda bir kere kendi kendine buralara gelir, gezer dönermiş.

Giderken mutlu ve heyecanlı, dönüşte sessiz ve içine kapanık olurmuş. Sonraları bu gidiş gelişler de kesilmiş. Babası güçten düşmüş, yaşlanmış. Ara sıra ‘Burnuma Kokuyor Berit Dağları’ diye türküler çağırırmış alçak sesle. Sözün burasında adam dayanamadı, babasının türküsünden bir dörtlük de kendisi çağırdı. Koca adam gözümüzün önünde ağladı. Anamın gözleri yaşardı, abimin gözleri doldu. Doğrusu çocuk halimle ben de etkilenmişim. Ortalıkta kısa süreli bir sessizlik oldu. Sonra sessizliği anam bozarak, “Kele gardaş bu taşları ne yapacaksın,” dedi. Adam babasının bu yaza çıkamadığını, mezarının da babasının gurbet saydığı Çukurova’da kaldığını, bu taşlardan birisinin babasının başucuna yerleştireceğini, diğerini de öldüğünde kendi mezarına konması için çocuklarına vasiyet edeceğini söyledi.

Adamı yolcu ettik. Çadırımızın karşısındaki küçük tepenin üstüne kadar uğurladık. Anam, abim ve ben oraya oturduk. Adam, arkasına baka baka Yelli Boyu’ndan aşıncaya kadar orada öylece ve sessizce kaldık. Şimdi bana sorarsanız o adam Berit Dağından hiç gitmedi ve hâlâ oralarda bir yerlerdir. Belki bir kayanın dibinde, bir taşın üstünde, bir pınarın başındadır. Belki de Berit’in en yüksek tepesine oturmuş Afşin-Elbistan Ovasına bakıyor ve aşağıda ince uzun bir koruluğun içinden Cahan’a, yani gurbete doğru akan Esendere’yi hüüzünle, Ericek’in damlarını, söğütlerini ve kavaklarını da hayranlıkla seyrediyordur.

Mustafa’ma hak mı idi

Hiç kimsesi yok mu idi

Ölüsü gurbette kaldı
Bilbilcik'e yük mü idi?(23)

Ben Berit'ten getirilmiş bir taşı ve bir tutam baytaran çiçeğini Osman Gökçe'nin İzmir'deki evinde gördüm. Siz Osman Gökçe'yi İzmir'de bilin zararı yok. Ben onun nerede olduğunu biliyorum.

* * *

Zararı yok, beni de Didim'de bilin, Didim'de zannedin. Hakikat şiirdeki gibidir:

Ey Ceren
Yalçın kayalıkların masum ve ürkek perisi
Amanosların bütün tepelerinde sanki sen varsın
Koyaklarda usul ve ince ayak izlerin
Boyun yine selvi
Sesin yanık ve kahırlı

Şimdi bir Deli Boran'ım Amanoslarda
Serimde Düldül'ün bin bir boranı eser
'Dağlarca kar yağsa serim üşümez
Yârin olduğu yer yaz gelir bana'
Kırgın da olsa selamın yeter

Ayak izlerin, yankılanan seslerin var
Gülümsemen gökkuşağıdır bulutlarda
Bütün mevsimler kış
Davullar Ceren mi çalıyor yine
Rüya rüya efsaneleşiyorsun

'Kar seslerinde' Ceren efsaneleri dolaşıyor
Bin ölüp bir yaşıyorum
Yıldızlar göz kırptırma diye
Düldül'den deli bir poyraz esiyor
Sen yoksun

(23) Berit'in Gözyaşları, Anılar ve Ağıtlar, Prof. Dr. Osman Gökçe, İzmir, 2010, sayfa: 22 ve devamı.
İsteme adresi: 05365835048

Attığım her adım bir yarbaşı
Elimden tut
Tut elimden düşüyorum.

* * *

Tekrar konumuza dönelim.

Musa Dayımın tuzu kuru ve de ‘burnunun direği sızlamayık’. Hemi de daha ‘anasının yuduğu ile duruyor’ (Anasının yuduğu ile durmak= Çocukluğundaki kadar saf kalmak, eke ve tülek olmanın tersi). Neyse ki, Ozanemre’den bir parmak iyi olan bir yönü var: Önüne ‘abdal oturuk’.

‘İt yesin ciğer’, neticede dayımız bu, Musa.

Söz dönüp dolaşıp Musa Dayı’nın dedelerinin (ki, benim de dedem) gölüklerine gelecek ya— Gölüklerden başka bizimkiler, ‘mekânları cennet olası’, ‘yattığı topraklar sıkımayası’ anam Koca Hayriye’yi de almışlar. Babam Topal İsmail, yürürken biraz aksar... Ama askerliğini bir günü eksik olmamak üzere yaptırmış Osmanlı. Anamı, babama görmeden vermişler. O zaman bütün Anadolu’da durum aynı sayılır, ama babamın ‘topallığı’ gündeme gelince Bekir Ağa demiş ki, “Benim on dört çift öküzüm dönüyor. Bunun biri de Hayriyegil için dönsün. Ben Tecirlili dostlarıma Ali gardaşıma da sormadan söz verdim. Söz namustur, cayılmaz. Kocası besleyemezse ben beslerim,” demiş ve vermiş anamı babama.

Bir öküz şimdinin bir traktörü demek o zaman. Babam çok çalışkandı. Bunlar dokuz çocuk, on bir baş horantayla canla başla çalışarak ‘muhanete muhtaç olmadan’ geçinmişler. Anam rahmetli bütün gün çalıştıktan sonra akşam ‘bedirik eğirirdi’. Bildin mi bediriği?

Geçenlerde babam dedi ki, “Akşamları Hayriye bedirik eğirirken uykusu gelmesin diye ben de türkü çağırırdım.” Nasıl duyulandım hocam, bilemezsin; babamın yanında salya sümük ağlamamak için dışarı kaçtım. Biz ‘yumurta parasıyla okuduk’.

Şimdi ben derleme yapmak için, üstelik ‘hacı sıfatımla’ mecburen âşıklarımızla, abdallarımızla ‘düşüp kalkıyorum’ da— Bu Musa dayım, Ozanemre gavırı, “Oh, ne güzel, Tecirlili hacıya bak. Parayı bol buldu, hemî ‘türkü çağırttıyo, hemî de arakıya verip anırıyo, cuvaraya verip savuruyo’ diyorlar. Desinler. Bütün iftiraları bu kadar olsun.

‘Lafın birini deyip birini koyunca’ böyle oluyor. Konuya dönelim biz. Babam çok şükür hayatta... Ama yaşını bilemeyiz. Bizim Çukurovalılar seksen yaşın üstündeyse kimsenin günü gününe bırak, yıl olarak bile doğum günü bilinmez. Tecirlisin sen, kendin bilmez değilsin ya hocam. Üstad Yaşar Kemal’in yaşı dünya bir araya geliyor da hesaplanabiliyor mu? Rivayeti

duymamış olamazsınız: Fransız keferesinin padişahı ‘lafın birini deyip birini koyunca’ böyle oluyor; neydi adı, ‘*İnce Memmed*’i okuyormuş. “Topal Abdi iz sürmek üzere yola düştü,” satırlarını okuyunca, ‘ağız aşşa yere düştü’ zannetmiş de, eyvah deyip yumruğunu döşüne vurup dövünmüş bir zaman garip. Sonra bir gün nereden aklına geldiyse keferenin, “Bre bu Yaşar Kemal’in yaşı kaç ki?” diye sormuş. Keferedir sorar. Ama gel gör ki, Osmanlı’nın âlimi, kâşifi, remilcisi, hepiciği bir araya gelmiş de hesaplayamamış. Benim garip babamın doğum günü nereden bilinecek?

Musa Dayımın dedesinin ‘gölüklerine’ sıra gelecek daha. Anamın anası Fadıma Hatın idi. Fadıma Hatın’ın dedemle evlenmesi de ‘ayrıkıdır’. Dedem Ali Bey’in birinci hanımı ölünce, ‘yas yerine’ babasıyla Fadıma Hatın da gelmiş. Merasim bitince bunlar gidesi olmuşlar. Ali Beyin babası olan dedem Fadıma Hatını kastederek babası Çoban Kâhya’ya demiş ki: “O kızı nereye götürüyorsunuz, bre gardaşım? Görmüyor musunuz Ali’ye avrat gerek, boşa götürmen, nasıl olsa gelip alacağız!”

Çoban Kâhya da, “Eve kadar da mı götürmeyek, gardaşım? Alıcıysanız gelin alın,” demiş. Sonra gidip bir ‘çokuntu’ edip almışlar.

‘Gölüklere’ yaklaşıyoruz.

* * *

Çocuğuz. Beş yaşından sonra davar gütmeye gideriz Ceyhan nehri kenarına.

Yürür yürümez Ceyhan’da çimmeyi ve yüzüp nehri geçmeyi öğreniriz.

Ceyhan nehrinin öbür geçesi Andırın köyleri, beri geçesi Tecirli. Bu Tecirli vasıflandırmasında aşiret farkı yok Andırınlılara göre. Ceyhan’ın öbür geçesi yer olarak da, ahali olarak da toptan Tecirli.

Bu Andırınlıların bütün tarlaları balı karpuzlar dolu. Tecirliyik tarımla toprakla işimiz ne, bizde yok. Sadece Allah’ın gördüğü anlarda bütün karpuzlar bizim. Andırınlıların bütün tarlaları mısır firiği dolu, bizde yok. Bir tembeller, bir tembeller ki, bu yüzden övünmek gibi olmasın biz Tecirli için ‘cin eniği’ derler. Ulan, adam Andırınlı olmayınan n’olur bre?

Hadi o mısırı emek ettin ektin, biçtin, firik ettin. Bir de burnumuzun dibine, tam nehrin kıyısına ataş yakıp, haşlamak için firikleri kazanlara doldurup gidip dutun dibine uyumazlar mı? Biz Tecirli işte buna ‘tembellik’ derik. Hocam, sen kendin de Tecirlisin. Sence de bu bal gibi tembellik değil mi? Bu tembelliği hangi Tecirli affeder? Ederse Tecirlilik şanı n’olur bakalım?

Neyse efendim, bunlar gider dutun dibine yatarlar. Biz ‘hakaretin’ bu kadarını kabul edemediğimizden hemen nehre atlar, kuğular gibi süzülerekten

karşıya geçip kazanıyla birlikte firikleri alıp döneriz. Akşamüzeri Andırınlılara küçük bir iyilik ederiz: “Gardaşım, kazanınız burada, yarın gene gerek olur, gelin kazanınızı alın.”

Hocam, bu iyi kalpliliği Andırınlılar olsa yaparlar mı sizce?

Tamam, ‘gölüklere’ geldik:

Musa Dayımın dedeleri de torunları kadar ‘tembelmiş’, hocam. Bizimkiler ne zaman gitseler dilediği kadar ‘gölüğü’ önüne katıp sürüp geliyorlarmış geceleri. Andırınlılar az biraz uyanınca tedbir düşünmüşler. Geceleri gölüklerin yularından tutarak uyumaya başlamışlar fıkaraalar. Tecirliiler tuttukları yerin üstünden yuları kesiverip atlarla yine savuşmuşlar. Andırınlılar uyanınca Ceyhan nêhrinin kenarına kadar gelmişler. Yerden bir taş alıp Ceyhan’a atmışlar. “Bu taş buradan çıkar mı, çıkmaz. O zaman bizim gölükler de geri dönmez,” deyip evlerine gidip yatmışlar.

Gelelim merd-i kıpti meselesine?

Aşağıda 67. sayfadaki ZIVGARANIN KÖRÜ başlıklı yazı okunmadan o mesele anlaşılamaz.

Eee? Tecirli de yorulur, Hocam. Sen kendin bilmez değilsin ya?

Musa Dayımın deyimiyle: ‘Arkası Yarm’.

Bekir İşlek.

5. BÖLÜM

TECİRLİ EŞKİYASININ ANDIRIN'IN AĞASINA HARÇLIK VERMESİ BEYANINDANDIR

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 30 Nisan 2012

Sevgili Noter,

Ben de, “Nereden geliyor bu Bekir’in tatlı dili, hoş sohbeti,” diye düşünüp dururken; iş eşkereye çıkıverdi kendiliğinden. Olmasaydı bir Andırın damarın nereden ‘taplayacaktın’ bu kadar kelâmı? Hele bir de ‘Beççeğez Yaylası’nda tuzlanıp yunduysan, Göz’ün suyuyla, çeliklendiysen; mektebine gitmeden mezun olanlardansın aslan yeğenim.

Beççeğez, diğer adıyla Göz Yaylası benim yapımı oluşturan taşların ocağıdır. Beççeğez özgürlük meydanım, el becerilerimin atölyesidir. Kokusu hâlâ burnumda tüten Ayı Tapı’ndan (= Eğreltiotu) yatağım, sesi hâlâ kulaklarımda çınlayan cızzanımın gıcirtısıdır. Yüzmeyi değirmenin havuzunda öğrendiğim tatil beldemdir Beççeğez. İstar kazığımdır, lastik-sapan çatalımdır, koz çubuğumdur. Taş armudum, elma kakım, memili kirazımdır. Daha da ötesi, her burunun keskinliğine dayanamadığı ‘yiro’umun kokusudur Beççeğez.

* * *

Andırın’da üç tane Çerkez köyü var (Akifiye, Altınboğa, Kümbetir). Rus Çarları pörtletince Kafkas’tan bu bizim ‘hısımları’, önce Ceyhan’a, (Yarsuvat’a) iskân edilmişler. Ama dayanamayınca sıcağa, sineğe; canını kurtarmak için kaçanlardan üç köy kurulmuş Yukarı Andırın’a (yaylaya). Yazları yaylamasına doyum yok da; kış olunca bu sefer de dayanamamışlar kara, soğuğa. Çukurova’yı çekermiş canları.

Kış bastırmadan karıyı, çocukları kağnıya yükleyen inermiş Ceyhan’daki akrabalarının yanına. Kış çıkıncaya kadar da iki üç aile bir arada yaşarlarmış mecburen. Bıkar usanmış ev sahibi, ama dayanırmış bahara kadar. Sabırla beklermiş ‘Çukurova’nın bayramlığını giymesini’. Nevruzla birlikte ekinlere bakma bahanesiyle konuğunu dışarıya çıkarmış ev sahibi. Laf arasında, “Bahar geldi, bu yıl da atlattık kışı çok şükür!” gibi laflar ederek yol göstermiş.

Konuk hısım mesajı almış almasına, ama gitmeye de hiç gönlü yok. Oralı olmamış tabii. Çaresiz ev sahibi başka kapılar açarak başka çağılar uçurmuş baharın geldiğine dair. “Mübarek böyle dondurdu, ama bir de

gösterirse ucunu yılan gimi yakar vallahi,” demiş. Her yola kayıtsız kalınamaz tabii. Ama gitmeyeceğini de bildirmesi lazım Andırınlı Çerkezin. Anlatmak için meramını çıkmış yumruk kadar bir taşın üstüne. Elini de alına götürerek bakmış Ceyhan Ovası’ndan Andırın’ın dağlarına...

Aşkarımın bozukluğuna (Buğday benizli, esmer olmayan, açık sarı ten rengine) bakıp, Andırınlı olduğumu da öğrenince, beni de Çerkez’e benzeten (işin aslı kendilerinden sanan) Ceyhanlı aziz dost Koca Çerkez İhsan Günsel lafın burasında:

“Dönmüş demiş ki, sizin Çerkez bizim Çerkez’e; daha bizim Tırıl’da (= 1.900 metre yüksekliğinde bir dağ zirvesi) kar var!”

Sevgili Bekir, Ceyhan Ovası’ndan görülen Andırın’ın yaylaları Didim’den görünmez mi sanıyorsun? Sen de çık bir taşın başına! Gör Kızılcaova’da, Beççeğez’de, Kayapınar’da yanan akşam ateşlerini de gider hasretini.

Daha da abbağacası: İş yapana iş mi yok!?

Yok, göremem o kadar! Ferim kalmadı diyorsan, hiç düşünmeden gel. Bizim de aşağı kalır yanımız yok Ceyhan Çerkezi’nden. O gariban bir kara kış dayanmış da, biz bir ılık yazda pes etmeyik herhâlde!

Hiç burun direğini sızlatmaya değer mi, sevgili dost?

* * *

Andırın düzündeyse, hele de Gökahmetli’de her doğan bebek kız ise Hatun, erkek ise asaleten Ağa’dır.

Ama elin ağzı da torba değil ki büzesin kardeşim! “Cepleri meteliksiz, çorbaları danesizdir. Atlarının üzengisi dut bağcığındandır. Çerçiye borçları bitmez, ama yine de fötr şapkasız çimmeye çıkmazlar’ gibi laflar da yaygındır düzde. Hacı İsmail Ağa, Tembel Ağa, Mühür Ağa, Müşir Ağa, Bekir Ağa, Ömer Ağa, Abdül Ağa, Ekiz Ağa, Hamit Ağa, Haşım Ağa, Zeki Ağa ve saire derken— Yarım Ağa’ya kadar hiç de az aylak değiller. Hatta maraba gitti bizim köyden Habib Dayı Gökahmetli’ye, iki senede o da kelli felli bir ‘Habib Ağa’ oluverdi çıktı.

Yetmişli yıllarda bir eşkıya peyda oldu Andırın-Düziçi arasında. Ceyhan nehri havzası, Dumanlı, Düldül dağları eteklerinde, Elbeyli, Kuşçu, Köleli ve yakın köylerden iaşelenen zararsız bir kaçaktır Fettah. Ufak tefek işlerle harçlıklarır.

Düziçi ile hısımlık ve iş bağlantıları olan Gökahmetli ağalarının en

ünlülerinden biri çok sık gider gelir sizin ötaçeye. Heybesinde bir kışlık kıyılmış Gökçayır tatlı serti ile bir dönüşünde daha saldan ayak basar basmaz Fettah'la burun buruna gelirler. Fettah'ı bilir bilmesine, ama iş iştir kardeşim.

“Para!” der de başka bir şey söylemez Fettah. “Para!”

Mavzer alnının ortasındadır Ağa'nın. Ama ‘yok taştan berktir’. Düziçi’nde dostlarıyla âşık ve arakı gecelerinde, dökülüp saçılmıştır Ağa. Beş parasız, bomboştur. Bir türlü inanmadığı bu olaya hem üzgün, hem de kızıdır Fettah. At var adamda, takım elbise gıcır, gömlek zefir, tütün tabakası gümüş. Hepsı bir yana; fötr şapka, bir metre eninde, Winston Churchill’inkinden gönüllü. Ama para yok!

İkisinin de durumu berbattır. Ağa fena mahcupdur, Fettah yanlış hesap yapmıştır. Ve ikisi de ne yapacağını bilememenin sıkıntısını yaşarken, işi yine de çözümleyen, tatlıya bağlayan Fettah olur. Yok diye cebinde meteliği, canını alacak hâli yoktur ya Ağa'nın. İndirir silahı yere, Cebinden on lira çıkartarak Ağa'ya verir. Fötr şapkayı da iyice bir çiğnedikten sonra Ceyhan'a fırlatır. Ama çeltikte bütün borçlar faiziyle ödenecektir.

Hiçbir şey olmamış gibi herkes yoluna gider. Olay Fettah için bitmiştir, ama Ağa için yeni başlamaktadır. O şimdi nasıl gidecektir Gökahmetli'ye fötr şapkasız, baş kabak? Asaletine uymaz bu aksilik(!), fötr şapkasız bir Gökahmetli Ağası karaya vurmuş balık, kanadı kırılmış kartal gibidir. Fettah'ın ettiği de hepsinden ağırdır...

Köye ulaşır ve kimseye görünmeden eve kaçmaktır muradı, ama yakalanır Çatalpınar kalabasına.

Hemen araya alırlar Ağa'yı.

“Geçmiş olsun. Ne bu hâlin? Hasta mısın? Kötü bir durum mu var hısımlarda? Hem şapkayı ne yaptın sen? Ne oldu şapkaya?”

Canı burnundan çıkan ağa çaresiz, öfkeli, yorgun, “Kesin ulan şu şamatayı ve başlatmayın şapkasından. Daha kötüsü adama rezil olduk,” der.

Hani derler ya dost, ‘adama atası yakmak için dayı gerek’ diye(!)...

* * *

ŞERİF’İN AĞIDI / GİRİŞ

‘Bedirik’ işi bir akademi sorunu kardeşim. Öyle beribenzer kitaplara sığmaz. Daha 40-50 sene önce, Anadolu insanının Yontma Taş Devri’nde yaşadığı dönemde, melek analarımızın en acıdığı işleri o bedirik ve ıstar meşakkatı değil miydi? Neler çektiler neler? Yeni yetmelerin o çaresizliklere aklı basmadıkları için bu konuda vicdan muhasebeleri de yoktur tabiatıyla.

Karısına kızan adam çıkırıgın dibinden bir demet bedirik alıp, var gücüyle vurmaya başlamış eşine. Olaya şahit arkadaşları bıyık altından gülümseyip, “Bizim gözüümüz mü boyuyon emmiğolu!” demişler.

Adam, “Hayır, çok ciddiym!” demiş.

O zaman arkadaşları, “Al şu odunu da, işin hakkın ver!” demişler.

Bu sefer de adam sırtmış karşıdakileri alaya alarak, “Oduna ne gerek bre kardeşim. Namusu olana bedirik de yeter!” demiş.

* * *

Fransız padişahı(!) nasıl okuyup da ne hâl anlamış bilmem, ama ağzı aşağı düşmenin adı ‘hapmak’, ağzı aşağı düşürmenin adı da ‘hapıtmak’ tır bizim oralarda.

Çal Tepe’nin boynundaki Hayıtlı Salak’da, Meryem Fakı’yı tek düşürdüğüne nasıl da sevinmiş Mustul Ağa. Elinde kiraz değneğiyle yavaş yavaş yaklaşırken avına, “Valla yeğenim, çıkarıverdim Alaman Çıplağını (sanırım Barebellum). Bir adım daha atarsan hapıdırım deyince, zınk diye durdu korkak,” diye anlatırdı rahmetli.

* * *

Tecirlinin gölükler ve ‘ne bulursa’ bir gecede Cahan’ı (= Ceyhan) geçirmeleri konusundaki gerekçelerin ve savunmaların temyizlik. Bu konu da tatminkâr bir izah da bulunamaz veya gönül alıcı bir tazminat ödemez isen, bu dava yevmil kıyamete kadar sürer. Yukarıdaki ‘ne bulurlarsa’ lafı da nereden çıktı deme ha! Açıkçası ‘ellerine ne geçirirlerse...’ demek istedim.

Şerif’in gerdanı açık
Cahan suyun gece geçik
Eski memur Koca Höçük
Şerif kaçmış görmedin mi?

Evlerinin önü berdi
Gençler birbirini kırdı
Arkadaşım Serpek Durdu
Şerif ora varmadı mı?

Hı, şimdi nasıl vericin bunun hesabını? At bulamazsa kız kaçırın Tecirli'nin tazminatı 'Ermeni Tehciri'ne düşünülen değerden herhâlde az değildir!?

* * *

Sevgili Bekir,

Daha düne kadar kimsenin yaşı belli değildi Anadolu'da. Kimimiz, kıtlık senesi, kimimiz babamızın askere gittiği yıl, kimimiz Elif Teyze'mizin kaçtığı yıl, kimimiz deprem senesi, kimimiz Kore Harbi'nde, kimimiz ihtilâlde, kimimiz Cengiz Topel'in şehit olduğu yıl, kimimiz Menderes'in ikinci başkanlığında, kimimiz Kenedi'nin (= John F. Kennedy) vurulduğu yıl doğmadık mı?

Ya doğum günleri?

Doğduğumuzda ekinler biçiliyordu. Yayladaydık, Kurban Bayramı idi. Oruçtaydık. Dutlar kirç (= tomurcuklanma) olmuştu. Pamuk topluyorduk, küncü çekiyorduk. İncirler benlenmişti. Koz çırpma mevsimiydi.

Benim büyük dayımın her işi aleni olur. Şeffaf bir yaşantısı vardır. Onun ne yaptığını, nasıl yaşadığını herkes bilir. Ama yaşını kimse bilmez. Babası ile kırkı kırkına karışmış diye bir söylenti çıkmıştı bir zamanlar(!).

Dedem, Yusuf Kâhya'ya bir sohbette "Emmi, köyümüzde senden öncekiler hep rahmetli oldu. Aksakallımız sen kaldın," diye iltifat etmiş bir misafiri.

Dedem bu laftan, hem gururlanmış (= gubarmış), hem de biraz alınmış işin özünde. Çünkü dedem her yönüyle her zaman genç kalmıştır, genç kalmayı sevmiştir. Konuşuna sevecen ve ironik bir ifadeyle, "Yok canım, bizim Ali var," deyiverir.

* * *

Aziz dost,

Yorulдум. Gözlerim güverdi(!).

Allah'ın günü mü tükeniyor?

Gene yazarım inşallah.

Hoşçakal, sağlıcakla kal.

Musa Tolu

* * *

Selâm Musa Dayı

Sağol beni yormadın. Ulan bu Bekir yeğenimiz, Tecirlidir. Ağzı kızıldır, ala delidir amma ‘it yesin ciğer’ misali yeğenimizdir. İyi çocuktur gara yiğenimiz deyip Tecirlileri ‘ibra’ ettin ya, sağ ol. Böylece Ermeni tazminatından beter, Andırınlıların karpuz tazminatı da, darı firiği tazminatı da, avrat kaçırma tazminatı da, temyiz de bitti Koca Tanrı’ya şükür.

Neymiş, ne olmuş? Tecirlili ‘Eşkîya’ Fettah, soymak için yolunu kesip silah doğrulttuğu Andırın Ağasına ‘harçlık’ vermiş.

Aşk ile bir daha soralım; neymiş?

Tecirlinin eşkıyası bile yeri gelince Andırın’ın Ağasından ‘Ağa’ imiş.

(Safiye Memed değil; gadasını aldığım gara gardaşım. Memmed. Bir ‘m’ daha var. İkinci ‘m’ olmazsa o Memed biraz zor Çukurovalı olur.)

(Şimdi bu keyifte bir de Cevdet Paşa ile mi uğraşıyım bre dayı. Allah ona rahmetini esirgemesin. Tecirlinin eşkıyası soyacağı ağaya acımış harçlık vermiş, sen ne diyorsun bu işe bre Paşa Emmi diye).

Tecirlilik, Andırınlılık yüzünden beni Andırınlılar ile kapıştırmaya çalışıyorsun, ama ben bu oyuna gelmem arkadaş.

Şu dünya felekte öğündüğüm tek bir şey var. O da Andırınlı Ağaların yeğeni olmak. Bunu da elimden alamazsın. Bakma sen bizim Eşkîya Fettah’ımıza ‘mahcup’ olmalarına! Bizim dayılar ‘kürk giydirir, at bağışlar’ ağalardandı. Şaka değil bu. Mesela bizim Âşık Mahmut her yıl düzenli olarak dayımın konağına gider, bir hafta on gün çalar çağırır, bahşişini alır dönermiş. Böyle ‘tabiat sahibi’ (tabiat sahibi olmak: özel zevkleri olmak) olan bir adam...

Şimdi senin, ‘yumurta parasıyla okumak’ ya da ‘kürk giydirip at bağışlar’ lafları kafana takılabilir. Hiç uğraşma onun da izahı var: Kurt eniği olacaksın. Yetmiyorsa cin eniği olacaksın, yumurta parasıyla okuyacaksın, adam olacaksın kendi başına olacaksın. Dede Korkut’uz diyor ya benim Tecirlili Osman Emmim. Haklı az biraz. Dede Korkut’un adını bileğinin gücüyle alamayan için soy soylayıp, boy boylayıp, Adı Güzel Muhammed’e (s.a.v.) salâvat getirip isim koyduğu nerede görüldü tür bre Musa Dayı? Hanım Heeyy!..

* * *

Adama ataş yakmak için dayı gerek dedin ya Musa Dayı. Haklısın ki, hemi de yerden göğe. Eğer ki bir dayın yoksa, yakabilsen bile yaktığın ataş ‘abdal ataşından’ cılız kalır da, ‘itten irezil’ olursun.

* * *

HA YEĞENİM, HA

Adamın birinin yeğeni ile oğlu düğün meydanında güreşiyormuş.

Adam oğluna değil de yeğenine destek vermek için, “Ha yeğenim ha, ha yeğenim ha!” diye tezahürat yapıyormuş.

Çevredekiler, “Gudurdun mu arkadaş, yeğeninle güreşen oğlun değil mi?” demişler.

Adam, “Yıkılana, falancanın oğlu yıkıldı demezler, falancanın yeğeni yıkıldı derler,” demiş.

* * *

“Kız bibiye (= halaya), oğlan dayıya çeker.”

Kız veya oğlan, iyi huylu çıkmazlarsa nasıl beddua edilir:

“Çektiği damarlar kuruyası; kime çektiyse böyle huysuz.”

Bizim Gökçayırılı tütün kaçakçıları ki, aynı zamanda az biraz silah kaçakçılıkları da vardı; Cahan’ı gecip Kadirli’nin ya da Andırın’ın köylerinden Kozan’a kadar kaçağa giderlerdi de; ne zaman candarmaya yakalansalar, Abdil Ağa dayım candarmanın ellerinden alırdı fıkaları. Sen sayipten alırdı.

Bildin mi candarmayı ve adamı ne yapacağını?

* * *

Ulan Musa Dayı madem laf gerek anlatayım: Bu kaçağa ben de yetiştim arkadaş. Bilirsin Harnı’yı. Hepimizin Yemen’i Harnı’nın öğretmen okulunda okudun. Gökçayır ve Elbeyli tütünlerini de bilirsin. Sen cuvara içerdin ‘deel’ mi? Hemi de keş idin Allah bilir. Ulan yalan Allah’ın düşmanı. Cuvara içmediğime, sadece bu Elbeyli ve Gökçayır tütünlerinin cuvarasından içemediğim için pişmanım arkadaş. Rengi altın gimi olduğundan kokusu da miski amber sanki mübareğin (Nasıl meretin diyeyim şimdi ben bu tütüne Musa Dayı? Meret denilir mi o tütünlere Allah’ını dinini seversen).

Neyse Dayı, ‘yumurta paralarıyla’ da olsa okuduk, avukat olduk. Yedi Tepeli Şehir’den çıktık, avukat olarak geri geldik Harnı’ya. Kalbimizde Ceren’in sızısı devam etmekte ki, Elbeyli ile Gökçayır’ın bütün tütünleri cuvara olsa da içsem ‘sekinmem’ (Sekinmek: Sakinleşmek) o hâldeyim arkadaş.

Bir gün Gökçayırılı bir kaçakçı çıktı geldi avukatlık büroma. Kaçakta tütün yakalatmış candarmaya, Kozan Ağır Ceza Mahkemesi’nde yargılanıyor. Avukatı olduk, gidip geliyoruz. Bir duruşmaya katılamadım. Bizim tütüncü bir süre ortalıkta görünmedi. Karşılaştık. Nerede olduğunu sorunca, “Senin

gelemediğin duruşmaya giderken yanımda tütün de götürmüştüm yol harçlığım çıksın diye! Candarma yakaladı,” demez mi?

* * *

Konuya dönersek:

Ben aslında “Tecirliiler Andırınılıların Apaçisi midir?” diyecektim, amma Tecirliilere sormam gerekiyordu. Sağol, sen cevabı hem de ‘eşki-ya/ağa’ ikileminde verdin.

Dayı dediğin böyle olur.

Amma belli olmaz, imansızlığın tutabilir diye sana Asım Erkoçak’ın anlattığı bir Çukurova ‘hırsızlığını’ anlatayım. Heykâyi okuyunca ‘merdi kıptiyi’ de anlarsın.

* * *

ZIVGARANIN KÖRÜ⁽²⁴⁾

Bahçe, Kesmeburun, Kazmaca— Hepsi bir köyümüş ya! İşte o zamanlar Tecirli-Bozdoğan arasında hırsız yaygın!

Hırsızların elebaşısı bir adam varmış Araplı’da. Bu kişi adamlarını göndermiş, Bozdoğan’ın devesini dutmuş, yaz günü olduğu için ırmağın geçidinden geçirmiş, yayla göçüm zamanına denk gelmiş, deveyi çalmışlar amma, devenin köşşâğı suya girmemiş, kaçmış. Devenin yavrusuna köşşek derler.

Köşşek sudan geçememiş, Bozdoğan tarafında bozulmuş, galmış. Bakmışlar ki, deve o tarafta, köşşek bu tarafta bozuluyor.

Zıvgaranın Körü’ne haber vermişler. Zıvgaranın Körü dedikleri adam Bahçeli, yani Bozdoğan! Demişler ki:

“Tecirliiler deveyi götürmüş, köşşek bu tarafa galmış, anasız yavru bozuluyo!”

“Ulan,” demiş, “Ben de onların avratlarının gucağından çocuklarını alıp da, onun avradını da köşşek gimi bozultatmazsam, bana da Zıvgaranın Körü demesinler,” demiş.

Adam akşam olunca geçitten geçmiş. Tabii o zamanın elbisesi ne olacak! Bir şalvar, bir gömlek! Şalvarı çıkarıp gömleğan arasına alıvermiş. Gömleğa sıyrınvermiş başına bağlamış, ırmağı geçivermiş yamaca.

(24) Asım Erkoçak, Işit Hele Işit, Tubibay Yayınları, Ankara 1999 sayfa:130.

Şimdiki gimi orman şeklinde ağaç yok ya o zaman! Gece yarıyı bölünce bu adam aşşaki mahalleye varmış:

“Zıvgaranm Körü geldi! Herkes malına, canına sahab (= sahip) olsun!” demiş açıktan açığa.

“Ulan, yakalan şunu!” demişler.

Adam gerden tarafa çekilmiş. Gece adam aramayınan bulunur mu? Bunlar aramış, maramış bulamamışlar. Bu sefer üst mahalleye varmış. Bir de orada çağarmış.

“Zıvgaranın Körü burada, ulan! Herkes malına sahab olsun!” demiş adam resmen. Körler yanaz olur deller ya, gözü berk, gözünü daldan budaktan esirgemeyen adam bu! Canı cöbünde yani.

Oriye zorlatmışlar, “Ulan bu tarafta, dutun!”

Buriye zorlatmışlar, adam dutulur mu? O dediğin adam iki evliymiş. Avratlara demiş ki:

“Bunun gözü bizde, sakın uyuman ha! Bunun derdi mal deel!”

Çocuğu çalarım diyen, “Name yazdı idi zaten,” demiş.

Avratlar da böyle uyumamak için ağzına sakız almış, beşşiğin de üstüne durmuş. Hemi çocuğu emziriyor, hemi de gafasını beşşiğin üstüne goymuş, gözü yumuk sakız çiğniyormuş.

Pusa pusa, sine sine evin gapısına gelmiş. Yaz günü herkes cibinnikte yatıyor, takanın üstünde. Ay da dağın üstünden çıkmış, Ay’ın aydığı gündüz gimi...

Gelmiş imiş avradın gözü yumuk, ağzı şöyle kemçilmiş. Sakızı birken vec-cik veccik ediyor, birken geveliyeye veriyor. Hemen saçından bir kıl çekmiş, avradın ağzına el etmiş. Avrat ağzını açmış gevellerken, sakızın yanına gılı yetiştirmiş. Avrat ağzında bir gevelemiş, sakızınan gılı çekivermişmiş sakız ağzından tarpadan düşmüş. Avrat beşşiğin üstünde uyuyagalmış. Beşşikden çocuğu almış omzuna, çingiline bindirmiş. Yallah babam— Dutmuş bahçenin yolunu.

Sabahannan uyanırlar. İnek sağmiye inellerkine çocuk yok! Adama der-ler ki, “Valla çocuk yok!”

“Avradını ...mın kızları, ben size demedim mi? Bu adamın derdi mal deel, derdi çocuk! Nasıl çaldırdıysen—“ der avrada, “Yanına da bir avrat gatayim. Zıvgaranın Körü’ne biz gidersek öldürür! Gavırın biri çünkü. Get eline ayağına düş, yalvar yakar, çocuğu al gel!” demiş.

İki avrat buradan, ırmaktan geçerler. Dağan Ağacı’nın oraya doğru varırlar. Zıvgaranın Körü de görükecek yere atınan gelmiş, gelen geden var mı, oradan deyniyormuş. Bakmışkine, iki tane yayan geliyor.

Kürtçenin Cinni Harnıbı’nın oraya doğru inmiş. Avratlar da oraya gelmiş.

“Durun bakiyim hanımlar! Nereye gediyeonuz? Deyiverin hele avratlar?”

“Nereye gedi yok gurban olduğum, gadasın aldığım,” demiş avratın birisi. Burada Zıvgaranın Körü diyolar, bizim çocuğu çalmış. Onun yanına gedi yok, el-aman diyeciğik,” deyince.

Adam, “Zıvgaranın Körü benim!” demiş.

“Abaoool!”

Avratlar dediğine pişman olmuşlar.

“He gorkman!” demiş. “Namıssız gocalarınız nedi yin gelmedi?”

“Vallaha, gorkdu da gelmedi. Bizi saldı,” demiş avratlar.

“Gulun gurbanın oluyum! Needersen et! ocuğu...”

“Gelin bakiim, düşün arkama!”

Köye el etmiş.

“Siz bugün benim misafirimsiniz. Benden size kötülük yok! Amma gocalarınız gelseydi, onnara ben bir oyun oynarıdım. Amma siz gadınsınız. Sizin ne suunuz var ki?” demiş.

O zamanlar Kadirli’nin adı ‘Kars’! Kars’a gitmiş. O zamanın meşhur yemenisinden avratlara birer tene yemeni almış. Yemeninin arkası ökçeli, topuklu olurdu. n terlik gimi gapalı... şipirdik şipirdik geyerdi avratlar. Birer tene de basmadan entarilik almış gelmiş.

“Bunlar sizin hediyeniz!” demiş avratlara, “Aha, şu da ocuk! Gelin bakiim!”

Irmağın kenarına getirmiş.

“Haydin bakiim, geçitten gedin! Gocalarınıza selam sylen; eğer ki bir daha Bozdoğan’dan mal alırlarsa, bu sefer cannarına gıyarım! Eğer ben bunu yapmazsam, bana da Zıvgaranın Körü demesinler!” demiş.

Avratlar varmış, bütün millet toplanmış başına.

“Acaba, Zıvgaranın Kr bu avratlara niyetti?” diye.

Derlerkine avratlar, “Zıvgaranın Körü dediğiniz öyle bir insanımış ki, bize kötülük yapmadığı gimi, Gars’a getti, bir de hediye alıp verdi. Size de selm saldı.

Bozdoğan’ın malını bir daha çalarlar da kşşa bozuladırlarsa, ben de gendilerini bozuladıırım dedi,” demişler.

Onun zerine Tecirli, Bozdoğan’ın malını almamaya yemin etmiş, Zıvgaranın Körü’nn gorkusundan hırsızlığı terk etmiş.

* * *

“Bir zamannar bu Bozdoğan-Tecirli atışması Tüysüz’de konu oldu da, Erzinni Gambır Tahsin derler biri vardı. O adam Tüysüz’e gelir laf ederimiş de, ben de denk geldim. O adam annattı, annattı, en sonunda, “Tecirliler,

Bozdoğan'ın malıynan beslenmişler. Bozdoğanlılar heç bişe yapamamış,” deyince, ben el galdırdım.

“Dur hele!” dedim. “Sen bu lafı nereden belledin?”

Ancak o meclisten bir tanesi hemen diz çöktüverdi.

“Ulan yiğen, sen necisin?”

“Ben Cıgıcıklıyım,” dedi. “Yüz gişiye iki gişi Bozdoğan olduk, gorkma! Ne biliyorsan anlat,” dedi.

“Dur o zaman!” dedim ve öteki adama döndüm.

“Seni diynedik. Tekerimin önüne daş goyma!” dedim. Bu arada da vakit gecenin on ikisi oldu.

“Şimdik ben Tecirliyinen Bozdoğan lafını anlatacağam. Sen de benden aldığın gimî başka yerde satacaan, hakikatını benden öğreneceen,” dedim ve bu Zıvgaranın Körü'nü anlattım adama.

“Aboo!” dedi bu anca. “Bu necik bre, nereden çıktı bu adam?” dedi.

“Haa! İşte bilmessen belle! Bozdoğan,” dedim, Tecirliyi ıslah etmiş, hırsızlığı terk etmiş,” dedim.

“Oğlum, sana bes,” dedi.

“Bir gün Bahçe köyünde bu Hasan Efendi Poyraz’a dedim ki, “Dayı, eskiden gelmiş geçmiş, yayla zamanlarında bildiğin gördüğün adamlardan anlat bre,” dedim.

“Yiğenim,” dedi, “Bizim burada bir çoban emmisinin kızına âşık olmuş. Çok da güzel gaval çalarımış. Sabaan seher vaktinde taşın başına çıkıp seher yıldızıynan beraber gavalı çaldımıydı, davarı Çoraklı’ya doğru götürür imiş. Gız da ‘yannık’ yayarken bu gavalı diynerimiş. Diyniye diyniye gız da gavala âşık olmuş.

Bir gün davar erken sağalmış. Çoban davarı Çoraklı yazıya doğru götürmüş. Orada beş-on atlı, Tecirli davarı çobanıynan beraber götürüyorlar imiş.

Çoban demiş ki, “Bana ne eziyet ediyonuz ki? Nereye diyorsanız, ben oraya götürürüm davarı. Ne dürtmecik, çomacık ediyonuz beni? Ben bu davarın önüne düşerim, gaval çalarım, davar beni takip eder. Siz de arkama düşün!” demiş.

“Öyle mi?”

“He!”

“Çal öyliyeşin,” demişler.

Çoban gavalı gılıfından çıkarmış. Gızın adı Bağdat’mış. Gavalınan, “Bağdat, Bağdat, Bağdat! Güccük Bağla’yı geçtik, büyük Bağlad’a bağlat!” diyormuş.

Gız uçayaklı sehpa üstünde ipinen gerili deri yanık da seherinen yannık yayıyormuş. Çobanın gavalını duymuş.

“Baba, baba!” demiş! “Valla çobanı ışıgiyeler çevirik!”

Çağarıyor, “Bağdat Bağdat! Güccük Bağla’yı geçtik. Böyük Bağla’da bağlat diyor,” demiş.

Şimdi güccük bağla Kör Sülemen’in tarlasının ora! Böyük Bağla dediği de Çamlıbel’e ayrılan yolun orası imiş.

Hemen, bütün eli silah tutan herkes, atı olan ata, yayan olan yayan zorlatmışlar. “Çobanın gavalının sesi nereden geliyor?”

Çamlıbel’in yolundan ayrılmış, Çamlıbel’in düzlüğüne çıkacak yerde yetişmiş çevirmişler. Dolma tüfenan ‘taak, tuuk!’ perdağan olmuş Tecirliler.

Davarı Tecirlinin elinden gurtarmışlar.

Dönünce emmisi çobanı çağarmış, “Gel bakiim ulan! Bağdat’ı sana veriyorum,” demiş. Onlar da vermişler...

* * *

TECİRLİLERİ ÇÖZMEK

Şimdi bizim fırıkları yedikten sonra boş fırık kazanlarını iade etmemizi, soyulan Andırın Ağası ile köylüm Tecirlili Eşkıya Fettah’ın başından geçenleri, Zıvgara’nın Körü’nü artık Performans Teorisi mi olur, başka bir teori mi bulurlar; edebiyatçılar, sosyologlar, tarihçiler, bütün uzmanlar değerlendirsın.

Bana sorarsan daha önceki kitaplarımda da yazdım. İmparatorluğu Osmanlı değil, biz Çukurova Aşiretleri kuracaktık. Yerimiz dar geldi. Çukurova’nın dışına çıkamadık. Osmanlı da bütün beylikleri alt etti, ama bize ‘dış geçiremedi’. Birbirimiz ile vuruştuk durduk. Bizim iskânımız da Osmanlı’nın başarısı değil ha. Yaylalara sığamadık. ‘Malcılık’ bitti. Mecbur olduk sahile yerleşmeye.

Küfrederek yerleşince ne evimiz ev, ne mimarımız mimari, ne de tarımcılığımız tarım oldu. Ama türküyü kimse bizden iyi çağıramadı gardaş. Kilimi kimse bizden iyi, bizden içli dokuyamadı.

Bütün bölgeler ve Osmanlı bir araya gelse bir Karacaoğlan çıkarmazlar.

* * *

MUSA'NIN MEKTUBU

Sevgili Bekir,

Seninki 'cin enikliği' değil, düpedüz 'cinlik'. Yani hem Fettah'ı kucaklayacaksın sizin geçeden diye, hem de sırtlayıp sırtına alacaksın Andırın ağasını Koca Hayriye'nin emmi uşağı diye...

Ben o mektubu dayılarınla övünesin(!) diye yazmamıştım, ama sen ona çevirmişsin. Bu seferlik böyle olsun.

Fakat Çoban Kâhya için kimseye 'gık' dedirtmem, bunu da baştan belirtiyim. Büyük deden de olsa bir 'gabannamaya' kurban verme niyetinde değilim O'na duyduğum gönül bağı. Rahmetlinin Halbır Yaylası'ndaki mezarından daha 'Fatiha'sız'(!) geçmedim. Gel istersen bölüşelim şu kahramanlarımızı. Gönlün ilen Kâhya ile Fettah'ı bana ver. Tecirli'nin alaysı ile Gökahmetli Ağa dayılarının sürüsü senin olsun(!)...

"Davulun sesi yıraktan (= ıraktan) koygun gelirmiş kulağa!" Bir de "Kırlangıç zavallı bir kuş. Ama onu bir de Yemen'de sor," dememişler mi atalarımız? İşte bunları da aklında tutarak biraz kulak kabart düzdeki (Andırın Ovası'ndaki) hımırtılara...

(Adı bende saklı) Andırınlılardan birine tam altı ay elifba'yı öğretmeye uğraşmış Hoca Seydahanoglu. Bir taraftan ağa babanın desteği, bir taraftan hocanın özel ilgisi bile bir adım ilerletememiş garibanı.

Kendiyle kursa başlayanlar neredeyse El-Ezher diploması alacak kadar ilim kat etmişken, 'sübhaneke'yi bile öğretememiş bu torpilli öğrencisine. Hepten ümidi kesilen Seydahanoglu, "Oğlum— Senin için kurs bitti. Sen Allah indinde hiçbir akaitten sorumlu olmadığın gibi, Müslümanlıktan da muafsin," demiş.

* * *

Abdül Ağa dayını, Aşık Mahmut'u çeltik mevsiminde bir hafta ağırladı diye yere göge sığdıramamışsın. Amma ben bile şahidim, Abhazaoğlu Durdu Bey Aşığı, hem de heç yüksünmeden yıllarca 'yan kabağı gimi' taşıdı Willyz cipin sağ koltuğunda. Bir de, iki Tecirli gözü karasını 'cendermeden kurtardı' diye de efsane yaratma yeğenim(!). Abdül Ağa dayın da hayatı boyunca tütüne hiç para harcamadı(!).

Bir tane daha heykeat edelim de şu Andırın ağalarının işleklerinden, bunun nesine methiyeler düzücün bakalım?

* * *

GETİR AKŞAMKİ KAFAYI

Andırın ağalarından biri ününün dorukta olduğu, her şeyin bol, çeltiklerin tavalardan taştığı, pamukların bire beş yüz verdiği, maddi sıkıntının düze uğramadığı günlerde dostlarına evinde bir ziyafet verir. Kimler davetli değildir ki? Kaymakam, Belediye Başkanı, karakol komutanları, parti başkanı -kendi tuttuğu partinin başkanı- Orman işletme Müdürü... Ve de Tapucu— En gerekli memur(!).

Organizasyon adam akıllı büyüktür. Hatun gün öncesinden yapmıştır hazırlığını, ama final çok önemlidir. Gözünü dört açan, koşuşan, eli ayağı temiz ve candan çalışacak yardımcılara ihtiyaç vardır. Bu amaçla komşulardan, yakın çevreden birkaç delikanlı ayarlanmıştır. Ama bunların içinde aynı zamanda Hatun'un yakınlarından biri olan Hasan'ın çabası övgüye değerdir. Ayağı yere değmez Hasan'ın o gece. Misafirleri karşılar, atlarını alır, havlularını tutar. Serviste de harikalar yaratmaktadır. Eksilen suları tamamlamakta, biten kadehleri kararında yenilemektedir. Hasan'ın çabasını büyük bir memnuniyet ve gururla izlemektedir Ağa. Basbayağı gururlanmış hısımlıy-la. Ancak canını sıkan, üzüldüğü hatta mahcup olduğu bir nokta vardır ki; Hasan'ın elbiseleri çok eskidir. Bu durum içine batır. Hasan'ın sofradan mutfığa, tuzdan buza koştuğu bir anda kulağına eğilerek, "Yarın sabah gel. Beş yüz lira vereyim de kendine Kadirli'den bir elbise al," diye fısıldayıverir. Bunu duyan Hasan'ın hâlini düşünün artık... Ayakları yere değmez o saatten sonra ve de gözüne uyku girmez sevincinden sabaha kadar.

Erkenden damlar Ağa'nın evine. Hatun sağı solu düzeltmekte, yatıya kalan konuklara kahvaltı hazırlığı yapmaktadır. Akşamki vaat ve yapılan pazarlıktan haberi olmayan hatun Hasan'ı bu saatte görünce kötü bir şey olmuş korkusuyla, "Hayrola, bir şey mi oldu?" diye sorar.

Hasan gayet rahat, "Yo! Ağayı göreceğim de—" der.

"Ne yapacaksın ki, daha uyanmadı?"

"Söyleyemem. Ufak bir işimiz vardı. Bir haber versen abla!"

Hatun, "Varsa bir durum söyle. Merak ettim, aslanım. Neyiniz gizli benden?"

"Senden gizli bir şeyim yok, abla. Ama geç kalıyorum. Uyandırırver Ağa'mı!" diye ısrar edince, dayanamaz Hasan'a ama yine de garip bir korkuyla kaldırır Ağa'yı. Akşamdan kaç tane olduğu bilinmeyen kadehlerin etkisiyle gözlerini bile açmakta zorlanan Ağa da korkmuştur aslında. Dışarı çıkar. Kötü bir haber duyma endişesiyle, "Ne var Hasan? Ne oldu ki?" der.

Hasan, "Kadirli'ye gidecektim ya Ağam!" der çekinerek.

"Git baba, bundan bana ne?" der Ağa.

Hasan, "Hani Ağam bana beş yüz lira verecektin ya... Ben de yeni bir elbise alacaktım kendime."

Mesele şimdi anlaşılmıştır. Ağa rahatlamıştır kötü(!) bir şey olmadığına. Bir Hatun'a, bir Hasan'a bakarak, "Bu saatte bunun için adam uyandırılır mı, Hasan? İş mi seninki? Getir akşamki kafayı sana beş bin lira vereyim," der ve döner gider odasına.

Sevgiyle kal, hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

Andırın'da laf bitmez Bekir'im. En iyisi bir ara verelim dayılarına da, yâd edelim Çoban Kâhya'yı.

Kâhya'nın konukseverliğini, cömertliğini, cesaretini, iş bitiriciliğini, arabuluculuğunu duymayan var mı Kadirli'de, Andırın'da? Ama O'nun esas ünü hazır cevaplılığı, laf ustalığı üzerinedir. Karatepe'den kopan kayanın(!) altında kalır da, laf altında kalmaz Kâhya...

Günün birinde densizin biri, "Çoban Kâhya benim karşımda laf edemez!" diye çıkar ortaya. Arkadaşları uyarsalar da bu yeniyetmeyi, o ille de bir görsedecektir(!) kendini. Senaryo basittir. Hep beraber Kâhya'ya konuk olunacak, bizim cevval lafazan da lafı punduna getirip mat edecektir rakibini.

Kâhya konuklarını karşılar. Tanışma ve hâlleşmeyle birlikte kahveler de gelmiştir. İkrâmı herkes kabul ederken, yeni yetme lafazan kurgusuna uygun olarak kahve almaz. Konuğunun kahve almadığını fark eden Kâhya, "Evladım hastalığın mı, perhizin mi var? Neden almadın?" diye sorar.

Konuk kazanacağı zaferin güveniyle;

"Emmi perhizim yok, ama ishal olmuşum. Affedersiniz, arkamdan akan içtiğin kahve gibi," diyerek atar şutunu. Aniden yapılan bu çıkış ve destursuzluk herkesi şaşırtmıştır. Ama Kâhya çok rahattır, çok sakindir.

"Aman yavrum, korkup da kafanı taktığın dert bu mu? Sen gönül rahatlığıyla iç kahveni. Şimdi ben sana bir muska yazarım ki, dışın kesmez ok sıçan," diyerek bitirir sözü.

* * *

Şu senin olmadığın son duruşmaya tedarikli giden Gökçayır delikanlısına da, rehinelere Uzun Çarşı'dan donatan Bahçeli'nin gözü karasına da bayıldım arkadaş! Adam dediğin böyle olmaz da ne hâl olur kardeşim?

'Tütün ve arakı' meselesine gelince üstadım... Bu konu da fikrisabitim şudur: Tütün, Yaradan'ın en günahsız kavmi olan Kızılderililerin beyaz adama lanetidir! Gövlemez de olsa, bülbül kanadı da olsa, keloğlan kâğıdına, şapkadan

çıkarılan gazete kâğıdına da sarılsa tütünle aram iyi değil. Bu biraz da ‘Amerikan Yayılmacılığı’na duyduğum ezeli nefretimden kaynaklanıyor olabilir(!).

Fakat ‘arakı’ için aynı şeyleri yazacak bir kalem, birinin lanetidir diyecek bir kelâm var mı arkadaş? Bir de balıklar var işin içinde— Halikleri geç— Hani balık indirildiği midede de 3-5 dakika ağzı açık beklemiş. Arakı gelmezse arkasından sorarmış yanındakine, “Bizi hangi hayvan(!) yedi ki?” diye.

Dinimizin emirlerinde (Bakara 2/219, Nisa 4/43, Maide 5/90), “Aman ha! Sakın ha!..” diyerek men etmiş olsa dahi, Nahl 16/67’de de ‘bir yol vermiş Yaradan’ diye düşünüyorum. Ama bu konudaki asıl sırrım şu ki: “İçerim, içerim bu mereti de, hiç sarhoş olup anıramadığıma(!) yanar giderim,” aslan yeğenim.

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 8 Şubat 2012

Sevgili Bekir,

Daha öncekilerde değindiğin gibi, bu mektubunda da Osmanlı’ya hafifçe dokundurarak, hatta hayıflanarak, Tecirli’yi iki araya bir dereye sıkıştırıp ‘çandır’ ettiğinden yakınıyorsun. Bir de, “Var mı bir Karacaoğlanları, bizim gibi türkü söyleyebilirler mi?” diye soruyorsun. Sana ‘haksızsın’ demek için ölüyorum ama çaresi yok! Haklısın!.. Nesi var ki, bu bizim Osmanlı’nın öyle, “Peh!” diyecek?

Sevgili Noter,

Hiç sövmedim Osmanlı’ya!

Bilgisizce ya da riyakârlık içinde ve abartarak hiç de övmedim Osmanlı’yı.

Olayları tarihi kendi kesitinde ve akışı içinde değerlendirecek kadar da göyündüm, piştim. Ama 90 yıl olmasına rağmen Osmanlı’nın gidişinin objektif, tarafsız ve yeni kuşaklara yararlı olacak biçimiyle değerlendirilip araştırılmadığına çok üzülürüm.

Bak gördün mü nereden nereye atladık da, boyumuzdan büyük laflar etmeye başladık. Kendimizi İlber Hoca sanıp da ahkâm kesmeye yeltendik.

Bugünlük bu kadar...

Hoşçakal. Sağlıcakla kal.

Musa Tolu

* * *

ARAKIYA VERİP ANIRMANIN SIRRI ÖNCE CUVARAYA VERİP SAVURMADADIR

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 8 Ocak 2012

Ulan Musa Dayı, Allah iyiliğini versin emi!

Bu kitap burada biter arkadaş.

Malamatlığın bu kadarına kimse dayanamaz, Tecirli bile olsa dayanamaz.

Tamam, pes kardeş!

Bundan sonra yazışma ayaklarını sen vereceksin.

Ben seni takip edip cevap vermeye çalışacağım.

* * *

Arakıdan başlarsak...

‘Sarhoş olup anıramadığına’ boşa yanıyorsun, aslan dayım. Arakıdan anırmanın sırrı, önce ‘türkü çağırttırmaktan’, sonra da ‘cuvaraya verip savurmaktan’ geçiyor, sefil dayım. Tecirliliği saymıyorum bak. İstesen de Tecirli olamayacağına göre, onu deneyemezsin (Yeri gelmişken bir kere daha açıklayalım: ‘Arakiya verip anırmayınca, cuvaraya verip savurmayınca para dediğin ne işe yarar ki’ sözü Çukurova’da çokça kullanılır. Bu sözle, cimriliği yermenin yanında içki içmenin kötü bir iş olduğu da ima edilmektedir. Birinin içki içtiğinden bahsedilirken de aynı kötüleme vardır: ‘İçmiş, sıçmış...’ diye başlanır söze).

* * *

Dayılarımı savunmayacağım, Andırınılıların hepsi dayım, başta sen.

Fakat sofraya sahibi, kürk giydiren, at bağışlayan Gökahmetlili Ağa dayımın cevabı harika değil mi, şimdi ‘dinin gimi söyle’:

“Getir akşamki kafayı sana beş bin lira vereyim!”

* * *

Osmanlı'ya gelince— Osmanlı'yı eleştirmek sözün gelişi!

Cevdet Paşa, Derviş Paşa, Hızır Paşaların Türkmenlere ne ettiğini dünya âlem biliyor, ama bizimki o değil.

Bizimkisi kıskançlık: İmparatorluğu neden biz Tecirliler kurmadık da, Osmanlı kurdu kıskançlığı.

Osmanlının yıkılışına en çok hayıflananlardan biri de benim. Osmanlıyı yıkan elin gavûrlarının imparatorlukları sadece yerinde durmuyor; aynı zamanda hâlen 'üzerinde güneş batmıyor'. Bunu fark ettiğimiz gün kurtuluş umudumuz başlamıştır.”

Şimdilik bunları yazayım arkasına bakarız.

Bekir İşlek.

* * *

‘HAHA BERİ’NİN ÖLÇÜSÜ NEDİR

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 5 Şubat 2012

Sevgili Noter,

Beddua çıkının kenarından azıcık ‘görsedince’ Osman Hoca’ya, sökü-lüverdi kitapları. Daha şamanlık devam ediyor ki, ‘...elin ayağın büzülür, çot olursun valla’ sözünü sallayınca, ne kadar baskı varsa elinde yolladı hemen Adana’daki ‘adresesine’. Ben de hemen karşılık vererek, eli kınalı gelin gibi övdüm cömertliğini.

Bana öyle geliyor ki, ‘Demircioğlu’ gibi bir civan buldun kendine(!). Hocada iş var, Bekir... Zatı bu doktorların ölüsü bile bizden marifetli değil mi, kardeşim?

* * *

Bizim köyden iki Almancı aynı günlerde izine gelmişler. Birkaç gün dinlenen Almancıların evi dolup taşıyormuş eş-dost, emmi-dayıyla.

İkisinin de aynı ortamda olduğu bir akşam birbirlerini tartarak kazançlarını, kredilerini, birikmiş Marklarını anlatmaya başlamış bizim Almancılar.

“Edemgile bir motor (Motor burada traktör yerine kullanılmaktadır. En azından bundan sonra böyle yazılacaktır) almak için otuz bin Mark yatırdım acenteye,” der biri.

“Kümbet tarladaki dayımgilin hissesini yirmi iki bin Marka devraldım,” der öteki.

“Kadirli’deki arsanın son taksitine beş bin mark vererek tapuyu aldım,” der ihaleyi ilk açan.

“Gelecek yıl izine Mercedes’le geleceğim inşallah. Ayda dört yüz Mark taksitle veriyorlar,” diye savurur ikinci.

İki Almancı karşılıklı olarak binlerce Markı havada uçuştururken, meclisteki 10-15 misafir masa tenisi maçı izler gibi hep birlikte kim söze başlarsa onun ağzına çevirirler gözlerini. Kapı ağzına yakın bir yerde oturanlardan biri, diğerlerine duyurmadan yanındakinin kulağına, “Emmioğlu bu para ne kadar eder?” diye sorar.

Bu para ne kadar eder?

Yani bir çanta mı, bir torba mı, bir kasa mı?

Bu kadar para nereye sığar?

Nerede saklanır?

Zor bir soru bu.

Bu para lira olsa, kuruş olsa bir ölçü bulunabilir.

Bu kadar para altın olsa da bir kap bulunur. Yani bir külek, bir kazan, bir cere gibi.

Ama Mark olunca bunu hacımlamak, uzamlamak çok zor.

Fakat soruyu da cevapsız bırakacak değil ya! Gözlerini kısarak şöyle bir bakar oturdukları odaya, “Valla Emmioğlu, bu para bu odayı doldurmazsa da haha beri eder,” diyerek yerleştirir o kadar parayı becerikli emmioğlu.

Sağlıcakla kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

Eli deli, dili dolu

Gönlü yüce Hocam,

Kitaplarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Söz dost içindir.

Şor da dost içindir.

Hani derler ya, “Para bir dost için harcanır, bir de düşman için!”

Tadına tuzuna varıp da kadrini bilenlerle bölüşülmeyen kelâm; itin yal çanağına dökülmez de ne yapılır? Bu tutku paylaştıkça büyüyen bir sevinç yumağına bürünmezse yüreklerde, yazık olmaz mı emeklere?

Sayın Hocam,
'Bizim dağarcığımızdan yararlanma' alçak gönüllüğünüz bize şeref verir.

Sonra 'sıçan düşük kazandan' (Bekir iyi bilir heykeasını) sunulan bir sahan pekmezin lafı mı olur? Kınacı eziyeti midir ki, dosta çığırılan(!) türkü? Tecirli emmi uşağı Kozanoğlu, 'kürk geydirmiş, at bağışlamış', bize de çeşme başında uyumuş-uyanmış bir 'misafiri çalılama' kibarlığı düşmez mi?

Sevgili Bekir'in gönül kapısında bizi 'hapa hap' kavuşturan bu dostluğun daim olması ümidiyle, saygılar sunarım.

Musa Tolu

* * *

BEKİR İŞLEK'TEN MUSA TOLU'YA

Musa Dayı, bizim 'cılga' yavaş yavaş 'susa' (büyük yol, cadde, şose) oluyor arkadaş.

Bildiğin 'Bağdat susası' ki, Osmanlının değme hac kervanları gelse geçse sıgar, ne güzel.

Tecirlinin 'padişahı gâvur bilen' hac kervanı soyucuları da yok galan (artık).

Sizin Andırın'dan öte Kayseri'ye doğru olan bölgeye bazı 'uzmanlar' Yukarı Çukurova diyorlar.

Bu Yukarı Çukurova'da eli kalem tutan, çelebiden, şöyle bizim gibi delisi tutmuş, deliyimsiyek, deli, ala deli, zirdeli, suya s.çar deli, adını deliye g.çını çalıya goyuk değil; efendiden adamlar var ki, her biri bir Dadaloğlu cesametinde 'deve dişi gibi' adamlar. Benim Tecirlili ve de Binboğalı Prof. Dr. Osman Gökçe Emmim gibi.

Bu Kayseri ağalarından daha önce horantamıza katılan ve bize şeref verip misafir olan S. Burhanettin Akbaş'ı bildin mi? Hani biz, 'Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalarken' bir değnek de onun elinde vardı. İşte o Burhanettin Bey'in bir hemşerisi ve arkadaşı var: Emir Kalkan Beyefendi.

Bu Emir Ağa da 'yazıcı horantamızdan' galan, Musa Dayı.

Bu Emir Ağa öyle bir şehir yazıları yazar, öyle bir seferberlik hikâyeleri anlatır ki; okusan, "Ulan yeğen, biz yazdıklarımızı hemen geri içinden çıkardığımız 'sıçan düşmüş pekmez kazanlarımıza' atalım bre!" diye çırpınırsın. Öyle bir yazılar...

* * *

Şimdi senin aklına nasıl Kayserili Ahmet Z. Özdemir Emmi'miz gelmez? Bildin mi 'Şeker Ahmet' Hocamızı.

Ah, n'olaydı olaydı da elimizden pırtmadan, Haruniye Öğretmen Okulu'muzda (1970'lerde) öğretmenimiz olaydı. Ama nerede bizde o talih? Elimizden pırtırdık Şeker Ahmet'i. Hatırlarsan Ahmet Emmi'mizi de 'o değilden' horantaya katmıştık '*Bir Cerene Av Olmak*' kitabımızda bizim Cevdet Yeşil'imiz ile atışmasını yazarak. Yazıcı horantamıza bakarsan, Çukurova'dan Kayseri'ye 'az aylak değilik' ha!

Aşağıdaki güzel 'sidiklik bağlamak' yazısında göreceğin üzere, Emir Ağa da 'kıyın kıyın' horantaya katılıyor.

Önceki kitaplarımızı da okudu Emir Beyefendi. Bu yüzden yukarıdaki 'Tecirli üslubumuzu' yadırgamaz sanırım. Tecirli laf verirken 'biricik biricik' vermez, sen kendin bilmez değilsin ya. 'Lafın birisini deyip birisin koymamak' telaşıyla, aynı kişiden bahsederken beyefendi de der, çelebi de der, ağa da der, emmi de der...

'Tecirli üslubu' ile aniden karşılaşınca, özbeöz Tecirli olmasına rağmen Osman Emmi'm bile 'oğlanlık tutmuş' gibi olduydu da, zar zor kendine gelebildiydi ya. Bu şokları önlemek yazıcı horantasına katılacaklardan ne istediğimizi belirtmek üzere şimdiye kadarki 'hımırdaşmalarımızı' www.haberakademi.net sitesinde yayınlamak istiyorum.

O sitede yarenliklerimizi, aşlanıklarımızı okuyanlara derhal 'delisi' bulaşacak zaten.

Ondan sonra Emir Kalkan Beyefendi gibi herkes bir anıyla, atasözü veya deyim açıklamasıyla veya senin 'keskenmek vurmaktan kötüdür' yazın gibi, sosyo-kültürel ve tarihsel (breh breh breh! O yazını bayağı kıskandım, Musa Dayı) bir yazısıyla horantaya katılacak.

Böylece Çukurova'yı bir 'el' gibi, oryantalist gibi değil; Tecirli gibi yazacağız inşallah.

Seni yazıyı okumaya geçmeden önce uyarıyorum: Sen iyice 'Tecirli' oldun, arkadaş.

Emir Bey'in kitaplarını Ötüken Yayınevi'nden isteyeceksin, kendisinden değil.

Farsaklı Ozanemre gâvırı da okuyacaksa Ötüken'den alıp okuyacak.

Şimdi besmeleni çek ve edeple Emir Ağa'mızın yazısını oku bakalım.

Selâmlar.

* * *

Kimden: Emir Kalkan
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 6 Şubat 2012

Sevgili Bekir Bey kardeşim,

Çok değerli kitabınız Sayın İsmail Görkem Hoca'mızın zahmetleriyle elime ulaştı. Gerçekten de yine diğer kitaplarınız gibi bütün övgülere layık bir eser olmuş. Hani Çukurova gibi sıcak, cömert, güzel...

Siz tevazu gösterip, "Fakir bu alanda ümmidir," deseniz de, biz bu kadar detayın ancak bir uzman elinden çıkabileceğini görüyoruz.

Kitabın hazırlanmasında ne çok zahmetler çektiğinizi; masraf, zaman, yorgunluk, çaba harcadığınızı biliyor, kitabınızı okudukça da halk bilimi alanında ne çok eksiklerimiz olduğunu daha bir anlıyorum. Aman gözünüzü seveyim 'deliniz tutmuşken' işin peşini bırakmayın. Bu coğrafyalar bizim kültür hazinelerimizin hem de toprağın üzerinde dağ gibi yığıldığı bölgeler.

Kitabınızı okuyunca pek çok anı canlandı hafızamda. Birini yazayım dedim.

1954 yılıydı. Köydeydik o zamanlar (Kayseri-Tomarza, Toklar köyü). Bizim aile biraz kalabalıktır. Emmilerim, bibilerim falan bir arada yaşırdık. Bunun yanında çoban, tırpancılar ve diğer emektarlar da bizde kalırlardı. O günlerde yengelerimden birinin gümüş kemeri kayboldu. Belden bele, bir karış eninde, ağır, kıymetli bir kemer. Aradılar, taradılar, sağa sola koştular ama kemeri bulamadılar. Neticede ebemle dedem köyümüze yedi kilometre uzaklıktaki Bostanlı köyüne gittiler. Orada Neşet Hoca isimli biri varmış. Ona müracaat etmiş, durumu anlatmışlar. Hoca da, "Ben hırsızın sidikliğini bağlarım. Üç gün içinde getirir, getirmezse çatlar ölür," demiş. Hocanın verdiği umutla köye geldiler, beklemeye başladılar. Gerçekten de üçüncü gün, gecenin çok geç saatlerinde, herkesin derin uykuya vardığı bir sırada kemeri penekten (siz penegi bilirsiniz, o zamanlar damların üzerinde kare şeklinde küçük bir açıklık bulunurdu) eve atıp gitmişler. Kemer bulundu, ama kimin çaldığı tespit edilemedi. Zaten önemli olan da kemerin bulunmasıydı.

* * *

Vakit ve kısmet olursa bu yaz sizinle birlikte İsmail Hoca'yı da alıp bizim Avşar köylerinde birkaç gün geçirmek isterim.

Sizi bu değerli eserinizden dolayı yeniden tebrik ederim.

İzin verirseniz bir de önerim olacak. Kontra, kronoloji, seremoni, rituel,

medya... gibi kelimeler bana biraz kekremesi geldi. Böyle bizden bir eserde oldukça 'yadırgı' duruyorlar.

Allah gayretinizi artırsın.

Yeni eserlerinizi ümitle beklemek üzere...

Dağlarca selâm.

Emir Kalkan

6. BÖLÜM

ORAKÇILAR VE EVİN KIZI

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 7 Şubat 2012

Günün aydın olsun Aziz Dost,

Osman Hoca'yla ve çelebi dost Emir Kalkan'la ettiğiniz fiskosları, çektiğiniz peşrevleri(!) 'uşçağalıktan' duydum. Sofrada horanta sayısı artınca arasına kaşık sesinin yükselmesi olağandır.

Bu 'sidiklik bağlama' işi de en az 'yular ipi kesmek' gibidir. Bu yular ipi kesmeyi okuyunca gerçekten beni de 'oğlanlık tuttu'. Dondum kaldım arkadaş. "Keşke Osmanlı bu Tecirli'nin alayını Ceyhan'a doldursaymış," dedim.

Yüzyıllardır mazlum Anadolu insanını dipsiz korkulara gark ederek, hiç yoktan kimyasını bozan bu görünmez ellerden hesap sormak günü gelmedi mi? Bu hınzırların da bir özeleştirisi yapıp katmerleşmiş günahlarıyla yüzleşme vakti değil midir? Ama Afşar Ağası Sayın Emir Kalkan'ın gümüş kemerden Neşet Hoca'ya, ondan da orakçılara 'lığlanan heykeat' bir kuzu doğurdu erken ilkbaharda.

Ekin biçme mevsiminde ağalardan birinin orakçıları gelmiş akşamdan. Yenmiş, içilmiş. O akşam erken yatmak gerekir. Çünkü yarın zor bir günün başlangıcıdır. Ekin biçmek çok zor ve yorucu bir iştir. Evin güzel, güzel olduğu kadar da akıllı kızı yatakları yaparken birer elma koymuş her orakçının yorganının arasına. Yorganı üstüne çekenin göğsüne düşmüş mis kokulu elma...

Sevinçle hülyalar, rüyalar içinde uyumuşlar gece boyu.

Gün doğmadan işe başlayan orakçılar çok sıkı saklamışlar sırlarını. Kimse diğerine söylememiş evin güzel kızının kendisine elma verdiğini. Çünkü herkes yalnızca kendisine verildiğini sanıp bu ayrıcalığın sevincini yaşıyormuş. Orakçılar bu duygularla devirirken desteleri; elinde azık çıkını, kolunda ayran bakracıyla çıkagelmiş evin kızı. Herkes 'oğrun oğrun kaş altından bakarken', o göndermiş mesajı alıcısına:

"Kolay gelsin, elinize sağlık.

Davran elma verdiğim oğlan davran"

Dünyanın bütün dillerinde 'gaz vermek', 'gaza getirmek' sözcüğünün karşılığı vardır. Bu sözcüğün bütün kültürlerde eyleme dönüştürme biçimi de vardır şüphesiz. Ama gaz verme işini, bu kıvraklıkta bu incelikte yerine getirecek insanlar yalnızca Anadolu topraklarında biter!..

Bu da böyle biline.

* * *

Sevgili Bekir,

Bu ‘orak’ işi ‘buncağacık’ ile bitmez. İstarla bediriğe bayağı benzer. Ah, orada ‘orak’ta kalsa ne âlâ! Ama daha bu işin devamında ‘şelek’ var, ‘bilezik’ var, ‘gem’ var, ‘malama’ var. ‘Kasar’ var, ‘dirgen’ var, ‘yaba’ var. ‘Deli’si var, ‘bakla’sı var, ‘gülek’i var, ‘kırat’ı var.

Kısacası ‘orak’ işi derin bir derya kardeşim...

Sevgiyle kal,

Hoşçakal.

* * *

EKİN BİÇMEK ZOR İŞTİR

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 7 Şubat 2012

Sevgili Bekir,

Dayıların ve emmillerinle ilgili risalenı sonra cevaplayacağım.

Bu orak-harman işinin dibi başı yok kardeşim.

Bir bakıver şu ekin biçmenin zorluğuna..

Sevgiyle kal.

Hoşçakal.

* * *

EKİN BİÇMEK ZOR İŞTİR / MEKTUPLAŞMALAR

Ekin biçmek zor iştir. Sol elinizde parmaklarınızı kısıtıran ahşap ‘ellikler’, sağ elinizde seksen santim çapında bir orak. Hava sıcak mı sıcak, nem boğazınıza sarılır demir ellerle. Doksan derece eğilerek, sağ elinizle kestiğiniz demetleri sol elinizle dökmeden destelerken; doğrulmadan, lağımcılar gibi ilerleyeceksiniz adım adım. Anızlardan çıkan toz nefesinizi tıkarken, mandalar gibi susarsınız.

Geçirdiği ameliyatın nekahet dönemi devam ederken komşumuz Cafer, beş dönüm arpasını biçmesi için kendisine ‘geçmiş olsun’a gelen enişte Mehmet’e bir imada bulunur laf arasında. Enişte bu angaryadan nasıl kaytarayım diye düşünürken, can alıcı bahaneyi dayar Cafer’e.

“Kayınım, senin o peliği (= Parça) bir günde biçerim de, suyumı yetiştireceğinden emin değilim!” der.

Orakçıya işte böyle bir korkudur ekin biçmek. Rüyalarına girer insanın. Korkulu düşler görürsünüz geceleri. Bu kadar yorgunluğun içinde bir de bundan sonraki zahmetleri düşündükçe çatacak adam, ölecek sebep ararsınız.

Birinci günün ilk molasında dutun altında dinlenirlerken, ekin biçme işinden hiç hazzetmeyen Hüseyin dayım sorguya almış A. Mehmet dayımı.

“Peki kardeş, bundan sonra ne olacak?”

Küçük dayım hemen anlamış ağabeyinin niyetini.

“Ağabey, bilmezmiş gibi sorma. Bundan sonra desteleri şelek yapıp harmana taşıyacağız,” demiş.

“Sonra?”

“Sonra sapları bilezik yapıp ortaya harman yeri açacağız.”

“Sonra?”

“Harman yerini temizleyeceğiz, sulayacağız, loğlayacağız.”

“Sonra?”

“Sonra sap atacağız, nemi çekilince gem atıp sürmeye başlayacağız.”

“Sonra?”

“Sapları aktaracağız. Saman olanları ortaya yığacağız. Tekrar sap atıp gem sürmeye devam edeceğiz.”

“Sonra?”

“Gem sürme işi bitince, malamayı namlu yapacağız. Yabaları çekip yel eserse savuracağız.”

“Ya esmezse?”

“Bekleyeceğiz ede.”

“Peki. Peki, sonra ne olacak? Çabuk ol yahu?”

“Ağabey, taneyi samandan ayırdıktan sonra kasar sürüp kesleri kıracağız. Sonra da buğdayı eleyip çuvalalayacağız. Samanı da harallara basıp taşıyacağız,” demiş ve kabaca bitirmiş hasat harman işini.

Hüseyin dayım hiç hoşnut olmamış bu uzun meşakkat planından.

Bu kadar işe can dayanır mı? Buna ömür yeter mi? En iyisi bu işi kökünden halletmek...

Sırt üstü yatıvermiş yere, kollarını da bırakarak yanlara son sözünü söylemiş kardeşine.

“Aha, ben öldüm Ali Mehmet!” demiş.

Bazıları da çok heveslenir bu ekin biçme işine. Ekin biçmek ‘erkek

işidir'. Deste çeken kızlara delikanlılığını, yakışıklılığını göstermenin fırsatıdır. Grupla iş yapmanın zevki başkadır. Mala gitmek gibi midir?

Rahmetli Ömer (Çot) Amca yeni yetme delikanlılığında ailenin keçilerini ve koyunlarını gütmektedir. Ama onun gözü bu sezon ekin biçme işindedir. O da herkes gibi kolluk, ellik takıp, orak sallamak hevesindedir. Büyüklerinin karşı çıkmalarına rağmen yarın ekin biçmeye gidecektir. Davara başkası gitsin!..

Sabah erkenden orakçılara katılarak gün boyu ekin biçer. Ama Ömer Efendi işin böyle olacağını hesaplayamamıştır. Eve ceset gibi gelir. Uyuklayarak yediği akşam yemeğinin son lokmasını yatakta yutar...

Tavrı ve seçimi ne olacak diye sabah herkesin gözü Ömer'dedir. Ama o kararını gecedan vermiştir. Kahır ve nazla, "Ne yani, şimdi hatlı hüküm (son kararınız) davara mı git diyorsunuz bana!" diyerek ağılın yolunu tutmuştur bile.

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 7 Şubat 2012

Yaşa Musa Dayı,

Yazmak için Çukurova kültüründen yeni bir başlık buldun.

'*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*' kitabımızda da bazı düğün adetleri, kınacılık, abdallarımız, ağzı kızılık, değirmen, nöbet geçkini ve benzeri pek çok konuda denemeler yazmıştık.

Ekin biçme, harman ve ürün kaldırma kültürüne giriş olarak çok güzel tespitlerde bulunmuşsun. Son cümledeki şu 'hatlı hüküm'den hemen Osmanlı'nın hatla yazılmış mahkeme kararlarını anlıyorum. Öyle bir hüküm ki, hatla yazılmış, itirazsız, temyizsiz kesin hüküm— Dolayısıyla son karar.

Meseli sonra yazalım, ama şu Köroğlu'nun kahramanlarından Samıya Sığmaz'ın adı hep komik gelmiştir bana. Yani öyle babayığit bir adam ki, öküzün samısına koşsan boynunu samıya sığdıramazsın.

Köroğlu'nun kahramanları dedim de 'Dellek', 'Deliirek' Deli Hasan da geldi aklıma. Deliirek, ala deli, yarı deli demeye gelirken; bizinkiler bir de 'deliyimsiyek' derler bilirsin.

'Dellek' isminin aslını sonra öğrendim: Meğer deliirek değil adam, düpedüz 'tellağ' imiş.

Tellaklara elbette saygım var, ama nasıl hayal kırıklığına uğradım bir bilsen. Ben şöyle yiğit deli dolu bir Köroğlu kahramanı hayalleyip onu severken, adam tellağ çıktı yahu. 'Rilke'nin dişiliği' gibi bir şey canım.

Bildin mi Rilke'yi?

Rilke, Alamanların çok yönlü bir yazarı. Allah rahmet eylesin, Bahattin Özkişi onu çok severmiş, ama kadın sanırmış. Hep öyle hayallemiş. Sonra bir gün erkek olduğunu öğrenince nasıl hayal kırıklığı yaşamış bilemezsin.

Bizim Tecirli kültürü böyle bir şey işte. Tamamen mahalli ve bir aşirete aitken birdenbire evrensel bir alanda bulursun kendini.

Breh breh, edem, edem!

Aman nazar değmesin.

Musa Dayı,

Şu 'harman kültürü'nden ayak açmışken yazmaya devam et.

Ben arkadan nalları toparım merak etme.

Ama önce şu 'harman yeri'ni de azıcık yazsak diyorum.

Ekini biçer biçmez, tarlanın hemi dölek (düz) hemi de 'ayağı dölek' (= Düzayak, ulaşımı kolay) bir yerine harman yeri yapılır.

Harman yeri tarlanın büyüklüğüne göre yirmi metre çapında bir daireye yapılır. Önce firezler (= Anız. Ekinin biçilmesinden sonra tarlada geriye kalan sap kısmı) temizlenir. Tümsekler düzeltilir. Yer kuruyrsa sulanır. Toprağı sıkıştırmak için loğlanır (Loğ: silindir şeklinde, iki tarafından ip bağlanarak yeri sıkıştırmaya yarayan taş, toprak damlar yağmurda akmasın diye dam loğlamaya da yarar). Sıkışan toprağa biraz saman serpilir.

Biçilen ekin desteleri toplanıp kolanlarla sıkıştırılır. Bu ekin demetine 'şelek' (= Ekin şelege) denir.

Bu şekilde destelenmiş taşımaya hazır odun da 'odun şelege'dir.

'Kanatmadan' biçilen ekin şeleklerle düzlenmiş, loğlanmış, hazırlanmış harmanın çevresine çember olacak şekilde taşınır. Bu çembere 'bilezik' denir.

Ekin bilezikten 'dirgenlerle' alınarak harman yerine serilir. 'Dirgen', genç ve yaş ağacın çatal bir dalı— Çatalından eğilip, bükülerek sap taşımaya yarar hâle getirilmiştir.

Sonra 'gem' (= Döven) ile sürülür. Buna 'harman sürmek', 'gem sürmek' denir.

Gem, önüne koşulan öküzlerle veya gölüklerle çekilir. Gemin altındaki uçları sivri 'çakmak taşları' ekini öğütür, saman hâline getirir. Bu safhada 'ekin'e, 'sap' denir. Gem döndükçe sapı saman hâline getirir. Sapların altı da saman olsun diye sap dirgenle karıştırılır. Ben 56 yaşındayım. Bu karıştırma işine ne isim verilir unuttum Musa Can. Haydi, şu işin adı varsa sen bul.

* * *

Kimden: Musa Tolu
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 26 Mayıs 2012

Aldı Musa.
Sevgili Bekir,

Geçen mektubunda çıkaramadığın; bilmem kaç turdan sonra saman olan üstteki saplarla, alttakileri dirgenle yer değiştirmeye ‘aktarma’ denir. Aktarma kendi adına çok yararlı ve elzem bir iş olduğu kadar, atların dinlenmesi ve buna bağlı olarak verilen mola açısından da herkesin beklediği bir fırsattır. Bir nefeslenme, bir tas su içimi, bir cigara telleme anı ve keyfidir aynı zamanda.

* * *

Kimden: Musa Tolu
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 26 Mayıs 2012

Musa can, sen ‘taş gemisi çekmek’ nedir bilir misin?
Rahmetli Anam Koca Hayriye “Taş gemisi çekik gimi yoruldum” derdi.

Ben de bilmem, amma taplamaya çalışırsak şöyle bir tarif çıkarırız belki:

Diyelim ki, zamanın kralı Çukurova’nın ortasına Anavarza Kalesi’ni inşa edecek. Bilirsin Çukurova’nın çoğu yerinde ‘ite atacak taş’ veya ‘yılan öldürecek taş’ yoktur. Peki, bu kalenin inşası için gerekli taş nereden bulunacak?

En yakın dağdan taş bulundu diyelim, o taş nasıl taşınacak?
O kadar taş, ancak ‘taş gemisi’ ile taşınır.

‘Taş gemisi’nin anlamını veya açıklamasını doğru taplayabildim mi gadası?

Allah kimseyi taş gemisi çektirecek zalimlerin eline düşürmesin.
Amin...

Yukarıda ne yazmıştın unutma:

Ama daha sırada çok kavram var: “Şelek’ var, ‘bilezik’ var, ‘gem’ var, ‘malama’ var. ‘Kasar’, ‘dirgen’, ‘yaba’, ‘deli’, ‘bakla’, ‘gülek’, ‘kırat’ı da ekleyebilirsin.++

Ulan, nasıl olsa avarasın ve dışlığın gelmiyor, elinde mi kalır sanki yukarıda benim yazdıklarından düzeltilmesi gerekenleri düzelttikten sonra şu ‘malama’, ‘kasar’, ‘yaba’, ‘deli’, ‘bakla’, ‘gülek’, ‘kırat’, ‘tas’, ‘urupluğa’, ‘çelik’ ve aklına gelebilecek ilgili diğer kelimeleri de yazıver.

Bak, Dadalların Emir Ağası da çok sevmiş seni.

Bir kıskandım, bir kıskandım arkadaş. Neyse ki dayımız, yabancı mı sanki bre diyerek avundum.

Bak, Emir Ağa Kayseri’den ne yazmış? Ama önce benim Emir Bey’e yazdıklarımı okursun, sonra Emir Bey’in mektubunu...

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Emir Kalkan

Tarih: 7 Şubat 2012

İyi akşamlar Emir Bey,

Bizimle yazmaya, yazarı horantamıza katılmaya karar vermenize çok sevindik.

Seviyemizi nasıl bulursunuz bilemeyiz, ama Çukurova’yı tam yazabilmek için ‘Memed’ değil de ‘Memmed’ diyerek yazabilmek için günlük dile biraz yaklaşmak gerekiyor.

Biz şimdi ‘adımızı deliye gıcımızı çalıya koyup’ soluk soluğa yazıyoruz. Sonra tekrar gözden geçireceğiz.

Ben Görkem Hocam ile Ozanemre’ye üslubumuzu sordum, aman devam edin dediler.

‘Ballandıra ballandıra’ yazmalıymışız.

İçinize sindiği gibi yazabilerseniz seviniriz.

Ben Çukurovalıların şu eli uzunlukları, Avşarlar’ın kovgunu ile folklor ürünlerindeki çelişkiyi deşmeye çalışıyorum.

Kendimi bu konuda biraz yalnız hissediyorum. Eğer Musa gibi ‘damarınıza basmadan’ yazmayacaksanız, basmayı deneriz.

Avşarların ‘kovgunu’ nedir, nasıl anlaşılmalıdır?

Ben Tecirlileri yalnız başıma savunmaktan yoruldum.

Sayın Prof. Dr. Halaçoğlu’na da, “Nasıl oluyor da Paşa Hazretleri Kozan’da bir Cuma namazı kılınabildi diye bayram ediyorlar?” diye 2. kitapta sordum.

Sizi boğmak istemem.

Nasıl yazarsanız yazınız bize şeref verirsiniz.

Böylece bu yazılarla çıkacak kitap, yukarı dâhil bütün Çukurova'nın sesi olur.

Yazıları toparlayıp www.habera akademi.net sitesinde yayınlayınca Burhanettin Bey'e de yazacağım.

Şimdiden teşekkürler.

Ekteki dosyada Musa Tolu'nun bana çok güzel gelen hikâyelerini bulacaksınız.

Selâm ve saygıyla. Hoşçakalın.

* * *

Kimden: Emir Kalkan

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 7 Şubat 2012

Merhaba Bekir Bey,

Valla ben bu Musa Tolu gardaşımı çok sevdim. Ta buradan gucakla-yasım geldi. Lafın hası da onda, hekeyetin de. Üstelik de bir gaşşık gan ucu. Memmed'in sözü mü olur? Sülemen, İrbeem, Hapba... Velâkin harmandayız ki, sorma yayınevi kitap bekler, ansiklopedi madde yazımı bekler.

Afşarik emmioğlu, borcumuz borç.

Başımız serinlesin sofraya bir şeyler koruz evelallah.

Tüm emmi uşaklarına Selâm olsun.

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 9 Şubat 2012

Şimdi de Burhanettin Akbaş Bey'in '*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*' kitabımız hakkında yazdıklarını okuyalım:

Sevgili Musa Dayı,

Ben sana demedim mi Kayseri Avşarları yazar horantamıza katılır. Emir Ağa'nın katıldığı gibi, Burhanettin Bey de yazacak diye.

Yazdı da, bu gara yiğenini 'mahcup' etti bre dayı desem inanmazsın.

Hayır, 'gubarmadım' desem yalan Allah'ın düşmanı amma gubarmam lazım ki, bildiğin 'culuk' gibi şişmem lazım.

N'oldu ki gara yiğenim dersen; bu bizim son gubarmamızdır Musa Dayı, yazık ki ne fayda.

Niye dövünüp duruyorum öyle mi?

Artık Çukurova folkorunu benden iyi yazan biri daha var da ondan: Musa Tolu.

Neyse ki dayımızsın. Az biraz 'ımanı kısa da olsun' dayı dedik.

Sana şimdilik dünkü yazdıklarımı göndereyim.

Sonra bu Burhanettin Bey'in yazısının üstüne üç gün yatsam gerek.

Görüşmek dileğiyle.

* * *

ÇUKUROVA FOLKLORU İÇİN: 'SEKSEN KAPIYA DOKSAN DEĞNEK ÇALMAK'

Bekir İşlek Beyefendi'nin '*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*' isimli kitabını soluklanmadan bitirdik. Son derece ilginç bir kitap ismi yine...

Çünkü Bekir Bey'in diğer kitaplarında da aynısı olmuştu, bunda da şaşmadı. Hayatımız bütün hengamesiyle giderken birdenbire zamanı durduruyor bu kitaplar. Birdenbire bütün ihtişamıyla geçmiş zaman ve atalarımız karşımıza dikiliveriyor. Ben kitabı elime bebek ninniler gibi alıyorum. Ev halkına okurken, "Bak, bu laf bizde de var!" ya da, "Bak, bu hikâyeyi ben de dinledim!" diyerek onların dizi keyiflerini katletmeyi başarıyorum.

Niye mi? Ola ki benim bu heyecanımla, onlara bir kelimeyi daha teslim ederim diye. Bir türkü, bir masal, bir halk hikâyesi... Atalardan neyi emanet aldysak onu çocuklara ulaştırmak gayretinden öte bir beklentimiz yok. Dede Korkut'un torunları olarak da bir hayır dua alırsak bundan büyük ödül mü olur bizlere?

Bizim Çukurova ile ne ilgimiz var bilemiyorum. Bize ait ne varsa hepsini sıralıyor Bekir Bey? '*Moğolların Gizli Tarihi*' olduğu gibi Türkmenlerin de Gizli Bir Tarihi mi var?

İmir'in iti gibi dolaşmak diyoruz, kim bu İmir? Kel Ali'nin bağına dönmüş diyoruz, kim bu Kel Ali? Kerem gibi yanmış diyoruz, ya da Kerem'in arpa tarlasına dönmüş diyoruz, kim bu Kerem?

Daha buna benzer birçok örnek var. Nasıl oluyor da Çukurova'dan Şanlıurfa'ya, Gaziantep'e, Orta Anadolu'da Kayseri'de, Kırşehir'de, Ege'de Afyon'da, Uşak'ta— Ne bileyim, yurdun dört bir yanında aynı laflar dolaşıveriyor.

Özellikle de münhasır bir Kayseri kültürü olduğunu zannedenlere sesleniyorum. Lütfen Bekir Bey'in kitaplarını okuyun. Bizim kendimize ait

sandığımız birçok şeyin aslında Çukurova’da Türkmen kültürünün bir parçası olduğunu göreceksiniz.

Kayseri Ağzında konuştuğumuz sözlerin büyük bölümü Büyük Türkmen Ağzının ortak kelimeleri imiş. Gerçi bu lafı söylediğimizde hemen zortlayan büyüklerimiz de oluyor, ama ne yapalım? Siz başka asaletlerin peşindesiniz. Türkmeni dağlara, yaylalara hapsedip aşağı görüyorsunuz. Kendinize yakıştıramıyorsunuz Türkmenliği. Yediğiniz bazlama, yufka, içtiğiniz ayran, pişirdiğiniz mantı ve soğanın cücüğünden, it sürüyüp para kazanmaktan dem vuruyorsunuz. Sonra da Türkmenliği bir yana koyuyorsunuz... Olacak iş değil!

Neyse— Biz kitaba dönelim:

Kitapta bir de alaylı / mektepli yaklaşımıyla kaleme alınan metodolojik nazariyelere atıfta bulunulduğunu gördüm. Hangi sebeplerle gündeme geldiğini tam olarak bilmesem de bir şeyler yazacağım bu konu hakkında.

Benim nazarımda Bekir İşlek, *‘Tekeden Teleme Çalmak’* kitabıyla doktora tezini, *‘Bir Cerene Av Olmak’* kitabıyla doçentlik tezini, *‘Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak’* kitabıyla da profesörlük unvanını çoktan aldı.

Akademik payeleri kapıp köşelere kurulanların neler yaptıklarını ve neler yazdıklarını okumadığımızı kimse düşünmesin. Yörelerde derleme yapanlara, bilimsel çalışmalara cidden katkı sağlayanlara elbette sözümlük yok, ama herkesten de memleket deyince ‘burnunun direğinin sızlamasını’ beklemek olmuyor.

Çoğunun lay lay lom payeler kaptığı bu âlemde gerçek payeleri Türk Milleti dağıtıyor Bekir Bey...

Sizin o ‘sihirli üsluptan’ vazgeçmeden kazandırdığınız ölümsüz eserlerin yanına yenilerini katmanız en büyük dileğimizdir. Geri kalanı emin olun hikâyedir. Bu millet kendisine hizmet edenleri asla unutmaz. Türk / Türkmen vefasız değildir.

Kitaptaki *‘Balbörek’*, *‘Aşık Garip’*, *‘Gündüşlioğlu’*, *‘Han Mahmut’* gibi hikâyeler beni ziyadesiyle memnun etti. Çok heyecanlandım. Çocukluk ve gençlik yıllarım buram buram burnumda tüttü. *‘Balbörek Hikâyesi’*ni ben Bünyan’dan rahmetli Mehmet Sıtkı Işıtır Amca’dan dinlemiştim. Babamın yakın arkadaşıydı. İkisi de nur içinde yatsın. ‘Bey Börek’ adıyla anlattığı bu destansı hikâye, *‘Dede Korkut Hikâyeleri’*nden üçüncü hikâye idi ve orijinal metindeki adıyla *‘Bamsı Beyrek’* ve *‘Banu Çiçek’*in hikâyesiydi. Aynı Düziçi’ndeki gibi, *‘Banu Çiçek’*e Mehmet Sıtkı Amca *‘Akkavak Gözeli’* diyordu.

Özellikle karşılıklı söyleyişleri ezgileriyle beraber söylediği yerler vardı ki, o ezgiler unutulmasın diye ezberlemiştim. Geçenlerde Fatih Üniversitesi’nden Mehmet Kınık hocam ziyaret ettiğinde *‘Bey Börek Hikâyesi’*ni bana emanet bırakan Mehmet Sıtkı Amca’dan öğrendiğim biçimi naklettim.

Evinizin önü alençik değil mi
İtinizin adı Baracık değil mi?
Seni saran yiğit Mustafacık değil mi?

Şu oynayan gelin gelin ne nazlı gelin
Vay benim aklımı alan şu kanlı zalim

İşte geliyor Kel Balı'nın hanımı
Ayağına giydi altın nalini
Meydana çıktı salını salını

Şu oynayan gelin gelin ne nazlı gelin
Vay benim aklımı alan şu kanlı zalim

Dengiboz yoruldu yazıda kaldı
Sefil Bey Böyreğin aklını aldı
Akkavak gözeli nişanlın geldi

Şu oynayan gelin gelin ne nazlı gelin
Vay benim aklımı alan şu kanlı zalim

Şimdi düşünün Oğuz Türklerinin bu destansı hikâyesi Bayburt'tan, Erzurum'dan, Azerbaycan'dan, Çukurova'ya, Kayseri'ye, Yozgat'a, Balkanlara kadar çok geniş bir coğrafyada anlatıla geliyorsa, bu milletin bu ortak kültürüne ne demek lazım?

Bizleri sihirli bir el mi aynı mayada, aynı hamurda yoğurdu?

Hepimiz aynı büyük milletin evlatları olarak yurdun dört bir yanına dağılmış olmayalım sakın. Bu arada Diyarbakır Hazro'da '*Bamsı Beyrek Hikâyesi*'ni Kürtçe olarak anlatan ninelerin ses kaydını nasıl alamadığımı da bir gün anlatırım belki...

Soyumuz Türk çıkacak diye korkanların elbette bu cesareti gösteremedikleri için Türklüğe dâhil olmamalarında büyük fayda var.

S. Burhanettin Akbaş

* * *

BEKİR İŞLEK'TEN S. BURHANETTİN AKBAŞ'A

Sevgili Burhanettin Bey,
Horantacak kaleme aldığımız ve horanta üyeliğinizden şeref

duyduğumuz ‘*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*’ isimli kitabımız hakkında yazdıklarınız için teşekkür ederim.

Biz Tecirli ‘samimi’ bir hava olmazsa (bunu başkaları laubali de bulabilirler) ne konuşabiliyor, ne de yazabiliyoruz.

Sizin için de hemen aynı ‘samimiyeti / laubaliliği’ göstererek ifade edeyim ki, bir öngörünüzün tahakkuk ettiğini görerek ‘Seyit’ sıfatınıza bir kere daha saygı duyduk. Hani ‘*Bir Cerene Av Olmak*’ kitabımızdaki yazınızda, “Bekir Bey’in yazdıklarından hareketle herkes anılarıyla birlikte çevresindeki folklor ürünlerini paylaşırsa ne güzel bir kitap olur,” mealinde ifadeleriniz vardı ya, ondan bahsediyorum. O öngörünüz tahakkuk etti ve işaret ettiğiniz üzere ‘*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*’ kitabı ortaya çıktı.⁽²⁵⁾

Bununla da kalmadı. Biz şimdi Emir Kalkan Bey’in ifadesiyle ‘delisi tutmuşken’ Çukurova Folkloru’nun yeni kitaplarından birini de yazıp bitirmek üzereyiz. Bu kitabı ise yazıcı horantamızla ‘*Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar*’ yazarak oluşturuyoruz. Yukarıdaki yazı başımız gözümüz üstüne, ama Çukurova Folkloru’ndan ve özellikle yukarı Çukurova’dan sizi de ‘delisi tutan’ bir konu, başlık varsa ve yazabilerseniz ‘horantacak’ seviniriz.

Akademisyenlerle hiçbir meselem yoktur. Hepisine saygılar sunarım.

‘Alaylı / Ümmi, Tecirli’ ve saire sıfatlarına aldırmaıyıp, 520 sayfalık bir kitabı kaleme almaya çalışmak gerçekten de zor oluyor. İşte bu zorluk ve debelenme içerisinde Performans Teorisi, Tecirli Metodu derken bir aşlanık tutturup, akademisyenlerle ilgili de zaman zaman ‘samimi’ ifadelerimiz oluyor. Yazarken ‘adımızı deliye gıcımızı çalıya koyup’ haldur huldur yazdığımızı da kaydettik. ‘Büyük adamdan küçüklük sadır olmaz’ sözünü bizim Tecirli de söylerler. Hatamız olmuşsa, Tecirliye mahsus bu ‘samimiyetimizi’ akademisyenlerimizin de affedeceğini umuyoruz.

Akademisyenlere sadece saygı duymuyor ayrıca onları seviyoruz. Neylersiniz ki, bu sevgiyi bir Tecirli gibi, yani ‘ayının malak sevdiği gibi sevip’ ifade edince maalesef anlaşılamıyoruz.

Allah razı olsun; fakir için doktorluk, doçentlik ve profesörlük gibi uzağından yakınından ilgimiz olmayan sıfatları layık görmüşsünüz, ama bu sıfatların ‘ciğerinden kalemiyle kan çekerek yazıp’ kazanıldığını da kabul ediyoruz. Ben bu sıfatları kabul etsem bile hakkını veremezsem, bizim Tecirli, “Ulan adam okumayınan eşek mi olur bre!” deyiveriyorlar.

Bu ‘samimi’ hava yazılmakta olan yeni kitapta daha yoğun ve sık görülecek. Bölgenin üslubu bu... En yakın örneği de (mektubunda göreceğiniz üzere) Musa Tolu. Sizin için hemen ‘Kadı Burhanettin’, ‘Avşar kızanı’ deyiverdi. Tecirli bile değil gavır, sadece Çukurovalı. Biz Çukurova’yı bir

(25) ‘Bir Cerene Av Olmak’, Bekir İşlek, İstanbul, 2010, s.252

‘el’, bir ‘oryantalist’ gibi değil, bir Çukurovalı gibi yazmak istiyoruz. Bunu başarabilmenin çok uzağında olabiliriz, ama muradımız budur.

Adının ‘Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar’ olmasını düşündüğümüz ve yine ‘horantacak’ yazdığımız yeni kitabımızı yakında parçalar hâlinde www.haberakademi.net isimli sitede yayınlamayı düşünüyoruz.

Eğer yeni yazılarımızla ‘hisseniz kadar’, ‘yazıcı horantamıza’ katılır, kitabımızı şereflendirirseniz seviniriz. Hissenizin büyüklüğünü seçmekte serbestsiniz; ‘dilediğiniz kadar ağlayabilirsiniz’.

Horantadan Musa Tolu kardeşimizin ‘hissen kadar ağla’ fıkrasını sizinle paylaşarak yazıyı bitiriyorum:

Tekrar teşekkür eder, saygılar sunarım.

“Komşu Emiş Karı’nın salası okununca, Öğretmen Ali Buldu’nun eşi Ayşe Hanım cenaze evine gitmeye hazırlanır. Anasının cenazeye gitmesini istemeyen küçük kızı Hatice bu işe engel de olamayacağına göre, “Ana oralarda oyalanma. Hıstana-hissene- düşeni ağlayıver de çabuk gel!” diyerek onu uyarır.”

* * *

DELİNİN BAŞINDA ÇAM DALI SOKULU OLMAZ Kİ

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 8 Şubat 2012

BAŞINA ÇAM DALI SOKULU DELİ

Sevgili Bekir,

Ha bre ‘deli’ sözcüğünü telaffuz ediyoruz, aslan yeğenim.

Bunun dökümüne bir baksak iyi olmaz mı?

Senin bildiklerini⁽²⁶⁾ benim aklıma gelenleri bir hatırlayalım önce. Sonra da benim en sevdiğim ‘deli’ çeşidini not düşelim yine ak kâğıt üstüne kara kalemle...

* * *

(26) Ocaklama deli olmak: Yani ailece, nesilden nesile deli olmak. Deli, deliyimsiyek, ala deli, zirdeli, suya s.çar deli, adını deliye kıcını çalıya koymak (= işi deliliğe vurdurup olanca edepsizliği yapmak), delisine sahip çıkmak, deliyi ne şey et ne de edil her ikisini de gider ‘halakaya’ (= ortalığa, önüne gelene, bütün halka) anlatır. ‘Deli ocaktan gerek, elin delisinden bize ne?’ Bekir İşlek, Seksen Kapiya Doksan Değnek Çalmak, İstanbul, 2012, s.21.

DELİ ÇEŞİTLERİ

Deli.
Ala deli.
Yarım deli.
Zırhop deli.
Zırrıkı deli.
Hop hop deli,
Suya sıçar deli.

‘Yarım deli’nin yanında:
Düğün delisi.
Ölü delisi.

‘Para delisi’ derken:
Tütün delisi.
Türkü delisi.
Arakı delisi.
Araba delisi.

‘Avrat delisi’ne ilaveten:
İmirballı delisi.
Tecirli delisi.
Ellek delisi.
Kızık delisi.
Bozdoğan delisi.

‘Bunsuz delisi’nden devam et:
‘Patlıcan delisi’ bile var, değil mi? Cağaloğlu örneğinde olduğu gibi...
Hepsi güzel de Sevgili Bekir, sen hiç ‘başında çam dalı sokulu deli’yi
gördün mü veya duydun mu?

* * *

Nur içinde yatsınlar, kayınvalidemin annesi ‘Dal Fadime’den
duymuştum bu deli tarifini.

Biricik oğlunun aklını çelerek ocağına tebelleş olan küçük gelini Elif
için söylerdi bu lafı. Elif’i ikinci eş olarak kaçıran ve bu uğurda Dal
Fadime’nin bir sürü davarını ona buna (kayına, kayınbabaya, karakola,
muhtara, ağaya, imama...) pampal pay eyleyen (= Bola saçdağıtan, peşkeş

çeken) oğluna da kızgındı. Ama yine de hiç affetmedi ‘Bekir’in Delisi’ (Bekir’in Kızı) Elif gelini.

Benim tanıdığımda âmâ ve biçareydi Dal Nine. Fakat Elif Gelin’in ne zaman adı geçse onu hep aynı biçimde tarif ederdi.

“Başında çam dalı mı sokulu ki, bir görmeye deli bilinir mi yavrum?” derdi.

Şimdi Sevgili Noter,

Şu koca dünyada deliyi ‘başına sokulmuş çam dalıyla’ tanımlayan başka bir millet var mıdır?

Başıma bir şey gelirse sağda solda fail arama Bekir. Kurşuna ne gerek var? Adamı -Adam olanı- öldürmez mi bu Anadolu insanı?

Sevgiyle kal,

Hoşçakal.

* * *

Musa Dayıcığım,

Yine döktürmüşsün.

Senin için ettiğim, “Gavır, kızıl gavır, imanı kısa,” laflarımı geri aldım.

Sen Çukurova folkloru için yazdıklarınla ‘gavır mavır’ değil, hakiki Kâbe hacısısın ki, Firdevs Cennetleri’nde yerin olsa gerek. Aman bu hacılığını bozma, bizim ‘Belikli Gavıra’ uyup, arakı marakı içiyim deme, amanı bilir misin?

Aynen yazmaya devam et. Bundan sonra yazacağın her bahis sana bir ‘umre’ sevabı yazdırır ki, Cennet’te yanına ulaşamaz bir makamlara çıkarsın.

Tecirlinin Delisi, Allah’ın su sakası gibi bol keseden hacılık ve Cennetler dağıtıyor diye burun kıvrırma. Ben işi biliyom... Fazla karıştırma yazmaya devam et, amanı bilir misin?

Görkem Hoca, “Tecirliler senin heykelini dikecekler!” dedi de; ben (delilik işte), “Aman ha, katiyen istemem. Heykelimi dikerlerse başıma kuşlar s.çar!” diyerekten itiraz ve feveran ettim.

Fıkaraklar, “Aman Tecirlinin delisine bulaşmayalım, belasını bulmuş zaten,” diyerekten başladıkları heykeli yarım bıraktılar. Akıllı ol, bana uyma, aman ha!..

‘Sıçan düşmüş bekmez kazanına’ bir bakıver bakalım ‘arakı ve sarhoşluk’ üstüne yazacağın bir şey var mı?

Selâm ve sevgiyle.

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 10 Şubat 2012

Sevgili Kardeşim,
Bu folklor dışı yormuklanmadan sonra folklor yazılarına dönsek gerek.
Bizim Farsaklı'nın 'etik huysuzlukları' tutmazsa, son yazıları belki
'Tersakan Toros'ta değerlendirir.
Bizim folklor mektupları yaklaşık kitap sayfasıyla 150 sayfayı buldu.
İlk iki kitap 272'şer sayfaydı.

50 sayfalık iki hikâye var. 20-25 sayfa da diğer horanta fertleri yazarsa, bize de biraz daha yazmak kalıyor.

Tabi ki bu kitap da 272 sayfa olmak zorunda değil. Doğal akışı içinde kaç sayfa olursa o kadar olur. Geride açıklığa kavuşturulması gereken deyim, atasözü ve saire var.

Hızla yazdıklarımızda biraz ayrıntılara, açıklamalara girebiliriz.

Ben ilk kitabı yazarken sanki oyun oynuyordum gibi asla kitap olmayacakmış gibi yazmışım. Sonraki kitaplarda üslup ve hava biraz daha değişti.

Özetlersek biraz daha gayretle çok güzel şeyler çıkabilir. Ağlamadaki hıstamızı artıralım. Bu ağlama hissesini kiminle paylaştıysam hayrete düştüler. Keskenmek de öyle.

Şu pekmez kazanına arada bir bakmakta fayda var.

Haydi sana yazdığım ikinci açıklamayı göndereyim de bir bakıver. Ekleyeceklerin olabilir. Senin adına da söylediklerim oldu ('Söz başının birinci kertiği' gibi).

Selâm ve sevgiyle...

Ha, zeytinlerin de selâmı var.

KİTAP VE HİSTA(!) ÜZERİNE

Kimden: Musa Tolu
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 9 Şubat 2012

Sevgili Bekir,
Yaşar Kemal okula gidebildiğinde bayağı 'kemâle ermiş' yaştaymış. Yılda iki sefer Hemite'ye gelip de alacak defterini karalayan çerçiyi görme-

seymiş de haberi olmayacakmış okumadan yazmadan. Gönlün kaplayan aşk uğruna, Bozdoğanlı'dan Süleyman Bey'in oğlunun arkasına takılıp, bir de Koca Cahan'ı geçerek ta Burhanlı'ya kadar okumadan çok yazma uğruna çamur tepelemiş kışta kıyamette. Bir haftada da belleyince yazmayı, icazet ve yol istemiş öğretmeninden.

Kitap bittiyse— Sen öyle diyon(!) Ben de izinli sayılabilir miyim, aziz üstadım?

Fakat bende; Yaşar Kemal'in ilk öğretmenininde onda gördüğü gibi bir cevher görüyorsan, sen de aynı taktikleri uygulayarak devamına yol açmalısın.

“Hocam artık ben mektebe gelmeyeceğim!” deyince, öğretmen merak etmiş sebebini.

“Yazmayı öğrendim. Bana yeter,” demesine karşılık öğretmen bu işin ‘dahası’nın olduğuna ikna edebilmek için cebinden 50 Kuruş sökölerek öğrencisinin acar defterinin bedelini ödemiş. Bu bir damla gıva ‘hık’ deyince Göceli’nin göğ çınarı, hemen bir üst sınıfa kaydını yaptırarak sonlandırmış okuma-yazma pazarlığını. İşte bu dönüm noktasından sonra ayakları Koca Cahan’ın serin sularına ulaşan o minicik göğ fidandan gökyüzü çadırı kadar ulu bir çınar oluşmuş Hemite Kalesi’nden daha da yüce.

Şimdi aziz dostum, bu suallere cevabın varsa bir görelim bakalım?

* * *

Kadı Burhanettin’in(!) güzel yazısını okudum. Ama laf aramızda bu Avşar kızanı bana biraz cimri gibi geldi. Okuyorum okuyorum, bir dakika bile sürmüyor. Bunu da yazıverdim duvarının annacına...

Sevgiyle kal,
Hoşçakal.

* * *

BEKİR İŞLEK'TEN MUSA TOLU'YA

Sevgili Musa Dayı,

Kitap bitti sözün gelişi arkadaş. Bu kitap artık bitebilemez. Sen belânı buldun ki, püsküllüsünden.

Ben ikide bir, “Çukurova folklorunun delisi tuttu,” deyip duruyorum ya, seni Çukurovalıların kendisi tutacak artık. Ben seni ‘bir üst sınıfa yazdım’ dayıcığım. Çukurovalılara ‘mal ettim’.

Şimdi bu mektuplar www.haberakademi.net sitesinde yayınlanacak. Ben herkesi senin yazılardan haberdar edeceğim. Çukurovalılar o güzelim yazıları okuyacaklar bir güzel. Ondan sonra senin de ‘heykelini dikmeye’ çalışacaklar (Sahi heykele müsaade edecek misin? Vallahi de başına kuşlar s.çar, billahi de. Sen bilin galan). Sonra alkışlar aferinler derken seni de ‘delisi tutacak’ bu işin. Deli danalar gibi döneleeneceksin (= Döneceksin).

“Ulan gara yığnim, bu yazıları hemen kitaplaştırsak gerek. Tek neyim varsa varımı yoğumu al da şu kitabı çıkaralım, amanı bilir misin?” diye dövüneceksin (Hatırladın mı ‘Falcı’ şiirini... 1970’lerin Harnı’sından ve öğretmen okulundan). Adı da ‘Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar’ mı olur, senin ‘..Çalmak’larından bir şey mi olur diye ‘uğunacaksın’.

Ağzına mı düşmüş ‘tatile çıkmak’.

Biten, yeni adıyla ‘Düziçi / Çukurova Folklor Kitapları’ serisinin birinci cildi, yani birinci kitabı...

Biz ve horanta arkadaşlarımız yornuklana, yornuklana ve ‘biricik biricik’, ‘birem birem’ yazarsak daha bu seriden 5 (yazıyla beş) kitap çıkar. Ama artık bu işi kurumsallaştırmanın zamanı geldi arkadaş. Kitap bitince Osmaniye Valiliği’nin, Osmaniye Belediyesi’nin, Düziçi Kaymakamlığı’nın, Düziçi Belediyesi’nin kapısına dayanmalıyız.

Bu makamlar ‘saygın’ ve bizi cendermeye verecek makamlar olmasa ne derdik bakalım:

(Aldı Musa):

“Bre ağalar, bu döğletin (= Devletin) hazinesinin hepsini şar’a, şerbete harcamaya yemin mi ettiniz? Yoksa inat mı ediyorsunuz? Şar’a, şerbete akıttığınız bendi çınar dalıyla basılı arklarınızdan bir damlacık da Şor’a ihsanınız olmaz mı? Kaldırın başınızı da bakın şu düz ovaya. Ne şarlar, ne kaleler yıkıldı, yok oldu. Duymaz mısınız Karacaoğlan’ın her seher vakti turaç gibi yürek yakan seveda avazını? Düşürebildiniz mi Hoca Nasrettin’i dilinizden ve kelâmınızdan? Yunus’la yanan, Dadal’la dağlanan siz değil misiniz?”

İzin isteme talebine cevabım var mıymış? Lafa bak. Bunlar nasıl bir laflar, bre dayı?

Pirimiz, aziz üstadımız Amele Kemal... Senin Kemal Emmin, Çukurova’da ne yaptı? Derleme yaptı değil mi? Vefalı olmak lazım, onun derlemeleri sayesinde Çukurova’da ‘Gökyüzü Mavi Kaldı’. Çukurova kültürü vefalıdır sevgili dayı. Analardan, yârlardan ve bütün dostlardan daha vefalıdır. Sonra Çukurova kültürü, folkloru Amele Emmi’mize ne verdi? Dört tane ‘Safiye Memmed’ ve bir o kadar başka kitap. Onu Nobellere aday etti Çukurova folkloru.

İzin, tatil yok artık Musa Dayı. Varsa yoksa Çukurova Folkloru...

Benim ‘Ağalar Ağası’ Abdül Ağa Dayım neyse de, akıllılar bir yana yukarıda saydığın bütün deliler ve ‘başına çam dalı sokulu delinin’ iki elinden yakarı nasıl kurtaracaksın yazmazsan. Eşkîya Fettah’ın, benim Çoban Kâhya Dedemin ve hakkında yazı yazdığın ve yazacakların, özellikle yazabileceklerinin hepiciğinin elleri yakandadır.

Bundan sonra ‘türkü çağdırtmayı’ da öğreneceksin, ‘cuvaraya verip savurmayı’ da. Arakı içtiğin zaman, hatta benim gibi hiç içmeden uçmayı da. Öğrenmezsen Çukurova folkloru öğretir adama. Ona göre.

Bu kadar uzun bir cevap beklemiyordun değil mi?

Oyun oynamıyoruz dayıcığım. Belki tarih ve folklor yazmaya çalışıyoruz. Otur da edebîle yazmaya devam et.

Devam et de ben avanaklığıma ve ‘derdime’ yanayım. Elimdeki ‘Çukurova folklorunun biricik delisi’ sıfatını Musa Dayıma nasıl kaptırdım diye.

Dayıların dayısı, aslan dayım benim.

Şimdi sen çoktan yazının başına çökmüşsündür. (Bir işin başına çökmek: bir işi yapmaya başlamak.)

Diğer ‘Başına çökmek’i bildin mi? (Başına çökmek: Tecavüz etmek veya tecavüze yeltenmek.)

‘Yazının (düzün, el, âlemin) oruspusu’ vardı da ‘delisi’ var mıydı unutuyoruz bre dayı?

Hadi kolay gelsin.

* * *

SANSAR ABDULLAH

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 10 Şubat 2012

Sevgili Bekir,

Not: Yumurta kadar bir taşın başına çıkıp da, ta Didim’den yazdığını görmen-bilmen karşılıksız kalmayacaktır! Yazdığımı bildiğin gibi, az kalsın ‘Sansar Abdullah’ın Vesikalığı’nı yazdığımı bile yazdın.

Az sonra...

* * *

Şimdi Sevgili Bekir,

Harnı'ya tayin olan yeni yetme baytar gibi ibili şafağında uyanıp, ta Efes'ten de öte bir yerden, "Dayı ne yazıyon sabah, sabah?" diye bağırıyon bre. Kara döşlü yeğenim. Çıkıp baktığın yumurta kadar taşın başından, yazdığımı biliyon evelallah. Az daha uzatsan boynunu 'Sansar Abdullah'ın Vesikalığı'nı yazdığımı bile bileceğin valla. Harnı'nın yeniyetme baytarı gimi.

* * *

Sevgili Noter,

Rüşvet en eski meslekten de eskidir hayatımızda. Genellikle gizlidir ve belgesi yoktur. Aracılı, aracısız olanları vardır. Şebekeli, örgütlü, devlet destekli olanlarının semeresi fazla, riski yüksektir. Havuzda toplananlarına, İsviçre bankalarına aktarılanlarına rastlanmıştır. Nakit para, altın, döviz, yüzük, bilezik biçimlerinin yanında, ev, araba, emlak şekilleri de vardır. Hatta gömlek, kazak, mendil, fistanlık basma çeşitleri de geçmiştir kayıtlara. Arzındaki en yüksek oran şüphesiz bir kadeh içki, bir tek sigaradır. Dolaşımına sınır yoktur. Dünyanın her ülkesinde vardır.

Fakat lafın rüşvetle verildiği yegâne coğrafyadır Anadolu. Rayici düşük olabilir, ama kuralları kesindir. Bir çirtim de olsa laf verenin ağız ballanmalı yallanmalıdır. Emek ve ustalık ödölsüz olur mu hiç?

* * *

Avin, avcılığın sorgusuz sualsiz yapıldığı günlere son vermiş hükümet. Bir de ferman yazmış:

"Adını, adresini, tüfeğinin kimliğini kaydettirmeden kimse tetiğe basamayacak gayri!" diye.

Bir telaş almış Sansar Abdullah'ı (Abdullah Çot). Şimdi kim gidecek Andırın'a da, kime yaptırılacak bu angarya?

Ama hiç de güvencesiz değildir. Çocukluk arkadaşı Yusuf (Efil), 'Tahrirat Kalemi'dir. Cuma günü çıkmış hükümet konağına oturmuş arkadaşının makamına. Gerekli formlar doldurmuşlar. Ama aksilik, Sansar Abdullah'ın 'Foto Nuri'de çektiği vesikalık ancak Pazartesi çıkacaktır.

"Sen git Abdullah ede. Ben fotoğrafı da aldırır, tamamlarım ruhsatını," diyerek yollar arkadaşını Tahrirat Kalemi.

Pazartesi ilk iş olarak, "Foto Nuri'den arkadaşım Abdullah Çot'un vesikalıklarını alıver," diye talimat verir. Fakat odacı Abdullah Çot'u

tanımamaktadır. Sipariş makbuzu da olmayınca çıkan sorunu Yusuf Efil'in zekâsı çözer.

“Evladım makbuza gerek yok. Sen var git Nuri'ye, geçen haftadan kalan fotoğraflardan en çirkinini al getir!” der.

Yanılma ihtimali yoktur. Biraz sonra odacı Sansar Abdullah'ın vesikalıklarını seçip getirmiştir.

* * *

Sevgili Bekir,

Ne var bu lafta deyip de beğenmediysen sıkı dur. Ruhsatı cebine koyan Yusuf Efil bir hafta sonra köye gelmiş. “Ne var ne yok Yusuf? Anlat da dinleyelim,” diyen bakkal Ali Topal'dan aldığı bir kilo şeker sucuğunu söz meclisindekilerle beleşe bölüşmeden ağzını açmamış...

Yaaa!..

Hoşçakal, sevgiyle kal.

* * *

BEKİR İŞLEK'TEN MUSA TOLU'YA

Musa Dayı,

Tecirliilere bu kadar dokunma, bak ibretiâlem için Harnı'nın ortasına ‘heykelini dikerler’ de, dört mevsimde, gece gündüz başına kuş s.çirtırlar ona göre.

Biz senin hangi saatte nerede ne işlediğini, Didim'den yani 1200 km. uzaktan ‘yumurta büyüklüğündeki taşın üstüne çıkarak’ dünya gözüyle değil ‘iman gücümüzle’ hissederek o saat bilmekteyiz.

Çukurova folklorunun delisi tuttuğundan beri cuvara dumanını savurmak için paraya, içip (sen uçmak diyorsan öyle yazalım) ‘uçmak’ için arakıya ihtiyaç duymadığımız gibi, senin ne hinliklerle uğraştığını bilmek için ‘dünya gözüne’ de ihtiyacımız yoktur elhamdülillah. Bu işler için bize gönül gözü yeter.

Ne demiş erenler:

Vardım elini öptüm

Dedi çok yaşa

Dedi sarhoş musun
Dedim ki hâşâ

Postu meyhaneye serenlerdeniz
‘Len terani’⁽²⁷⁾ denildi amma
Biz o görülmezi görenlerdeniz

Gözüm üstündedir bilesin: Tek dur gavır dayı.
Bekir İşlek.

* * *

Kimden: Musa Tolu
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 12 Şubat 2012

Sevgili Bekir,
Heykeatını sonra anlatmak sözüyle...
‘Belime him taşı düşürme’ hiç yoktan.
Dört, beş gün internetsiz ortamdayım.
Nasip olursa sonra görüşürüz.
Hoşçakal.
Sevgiyle kal.

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 17 Şubat 2012

Sevgili Kardeşim,
Sen internetsiz ortamdan döndün belki, ama ben çıkıyorum.
Yarın zeytin ‘çokuntusuna’ (sempozyum veya kongre değil, ‘çokuntu’) Tunus’a gidiyoruz.
Sahi bizim ‘çokuntumuz’ dururken, niye ‘dingili beçik, götü açık’, ‘çalıştay’ lafını kullanırlar bu İstanbullular?

(27) Len terani: (Meâlen) “Beni göremezsın / göremeyeceksın,” demektir. Allah’ın cemalini görmek isteyen Hz. Musa’ya Allah katından böyle söylenmiştir.

İnşallah Çarşamba akşam döneceğiz.

‘Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar’ kitap olmak için ilk ve minik bir adım attı.

www.haberkademinet.net sitesinde ilk bölümü yayınlandı.

Bu çocuğu ‘tay tay’larken bir yandan da besleyelim.

Şu ‘beline düşen him taşını’ yaz, galan.

Musa kardeş, ben kitaba böyle şekil vermeye çalışıyorum, amma beni yalnız bırakma. Tavsiyen ve değiştirilmesini, düzeltilmesini düşündüğün bir şey, yer olursa uyar ve hatırlat, gadası. Bu Tecirlili yeğenin aklıyla gidersen malamat olursun, ona göre.

Bir de şu sizin sevgili ‘tırşik dergi’nizde bize yarar ne var ne yok bir yoklasan. Hadi hayırlısı bakalım.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek.

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 21 Şubat 2012

Sevgili Bekir,

Hoş geldin. Ama biliyorum ki, boş geldin!

Yel yepelek geçtin gümrükteki ucuz dükkânların önünden de durup; urup fiyatına bir şişe viski alayım demedin. Canın sağ olsun. Sen geldin ya!

Torbaya düşenlerden ve çaliverince elime geçenlerden bir ikisi ekte...

Tekrar hoşgeldin. Sevgiyle kal.

* * *

YOLLAR DÜRÜLÜYOR

Aziz üstadım,

‘Söz’ün Başı’, sonunun nasıl biteceğini eşkere etmiş. Teşkilat-ı Mahsusa Raporları gibi okudum her satırını. Her şifreyi, her imayı ve de her ısmarı gördüm. Uсталık döneminde olduğunu bildiğim için bundan sonraki yazma ve düzenlemelerde bir sıkıntının olacağını aklıma bile getirmedim.

Hac farızası sırasında Orta Asya’dan gelen adaylardan birini komşu köyden Hafız’a benzeten Hacı Osman; Hafız’ın bir mucizeyle kendilerinden

habersiz Mekke'ye gittiğini düşünmüş. Hac dönüşünde Hafız'la muhabbetle kucaklaşmışlar.

‘Hoş-beş, hayırlı olsun’ faslından sonra, Hacı diğer konuklarının da yanında, “Hafız, seni tavafta gördüm. Arkandan koştum yetişemedim. Hac için hiçbir hazırlığını duyup işitmemiştin, ama bizi yine şaşırttın mübarek,” diyerek iltifat etmiş.

Hafız hiç beklemediği bu yüceltiye ve bu konuda sorulan onlarca soru karşısında biraz afallamış ama en önemli soru, “Nasıl gittin?” sözüne en pişkin tavrı ve bilinen Maraş şivesiyle “Bize yollar dürülüyor heri⁽²⁸⁾,” diyerek zûl getirmemiş mübarekliğine(!).

Şimdi bu hikâyeden maksadım şu ki; bizim Hafız’dan daha fazla mucizelerinin varlığına inandığım için; dilediğin anda ‘sana sayfalar dürülecektir heri(!)’

* * *

TAHRA MI, BALTA MI

Farsağın biri bir demir parçasıyla kubara kubara gelmiş Hacılar’daki Demirci Muharrem’e.

“Ede, tahrayı Elbeğli’nin hopurunda⁽²⁹⁾ yitirdik. Şundan bana yenisini yap!” demiş.

Parçayı elinde şöyle bir tartan usta, “Ulan emmioğlu, bu demir değil, saf çelik. Sana bundan bir balta yapayım,” demiş.

Farsaklı, “Yok, ben tahra istiyorum!” dedikçe, demirci, “Yanazlık⁽³⁰⁾ etme, t.şşağını yediğim. Bundan iyi balta olur,” diye üsteliyormuş.

Farsaklı ‘tahra’, demirci ‘balta’ diyormuş.

Farsaklı, ‘İlle tarha isterim,” dedikçe demirci, “Olmaz, balta yaparım,” derken birbirine girmemişler mi hiç yoktan?..

E, bu da nereden çıktı dersin: Ben Farsak değilim Sevgili Bekir. Ben demiri köreye⁽³¹⁾ getiririm. Sen ister balta yaparsın, istersen de tahra.

Daha da apbağacası⁽³²⁾ noktalama işaretlerini bile başına bela olmuş, lise fen kolu mezunu, mühendis eskisi bir adamdan “editörlük(!)” bekleme...

(28) Heri: Herif, kişi, zat.

(29) Hopur: Bozuk baltalık orman.

(30) Yanaz: Aksı, huysuz.

(31) Köre: Demirci dükkânı.

(32) Apbağacası: Açıkçası.

Açlığın, kıtlığın eli değnekli gezdiği 1940'lı yıllarda İsmail Ede'sinden tütün almaya giden Farsak Mustafa (Mustafa Karakaş), taze ekmek kokusunu duyunca sapıverip oturmuş Durdu Karı'nın sacının başına⁽³³⁾. Oturmuş oturmasına da, kalkmayacak gibi yayılmış. Bir köfte leğenciği kadar hamurdan çıkacak ekmeği evde kime yetireceğinin kaygısıyla Farsak Mustafa'ya bir bazlama bile veremeyeceğini uzatmadan ifade etmiş Durdu Karı, “Boşuna bekleme Mustafa, bu ancak çocuklarıma yeter!”

Yani benim yazın ve edebi bilgim de anca bana yeter.

* * *

BELİNE HİM TAŞI DÜŞMEK

Bu muhannetliklerimin ‘beline him taşı’ düşürmeyeceğini bildiğim için de tuzum kuru, anasını emen emlik⁽³⁴⁾ gibi hoplaşıp⁽³⁵⁾ duruyorum Cahan'm⁽³⁶⁾ öteaçesinde⁽³⁷⁾...

“Bre nedir? Bu ‘him taşı’ da nereden çıktı?” diyorsan da, bak Allah'ın sevgili kulu Pehlil⁽³⁸⁾ Mulla nasıl da ifade etmiş beline him taşı düşmeyi:

Her zaman ve her zeminde başımıza gele(bile)n felâketler vardır. Bunu en iyi ‘ayağa değmedik taş, başa gelmedik iş olmaz’ özdeyişiyle ifade etmiş atalarımız. Başa gelen bu işlerin ağırlılığını, acısını da Anadolu insanından daha iyi anlatan olmamış diğer uluslar içinde:

“Evim başıma yıkıldı.”

“Ciğerim dağıldı.”

“Aklım başımdan gitti.”

“Dizlerim tutmaz oldu.”

“Belim büküldü.”

“Dilim tutuldu.”

“Nutkum⁽³⁹⁾ durdu.”

“Kanım çekildi.”

(33) Sac başına oturmak: Yufka ekmek yapanların yanına oturmak.

(34) Emlik: Keçi yavrusu.

(35) Hoplamak, hoplaşmak; Sıçramak.

(36) Cahan; Ceyhan Nehri.

(37) Öteaç: Karşı Kıyı.

(38) Pehlil, pehlül: Deli mi, veli mi olduğu bilinmeyen keramet sahibi olduğu sanılan.

(39) Nutk: Söz, konuşma, söyleme kuvveti.

“Dünyam karardı.”

“Dilim damağım kurudu.”

“Elim ayağım döküldü.”

Ve daha niceleri var şüphesiz, ama beklenmedik bu işler, bu olaylar bazen de him taşı düşürür insanın beline.

* * *

Arka tarafı kazılıp, kod farkından yararlanarak yapılan toprak damlarda, kazılan arka tarafın iki köşesine yerleştirilen büyük temel taşıdır ‘him taşı’. Bu taşların üzerlerine ana mağlar konulduğu için damın ağırlığını him taşları taşırlar. Him taşı ağırdır, köklüdür ve sağlamdır. Evin dayanağı, yapının sigortasıdır.

Andırın-Kadirli arasında Keşiş Çayı’nın Kadirli tarafındaki Kesim köyünde gariban ve kimsesiz Mulla, tek odalı eğreti evinde yalnız yaşamaktadır. Komşular ve akrabalar Mulla’nın ihtiyaçlarını karşılarlar ve göz kulak olurlar ona. Fakat şakanın, muzipliğin ve pıtıranlığın⁽⁴⁰⁾ gen merkezi sayılacak kadar ünlüdür Kesim köyü.

Bir grup emmi uşağı⁽⁴¹⁾ hazırladıkları planla akşam yemeği vakti doluşurlar Mualla’nın tek göz hanesine. Kurgulanan muziplik garibanın bir tabak yiyeceğine ortak olmak, bu yolla onu güç duruma düşürmektir. Sofra başında yakalanan Mualla da boş değildir elbet. Evinde tek bir kaşık bulundurarak, bin bir zorlukla eline geçirdiği yemeklere, başkalarını buyur edip onlarla bölüşme gibi bir düşüncesi yoktur. Evdeki tek kaşık bu tedbirin ana güvencesi ve garantisidir.

“Selamünaleyküm. Afiyet olsun emmioğlu. Şansımıza bak. Yemeğin de tam üstüne gelmişiz!” diyerek niyetlerini ortaya koyarlar.

Ama Mulla’nın gerekçesi hazırdır.

“Hoşgeldiniz emmioğulları. Size buyurun demek isterdim, ama inanın kaşığım bir tane!” diyerek belayı savuşturduğunu sanır. Ama uşaklar, önceden bildikleri bu duruma hazırlıklıdır. Bir tanesi atılarak, “Emmioğlu, kaşığın bir tane olmasının ne zararı var ki, biz de firdöndü⁽⁴²⁾ yaparız!” demiş.

Ertesi gün bu felâketi komşularına anlatan Mulla, “İşte o zaman belime him taşı düştü!” diyormuş...

* * *

(40) Pıtır: Şakacı, yaramaz.

(41) Emmi uşağı: Baba soylu akrabalar.

(42) Firdöndü: Tek olan bir aracın, bir malzemenin elden ele sıraya kullanılması.

Sevgili Bekir,
Bugünlük bunlar düşmüş torbaya.
Yarın ola hayrola...
Sağlıcakla kal.
Hoşçakal.

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 23 Şubat 2012

Sevgili Musa,
Senden tahra da, balta da, editörlük de istemiyom. Yeter ki yavaş yavaş yaz.

Ben de yazma düzenini anca dördüncü kitabı yazarken öğrenebildim.
Senin işin kolay.

1- Yazacakların için bilgisayarında bir word dosyası açıyorsun. Times Roman yazı karakterini seçiyorsun. 12 puntuyla (ve bana sataşmadan) başlıyorsun yazmaya. Senin seçtiğin karakterde ‘?’ işaretleri çaba talimi yapan toraşan abdal çocukları gibi dombalak dönüyor gadası.

Tekrar ayağa kaldırmak için akla kararı seçiyoruz.

Bu yüzden ‘taymıs roman’ (biz Tecirliler bilmek de öyle okunuyormuş) karakterini seçmen gerekiyormuş.

2- Bir de bu editör taifesi bizim şorların İstanbulcasını hemen şorun dibine parantez açıp (sen say önüne abdal oturuyor) öyle açıklıyorlar. O sebeple sen şimdilik sayfanın ‘dibine’ not düşme. Onu biz yazıyı bitirdikten sonra, bizim Belikli Farsaklının hezleyicisi (= Editörü) gibi sayfa düzeni yapanlar var. Onlara veriyoruz, onlar yapıyorlar sağolsunlar.

Tamam Dayı, ‘eline düşünce’ senin ne yaptığını da biliyoruz. Canın sağolsun.

Ben şimdi Neşet Ertaş dinleyeceğim.
Selâm ve sevgiyle...

* * *

21. MEKTUP

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 23 Şubat 2012

Ulan arkadaş, ben sana kurşun mu döktürüyüm, muska mı yazdırıyorum, alnına tavuk boku⁽⁴³⁾ mu sürdürüyüm? Allah nazardan korusun onlar nasıl bir yazılar öyle. Tavuk boku demişken, ‘karanlıkta tavuk bokuna basmayı’ da bildin mi?

Kadın yeteri kadar araştırmadan bir kocaya gitmiş. Herif ‘sütsüz çıkıp’ dirlik düzenlik sağlayamayıp dönünce, “Ne yapayım zaten kaderim kırık. Karanlıkta bir tavuk b.kuna basmışım!” demiş.

Renklerden ‘kahverengi’ için Andırın’da da ‘tavuk boku renginde’ dendiğini hatırladın mı?

Tavuktan laf açılmışken, bir anımı anlatmadan geçemem, ama ulan aramızda kalsın bire: Okuduk ettik, avukat olduk. Düziçi’ne döndük arkadaş, yaş oldu otuz iki.

Biz köyün en fakir ailelerindendik. Rahmetli anam Koca Hayriye ikide bir köyün bizim gibi fakir diğer ailelerini sayar.

“Ulan koskoca avukat oldun, falancaların çocukları bile evlendi, sen hâlâ bekârsın! N’olacak bu hâlin?” deyip dururken, ‘güç hele güç’ İlknur Hanım’ı bulduk.

Nişanlıyız. Bir gün çok saygı duyduğum anamın da çok sevdiği ve saydığı bir amcayla köye gittik. O amcam, “Haydi hayırlı olsun, gelin de gelecek artık!” deyince, “Ah edem, bir gelseydi ayaklarının dibine kurban keserdim!” dedi.

Amcam da bunun üzerine, “Bizim için götü boklu bir tavuk bile kesemiyorsun, amma canın sağolsun,” dedi.

Bu arada ‘gavır bekâr’ lafını da hatırladın mı?

Bu yazdıklarımın üzerinde biraz daha çalışırız.

Hoşçakal. Şorsuz kalma.

* * *

(43) Alnına tavuk boku sürmek: Birine nazar değmemesi için alınacak tedbir anlamında.

HERİF VE HERİ ÜZERİNE

Yukarıda kullandığın şu ‘heri’ sözünün geçtiği bir Maraş meseli var, sana onu anlatayım.

İlçe kaymakamı, sahibiyle ahabap olduğu bir dükkânda tevazu görsetip kasaya oturmuş. Ödenen paraları kasaya atıyor, üste bozukluk varsa iade ediyormuş. Dükkâna para bozdurmak için dalan köylü doğruca kasaya yönelip elindekini uzatarak, “Şunu boz heeri! (= Herif)” demiş.

Kaymakam kasaya şöyle bir bakmış bozukluk görememiş.

“Bozuk yok!” demiş.

Bilirsin, bölgede elden geldiği kadar ufak tefek işler hemen görülür, ‘pahallık edilip’ vazife hesabı yapılmaz.

Bizim köylü alttan alarak, “Bir daha bakıver heeri,” demiş.

Kaymakam bakmış yine bulamamış.

Köylü koskoca dükkânda bozukluğunun olamayışına inanamamış ve parayı uzatıp ısrar etmiş.

“Bok yeme heeri, boz şunu!” demiş.

* * *

7. BÖLÜM

HEERİ

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 24 Şubat 2012

Babamın Kadirli'deki manifatura dükkânından birkaç hanım müşteri basma, bez ve benzeri malzemeler alırlar. Hesabı ödemek için kadınlardan bir tanesi babama 100 lira verir. Biraz da karakterinin gereği, babam paraya kuşkuyla bakar, iyice inceler. Çok yıpranmış olan bu banknotu almak istemez. Tamamen iyi niyetle, "Hatun, bu para geçmez!" der.

Kadın kendinden emin bir edayla, "Niçin geçmesin kardeş? Bize geçiren nasıl geçirdi ya?" diyerek kararlı tavrını gösterir...

* * *

(Sayın okuyucu,

Aşağıdaki mektuplarda işlenen ve yazılan konular, önceki bölümleri teşkil eden ana konudan ilgisiz, dağınık gibi gelebilir. Ancak, okunduğunda yazılanlar vesilesiyle pek çok atasözü, deyim ve şiirin bu suretle kayda geçirildiği rahatça görülecektir.)

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 25 Şubat 2012

Günaydın Musa Kardeşim,

Çukurova'ya da 'köpük gimi' bahar gelmiştir şimdi.

Akşam ekteki yazıya bakıver. Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek

TUNUS'TA ZEYTİN GEZİSİ VE ÇUKUROVA'DA DIŞLIĞI GELMEK SÖZÜ ÜZERİNE

Selam Musa can,

Bir konuyu sana mektup yazarak anlatmak ne kadar güzel ve kolay bre. Neyse ki senin de 'dışlığımı getiriyormuşum'. İşe yarıyor yani.

Yahu Dayı, biz bu ‘dışlığı gelmemek’ lafımızı İstanbullulara nasıl anlatabiliriz?

‘Gün, dışlık vermemek’ deyimi üstüne bir şeyler yaz istersen. Böylece senin de ‘dışlığın gelir’.

Şimdi onların ‘dışlıksız’ sözlüklerinde kocaman bir boşluk olduğunu düşünüyorum.

İstanbullulardan kastım, bildiğin sözlükçüler aslında. Hani devletimizin ‘melmeketimize’ İstanbul Türkçesi’ni hâkim kılma ülküsü vardı ya, onu kastediyorum.

Biz bu ülkenin türküsünü avanak avanak çağırırken, ‘resmi dil kaç tevir olsun’ oyunuyla ‘hapahap’ olduk ya (Hapahap olmak: Bir dönemeçte, köşede biriyle ansızın karşılaşmak).

Belki bir gün İstanbullular da duyar ve sözlüklerinde yerlerine koyarlar kimbilir?

Ama Anadolu, hatta Türk Dünyası sözlükçülerinden Yaşar Çağbayır, bizim şorların da ‘hepiciğini’ olmasa da, çoğunu bulmuş. Çağbayır’ın dört ciltlik sözlüğü ‘*Ötüken Türkçe Sözlük*’⁽⁴⁴⁾ isminde olup, 246.000 kelimelik.

Biz Çukurova diliyle ‘lafın eyasine vurmaya çalışıyoruz’ ya, Çağbayır da ‘o değilden’ sözlükte doğru kullandım mı diye göz ucuyla bizim şorlara bakıyormuş. Yukarıda ikide bir sana, “Bu lafı cümlede doğru manada ve anlamına uygun kullandım mı?” diye sorup duruyorum ya, onun gibi.

Gördün mü şimdi Tecirlinin laflarının hangi ‘terazilere batman’ olduğunu?

(Bu ‘terazilere batman olmak’ lafını Nail Tan Beyefendi sözlüklerde boş yere arayacak şimdi⁽⁴⁵⁾. Sen bu lafı Çukurova’da hiç duydun mu Musa Dayı? Duymadıysan, bundan sonra bu gara yiğenine kimseciklere ‘deli’ dedirtirmezsin artık. İlk defa ben kullanmış oluyorum).

Evet, uzun ettim! Tekrar şora dönelim.

Şimdi, Çağbayır bizim şorları ‘terazisine nasıl batman ediyormuş’ bir ona bakalım; bir de böylece ‘yazıcı horantamıza’ Denizli’den bir ‘deli’ katalım:

(44) Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2007, 4 cilt.

(45) Bkz: Nail Tan, *Gönüllü Bir Halk Kültürü Derlemecisinin Kitaplarındaki Sözlüklere Girmemiş Bazı Atasözü ve Deyimler Üzerine*, *Türk Dili Dergisi*, 80 yıl, Mayıs 2012 Sayısı, 725. Sayı sf: 356.

Kimden: Yaşar Çağbayır

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 15 Şubat 2012

Selâmlar Bekir Bey,

Yeni kitabınız için tebrikler...

Bütün kitaplarınız neredeyse Anadolu, daha doğrusu ‘Yörük Ağzı’ndaki deyim ve atasözlerinden isim alıyor. Bu yönüyle çok seviniyorum. Bir kitapla bir deyim kurtulmuş oluyor. Devamını dilerim...

Ben bir deli tuttum, gelmiyor. Bırakayım diyorum, o beni bırakmıyor... İşte onun gibi bir şey. Sözlüğün yanlışlarını düzeltmek, eksiklerini tamamlamak gibi işlerle uğraşıyorum. Yeni baskının daha sağlıklı olmasına gayret ediyorum.

Nasip olursa bir de ‘*Osmanlıca Lügat*’ çalışmasına başlayacağım. Eldeki sözlüğü olgunlaştırdığımda, ondan çekip çıkaracağım... Ama şu eksikleri tamamlama işi belki Ramazan’a kadar biter, tabii Allah sağlık verirse...

Niyet etmek ve plan yapmak bizden, izin Allah’tan deyip devam ediyorum.

Tarihimizde deliler meşhurdur. Bunlar sadece Allah rızası için savaşımlara katılırlar. Silâhlı, atlı askerlerin hesap kitap yapmaya başladığı yerde, bunlar hurra düşman üstüne atılırlar. Düşman beklemediği için bir an tereddüt geçirir. İşte düşmanın çöktüğü an o andır. Osmanlı, Avrupa ortalarına kadar ilerleyebildiyse, bu deliler sayesinde. Bizde de vardır delili sözler. Aşırı tutku anlamında kullanırız. ‘Mal delisi, para delisi, giyecek delisi’ gibi sözlerin yanında ‘çok beğenme, sevme gibi’ anlamlarda kullanılır. ‘Gezme delisi, elma delisi, ekşi delisi’ gibi...

Zaten deli ile veli arasında çok ince bir zar varmış... Deliler olmasa akıllılar ne yapabilir ki? ‘Akıllı hangi kızı alsam diye düşünüp taşımıncaya kadar, deli evlenir de oğlunu kızını evlendirmeye durmuş’.

Neyse deliyi bir kenara bırakalım da...

Ben sizin kitaplarınızdan sözlük olarak çok yararlandım. Kitaplarınızın sağı solu, içi dışı delik deşik, eğri büğrü çizik... Ah, bir görseniz...

Zaten benim sözlük ham maddesi olarak kullandığım şeyler sizin gibi arkadaşların yaptığı tariflerdir. Eklediğim şey nedir? Bu kelimenin kökeni eski Türkçe’de nereye dayanıyor?.. Yoksa sadece kelime toplamaya kalsa belki bunun gibi bir sözlük daha olurdu. Kökenini bulamadığım sözleri çok az miktarda aldım.

Hatırlayacaksınız, imparatorluk döneminde Enderun hariç hiçbir okulda / medresede / tekkede Türkçe öğretilmemiştir. Türkçenin kuralları veya

kullanılışı üzerine hiçbir ders verilmemiştir. Peki, bu dil 600 yıl unutulmadan nasıl yaşadı? İşte sizin o derlemesini yaptığınız; halk dediğimiz, eskiden kara kul denilen dedelerimiz, ninelerimiz var ya, işte onlar sizin kayıtlara geçirmeye çalıştığınız bu folklor ürünleriyle ayakta tuttular dilimizi.

Bugün daha Anadolu'nun pek çok yerinde okumuşlarımızdan daha güzel Türkçe kullanan insanımız vardır.

Bu yüzden deliliklerimizin kesiştiği ya da paralel yürüdüğü yollar pek çok.

Ben de size postayla '*Yanık Çaydanlık*'⁽⁴⁶⁾ isimli bir hikâye kitabımı gönderdim. Sağlıkla okuyunuz.

Bizdeki şekliyle 'Sekiz kapıya dokuz çomak çalmak' üzere...

Selâm ve sevgilerimle...

Yaşar Çağbayır

* * *

YAŞAR ÇAYBAYIR'IN 'YANIK ÇAYDANLIK' KİTABI ÜZERİNE

Sevgili Musa,

Horantamıza Ege'den de bir 'deli' katalım dedim ya yukarıda, '*Yanık Çaydanlık*' kitabını okumadan bu lafı anlayamazsın.

Yaşar Hocamız, '*Yanık Çaydanlık*' kitabında tutmuş çocukluğunda beraber büyüdüğü bir ceviz ağacıyla konuşmaya başlamış. Başına çam dalı sokulu deli değil, yani cevizle konuşan deli cinsinden. Kitabı okuyunca ona biraz ağaç delisi, hatıra delisi, dil / sözlük delisi de diyebiliriz... Bizden yani!

Deliliğinin asıl işareti 246.000 kelimelik bir sözlük hazırlamaya kalkışmasında. Yazıyla iki yüz kırk altı bin kelime. Hemi de bütün Türk dünyasından derlenmiş kelimeler bunlar.

'*Ötüken Türkçe Sözlük*'ten bahsediyorum.

Fakat kitapta program, versiyon, senfoni, anatomi gibi Emir Ağa'mıza 'kekremsi' gelen pek çok gâvurca kelime de mevcut. Yaşar Hoca, Türkçe Sözlükçü olmasa, kadı kızından söz edip geçeceğim, lakin geçemiyorum.

Eyi ettiği bir şey var ki; mahalli pek çok söyleyişi hikâyelerinde aynen kullanmış. 'Ana baba günü' yerine 'anacık babacık günü' diyor. 'Gidiver, geliver işleri' de öyle.

Bizim 'daviş'a da 'dış' demiş.

Yaşar Hoca bir de '*Osmanlıca Sözlük*' yazacakmış.

(46) Yaşar Çağbayır, *Yanık Çaydanlık*, İstanbul, 2011, 198 sayfa, hikâye.

Nasıl mı? Sıkı dur: ‘Türkçe sözlüklerin içinden çekip çıkararak’.
Sözlerimi geri aldım: Yaşar Hoca çok akıllı bir adam arkadaş.
Biz Tecirliliğimize yanalım.

Yaşar Çağbayır Hoca’mız hemşerisi Murat Özmen’in ‘*Karamanlı Ağzı ve Sözlüğü*’ isimli kitabına yazdığı sunuş yazısında bizim yaptığımız iş için, yani yöre ağızları için de önemli tespitlerde bulunmuş.

Şöyle diyor: “O dil ki, hiçbir okulda veya eğitim kurumunda kurallarıyla öğretilmemiş olmasına rağmen -kendi kuralları içinde- bu milletin bireyleri arasında bir ihtiyacı (anlaşmayı), dayanışmayı ve milli birliği sağlamıştır. Bu yüzden ağızlar, bu milletin can damarıdır. Yazı dili dediğimiz ortak Türkçe de nihayetinde bu ağızlardan birine (İstanbul Ağzı) dayanmaktadır.”⁽⁴⁷⁾

* * *

TUNUS

Tecirlinin ‘şor delisi’ böyle ‘lafın birini deyip birini kor’ işte...

Anlatmışım— Zeytin yetiştirmeye çalışıyorum. “Eyi kolay gelsin gara yeğenim,” diyebilirsin, zararı yok da; ‘herkes çiğner sakızı Yörük kızı çıkarır tadını’ sözü var ya, benimki o hesap... Yetiştiriciliğin tadını yaşadıklarımı, heyecanlarımı, umutlarımı, neyi nasıl öğrendiğimi, zeytini nasıl sevdiğimi ‘yazarak’ çıkarıyorum.

Tıpkı Çukurova hakkında yazarken olduğu gibi...

Şimdi bu zeytin sevgisi nereden çıktı diyenler oluyor... Tunus’ta iken biri de, “Bu kadar kazanma hırsı nedir?” gibi bir şey söyledi. Şöyle bir sendeledim.

Ulan biz para için mi Fizan’a geldik arkadaş diye düşündüm. Sonra ‘ulan delinin parayla işinin olduğu nerede görülmüş bre’ deyip aldırmadım.

Deli para kazanınca ne yaparmış bildin mi? Tamam kısacık: Evlenirmiş akıllı uslu, sonra gelinin çamaşırlarından birinden lastik bulurmuş (ulan bildiğin don lastiği bre), sonra da gider o lastikle cüçük (kuş) avlarmış. Bu yüzden benim zeytin sevgimin parayla ilgili olduğu zannına gülemedim bile.

Ulan arkadaş, ben Ceren’den sonra adam gibi hiçbir şeyi sevmeyeceğime zaten başka bir şeyi sevecek geriye zırnık kadar sevgi de kalamayacağına o kadar inanmışım ki, sonra Çukurova folklorunu, arkasından da zeytini bu kadar sevmeme, sevebilmeme şaşıtm kaldım.

Elbette Ceren’in yeri başka...

(47) Murat Özmen, *Karamanlı Ağzı ve Sözlüğü*, Ankara, 2012, sayfa 5.

Ceren belki bir kaçış, belki de sıkıca bir şeylere tutunma, belki bir düş, tevir tevir sayıklama. Bu yüzden bir bakıma Yedi Tepeli Şehrin, o şehirdeki yıllar öncesinde kalmış umutların, umutsuzlukların, kaybedişlerin, sevgi kırıntıları arayışlarının, bulunabilen, umulan, beklenen, düşlenen küçücük sevgi kırıntılarıyla ayakta kalabilme debelenmelerinin toplamıdır Ceren.

Sonra Ceren bir yönüyle Çukurova folkloru oldu.

Çukurova folklorunun delisi tuttu sözün gelişi de değil, düpedüz o folklorla iftiradır.

Hani bizimkiler derler ya ‘şeye sürtecek kadar’, işte o kadar akıl kaldıysa Çukurova folkloruna borçluyum.

Aklımı korumak için Çukurova folkloru ile terapi yaptım. Gâvurca terapi yapmak lafı Türkçede ‘akıllı kalabilmeye çabalamak’ demeye gelir bizim ifadeyle bilirsın.

Emir Bey’in kekremesi bulduğu laflardan, amma Türkçesini bulmak için gâvurcasını kullanmak gerekiyor. Lafı keşfeden onlar.

Senin ve okuyucuların izniyle, her şeyin tazeliğini ne kadar da koruduğunu anlatması bakımından Ceren (= Çukurova) için denediğim yeni bir şiiri buracığa eklemek isterim:

* * *

CEREN’İN AYAK İZİNDE

Güzdü, ağır sancılar sonrasıydı, yorgundum, üşüyordum
Bilemezdim bir avcının bunca zalim olacağını
Kement atıp avlamadın beni ama
Bin kemende bedeldi yeşil fularların

O şehir kubbelerden ve minarelerden ibaret değildi
Kınalı kekliklere inat martılar vardı hoyrat çığlıklarıyla
Sen de o şehre ait değildin, biliyorsun
Herkes bilir ki sonbaharlar da hoyrattır o şehirde

Ey Ceren
Yalçın kayalıkların masum ve ürkek perisi
Amanosların bütün tepelerinde sanki sen varsın
Koyaklarda usul ve ince ayak izlerin
Boyun yine selvi
Sesin yanık ve kahrılı

Şimdi bir Deli Boran'ım Amanoslarda
Serimde Düldül'ün bin bir boranı eser
'Dağlarca kar yağsa serim üşümez
Yârin olduğu yer yaz gelir bana'
Kırgın da olsa selâmın yeter

Ayak izlerin, yankılanan seslerin var
Gülümsemen gökkuşağıdır bulutlarda
Bütün mevsimler kış
Davullar Ceren mi çalıyor yine
Rüya rüya efsaneleşiyorsun

'Kar seslerinde' Ceren efsaneleri dolaşiyor
Bin ölüp bir yaşıyorum
Yıldızlar göz kırptırıyor aldırma diye
Düldül'den deli bir poyraz esiyor
Sen yoksun
Attığım her adım bir yarbaşı
Elimden tut
Tut elimden düşüyorum.

Bekir İşlek, Didim, 13.10.2011

* * *

KÖROĞLU FASLI

Bizim Belikli Farsaklı da '*Sarı Ahmet'in Ağıtı*'nı derlemiş. Ben de geçen Kasım'da başkasından derlemiştim. Farsaklının derlemesinde Sarı Ahmet'in 100 yaşındaki nişanlısı hâlâ Sarı Ahmet'i sayıklıyordu.

Okumadıysan, bir gün '*Yazıcıoğlu Hikâyesi*'ni de okursun. Onda da durum aynı...

'Aynat' (= Garabet, çirkin) olan bir ben değilim yani.

Asıl demem o değil, insan demek ki (bir Tecirli de olsa) pek çok şeyi, Ceren'i, zeytini, Fahriye Abla'yı peşpeşe veya aynı anda yürekten sevebiliyor.

Karacaoğlan'ımızı ne kadar az tanıyoruz Dayı. Ben şimdi şuracığa onun bu hususta söylediği beş türküyü birden yazmalı değil miydim? Elin adamı da bizi folklorcu sanıyor. Bizimkiler bu durumlarda mı derlerdi, "Senden yüzüm gara," diye?

Şimdi bu ‘senden yüzüm gara’ deyimini doğru yerde ve anlamına uygun kullanabildim mi?

Sormak için bakıyorum başka ‘kan alacak damar bulamıyorum’, bari sen gözden geçir bu deyim kullanımlarının doğruluğunu.

A. Muhip Dranas’ın ‘Fahriye Abla’sı,

Abdolvahap Kocaman’ın ‘Döndü’sü hep umutsuz ve masum sevgiler.

Neyse.

Bizim Karacaoğlu’nımız da kimleri sevmemiş ki uzaktan uzaktan. Yakından söyler mi hiç? Yakından istenen hiçbir şey yok. O zaman bütün büyü bozulur işte. Sadece sevgi ve onu en güzel ifade eden türkü olacak, yazı olacak, şiir olacak, düş heyketleme olacak o kadar.

“Ela gözlü benli dilber / Koma beni el yerine / Altın kemerin olayım / Dola beni bel yerine” dörtlüğü bile sözün gelişi.

Çukurova’da daha düne kadar ‘eşkere’ (= Herkesin içinde, yanında) bir kız, hatta evli bir kadın karşılaştığı bir âşığa sırası gelince, “Ulan âşık, bana bir türkü söyleyebilin mi?” dermiş.

Âşık da oturur söylemiş.

Bizim Gökçayırılı Köroğlu’nun olsun, Âşık Hacı’nın olsun böyle pek çok türküsü var.

Ben de bu geleneğe uymaya, birçok şeyi sevebilip onların üstüne yazılar, şiirler yazmaya çalışıyorum.

Araştırmacı yazar Bekir Dağsever’den ne zaman bulamadığım bir heykayı, yarım kalmış türküyü istesem, hemen bulur sağolsun. Düziçi’nin köylerinde kimin hangi türküyü ne kadar bildiğini en iyi o bilir. Âşık Kır İsmail’in ‘Keşik’ türküsünün bulamadığımız birçok dörtlüğünü Dağsever buldu bana. ‘Örenek’ bir adam, arkadaş. Düldül’ün kucağındaki Cöbeli’den...

Diyor ki, “Biz çocukken eve en az yedi sekiz tane âşık (komşumuz) gelir, babamla oturup sabaha kadar sırayla türkü söylerlerdi. Türkülü hikâyeye biri başlar, sırayla diğerleri anlatıp söyleyerek devam ederlerdi.”

Dağsever’in babasına ‘Tozoğlu’ dermiş.

Aşağıdaki, bizim Köroğlu lakaplı Âşık Mehmet Demirci’nin Adana’da genç bir kıza söylediği türküyü ve heykasini de bana Dağsever gönderdi:

“Yıl 1958 olmalı. Köroğlu Gökçayır köyünün muhtarıdır. Orman müdürlüğü Köroğlu’ndan angaz (= Enkaz) odun çekmesini ister. Tabii o yıllarda Sabun Çayı’ndan öteye araba işlemediği gibi, yol da yoktur. Köroğlu, Sabun Çayı’nın oraya Malatya’dan katırcı getirir, odun çektirir. Fakat Köroğlu’nun sermayesi yoktur. Yanına aynı köyün Tabaklar mahallesinden Osman İren’i (Musa Osman’ı) ortak eder.

Osman’a der ki, ortak Adana bölgeden gidek para alak. Uzatmayalım,

Osman'la ikisi Adana'ya varırlar; şuraya git, buraya git derken akşam olur, iyice de yorulurlar. Köroğlu der ki, Osman yorulduk, burada tanıdık çok ama nere gitsek laftan bizi yatırmazlar. Bir otele gidek, buz gibi bir uyku uyuyak.

Osman parayı çok sevmektedir gönüllü gönülsüz he ede der. Bunlar otele giderken yolda Devlet Demir Yolları'nda çalışan Kurtlar'dan Horuz Mehmet lakaplı çok iyi tanıdığı bir adamla karşılaşır.

Nere gediyeceğiniz bre der.

Onlar da otele gidiyoruz derler.

Köroğlu ulan ede bizi bırak dediyse de, Horuz bunları bırakmaz. Osman ulan ede gedek der. Üçü bir olur Horuz'un Cemal Paşa mahallesindeki, yani Gülek köprüsünün kuzey tarafındaki evine misafir olurlar. Yemekler yenilir, çaylar içilir, sıra sohbete gelir. Köroğlu'nun geldiğini duyan tüm Harnüliler (= Haruniyeliler) eve doluşur. Oooo! Âşık gelmiş bu gece eyi türkü diyer, şennik ederik derler. Köroğlu'na kötü körez bir saz, damdıra bulurlar. Köroğlu başlar çalıp söylemeye. Önce kendi bestelediklerinden yani kendi türkülerinden okur. Bu arada bir kız çay getirir götürür.

O yıllarda bizim Harni'da kadınlar dizdonu (= Könçek) giyerken, kız da pantol ceket üstelik bir de kot pantol giymiş. Âşığa, amca bana da bir türkü söyle der. Âşık da olur söyleyeyim der, ama araya laf karıştırır. Amacı kızı baştan savmaktır.

Kız, ev sahibinin kızı değil, komşulardan bir kızmış. O araya laf katınca kız oradan ayrılır. Âşık yine türkü söylemeye başlar. Biraz sonra ev sahibi der ki, âşık hani kıza türkü söyleyecektin der. O da kızın gittiğini anlayınca, söylerim ama kız karşıma gelsin öyle söyleyeyim der. Kız gelmez sanır. Ev sahibi kendi kızına der ki, şu kızı al da getir.

Kız gider çabucak döner. Kız kâğıt oynuyor hemen gelecek der ve uzun sürmez türkü söyleyeceği kız da gelir aşığın karşısına oturur. Bizim âşık kızdan az da çekinir. Ya bu kız da hem yüksek tahsilli, hem de âşıkse benim gibi çalıp söylüyorsa diye sazı çeker söylemeye başlar.

Kız, âşığa amca bana da bir türkü söyle derken amca dediğinden de utanır. Köroğlu otuzlu yaşlardadır.

Başlar söylemeye:

Niye emmi dedin, otuz bir yaşı
Ta ezelden beri belalı başım
Çok hoşuma getti gözünle kaşın
Ela gözlerini süzsen olma mı
Mislin var mı Adana'nın düzündü
Beder beder benleri var yüzünde

Böyle geyim m'olur şehir kızında
Al yeşil geyinip gezsene olmaz mı

Dilime yakışır güzel övmesi
Eyi m'olur güzelleri sevmesi
Dar dikilmiş montkemerin düğmesi
Göksünden düğmeni çözsene olma mı

Kız senin var mı da okuyup yazman
Arasına mektup yazsane olma mı⁽⁴⁸⁾

Âşık Mehmet kime eden nazını
Şimdi gönlüm arz eyledi sazımı
Belki de göremem benli yüzünü
Sözlerimden hile sezsen olma mı

* * *

Ulan, Tunus gezisini de yazarak zahar bre. 'Dışlığı gelmeyen' bir ziraat emeklisi ile şor delisi— Bir de sevda delisi— Tecirlinin zaman kaybıyla ne işi var?

* * *

On beşlilerin, on altılıların ağıtlarını bilirsin. Tarihimizde 'tertup tertup' daha pek çok ağıt var, onları da bilirsin. 'Tertup' yaşıt, akrana olanlar için kullanılıyor ya, bizim kuşak da 68'liler tertubindenik hani.

On beşliler, on altılılar kadar acıklıdır bizim ağıtlarımız da bilirsin.

Malûm 'Eylül'de de çok yürek dağlayıcı ağıtlar söylendi maalesef.

Allah bu millete başka ağıtlar yaktırmasın.

Geçenlerde sana bizim tertuplar, yani 68'liler için yazmayı denediğim mensur bir ağıt, '68'lilerin Ağıtı' nı göndermiştim. Sen de karşı ağıtını yazmıştın hani. Sen de ağıtını kullanacaksan, uygun bir mektubunda kullanırsın. Ben aşağıda kullandım.

Yukarıda sevgilerin çokluğu ve ifadesi üzerine laflıyorduk ya, '68'lilerin Ağıtı' na oradan geldik. Burada da sevginin ve sevgi ifadesinin ayrı bir şekli var diye düşünüyorum.

(48) "Kız senin var mıdır okuyup yazman / Arasına mektup yazsane olma mı" deyince kız, "Var ya, hem de lise mezunuyum!" der.

Sevgili okuyucularımız, özellikle de 1970'ten sonra doğanlar:

Aşağıda adı geçen '*Aldırma Reis*' ve '*Aldırma Gönül*' şiirleri 'karşıt' görüşlerce söylenirdi. Ağıtı doğru anlayabilmek için bu açıklamaya ihtiyacınız olabilir.

Biz, Musa kardeşimle dayı-yeğenlikten önce 1969-1974 arası Düziçi İlköğretmen Okulu'nda dedelerimizin Yemen'deki askerliği gibi, yedi yıl süreyle 60 kişilik koğuşlarda kardeşçe, sırt sırta, kucak kucağa yatarak, aynı kuru fasulye ve pilava, makarnaya yedi yıl kaşık sallayarak, çok çok az sayıdaki kız arkadaşlarımıza binimiz birden âşık olarak, onlar için yazdığımız şiirlerle yarışarak, kız arkadaşlarımızdan bin kat fazla sevdiğimiz memleketimiz için avazımız çıktığı kadar sevgi marşları okuyarak büyürken, bir namussuz el (elin / ellerin kimliği tam olarak kimbilir ne zaman anlaşılacak ya da anlaşılabilir mi bilemiyoruz) ve bir hain tuzakla kardeş kardeşe vuruşmak zorunda bırakıldık. Büyük-küçük, öğretmen-öğrenci, bacı-kardeş, aynı aileden, hısım-akraba herkes birbiriyle vuruştı. Anneler 'karşıt' saflarda vuruşan çocuklarının silâhlarını zehir zıkkım acılarla ayrı ayrı yerlere sakladılar. Ölülerine ayrı ayrı ağıtlar yaktılar.

Kadere bakar mısınız? Ben de Musa'ya mektup halinde bir '*68'liler Ağıtı*' yazmaya çalıştım.

Her geçen gün diğer geleneklerimiz gibi ağıt geleneğimizden uzaklaştığımızdan dolayı, nizami ağıt söyleyecek 'yüreklerimiz' de kalmadığından, 68'liler için ben ancak aşağıdaki 'mensur' ağıtı yazabildim:

* * *

68'LİLERİN AĞIDI ADAM GİBİ SEVEMEDİK MEMLEKETİMİZİ

Değerli Dost Musa Tolu'ya,

Evet, 'adam gibi sevemedik memleketimizi' ancak bir mısra olabilir.

Belki ben uydurdum şimdi radyodan dinlerken '*Aldırma Reis*' veya '*Aldırma Gönül*' şiirlerini ne fark eder?

Vurulandık biz canım kardeşim, vuran bizdik birbirimizi

'Adam gibi sevemedik memleketimizi'

'Adam gibi sevemedik memleketimizi'

1968'lerden buruk bir şiirin mısrasıdır belki de.

Hâlbuki biz, binimiz birden sevmeye razıydık çoktan

Aynı uzun boylu, buğday benizli dik başlı, Ceren bakışlı kızını memleketimizin

Ellerimiz asla ellerini istemeyecekti
Gözlerimiz gözlerini istemeyecekti asla
Sevdiğimizi bilmese bile hatta
‘Uzaklardan, çok uzaklardan’ sevmeye razıydık binimiz birden
Yeter ki aynı kızını sevebilelim memleketimizin
Aynı kızını uzun boylu, dik başlı, Ceren bakışlı buğday benizli
‘Adam gibi sevemedik memleketimizi’

Adı Ceren’di, Döndü’ydü Elif’ti
Ne fark eder
Sen bilirsin adlarını hepsinin
Hani her birimiz ayrı ayrı kalplerimize
Ve sıralarımıza kazımiştık aynı anda
Güzel memleketimizin bin bir çiçeğinden rumuzlarla isimlerini
‘Adam gibi sevemedik memleketimizi’

‘Adam gibi sevemedik memleketimizi’
Şimdi Çukurova dilini sevdiğimiz gibi sevmek istemiştik
Zeytinini incirini narını sevdiğimiz gibi
Türkülerini ağıtlarını hikâyelerini
Eşkıyalarını delilerini itlerini hatta
Bırakmadılar
‘Adam gibi sevemedik memleketimizi’

‘Adam gibi sevemedik memleketimizi’
Şimdi bile onların imparatorluklarının üzerinde güneşler batmıyor asla
Vurduk, vurulduk, vuruşturulduk kıyasıya
Bilirim bilirsin, binimiz birden biliriz
Derdimiz, hesabımız var mıydı
Memleketimizi sevmekten başka
‘Adam gibi sevemedik memleketimizi’

‘Alnımızda bilgilerden bir çelenk
‘Nura doğru’ koşumuzu haykırırken
Düldül Dağı sevgiyle yankılardı yamaçlarında seslerimizi
‘Adam gibi sevemedik memleketimizi’
Haydi
‘Son bir kere daha sarılalım ince beline Anadolu’nun⁽⁴⁹⁾
Çukurova’dan

(49) M. Kemal Yılmaz, Tersakan Toros Dergisi, sayı:16, s.14 (Tutup Türkiye’mi incecik belinden / Sarılmalı son kez, öpneli doya doya)

Bütün gücümüzle birleştirelim ellerimizi yüreklerimizi
Bu sefer izin vermeyelim zalime, fitneye, puşta
'Adam gibi sevelim memleketimizi'

Bekir İşlek

* * *

Lafın birini deyip birini koyunca böyle oluyor. Şu Tunus gezisini de yazalım bari, okuyucuya ayıp olmasın.

Bir zeytincilik çokuntusuna katılmak için 16-18 Şubat 2012 günlerinde Tunus'un Suusse ve Monastır şehirlerindeydik.

Bu şehirler, bizim Osmanlı'nın sürgün şehri Fizan'ın biraz berisindeydi.

Tunus'ta da, Bosna'da yaşadığım 'bizim memleket' duygusunu yaşadım.

Bizim gezi Yasemin Baharı'nın birinci yıldönümü günlerindeydi.

Tunus'ta halk Arap, dil Fransızcadır denebilir. Nüfus on milyon civarında.

Tunus'a İstanbul'dan doğrudan uçuş başkent Tunus Havaalanına yapılıyor.

Güney sahillerindeki Susse ve Monastır şehirlerine yakın iki ayrı havaalanı daha var, ama oralara aktarmalı uçuş var.

Biz başkent Tunus Havaalanına uçtuk. Süre iki buçuk saat. Havaalanı şehrin içinde sayılır.

Buradan bir araba kiralayıp şehri gezmeye çıktık.

Bize uçakta tanıştığımız sandalye ve masa imalatçısı Trabzonlu Sait usta da katıldı.

Usta dediysem 30 yaşında bir genç.

Biz zeytin sempozyumu için gidiyorduk. Sait de ticaret için gelmişti.

Bizi önceden haberleştığımız bir dostumuz havaalanında bekliyordu. Ama Sait'i bekleyen kimse olmadığı gibi İngilizce, Fransızca veya Arapça herhangi bir dil bilmiyordu.

Kiraladığımız arabayı ehliyeti Türkiye'de kalmış olmasına rağmen büyük bir gözü karalıkla o kullandı.

Adı artık Yasemin Meydanı olan geniş meydan bir saat kulesiyle birlikte bulvara dönüşüyordu. İnsanlarla ve daha çok da gençlerle tıklım tıklım dolu olan meydanda ve devamı olan caddede güvenlik güçleri ve mekanize araçları vardı. Ama herkes mutlu görünüyordu. Bulvar tarihi bir kapı ile bitip oradan bir kapalı çarşı başlıyor.

Kapalıçarşı ise İslam âleminin kadim ve sayılı eğitim medreselerinden olan Zeytuniye Camii ve Medresesi ile bitiyor. Medrese ve kapalı çarşı bizi alıp Osmanlı zamanına götürüyor. Burada dışarıyı unutursanız zaman da sizi unuttur. Kendinizi 1800'lerin İstanbul Kapalıçarşı'sında veya Bosna'nın Uzun Çarşı'sında ya da Bursa'mızın herhangi bir sokağında bulursunuz.

On yıl önce gittiğim Güney Afrika Cumhuriyeti bir İngiliz sömürgesi idi.

Tunus da bir Fransız sömürgesi!

O kadar çok yönden, öyle çok fark var ki, bunları yazarsak asıl konumuz olan zeytini unutturuz.

Dayı, zeytinliğe gitmek zorundayım. Bahar geldi bir sürü iş var.

Zeytinlere selâmını söylerim.

Hoşçakal.

Bekir İşlek.

* * *

TUNUS GEZİSİ VE DIŞLIK ÜSTÜNE

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 25 Şubat 2012

Aziz Dost,

İsmet Paşa yazdığı mektupları bir gün bekletirmiş. Ama senin hem yorgun, hem de dingin olarak zeytinlikten döndüğünü düşünerek akşamdan okuyasın istedim.

Hoşçakal.

Musa Tolu

Sevgili Noter,

Hiç canını sıkma o İstanbul 'ağzı kavlaklarına'... Benim onlardan sıtkım sıyrıldı arkadaş. İtler yesin ciğerlerini. Ekmek atlı, onlar yaya olsunlar (Bu söz Ericek'in kara yağız delikanlısı Osman Gökçe'den). Hatta adı batsın bazılarının. Bak bu ülkenin yirmi dört saatine— Bunun abartısız on sekiz-yirmi saatini adı geçen dukalığın dertlerine ayırıyoruz. Memleketin garibanlarının omuzları kertildi onların değirmenine su taşımaktan.

Bre belki unutturum, aklıcığım soyka kalsın.

Ben bir bey oğluydum da haylamazıdım

Görünmez deryaları da boylamaz idim

Her olur olmaza söylemez idim
Kâfir bülbül etti dillerimizi”

Aha gerisini unuttum...

Kırk arşın kaleye taş çeke çeke
Kendir kement kertti bellerimizi

Şimdi bakıyom da bu İstanbulluların forsuna! El insaf bu şaşaayı ne Osmanlı’nın şehzadeleri, ne Kayser’in prensleri yaşadı. Hatta Darius’un Persepolis’inde bile var mıydı bu debdebe?

Bizim komşu Osman Emmi vardı da; çok iyi yün çorap ördüğü için ona duyurmadan ‘Avrat Osman’ derlerdi kendisine.

Söz başıydı Osman Emmi’nin: “Yavrum hepsi hepsi de, Karatepe’nin dapısı,” lafı. İşte tam burasında sözün, “Hepsi hepsi de baksana sen bizim Başbakan’a alimallah / O’nun da dönesi gelmiyor Yahya Kemal gibi İstanbul’dan Ankara’ya.”

Açgözlülük, cehalet ve medeni olmayan popülist iktidarlar dünyanın en güzel beldesini çöplüğe çevirdiler. Ama ne hâlleri varsa görsünler. ‘İstanbul’ kelimesi veya adı hiç heyecan yaratmıyor bende.

* * *

Düziçi Öğretmen Okulu’nda yemekhaneye genel tuvaletlerin arasında mini bir futbol sahası vardı. Meraklı ve yetenekli arkadaşlar boş zamanlarında ve genellikle de akşam yemeğinden önce ter atarlardı orada.

Bu mevsim olmalı ki -hani derler ya söz vaktinde açılır diye- bizim Andırınlı Orhan Demirci (okul no’su: 1003), yan yatmış çimenlerin üzerine, aslında kös gelmiş, yattığı taraftaki eliyle de dayak vermiş başına keyif içinde.

“Hemşerim, hayrola ne yapıyorsun?” dedim.

Orhan kılını bile kıpırdatmadan, “Dışlığım gelmedi de, ayak topu oynayanları temaşa ediyorum!” dedi.

İşte ben o günden beri, ne zaman dışlığım gelmese, bir şeyleri ‘temaşa’ ederek eğlerim kendimi. Bu obje veya olay hocam Mehmet Gölü’nün totem anlatısı gibi her şey olabilir. Yani ayak topu olur, el topu olur. Bazen bir at olur, bazen de bir it olur. Akan bir dere, polen toplayan bir arı olabilir.

İnsanın ‘dışlığının gelmemesi’ kadar ‘dışlıksız’ dostlarının olması da zor bir durum... Pıtır, osuruğu, cinli, gündüzleme, ellek, ecinni, veled-i

zina, ağ taşı aynadan, kara taşı kaynadan, yanaz, saprağı sekil de dışlıksızlığı anlatan güzel kelimelerimizden değiller mi?

* * *

Aslan yeğenim,

Fahriye Abla'sız yürek mi olur bre? Onlarsız -her kim iseler- bir duygu, bir esin veya bir üretimin imkânı var mı?

Hatırlarsın '*Bilge*' dergimizi. 1969 yılı sayılarından birinde ağabeyim, akrabam Ahmet Gök'ün bir şiiri yayımlanmıştı bu dergide.

'Dünya döndü, güneş doğdu sevdiğim
Asmalara bir yel esti serince
Aylar oldu, yıllar oldu gelmedin
Bekliyorum, bekliyorum Naciye'

Diye devam ediyordu.

O zamanlar çok merak ettiğim bu Naciye'nin kim olduğunu 36 yıl sonra öğrenebildim. Naciye Ahmet ağabeyimin de hiç tanışmadığı ve görmediği, yatakhane arkadaşı rahmetli Mustafa Ekinci'nin özlemle bahsettiği ablasının adıydı.

Bu yetmez mi 'Fahriye Ablaları' anlatmaya?

* * *

'*Sarı Gelin Hikâyesi*'nin durumu çok nazik!

Son topladığım bilgiler ve yapılan katkılar bu davayı Yargıtay Daireler Kurulu'ndan da öte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıyabilir. Ali ağabeyime çok itirazlar var. Eyisi mi sen bu işe bulaşma!

* * *

'*Adam Gibi Sevededik Memleketimizi*' şiirin çok güzel. Bu konudaki ayranlığımın kabarmasını yazmıştım geçen mektubumda. Diyeceğim iki nokta daha var ki:

Memleketini adam gibi sev(e)meyen, ona bilerek ihanet edenlerle, ihanet edenlere bir çomça yala satılanlar utansın. Sen dik tut başını...

Politika dinden arındırılmadan, lokma ve sopa (rüşvet ve popülizm)

seçim sisteminden temizlenmeden, bu memleket ne iflah olur, ne de sevilecek bir yeri kalır. Babaannem rahmetliden sık duyduğum bir Çukurova türküsü bu derdimizin en iyi özeti olabilir.

‘İlengir -lenger- attım Cahana
Döner fırlanı fırlanı
Batkın ocak su istemez
Söner körleni körleni’

Bir gün batarsa bu garip ocak veya tekrar tecavüze uğrarsa bu vatan; bunun sebebi bu ülkeyi bin bir zorlukla kuranlar değil, 60 yıldır yal ve sopayla yönetenler olacaktır.

Zaten Tunus izlenimlerin ve ek düşüncelerinde herşeyi ayan beyan koymuşsun ortaya. Bu coğrafyada özgür olan tek milletin evlatları ne yazık ve ne kadar acıdır ki, kendilerine bu onur ve imkânı sağlayanlara kulp takıp, küfür etmenin yarışına girdiler son yıllarda.

Sevgili Noter,

Yalnız senin değil, benim de bakmam lazım zeytinlerine. Şimdiden ‘Naciye Ablam’ oldu onlar.

Kolay gelsin. Başarılar dilerim.

Ev horantasına da saygılarımla...

Hoşçakal, sevgiyle kal.

Musa Tolu

* * *

TAŞI DİKMEK - BEL BASMAK

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 27 Şubat 2012

Selam Musa Dayı,

Çukurova’dan çok güzel incilerle süslediğin son mektubuna biraz geç cevap verebiliyorum kusura bakma. Tunus, Ceren, Çukurova Folkloru, Fahriye Abla derken ancak toparlanabildim.

Senin şu Tecirlilerin (= Çukurovalıların) kendileriyle yüzleşmeleri teklifini ben çoktandır, yani önceki kitaplarımdan beri yapmaya çalışıyorum.

Paylaşmadan yemek veya paylaşarak yemek, bencillik, yardımlaşma gibi kavramları bazı deyimlerimiz hayli evirip çevirmiş.

Önceki kitaplarımda ‘ekmeğin birini yiyip birini ite atmak’ sözünün içinden epey çabaladım, amma bir türlü çıkamadım bre dayı. Yoksa bu söz Orta Asya’daki İslâm öncesi zamanlara mı ait?

Sizin Andırın’da bu söz nasıl, neyi anlatmak için kullanılır?

Bunun tersi davranış ‘it gimi iki ayaklarının arasına alıp yemek’tir bilirsın. Bu deyim asla paylaşamamayı, bencilliği anlatır ve aşağılar.

Peki, ‘yavuz it ne yer, ne de yedirir’ atasözünü nasıl açıklayacağız?

Tabii ki ‘birini yeyip birine bel basmak’ ile açıklayamayız. Bir şeyin başkasına değil, kendisine ait olduğunu anlatan ‘bel (= İşaret) basmak’ deyi-minin ‘bel koymak’ olarak da kullanıldığı olur.

Yukarıdakilerle ilgisi yok ama ‘taşı dikmek’ deyimini de çok seviyorum ben. Bu deyim bir eş dost için yapılabilecek en fazla iyiliğin, fedakârlığın yapılarak dostluğun, fedakârlığın sınırlarını, burcunu işaret etmek olsa gerek.

Tabii ki ‘taşları’ saysak koskoca bir liste olur. Sen ‘him taşı’ nı açıkladın da ‘takım (= Sınır) taşı’ ne olacak? ‘Takım taşı’ tarlaların sınırını belli eder, ama fedakârlık için ‘dikilen taşlardan’ biri değildir.

Didim’de ‘ufacık bir taşın üstüne çıktım’ sana baktım, ama ne yaptığını göremedim.

Toroslarda ilkbahar dumanları savrulmaktadır şimdi göremeyişim ondandır.

Hoşçakal. Selâm ile.

Bekir İşlek

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 27 Şubat 2012

Sevgili Bekir,

Diktiğin taşların hepsi birbirinden sakar... Önüne koyduğun değnekler de atlanacak gibi değil. (Değnek koymak, değnek atlamak.)

‘Ekmeğin birini yer, birini ite atar’ lafı ve eylemi çoktan düştü yoklamadan (= Yoklamadan düşmek)...

Nerede öyle yiğit? Hele it kendinin değilse? Var mı öyle iki ekmekten birini feda etmek.

‘O ömründe hiç kimseyi sevmedi
Kendinden başka.

Bir de kedi ve köpekleri,
Ama o da yalnız kendininkileri.’

Altmış yıl olmuş, şair (= Nazım Hikmet) bu satırları yazalı. Ve ne kadar çok şey değişti bu altmış yılda bir düşünsene. Topyekûn insanlık, altı bin yıllık değişimini ikiye katladı geçen altmış yılda.

Şimdi geçerli olan ‘it gimi iki ayağının arasına alıp yemek’tir. Bizi yanıltmasın orada burada, ona buna yapılan göstermelik bölüşümler ve yardımlar. Benim inancın ve gözlemim şu ki: Devleti soymadan zengin olamazsın, zengin olmadan da sadaka veremezsin.

Bir iddialı söz daha etme hakkım varsa: Dağıtılan her sadakanın, ite atılan her iki ekmekten birinin arkasındaki güç ve kaynak, benim gibi garibanların akaryakıt istasyonlarında ödediği vergidir, haraçtır. Gerisine aklım ermez (Arakı şişelerinden katkımı da kimse güccüksemesin bu arada)...

‘Sınır taşı, takım taşı’ netameli iş aziz dostum. ‘Kul hakkı’ ile iç içe, yan yana olan bu belâ her an Yaradan’ın bile affedemediği azaplara gark edebilir insanı. Sınır taşıyla oynamak, takım taşını ellemek, Cahanın öteaçesinden yular kesip gölük göçürmekten daha fazla günaha sokmaz mı insanı? Allah saklaya!

Ama ‘taşı dikmek’ deyimine ne denir kardeş? Hani bir laf var ya, ‘baldıra bak baldıra, yiğit gerek kaldıra’ diye. İşte taşı dikmek de bundan farksız bir şey. Kolay değil, yiğit gerek yiğit, taşı dikmeye. Küçük yaşta ‘sülempe’ oynayıp da ‘coli taşı’ dikmeyenler, rakibin ‘kala taşı’ni bir atışta devireceğim diye böbrek üstü yağların eritmeyenlerin, taşı dikeceklerine de pek aklım basmıyor. Herşey bir yana babasının mezarına bile bir taş dikmeyen ne kadar çok zibidimiz oldu değil mi?

Gördün değil mi adamı ta Fizan’da? “Para kazanamayacağın yerde ne ipini sürüyon noter efendi?” demeye getiriyor lafı. Hani ‘dinime söven de Müslüman olsa’ bari. Ben bilirim Bekir’im o beleşçileri... Zaten şimdi marifet imecede olup da eline işe değdirmemekte imiş. Türedi zenginlere ve yalaka paragözlere bakıyorum da, kamunun malını çalmasalar, soyuluk soğan gibi ortada da kalırlar.

Hatırladın mı? Hani Mamık Dayım neden bu kadar .ıçtığını sormuş da komşu Durdu Gelinbacısına— O da ossaat, “Hersim çıkmıyor yavrum Mamık, hersim inmiyor!” diye cevaplamış.

İşte benim de anırmadan arakı içtiğim, Durdu Ebe’nin herslendikçe .ıçtığına benziyor. Yani aslan yeğenim içmeyeceğim ama inan ‘şu beynimi durduramıyorum, aklımı zaptedemiyorum’!

Yoksa güllük gülistanlık olsa memleket neme gerek suyu suya

katacağım diye çektiğim zahmet? Hani bir de mesir macunu yemiş hâliyle,
geddeş geddeş konuşmasa Bülent (!)...

Neyzen'den açmayayım defteri: “Dünyada bir tek rıyasız mekân var, o
da meyhâne,” demiş Bekri Mustafa.

Bugünlük bu kadar...

Sağlıcakla kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

8. BÖLÜM

ÇUKUROVA'DAN DİNİ HİCİVLER

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 30 Ekim 2012

Sevgili Bekir,

Adana'dan *'Kuğu Gölü Balesi'*nde dans eden bir balerin gibi, ayaklarının ucuna basarak geçtiğini hissetmedim sanma. "Ulan bu yüziine ve söziine doyamadığım, Veysel Karani gönüllü dostum geçerken de bir ses verir mi?" diye kulağım kırışte bekledim. Ama kanında ve genlerinde 'Tecirlilik' dolaşan arkadaşım, yine de bir at hırsızı gibi savuştu gitti Seyhan'ın yamacından...

Hani Döldül eteklerinde çok kullanılan bir atasözümüz var:

"Keçinin tetiriye (= Sumak) ettiğini, gün gelir tetiri de keçiye edermiş." (Işkın ve yayık meselesi) Yani gün gelir biz de gezer tozarız Marmaris'te, Bodrum'da da, pas geçeriz Didim'i...

* * *

Üstad Ozanemre'nin ofisinde bahsettiğin ve, "Biraz deşelesek bak neler çıkar," dediğin, özünde Müslüman sözünde gavır olan şu Ceyhan ve Seyhan havzasının kadim sahiplerinde dini hicivler konusunda birkaç hikâye kendiliğinden yazılıverdi. Hafız'ın Mekke'ye gidişi gibi...

Hatırladıkça bizi derin düşüncelere ve muzip gülücüklere gark eden daha niceleri vardır eminim.

Görüşmek üzere.

Musa TOLU

* * *

SABAH NAMAZINI KILMAYANLAR DIŞARI ÇIKSIN

Cumhuriyetin ilk yıllarında kör olası yokluktan bir camisi bile yokmuş Beşbucaklıların. İlkokullarını elbirliğiyle ve büyük bir şevkle yaptıktan sonra sıra cami işine gelmiş. Yer, arsa, usta, kereste, hoca, müezzin dertleriyle uğraşarak en sonunda çözülmüş bu problem. Arsa Omar Kâhya'dan temin edilip, yapım işi Hacı Ahmet Ağa'nın gayretleriyle çabucak tamamlanarak Konak Çınarı'nın dibine huğdan ilk camilerini yapmışlar. Minare yerine

çımarın çatalını kullanırlarken, abdest ve temizlik için de caminin önünden akan Maraş Deresi'ni yeterli bulmuşlar. Vakit namazları mecburi olmasa da Cuma, Bayram ve Teravîh namazlarının imamlığını da Kerim Hoca (Mustafa Koca) fahri olarak üstlenmiş. Her ne kadar da 'fahri' ise de, bu iş için verilen hediyelere de bir itirazı yokmuş Kerim Hoca'nın.

Ramazan ayında başlanan inşaatı Bayram Namazı'na yetiştirmenin sevinciyle erkenden camiye koşan H. Ahmet Ağa bir de ne görsün. Oruç tutmayanlar, alını yere değmeyenler, çoluk çocuk her yeri doldurmamış mı?

Bir iki öksürüp boğazını temizlemesine rağmen, Kerim Hoca'nın akıcı vaazına kaptıran cemaatten kimse kılını bile kıpırdatmamış. Ayakta kalmış öyle kapının ağzında bir başına. Yaşı, yaşlılığı bir yana, bin bir emekle yaptırdığı eserinin (!) açılışında bir oturacak yer bulamamak reva mı?

O hâlde daha fazla beklemeye ne gerek var? Bastonu bir iki kere yere vurarak, "Sabah namazını kılmayanlar dışarı çıksın!" diyerek koymuş kesin tavrını. Ve geriye dönerek kendine bakan ilk kişi olan Kel Ali Hüseyin'in oğlu Mehmet'e hiç tereddüt etmeden, "Oğlum Memmet, sen dışarı!" diyerek oturmuş Memmet'ten boşalan yere.

* * *

Ee, GAVIR MISIN BRE?

Güç durumda bırakmak, biraz da eğlenmek amacıyla zurnacı Şeref Usta'ya, "Oruç tutuyon mu Şeref?" diye sormuş Andırınlının biri.

Bu soruya gücenen ama gocunmayan Şeref tereddütsüz, "Tutan ya; tutman mı ağa," diye cevap vermiş.

Düştüğü durumun farkına var(a)mayan adam devam etmiş eğlenmeye, "Namaz da kılıyon mu bari?" deyince, Şeref Usta da aynı dozda, "Ee.. Gavır mısın ne bre Ağa, kılan ya kılman mı?" karşılığıyla vermiş meraklının dersini...

1- İKBALİMA, GARA TALİHİME...

Hiçbir vukuatları olmadığı hâlde, mahalleli işgüzarlar tarafından dol-duruşa getirilen karakol komutanı üç Abdal delikanlısını karakola getirtir. Amacı potansiyel suçlu gördüğü bu yeni yetmelere bir ders ve korku vermektir. Gençlerin hakkında isnat ve şikâyet bile olmadığı için gençleri pataklamının bahanesi sorulacak dini sorulara uygun cevap verememeleri olacaktır!

Komutan odasına aldığı gençleri önce psikolojik olarak ezip hırpaladıktan sonra birinci sırada oturana, "Söyle bakalım İslam'ın şartı kaç?" diye gürlür.

Geldiğinden beri şokta olan gariban kısa bir değerlendirmeden sonra, “Altmış komutanım,” der.

Ancak, “Altmış,” lafıyla istediği cevabı alan komutan şahin gibi saldıırken bir taraftan bağırmaktadır. “Nereden çıktı bu altmış?” diye.

Birinciden yorulan komutan bir nefes moladan sonra ikinciye yönelerek aynı soruyu tekrarlar. Arkadaşının verdiği, “Altmış,” cevabını komutanın çok fazla bulduğu düşüncesiyle, “Otuz komutanım,” diyerek sırasını savar ama aynı akıbetten o da kaçamaz.

Komutan bir taraftan sopaları sallarken aynı zamanda da, “Otuz olur mu ulan, otuz olur mu?” lafını biteviye tekrarlamaktadır. Sıranın kendine geldiğini gören üçüncü delikanlının yaptığı değerlendirme kesin olmamakla birlikte birinci arkadaşının altmış tahmininin fazla, ikinci arkadaşının da otuz tahmininin az olmasıdır. Dolayısıyla doğru cevap bu iki rakam arasında bir yerdedir!

İkinci delikanlıyı da ‘tıpışlayan’ (= Tıpışlamak: Dövmek, sopalamak) komutan, aldığı yanlış cevapların sevinciyle üçüncüye kükrer.

“Sen söyle bakalım zındık. İslam’ın şartı kaç?”

Bu talihsiz anı, kaderin kaçınılmaz bir cilvesi olarak kabul eden delikanlı “İkbalıma, kara talihime kırk beş komutanım,” cevabıyla savar sırasını...

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 1 Kasım 2012

BESMELE SENİN NEYİNE?

Günlük sevinçlerin, acıların paylaşıldığı, tefrika edilecek kadar uzun dedikoduların kaşla göz arasında yapılvırıldığı Anadolu kadınlarının sohbet konuları inanılmaz çeşitliliktedir.

Bir öğleden sonra sohbetinin konusu dönmüş dolaşmış ineklerin süt verimine gelmiş. Verimler tartılmasa da, herkesin kendi biçimlediği ölçülerle ifade edilerek çetelesi çıkarılmış ineklerin.

“Ben bir kova alıyorum,” demiş birisi.

“Benimki her sıkımda birer kuşana veriyor,” demiş bir diğeri.

Daha tecrübeli olan yaşlı teyze ise, “Bu belli olmaz ki! Buzağının ayına, beslemeye göre değişir,” diye katılmış sohbete. “Danalı da olsa, buzağılı da olsa ben bir sıkımda daha bir kova süt alamadım,” diye hâsılatını belirten komşuya hep bir ağızdan itiraz etmiş diğerleri.

“Obada en iyi inek sende! Yem kıtlığı çekmezsın. Ahırın hepimizinkinden daha muntazam! Olamaz! Çok az süt alıyormuşsun,” demişler. Sonra da bir yığın laf etmişler, sonuç-sebep ilişkisine dair. Süt verimi düşük komşusundan biraz da hazzetmeyen hanımlardan birisi en sonunda işi, “Ayşe Hatun malum biraz beynamazdır. Eğer o ineği sağmaya besmeleyle başlasın bir değil, iki kova süt alır,” diyerek bağlamış işi.

Dağılmışlar ve akşam telaşı başlamış.

Besmele meselesine takılan Ayşe Hatun süt kovasını heyecanla kaparak varmış ahıra. İskemlesini almış altına, bir huşu içinde çekmiş besmeleyi. Başlamış sağım işine. Gerçekten de bir değişiklik hisseder gibi olmuş. En azından bir kova sütle dönmeye umutlanmış. Biraz daha devam ederken zorlandığını hisseden inek bir tekmeyle bütün sütü dökmüş.

Bunu hiç beklemeyen Ayşe Hatun suçu net olarak önce kendine, sonra da besmele çekmeyi ısrarla telkin edenlere yükleyerek, “Besmele senin neyine gerek? Deyyusların kızlarına uydum da, hazır her günkü sütümden de oldum,” diyerek boş kovayla yol almış evine...

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 1 Kasım 2012

Sevgili Musa,

Sütün bereketi için besmelenin payına haksızlık etmemek lazım ama inek sağlamak zor iştir kardeş.

Ayrıca ‘abdestli olmak’ da olmazsa olmaz şartlardan.

İnek sağlamak zor iştir.

Duymamış olabilirsin ama Çukurova’da kadim atasözüdür:

“Her avradın g.tüünün kârı değildir, os.rmadan inek sağlamak.”

Besmeleyle ‘netice’ alamayan hatunun neden ‘hazır sütünden de olduğunu’ anladın mı?

Tecirli hemen pes etmez arkadaş.

Asıl sebebi şıppadanak buluverir böylece.

* * *

Şu ‘keçi-tetiri’ işiyle beni çok kötü ettin Musa Can.

Biliyorsun önceki kitaplarda tuluk, somak ekşisi ve deri terbiye etmede

tetiri kullanılması hakkında sayfalarca yazmıştım. Sen o atasözüyle tek satırla işi bitirdin arkadaş.

Ama Çukurovalı olmayanlara bu atasözünü açıklamak borcumuz var.

Tetiri, bizim somak ekşisinin dalları ve özellikle yapraklarının kurutulmuş hâlidir diyebiliriz.

Somak ekşisi bitkisinin meyvesi ise somağıdır.

Çok kabaca anlatmaya çalışırsak; keçi tetirinin her bahar taze sürgünlerini yer durur ve asla iflah etmez, ama iş döner dolaşır keçi boğazlanırsa derisi terbiye edilirken en önemli ve vazgeçilmez malzeme tetiridir.

Tetiri, deriyi öyle bir terbiye eder ki, derilikten çıkar.

Keçiyle tetiri de böylece ödeşirler.

* * *

Senin altı ay önce anlattığın şu fıkradaki kaytarmacılığa bakar mısın?

Aldı Musa:

“Adamın biri imama demiş ki: Hocam adam bir işten bıkip usanır mı?

Hoca, lafın arkasını (Ya da Andırınılıının hangi gavurluk için sorduğunu) ne bilsin fıkara: Usanır gardaşım demiş.

Adam, “Ben de bu namazdan bıktım usandım arkadaş” demiş.

Tetiri, besmele ve sabah namazı derken sen ‘Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar’ kitabımızın ikinci cildini de önüme atıp; baskısı için, “Hadi, Tecirlinin delisini görelim!” diyeceksin. Zararı yok, ama önce cildi bitirelim.

Selâm ve sevgiyle.

* * *

BURNUM TAHTAYA GISIKTİ

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 26 Kasım 2012

Sevgili Musa,

Senin ‘Çukurova’dan Dini Hicivler’ başlığını verdiğin konuda yazmaya devam edelim. Bizim Bekir Dağsever kısa bir Düziçi Sözlüğü gönderdi. Kelimelerden biri de ‘gısıkmak’. Gısıkmak, sıkışmak anlamına gelir bilirsin. Bir de ‘üstüne düşmek’ var onu da yazmalıyız. Şimdilik ona bir ‘bel basalım’.

Aslında hikâye Anadolu'nun farklı yerlerinde küçük farklarla hep anlatılır. Biz de bizim bölgedeki anlatılışını yazalım dersen. Hoca'nın biri köyün birine imam olarak gitmiş.

Gitmiş ama köylüler 'mertek'ten başka bir şey bilmezlermiş. Elifi bile görmemişler yani. Hoca, köylüyü toplamış. Namazın nasıl kılınacağını anlatmaya çalışmış, ama o kısa sürede kimse pek bir şey anlamamış. Hoca çaresiz, "Ben hangi hareketi yaparsam aynen taklit edin, ne söylersem de aynısını tekrar edin. Zinhar başka bir hareket yapmayın!" demiş.

Köylüler de olur demişler.

Bir odanın zeminine tahtalar dizmişler. Halıdır, kilimdir kimin umurunda. Durmuşlar namaza.

Namaz başlamış. Hoca secdeye gidince, hocanın burnu tahtaya sıkışmış.

Gıskan burnunu kendi çabasıyla çıkaramayınca, "Cemaat, burnum tahtaya gısıktı. Yardım edin!" demiş.

Cemaat tembihli ya— Aynen tekrar etmişler: "Cemaat, burnum tahtaya gısıktı. Yardım edin!"

"Ulan cemaat! Hakikaten burnum tahtaya gısıktı."

Cemaat tekrar etmiş:

"Ulan cemaat! Hakikaten burnum tahtaya gısıktı."

Hoca sövmeye başlamış:

"Ulan, anasını avradını ... adamları! Burnum tahtaya gısıktı."

"Ulan, anasını avradını ... adamları! Burnum tahtaya gısıktı."

Sonra her nasılsa hoca burnunu tahtadan kurtarmış ve, "Yahu cemaat, neden yardım etmiyorsunuz?" diye sitem etmiş.

Cemaat da, "Hocam, o kadar sıkı tembihten sonra başka türlü davranamazdık!" demiş.

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu - Ali Ozanemre

Hep siz konuşun dostlar.

Biz de gurbette 'kendi kendimize' konuşuruz. Varsın 'deli' bellesinler. Ekteki dosya gelmezse habarım olsun.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek.

* * *

22. MEKTUP

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 4 Kasım 2012

Sevgili Musa,
Bekir Dağsever kardeşimiz öyle metinler gönderiyor ki şaşır kalıyorum.
Aşağıda hepsini sırayla gönderiyorum.
Ekleyeceklerin veya çağrıştırdıkları olursa bana yazarsın.
Selâm ve sevgiyle.
Bekir İşlek.

* * *

BEKİR DAĞSEVER'İN DERLEMELERİNDEN

ATASÖZÜ
Elden alıyım ele vereyim
Kulağımı kesip sana vereyim
Derdim seni derdim seni
Bilen olsa derdim seni

* * *

TIME TOPRAĞI (KİMYA)

Nereden nasıl ve kimlerden nasıl temin edildiğini bilmediğim bir çeşit kırmızı yeşil arası renkteki toprak evin gizli bir yerine küpler içinde saklanır. Bereket getirdiğine inanılırmış, hatta bu topraktan tarlalara da bereketli olsun diye götürülürmüş. Bir inanış daha var ki, öküzlerin ayağına yapışan toprağa da time (= kimya) toprağı denir.

BİR İNANIŞ

Eskiden yeni naylon ayakkabıların olmadığı zamanlar deri ayakkabılar soğuktan, sıcaktan, yağmurdan, yaştan etkilenince ayaklara baskı yapar yara olurmuş. Bunun için yeni bir ayakkabı alındığında ayakkabı giyenin ayağına zarar vermesin diye üç kere ısırılırmış.

“Sen beni ısırmadan ben seni ısırayım!” derlermiş.

* * *

KÜÇÜK ÇOCUKLARDA DİŞEME (= YENİ DİŞ ÇIKARMA)

Küçük çocuklar 7–8 yaşına geldiklerinde süt dişlerinin yerine ana dişleri çıkarırken, eski süt dişlerini çıkardıklarında yeni çıkacak dişin doğru çıkması için, “İtin dişi eğri bitsin, benim dişim doğru bitsin!” denir. Eski diş itin yal kazanına atılırdı.

* * *

YAS YERİNE GİTME

Eskiden bir hısım akraba, kısacası yakın tanıdıklardan bir ölen olursa cenaze çıkan tarafının acısını paylaşmak için yas yerine gidilirdi. Günümüzde buna taziye veya baş sağlığı dileme deniyor. Eskiden yas yerine gidilirken boş gidilmez, sarıgıburma denilen un ve pekmezden tatlı yapılır onunla gidilirdi.

* * *

AYNA TUTMAK

Eskiden yeniyetme veya olgun gençler ceplerinde bir ayna, bir tarak, birçoğu da bir hançer taşırdı. Eski gençler bir kızla tanışmak veya haberleşmek için ayna tutarlardı. O zamanın bir nevi iletişim aracıydı. Bu ayna tutma bazı iyi anlaşma sağlar, bazı kavgalara da sebep olurlardı.

* * *

KARACAOĞLAN

Düziçi’ni gezdim gördüm
Köyler Karacaoğlan söyler
Dere tepe pınar sordum
Çaylar Karacaoğlan söyler

Düldül dağını dolaştım
Çaldı sazlar ben de coştum
Ova bayır beller aştım
Huylar Karacaoğlan söyler

Dönüp geriye bakmadık
Işığını parlatmadık
Ozana sahip çıkmadık
Oylar Karacaoğlan söyler

Güller açar bağlarında
Ceylan gezer dağlarında
Genç ihtiyar sağlarında
Beyler Karacaoğlan söyler

Haber aldım gerisinden
Zindeğen'in deresinden
Asır sene berisinden
Aylar Karacaoğlan söyler

Farsak'tan aslını sordum
Hoğdu'da mezarın gördüm
Nacar'da yurduna vardım
Vaylar Karacaoğlan söyler

Dağsever'in vedasını
Ben alaydım gadasını
İçmiş aşkın badesini
Meyler Karacaoğlan söyler

* * *

HANGİ KÖY BİRE

Dedim gardaş memlekete varayım
Düziçi eline selam vereyim
Trenle gelirsem nerde ineyim
Ulan ede bura hangi köy bire

Düldül'ün bağrında sıralı evler
Bilmem ki buraya hangi köy derler
Bu destanı size DAĞSEVER söyler
Ulan ede bura hangi köy bire

Üç köy belediye merkezi ora
Gezeyim köyleri ben sora sora
Üst yanda Mezitli burası nere
Ulan ede bura hangi köy bire

Burada tarla tarla turpu ekerler
Satmak uçun çuval çuval sökerler
Cuma pazarına gelip dökerler
Ulan ede bura hangi köy bire

Sabun köprüsüne varıyım bir kez
Yakındır buraya Düziçi merkez
Âşık Mahmut desem biliyor herkes
Ulan ede bura hangi köy bire

Hemenler dere oba hepsi bir idi
Durutla Telliler gendine kaldı
Köylünün birçoğu şehirli oldu
Ulan ede bura hangi köy bire

Eskilerde tütün ederdi para
İleri giderken vermeyin ara
Elbeyoğlu gelmiş eskiden bura
Ulan ede bura hangi köy bire

Bir zaman Maraş'a bağlıydı bunlar
Vallaha eskiyi unuttu onlar
Tarihe garişti gatrılı günler
Ulan ede bura hangi köy bire

Ilıcının yolu kıvrılır gider
Kimisi murtluk da davarı güder
Ericek, Kuşoluk bildiğim gadar
Ulan ede bura hangi köy bire

Bir kısmı geldi de alana kondu
Kırkgöz'ün suyunu etme göz ardı
Kimisi okudu kimisi durdu
Ulan ede bura hangi köy bire

Tabak Demirciler bir kaç mahalle
Sabın deresinde getme ha sele
Boruklu tepede tutulma yele
Ulan ede bura hangi köy bire

Deli suyu varmış acep netmişler
Yüksekçe yerlere zeytin dikmişler
Saman aramaya aya getmişler
Ulan ede bura hangi köy bire

Sağdan soldan aslı toplama bir köy
Yedi dağ üstüne vay gardaşım vay
Boşnak Metlileri buralardan say
Ulan ede bura hangi köy bire

Tesbi'nin dağından enip gelmişler
Boyalı'da ileriye konmuşlar
Eskiden buraya Picli demişler
Ulan ede bura hangi köy bire

Düldül'ün ardını vatan bilmişler
Bilinmez buraya nereden gelmişler
Zindeğin adını beğenmemişler
Ulan ede bura hangi köy bire

Bir yan Karatepe bir yan Selverler
Çunur Yazlamazlı Tecirli derler
Ekilmiş sürülmüş kalmamış borlar
Ulan ede bura hangi köy bire

Galasını desem adı bilinir
Yolları yokuşlu adam yorulur
Tespi'ye Çatağa buradan varılır
Ulan ede bura hangi köyü bire

Bülkeyinen Ağ derenin arası
Garaguz'dur bunun daha gerisi
Bayındır Hemenler daha gerisi
Ulan ede bura hangi köy bire

Yazdık birer birer nere galdı ki
Böcekli Atalan nasıl oldu ki
Sordum amma bunu kimler bildi ki
Ulan ede bura hangi köy bire

Doktordu bir zaman Gelin Karısı
Yeni köye geldi elin yarısı
Uzak değil Düziçi'ne arası
Ulan ede bura hangi köy bire

Şiirle biter mi bu kadar çok yer
Atalan Boyalı saymadım bir bir
Karacaoğlan üstat neresidir sor
Ulan ede bura hangi köy bire

Birçok köyü koyduk kaldı arada
İpucu vereyim Düldül orada
Âşık Dağsever'de doğmuş burada
Ulan ede bura hangi köy bire

* * *

ÇİTLİ KÖYÜ AVŞARLARINDA YAĞMUR DUASI (ya da tilki) ÇOMÇALI GELİN⁽⁵⁰⁾

On iki, on beş yaşlarındaki çocukların bir araya geldiği tilki oyunu şöyle yapılırdı:

Anasının ilk çocuğu olan çocuğa bir kıl çuval dolandır, başına da bir tencere geçirilir. Beline bir ip bağlanır, iple ev ev dolaştırılır. Her evde başından aşağı biraz su dökülür. Çocuklara yiyecek içecek ne varsa verilir. Bu verilen yiyecekleri çocuklar bir evde toplanıp yerler o gün sabaha kadar eğlenirlerdi. Köyde ev ev dolaşan çocuklar yüksek sesle hep bir ağızdan aynı makamda şöyle bağırırlardı:

(50) Dağsever, 'Seksen Kapıya doksan Değnek Çalmak' kitabımızda başka bir yağmur duası örneği vermişti. Bkz: Bekir İşlek, Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak, İstanbul, 2012, s. 63 ve 64.

Anamın ilkisiyim
Dağların tilkisiyim
Tilkiye ne gerek
Altın arabaaa!

Gümüş tekerleeek!
Gökten rahmet!
Yerden bereekeet!
Ver allahım veer suluca rahmeet!

* * *

BÜDÜRÜS'E DOĞRU

Yukarıda söylediğim gibi bizim Bekir Dağsever zaman zaman öyle yazılar gönderiyor ki şaşıp kalıyorum. İşte onlardan biri:

SARI NİŞAN

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasından sonra, Ermeniler, bir daha dönmek kaydıyla Ürdün, Lübnan, Filistin, Suriye gibi Ortadoğu ülkelerine, oradan da çoğunluğu Amerika olmak üzere dünyaya dağıldılar.

Ortalık durulup savaş bitince sağ kalanların çocukları zaman zaman ata yurtlarını ziyarete geldiler. Ziyaret edenlerden Düziçi'ne bağlı Gökçayırlı Sarı Nişan da Lübnan'dan ziyarete gelenlerdendi.

Hiç unutmam bir yaz ortasıydı. İneklerimizi otlatmadan dönerken kır saçlı, kır bıyıklı mavi gözlü temiz giyinişli bir adam gâvurun dam yerine ağzı aşağı yatmış bağıra bağıra ağlıyordu. Adamın ağlamasına bir anlam veremedim. Yanından geçerken beni görünce kalktı oturdu, "Gel dostumun oğlu, gel!" dedi.

Adamın yanına geldim daha ben hoş gelmişsin demeden anlatmaya başladı.

"Kendimi tanıtayım! Ben Agop'un oğlu Sarı Nişan. Önce unutmadan sorayım; baban sağ mı?"

"He emmi, ta dutun altında! Tütün düzüyor," dedim.

Beni ve kimlerden olduğumu iyi biliyor olmalıydı ki ondan anlatıyordu. Niçin gittiklerini, nerede yaşadıklarını bir bir anlattı. Zaten anlattıklarının çoğunu büyüklerimden dinleye dinleye ezberlemiştim.

Lafının ardı arkası kesilmiyordu. Derin derin bir ah çektikten sonra,

“Ah! Dostumun oğlu, ah!” dedi. “Buralar öyle güzel, öyle güzel ki beni sarhoş ediyor. Bizim gittiğimiz yerler buralara hiç benzemez. Bizler Fransızların yüzünden başkalaştık. İnanmadığımız şeylere bizi inandırdılar. Kalp gözlerimizin önüne siyah perdeyi onlar çektiler. Bu perdenin ardındaki, sizlerin emperyalizme karşı verdiğiniz Kurtuluş mücadelesinin başarısının zaferle sonuçlanacağını göremedik. Başarı güneşi bizim için rüzgâr vuran bir mum gibi bir anda söndü. Artık bağımsız bir Kilikya Devleti kuruyoruz dediğimiz anda olanlar oldu. Siz haklıydınız, bizler başkalarının aklına uyduk. Uyduk da başımız göğe mi erdi? Dostlarımızdan, yerimizden yurdumuzdan olduk. Haydi şimdi git babana söyle. Lübnan’dan Sarı Nişan gelmiş dersen o beni iyi tanır,” dedi.

O zaman anladım ki, bu da arasıra gelen Ermenilerden biri. Hemen babama haber verdim. Babam acele kalktı.

Evdekilere, “Çabuk çardağı düzenleyin, misafirimiz var!” diye söylendi.

Babamla tekrar adamın yanına geldiğimizde adam yine hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Babam biraz bekledi. Adamın ağlaması bitmiyordu. Babam, “Kalk Nişan, senin ağıtın beni bitirdi. Yeter ağladığın,” diyerek adamı omuzlarından tutup kaldırdı.

Babamla kucaklaştılar. Kucaklaşma ama ne kucaklaşma... Dakikalarca birbirine sarılı kaldılar. Bu sefer de babam başladı ağlamaya. Şimdi de babamın ağlaması bitmiyordu. Babamın ağlaması da bitince ikisi kol kola evimizin önündeki çardakta yer minderine oturdular.

Babam hoş beşten sonra Nişan’a dedi ki: “Nişan, senin tarlan takımın bende. Çorunu çocuğunu getir, neyin varsa geri vereyim. Benim tarlam takımım bana yetiyor da artıyor.”

Nişan yerinden kalkarak, “Emmioğlu, hangi yüzle buralara geliriz? Çok canlar yaktık. Çok canımız yandı. Bize burada gün dışlık vermezler,” dedi.

Nişan üç beş gün bizde misafir kaldı. Babamla dağları taşları gezdikleri gibi Düldül Dağı’nı bile gezdiler. Babamla çardakta yattılar, sabahlara kadar sohbet ettiler, türkü söylediler. Babam Ermeni âşıklarından Ömmen’den birkaç türkü söyledi. Aklımda o söylediği türkü kalmadı, ama şöyle bir yeri aklımda:

“Nalet olsun senin gibi gurbete / kanlı gömleğimi gönderdin Halep”

Söylenceye göre, Halep’te Âşık Ömmen’i asmışlar.

Bir akşam Âşık Mehmet Demirci’ye (Köroğlu) türkü dinlemeye gittiler. O yıldan sonra Nişan bir daha gelmedi. Anlattıklarına göre Rusya’da kardinal olmuş diyorlar.

* * *

BÜDÜRÜS'E MEKTUP VAR

Sevgili Musa,

Gökçayırılı Ermeni Büdürüs'ün mektubunu daha önce 'Tekeden Teleme Çalmak' kitabımda kaydetmiştim.⁽⁵¹⁾

O zaman aşağıdaki mektup elimde yoktu. Dağsever'de varmış, bana yeni gönderdi. Ben eski metni Âşık Mehmet Demirci (Âşık Köroğlu) kayıtlarında dinlemiştim. İşin ilginç yanı, Köroğlu Büdürüs'ün mektubunu okurken mektubun yazılmasına sebep olan aşağıdaki ilk mektuptan, "Dedem bir mektup yazmış," diye bahsediyor, ama metni okumuyordu. Dedesinin aşağıdaki mektubunu bilseydi okurdu değil mi?

Bizim 'Belikli Farsaklı' bilir mi dedin? Ona sadece dedesi Karacaoğlu'ı soracaksın...

Musa kardeşim,

Benim durumum kötü, kardeş. Bizimkiler 'itten irezil' derler ya, onun gibi bir şey.

İki yıldır "Kır İsmail'in 'Keşik Türkü'sü'nün eksik kısımlarının ardından sek, sonra Mehmet Toz'un yarım ağıtlarının peşinden. Yetmedi, şimdi de Âşık Köroğlu'nun çocuklarını bul, "Babanız, dedesinin mektubundan haberdar mıydı?" diye sor?⁽⁵²⁾

Senin iş ne kadar kolay yahu!

İç arakıyı... Vur lafın eyasine. Keyfine bak.

Sahi sizin arakı masasının bir kenarında bana da bir sandalye yok mu bre Musa Can? Tabanı yanmış gibiyim, amanı bilir misin?

Tecirli cinliğiyle söylersem, "Masada oturup da içmezsen sevapmış!"

Ya ne sandın?

Bu fetva Tecirlilerin, kardeş. Sizin Andırın'da bilinmez mi? Yazık!..

Şimdi birinci mektubu okuyalım, sonra da aşk ile bir daha cevabı altına yazalım da, önceki kitaptaki öykü tamamlansın.

* * *

(51) Bekir İşlek, Tekeden Teleme Çalmak, İstanbul, 2009, s. 85

(52) Dağsever: "Ben Köroğlu'nun oğlundan yazdım, babası Köroğlu bu şiiri bazen okurmuş."

BÜDÜRÜS'E YAZILAN MEKTUP

NİYE ELİF'İMDEN HABER VERMEDİN

Gurbet elde ateş düştü özüme
Dünya malı görünmüyo gözüme
Güvenirdim ikrarına sözüne
Niye nazlı yârden haber vermiyon

Çok göresim geldi bizim dağları
Bahçeleri mor sümbüllü bağları
Yaylada mı sahilde mi evleri
Niye Elif'imden haber vermiyon

Yakınlarda dost eline vardın mı?
Merak edip hatırını sordun mu?
Aramızda engel var mı duydun mu
Niye nazlı yârden haber vermiyon

Benim ile hüzünlenip güldüğün
Dostum diye gizli sırrım verdiğim
Böyle miydi bana gardaş dediğin
Niye Elif'imden yârden haber vermiyon

Anlat dostum obalardan köylerden
Hastalardan ölenlerden sağlardan
Dumanlı Döldül'den yüce dağlardan
Niye nazlı yârden haber vermiyon

Demirci oğlum bitir gayrı sözünü
Çok özledim dostun ela gözünü
Yoksa unuttun mu dostluk sözünü
Niye Elif'imden haber vermiyon

BÜDÜRÜS'ÜN CEVABI

Şiir Düziçi ilçesi Gökçayır Köyü'nden olan Âşık Koroğlu'ndan (= Mehmet Demirci) derlenmiştir.

BÜDÜRÜS'ÜN TÜRKÜSÜ⁽⁵³⁾

Âşık Mehmet Demirci'nin babası, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Hayfa ve Cidde taraflarında askerlik yapmaktadır. Memleketi⁽⁵⁴⁾ Haruniye'de Elif isimli dul bir geline âşıktır. Üç çocuğu olan Köroğlu'nun anası da, kocasının bu gelini almasını istemekte, kıskanmamakta ve hatta ona bazı hediyeler bile göndermektedir.

Köroğlu'nun babası, Haruniye'deki Ermeni asıllı arkadaşı Būdūrūs'e bir şiir yazarak ondan Elif'in durumunu sorar. Būdūrūs de Köroğlu'nun babası Demircioğlu'na yazdığı aşağıdaki şiirle (ayaktan başa kadar bir sıra takip ederek) cevap verir.

Būdūrūs bu şiiri alıp Elif'in yanına gider.

Ona, “Mehmet'ten bana mektup geldi; ben de şu türküyü söyledim. Sen ne gönderiyorsun?” der. Gelin de bir tutam saçını keser ve bir de örme bıçak bağı verir. Şiirle birlikte bu hediyeleri de zarfa koyup mektupla Hayfa / Cidde'ye yollarlar.

Ah neyleyim Demirc'oğlu elinden
Burda duramıyom âh u zârından
Gam kasavet çekme nazlı yârinden
Dostun selâm eder gıçlarıyınan [= gıç: ayak]

Uzaktır gardaşım yolların uzak
Bir mektup gönderdin aynını yazak
Bozulmuş siyeci düğmeler düzek
Elif selâm eder dōşleriyyinen

Yitirdiğin mor sümbüllü bağları
Göresin mi geldi yüce dağları
Yine Garesi'ye endi evleri
Dudak selâm eder dişleriyyinen

Her hafta da gittim bir ken yokladım
İş tutmadım has bahçanı bekledim
İskif çektim engellerin okladım
Gözü selâm eder gaşlarıyınan

(53) Bekir İşlek, Tekeden Teleme Çalmak, İstanbul, 2009, s. 85

(54) (Bkz. Görkem, İ. (1999), Sözlü Kültür Geleneği Açısından Çukurovalı Türkölü Hikâye Anlatıcısı Köroğlu (Âşık Mehmet Demirci), III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu)- (30 Kasım- 2 Aralık 1998- Adana), Bildiriler, Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları, s. 358-388.)

İsmi anar da vurur dizine
Söylerken de lezzet katar sözüne
Top zülüfün tellendirir yüzüne
Elif selâm eder saçlarıyınan

Kul Būdūrüs kendi söyler sözünü
Demirc’oğlu âh ediyo gözünü
Benli Elif sana saldı nazını
Elif selâm eder başlarıyınan

* * *

MARAŞ'A TOSAK (= şimşir) GÖTÜRMEK

Ermeniler ile tehcirden önce birlikte yaşadık. Hepimizin bildiği gibi her türlü ustalık onların elindeymiş. Din tacirleri, misyonerler bizleri öyle kandırmışlar ki, hepimizin bildiği gibi birçok işin yapılması bize günah sayılmış. Hiçbir akıllı da çıkıp dememiş ki, “Yahu arkadaş, peygamberimiz beşikten mezara kadar ilim tahsil ediniz demiş,” diye.

Neyse uzatmadan ve ne yazacağımı unutmadan yazmaya çalışayım.

Düldül Dağı eteklerinde yaprağını dökmeyen bizim tosak, başkalarının şimşir dedikleri ağaçların düz, kalın ve eğri olmayanlarından yarım veya bir metre uzunluğunda keserler. Eşeği olan eşekle, atı olan atla, hiçbir şeyi olmayan da sırtıyla bunları ta Maraş’taki ustalara götürürlermiş.

Tabii sırtlarında yük olunca Haruniye’den Maraş’a gitmek iki günlerini almış. O zamanlar Düziçi’ne en yakın yer Maraş’tır. Hatta Karacaoğlan’ın bir türküsünde bile Maraş’ın büyüklüğü geçer:

Sevdiğimin adı Eşe
Gâvur görünmüyor Ayşe
Uğradım koca Maraş’a
Bedestenin şalın gördüm

Bizimkilerin götürdüğü bu tosakları Maraşlı ustalar, tarak, kaşık çomça (= çömçe), ellik (= ekin biçerken parmaklara takılan aletler), bıçak sapı yaparlarmış. Bu yolculuklarda birçok anılar saklıdır. Kimi duyulmuş, kimi duyulmamıştır. Aşağıya tamamını bilmediğim iki dörtlüğü yazdım:

Âşık Mulla’dan
Talana da deli gönül talana

Mercen Mehmet yakışır mı yalana
Kınalı da varıcıymış alana
Cipil Hökkeş yanar geder kor gibi

Hamdi'yi dersin de Orçan'ın iti
Gebec'i sorarsan eşeği kötü

Gadı Fatma aştı getti yel gibi

* * *

AVRAT YÜRÜYÜŞÜ - GELİN YÜRÜYÜŞÜ - TEZE KIZ YÜRÜYÜŞÜ

Duyduğum anılara gelince:

İki arkadaş Maraş'a giderler. Hogdu Yaylası'nı öte geçince, uyanık olan arkadaşına der ki, "Bekir ede, gel sana dul avrat yürüyüşünü göstereyim."

"Göster Bekir ede," der.

"Göstereyim de, sırtımdaki bu yükü almaz. Sen şu benim tosakları al. Sen beni seyreyle," der ve ıgranı ıgranı sallanarak yürümeye başlar.

Biraz gittikten sonra, "Ede, sana bir de gelin yürüyüşü yapayım," der.

Bu sefer hızlı hızlı yürümeye başlar. Yine epey gider. Öteki artık iki kişinin yüküne dayanamaz. "Yeter arkadaş!" der.

Öteki ise son kez, "Ede, bir de teze kız yürüyüşü yapayım. Ona da bak, sonra yükümü alayım," der.

Adam teze kız yürüyüşüne gelince, öyle bir hızlı koşar ki, bakar adam gidiyor.

"Göydük (= gördük) Bekir ede, göydük!" diye arkasından çağırır.

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 5 Kasım 2012

Aziz Dost,

‘İman Tahtası’nı bilmez miyim hiç?

Bizden önce yaşayan güzel insanların duyguları olsun, ya da bizim günbegün maruz kaldığımız olaylar olsun, hepsinin her an acısını duyuyorum iman tahtamda...

Yaşlandıkça da artan duygusallığımız ve duyarlılığımız da artırıyor bu acıyı imam tahtamızda veya başka bir uzvumuzda.

Ona buna derken, en sonunda ‘zona’ olmuşum. Sinir uçlarımdaki hassasiyet dayanamamış elin, kıranın zulmüne ki, pes edip dökülmüşler. Can alıcı ağrılar duyuyorum şimdi sırtımdaki yara uçlarından. Yani arakılı sohbetler içinde değilim açıkçası. Bu arada şunu da atlamayalım. Senin duyduğun o Tecirli fetvası dosdoğru. Ama ufak bir eksiği var. Rakı masasına, çilingir sofrasına yeter ki otur. İster iç, istersen de içme, ama mutlak sevabın artacaktır.

Tespitin çok doğru üstadım. Her evde bir Abdullah Budak olduğuna ben de inanıyorum. Yüzyıllardan beri sürüp giden veya süzülüp gelen ayrılıklar, sevdalar, yakışsız ölümler ne acılar biriktirmiş insanımızın yüreğinde. O kadar fazla ki bu birikintiler— Ceyhan’ın, Seyhan’ın Çukurova’ya yığdıkları kadar var...

Nazara, ellerin kem gözüne karşı alınan önlemlerden tavuk boku sürülmesini biliyordum da, bu kekik tütsüleme işini de yeni duydum. Ama bir de Karaçalı Tohumu var ki, üç tanesini bir araya getirip yaptığın muskayı sol omzuna takarsan, bütün kötülükleri savacağından hiç şüphelen olmasın.

Karaçalı deyip de hemen atlamak olmaz. Şimdilerde bazı kentliler, villalarının bahçesine süs bitkisi olarak dikseler de karaçalının kıymetini en çok köylüler bilir. Karaçalı dalıyla yapılan ağıldan daha sağlam bir çit olamaz. Karaçalı ile sıvanmış bir ağıla domuzlar bile yaklaşamaz. Yeni ekilmiş ispanak, turp, tere, nane, maydanoz parsellerinin üstünü karaçalıyla kapatarsan; filizlerini kuş ve tavuk zararından kesin olarak koruyabilirsin. Bu özelliği ağıtlara, acılara da konu olmuş zaman zaman:

Çam dalından ağıl m’olur
Karaçalı olmayınca
Elin oğlu oğul m’olur
Oğul senin olmayınca

* * *

‘Tozoğlu Bekir’ soy ağacını açığa çıkardı Aziz’im. Yani Karacoğlan torunu olduğunu ispatladı, şahitledi dörtlükleriyle. Gerçekten güzel yazıyor. Bal damlıyor kelâmından...

Derlemeleri de çok özgün. Ben de okudukça hatırlıyorum o eski adet ve uygulamaları.

‘Ayna Tutmak’ işi başlı başına bir tavır ve iletişim aracıydı çocukluğumuzda. Kavil yerinde buluşmak veya sen hep aklımdasın duygusunu

sevgiliye hatırlatmanın en kestirme yoluydu ayna tutmak. Başka yöntemlerimiz de vardı yavukluya mektup ulaştırmak için. Minicik kâğıtlara yazılan tarifsiz duyguları, küçük bir su kabağıyla dere boylarına bırakmak veya bir kibrit kutusu içinde yeri ancak muhataplarınca bilinen bir taşın altına koymak gibi.

Büdürüs'ün karşılığı çok güzel.

* * *

Bir dini hicivle bitirelim.

Dini bütün, inancı tam, hoca torunu Dedem Altıparmak İbrahim (babamın amcası); hocaları, mollaları sever, saygı duyar, onları ağırlamaya çok önem verirdi. Yalnız 'zırlama-zırlatma' sözcüğünü çok kullanırdı. Tamamen seslenme, ünleme, çağırma anlamı yüklediği bu kelimenin başka bir manası yoktu onun için.

Bir grup misafirle evinde yenilen bir yemekte sofraya toplanır toplanmaz, gözüne kestirdiği yeniyetme fakılardan birine bütün içtenliğiyle, "Ne bekliyon, bre Hoca? Haydi, bir Kur'an zırlat da dinleyelim!" demişliği bile vardır.

Sevgili dostum, güzel kelâmını, kutsal dualarını esirgeme...

Selâm ve saygılarımla.

Musa Tolu

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 5 Kasım 2012

Sevgili Musa,

Hastalığına çok üzüldüm, Allah şifa versin.

Bizimkiler '*Hoylu'nun Ağıtı*' dâhil pek çok ağıt söylemişler.

Ben zona veya başka bir sıkıntı hastalığına yakalanmamak için ağıtları dinliyorum veya ağıtlar söylüyorum türkü yerine.

İlaçlardan daha güçlü bir 'terapi' yolu olduğunu da asla tartışmam.

Senin derdin Dadaloğlu'nunkinden veya Köroğlu'nunkinden büyük olamaz.

Neşet de iyi geliyor.

Neticede 'yalan dünya'.

Tekrar şifalar dilerim.

Derlemesiz-yeni deyimsiz mektup mu olur? Sevgili sözü, ‘vergili’yi çağrıştırdı (Vergili: Bir kızın, sözü kesilmemiş, adı konmamış olsa da birine verildiğinin herkes tarafından bilinmesi durumudur).

İşte bu duruma ‘vergili’ denmektedir. Yanlışsa düzelt gadası.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek.

* * *

BEKİR DAĞSEVER DERLEMELERİNİN DEVAMI:

Mercen koca geziyor mu kaşları
Sultan karı Mizemlerin başkanı
Tozveli de avlıyo mu kuşları
Ondan bir havadis yaz gönder bana

Muş Melek de Cöbeli’ye göçtü mü

...

Sarı’oca’nın (Koca) gevilceni geçti mi
Ondan bir havadis yaz gönder bana

* * *

ZÜLÜF (ZİLİF) KESME

Çok zaman mı, yoksa az zaman mı, onu da sizlere bırakıyorum. Bundan kırk yıl kadar evvelinde bir düğün yapılır. Akşam damat gerdeğe girer. Gece geç bir vakit bir silah sesi duyulur. Silah sesini duyanlar, “Aha! Valla adam işi bitirdi,” derlerdi.

Adam bu işten sonra çimer, öteki odada sonuç bekleyen büyüklerin önünde kız tarafından gelen kadın, ardında damat, daha arkada da gelin olmak üzere elleri öpülürdü. Zor bir işi başaran gelin ve damada hemen en güzel yemeklerden özel bir yemek verilirdi. Yemekten sonra hemen yatılır. Sabah olduğunda gelin erkenden kalkar, düğünden kalan koyun ya da keçi kellesi-ni ya da kelleleri temizler, hemen bir kazanla odun ateşinin üstüne koyar. Onları iyice pişirdikten sonra kelle paça yapardı.

Erkek tarafının yakın akrabaları ve komşular toplanır bu yemeği afiyetle yerler, tabii bu paça beleş de içilmez, mutlaka düğün hediyesinden ayrı geline para veya başka hediyeler verilirdi.

Sıra zülûf kesmeye gelmeden evvel, adet üzere akşamki halvet çarşafı gelen meraklı bayanlara gösterilirdi. Sonra türküler şarkılar eşliğinde geviş veya defne (= Har) tohumunun çekirdeğinden veya benim bilemediğim özel çıkartılan yağdan hazırlanır. Eli yakışan bir kadın gelinin kulağının önünden zülfinü keser. Hazırlanan bu özel yağla düzgün durması için yağlanırdı.

Demek ki bizim millet jöleyi şimdiki sosyeteden önce biliyormuş.

* * *

TOZ DEDEM (TOZOĞLU)

Çitli Köyü tarihini araştırıldığında bunlardan bir kısmı ölmüş, bir kısmı hâlâ hayattaydı. Ama adı Mehmet lakabı Tozoğlu olan çok kişi vardır. Zaten Tozoğlu'nun mensup olduğu sülaleye Tozlar denir.

Ancak benim anısını yazacağım Tozoğlu'nun bunlardan farklı olarak, Rumi 1329 doğumlu olduğu ve o tarihlerde yaşadığı söyleniyor. Bu da Miladi takvime göre yaklaşık 1910 yılına tekabül ediyor. Tozoğlu askere gitmeden evlenmiş, büyük oğlu 1931 doğumlu olduğuna göre, askere alınışı da bu tarihi doğruluyor.

Ben bu sözü edilen Tozoğlu dedemi görmedim. Babam da bilemiyor. Ancak görenlerden duyduğuma göre, babamın babasıymış bu adam. Geniş omuzlu, iki metreye yakın boyuyla çok güçlü kuvvetli biri olduğunu da duydum.

Bu adam böyle güçlü kuvvetli olunca beribenzer kızı da beğenmezmiş. Bir gün yolu, ne için gittiye, o zamanlar Kahramanmaraş iline bağlı, şimdilerde Osmaniye'nin köyü Yeşildere'ye düşmüş.

Orada adı Sultan olan bir geline gönlü düşmüş.

Bir gün yanına bir arkadaşını da alarak Sultan gelini kaçırr. O gelinden Tozoğlu'nun iki oğlu olur. Birini Mehmet, diğerinin adını Bekir koyarlar. Tozoğlu'nun oğullarından Bekir beş-altı yaşına gelince ölür. Geriye Mehmet kalır.

Mehmet Tozoğlu derler buna. Onun da iki oğlu olur, o da oğullarına Mehmet ve Bekir der.

Tozoğlu kendi hâlinde yaşayıp giderken, bir süre sonra komşusunun yumurtasını çalan, soluğu dağlarda alan türden eşkıyalığa soyunur. O dönemde kolay ekmek peşinde koşanlar çok olurmuş. Hatta bu durum öyle ileri gitmiş ki, hırsızlık yapmayana, “Bu avrat besleyemez!” diye kız bile vermezlermiş.

Bu eşkıyalar bir kısmı mecburiyetten dağlarda yaşarken, bir kısmı da ipsiz sapsız takımındanmış. Tüm dağda gezen eşkıyalar dağlarda gruplar hâlinde dolaşır, birbirleriyle de iyi geçinmezlermiş.

Bu gruplar dağların geçit yollarını tutup, geleni gideni soyarlarmış.

O aralar işi o kadar ileri götürmüşler ki, her gün Maraş, Antep, Hatay, Osmaniye sınırları içinde soygun olayları duyulur olmuş. Hatta dağların geçit yerlerinde pusuya düşürdükleri insanın eğer cebinde beş lirası varsa onu, hatta tespih, bıçak ne bulurlarsa hepsini dâhi alır olmuşlar.

Üstelik cebinden bir şey çıkmayana da, “Ulan, sen beş paralık adam bile değilsin!” diye parasız adam gereksiz adam diye döverler öyle bırakırlarmış...

* * *

ŞİMDİLERDE KULLANILMAYAN TÜRKÇE SÖZCÜKLER

AGI:	Zehir
ARI SİLİ:	Tertemiz
AYAKYOLU:	Tuvalet
BİBİ:	Babanın kız kardeşi
BODUK:	Manda yavrusu
CÜCÜK:	Civciv ya da serçe büyüklüğündeki yaban kuşları
CIZZIK:	Çizgi
ÇİMMEK:	Duş yapma
ÇEPEL:	Bulaşık
ÇOMÇA:	Büyük kaşık, kepçe
DARBİZ:	Nemli toprak
DIŞLIK:	Vakit geçirmek
DONNUK:	Eskiden toplu hâlde çamaşır yıkanılan yer
DÜNEK:	Kümes hayvanlarının barınak yeri
EŞKİ:	Ekşi
ESSAH:	Sahi, doğru
EYE:	Kaburga
ELEVETSİZ:	Utanmaz sıkılmaz
GEÇGELE:	Tezgene
GÖLÜK:	Beygir at ya da katır cinsinden hayvan
GIRAN:	Ölet
GİŞİ:	Herif
GURK:	Civcivli tavuk ya da kuluçkaya yatacak olan
KANCIK:	Dişi
KİŞİFLEME:	Belli etmeden takip etme
KISIKMA:	Sıkışmak
KÜRÜK:	At veya eşek yavrusu
KÖMBE:	Sac arasında pişirilen bir börek

LOĞ:	Ağaçtan veya taştan silidir şeklinde toprak evlerin üzerini loğlamaya yarayan alet
MALAMAT:	Rezil, kepaze
MARAZ:	Hastalık
MIKIZ:	Cimri eli sıkı
OHLAZ:	Ne güzel iyi hoş.
ÖTÜRÜK:	İshal, sürgün
ÖYKÜNME:	Benzerini yapma taklit
PÜSÜK:	Kedi
PIRTI:	Elbise
SELİNTİ:	Aşırı yağış sonucu selin getirdiği odun parçaları
TOĞA-TOVĞA:	Ayrıla içine kekik ve dövme (= Yarma) katılara pişirilen bir çorba çeşidi
ULUK:	Çürümüş
VELHAN:	Tarlayı ekime hazırlamak için sürmek
YADIRGI:	Yabancı garip
ZOMP:	Kütük kesilmiş kerestelik ağaç

9. BÖLÜM

AĞZIAŞŞAĞA YIKILMAK

Kimden: Ali Ozanemre

Kime: Bekir İşlek

Tarih : 18 Ocak 2013

Sevgili hemşerim Bekir Bey,

Bizim gönül akıttığımız yöremiz halk kültürüyle, onun geleceğe kalmasıyla ilgili çalışmalarımızda üşenmek, yorulmak, bıkmak, usanmak diye bir şey olamaz gibi gelir bana. Bu bağlamda belirteyim, önerdiğin *'Tülü Mehmet Ağıtı'*ndaki açıklamayı (uzatmamaya çalışarak) ekledim. Aslına bakılacak olursa buna benzer açıklamayı gerektiren daha birçok yer var. O zaman 'Düziçi Yöresi Dili' gibi bir koca başlık altında oylumlu bir çalışmaya soyunmak gerekir. Yine de bu yazı boyutunda dikkat çekeceğin bir husus olursa gereğini yerine getirmeye çaba göstereceğimi belirtmem gerek yok sanırım. Yazıyı bu son biçimiyle bir kez daha gönderiyorum ileti ekinde.

Ayrıca www.haberakademi.net sitesindeki yazıyı gördüm. Darısı sonrakilere olsun.

Şimdilik bu kadar. Hane halkına da saygı ve selâmlarımızı unutma.

Ali Ozanemre

* * *

Günaydın Ozan Ede,

Akademideki yazıya bir daha baktım.

Sözlük açıklamaları çok güzel, ama yazı kitaba girerken

'Düğünde Tülü yıkılmış

Çağarın İbişi gelsin'

İkililiğini de, o zamanlar düğünlerde mutlaka güreş tutulduğunu, yarışmalar olduğunu bu ikilikte de böyle bir olayın anlatıldığını açıklamak lazım.

Tülü, ayağı taş takıldığı veya başka bir şey olduğu için değil, güreşte yenildiği için yıkılmış.

Demek ki Düziçi sözlüğünde 'yıkılmak', kaybetmek, kazanamamak, güreşte yenilmek demeye geliyor.

Asıl anlamında yıkılmak; (örneğin, vefasızlığa kahr edilirken): "Ben ağzı aşşağa (yüzükoyun) da yıkıldım, yan üstü de yıkıldım, ağzı yukarı (sırt üstü) da yıkıldım amma elimden tutup kaldırmadı" şeklinde kullanılır.

Düziçi sözlüğü çok zengin ve güzel arkadaş.
Selâm ve sevgiyle.
Bekir İşlek.

* * *

Kimden: Ali Ozanemre
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 18 Nisan 2012

ÂŞIK MAHMUT'TAN ÜÇ KALIT ve USUL YAZIŞMALARI

Sevgili Kardeşim Bekir Bey,
Öyle bir emek verdim ki sevgili Âşık Mahmut'a, helal olsun...
Sözüme 'benden bu kadar' diye başlamak geçiyor içimden. Yine de hemen belirtmeliyim:

Özellikle *'Durna Teli'*nde geçen şiirlerin, başka ozanlarımızdan alınmış farklı tespitleri ya da yazarlarımızın kitaplarında yer alan ama farklılıklar içeren şiirler ortaya çıkarsa (yani böyle bir şey eline geçerse) onları ekleyebiliriz. Daha çok verinin karşılaştırılmasının yapılabilmesine yönelik bu ekleme, çok kolay olur; onları dipnotlardaki ilgili yere ekleyiveririz.

Yukarıda belirttiğim gibi, emeğimi esirgemedim. Âşık Mahmut'un sesinden bize miras kalan ÜÇ KALIT, üç ayrı yazıda (yaklaşık 37 word sayfası) boyutunda ortaya çıktı ve bitti.

Umarım, zorunlu yinelemelerimle okuyucuda 'aman ne kadar da çok tekrara düşülmüş' dedirtecek bıkkınlık duygusu yaratmamışımdır. Bu üç yazının, Âşık Mahmut söz konusu olduğunda bir bütün olduğu gerçeği bir yana, her bir yazı başlı başına ayrı olmak nedeniyle ister istemez kimi hususlarda 'yineleme' sayılabilir bilgilere yer verildi.

Ya da şöyle mi demeliyim: "Babamın adı Hıdır..."

Dümendeki kaptan olarak takdir senin olmakla birlikte (anımsatma babından) diyeceklerim var:

1) Zaman ayır, bu ÜÇ KALIT'ı dikkatlice oku ve aklına çap düşen durum-lar olursa onları benimle (hatta sevgili Musa kardeşimle) paylaş ki, gönlümüzün bir köşesi gölgeli kalmasın.

2) Kitabın (ya da kitapların) okuyucu önüne çıkması sürecinde aceleci davranma (yalım).

Kitabın başında:

- İyi düzenlenmiş İÇİNDEKİLER dizini (sayfa numaralarıyla),
- ÖNSÖZ (Bekir İşlek imzalı).

Kitabın sonunda:

- ADI GEÇEN KİŞİLER dizini (kişilerle ilgili çok kısa bilgilerle ve kitapta geçtiği sayfa numaralarıyla),
- Yararlanılan KAYNAK KİŞİLER dizini (yinelemeye düşmeden, yukarıdaki dizinden ayrı olabilir),
- ADI GEÇEN (bir biçimde yararlanılan) KİTAPLAR dizini (buraya, benzer kaynakların bibliyografyası da eklenebilir),
- SÖZLÜK (özellikle yerel sözcüklerin ve söyleyiş inceliklerinin dizinleştirildiği)... bu kalemdendir.

Biliyorum, bunlar altından kolayca kalkılabilir işler değil ama kitap yazmak ölçüsünde önemli...

* * *

Yeni (ya da eski) kitapların DÜZİÇİ BELEDİYESİ katkısıyla bir dizi halinde yayımlanması konusu da çok önemli. Bu konuda ne yapılabilir, Devletin desteği nasıl sağlanabilir? Örneğin Kültür Bakanlığı'nın teveccühü uyandırılabilir mi? Böyle bir destek sağlanamazsa iş, gereğince ortaya çık(a)maz gibi geliyor bana. Bunu, aklımızın en ışıklı yerinde tutalım. Belki de olur...

* * *

Bana bu kadar işin hakkından nasıl geldiğimi soruyorsun; kendine, kendi yaşam tarzına ve çalışkanlığına bakarsan yanıtı orada görürsün. Üstelik sen, maşallah Arap ülkelerini, İzmir'den berisini kalaylayıp geliyorsun. Allah güç versin, ömür versin.

KARACOĞLAN AKADEMİSİ (ya da ENSTİTÜSÜ) konusunda da düşünmeni, neler yapılabileceği ve yapılması gerektiği gibi noktalarda yardımlarını(zı) bekleriz. Karacoğlan oluşumuna, ihtiyar delikanlı Ahmet Z. Özdemir öğretmeni de katmaya çalışacağız. Çok hızlı olmamakla birlikte ilgilenenler kendilerini göstermeye başladı.

* * *

Mektubum, şimdilik burada bitiyor. Selâm olsun yüreği halkından, halkının kültür değerlerinden yana çarpanlara...

Sevgiyle...

Ali Ozanemre

* * *

BEKİR İŞLEK'TEN ALİ OZANEMRE'YE

Sevgili Ozan

Aşağıdaki 'Durna Teli' metnine, dinlediklerimden 'taplayabildiklerimi' eklemeye çalıştım.

Köroğlu'nun düş görmesi ve uyanınca söylediği türkü bölümü yoktu. Bendeki kayıttan çok azını ekleyebildim.

İstersen, benim '*Tekeden Teleme Çalmak*' kitabımda Öksüz Ali Hikâyesi için yaptığım gibi Âşık Mahmut metninden sonra, Âşık Karayığit Osman, Tus Mustafa, Âşık Mustafa Köse (Hafız) ve hatta Köroğlu'nun (Mehmet Demirci) anlatımlarının sadece türkülerini ekleyerek bütün Düziçili âşıkların Durna Teli türkü metinlerine yer verebiliriz. Çok güzel bir zenginlik olmaz mı? Kitabın sonuna eklersek ilgilenen dilediği kadar inceler.

Kaynak hazır mirim: "Bekir İşlek sesli arşivi veya sesli derlemeleri."

Ekte Tus Mustafa'nın türkülerini de gönderiyorum. Tamamını düzeltince tekrar gönderirim.

Sadece Köroğlu'nun (Mehmet Demirci) metnini Doç. Kürşat Korkmaz'ın derleme ve çalışmasından alacağız.

Bir de şunu hatırlatmak isterim. Biz Görkem Hocam ile metinleri bölge ağzıyla, şiirleri, türkülerini ise İstanbul Türkçesiyle yazıya aktarıyorduk. Bunu yapmayacaksak, İstanbullular için (bölge haricindekiler için) bir metin daha eklememiz gerekmez mi?

Ede, gene de sen bilin.

Bekir İşlek

* * *

Selam Ozan Ede

Amma daldın ha Âşık Mahmut hikâyelerine.

1- Ozan Ede, biz açıklamaya ihtiyaç duyulan kelimeleri hemen metnin içine paranteze alıp yazıyoruz arkadaş. Sen yazının altında bir sözlük oluşturuyorsun. Bizimki daha pratik geliyor. Ve bütün kitap yazıları seninkiler

hariç öyle olacak gibi. Tecirli'nin imamına bile uyulmaz amma imam bulmuş da Farsaklı'nın nesine yetmiyor, Tecirli olsa ne fark eder; bize uyabilir misin Ozan Can?

Yok gardaşım, Türkçe dilbilimi böyle emreder dersin otorite sensin arkadaş Farsaklı da olsan biz sana uyarız galan. Ne diyorsun?

2- Sana tekliflerim vardı Dadaloğlu ile ilgili. Araya gitmeyecekse yapabildiklerimi yapmaya çalışırım.

3- Musa Kardeşimiz sayrı imiş.

Bana uzun zaman (birkaç gün) cevap vermeyince panikledim arkadaş. Sana yazdıklarımı ve aşağıdakileri yazdım. Çok üzüldüm yahu. İnşallah soğuk algınlığı, grip gibi bir şeydir.

Ayrıntılı soramadım da.

Dua et Dayım için, Şaman duası da olsa razıyız.

* * *

YAZMA YÖNTEMİNE ÖNERİ

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 10 Nisan 2012

Aziz Üstadım,

Ozanemre dostumuzun titiz çalışmalarından bencileyini de haberdar etmenize şöğralığım şışti valla:

Vakti zamanında üç kişi 1.000 TL. ortak paraya sahip olmuşlar. Olmuşlar olmasına ama gel gör ki bu meblağı üçe bölecek aritmetik bilgisine sahip değillermiş. Üçer yüz deseler artıyor, dörder yüz deseler yetmiyormuş haliyle... Sıkılmışlar, bunalmışlar sorunu nasıl çözecekleri konusunda tıkanmışlar. Diğerlerine göre biraz daha eke veya ekâbir olan, kendini göstermek veya havayı yumuşatmak için, “Vallahi arkadaşlar, hesaba pek aklım ermez. Fakat binin yarısı beş yüz” demiş(!)

Şimdi aynı yöntemi (ekelik de diyebilirsiniz, ama gadanızı alayım, ekâbirlik demeyin) kullanarak ben dahi derim ki;

1- Senin de önerdiğin gibi, hikâyeye Düziçi'li bütün âşıkların türkülerini koyalım.

2- Sadece İstanbulluların değil, herkesin İstanbullulaştığı şu günlerde Ozanemre üstadımızın Âşık Mahmut'un diliyle yazıya geçirdiği, hem anlatımın, hem de türkülerin özgün halinin yanında bu günün diliyle de yazılması çok şık olacaktır.

3- Kitabın Düziçi Belediyesi tarafından basılması, “kına gimi un olur” ama ben bu işin Hoylu’suyum konumum gereği...

4- Allah bazı kullarını sorun çözmek için yaratmış ve bu mübarek insanları da aciz kullarına dost etmiştir. Atatürk de, İnönü de sensin elleri yeşillenesi dostum.

Sevgi ve muhabbetle kal.

Musa Tolu

* * *

Kimden: Ali Ozanemre

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 26 Aralık 2012

Sevgili Kardeşim Bekir Bey,

Öncelikle, bu iletiyi göndermekte geciktiğim için özür dilerim.

Düzeltiler vb konulara gelince:

1- Kişi kendi yazdığı yazılardaki yazım noktalama hataları gibi hataları ne kadar baksa göremiyor, çünkü o yanlışlığı doğruymuş gibi algılıyor. O bakımdan kendi yazdıklarımnda pek bir şey bulamadım.

2- Mektuplaşmalarımıza ait birkaç metindeki ufak tefek yazım hatalarını görebildiğim kadarıyla düzelttim. Bir de ‘TARTIŞALIM’ dediğin yere "kitaba girebilir" içerikli kısa bir not ekledim.

3- DİPNOT KONUSU: Aslında sizin yaptığınız dipnotların kitabın sonuna eklenmesi işi genel anlamda doğrudur. Bu bakımdan benim yazıların dipnotları da aynı şekilde kitabın sonunda yer alabilir. Ancak, ben yine de eğer genel düzeni bozduğu yargısına varılmazsa benim yazıların dipnotlarının yazıların (ya da sayfaların) diplerinde yer alması daha uygun olur gibi geliyor bana. Yazıyla dipnotun fizik olarak birbirine uzak düşmesi, okuyucunun yazıdan kopabileceği biçimindeki kaygımdan kaynaklanıyor. Yine de bu konuda son kararı verecek olan kitabın son editörüdür.

Bu iletiyi Sn. Musa Tolu'ya da gönderiyorum.

Sevgiler, selâmlar...

Ali Ozanemre

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Ali Ozanemre
Tarih: 26.12.2012

Selâm Ozan Ede,
Geciken bir şey yok. Gımıl gımıl olsun ama gökçek olsun.
Bizim kitaplarda da dipnotlar hemen sayfanın altında. Galiba sen de öyle istiyorsun.

Doğru anladımса mesele kalmıyor.

Sonuç olarak kitapta dipnotlar yazıların sayfasının hemen altında yer alacak. Vurguladığın gibi okuyucu da metinden uzaklaşmadan dipnota bakabilecek.

Bu konuda hemfikiriz de ekli dosyanın başında bir sıkıntıyı yazdım. Bir bakıver de görüşelim.

Selâm ve saygıyla.

Bekir İşlek.

* * *

Selâm Ozan Ede,

Yazdıklarının hepiciğine, “He!” diyeceğim ama ufak sıkıntılar var:

Hani (senindi galiba) bir meseli vardı bizim toraşanların: Sehet, ‘ötealer (diğerleri) neyse de şu ‘s’ harfi anama dıkıyı’ demiş ya onun gimi şu senin dipnotların hali de beni yoruyor ede.

Biz bütün yazı denemelerini www.haberakademi.net’te yayınlamak istiyoruz. Senin denemeleri de iki bölüm halinde yayınlayalım diye bir deneme yaptım. ‘*Beyler Atışması*’ ile ‘*Tülü Mehmet Ağıtı*’nı bir araya getireyim 13. Bölüm olsun dedim; alt alta kaydettim Tülü Mehmet’in dipnotları Düldül’ün başına doğru aldılar başını gittiler arkadaş.

O gavur dipnotları ara ki bulasın? İstersen Farsak’tan Gökçayır’dan, Çitli’den, Düldül’e doğru bir de sen bak ve bulabilirsen bana da haber ver. Şöyle arayacaksın: Önce ‘*Beyler Atışması*’nı boş bir dosyaya taşıyacaksın (Karacaoğlan’dan bir türkü tutturmayı da unutmadan). Sonra Tülü’nün ağıtını da işaretleyip altına kopyalayacaksın. Arkasından Tülü’nün dipnotlarını arayacaksın. Ben bulamadım.

Kitaba taşırken biz bunların hakkında geliriz de Haberakademi için bunu yapmalıyız. Senin o gavur dipnotları bulabilir de 13. bölümü yoluna koyarsak, 14. Bölüm de tek bölüm halinde ‘*Turna Teli*’ olur. ‘*Turna Teli*’nin dipnotları ‘duşşalı’, bir yere gidemezler. Mesele kalmaz.

Ede ‘dinine gurbanım’ enişe döndük artık, bitirelim şu işi.

Ozan Ede, www.kanalkültür.com diye bir kültür sitesi daha var. Ben bütün bölümleri orada da yayınlamak istiyorum. Kitapların ulaştığı okuyucu sayısını bilirsin; bilemedin bin kişi. Bu sitelerden bari okuyucuya ulaşsın o kadar emek ediyoruz arkadaş. Ne dersin?

Selâm ve sevgiyle.
Bekir İşlek.

* * *

Selâm Ozan Kardeş
Çok iyi bildiğin bir şeyi kısaca hatırlatayım: Tülü Mehmet Ağdının dağlara kaçan dipnotları harfliydi; eğer rakama çevirirsen anasını emecek emlikler gibi akışıp gelirler ve dipnotlarda yerlerini alırlar.

Selâm ve sevgiyle.
Bekir.

* * *

Sevgili Kardeş,
Bu ileti ekinde, telefonda belirttiğim biçimiyle iki yazıyı tek vörd sayfası şeklinde (dipnotlar rakam ve sayfaların dibinde olarak) gönderiyorum. Aksilik olursa haberim olsun.

Selâmlarımla...
Ali Ozanemre

* * *

ÂŞIK MAHMUT'TAN 3 KALIT I. BEYLER ATIŞMASI (Ali OZANEMRE)

BENDEKİ ÂŞIK MAHMUT (KÖRKÜ)⁽⁵⁵⁾

Onu ilk gördüğümde çocuktum. Sanırım ilkokul sondaydım, on dört ya da on beş yaşlarımda... O da kırklı yıllarında olmalı. Yakın bir akrabamın kızının, gelin olacağı komşu köydeki düğünündeydik. Sabun çayının öte

(55) Gogıl (Google)'dan 'Âşık Mahmut' ya da 'Mehmet Göl' yazılıp tıklandığında ortaya çıkan 'Halk Ozanı Âşık Mahmut, Osman Esen' (Yazan. İlahiyatçı-Eğitimci yazar Mehmet Göl) adlı yazıda Âşık Mahmut hakkında başka bilgiler bulunabilir.

geçesindeki köyü Göllüler'den kınacı âşığı olarak getirilmişti düğüne. Akşam yemeği için hazırlık yapıyordu. Düğün evinin genişçe bir odasındaki kalabalığın içinde ben de vardım.

Eniştemiz olacak delikanlının, annesi yerine koyduğu büyük yengesi Havva Hatun ondan, aşağı yukarı şu sözlerle bir ricada bulundu: “Âşık! Biraz sonra ortalık iyici kalaba olur; ben seni ya dinleyebilirim ya dinleyemem. Senden bir ‘Yılan taklidi’ istiyorum.”

Az sonra öğrendim ki büyük yenge, âşığın, ben daha üç beş yaşlarımdayken ölen, bizim Varsak (Farsak) aşiretinden, “Yılan Süleyman” diye anılan kişinin taklidini yapmasını istemiş.

Bizim kuşağa, sonraki yıllarda Yılan Süleyman, ‘düğünlerde teklifli teklifsiz türküler söyleyen, oyunlar oynayan, sarhoşluğuyla ünlü biri olarak anlatıldı. Belirtmeliyim ki sarhoşluğuyla ünlü Yılan Süleyman’dan sevgiyle söz etmeyen tek kişi anımsamıyorum.

Âşık, kırmadı Havva Hatun’u; kısa bir gösteride “Erzurum koyunu Mehri camızı / bir güzele rasladım” gibi küçük bir parçası aklımda kalan bir türküyü sarhoş olduğu belli bir adam edasıyla okudu. Türküyü okurken -tıpkı Yılan’ın yaptığı gibi- oturduğu yerden uğunarak sağa sola sallanıyor, eğilip doğruluyor, sol eli büsbütün yıkılmasını önlemek istercesine yere dayalı; yumruk yaptığı sağ elini göğsüne göğsüne vuruyor; kendi saçını tutamlıyor, yolar gibi yaparak çekiştiriyor, türkünün sözleri uğuntunun içinde eriyip yitiyor; bunlarla da yetinmeyip yumruk yaptığı sağ elini ta belinin ortasına, kuluncuna indiriyordu...

Kına gecesindeki sunumunu izlemeyi akıl edememiş olmalıyım; ancak o geceden ve ondan hiç unutmadığım bir sözü kaldı bende. Yaptığı başarılı taklidin ardından, “Ben, dedi, Yılan’ın üstüne âşık tanımadım.”

Ben de derim ki üretmede değil ama Düziçi yöresi halk öykülerini anlatmada ve türkülerini çıkırmada, Âşık Mahmut üstüne âşık görmedim.

Kendisini en son gördüğümde ömrünün sonlarına gelmişti; 56 ya da 57 yaşındaydı. Belki de rakıyı ‘unutmuş’tu. Çünkü günün her vaktinde, devetüyü rengindeki eskimiş ceketinin sol cebinde bir su bardağı, sağ cebinde birkaç kiloluk ispirto şişesi vardı artık. Onu, kendi kendimeyken düşündüğümde, Haruniye-Hacılar arasındaki kısa yolda, 15-20 metre kadar önümde şişeden bardağa koyduğu menekşe moru rengindeki sıvıyı içerken görüyorum; içim acıyor.

* * *

ÂŞIK MAHMUT KAYITLARI

Âşık Mahmut sunumlarından kayda alınanlar olduğunu duymuştum. Onun okuduğu türkülerini, anlattığı halk öykülerini yazıya aktararak kalıcı kılmak amacıyla ses kaydını / kayıtlarını edinmeye çalıştım. Ölümünden sonraki yıllarda üç ayrı kayıt edindim, ama bunların üçünün de aynı kötü çekimin kopyaları olduğunu gördüm.

Özensizce yapılmış bu amatör kaydın başında, Dadaloğlu'ndan okuduğu '*Beyler Atışması*', ardından, Köroğlu'nun '*Turna Teli*' adlı türkölü halk öyküsü, bir de başı ve sonu kaydedilememiş '*Tölü Mehmet Ağıtı*' yer alır.

Kendisi, sözün gerçek ve bütün yan anlamlarını içerecek genişlikte bir halk ozanıydı. Ürettiği ürünleri de var ama sevilen biri olmasının nedeni onlar değil; iyi bir türköl okuyucusu ve halk öyküsü anlatıcısı olduğu için yörede çok büyük bir ilgi görmüş, aranan biri olmuştur. Son yıllarında, ölesiye sevdiği alkolün yıpratıcı etkisi, bağına yaşlılığın çökmüşlüğü, ayrıca, dişlerinin de dökülmüş olması gibi nedenlerle, söylediği kimi sözcükler zor anlaşılır olmuştu. Bütün bu olumsuzluklara karşın o, son soluğu çıkına dek anlatmayı, türköl çıkırmayı; Düziçi yöresi halkı da onu, değindiğimiz olumsuzluklara karşın, beğeniyle dinlemeyi sürdürmüştür.

Sözlü geleneğimizin, halk edebiyatının kaynak kişilerindendi. Örneğin, yöremizde yaptığı derleme çalışmalarında Âşık Mahmut'tan da yararlanan Ruhi Su, '*Köroğlu*' uzunçalarındaki türkülerden '*Hoşlu'nun Ölümü Üzerine Ağıt*' adlı parçayı da Âşık Mahmut'tan derlemiş, adı geçen türkölü -kuşkusuz kendi ustalığını katarak- Âşık Mahmut edasıyla okumuştur. Kadir kıymet bilir Ruhi Su, '*Köroğlu*' uzunçalarının kapağında; "Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Haruniye bucağının Bostanlar köyünden halk ozanı Âşık Mahmut'a saygıyla..." biçiminde not düşmüştür.

Âşık Mahmut 1340'ta (1924) eski adıyla Haruniye bucağının (Şimdiki Düziçi ilçesinin) Böcekli köyünde doğmuş, ölüm tarihi ise 1981. Ruhi Su'yun adını andığı Bostanlar köyü o zamanlar Böcekli'nin mahallesiyken sonradan ayrılıp bağımsız muhtarlık olmuş, Âşık Mahmut da bu köyün Gölölüler mahallesindendir.

Karacoğlu ve Dadaloğlu çıkırmaktaki ustalığı başta olmak üzere Deli Boran, Elbeyoğlu, Güzel Ahmet (Göher Ahmet), Köroğlu gibi türkölü halk öykülerinin usta anlatıcısı / okuyucusu Âşık Mahmut'un en sevilen anlatısı '*Köroğlu'nun Bağdat Seferi*', daha yayın bilinen adıyla '*Turna Teli*'dir.

Yazımın bu kısmı, Âşık Mahmut'tan bize kalan üç kalıtın üçünün birden giriş yazısı olsun. Onunla ilgili kısa bilginin ardından önce '*Beyler Atışması*', sonra '*Tölü Mehmet Ağıtı*', 3. olarak da '*Turna Teli*' adlı yazılarımızı okuyacaksınız.

* * *

‘BEYLER ATIŞMASI’ İÇİN ÖN AÇIKLAMA

Ozan bu bozlağı, Çukurova-Toroslar’da okunan tarzdan biraz ayrılarak, Düziçi yöresine (daha doğrusu Âşık Mahmut’a) özgü bir okuyuşuyla çıkırır. Bütün okuduklarında ve anlattıklarında olduğu gibi, bunda da kendi özgünlüğünü duyumsatır dinleyiciye, adeta kendi mührünü vurarak...

Yineleyelim: Üzerinde duracağımız ‘—mem (—mam) var’ dönerayaklı (redifli) şiirin şairi, Dadaloğlu.

A. Esat Bozyiğit’in bilgisayar (internet) ortamındaki ‘*Halk Şiirimizde Kozanoğulları*’ başlıklı yazısına göre Dadaloğlu bu şiirde Kozan Derebeyi Kozanoğlu’yla Adana’daki Ramazanoğlu Hasan Paşa’yı atıştırır. Aynı yazıda bir de ‘Kılıçoğlu Ali Rıza Efendi’nin söylediği belirtilen benzer bir şiir daha var. Bu, 8 dörtlük; ancak aynı şiirin biraz değiştirilmiş biçimi olduğu belli.

Prof. Dr. İsmail Görkem’in ‘*Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu / Bütün Şiirleri*’ adlı kitabına göre de atışma, Kozanoğlu’yla o zamanlar Osmanlı toprağı olan şimdiki Suriye’de bir derebeyi Mürseloğlu arasında geçiyor. Görkem, bu şiirin, halk arasında bilinen ya da öyle anlatılagelen öyküsüne de yer vermiş. Buna göre:

Derebeylik zamanında bir gün; Adana’daki Ali Ramazanoğlu, Suriye’deki Mürseloğlu, Cebelibereket’teki (= Osmaniye) İmirzeoğlu, Maraş’taki Zülkadiroğlu gibi derebeylerini, Kozan yöresi derebeyi Kozanoğlu, kendi konağında konuk ediyor. Söyleşinin bir yerinde Kozanoğlu, kendisinin Mürseloğlu’ndan üstün olduğunu söyleyince arada tartışma çıkıyor. Bunun üzerine, İmirzeoğlu’nun önerisi ve çağrısıyla Yarsuvat’taki (= Ceyhan) Dadaloğlu’nun gelmesi sağlanıyor. Söz konusu tartışma kendisine anlatılan Dadaloğlu’ndan, iki beyi nasıl biliyorsa öyle anlatması isteniyor. Son dörtlüğü kendi adına söyleyen Dadaloğlu, ‘*Beyler Atışması*’ diye bilinen ünlü türküsünde, tartışan beyleri karşılıklı çakıştırıyor; Kozanoğlu konağında, beylerin önünde...

Hemen hemen bütün halk şiiri ürünlerinde olduğu gibi, Dadaloğlu’nun bu ünlü şiirinde de ufak tefek ayrımlar vardır⁽⁵⁶⁾. Örneğin aşağıda görüleceği üzere Âşık Mahmut söyleyişinde:

- 1/4. dize: Ala kanlı Adana’ya dökmem var
- 2/1. dize: İmirzeoğlu etme bana inadı
- 2/4. dize: Pençe vurup kanadını sökmem

(56) Bkz. Ahmet Z. Özdemir, AVŞARLAR VE DADALOĞLU (Ürün y. 2. b. 2007, s. 260-261); Prof. Dr. İsmail Görkem, *Yeni Bilgiler Işığında DADALOĞLU Bütün Şiirleri* (e y. 4. b. 2006) adlı yapıtlar; ayrıca bilgisunarda (internet) A. Esat BOZYİĞİT, HALK ŞİİRİMİZDE KOZANOĞULLARI başlıklı yazı.

- 3/2. dize:** Aslım kurt eniği sen beni tanı
5/1. dize: Ben Mürseloğlu'yum menendim yoktur
5/2. dize: Söylen bir bilene sicilim çoktur

6. dörtlük:

Ünlü Dadaloğlu amanın ünlü
Her iki beyler de ileri yönlü
Üst yanı Hassa'dır alt yan Reyhanlı
İkinizin bir meşkine bakmam var

Biçimindeki dizeler, Ahmet Z. Özdemir'in kitabında sırasıyla şöyle:

- 1/4. dize:** Pençe vurup kanadını sökmem var
3/1. dize: Kozanoğlu yapma benimle inadı
4/4. dize: Al kanını Adana'ya dökmem var
2/2. dize: Aslım kurt eniği sen seni tanı
4/1. dize: Derebeyiyim de menendim yoktur (Kozanoğlu söylüyor)
5/2. dize: Sorun aşirete şecerem çoktur

6. dörtlük:

Issız kalmış Fettahlı'nın dağları
Dikiş tutmaz kalan bunun çağları
Dadaloğlu'm çakıştırır beyleri
İkinizin bir maşkına bakmam var

Biçiminde. Yine Âşık Mahmut söyleyişindeki:

- 1/1. dize:** Ala kanlı Adana'ya dökmem var
3/2. dize: Aslım kurt eniği sen beni tanı
2/1. 2. dizeler: İmirzeoğlu etme bana inadı / Deden de dedeme bir dem sınıadı (Kozanoğlu söylüyor)

6. dörtlük:

Ünlü Dadaloğlu amanın ünlü
Her iki beyler de ileri yönlü
Üst yanı Hassa'dır alt yan Reyhanlı
İkinizin bir meşkine bakmam var⁽⁵⁷⁾

(57) Dadaloğlu karacalamasının geçtiği son dörtlüklerin Özdemir'de, Görkem'de ve Âşık Mahmut söyleyişinde büsbütün ayrı dörtlükler olması, ilginç bir durum.

Biçimindeki yerler, İsmail Gökem'in kitabında:

1/1. dize: Hepinizi bir nizama çekmem var

2/2. dize: Aslım saraylı beği sen seni tanı

3/1. 2. dizeler: Ulan sen benimle etme inadı / Dedem dedenle çok dem sınıadı (Mürseloğlu söylüyor)

6. dörtlük:

Yaşa Dadaloğlu'm sen binler yaşa

Karga kuzgun dönsün kanlı üleşe

İki yiğit meydan ister savaşa

İkinizin maşkına da bakmam var

Biçimindedir.

Dadaloğlu'nun, bütün Çukurova, Doğu Toroslar'da bilinen / sevilen bu bozlağı, Gavurdağı yöresinde de çok bilinir -belki de Âşık Mahmut etkisiyle- çok sevilir.

Dadaloğlu'nun o şiirini aşağıda, Âşık Mahmut'un bizdeki kayıtta okuduğu sırayla ama önce kitap diliyle, sonra da Düziçili diliyle (yani Âşık Mahmut'un okuduğu biçimiyle) vereceğiz.⁽⁵⁸⁾

BEYLER ATIŞMASI ŞİİRİ

(1)

Sana derim sana hey Kozanoğlu

Sefer edip üstünüze kalkmam var

Bu seneyi her seneye benzetme

Ala kanlı Adana'ya dökmem var

(2)

Mirzaoğlu etme bana inadı

Deden de dedeme bir dem sınıadı

Kalkmaz benim kovduğumun kanadı

Pençe vurup kanadını sökmem var

(58) Âşık Mahmut'un yaşadığı yıllarda ses kayıt olanakları kısıtlıydı, çok yaygın olmayan kasetler/kasetçalarlar vardı; ama vardı. Elimizdeki üç ayrı kaydın, özensizce yapılmış kötü bir kayıttan çoğaltılmış olduğunu belirtmiştik: Aynı yerlerde mızırdayan çocuk sesleri, kapı gıcırtiları ve dinleyenlerin araya giren teklifsiz sözleri, konuşmaları... İnsanlar, Âşık Mahmut sonsuza dek yaşayıp söyleyecek, kendileri de onu canlı canlı dinleyip gideceklermiş gibi davranmışlar, doğru düzgün bir ses kaydı yapmamışlar. Şiirde (türküde), anlaşılmayan ya da kayda hiç girmemiş yerleri, adı geçen kaynak kitaplarıdaki benzerlerinden yararlanarak tamamlamaya çalıştık.

(3)

(Ey) Kozanoğlu da yapaman bunu
Aslım kurt eniği sen beni tanı
Adam evreniyim yutarım seni
Her senede üç beşini yutmam var

(4)

Ben Kozanoğluyum gidiyor ünüm
Bitirrim işini dönerse yönüm
Yularsız aslanın erkeği benim
Hepinizi intizama çekmem var

(5)

Ben Mürseloğluyum menendim yoktur
Söyle bir bilene sicilim çoktuk
Elde yalın kılıç çarka çalıktır
Yalım olup üstünüze sarkmam var

(6)

Ünlü Dadaloğlu amanın ünlü
Her iki beyler de ileri yönlü
Üst yanı Hassa'dır alt yan Reyhanlı
İkinizin bir meşkine bakmam var

* * *

ÂŞIK MAHMUT DİLİYLE İLGİLİ AÇIKLAMA

Âşık Mahmut'un söyleyiş özelliği, özgündür; Düziçi'nin yerel ağzıyla söyler.

Bu 'dil'in söylemini (= telaffuzunu) yazıya aktarmak hayli güçtür. Çünkü karşılığı alfabemizde harf olarak bulunmayan, eski Türkçemizden sürüküp gelen (yerelde hâlâ kullanılan) seslerin varlığı söz konusu. Bu noktada, dipnotta verilecek olan 'Sözlük' bir ölçüde işe yararsa da dilcilerin 'nazal n, sağır n' diye adlandırdıkları genizden çıkarılan -n- sesine ve başka birkaç özelliğe kısaca değinmekte yarar var:

"Sana, bana, deden, yapaman..." benzeri sözcüklerdeki -n- sesi, genizden çıkarılan bir sestir. Bunlar ve benzer sözcükler söylenirken -n- sesinin hemen ardından belli belirsiz bir -g- (bazen -ğ-) sesi çıkarılır. Genizde oluşturulan bu bileşik sesle sözcük 'kaba'laşır. Ayrıca; sert ünsüzlerden -k- >

-g-'ye, -t- > -d-'ye dönüştürülerek yumuşatılır. Yine bu yöresel söyleyişte 'bey' sözcüğündeki -e-'den sonra bir -a- sesi çıkarılır; sözcük, 'beağ' gibi söylenir.

Yukarıdakilere benzer durumlar bu 'dil'in özgün halinin yazıya aktarılmasını güçleştiriyor. Ne var ki söz konusu dilin özgün biçimiyle yazıya geçirilmesi, Gavurdağı yöresi Türkmen ağzını görmek (= göstermek) bakımından çok önemli.

* * *

ÂŞIK MAHMUT DİLİYLE 'BEAĞLER ATIŞMASI' TÜRKÜSÜ⁽⁵⁹⁾

Eyyy! Sanga derim sanga da hey Gozanoğlu
Sefer edip üstüngüze kakmam var
Eyyy! Bu seneyi de ya bire yavrım her seniye bengzetme
Ala'annı Adanı'ya dögmem var dögmem var⁽⁶⁰⁾
Bu seneyi her seniye bengzetme
Ala'annı Adanı'ya dökmem var dökmem var

Eyyy! İmirzeoğlu edme bennen inadı
Dedeng de dedemnen ya bire yavrım bir dem sındadı
Haydiii! Kagmaz benim goğduğumun ganadı
Pençe vurup ganadığı sögmem var sögmem var
Kagmaz benim de koğduğumun da ganadı
Pençe vurup ganadığı sögmem var sögmem var

(59) Âşık Mahmut'un, sözcükleri, böyle (yerel ağızla, doğal biçimde) söyleyişi, hiç kuşku yok, bildiğimiz Türkçenin söylenişi değildir. Bu nedenle bir sözlüğe gerek var:

ala'annı > Ala kanlı (yaralandığı için kanı akarak).

Adanı'ya > Adana'ya.

bagmam > Bakmam (bakmışlığım).

beağ > Bey (aşiret sahibi, derebeyi).

beağın > Bey'in.

beağlering > Beylerin.

bengi > Beni.

bengzetme > Benzetme (yine öyledir diyerek/sanarak aldanma).

bennen > Benimle. (Devamı 181. sayfada)

(60) Âşık Mahmut'un bozlak biçiminde okurken yinelediği ve süslediği yerler eğik (italik) yazıldı.

Eyyy! Gozanoğlu da ya bire yavrım yapamang bunu
Aslım gurd eniği de ya bire yavrım sen bengi tanı
Haydiii! Adam evreniyim de yudarım sengi
Her senede üç beşingi yudmam var yudmam var
Adam evreniyim de ya bre yavrum da yudarım seni
Her senede üç beşingi yudmam var yudmam var⁽⁶⁵⁾

(59) Devamı:

beşingi > Beşini.

bilenge > Bilene.

bire > 'Bre' ünlemi (Burada 'ya bre yavrum!' biçiminde çoklu bir ünlem).

bitirrim > Bitiririm (işini bitirmek, yok etmek).

çegmem > Çekmem (çekmişliğim).

çalıdır > Çalıktır (çarka çalınmıştır, keskindir).

çarh > Çark (demir, çelik gibi metalleri keskinleştirme aygıtı).

çogduk > Çoktur.

dedemnen > Dedemle.

dedeng > Deden.

dögmem > Dökmem (dökmüşlüğü).

edme > Etme, yapma.

erkeağı > Erkeği.

eyyy > Bozlak söylemeye giriş ünlemi.

ganadı > Kanadı.

ganadığı > Kanadını.

gediyor > Gidiyor (sürüyor, yayılıyor).

gılış > Kılıç.

goğduğumung > Kovduğumun, kovaladığının.

Gozanoğlu > Kozanoğlu.

gurd > Kurt.

haydiii > Hadi (Bozlak söylemeye giriş ünlemi).

hepingizi > Hepinizi.

ikingizin > İkinizin.

İmirzeoğlu > Mirzaoğlu.

intizam > Nizam, düzen. (Devamı 182 sayfada)

(60) Prof. Dr. İsmail Görkem'in Yeni Bilgiler Işığında DADALOĞLU Bütün Şiirleri adlı yapıtının 262. sayfası altındaki "Kozanoğlu-Mürseloğlu Karşılaşması" başlıklı Âşık Mahmut kaydı çözümlemesinde 3. sıradaki bu kıta yer almamaktadır. Ola ki çözümü yapılan kayıt, bizdekinden başka bir kayıttır.

Eyyy! Ben Gozanoğluyum da gediyor ünüm amanın ünüm
Bitirrim işingi de vallahi yavrım dönerse yönüm
Haydiii! Yuralsız aslanın da erkeği benim
Hepingizi de intizama çekmem var çekmem var
Yuralsız aslaning da erkeği benim ya bre yavrım erkeği benim
Hepingizi de intizama çekmem var çekmem var

Eyyy! Ben Mursaloğluyum da menendim yogdur amanın yogdur
Söyleng bir bilenge de ya bire yavrım sicilim çogdur
Haydiii! Elde yaling gılış da çarha çalıdır

(59) Devamı:

ireli > İleri.

işingi > İşini (İşini bitirmek: Yok etmek).

kakmam > Kalkmam (kalkmışlığım).

kakmaz > Kalkmaz.

maşgingıza > Meşk'inize (Meşk: Deneme, yoklama, sına).

Mursaloğlu > Mürseloğlu.

sanga > Sana.

sargmam > Sarkmam (sarkmışlığım).

sengi > Seni.

seniye > Seneye, yıla.

sıngadı > Sınadı.

sicil > Vukuat, ölümüne kavgalı olay.

sögmem > Sökmem (sökmüşlüğüm).

söyleng > Söyleyin (sorunuz).

üç beşingi > Üç(ünü) beşini.

üstüngüze > Üstünüze.

yalım > Alev.

yaling > yalın, kınından çekilmiş.

yapamang > Yapamazsın.

yavrım > Yavrum

yogdur > Yoktur.

yönglü > Yönlü.

yudarım > Yutarım.

yudmam > Yutmam (yutmuşluğum).

yuralsız > Yularsız (bağırsız, zincirsiz).

Yalım olup üstüngüze sargmam var sargmam var
Elde yaling gılış da çarha çalıdır
Yalım olup üstüngüze sargmam var sargmam var

Eyyy! Ünlü Dadaloğlu da amanın ünlü amanın ünlü
İki beağlerin de ikisi de ireli yönglü
Haydiii! Üst yanı Hassa da alt yan Reyhanlı
İki beağın da ikingizin de maşgingıza bagmam var bagmam var
Üst yanı Hassa da alt yan Reyhanlı
İki beağın da ikingizin de maşgingıza bagmam var bagmam var

* * *

Burası İçin Son Söz:

Bu bozlağı bir de Âşık Mahmut'un sesinden dinlemek vardır ki, tadına doyulmaz.⁽⁶¹⁾

ÂŞIK MAHMUT'TAN ÜÇ KALIT II. TÛLÛ MEHMET AĞITI (Ali OZANEMRE)

İyi bir türkû okuyucusu, halk öyküsü anlatıcısı, yöresinde ilgi görmüş, aranan biri olmuş; son yıllarında ölesiye sevdiği alkolün yıpratıcı etkisi, bağına yaşlılığın çökmüşlüğü ve dişlerinin dökülmüşlüğü nedeniyle söylediği kimi sözcükler zor anlaşılır olmasına karşın son soluğu çıkına dek anlatmayı, türkû çıkırmayı sürdürmüş halk ozanı Âşık Mahmut'tan (1340/1924-1981) 'Tûlû Mehmet Ağıtı'...

Ağıtta adı geçen yer, zaman, aile ve kişilerle İlgili Ön Bilgi

Yer:

Haruniye'nin (şimdiki Osmaniye / Düziçi'nin) Göllüler mahallesi. (Göllüler, Bostanlar köyüne bağlı bir mahalle.)

Zaman:

1940'ların ilk yılları. Dünya ve ülke genelinde yaşanan toplumsal olumsuzlukların sonucu olsa gerek; Göllüler'de de açlık, yokluk, salgın hastalıklar var.

(61) Bu yazının önemli bir bölümü, Adana'da yayımlanan Tersakan Toros dergisinin (20. sayı, Mart-Nisan 2012), "Çukurova Biteğinden" üst başlıklı yerinde "Düziçili Âşık Mahmut" başlığıyla yayımlanmıştır.

Aileler:

Başta, mahalleye adı verilen Göllüler olmak üzere, bu mahallede, başka ailelerle birlikte Mustuk Hocalar, Zöhreler, Karıcıklar (Garıcıklar) diye adlandırılan aileler de yaşamaktadır. Birbirleriyle yakın / uzak akraba olan bu ailelerden özellikle ‘Karıcıklar’ ailesi, söz konusu ağıt nedeniyle öne çıkıyor. Çünkü ölümüne ağıt yakılan gençler, bu ailedendir.

Kişiler:

Karıcıklar’dan, ‘Garıcık Hoca’ diye de anılan Karıcık Mustafa (Mustafa Körkü)’yla eşi Garıcık Hürü’nün çocuklarından önce SULTAN, birkaç ay gibi kısa bir süre sonra da Sultan’ın amcası oğlu Kiraz Ali’yle nişanlı olan kız kardeşi AYŞE hastalanarak ölür.

Yakın köy Hacılar’da oturan ve ölen gençlerin akrabası olan Yakup Hoca, yaktığı ağıtlarıyla ünlüdür; yöre insanının Âşık Mahmut sesinden / söyleyişinden ezberlediği ağıtları yakan da odur:

İbiş, Ayşe, Sultan, Tülü
Ağ bostana benzer kolu
Yakında düğün kuracak
Emmisi oğlu Kirez Ali

İki kız kardeşin ölümünün yüreklerdeki acısı soğumadan, bu arada bir de amcalarından birinin oğlu Osman ölür. “Karpuz kestim yiyemedim / Ben Osman’a doyamadım” dizeleri de Yakup Hoca’nın, Osman’ın ölümü üzerine yaktığı ağıttandır.

Tülü Mehmet de Garıcık Karı’nın oğullarındandır, genç yaşta ölen Sultan’ın ve Ayşe’nin kardeşi... Mehmet, hem kardeşlerinin ölümü hem de amcasının askerlik çağındaki oğlu Osman’ın kısa aralıklarla ölmeleri, ayrıca bu arada askerlik çağındaki kardeşi İbiş’in ölümü üzerine hastalanır. Mehmet, komşu köy Çunur’dan Ayşe adlı bir kızla üç beş ay önce evlenmiştir. Ne yapıldıysa, hastalıktan kurtulamaz ve o da ölür. İşte Âşık Mahmut’un okuduğu ağıt, Tülü Mehmet de denilen Mehmet için yakılmıştır.

Sn. Mehmet Göl’ün verdiği bilgilere göre Tülü Mehmet’in ölümü şöyle olmuş:

“Üç kardeş, bir amca oğlunun ölümüyle Tülü Mehmet dertlere düşüyor; hastalanıyor. Tülü Mehmet hastalanınca köy seferber oluyor. Kan aldırılıyor; etini yedirmek ve derisine çekmek için köyden kimisi tavşan avlamaya çıkıyor, kimisi Düldül dağından kar getirmeye gidiyor. Tülü Memmet yiğit, sözünün eri, güler yüzlü, hoş sözlü, pehlivan biri. O yıllarda Tülü Mehmet’in sırtının yere geldiğini bilen duyan olmamış. Kan aldırarak da, tavşan avlamaya gidenlerin getirdiği tavşan da bir işe yaramamış;

Düldül'e gidip kar getirenler köye gelmeden Tülü Mehmet'in öldüğünü öğrenmişler. Mezarı, Göllüler Mezarlığındadır. Mezar taşında 1942'de öldüğü yazılı. Ama o; ağıtlarda, türkülerde, destanlaşan hikayelerde yaşıyor. Mezarından ışık eksik olmasın..."(62)

Âşık Mahmut ölen gençlerin amcası oğlu gelir; ailesi 'Mustuk Hocalar' diye anılır.

O, türkülü halk öykülerini; Karacoğlan'dan, Dadaloğlu'ndan nice türkülerini kendine özgü usta söyleyişiyle okuduğu gibi ağıtları da aynı dikkat çekici ustalikle okumuştur. '*Tülü Mehmet Ağıtı*' da bunlardan biridir.(63)

Bilinen bir şeydir ki halk şiirinde metni oluşturan dörtlükler ne ölçüde uyumlu, anlamlı, duygu yüklü olursa olsun, onun asıl gücü, özel havasında 'çıdırılması'yla orta çıkar. Bu durum, bu ağıt için de geçerlidir.

Okumuş yazmış bir insanın diliyle (normal bir kültür Türkçesiyle) olmak üzere; Yakup Hoca'nın 'yazdığı' söylenen, Âşık Mahmut'un 'okuduğu' ağıtın metni şöyledir:

* * *

TÜLÜ MEHMET AĞIDI

Kara düğün geldi göçü
Tülü, turna teli saçı
Çağırın da geri gelsin
İbiş, Ayşe, Tülü üçü

Allı yazması başında
İbiş, Ayşe yan peşinde
Biz Ayşe'yi gelin verdik
Onalt'onyedi yaşındın

Bacısı yok on'ağlasın
Hürü hasta ne eylesin
Bir kuzusu yok geride
Gelin gönlünü eğlesin

(62) Yararlanmamız için verdiği kendi yazısından, özetle...

(63) Âşık Mahmut'un okumalarından birinin, o zamanki kasetçalar bandına (kötü bir çekimle) kaydedilmiş olduğu; Haruniye-Gavurdağı yöresinde halk kültürü (folklor) derlemeleri yapan Avukat, Noter, Derlemeci Yazar Sn. Bekir İşlek'in, cd'ye aktarılmasını sağladığı kayıtlardan birini bana gönderdiği; Âşık Mahmut'la ilgili yazıların bu cd'nin çözümüyle ortaya çıktığı daha önce belirtilmişti. Sn. İşlek'e teşekkür ediyorum.

Gencidi de gelin oldu
Gene benim aklım daldı
Ne yatarsın Tülü Mehmet
Ayşe gelinin dul kaldı

N'ola asker ola idi
Mektubunu sala idi
Bu işler böyle olmadan
Anan baban öle idi

Hürü, Zöhre bütün ölsün
Bu can size kurban olsun
Düğünde İbiş yıkılmış
Çağırın Mehmet'i gelsin

* * *

ÂŞIK MAHMUT'UN DİLİYLE 'TÛLÛ MEMMED AĞIDI'⁽⁶⁴⁾

Kısa Açıklama: Âşık Mahmut'un dili, aynı zamanda Düziçi yöresi halkının şimdilerde bile 'kullandığı' dildir. Yazıya geçirildiğinde de görüleceği gibi bu dilde çok ilginç sözler, söyleyişler var. Sözcüklerin birbirleriyle örülüşü de oldukça ilginç.

Ağıt, makamınca okunurken her dörtlüğün son iki dizesi bir kavuştak (narat) olarak yineleniyor. Yinelenen bu yerleri ayrıç içinde eğik harflerle gösterdik.

Gara düğün geldi göçü
Tülü, durna teli saçı
Çağaring da geri gelsing
İbiş, Angşa, Tülü üçü
Çağaring da geri gelsing
İbiş, Angşa, Tülü üçü

(64) Âşık Mahmut çözümlemesi 3 yazımızın her birinde ayrı ayrı -yinelemeye düşmeyi göze alarak- yerel dil özellikleri üzerinde durmak zorundayım. Bu da ağıtta dile getirilenlerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu nedenle aşağıdaki açıklamalı sözlük hazırlandı.

SÖZLÜK:

ağlasing > Ağlasın. ("ağlasing" vb sözcüklerin çoğu kez sonunda, kimleyn de sözcüğün içinde yer alan -ng- aslında tek sestir. Dilciler buna "nazal n", "sağır n" diyor. Bu ses ne tam olarak -n- sesi, ne de -g- sesidir; ikisi arası, biraz da kabaca bir sestir. Aynı durum "gelsing, Angşa, onga, eağlasing, eylesing, yatıyong, gelining, mekdüplering, anang, babang" sözcüklerinde de vardır). (Devamı 187. sayfada)

Allı yazması başında
İbiş, Angşa yan peşinde
Biz Angşa'yı gelin verdik
On alt'on yedi yaşındın
Biz Angşa'yı gelin verdik
On alt'on yedi yaşındın

Bacısı yok onga ağlasing
Hürü hasta ne eylesing
Bir guzusu yok geride
Gelin göğnünü eağlesing

(64) Devamı:

aklım daldı > Aklı başında olmamayı, acıyla sersemleşmeyi anlatır.

anang > Anan (Annen).

Angşa > Ayşe.

asger > Asker.

babang > Baban.

çağaring > Çağırın.

düğün > Düğün.

eağlesing > 'Eğlesin, oyalansın, teselli bulsun' anlamındaki bu sözcüğün başındaki e- ve -a- sesleri de aslında tek sestir. Yörede, böylesi kimi sözcüklerin başındaki e- sesi e/a arası bir ses olarak çıkarılır. Nitekim 'bey' ya da 'beg' değil 'beğ' daha doğrusu 'beağ' biçiminde söylenir.

eylesing > Eylesin.

galdı > Kaldı.

gara: Kara

gelin > (Burada) dul kalan Gelin Ayşe.

gelsing > Gelsin.

gırmış > Kırmış.

göğnünü > Gönlnünü.

gurban > Kurban.

guzusu > Kuzusu, yavrusu (burada 'çocuğu').

Hürü > Burada kadın adı: Huri.

İbiş > 'İbrahim' sözcüğünün halk ağzında sevimlileştirilmiş hali.

megdüplering > Mektuplarını.

Memmed > Mehmet.

n'ola > Keşke. (Devamı 188. sayfada)

*Bir guzusu yok geride
Gelin göğünü e ağlesing*

Gencidi de gelin oldu
Gene benim aklım daldı
Ne yatıyong Tülü Memmed
Angsa gelining dul galdı
*Ne yatıyong Tülü Memmed
Angsa gelining dul galdı*

N'ola asger olaydı
Megdüplerin salaydı
Bu işler böyle olmadan
Anang babang öleydi
*Bu işler böyle olmadan
Anang babang öleydi*

Hürü, Zöhre bütün ölsüng
Bu can size gurban olsun
Düğünde İbiş yıkılmış
Çağaring Memmed'i gelsing
*Düğun İbişli'yi gırmış
Çağaring Memmed'i gelsing*

* * *

(64) Devamı:

olaydı > olaydı.

olsung > Olsun.

onga > Ona.

öleydi > öleydi.

ölsüng > Ölsün.

salaydı > salaydı (göndereydi).

Tülü > Başka varlıklara ad olarak da kullanılmakla birlikte esasen “uzun tüylü, güreşçi erkek deve” (Bkz. Derleme Sözlüğü) demek olan bu sözcük, halk ağzında, kadın adı olarak kullanılır. Burada, Mehmet'in lâkabıdır.

yan peşinde > Yanında, birlikte.

yatıyong > Yatıyorsun. ('ne yatıyon': Niçin yatıyorsun, kalksana!' anlamında olup ölüye söylenen bu sözde okumuşların “tecahül-i ârif” dedikleri “bilmezlikten gelme” söz sanatı vardır.)

Zöhre > Zühre (burada kadın adı).

ÂŞIK MAHMUT’UN OKUDUĞU ‘TÛLÛ MEHMET AĞITI’NDA YER ALMAYAN ÖBÜR DÖRTLÜKLER⁽⁶⁵⁾

Ayşe de tülû köşeği
Mehmet yiğitler peşeği
Okuntusuz düğün kurmuş
Oynasın emmis’uşağı

Bahçemizin içi otlu
Göğ Anşa’nın dili tatlı
Bir ayda üç bayram oldu
Olsun bayramınız kutlu

Hürü, Zöhre bütün ölsün
Bu can sana kurban olsun
Düğünde Tülû yıkılmış
Çağarın İbişi gelsin

Garıcık yükletmiş göçü
Hürü durmaz yolar saçı
Çağırın da geri gelsin
Ayşe, İbiş, Tülû üçü

Bacısı yok ki ağlasın
Hürü hasta ne eyesin

(65) Çözümü yapılan cd’de yer almayan ama Tülû Mehmet Ağıtı’na ait olduğu açık olan bu dörtlükler de Sn. Mehmet Göl’den alınmıştır.

1, dörtlükte geçen: Ayşe > Tülû Mehmet’in dul kalan eşi; tülû köşeği > Tülû deve yavrusu; yiğitler peşeği > Yiğitlerin peşinden gittiği yiğit kişi; okuntu > Düğün davetiyesi; emmis’uşağı > Amcası çocukları;

2. dörtlükte geçen: Göğ Anşa > Gök (gözlü) Ayşe; üç bayram > Üç toplantı (tersinleme yapılıyor);

3. dörtlükte geçen: Hürü (Garıcık Hürü), Zöhre (Zöhreler’in annesi) > İkisinin de çocukları ölmüştür. Yine bu dörtlükte geçen “Düğünde Tülû yıkılmış / Çağırın İbişi gelsin” dizelerindeki “yıkılmak” ve başkasının “çağırılması” anlatımlarındaki “yıkılmak”, ayağın bir şeye takılması ya da başka bir nedenle kişinin yere düşmesi olmadığı gibi “üzülmek, kahrolmak” gibi burada mecazi bir anlam da söz konusu değil; bu yıkılmak, güreşte yenilmektir. Düziçi yöresinde (de) özellikle o zamanlar düğünlerde güreşçiler güreşe tutuşurlar, yarışmalar yapılırdı. Tülû Mehmet güreşte yenilmiş, yenilenle güreşmek üzere daha da güçlü bir güreşçi olan küçük kardeşin (İbiş’in) güreş meydanına çıkması isteniyor ki bu geçmişte yaşanmış bir olayı çağrıştırmaya olup geçmişe özemindir.

4. dörtlükte geçen: göçü yükletmek > Bir biçimde gidici olmak; Ayşe, İbiş, Tülû üçü > Ölen gençlerden üçü;

5. dörtlükte geçen: Hürü > Garıcık Hürü, Tülû Mehmet’in annesi; gelin > Tülû Mehmet’in dul kalan eşi (çocuksuz); gönlünü eğlemek > Oyalanmak, çocukla teselli bularak avunmak...

Bir çocuğu yok geride
Gelin gönlünü eğlesin⁽⁶⁶⁾

(66) Bize verdiği özel notunda Sn. Mehmet Göl, bu dörtlükleri Tülü Mehmet'in kardeşlerinden Göğ Ali diye bilinen Ali Körkü'den aldığını belirtmiştir.

10. BÖLÜM

Yazılarımızın bu bölümünde, yazarı horantamızdan (ailemizden) Av. Ali Ozanemre'nin büyük emeklerle hazırladığı Âşık Mahmut'tan derlenen '*Turna Teli Hikâyesi*'ni ve gerekli açıklamaları bulacaksınız.

ÂŞIK MAHMUT'TAN ÜÇ KALIT III. TÜRKÜLÜ HALK ÖYKÜSÜ TURNA TELİ (Ali OZANEMRE)

ÖN BİLGİ

Anadolu, Azerbaycan coğrafyasında ve Türkçe konuşulan bağlı bölgelerde 24 koldan 'Köroğlu Hikayeleri' anlatılır. '*Turna Teli*' de bunlardan biridir. Âşık Mahmut'un yetiştiği Düziçi yöresinde de bu öykülerin çoğu yöredeki ozanlarca coşkuyla anlatılmış, halk da onları büyük bir ilgiyle dinlemiştir.

Karacoğlu ve Dadaloğlu çıkırmaktaki ustalığı başta olmak üzere Deli Boran, Elbeyoğlu, Güzel Ahmet (Göher Ahmet), Köroğlu gibi türkülü halk öykülerinin de usta anlatıcısı/okuyucusu Âşık Mahmut'un en sevilen anlatısı '*Köroğlu'nun Bağdat Seferi*', daha yayın bilinen adıyla '*Turna Teli*'dir.

Öbür Köroğlu Hikayeleri yanında '*Turna Teli*'ni de Düziçi yöresinde ilk anlatan âşık, Düziçi'nin Gökçayır köyünden, 'Köroğlu' lakabıyla anılan Mehmet Demirci'dir. Mehmet Demirci'ye 'Köroğlu' lakabının verilmesi, yörede, ilk kez, derli toplu anlattığı bu Köroğlu öyküleri nedeniyle olmuştur. Ancak söz konusu halk öykülerinden özellikle '*Turna Teli*' sonradan, Âşık Mahmut anlatımıyla daha çok sevilmiş. Âşık Mahmut bu öyküyü; kendine özgü yakıştırmaları, benzetmeleri, eklemeleri, övgüleri ve sövgüleriyle süslemiştir.⁽⁶⁷⁾ Bu özgün süslemeler nedeniyle ki, '*Turna Teli*' öyküsü, en beğenilen anlatıcısı Âşık Mahmut'la adeta özdeşleşmiştir.

Biz bu çalışmamızda, Âşık Mahmut'un anlattığı '*Turna Teli*' adlı halk öyküsünü önce günümüz kültür Türkçesiyle (olabildiğince İstanbul diliyle) ama Âşık Mahmut'un anlattığı / okuduğu söz ve şiir sırasıyla vereceğiz; sonra da aynı bütünlüğü -gerekli yerlerde dipnotlar koyarak- Âşık Mahmut'un dili nasılsa öylece yazıya geçirmeye çalışacağız.

(67) Yolun yolcusu ozanların, halk sanatçıların; dilden dile, kuşaktan kuşağa aktararak yaşattığı halk öykülerine (türküllere de) aktaranların katkıları olur. Her usta anlatıcı, kendisinden ufak tefek de olsa bir şeyler katar demek, yanlış olmaz. Bu katkıyla da o ürün, törpülenir, cilalanır, parlatılır. Bu durumu Düziçi yöresi âşıklarında açıkça görürüz.

BUGÜNÜN DİLİYLE TÜRKÜLÜ HALK HİKAYESİ 'TURNA TELİ'

Koç Köroğlu, Gürcistan'a gitti; üç kız oradan aldı, üç (kız) şuradan aldı, Çardak Çamlıbel'e geldi.

"Kırk davul kırk zurna gelsin, toy düğünler çalınsın! Otuz dokuzuncu gün bitip de kırkinci gün olunca ben Döne'yle gelin güvey olacağım; beyleri de benimle beraber gelin güvey edeceğim," dedi.

On iki bölükbaşı, kırk kabadayıları topladı; kırk davul kırk zurna geldi, toy düğünler kuruldu. Kıl ipten kuşaklı, şakşaklı bıçaklı.. yiyip içip, çalıp çağırıp oynamaya başladılar. Otuz sekiz gün devam etti, otuz dokuzuncu gün, dibi zikli beli bükülü, ötü ikli, şipidik pabuçlu bir karı vardı, sabahına çıkmayası...

O da pabuçları giydi, elinde değnek, yalpalayarak kızların odasına geldi. Baktı ki ne görsün... Kızların her biri bir yerden elbiseleri giyinmiş; hele kızların içinde (...)

Ağa'nın küçük kızı Gül Yasemin, Ayvaz'ın nişanlısı... Kızların içinde lüks gibi parlıyor:

"Ooo! Kızım, düğününüz de hayırlı olsun, elbiseniz de hayırlı olsun. Pek yakışmış bu elbiseler size ya!"

Kadın, söylenmeye başladı.

"Ne var nine?"

"Her şeyiniz tamam da kele kızım, gadasını aldığım, beliğine kurban olduğum yavrularım, sizin bir şeyiniz noksan!"

"Neymiş?"

"Turna teli olsa, onu da takınsanız, beş misli güzelseniz onbeş misli güzel olurdunuz," dedi.

"Neymiş nine bu turna teli?"

"Eee! Kele kızım bana mı soruyorsunuz? Koskoca kayan babanız Köroğlu ola da sizi de turna teliniz olmadan gelin ede! Gidin, Köroğlu'na söyleyin, dedi; sizi nasıl getirdiyse turna telini de öyle getirsin, dedi. Her birinizin kimini dalavereyle, kimini dubarayla nasıl getirdiyse öyle getirsin, dedi. Sizin kiminiz bey kızı, kiminiz paşa kızı, dedi; sizi nasıl getirdiyse turna telini de öyle getirir," dedi.

Gül Yasemin tez canlıydı; hemen Ayvaz'a koştu, (turna teli istediğini) söyledi. Ayvaz'ın buna canı sıkıldı:

"Git, Allah belanı versin senin, dedi. Dar zamanda geldin de dedi, bir de turna teli mi icat ediyorsun başımıza, dedi; turna telinin adı batsın," dedi.

Kızlar birbirinin gözünün içine baktılar. Ayvaz'ın nişanlısı Gül Yasemin'le Mavili pınarın başında karşılaştılar.

Mavili dedi ki:

“Kele bacım, oldu olacak, ne olursa olsun dedi, (ben) turna telini Köroğlu’ndan isterim; turna teli ne ise o da gelsin,” dedi.

Sırtına bir mavi elbise giydi, beriden öte vardı Köroğlu’nun odasına:

“Tat tak!”

(Odasında) yatıyordu Köroğlu.

Köroğlu gördü ki Mavili:

“Ne var kızım,” dedi.

“Sen, dedi, koskoca Köroğlu olasın da bizi de turna telimiz olmadan gelin edesin! Biz turna teli olmadan gelin olmuyoruz, turna teli getireceksin,” dedi.

“Peki kızım, sen git, hemen şimdi getiririm turna telini,” dedi ama Mavili dışarı çıkınca Köroğlu’nun koca bıyıkları kulağının arkasına doğru “k t!” diye d  t . (Köroğlu’nun) bıyı ı, Alevi bıyı ı gibiydi (...)

Dışarı  ıktı:

“Eeeyyy! D   n paydos!”

Abdallar davulu, zurnayı (kestiler).

Ayvaz a  ı a a ı    gün yatar ı yemeden içmeden (kızd  ı, k st    zamanlar).

Köroğlu’na Ayvaz, güzel Ayvaz:

“Seni, anasını sattı ımın kafası büyük dölü, dedi; kendisiyle bizi gelin güvey etmeyecek dürzü dedi; (Sonra) kapıyı arkadan “larg!” kilitledi, (vardı) a  ı a a ı kapandı yattı.

(Oradakilere de):

“Babam gelse (onun) ba ını keserim,” (dedi).

Köroğlu, (odasından balkona)  ıktı:

“Eeeyyy! On iki b l kba ı, kırk kabadayılar gelin buraya,” dedi.

On iki b l kba ı, kırk kabadayılar geldiler (...).

Köroğlu (b l kba ılara, kabadayılara)   yle bir göz gezdirdi ki Güzel Ayvaz yok içlerinde. (Ayvaz olmayınca    dakika duramaz ı Köroğlu...):

“Hani oğlum Demircioğlu, Ayvaz?”

“Vallahi Ayvaz k st  baba, gitti!”

“Hadi oğlum Demircioğlu, getir  u Ayvaz’ı.”

Demircioğlu gitti getiremedi, Köse Kenan gitti, getiremedi; Kapıyası maz, Gemalmaz, G d men, Samıyası maz, Deli Ahmet (gittiler); ne kadar (ileri gelen) varsa gitti, Ayvaz’ı getiremedi.

Ayvaz’ın gelmemesine üzülen Köroğlu’nun burnunu tutsan canı çıkar...

“Aman Döne! Kulun kurbanın olayım (sen var getir  u Ayvaz’ı).”

Köroğlu aldı sazı dinleyin sözü, bakalım Köroğlu orda ne söyledi, beyler burada ne dinledi:

(1)

Ayvaz'ı göndersem tele
Üç beş atlı ile bile
Gözleyim ki Ayvaz gele
Kim gider turna teline

(2)

Aslanlarım temiz soylu
Hepisi de uzun boylu
Sana derim Deli Hoylu
Kim gider turna teline

(3)

Çile çekerim bir zaman
Sefa sürerim her zaman
Sana derim Köse Kenan
Kim gider turna teline

(4)

Evvelde çekerim cefa
Sonunda sürerim sefa
Sana derim Bey Mustafa
Kim gider turna teline

(5)

Evvelde çekerim çile
Başımıza geldi bela
Ayvaz'ı göndermem tele
Kim gider turna teline

(6)

Karıdan alın şavuru
Varın öldürün gavuru
Tel istedi bizden Mavili
Kim gider turna teline

(7)

Koç Köroğlu'm düştüm derde
Hepiniz sayılmaz sırada
Aslanlarım hep burada
Kim gider turna teline

O anda Samıyasığmaz'la Canıcebinde:

“Emret baba! Biz gederiz” dediler.

“Sağolun oğlum,” dedi Köroğlu, ağlayarak aşağı indi. Kucakladı bunları. Gözlerinden öptü:

“Oğlum Samıyasığmaz!”

“Buyur baba!”

“Oğlum, git sor bakılım Mavili'ye, şu turna teli nasıl bir şeymiş,” dedi.

“Olur baba! Hemen!”

Samıyasığmaz (vardı):

“Mavili!” diye çağardı.

“Buyur ağa, ne oldu?”

“Çık dışarı!”

Dışarı çıktı:

“Buyur ağa?”

“Kız, Allah belanı versin!” dedi; “Sen bir turna teli icat etmişsin. Bu turna teli nasıl olur, nerede olur?”

“Ee, gadasını aldığım, ben icat etmedim ki turna telini!”

“Ya?!”

“Falan mahalleden gelen koca karı söyledi. Turna telini ondan duydum!”

“Çağarın koca karıyı bana (...)”

“Samıyasığmaz geldi, seni istiyorlar nine!”

“İhi!”

Yaşlı kadının arkası belediye semeri gibi ‘gıb cad, gıb cad’ etmeye başladı.

Kadın geldi Samıyasığmaz'ın yanına:

“Ne diyorsun gadasını aldığım oğlum,” dedi.

“Bre nine, saçının telini sevdiğim, sen bir turna teli icat etmişsin; bu turna teli nasıl olur, nerede olur; bunun yerini söyle.”

“Ee, gadasını aldığım, turna telinin lafı mı olur; ben de bir şey diyor sanmıştım. Ondan kolay ne var?!”

“Kolayı neymiş nine?”

“Aha, turna teli Bağdat'ta dedi. Top top satarlar. Bir metelik, iki metelik verdin mi, beş top, on top verirler. Alır beri yanına gelir gidersin. Ondan kolay ne var!”

O anda Samıyasığmaz'ın canı sıkıldı:

“De he! Ejdadını miktığimin osuruklu karısı. Dünya kırıldı da, sen mi kaldın şu dar zamanda başımıza turna teli icat edecek (...)?”

Karının kırtlağına bastı başparmağını (...)

Karının gözleri pelit gibi ‘pürt’ diye dışarı çıktı.

(Samıyasığmaz Köroğlu’nun yanına geldi.)

“Ne yaptın oğlum Samıyasığmaz,” dedi Köroğlu.

“Ne yapayım Baba, falan mahalleden bir koca karı gelmiş de o icat etmiş turna telini. Turna teli de Bağdat’taymış.”

“Ee?”

“Kocakarı da şakaya dayanamadı, tutuverdimdi ‘hırt’ diye canı çıktı, aşağıki mahalleye gitti. Turna teli de Bağdat’taymış,” dedi.

“Eline sağlık oğlum,” dedi. “Turna teli de Bağdat’taymış, eline sağlık... Birer heybe altın atın terkinize, atlarınızı yorun. Yolda, yolakta, handa hamamda, kahvede, çarşıda pazarda eğlenmeyin, alın getirin.”

“Olur, baba!”

Samıyasığmaz’la Canıcebinde atlarını gördüler, azıklarını aldılar, atların arpasını aldılar, alabildikleri kadar heybeyle altın attılar atların terkisine.

“Allaha ısmarladık babacığım,” dediler ellerini öptüler.

“Uğurlar olsun oğlum.”

Köroğlu ağlayarak gözlerinden öptü:

“Haydi size hayırlı işler,” dedi yolcu eyledi.

Şura senin, bura benim; dere tepe düz gitti adamlar... Çamlıbel’le Bağdat’ın arasını hesap et o günün koşullarında...

Atların arpası tükendi, kendi azıkları tükendi; açlıktan susuzluktan kımıldar halleri kalmadı; adım atacak halleri kalmadı. Para çok, para ağza atılıp yenmez. İçecek su dahi bulamıyorlar. Şurda senin, burda benim (...) dilde tez, zamanda geç, ne hâl ile vara vara vardılar Bağdat’a. Atları hana çektiler, arpa saman neyse aldılar, atların torbalarını başına taktılar. “Biz de kahveye varalım, yorgunluk kahvesi içelim; turna telini de kimse duymadan alıp geri dönelim,” dediler. Kahveye vardılar, birer kahve söylediler (...) Kahvelerini içiyorlardı...

Yetmiş seksen yaşında bir adam vardı (...) Sabahına çıkmayası, o da vaktinde bezirgânlık yapmıştı; Köroğlu’nun Çamlıbel’inden kaç sefer gelip geçmişti. Köroğlu’nun kaç adamı varsa hepsini ismiyle teker teker bilirdi. Bu adam eli bastonlu, başı keçeli kahveye geldi ki, Samıyasığmaz’la Canıcebinde kahve içiyorlar.

“Aha!”

Üç etek zıbının bir eteğini beline soktu; başında keçe, elinde baston, ayağında pabuç koştu:

“Aman! Bağdat yandı ha, tutuştu ha... Aman, can kurtaran yok mu,” diye bağırmaya başladı.

O sırada Bağdat'ın Sultanı oradan geçiyordu; gavurun yere düştüğünü gördü.

“Ulan bu ne hikmet!”

Sağa sola baktı ki, yanan, tüten bir şey yok. Gavuru çağırdı:

“Gel ulan bura!”

Gavur geldi şöyle.

“Allah belanı versin ulan. Benden yüksekte kimse yok. Bağdat yanıyor diye bar bar bağırıyorsun! Yanan yok!” dedi.

“Aman efendim, yanmadı!” dedi gavur.

“Ya?”

“Falanca kahveye Köroğlu'nun iki adamı geldi. Biri Samıyasığmaz, biri Canıcebinde,” diye.

“Deme ulan?!”

“Vallahi böyle efendim,” dedi. “Haberleri olmadan kahveyi çevirtip yakalayabildinse yakaladın, yakalayamazsan Bağdat'ın taşını taş üstünde bırakmaz bunlar.”

Kral, askerine hemen haber gönderdi el altından. Kahveyi çeviriverdiler, kuşattılar; ikisini de kısıkvrak yakaladılar.

“Sür!”

Zor kullanarak götürdüler. Yeraltı zindanları vardı ki, göz gözü görmez; sade çamur, balçık, pislik...

“Köroğlu sizi kurtarabiliyorsa kurtarsın,” dediler.

* * *

Biz gelelim Çamlıbel'e. Köroğlu, rüyasında, Turna Teli'ne giden beylerinin zindana atıldığını gördü.

Köroğlu uyandı ki, ne kurtardığı var ne kurtaracağı var adamları.

“Eyvah!” dedi Köroğlu o zaman acıdı. Yukarıdan sazını indirdi; düzen verdi, çalmaya başladı. Sazın sesiyle herkes uyandı ki Köroğlu saz çalıyor.

Bakalım Köroğlu orada ne söyleyecek, buradaki arkadaşlar ne dinleyecek:

(1)

Geceki gördüğüm kara düşleri

Akıttım gözümden kanlı yaşları

Taş üstünde kalmasın Bağdat taşları

Tele giden beylerimiz gelmedi

(2)

İlk'adam gönderdim Bağdat iline
Aslanlarım kalkan taksın koluna
Kızıl kan dökerim Bağdat yoluna
Tele giden aslanlarım gelmedi

(3)

Aslanları bir zindana koymuşlar
Arkasından donlarını soymuşlar
Sizi kim kurtarır(sa) gelsin demişler
Tele giden aslanlarım gelmedi

Köroğlu'nun bu türküsü üzerine kıl ipten kuşaklı, şakşakı bıçaklı...

“Durmayın bre!”

Herkes iştimateye geçti, kılıç kalkan kuşandılar harbetmeye başladılar.

Köroğlu baktı kontrol etti ki, Güzel Ayvaz yok meydanda toplananlar arasında. O zaman Köroğlu acıdı, üzüldü, duygusallaştı:

“Oğlum Köse Kenan,” dedi.

“Buyur baba!”

“Git şu Ayvaz’a, söyle kalkıyorsa kalksın, kalkmıyorsa tepesine bir gürz vur, beyninin kapağını dağıt,” dedi.

Köse Kenan beriden öte vardı ki, Ayvaz yatıyor ağzı aşağı, kapı kapalı:

“Ulan, Ayvaz!”

“Ne var?”

“Öllüğünün kara kara körü var,” dedi; “Eşe’oğlu eşek, pezevenk... Herkes harbe gidiyor, Samıyasığmaz’la Canıcebinde Bağdat’a turna teline gitmişti. Onları hapsedmişler, zindana atmışlar, babam rüyasında görmüş. Sen karı gibi ne yatıyorsun; sen karı mısın, avrat mısın da burada yatıyorsun?”

“Vallahi dayı, benim böyle bir şeyden asla haberim olmadı,” dedi Ayvaz.

Yıldırım gibi fırladı kılıç kınısız Ayvaz, donsuz, beriden öte vardı. Altın simden yapılmış güzel elbisesini giydi, madalyasını takındı; altın küpe kulakta... Ayvaz yüzündeki nikabı kaldırıncı geceleyin (bile) ay gibi parlardı.

Hemen Köroğlu'nun atını çekti binek taşına:

“Buyur baba! Emret!” dedi.

Köroğlu bindi, Ayvaz yanında, bütün beyler sıra takibiyle... Çağlasın şimdi bunlar Mısır’a aşağı.

Sür!

Şurada senin, burada benim, dilde tez zamanda geç, uzatmayalım,

günlerin birinde süre süre Bağdat'a yaklaştılar, üç dört kilometre kaldı kalmadı...

Demircioğlu şimdiki başbakan yerindeydi, kabile başıydı:

“Baba,” dedi.

“Buyur oğlum,” dedi Koç Köroğlu.

“Baba şimdi biz bu Bağdat şehrini yaktık yıktık, harbettik, intikam mı almış olacağız,” dedi.

“Ya?”

“Siz durun burada. Şimdi adamları bulmanın çaresine bakalım. Samiyasığmaz'la Caniebinde'yi bulmanın çaresi şu: doğrudan doğruya harbedersek biz bu adamları bulamayız,” dedi. “Siz burada bekleyin, ben bu adamları arayayım.”

“Olur oğlum, sağol,” dedi Köroğlu, emir verdi. Yükler yıkıldı, çadırlar kuruldu iki geçeli. Çay kahve, kağıt tütün keyf bütün... Herkes dinlenmeye çekildi. Bu sırada zaman, sabaha garşı. Horozlar ötüyor: “Dü dü dü düüüü!” diye çağırıyor. Şafak sökmek üzereydi.

Kalktı Bağdat'ın gavurları; kimi fırını ateşledi ekmek çıkaracak, kimi kahvenin yedeğinin altını yaktı ki, çay çıkaracak. Bu vaziyette...

Demircioğlu attan hiç inmedi, doğru sürdü Bağdat'a. Beriden öte vardı ki, vadesi yetik gavurun biri sepeti koluna takmış, fırına ekmek diye gidiyor. Ekmeğini alıp sepete koyacak, işine gidecek (Tabi bizim gibi her gün kahvede çay içip avarelik yapmaz ya gavur...)

Demircioğlu gavuru görür görmez hemen atını mahmuzladı geri arkadan, beriden öte vardı, gavurun boynunun kökünden tuttu, bok torbası gibi kaldırdı gavuru elinin biriyle. Gavur patırdamaya durdu.

“Çok patırdama! Ecdadını sittiğimin gavuru! Yere vurunca bin batman okunu çıkarırım vallah billah senin,” dedi Demircioğlu:

“Burada, zindanda Köroğlu'nun iki adamı varmış, onları bana gösterdinse gösterdin, göstermedinse ecdadını sittirederim, sıkınca suyunu çıkarırım senin,” dedi boynunun damarına bastı parmağıyla. Gavurun soluğu çıkmaz oldu:

“Ha ha! Ha ha!”

Boğulmaya başladı.

Gavuru yere çaldı Demircioğlu, attan aşağı sıçradı indi. Yumrukla, zumzukla, tepitle döverek gavuru önüne kattı:

“Hayt!”

Şurada senin burada benim, süre süre zindanın kapısına vardılar ki, Hımayış denilen baş pehlivan gavur, derin uykuya yatmış.

“İşte efendim,” dedi zindanın kapısına gelince gavur.

Demircioğlu baktı ki, zindanın bir yanında kuyu gibi bir yer var.

“Sakin— Ben bu gavuru elden kaçıırırsam dedi, gider herkese haber

verir, kalleşlik yapar. Her tarafı huylandırır,” dedi, “Fırsat eldeyken bu gavuru kaçırmayayım, sittir et dedi. Kanadından tutuverdi gavuru, abdalların davul kıvratıp da şaba ettiği gibi kıvrattı kıvrattı yallah deyip yere vurdu. Bozuk yumurta gibi takıladı gavur: ‘Tıraaaak!’

Hasanbeyli bastığı gibi yapıştırakoydu. İncir belbeni gibi, göçmen evlerinin sıvağı gibi dümdüz eyledi.

Bu sırada Hımayış denen gavur uyandı. Demircioğlu gelmiş denilince: “Ulan seni ecelin mi getirdi,” deyip kılıç çekti. Demircioğlu’na yallah deyip kılıç salladı. Savaş başladı.

Demircioğlu koca güzünü kılıca verdi, kılıç gürze değdi— ‘çat’

Kılıç kırıldı, güz boşta kaldı. Demircioğlu:

“Ecdadını sittiğimin gavuru, seni bana sayıyla mı verdiler,” dedi. Koca kellesine yallah bir güz vururca gavurun kellesi çürük yumurta gibi tuz gibi dağıldı gavur, çam yıkılması gibi devrildi.

“Ya Allah, ya Bismillah!” dedi Demircioğlu, zindanın kapısına bir tekme vurdu, demir gapıya. ‘Cayırt’ Ayırdı kapıyı:

“Ulan Samıyasığmaz, Canıcebinde!?”

Dinledi ki, adamlar sivrisinek gibi ‘vızır vızır’ ediyorlar; sesleri çıkmaz olmuş.

“Verin ulan elinizi,” dedi.

“Ya Allah, Bismillah!”

Birer birer tutup çekti çıkardı. Belden aşağıları kızıl kızıl kanıyordu, çamurun içindeydiler. Adamları aldı Demircioğlu, birini bir koltuğuna, öbürünü öbür koltuğuna aldı getirdi Köroğlu’na:

“İşte baba adamların,” dedi.

Köroğlu adamlarını öyle görünce ağladı, kucakladı, bağrına bastı.

“Vurun oğlum Demircioğlu,” dedi; “Taşı taş üstünde bırakmayacaksınız, beşiğindeki varana dek kılıç çalacaksınız,” dedi Köroğlu.

“Allah Allah!” dedi, kılıç kalkan şakırdadı Bağdat’ın içinde. Kelleler, Çona’nın kurtlu inciri gibi tapır tapır dökülmeye başladı.

Şurada senin burada benim, dört gece dört gündüz harbetti. Yedi, sekiz, on yaşındaki çocuklar kanın içine düşse ‘vırg vırg’ boğulacak oldu, bu derece harbedildi. Beşincisi gün bakıverdi ki, Köroğlu kendisinin kayını Deli Hoylu’ya, Şirin Döne’nin kardeşi Deli Hoylu’ya... Bin bir kılıç birden isabet etmiş, Hoylu paramparça olmuş. Kafa bir yanda, gövde bir yanda; paramparça...

“Eyvaaah!” dedi, attan aşağı düştü, saman hararı gibi yuvarlanmaya başladı. Demircioğlu, geri dönüp bakıverdi ki, Köroğlu attan aşağı düşmüş. “Eyvaaah! Babamı vurmuşlar!” dedi, savaşı bıraktı, ileriden geriye döndü, attan aşağı indi, kucakladı Köroğlu’nu. O yanını bu yanını yokladı ki, diken çizdiği bile yok Köroğlu’nda.

“Aman baba, n’oldu?”

Köroğlu biraz sonra ağlayarak ayıktı, Hoylu’nun ölüsünü gösterdi Demircioğlu’na.

Demircioğlu bakıyverdi ki, Hoylu vurulmuş, paramparça olmuş. Hoylu’yu bu durumda gören Demircioğlu’nun savaşmaya takati kalmadı, kılıç elinden yere düştü. Böyle bir günde (...) ağlamaya başladı.

“Oğlum Demircioğlu, harbi paydos et, bir bayrak aç,” dedi Köroğlu.

Ağlayarak Demircioğlu ‘harp paydos’ bayrağı açtı. Savaşa iki taraflı son verildi; meyden temizliği yapılmaya başladı. Köroğlu ağlayarak vardı, kaynının parçalarını topladı, önüne getirdi. Başına oturdu:

“Oğlum Demircioğlu, yanındaki sazımı ver,” dedi. Bu sırada beylerden kimsenin hâli kalmamıştı. Herkes Hoylu’nun başında ağlaşıyordu. O zaman Köroğlu ağlayarak oturdu Hoylu’nun başına, aldı sazı:

(1)

Atlıyı atlıdan seçin
Düşmandan arayı açın
Hoylu’mun kefenin biçin
Hani sizin yoldaşınız

(2)

Hoylu’m ölmüş ne diyelim
Gül sularıyla yuyalım
Hoylum’u mezara koyalım
Gelin ağlaşak Hoylu’ma

(3)

Atlıyı atlaya katın
Düşmanı kovalan tutun
Hoylu’mun tabutun çatın
Hani sizin kardeşiniz

(4)

Soldu bahçemizin gülü
Söylemiyor tatlı dili
Evde bekliyor Mavili
Hani sizin yoldaşınız

(5)

Koç Köroğlu der n’ederiz
Hoylu’mu burda mı koruz

Bacısına neler deriz
Gelin ağlaşak Hoylu'ma

Köroğlu, ağladı ve söyledi; kalktı ağlayarak kaynının mezarını kazdı Demircioğlu'yla birlikte. Hoylu'yu mezarına gömdü:

“Oğlum Demircioğlu, şu beyleri bana topla,” dedi Köroğlu.

Demircioğlu beyleri topladı ki, beylerin savaştıkları durumu kalmamış. Hoylu gittikten sonra kim savaş yapabilir daha? Bütün beyler ağlaşıyor.

“Oğlum Demircioğlu bu aşamadan sonra biz harbedip de harp kazanamayız! Hoylu gittikten sonra... Ne yapalım, kader böyleymiş. Çamlıbel'e kadar kaçalım,” dedi. “Turna teli murna teli, gaz teli, bir şey gözünde kalmadı.”

Ağlayarak bozgun bozgun Çamlıbel'in yolunu ele aldılar.

Şirin Döne'ye bir haber geldi ki...

“Köroğlu turna telinden geliyormuş,” denilince Şirin Döne kızlara haber verdi. Kızlar iki geçeyi, aklı karalı yolun üstüne çıktılar; giyindiler, kuşandılar...

Şirin Döne, kardeşinin nişanlısı Mavili'yi de yanına aldı, giyindi kuşandı; Kızlar Çeşmesi'nin eteğine geldi. Çamlıbel'in altında Kızlar Çeşmesi vardı; çeşmenin oraya vardılar.

Önde Köroğlu, arkasında adamları... Bağdat'tan gelenlerde hiçbir sevinç belirtisi yoktu. Kızlara da bir şey diyen olmadı; sanki onları görmediler; yollarına devam ettiler. Birlikte Çardak Çamlıbel'e vardılar. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Şirin Döne, Köroğlu'nda ve bütün adamlarında bozgun bir hâl olduğunu, bir de gelenler içinde Hoylu'nun olmadığını görünce, ağlayarak söylemeye başladı:

(1)

Aslanların temiz huylu
Hepisi asıllı soylu
Gadan'alam Koç Köroğlu
Kardeş nic'oldu gelmedi

Köroğlu doğruluverdi, şöyle bakıverdi ki ne görsün, Şirin Döne kendine söylüyor. O anda atın başını geri çevirdi, ağlayarak Şirin Döne'ye sazı çekti Köroğlu:

(2)

Delik delik oldu sinem
Nice bir ateşe yanam

Ya ne diyem Şirin Döne'm
Hoylu'm da küstü gelmedi

Bu sırada Hoylu'nun nişanlısı Benli Mavili beliğini saz eyledi:

(3)

Su vermedim altın tasta
Hasiret mi galdım dosta
Aslan Hoylu nerde hasta
Hoylu'm nicoldu gelmedi

Ağlayarak Köroğlu, Mavili'ye döndü yönünü:

(4)

Benden istediniz teli
Çok söyletmen ollum deli
Gösterdiniz müşkül yolu
Hoylu'm da kaldı gelmedi

Şirin Döne aldı o zaman, bacısı ağlayarak:

(5)

Evvelde bahtım karalı
Küçükten başım belalı
Yoksa ağar mı yaralı
Kardeş nic'oldu gelmedi

Ağlayarak Köroğlu aldı:

(6)

Merhem sürem yarasına
Karşı koyam belasına
Dönemedi sılasına
Hoylu'm da kaldı gelmedi

Mavili aldı ağlayarak, nişanlısı:

(7)

Tepeledin Bağdat Mısır
Affeyle eyledim kusur

Yoksa verdiniz mi esir
Hoylu'm nicoldu gelmedi

Ağlayarak Köroğlu aldı:

(8)

Aman kızlar gam yemezdım
Düşman kaygısın demezdım
Esirde adam koymazdım
Hoylu'm da kaldı gelmedi

Şirin Döne ağlayarak küçük kardeşine yönünü döndü, Abbas'a:

(9)

Söleyin Abbas'a gelsin
Kardeşin haberin versin
Canım ona kurban olsun
Kardeş nic'oldu gelmedi

Dayanamadı o zaman Köroğlu, aldı ağlayarak:

(10)

N'olsam Koç Köroğlu n'olsam
Hoylu'mu düşümde görsem
N'ola orda ben de ölsem
Hoylu'm da öldü gelmedi

Dedi, atın ayağının dibine yığıldı, ağladı. Şirin Döne bir yana yıkıldı, Mavili öbür yana. Kızlar geldiler ağlaşarak, Şirin Döne'yle Mavili'nin koltuğuna girdiler, odasına götürdüler. Beyler geldiler, Köroğlu'nun koltuğuna girdiler, odasına götürdüler.

* * *

ÂŞIK MAHMUT DİLİYLE 'DURNA TELİ'

Goç Köroğlu, efendime söyleniim, Gürcistan'a getti. Üç dene kız oradan aldı, üç dene şuradan aldı, efendime söyleniim, Çardak Çamlıbel'e geldi. "Gırk davıl gırk zurna gelsin, toy düğünler çalınsın. Otuz dokuzuncu

gün bitip de kırkinci gün olunca ben Döne'yinen gelin güvea olacam; beağleri de bennen beraber gelin güvey ederim," dedi.

On iki bölükbaşı, gırt gabadayıları topladı; kırk davıl kırk zurna geldi, toy düğünler guruldu. Gıl ipden guşaklı, şakşakı buçaklı yeyip içip, çalıp çağırıp oynamaya başladılar. Otuz sekiz gün devam eddi, otuz dokuzuncusu gün, o gün dibi zikli beli bükrü, götü sikli, şibidik papıçlı bir garı varıdı. (Gurban olduğun Allah)⁽⁶⁸⁾ zabahına çıkmayasica, o da papışları geydi, elinde deynek yangal yungal, kızların odasına geldi de gördüğüne ne baksıng kızların her birisi bir yerden elbiseyi geymişkine (kızların içinde hele ...) Ağa'nın güccük gızı Gül Yesemen, Eyvaz'ing nışannısı (...) kızların içinde löküş gimi parıyo.

"Ooo! Gızım, düğünüğüz de hayarrı olsun, elbisengiz de hayarrı olsun. Pek yakışmış bu elbiseler size ya!"

Garı, (dasırgamaya) başladı.

"Ne var ebe?"

"Her şeyingiz tamam da, kele gızıım, gadasını aldığım, belığıne gurban olduğum yavrılarım, sizin bir şeyingiz nuksan!"

"Neemiş?"

"Durna teli olsa da onu da dagsangız, beş misli gözelsengiz on beş misli güzel olurdunguz," dedi.

"Neyimiş ebe bu durna teli?"

"Ee! Kele gızım bana mı söylüyosunguz? Goskoca gayınbabanız Köroğlu ola da, sizi durna telisiz gelin ede! Gidin Köroğlu'na söyleng," dedi; "Sizi nasıl getirdiyise, durna telini de öyle getirsing. Her biringizden kimingizi dalavereynen, kimingizi dubarayınan nasıl getirdiyise öyle getirsing," dedi. "Sizin kimingiz beağ gızı, kimingiz paşa gızı, sizi nasıl getirdiyise durna telini de öyle getirir."

Gül Yesemen, canı yeyniydi. Beş daggada Eyvaz'a vardı. (...) O zamana kadar Eyvaz'ın canı sıkıldı:

"Get, Allah belanğı versing senin," dedi. "Dar zamanda geldin de bir de durna teli mi icad ediyosun başımıza. Durna telining adı batsın," dedi.

Gızlar birbirinin gözünün içine baktılar. Hoylu'nun nışannısı Mavılı'ynan Eyvaz'ın nışannısı Gül Yesemen punganın başında karşılaştılar.

Mavılı dedi ki:

"Kele bacım, oldu olacak ne olursa olsun," dedi, "Ben durna telini Köroğlu'ndan isterim; durna teli ne ise o da gelsing," dedi.

(68) Çözülemeye çalıştığımız kaydın kötü ve eksik oluşu nedeniyle, bütün çabalarımıza karşın anlaşılamayan yerleri ayrıç içinde üç noktayla (...) belirttik; tam anlaşılammakla birlikte ne dendiğini tahmin ettiğimiz yerleri de yine ayrıç içine alarak belirtmeye çalıştık.

Sirtına bir mavı elbise geydi, beriden öte vardı Köroğlu'nun odasına:
Tat tak!

Odasında yatıyordu Köroğlu.

Köroğlu gördü kü Mavılı.

“Ne var gızım,” dedi.

“Sen, koskoca Köroğlu olasan da, bizi durna telisiz gelin edesin! Biz durna telisiz gelin olmuyok, durna teli getireceğin,” dedi.

“Peki gızım, sen get, hemen şimdi getiririm durna telini,” dedi ama Mavılı dışarı çıkınca Köroğlu'nun goca bıyıkları kulağının arkasına â-rı ‘küt’ diye düştü. Köroğlu'nun bıyığı, Alevi bıyığı gimiydi (...).

Dışarı çıkdı:

“Eeeyyy! Düğün paydos!”

Abdallar davılı, zurnayı kездiler.

Eyvaz ağzı aşşa üç gün yatardı yemeden içmeden (gızdığı, küsdüğü zaman).

Eyvaz, güzel Eyvaz:

“Seni anasını saddığımın gafası büyük dölü, dedi; gendiynen bizi gelin güvea edmeyecek dürzü,” dedi; (sonra) gapıyı arkadan ‘larg’ kitledi, (vardı) ağzı aşşa gapandı yaddı.

(Oradakilere de):

“Babam gelse (onun) başını keserim,” dedi.

Köroğlu, (odasından goca saraya) çığdı:

“Eeeyyy! On iki bölükbaşı, kırk kabadayılar! Geling buraya,” dedi.

On iki bölükbaşı, kırk kabadayılar geldiler.

Köroğlu (bölükbaşılara, kabadayılara) şöyle bir göz gezdirdikine Güzel Eyvaz heç yok içlerinde. (Eyvaz olmadı mı üç dagga duramazdı Köroğlu...):

“Hanı oğlum Demircioğlu, Eyvaz nêrde?”

“Valla Eyvaz küsdü baba, geddi!”

“Hadi oğlum Demircioğlu, getir şu Eyvaz'ı.”

Demircioğlu geddi getiremedi, Köse Kenan geddi, getiremedi; Gapıyasığmaz, Gemalmaz, Güdümen, Samıyasığmaz, Deli Ahmet (geddiler); ne gadar (ileri gelen) varsa getti, Eyvaz'ı getiremedi.

Eyvaz gelmeyince Köroğlu'nun burnunu dutsan canı çıkıcı.

“Aman Döne! Gulun gurbanın oluyum, sen var getir şu Eyvaz'ı.”

Köroğlu aldı sazı diynen sözü, bakalım Köroğlu orda ne söyledi, beağler burda ne diğnedi:

(Dinlemekte olanlardan, “Dilinge sağık aşık,” diyenler oluyor.)

(1)⁽⁶⁹⁾

Evyaz'ı göndersem tele
(*Evyaz'ı göndersem tele*)⁽⁷⁰⁾
Üç beş atlıyınan bile
Deağnerim ki Eyvaz gele
Kim geder durna teline
(*Deağnerim ki Eyvaz gele*
Kim geder durna teline)

(2)

Aslannarım temiz soylu
(*Aslannarım temiz soylu*)
Hepisi de uzun boylu
Sana diyom (da) Deli Hoylu
Kim geder durna teline
(*Sana diyom Deli Hoylu*
Kim geder durna teline)

(3)

Çile çekerim bir zaman
(*Çile de çekerim bir zaman*)
Sefa sürerim her zaman
Sanga diyom Köse Kenan
Kim geder durna teline
(*Sanga diyom da Köse Kenan*
Kim geder durna teline)

(4)

Evelden çekerim cefa
(*Evelden çekerim cefa*)
Sonunda sürerim sefa
Sana diyom Beağ Mustafa
Kim geder durna teline
(*Sana diyom da Beağ Mustafa*
Kim geder durna teline)

(5)

(69) Karşılaştırma kolaylığı sağlamak amacıyla hem şiirleri (I, II... gibi) hem de dörtlükleri (1, 2... gibi) ayraç içine alınmış sıra sayısıyla belirttik. (Devamı: 209. sayfada)

(70) Türküler okunurken, türkü okuma tarzının gereği olarak Âşık Mahmut'un yinelediği yerleri ve süsleme amacıyla yaptığı eklemeleri ayraç içinde ve eğik biçimde yazdık.

Evelden çekerim çile
(*Evelden çekerim çile de*)
Başımıza geldi bela
Ben Eyvaz'ı salmam tele
Kim geder durna teline
(*Ben Eyvaz'ı salmam tele*
Kim geder durna teline)

(6)

Garıdan alıng şavırı
(*Garıdan alıng şavırı*)
Varıng öldürüing gavırı
Tel isdedi bizden Mavılı
Kim geder durna teline
(*Tel isdedi bizden Mavılı*
Kim geder durna teline)

(69) Devamı:

(4)

Evveli çekerim cefa
Sonunda sürerim sefa
Demircioğlu, Bey Musatafa
Kim geder durna teline

(5)

Evveli çekerim zahmet
Başımıza gelsin devlet
Sana diyom Deli Ahmet,
Kim geder durna teline

(6)

Bu kızları kandıramam
Beyleri de durduramam
Ben Ayvaz'ı gönderemem
Kim getsin durna teline

(7)

Köroğlu kande perede
Hepin sayamam sırada
Kahramanlar hep burada
Kim getsin durna teline

(7)

Goç Köroğlu'm düştüm derde
(Goç Köroğlu'm düştüm derde)
Hepingiz sayılmaz sırada
Aslannarım (da) hep burada
Kim gider durna teline
(Aslannarım hep burada
Kim gider durna teline)

O zamana kadar Samıyasığmaz'ın Canıcebinde:

“Emret baba! Biz giderik,” dediler.

“Sağolun oğlum,” dedi Köroğlu, ağıyarak aşşaya endi. Kucakladı bunları. Gözlerinden öptü:

“Oğlum Samıyasığmaz!”

“Buyur baba!”

(69) Devamı: AYRICA: ‘Köroğlu’nun Bağdat Seferi’ ya da daha çok bilinen adıyla ‘DURNA TELİ’ adlı türkölü halk öyküsünü, Âşık Mahmut’tan başka yöre âşıkları da çalıp söylemiştir. Biz bu çalışmamızda hem Düziçili başka âşıkların söyledikleriyle karşılaştırma yapılabilmesi olanağı vermek hem bu arada ayrımların ve ayrıntıların görülebilmesini sağlamak amacıyla Düziçili öbür âşıkların dilindeki ‘Durna Teli’ şiirlerine de yer vereceğiz; dipnotlarda...

* Bunlardan biri ‘Çukurova Folkloru İçin SEKSEN KAPIYA DOKSAN DEĞNEK ÇALMAK’ (Bekir İşlek, Çatı y. 1. b. Ocak 2012 İstanbul) adlı kitapta (445. sayfada) yer alan, Düziçili Âşık Karayiğit Osman’nın anlattığı ‘Turna Teli’ndeki şiirlerdir. ‘Kim gider turna teline’ kavuştaklı bu ilk şiirin Âşık Karayiğit Osman’dan derlenmiş biçimi, bazı dize sonları ve dörtlüklerin son iki dizesi yinelenerek, şöyle:

(1)

Ayvaz’ı göndersem tele
Beş on atlı yanında bile
Çok beklerik Ayvaz gele
Kim gitsin turna teline

(2)

Hepiniz de sağlı sollu
Hepiniz de ağalı beyli
Sana derim Demircioğlu
Kim gitsin turna teline

(3)

Aslanlarım saray dibinde
Koç yiğitler sığmaz kabında
Kurban olam Canıcebinde
Kimi gitsin turna teline

“Oğlum, get sor bakılım sor Mavılı’ya, şu durna teli nasıl bir şeymiş,” dedi.

“Olur baba! Hemen!”

Samıyasığmaz vardı:

“Mavılı!” diye çağardı.

“Buyur ağa, ne oldu?”

“Çık dışarı!”

Dışarı çıktı:

“Buyur ağa?”

“Gız Allah belangı versing,” dedi, “Sen bir durna teli icad etmişsin, bu durna teli nasıl olur, nerde olur?”

“E, gadasını aldığım, ben icad edmedim durna telini!”

“Ya?”

“Felan mahalleden gelen goca garı söyledi. Durna telini ondan duydum!”

“Çağaring goca garıyı banga (...) Efendime söyleniyim...”

“Samıyasığmaz geldi, seni istiyolar ebe!”

“İhl!”

(...) Samıyasığmaz geldi (...)

Garının arkası belediye semeri gimi ‘gıb cad, gıb cad’ edmeye başladı.

Garı geldi Samıyasığmaz’ın yanına (...):

“Ne diyon gadasını aldığım oğlum,” dedi.

“Bre ebe, saçının telini sevdiğim, sen bir durna teli icad edmişsing; bu durna teli nasıl olur, nerde olur; bunun yerini söyle.”

“Ee, gadasını aldığım, durna telinin lafı mı olur; ben de bişe diyo belliyodum. Ondan golay ne var?!”

“Golayı neymiş ebe?”

“Aha, durna teli Bağdat’da dedi. Top top satallar. Bir metelik, iki metelik verding mi beş top, on top veriller, alıng, beri yanına geling gedeng,” dedi, “Ondan kolay ne var!”

O zamana gadar Samıyasığmaz’ın canı sıkıldı:

“De he! Ecdadını sittigimin osuruklu garısı, dedi; dünya gırıldı da sen mi galdın, şu dar zamanda başımıza durna teli icad edecek!”

Garının hıgırtlağına basdı başbarnağını (...). Garının gözleri palıt gımı ‘pürtede’ dışına çıgdı. Gözleri garının dışına çıgdı (...)

Samıyasığmaz Köroğlu’nun yanına geldi.

“Ne yapting oğlum Samıyasığmaz,” dedi Köroğlu.

“Ne yapayım Baba, felen mahalleden bir goca garı gelmiş de o icad edmiş durna telini. Durna teli de Bağdat’daymış.”

“Eee?”

“Goca garı da şakaya dayanamadı, dutuyuverdimidi ‘hırtada’ canı çıktı, aşşakı mahalleye getti baba. Durna teli de Bağdad’dayımış,” dedi.

“Elinge sağlık oğlum,” dedi. “Durna teli de Bağdad’dayımış, elinge sağlık... Birer heağbe altın atıng terkingize, dedi; atlaringızı yorung,” dedi; yolda yolagda, handa hamamda gayfede, çarşıda bazarda eağlenmeng, alıng getiring,” dedi.

“Olur, baba!”

Samıyasığmaz’ınan Canıcebinde atlarını gördüler, azzıklarını aldılar, atlaring arpasını aldılar, alabildikleri gadar heağbeynen altın addılar terkisine.

“Allısmarladık babacığım,” dediler; ellerini öptüler.

“Uğurlar olsun oğlum.”

Köroğlu ağılıyarak gözlerinden öptü onları.

“Haydi size hayarlı işler,” dedi, yolcu eyledi...

Şura senin, şurda benim; dere depe düz geddiler; adamlar, şindi Çamlıbel’len Bağdad’ın arasını heseb et o günün behrindeki günnerde.

Şindi, atların arpası galmadı, gendilering azzığı galmadı; acından susundan gımıldar halları galmadı, adım atacak halları galmadı. Para çok, para ağza atılıp yenmez. İçecek su dahi bulamıyolar. Şurda sening, burda benim (...) dilde tez, zamanda geç, ne halınan vara vara vardılar Bağdad’a. Atları hana çekdiler, arpa saman neyise aldılar dagdılar atlaring başına. “Biz de gayfeye varalım, yorgun gayfesi içelim; durna telini kimse duymadan alag, geri döneg,” dediler. Gayfeye vardılar, birer gayfe söylediler (...) Gayfelerini içerkene yetmiş seksen yaşında bir adam varıdı, (...) zabahına çıkmayasıca, o da vahdında bezirgenlik yapıydı da Köroğlu’nun Çamlıbel’inden kaç sefer geldi geçdiydi. Köroğlu’nun kaç dene adamı varısa ismi özerine teker teker bilirdi. Efendime söyleniyim, (bu adam) eli basdonnu, başı keçeli gayfeye vardıkine, Samıyasığmaz’ınan Canıcebinde gayfe içiyo.

“Hıh!”

Üç etek zubununun birini beline sokdu, efendime söyleniyim, başında keçe, elinde basdon, ayanda papıç (seyirtti):

“Ammanın, Bağdad’ın şehri yandı ha, duduşdu ha, amanın can gurtaran, yok mu gurtaran!” diye bağarmaya başladı.

O sırada Bağdad şehrinin gralı oradan gediyo; gavır, ‘taaarpadan’ düşdü.

“Ulan bu ne hekmet!”

Sağı solu deağnedi ki yanan, tüten bişe yok. Gavırı çaardı:

“Gel ulan bura!”

Gavır geldi şöyle.

“Allah belengi versing ulan.⁽⁷¹⁾ Benden yüksekde kimse yok,” dedi.
“Bağdad şehri yanıyo diye bar bar bağıryon, yanan yok!” dedi.

“Aman efendim, yanmadı,” dedi gavır.

“Ya?”

“Falanca gayfeye Köroğlu’nun iki adamı geldi. Biri Samıyasığmaz, biri Canıcebinde diye.”

“Deme ulan?!”

“Vallaha böyle efendim. Haberi olmadan gayfeyi çeviddirip yakalaya-bildingse yakalading, yakalayamazsang Bağdad’ın daşını daş üsdünde goymaz bunlar,” dedi.

Gral o zamana gadar asgerine habar saldı el altından. Gayfeyi çeviriverdiler, muhasara altına aldılar. İkisini de gısgıvrak yakaladılar.

“Sür!”

Zorunan eleddiler, bir de yeraltı zındanları varkine göz gözü görmüyo; sade çamrak, balçık, pislik... “Köroğlu sizi gurtarabiliyorsa gurtarsing,” dediler.

* * *

Biz gelelim Çamlıbel’e. Köroğlu, rüyasında, tele geden beğlerinin zındana atıldığını gördü.

Köroğlu uyandıkine ne gurtardığı var, ne gurtaraca var.

“Eyvah!” dedi Köroğlu o zaman, acıdı. Yukardan sazını endirdi; düzen verdi, çalmaya başladı. Amma sazıng sesiynen herkes uyandıkine Köroğlu saz çalıyo.

Dur bakalım Köroğlu ne söyleyici, buradaki arkadaşlar ne dinleyici:

(1)

Geceki gördüğüm gara düşleri (hele düşleri)
Akıddım gözümünden (de beyler) gannı yaşları
Daş üsdünde galmasing Bağdad daşları (hele daşları)
Tele geden beğlerimiz gelmedi (beğler gelmedi)
Daş üsdünde galmasing Bağdad daşları (hele daşları)
Tele geden beğlerimiz gelmedi (beğler gelmedi)

(2)

İk’adam gönderdim Bağdad eline (hele eline)
Aslannarım (da) galkan dagsing goluna (hele goluna)

(71) Çözümlemesini yaptığımız kaydın burasında birkaç dakikalık kopukluk var. Söz konusu boşluk ve ‘Tele giden aslanlarım gelmedi’ kavuştaklı 3 dörtlük, başka bir kayıttan yararlanan Sn. Bekir İşlek’ten geldi.

Gızıl gan dökerim Bağdad yoluna (Bağdad yoluna)
Tele geden aslannarım gelmedi, (beağler gelmedi)
Gızıl gan dökerim Bağdad yoluna (Bağdad yoluna)
Tele geden aslannarım gelmedi, (beağler gelmedi)

(3)

Aslannarı bir zındana goymuşlar (hele koymuşlar)
Arkasından (da) donlarını soymuşlar (hele soymuşlar)
Sizi kim gurtarır(sa) gelsing demişler (gelsing demişler)
Tele geden aslannarım gelmedi (beağler gelmedi)
Sizi kim gurtarır(sa) gelsing demişler (gelsing demişler)
Tele geden aslannarım gelmedi (beağler gelmedi)⁽⁷²⁾

(Köroğlu'nun bu türküsü üzerine) Gıl ipden guşaklı, şakşakı buçaklı
(herkes toplandı).

(...)

“Durmang bre!”

(72) Bu şiirin, a.g.e. ‘SEKSEN KAPIYA DOKSAN DEĞNEK ÇALMAK’ın 452. sayfasında, Âşık Karayığit Osman’dan alınan biçimi, bazı dizelerin sonları ve dörtlüklerin son iki dizesi yinelenerek şöyle (Bekir İşlek arşivi):

(1)

Geceki gördüğüm düşler
Gözümden akıyor yaşlar
Gelmedi giden kardeşler
Tele giden aslanlarım gelmedi

(2)

Aslanlarımı tutmuşlar
Tutmuş zindana atmışlar
Kim alır görek demişler
Tele giden beylerimiz gelmedi

(3)

Köroğlu’yum kime n’ettim
Aslanlarım(ı) tehlikeye attım
Kalan benim işim bitti
Tele giden beyler gelmedi

*Aynı şiir, Tus Mustafa (Âşık Mustafa Çabuk) okuyuşunda; bazı dize sonları ve dörtlüklerin son iki dizesi yinelenerek şöyledir (Bekir İşlek arşivinden):

Herkeş iştımaya geşdi, gılıç galkan guşandı, (...) harbiyesine.
Köroğlu bagdı, gonturol eddikine Güzel Eyvaz yok daha meydanda. O zaman Köroğlu acıştı:
“Oğlum Köse Kenan,” dedi.
“Buyur baba!”
“Get şu Eyvaz’a, söyle pezevenge,” dedi; “Kalkıyosa kalksın, kalkmıyosa depesine bir güroz vur, beynining gapanı daat,” dedi.
“Şindi efendim.”
Köse Kenan beriden öte vardıkına Eyvaz yatıyo ağzı aşşa, gapı gapalı:
“Ulan, Eyvaz!”
“Ne var?”
“Öllüyün gara gara körü var,” dedi. “Afedersin, eşşeg’oğlu eşşeg, pezevenge. Herkes harbe gediyo. Samıyasığmaz’ınan Canıcebinde Bağdat’a durna teline geddiydi, onu da mapıs etmişler, zındana admışlar, babam ruyasında görmüş. Sen garı mı ne yatıyon; sen garı mısing, avrat mısing? Sen, avrat mısing, garı mısing da burada yatıyong?”

(72) Devamı:

(1)

Bu gece gördüğüm kara düşleri
Gözümde akıttım ganlı yaşları
Taş üstünde kalmaz Bağdat taşları
Tele geden beylerimiz gelmedi

(2)

Yol deaniyor aslanların gözleri
Aklımdan çıkmıyor şirin sözleri
Yansın koca Bağdat, Mısır özləri
Tele geden beylerimiz gelmedi

(3)

Aslanları da zindana koydular
Arkasından elbisesin soydular
Sizi kim kurtarır gelsin dediler
Tele geden beylerimiz gelmedi

(4)

Diyor Koç Köroğlu’m atlar görülsün
Zaman kaybetmeden yola çıkılsın
Bağdat’ın içine ataş yakılsın
Tele geden beylerimiz gelmedi

“Valla dayı, şindiye gadar asla öyle bişeyden habarım yok,” dedi Eyvaz. Yıldırım gimi fırladı; kılıç gınsız, Eyvaz dınsız, efendime söyleniyim, beriden öte vardı, efendime söyleniyim, altın simden yapılmış gözel elbisesini geydi, madalyasını dakındı, altın küpe gulakda, yüzünün nıkabını sıyırdı ki, efendime söyleniyim, Eyvaz geceyinen böyle ay gimi parlardı. Hemen Köroğlu’nun atını çekdi bineğ daşına:

“Buyur baba! Emret,” dedi.

Köroğlu bindi, Eyvaz yanında, bütün beağler sıra takıbyınan çağlasın şindi bunlar Mısır’a aşşa.

“Sür!”

Şurda sening, burda benim, dilde tez zamanda geç, uzatmıyalım, günnerin birinde süre süre Bağdad şehrine vardılar amma, yaklaştılar, üç dörd dönüm galdı galmadı, burayınan asvat gadar galdı galmadı.

Demircioğlu şindiki başbakan yerindeydi, gafla başıydı:

“Baba,” dedi.

“Buyur oğlum,” dedi Goç Köroğlu.

“Baba, şindi biz bu Bağdad şehrini yagdıg yıkdıg, harbeddig, intikam mı almış olacaag,” dedi.

“Ya?”

“Siz durung burada. Şindi adamları bulmanın çaresi, Samıyasığmaz’ının Caniebinde’yi bulmanın çaresi, doğrudan doğruya harbedersek biz bu adamları bulamayık. Siz burada bekleng, ben bu adamları bir arama yapıyım,” dedi.

“Olur oğlum, sağol,” dedi Köroğlu, emir verdi, yükler yıkıldı, çadırlar guruldu ik’açeli. Çay gayfe, kağıt tütün kef bütün. Herkes istirahat geçti, gayrı zabaha garşı, horuzlar ötüyü: ‘Dü dü dü düüüü!’ çağrıyı, vakit da şafak söküyor gayrı. Kagdı Bağdad’ın gavırrarı efendime söyleniyim, kimi fırını ataşladı ekmek çıkaracak, kimi gayfenin yeaning altını yagdıkiine çay çıkaracak. Bu vaziyette...

Demircioğlu addan heç enmedi, doğru sürdü Bağdad’a. Beriden öte vardı kı, vadesi yetik gavıring biri sepedi goluna dagmış, fırına egmeg deyi gediyo. Sepede egmeği alıp işine gedecek. Tabi bizim gimi künde gayfelerde çay içip avaralık yapmaz ya gavır...

Demircioğlu gavırı görür görmez hemen atını mahmızladı geri arkadan, beriden öte vardı, efendime söyleniyim, gavırın boynunun kökünden duddu emme bok torbasını galdırdı gavırı elinin birinen emme... Gavır patırdamaya durdu böyle.

“Çok patırdama! Ecdadını sittimin gavırı! Yere vurunca bin batman bokungu çıkarırım vallah billah sening,” dedi Demircioğlu:

“Burda zındanda Köroğlu’nun iki dene adamı varımış, onları banga g sderdinse g sderding, g sdermedingse ecdadingi sitterim, sıkınca suyungu çıkarırım sening,” dedi boynunung damarına basdı barna larıyla emme gavırın solu u çıkmaz oldu:

“Ha ha! Ha ha!”

Bo ulmaya başladı.

Gavırı yere çaldı Demircioğlu, addan aşşa sı ıradı endi. Yumrunan, zumzunan, depinen d varek gavırı   ng ne gaddı:

“Hayt!”

şurda sening burada benim süre süre zındanın  apısına vardılar kı, Hımayış denilen baş pehlivan gavır, dering uykuya yatmış böyle.

“Aha efendim,” dedi zındanın  apısına gelince gavır.

Demircioğlu bagdıkına zındanın bir tarafında esik bir yer var.

Sakin, ben bu gavırı pittırırsam ben dedi, geder her tarafa habar verir, galleşlik yapar dedi, her tarafı huylandırır dedi, fırsat eldeyiken bu gavırı  a ırmıyayım dedi, sittir et dedi. Ganadından dutuverdi gavırı, abdalların davıl gıvradıp da şaba eddi i gimi gıvradıp gıvradıp da yallah deyip yere vurursa, irgin yumurtamı varıp da gavır takılarsa gavır, ‘tıraaaak’. Hasan-bea li basdı ı gımı yapıştırırsa korsa!  ncir belbeni gımı muhacir sıva ı gımı dümdüz eyledi.

O zamana  adar Hımayış denen gavır uyandı, Demircioğlu gelmiş de-yince:

“Ulan seni eceling mi getirdi,” deyip  ılı  çekip Demircioğlu’na yallah deyip  ılıcı atarsa...

Harp başladı.

Demircioğlu goca g rzt   ılıca verdi,  ılı  gürze dea dı, ‘ at’  ılı   ırıldı, gürz boşda çaldı. O zamana  adar Demircioğlu:

“Ecdadını sitti imin gavırı, seni banga sayıyınan mı verdiler,” dedi de goca kellesine yallah bir gürz vurursa, gavırın kellesi yirgin yumurtamı tuz gumu da ıldı,  am  ırı ımı devrildi,  am gımı devrildi.

“Ya Allah, ya Bismillah!” dedi Demircioğlu, zındanın  apısına bir depik vurdu, demir  apıya. ‘ ayırt’ Ayırdı  apıyı:

“Ulan Samıyası maz, Canıcebinde!?”

Di nedi ki, adamlar sıvrisine  gimi ‘vizir vizir’ ediyor, sesleri çıkmaz olmuş.

“Vering ulan elingizi,” dedi.

“Ya Allah, Bismillah!”

Birer dene duddu,  egdi çıkardı. Burdan aşşası  ızıl  ızıl kanıyor,  amıring içinde... Adamları, efendime söyleniyim, aldı Demircioğlu, birer tene  oltu una aldı, getirdi Köroğlu’na:

“Aha baba, adamların,” dedi.

Köroğlu o zaman adamları o vaziyette görünce ağladı, gucagladı, bağrına basdı.

“Vurung oğlum Demircioğlu!” dedi, daşı daş üstünde bırakmayacağ-sınız, beşigdeane varanaça kılıç çalacagsınız,” dedi Köroğlu.

“Allah Allah!” dedi, gılıç galkan şakırdadı Bağdad’ın içine amma Çona’nın gurtlu incirimi kelleler tapır tapır dökülmeye başladı.⁽⁷³⁾

Şurda sening burda benim, efendime söyleniyim, dört gece dört gündüz harb eddi. Yedi sekiz on yaşında çocuklar ganın içine düşse ‘vırg vırg’ boğulacak oldu, bu derece harb edildi. Beşincisi gün bakıverdikine Köroğlu, gendinin gayını Deli Hoylu’ya, Şirin Döne’nin gardaşa Deli Hoylu’ya bin bir gılıç birden isabet etmiş, Hoylu param parça olmuş. Gafa bir tarafta, gövde bir tarafdı, param parça etmiş.

“Eyvaaah!” dedi, atdan aşşa caarkadan düşdü, saman hararımı yuvalanmaya başladı.

Demircioğlu arka tarafını deağneyiverdikine Köroğlu atdan aşşa düşmüş. “Eyvaaah! Babamı vurmuşlar!” dedi, harbi tergedi irelden geriye döndü, atdan aşşa endi, gucakladı Köroğlu’nu. O yanını bu yanını yokladı kı, tiken ciziği dahi yok Köroğlu’nun.

“Aman baba, n’oldu?”

Köroğlu birez sora ağlayarak ayagdı, Hoylu’nun ölüsünü gösderdi Demircioğlu’na.

Demircioğlu bakıyverdi ki, Hoylu vurulmuş, paramparça olmuş. Hoylu’yu bu vaziyette gören Demircioğlu’nun harb takadı kalmadı, gılıç elinden taaarpadan yere düşdü. Böyle bir günde (...) efendime söyleniyim, ağlamaya başladı.

“Oğlum Demircioğlu, harbi paydos eyle bir bayrak aç,” dedi Köroğlu.

Ağlıyarak Demircioğlu ‘harb paydos’ bayrağı açdı. İki taraflı harb kesildi. Meyden temizliği yapılmaya başladı.

Köroğlu ağlıyarak vardı, gayanının parçalarını topladı, paramparça böyle, öngüne getirdi. Başına oturdu:

(73) “Durna Teli”nin başka anlatımlarından anlaşılıyor ki ‘savaş’ın betimlendiği bu kesimde, biraz anlatı ve en azından birkaç dörtlükten oluşan bir bölüm daha olmalı. Bunu, Bekir İşlek arşivindeki Tus Mustafa (Âşık Mustafa Çabuk)’dan yapılan kayıttan anlıyoruz. Orada, kısa bir anlatı ve bir dörtlük daha var; şöyle:

“Savaş üç gün üç gece sürdü. Bir ara Köroğlu baktı ki Demircioğlu, bir yerde durakladı. Hemen Demircioğlu’nun yanına gitti. Demircioğlu’na söyledi, bakalım ne söyledi:

Haydi Demircioğlu’m ne durdun orda

Tembihe hacet mi mert oğlu merde

Hoylu Bey düşürdü beni bu derde

Allah’anı seven çalsın kılıcı”

“Oğlum Demircioğlu, yaningda sazımı veriver,” dedi. Fakat beağlerin, kimsenin hali yok, herkes ağlaşıyo Hoylu’nun başında. O zaman ağlıyarak oturdu Hoylu’nun başına, aldı sazı:

(1)

Adlıyı adlıdan seçing
(Adlıyı adlıdan seçing)
Duşmandan arayı açing
Hoylu’mun kefinin biçing
Hani sizing yoldaşingız
(Hoylu’mun kefinin biçing
Hani sizing yoldaşingız)

(2)

Hoylu’m ölmüş ne diyelim
(Hoylu’m ölmüş ne diyelim)
Gullep suyuynan yuyalım
Hoylum’u mezere guyalım
Geling ağlaşag Hoylu’ma
(Hoylu’mu mezere guyalım
Geling ağlaşag Hoylu’ma)

(3)

Adlıyı adlaya gating
(Adlıyı adlaya gating)
Duşmanı guvalang dudung
Hoylu’mun tabudun çatıng
Hani sizing gardaşingız
(Hoylu’mun tabudun çatıng
Hani sizing gardaşingız)

(4)

Soldu (da) bahçamızing gülü
(Soldu da bahçamızing gülü)
Söylemiyo dadlı dili
Evde bekliyo Mavılı
Hani sizing yoldaşingız
(Evde bekliyo Mavılı
Hani sizing yoldaşingız)

(5)

Goç Köroğlu der niderik
(*Goç Köroğlu der niderik*)
Hoylu'mu burda mı goruk
Bacısına neler derik
Geling ağlaşak Hoylu'ma
(*Gül Döne'me neler derik*
Geling ağlaşak Hoylu'ma)(74)

Köroğlu, ağladı ve söyledi; kagdı ağlıyarak gayanının mezerini gazdı Demircioğlu'yla beraber, efendime söyleniyim, Hoylu'yu mezere kömdü:

“Oğlum Demircioğlu, şu beağleri banga topla,” dedi Köroğlu.

Demircioğlu beağleri topladıkine, beağlerin harbedecek durumu galmamış. Hoylu geddigden sora kim harbedebelir daha?

Bütün beağler ağlaşıyor.

“Oğlum Demircioğlu şinden sora biz harbedip de harb gazanamak.”

Hoylu geddikden sonra... “Ne yapalım, gader böylemiş. Çamlıbel'e gadar gaçalım,” dedi. Durna teli murna teli, gaz teli, bişe gözünde galmadı.

Ağlıyarak bozgun bozgun Çamlıbel'in yolunu ele aldılar.

Şirin Döne'ye bir habar geldikine...

(74) A.g.e. 'SEKSEN KAPIYA DOKSAN DEĞNEK ÇALMAK'ın 455. sayfasında bu ağıt, bazı dize uçları ve dörtlüklerin son iki dizesi yinelenerek şöyledir:

(1)

Athıyı atlıdan seçin
Düşmanla arayı açın
Hoylu'nun kefenin biçin
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

(2)

Bağdat düşman oldu bana
Ölüm geldi tatlı can
Ünüm gider her yana
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

(3)

Köroğlu'yum aldı hüznü
Gayri gülmez benim yüzüm
Hoylu'ma mezar kazın
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

“Köroğlu durna telinden geliyomuş,” diyince Şirin Döne kızlara habar verdi. Gızlar ikaçelediği ağılı garalı yolung üstüne çıgdılar; efendime söyleniyim; geyindiler, guşandılar...

Şirin Döne, gardaşının nışannısı Mavılı’yı da yanına aldı, geyindi guşandı; efendime söyleniyim; Gızlar Çeşmesi’ning eteağına geldi. Çamlıbel’in altında Gızlar Çeşmesi varıdı.

(79) Devamı:

* Aynı şiir, Tus Mustafa’dan yapılan kayıtta, bazı dizelerin sonları ve dörtlüklerin son iki dizesi yinelenerek şöyle (Bekir İşlek arşivinden):

(1)

Atlıyı atlıdan seçin
Düşmanla arayı açın
Hoylu’nun kefenin biçin
Hani sizin gardaşınız

(2)

Soldu bahçamızın gülü
Heç söylemez oldu dili
Evde yol bekler Mavili
Hani sizin gardaşınız

(3)

Atlıyı atlıya dizin
Düşman ordusunu bozun
Hoylu’mun mezarın kazın
Hani sizin gardaşınız

(4)

Atlıyı atlıya katın
Salmayın düşmanı tutun
Hoylu’mun tabutun çatın
Hani sizin gardaşınız

(5)

Koç Köroğlu der niderik
Hoylu’yu burada mı koruk
Gül Döne’me biz ne derik
Hani sizin gardaşınız

(1)(75)

Aslannarın temiz huylu
(*Aslannarın temiz huylu*)
Hepisi asıllı soylu
Gadan'alam Goç Köroğlu
Gardaş nic'oldu gelmedi
(*Gadan'alam Goç Köroğlu*
Gardaş nic'oldu gelmedi)

Köroğlu doğruluyuverdi, şöyle bakıyıverdikine ne baksın, Şirin Döne gendine söylüyor. O zamana kadar atın başını geri çevirdi, ağlıyarak Şirin Döne'ye sazı çegdi Köroğlu:

(2)

Delig delig oldu sinem
(*Delig delig oldu sinem*)
Nice bir ateşe yanam
Ya ne deyim (de) Şirin Döne'm
Hoylu'm da küsdü gelmedi
(*Ya ne deyim de Şirin Dönem*
Hoylu'm da küsdü gelmedi)

O zamana kadar ağlıyarak nışannısı Beangli Mavılı belliğini saz eyledi:

(3)

Su vermedim altın tasda
(*Su vermedim altın tasda*)
Hasiret mi galdım (babam) dosda
Aslan Hoylu (da) nerde hasda
Hoylu'm nicoldu gelmedi
(*Aslan Hoylu'm da nerde hasda*
Hoylu'm nicoldu gelmedi)

Ağlıyarak Köroğlu, Mavılı'ya döndü yönünü:

(4)

Benden (de) isdedingiz teli
(*Benden de isdedingiz teli*)

(75) Çözümünü yaptığımız kayıttan anlatının bundan sonrasında eksiklik var. Eksiklik, Âşık Mahmut'tan yapılmış başka kayıtlarla da giderilemedi. Şirin Döne'nin söylediği bu ilk dörtlük için Tus Mustafa(Âşık Mustafa Çabuk)'dan yapılmış kayıttan yararlandık (Bekir İşlek arşivi).

Çok söyletmeng (gızlar) ollum deli
Gösderdingiz (de) müşgül yolu
Hoylu'm da galdı gelmedi
(*Gösderdingiz de müşgül yolu*
Hoylu'm da galdı gelmedi)

Şirin Döne aldı o zaman, bacısı, ağlıyarak:

(5)

Evelden bahdım garalı
(*Evelden bahdım garalı*)
Güccüğden başım belalı
Yongsa ağar mı yaralı
Gardaş nic'oldu gelmedi
(*Yongsa ağar mı yaralı*
Gardaş nic'oldu gelmedi)

Ağlıyarak Köroğlu aldı:

(6)

Merem sürem yarasına
(*Merem sürem yarasına*)
Garşı goyam belasına
Dönemedi (Şirin Döne'm) silasına
Hoylu'm da galdı gelmedi
(*Dönemedi Bengli Döne'm silasına*
Hoylu'm da galdı gelmedi)

Mavılı aldı ağlıyarak, nişannısı:

(7)

Depeleding Bağdad Mısır
(*Depeleding Bağdad Mısır*)
Afeyle (babam) eyledim gusur
Yongsa verdingiz mi yesir
Hoylu'm nicoldu gelmedi
(*Yongsa verdingiz mi yesir*
Hoylu'm nicoldu gelmedi)

Ağlıyarak Köroğlu aldı:

(8)

Aman g zlar gam yemezdim
(*Bire g zlar gam yemezdim*)
Duşman gaygısın demezdim
Yesirde (ben) adam goymazdım
Hoylu'm da galdı gelmedi
(*Yesirde ben adam goymazdım*
Hoylu'm da galdı gelmedi)

O zaman şirin D ne ağlıyarak güccük gardaşına yönünü döndü, Abbas'a:

(9)

S yleying Abbas'a gelsing
(*S yleying Abbas'a gelsing*)
Gardaşıng habarın versing
Canım onga (da) gurban olsun
Gardaş nicoldu gelmedi
(*Canım onga da gurban olsun*
Gardaş nicoldu gelmedi)

Dayanamadı o zaman Köroğlu, aldı ağlıyarak:

(10)

N'olsam (da) Goç Köroğlu n'olsam
(*N'olsam da Goç Köroğlu n'olsam*)
Hoylu'mu düşümde görsem
N'ola orda (Hoylum n'ola) ben de  lsem
Hoylu'm da öldü gelmedi
(*N'ola orda Hoylum n'ola ben de  lsem*
Hoylu'm da öldü gelmedi)(76)

(76) Hoylu'nun ölümüne Ağıt" diye de bilinen bu kısımdaki şiir, a. g. SEKSEN KAPIYA DOKSAN DEğNEK ÇALMAK'ın 456, 457. sayfasında, Aşık Karayığit Osman anlatımında, bazı dizelerin uçları ve dörtlüklerin son iki dizesi yinelenerek şöyledir:

(1)

Söyleyin Abbas'a gelsin
Hoylu'nun haberin versin
Nerde kaldı n'olur desin
Kardeşim n'oldu gelmedi

Dedi, atın dırananın dibine yığıldı ağladı. Şirin Döne bir tarafa yıkıldı, Mavılı bir tarafa. Gızlar geldiler ağlaşarag Şirin Döne'yinen Mavılı'nın goltuna dıkıldılar, odasına götürdüler. Beağler geldiler Köroğlu'nun goltuna dıkıldılar, odasına götürdüler.

* * *

SON SÖZ

Düziçili Âşık Mahmut'un ses kaydından yaptığımız “Beyler Atışması” ve ‘Tülü Mehmet Ağıtı’ndan sonra ‘Turna Teli’ adlı bu üçüncü yazıyla, bizdeki Âşık Mahmut kaydı bitti. Başkalarında, başka kayıtlar var mı, bilmiyorum; dilerim vardır. Birileri de onu / onları yazıya aktararak kalıcılaştırır diye umut ederiz.

Birçok folklorik olgu, halk kültürümüzün unutulmak üzere olan ürünleri arasındadır. Onların, vazgeçilemez değerlerimizden olduğunu bilenler bilir. Tat alınması, yazıya geçirilmesinden de zor olan bu sözel

(76) Devamı:

(2)

Köroğlu'sun gam bilmezdim
Düşmanın canı var demezdim
Esirde adam komazdın
Hoylu'ya n'oldu gelmedi

(3)

Merhem sürmedim yarasına
Karşı koyamadım belasına
Dönemedi sılasına
Kardeşin küstü gelmedi

(4)

Köroğlu'yum gam yemezdim
Düşmanda can var demezdim
Canımı verir adam komazdım
Kardeşin küstü gelmedi

(5)

Tepeledin Bağdat Mısır
Bağışla ben yaptım kusur

Hangi beye verdin esir

Hoylu'ya n'oldu gelmedi

(6)

Su vermedim altın tasta
Hasret mi kaldım dosta
Kurban Hoylu'm çok mu hasta
Nicoldu Hoylum gelmedi

(7)

Köroğlu'yum yandı sinem
Gidem gidem geri dönem
Diyemiyom sana Döne'm
Kardeşin öldü gelmedi

* Aynı karşılıklı ağıtın, Tus Mustafa'dan alınan biçimi, bazı dizelerin sonları ve dörtlüklerin son iki dizesi yinelenerek şöyledir (Bekir İşlek arşivi):

(1/Şirin Döne)

Aslanların temiz huylu
Hepi de asıllı soylu
Gadan'alam Koç Köroğlu
Holu'ya n'oldu gelmedi

ürünlerin özgün sunumlarının, herkesçe kolay bir biçimde anlaşılabilir olduğunu biliyoruz. Her şeyden önce bunun için kişide bilgi ve kültür birikimi olmalı. Bunların unutulup gitmesine gönlümüz razı olmuyor, olmamalı.

Beğeniler, süreç içerisinde değişir, biliyoruz. Beğeni değişmesinin önüne geçilemeyeceği de ortada. Ancak göz ardı edilemez doğal bir gerçeklik var: Söz konusu ‘otantik’ verilerde -başka bir şeyde bulunamayacak ölçüde varsıl- hazlar içkindir.

Okuyucu -bir ölçüde de olsa- bu hazzı sezinlesin diye yaptık açıklamaları, özel sözlüğü. Hiç kuşku yok, o duyguyu duyumsatmaya yönelik ne yapılsa yeterli olmuyor. Örneğin Âşık Mahmut anlatımlarından, gereken tadın alınabilmesi için, sesini doğrudan dinlemek, dahası, halk kültürünün içinde yetişmiş ve yabancılaşmamış olmak gerek.

* * *

(76) Devamı:

(2/Köroğlu)

Kanınan yuğrulmuş minem
Her zaman ataşa yanam
Ben ne'neyim Şirin Döne'm
Hoylu da galdı gelmedi

(3/Şirin Döne)

Şu benim başım belalı
Evvelden bahtım garalı,
Yoksa ağır mı yaralı
Hoylu'ya n'oldu gelmedi

(4/Köroğlu)

Merhem sürsem yarasına
Karşı dursam belasına
Dönemedi sılasına
Hoylu da kaldı gelmedi

(5/Aldı Mavili)

Su vermedim altın tasta
Hasiret mi kaldım dostu
Deli Hoylu nerde hasta
Hoylu'ya n'oldu gelmedi

(6/Köroğlu)

Benden istediniz teli

Söyletmen olurum deli

Gösterdiniz müşkül yolu

Hoylu da kaldı gelmedi

(7/Şirin Döne)

Depeledin Bağdat Mısır
Affeyle işledim kusur
Yoksa verdiniz mi yesir
Hoylu'ya n'oldu gelmedi

(8/Köroğlu)

Koç Köroğlu gam yemezdim
Düşman halinden bilmezdim
Yesirde adam koymazdım
Hoylu da öldü gelmedi

(9/Şirin Döne)

Çağırın Abası gelsin
Gardaşın haberin versin
Benim canım gurban olsun
Köroğlu Hoylu nic'oldu

(10/Köroğlu)

Koç Köroğlu diyor n'olsam
Hoylu'mu düşümde görsem
Ne fayd'eder ben de ölsem
Hoylu da öldü gelmedi

11. BÖLÜM

BEKİR İŞLEK'TEN MUSA TOLU'YA MEKTUP

“Bunlar öyle insanlardı ki, öyküleri ateşi avuçlarında taşıyanların öyküsüydü.”

Prof. Dr. Osman Gökçe

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 5 Şubat 2012

Sevgili Musa,

Görüyorsun ki, Çukurova Folkloru bir derya. Neyse ki yazmaya çalışıyoruz.

Balık da bilir, hâlîk da. Allah da bilir, aman yazalım.

Bileceklerini nereden mi biliyorum.

Hani daha önce ‘taplamak’ deyimini kullanmıştık ya... Şimdi sıkı duracaksın: “Allah bilir amma kulu da taplar.”

Yornuklanarak yazalım. ‘Soluğumuz daşarak’ (Soluğu daşmak= Nefes nefese kalmak) yazmaya gerek yok.

Bir önceki yazım yarım kaldı ‘...çağıl ve saire’. Sen de lığlamışsın hani. ‘Lığlamanın’ argosunu da bilirsin gavır gimi. Biz Tecirlilerin ağzı kızıl, sizinkileri de bozmayalım şimdi.

Bak, bugün Pazar, sabah saat 07:00. Ben şimdi zeytinliğe gitmek zorundayım. Bizim Farsaklıya / Farsaklılara bir mektup yazdım. Onu ekte dosyalayacağım, akşama kadar okur gülersin veya okurken birkaç ‘mesel’ çıkarır yazarsın. Mektubun heykasi şöyle:

Bizim Tecirliler de az aylak profesör, doktor, okuryazar çıkarmamışlar hani. En ‘yozu’ benim kardeş, sağlık olsun.

Neyse efendim, Tecirlili Prof. Dr. Osman Gökçe isminde çelebiden bir ağabey ile tanıştım. Hemi de şair. ‘Döndü Kızlar’ adında bir şiir kitabı yazmış. Buğusu üstünde 2012 Ocak baskılı. Bu kitap için bir tanıtım yazısı yazıp Osman Hocama gönderdim ve bizim Farsakların ‘Tersakan Toros’ adında bir dergisi var. Belki orada yayınlar. Biz hamlemizi yapıp, bahtımızı deneyelim dedim.

Sevinmiş garip, bana bir cevap yazmış. Mealen, “Biz Tecirliler hemi Dede Korkut’uz, hemi de Karacaoğlan’ız,” demeye çalışıyor. Hocayı uyardım. Dede Korkut neyse de, aman Karacaoğlan’ın adını anma. Farsaklılar Karacaoğlan’ı ‘gabbannadı’ (Gabannamak= Tamamen ele geçirmek, işgal etmek) dedim.

Ekteki dosyayı oku. Biraz dinlen. Ben zeytinlikten dönünce akşam laflarız.

Sevgiyle kal.

Bekir İşlek

* * *

OSMAN EMMİ'NİN DULDASINDA GIZINMAK (ISINMAK)

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Osman Gökçe

Tarih: 8 Aralık 2012

Günaydınlar Hocam,

İnşallah iyisiniz ve sağlığını yerindedir. Biz iyiyiz.

Ben bizim mektupları bölümler halinde düzenliyor ve www.haberakademi.net'te yayınlıyorum.

Sizinle ilgili yazıları da ekli dosyada toparlamaya çalıştım.

Sizin 'Margıl Kızı' yazınız kitaplarımıza denk bir yazıdır. Bu bakımdan o yazıya varana kadar epey gevezelik ettik. Sizin ve o güzel yazınızın 'duldasında' biraz gızınmak (= Isınmak) istedik. Ve ısındık. Teşekkür ederiz.

Bu vadide deneyeceğiniz yazılar varsa, yüreğinizi kanatarak da olsa yazarsanız; Tecirliilere, Çukurovalılara ve milletimize borcumuzu biraz daha ödemiş oluruz.

Her güzel şeyin bir 'zekâtı' vardır. Karacaoğlan'ımızın kaç şiirinde güzellerden kaç kere zekât dilendiğini bilirsiniz.

Sizin zekâtınız da, Musa'nın deyimiyle 'kaç yerinden yamalı' yüreğinizi kanatarak da olsa yazacağınız güzel yazılarınızdır.

'Gelinbacıma' en derin saygılarımı arz ederim.

Ekteki dosyada 'gardak' veya 'ger'li bir yer görürseniz ve bizi uyarırsanız seviniriz.

Selâm eder, en derin saygılarımı sunarım.

* * *

Farsaklı Ali Ozanemre'ye,

Ulan Ozan Ede, ben sana demedim mi Musa Gardaşım ile benim için '*Tersakan Toros*'a bir ilave çıkar diye. Şimdi bir de Tecirlili Osman Ağabey

katıldı bize. Aşağıdaki yazı Osman Ağabey'in 'Döndü Kızlar' isimli yeni şiir kitabının tanıtımı hakkındadır.

Ben Osman Ağabey'e, siz Farsaklıların çok iyi kalpli insanlar olduğunuzu, Tecirlileri de çok sevdiğinizi, yazdığım tanıtım yazısını derginizde yayınlamaktan son derece mutlu olacağınızı, hatta kimseciklerle paylaşmadığınız 'Karacaoğlan sevginizi' bile Tecirlilerle seve seve bölüşeceğinizi yazdım. Yazdım, ama biliyorum ki 'yeriniz dar'.

O zaman bizim için bir ilave çıkarman gerekmiyor mu arkadaş?

'Editörüne' danış, bu işi bir daha düşün.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek

* * *

TECİRLİ BİR ŞAİR OSMAN GÖKÇE'NİN 'DÖNDÜ KIZLAR' KİTABI HAKKINDA

Çukurova Folkloru hakkında derleme ve yazmaya başladıktan sonra Çukurova'nın yaramaz çocukları Tecirlileri aradım hep. Osmanlı'nın ve 'Siyer'in koca tarihçisi Cevdet Paşa, kitabın ortasına 'yaklaşık' bir ifade ile 'yaramaz çocuklar' yazmıştı Tecirliler için. Sonra kendimden uzaklaşıp bir daha bakınca kendime, 'yanıma yönüme'—

Çok uzaklarda değildi Tecirliler: Tecirli bizdik, eyvallah.

Yiğittik, serttik, 'ağaçların dallarına tırmanırdı atlarımız'. Paşaya göre elimiz uzun da değil kartal pençesiydi. Uzandığımızı koparıp almıştık haklı haksız. 'Ayaklarımızı vurduğunda dahi anmadık belki Allah'ın adını', ama 'padişahı gâvur bilecek' kadar da Müslüman'dık hani.

O sırrı da söyleyeyim hadi: Amanoslarla Torosların arasına sıkışmasaydık, yerimiz dar gelmeseydi, imparatorluğu biz kuracaktık Osmanlı'nın yerine. Tarihi kader de bir kaderdir...

Kader utansın dedik.

Sonra Tecirlileri görmek için yanıma yönüme bakmaya devam ettim.

Kayseri'den Mersin'e bir dolu Tecirli vardı. 'Az, aylak değiliz'.

Bakınıp dururken; Binboğalar'dan, Berit'in dumanlı zirvelerinden kopup gelmiş bir Tecirli gördüm İzmir'de: Prof. Dr. Osman Gökçe.

'Düşünü döve döve Tecirliyim' diyecek kadar 'yerliyi'.

Birbirimize kitaplarımızı gönderdik.

Bir Tecirliyi, "Sayın, Bay" gibi sıfatlar az biraz bozar. Bu yüzden ben O'na Osman Ağabey de diyorum— Has bir Tecirli gibi, Osman Emmi de diyorum. O da 'aşiretini' hoş görüyor sağ olsun.

Son gönderdiği kitap yeniydi. 2012 yılında basılmış, henüz mürekkebi

kurumamıştı.⁽⁷⁷⁾ Şiirler daha çok ‘sosyal içerikli’. Anılar, sevdalar, kadınlar da var. Âşık Abdulvahap Kocaman’ın ‘Döndü’sü (“Yaylaya gitmişti yayla zamanı / Gülüzar döndü de, Döndü dönmedi”) gibi Şair Osman Gökçe’nin ‘Döndü’sü de dönmemiş:

İki gözün iki kara ummandı
Hasretliğin kemiğime dayandı
Çektiğini kim anladı kim yandı
Adın Döndü alınyazın dönmedi (s. 14)

Gökçe hem ölçülü, hem de serbest şiirler yazmış. Her ikisinde de başarılı. 49.sayfadaki ‘Durdy’ şiirinde ‘Oğrun’ bir işi ‘eşkere’ yazmamış, ama konu gayet iyi anlaşılıyor:

Emmisi oğluna bir ikinci eş buldular
Onun çocuğu oldu
Günahı sevabı söyleyenlerin boynuna
Konu komşu desteği var dediler (s. 51)

Şiirlerdeki yalınlık sarıp sarmalıyor okuyucuyu:

Ne güzel bir kızdı Yeter
Kağrı tekeri gibi kocaman gözleri vardı
İri iri bakardı
Alırdı beni benden
Çıra gibi yakardı (s. 91)

Bir solukta okunuyor ‘Döndü Kızlar’ın kitabı.
Şairin ‘Beritten Beri’ (2007), ‘Esendere Akardı’ (2009) isimli iki şiir kitabı daha var.

Dördüncü kitap ise, ‘Berit’in Gözyaşları Anılar ve Ağutlar’dan ibaret.
Osman Emmi’nin diğer kitapları için yoldaşlarım Musa Tolu ve Ali Ozanemre yürekler dolusu yazılar yazdılar.

* * *

Sayın okuyucu, bu sefil yazı Osman Emmi’nin ve acılarının yüzde birini anlatamaz.

(77) ‘Döndü Kızlar’, Şiir, İzmir, Ocak, 2012, 96 sayfa.

Zira o, “Bunlar öyle insanlardı ki öyküleri ateşi avuçlarında taşıyanların öyküsüydü,” ifadesinde olduğu gibi, ateşi avuçlarında taşıyan insanlardan doğmuş, o insanların öyküsünü yazarken her satırda avuçlarında o ateşin acısını duymakla kalmamış, ömür boyu ve hâlen ateşin korlarını avuçlarında taşımaktadır.

Azıcık eşelerseniz elinde, yüzünde, sözünde ve bütün yazdıklarında hemen o korlara ulaşabilirsiniz.

Biz onun güzel ve içli yazısının ‘duldasında’ biraz ısınmak ve onunla sohbetimizin tadını çıkarmak için aşağıdaki ‘*Margül Kızı Hikâyesi*’ne geçmeden önce böyle uzun uzun gevezelikler ediyoruz.

Biliyoruz ki, Osman Emmi’m o güzel ve korlu yüreğiyle bizi bağışlar.

‘Dulda’ sözünü anlatmak için ‘kuytu’ lafı çok cılız, fıkara ve güçsüz kalır. Tut ki çobansınız ve dağdasınız, aç kurt gibi tepelerden tepelere seğirten poyrazın ulaşamadığı bir Ceren koyağında ılık bir zemheri güneşi sizi iliklerinize kadar ısıtmaktadır. İşte orası ‘dulda’dır.

Osman Ağabeyi tebrik ediyor, sağlıklı ve uzun ömürler diliyorum.

Bekir İşlek

* * *

OSMAN GÖKÇE’DEN MEKTUP

Kimden: Osman Gökçe

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 4 Şubat 2012

Sevgili Aşiretim,

Ben bir değerlendirmemde bizimkilerin Karacaoğlan ahfadından geldiğini ve her birisinin birer Karacaoğlan olduğunu yazmıştım. Bunu dar da olsa kendi gözlemlerime dayanarak yazmıştım. Bunda abartı ve böbürtü yoktur. Sizi okuyunca, her birimiz birer Dede Korkut’uz demek geliyor içimden. Bu son sözümde de iltifat yoktur. Böyle görüyor, böyle düşünüyorum.

Elinize, gönlünüze sağlık... Hak etmediğim kadar çok güzel olmuş. Yayınlayacaklarını düşünüyorum. Bunun için anlatılan değilse bile anlatanın adı ve hüneri fazlasıyla yeterli.

Elbette sizi İzmir’de ağırlamaktan dolayı çok mutlu olurum. Başta ‘Baş İşlek’ olmak üzere İşlek Ailesine sevgiler saygılar yollar, iyilikler dilerim.

Osman Gökçe

Not: Adresine ulaşabilirsem ‘*Tersakan Toros*’a kitaptan yollarım. Oradaki yazılarınızı da internetten izlemeye çalışacağım.

OSMAN GÖKÇE’NİN KİTAP TANITIMI HAKKINDA MEKTUPLAR

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Ali Ozanemre
Tarih: 4 Şubat 2012

Selam Ozan Kardeş,
Senin fazla vaktini alıyoruz, ama idare et artık.
Ekte iki yazı gönderiyorum.
Seni ‘şerbetledik’, lâkin diğer Farsaklı (Farsaklı mıydı acep?)
Gündüzalp şakalarımıza ne der?
Doğru dürüst tanışmıyoruz bile.
Aşağıda ağzımıza geleni yazdık.
Bu yazıları Osman Gökçe Hocamıza da göndereceğim. Karşınızda iki
Tecirli yazar var ‘galan’, ona göre sıkı durun.
Bakarsın Osman Hocam da ‘yazıcı horantamıza’ katılır.
Çukurova folkloru hakkında güzel bir kitabı da var.
Ekteki dosyalarda ‘hepiciği’ var.
‘Ağzını vurursan’ hemen hepini okursun.
Adreslerinizi Gündüzalp ve senin Osman Hoca’ya gönder de, ‘rüşvet
kitap’ göndersin size.
Tecirliyyik gardaş, başka türlü anlatamam.
Selâm ve sevgiyle, hoşçakal.
Bekir İşlek.

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Osman Gökçe
Tarih: 4 Şubat 2012

İyi akşamlar Hocam,
Tecirliiler için Karacaoğlan sıfatı da, Dede Korkut sıfatı da elbette az
gelir ve hak edilmiş sıfatlardır. Bunu kimseyle tartışacak değiliz, amma siz
henüz tanımıyorsunuz, bizim Düziçi’nden Ali Ozanemre adında gavır bir
Farsaklı var. Dede Korkut için sesini çıkaramaz da, sıra Karacaoğlan’a
gelince az biraz kıskanabilir ve itiraz edebilir.

Bu gavır Farsaklı Karacaoğlan’ı ‘gabbanamış’ ki (Tecirliiler için değil,
bilmeyenler için yazıyorum: ‘Gabbannamak= Tekeline almak, tamamen sahip

çıkma) ki, kimseye veresi yok arkadaşı. Yememiş, içmemiş oturmuş tuğla kalınlığında 'Döne Döne Karacaoğlan' adında bir de kitap yazmış. Yazmış da her satırında Karacaoğlan'a sahip çıkıp, sımsıkı sarılmış Karacaoğlan Farsaklıdır diye.

"Tecirliilere Cevdet Paşa belası yeter de artar bile. Karacaoğlan'ımıza sahip çıkmak ne ağızlarına, Koca Tanrı, Tecirliilere ömür boyu Paşa Hazretlerine cevap yetiştirme ve ibra olmaya çalışmak gibi düşman başına bile istenmeyecek bir bela vermiş. Otursunlar dertlerine yansınlar," demekte ki, yanına yaklaşılr bir gavır değil.

O'na ikide bir 'gavır' dediğime bakmayın. O, "Elhamdülillah, solcuyum!" diyor da başka bir şey demiyor.

İşte bu Farsaklı Ozanemre, Karacaoğlan'ı 'gabbannamak' için sadece tuğla kalınlığında kitap yazmakla kalmamış; bu tutumunu 'berkiştirmek' için 'Tersakan Toros' adında bir de dergi çıkarmış. Dergi dediysek, adı dergi! Aslı bildiğin 'Kan Kalesi'.

Karacaoğlan için ağzını açana ateşten güller atıyor ki, ossaat yok ediyor. Hasan Sabbah mezarından çıksa gelse eline su dökemez. Yanında (elbette ki Farsaklı) Hasan Hüseyin Gündüzalp⁽⁷⁸⁾ adında bir de komutanı varmış. Güzel adına canımız başımız feda, fakat bu bizim Koca Gavır'ın komutanı olsa olsa n'olur ki? Bu komutanlığa Gavurca'da 'editör' diyorlarmış.

Laf aramızda ben bütün tehlikeleri göze alıp birkaç kere bu kaleye hamle ettim, bahtımı sınadım, amma hep bizim gavırın editörüne yakalandım.

Bu komutanın 'ek yerini' (= Zayıf taraf, yumuşak karın) de buldum. Kolay bir yol. Size o sırrı hemen fısıldayayım: Hani benim 'Çukurova Folkloru İçin: Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak' kitabım var ya, o kitabın tanıtımı için bu 'Tersakan Toros'a bir yazı yazdım.

O 'hezleyici' komutan hemen önüme dikildi. "Bu işin bir bacı vardır, o da tanıtılacak kitabı imzalayıp editör hazretlerine arz etmek bacıdır. Sen nasıl avanak bir Tecirli olmalısın ki, buncağızı bilmeyesin, bre yıkıl!" demesiyle irkildim. Adı Güzel Muhammed'e (s.a.v.) salavat getirip kendime geldim. Heybemdeki 'muska' niyetine taşıdığım mezkur kitabımdan bir adet imzalayıp arz ettim de destur çıktı.

Şimdi anladınız mı sizin kitabın tanıtım yazısının 'Tersakan Toros' dergisinde nasıl yayınlanacağını?

Yani yeni şiir kitabınız 'Döndü Kızlar'ı hemi Ozanemre'ye, hemi de 'komutanı' H.Hüseyin Gündüzalp'e imzalayıp arz ederseniz, tanıtım yazısı da 'Tersakan Toros'ta hemen yayınlanır.

Bu yolla kitabınızı okuyanların Tecirliilerin Karacaoğlan olmasa da az biraz Dede Korkut olabileceklerine akılları yatar.

(78) H.H.Gündüzalp Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Rahmet diliyouz.

Az kalsın unuttuyordum, bir de size, “Bir daha Karacaoğlan’a sahip çıkmayacağınıza, adını dahi anmayacağınıza dair ‘dininize dalağınıza’, ‘üçten dokuza avrat boşamak’ üzere yemin teklif edeceklerdir. Tereddütsüz yemin ediniz. Ben hemen ettim. Bozsanız da bir şey olmuyor. Farsaklılar nereden bilecek Tecirli’lerin imanlarının kavi ve ‘ufak tefek’ yeminlerden etkilenmeyeceğini.

Vaziyet budur vesselâm.

Bekir İşlek.

Not: Küçük bir tavsiyem daha var. Kitapları gönderin; arkasından her namazdan sonra doksan dokuz kere Adı Güzel Muhammed’e (s.a.v.) salavat getirin. Kırk gün devam edin... Yazıyı kırk birinci gün ‘Tersakan Toros’ta göreceksiniz.

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 5 Şubat 2012

Sevgili Bekir,

Bu hareketlilikte ‘soluklanmaya, yornuklanmaya’ imkân yok.

Okuyunca yazını, alamadım hızımı.

Salıverdim ekteki deli dolu satırları acar dost Osman Gökçe’ye. Bana bir şey diyemez. Kızarsa küserse -dudağını demirci çakmağı gibi pırttırırsa-, hatta söverse bile bana ulaşmaz.

Kendini koru, ‘holungu’yu eline al.

Hoşçakal.

Musa Tolu

Not: ‘Holungu’ veya ‘holgu’yu bilin bilmesine de; yine de bir özet izahı sana: Kısa odun parçası.

Başına çıkamadığın ceviz dallarına sallarsan aşağıdan yukarıya; tapır tapır dökersin kozları sepetin içine. Meydan dövüşünde de eline geçirirsen bir ‘holungu’, Zaloğlu’nun gürzüne ne hacet, kardeşim? Vurduğunu düşür, vurduğunu ser yere...

Merefetli(!) Hocam,

Tecirli’nin delisi başımızın belası! Her Allah’ın günü icatlar çıkaran Ellek İşlek(!), açıkçası ‘ellem-i yesir’ Bekir ile hımırtılarımızın alayını

duydum. Birinizle baş edemezken; bir de sen peydah oldun şu Cahan'ın kırağından. Zatı dedelerinizin bukağılı-duşşalı gölüklerimizi bir gecede saldan geçirip de, atalarımızı eli böğründe koyduklarının hesabını vermeden (yeni moda lafla: 'yüzleşmeden) şimdi de baldan tatlı satırlarınız, gülden güzel laflarınız için Mecnun ettiniz bizi.

Üstelik bir de Yemen askerliği kadar Dumanlı'nın dibinde havasını solumuş, suyunu içmişliği varsa insanın; Farsak da olsa, Tecirli de olsa, hatta Bozdoğan pörtlemesi bile olsa, göğnümlü lığlayıp akıyor bu Haruniye uşaklarına.

Benim gibi okuyucu denkte bir çıkar. Sırf bu nedenle olsa bile, elinde kalan Berit'ten, Esendere'den, ağıtlardan, gözyaşlarından birer suret de bana gönder. 'Döndü Kızlar'ı da katıver arasına.

Sayın hemşerim,

"Bismillah, demeden bu nasıl mektup, bre edem," demeyesin bana.

Elin ayağın büzüşür de çot olursun sonra.

Allah esirgeye! Başarı ve mutluluk dileklerimle.

Saygılarımla.

Musa Tolu

* * *

BEKİR İŞLEK'TEN Prof. Dr. OSMAN GÖKÇE'YE

Sevgili Hocam,

Bizim Farsaklı Ozanemre için yukarıda ileri geri bir sürü 'garandım' (Garanmak: yakınmak) amma Farsaklı beni çok mahcup etti.

Sizin kitaplarla ve benim yazımla gönülden ilgilendiği gibi Berit'in Gözyaşları kitabınız için hepimizin yaptığı gibi gözyaşları içinde bir de yazı yazmış. Bu yazıyı da, 'Çağdaş Yaşam' adlı derginin Kasım 2012 sayısında (16. s.) yayınlamış.

Bana da göndermiş ama nasılsa elime geçmemiş.

Berit'le Birlikte başlıklı yazı ve heykâsini aşağıda okuyabilirsiniz.

Selâm ve saygıyla.

Bekir İşlek.

* * *

Musa Can.

Bu bizim Farsaklı Ozanemre zırrıkı deli bre.

Bana bir mektup saldı aşağıda okursun.

Meğer Ozanemre, Osman Emmimin (Tecirlili Prof. Dr. Osman Gökçe) Beritin Gözyaşları hakkında bir yazı yazmış. Üstelik bu yazı ‘Çağdaş Yaşam’ adlı derginin Kasım 2012 sayısında (16. sf.) da yayınlanmış.

Size de gönderdim diyor. Farsaklı delidir ama yalan söylemez; sana geldi mi bu yazı?

Bana geldiyse de aklım başımda mı ki bre Musa Can?

Mektuplar 600 sayfa oldu arkadaş. Oku, sıraya koy, tashih gerekiyorsa et, haber akademiye yolla, kitaplaştır...

Bu kadar uğraşla, Tecirli’de bile akıl kalmaz.

Ozanemre diyor ki, bu yazıya da yer verin.

Sanki Kambersiz düğün olurmuş gibi.

Bu Farsaklı senin Şemsinse bizim de Kamberimiz arkadaş.

Yazısı 12. bölümde yer alacaktı, amma varsın bu bölümde yer alsın. ‘Kitaptaki yerine’ bakarız.

‘Bakarız’ lafı sözün gelişi, Ozan Edemin yazısı elbette ‘kitabın ortasında’ yerini alacak.

Mektupta inceden bir serzeniş göreceksin. Ama asıl o serzenişteki ‘edebe’ dikkat isterim. Bir de bizim Ozan Ede’mi sevdiğimiz kadar, (mektubunda ifade ettiği üzere) O da bizi seviyor.

Yazı mektubuyla birlikte aşağıdadır.

Görüşmek üzere.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek. 16.3.2013

* * *

Kimden: Ali Ozanemre

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 15 Mart 2013

Sevgili kardeşlerim Bekir ve Musa beyler,

Nereden esti demeyeceğinizi bilmenin rahatlığıyla dalıyorum söyleşiniz katmanlarına. Bilmez miyim, benim de bir yerim var o katmanlar arasındaki koyaklardan birinde...

Bugün haftanın son iş günü, gelenim gidenim de çok olmadı. Günlük işlerin torbasının ağzını büzdüm, haberaakademi.com'a gireyim dedim. Bir de ne göreyim, bizim Âşık Mahmut’tan Kalıt’ların yerlerinde yeller esiyor; ama esen o yel neler getirmiş neler...

Önce oraya daldım. Sizin haberiniz bile olmadı ama sevgili Osman Bey’le, sizinle öyle bir söyleşiye daldım ki, deli gönül dön baştan bir kez daha

oku dedi. Kimi yerlere yeniden baktım. Ne haller yaşadığımı sanırım tahmin edersiniz.

Bu akşam Ankara yolcusuyum. Sanıyorum biliyorsunuzdur, Ankara’da ‘Ekin Sanat’ adlı bir dergi yayımlanır. İşin mutfağında Sn.Ayşe Kaygusuz vardır. Kaygusuz, kimi edebiyatçılarla söyleşiler yapmış, bu söyleşiler de o dergide yayımlanmıştı. Benimle yapılan söyleşinin de yer aldığı anılan söyleşiler kitaplaştırılmış. Şahsen tanıdığım tanımadığım güzel insanlarla buluşmak amacıyla bu hafta sonu Ankara'dayım. Orada hem kendi kitaplarımızı imzalayacağız, hem de söyleşilerin kitaplaştırıldığı ‘Düşe Yazanlar’ adlı kitabımızı alacağız.

Şimdi bu ileti ekinde size, bildiğiniz bir yazımı gönderiyorum; Sevgili Osman Gökçe hocanın ‘Berit’in Gözyaşları’ adlı kitabıyla ilgili yazımı, ‘Berit’le Birlikte’yi. Sevgili Osman Bey’e daha önce gönderdiğim bu yazım, bilmem biliyor musunuz, ‘Çağdaş Yaşam’ adlı derginin Kasım 2012 sayısında (16. s.) yayımlandı. Az önce sözünü ettiğim www.haberkademi.net’te yazdıklarınızı gördüm de heveslendim. Şöyle dedim kendi kendime: ‘Berit’le Birlikte’ adlı benim yazı da şu andaki haberkademi’de yer alanlar arasında olamaz mı, olması gerekmez mi, olursa ne olur?..

Sahi ne olur?

Eğer diyorum, Osman hocanın anlattıkları (yazdıkları) ve sizlerin de kıyısından köşesinden dayanak olduğunuz yazılar bir araya gelecekse, örneğin kitaplaşacaksa, Berit’le Birlikte adlı bu naçizane yazım da oralarda kendisine bir köşede yer bulsa diyorum...

Bilmem ne dersiniz?

Ne dersenez deyiniz, sizi seviyorum ve başarılar diliyorum.

Sevgiler, selâmlar...

Ali Ozanemre

* * *

BERİT’LE BİRLİKTE

Yoncalı’nın boz dumanı
Hökümet bilmez amanı
Biz gardaşa düğün kurduk
Ot biçim orak zamanı

Bu dörtlük, ‘Çelikhanlı Omar’ın Ağıdı’ başlığı altında bu biçimiyle geçiyor Osman Gökçe’nin ‘Berit’in Gözyaşları’ adlı (Anılar ve Ağıtlar)

kitabında.⁽⁷⁹⁾ Ağtın yakıldığı Omar'ın, Çelikhanlı mı, yoksa Berit dağı eteklerindeki Yoncalı'dan mı olduğu bir yana, bu parçanın da yer aldığı ağıt, kimi yerleri ufak tefek değişmiş olarak Düziçi yöresinde sıkça söylenirdi çocukluğumda:

Bacısının adı Emiş
Atının eğeri gümüş
Ankara'da Gazi Paşa
Omar'ı vurun mu demiş

Söz (kalem, klevye...), halk edebiyatının da bir dalı olan ağıt çevrimindeyse duygusal doruklara çıkmamanın olanağı yok. Geçerken belirtiriyim; ağıt da halk türkülerinin öbürlerinde olduğu gibi anonimleşmeye eğilimlidir. Böyle olduğu içindir ki hem kimi yerlerinde kendiliğinden değişimler oluyor, hem de üreteni hemen bir sisin gerisine düşüp görünmezleşiyor. Dahası, olayla ya da ağtın aslıyla ilgisi olmayan başka eklemeler/katkılar yapıyor.

Osman Gökçe; Kahramanmaraş, Göksun, Ericek (köy) doğumlu (1940). Ancak yeterince anlayış yetisi olanların algılayabileceği müthiş bir olanaksızlık içinden çıkıp okumuş Prof. da olmuş, adam da... Üstelik İzmir 'çöllerinde' emekli bir garip Tecirli o şimdi. İkisi şiir olmak üzere basılmış 8 kitabı, 63 makalesi, 54 bildirisi var. Tanışırız, yüz yüze görüşmedik, telefonlaştık.

Berit'in Gözyaşları'nın 108. sayfasından alıntılıyorum:

"...Aradan zaman geçti. Ben yaşlandım. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nde profesör oldum. Ama her yıl, ilk kez 1954 yılında Afşin Ortaokulu'na başlarken ayrıldığım köyüme en az bir kere giderim. İzmir'den Hacca gider gibi çıkarım her yaz bir uzun yola. Bu benzetme benim değil, bazı yakınlarımın... Onlar bu yolculuğuma Kutsal Topraklara Hac Yolculuğu adını koydular... Rahmetli kardeşim Eşki Mehmet de bu yolculuğumu Tecirli Göçü diye tanımlar ve zamanı gelince 'Develer yüklendi mi, Tecirli'nin göçü ne zaman abi?' diye sorardı."

Yaz başlarıydı; telefonla görüşmelerimizden birinde, 300 sayfayı aşan kitap boyunca sıkça yaşaran gözlerimi kuruladıktan sonra, duygusallaştığımı belli etmemeye çabalararak ben de sordum sevgili Osman Gökçe'ye:

"Develer yüklendi mi, Tecirli'nin göçü ne zaman başlıyor Osman Hocam?"

(79) BERİT'İN GÖZYAŞLARI / Anılar ve Ağıtlar, Osman Gökçe, 1. b. Mayıs 2010 İzmir, 318 s.

Yüklenmemiştii, Tecirli Osman, kendisinin de dediğı gibi yaşlanmıştı; her yaşlanan canlı gibi yorgundu şimdi. Aynı ülkenin sınırları içindeki iki yer, denizin dibindeki İzmir’le Maraş’ın dağları, birbirine çok uzaktı; çok çok uzaklardaydı Berit, Yoncalı, Esendere, Ericek, bahar mayısına benzediğı için bulaşınca kolayına çıkmayan ‘gurbetlere karışmış’ deli çocuk Hacı Osman’ın gençliğı.. Yıldızlar kadar...

Berit’in Gözyaşları adlı kitap, ‘*Bir Cumhuriyet Köyü*’ başlığı altındaki kısa bir tanıtıyla başlıyor. Yazarın diliyle: “...başı yaz kış karlı olan yüce Berit Dağı’nın eteğine yaslanmış bir Cumhuriyet köyü...”

Kitapta, Osman Gökçe’nin doğduğu bu köy ve çevresi var. Sonraki ara başlıklardan bir kısmı şöyle: “Bizim Elin Ağıtları, İki Kadın İki Ağıt, Dört Yiğit Dört Ağıt, İnaniş İbadet İntihar ve Bir Ağıt, Tombak’a Bir Ağıt Düştü...”

Doğrudan ağıtların ve öykülerinin ele alındığı bu yazılardan başka yazılara da yer verilmiş. Uzunlu kısali toplam 21 yazı... Doğrudan ağıtların konu edilmediğı öbür yazıların da her biri aslında birer ağıt. Kimini adı bilirse de bilinmezle karışmış kadınlar erkekler yakmış, kimini Osman Gökçe. İşin doğrusu biçimsel olarak ağıt olmasa da Osman Gökçe’nin bu kitapta yazdıkları baştan sona “ağıt” etkisi yaratıyor. Kaldı ki genç yaşta ölen bir erkeğın ağzından söylenmiş aşağıdaki iki dörtlük, yazar Osman Gökçe’nin gençlik yıllarında kendi yazdığı ağıtların birinden:

Hatın anam hatın anam
Kıratımı satın anam
Bir var imiş bir yok imiş
Beni yoğa katın anam

Zülüfunü taramasın
Nerde diye aramasın
Hoşça tutun el kızını
Beni ele karamasın

Ben, Osman Gökçe’nin köyü Ericek ve yöresini bilmem; Maraş merkeze gitmişliğim de bir elin parmak sayısını geçmez. Buna karşın kendim yaşamışım, bütün olanlar kendi yakınımnda yaşanmışçasına yakınlık duydum kitapta anlatılanlara. Sanki özgeçmişim. Kitabı okuma sürecimde gözlerimin sıkça yaşarması bundan olsa gerek. Kaldı ki, kuşbakışı bir izlenimle gözümüzün önüne getirilen haritadaki özel adları değıştir, bu coğrafya hangimizin doğduğu coğrafyaya benzemez: “Karadaşlık’ın önünde, Çağlak Deresi’nin sağında, Küçük Kaya’nın boynunda iki katlı ve toprak damlı bir evimiz vardı,” diyor Gökçe.

‘Önü tahta çardaklı’ bu köy evine benzer evlerimiz vardı bizim de. Bu ortamı, bu ortamlardaki yaşam koşullarını, insanları, ilişkileri, sevinçleri, hüznüleri, kavgaları.. bizim çağlarımızdakiler iyi bilir. Bu kitabı okuyan birçok okuyucunun, anlatılanları bencileyin içselleştireceğini biliyorum. Burada, sözüm sert düşecek belki ama söylemeden geçemeyeceğim: Osman Gökçe’nin bu kitapta yazdıklarından etkilenmek için kökünden yani halkından ve halkının ekininden kopmamış, onu küçümseme küçüklüğüne düşmemiş olmak gerek.

Tam da bu kitapta yer alan ağıtların çoğunun yaşandığı ve yaratıldığı yıllarda olmalı; babamın annesi Kadılar Kızı Elif’in, bir yıl içinde kocası, 20 yaşındaki ilk oğlu ve onun küçükleri iki kızı ölür. Zaten Karacoğlan söyleme, ağıt yakma yeteneği olan ninem yaşadığı bu acılardan sonra ağıt ustası olup çıkar. Öyle ki akrabası olmayan kimselerin ölümlerinde de en yakıcı ağıtları o söylemiş. O gelince susup nineme meydan verirmiş öbür ağıtçılar. (Ninem ağıtlarını ve ağıtlarının kısa öyküsünü ayrı bir yazıda konu edindim.)

Kitap incelemesi olmayıp dergi yazısı oylumunda yazmayı düşündüğüm bu yazıyı yazarken adı geçen kitabın daha çok ilk 20 sayfası içinde gezindim. Biraz da Gökçe’nin dil ve anlatımını öne çıkarmak amacıyla, yine bu 20 sayfalık kesimden uzunca bir alıntı yapacağım:

“Anam öldüğünde haber verdiler. Gittim ve bir gün sonra yetiştim. Gömmüşlerdi. Aşağıdan yukarı eve çıkarken feryat figan koptu. Eve girdim. Herkes oradaydı, Gümüş Ana’m hariç. Bacım Hürü ve Sultan Bibim karşılıklı ağıda durdular. Önce Sultan Bibim başladı:

Geldin mi gurbetin kuşu
Daha dün gömdük Gümüş’ü
Hac’Osmanım diye diye
Dinmedi gözünün yaşı

Hıçkırıklar deprem gibi sallıyordu evi, damı. Berit Dağı üstümüze devriliyordu. Esendere eşlik ediyordu ağıda. Arkasından Hürü Ablam sallandı ve uğunu uğunu söyledi:

Senem Kızı Senem Kızı
Bu muydu feleğin sözü
Ölürken seni aradı
Melül mahsun iki gözü

Aldı Sultan Bibim:

Gitme dedim söz tutmadın
Derdine derman katmadın

Gümüş ananın üstüne
Bir kürek toprak atmadın

Aldı Hürü Ablam:

Memmet tutmadı sözünü
Ali de yaktı özünü
Bir gün görüp gönenmedi
Muratsız yumdu gözünü

Aldı Sultan Bibim:

Ecel desem ecel değil
Anlatılır bir hal değil
Suçu yok günahı yoktu
Bedel desem bedel değil

Aldı Hürü Ablam:

Berit Dağı'nın çocuğu
Ortada kaldı cücüğü
Kara bacım ne olacak
Kim büyütür küçücüğü

Hürü Ablam bıraktı, Sultan Bibim başladı; Sultan Bibim bıraktı, Hürü Ablam başladı.

...sesleri kısılınca ve gözlerinde bir damla yaş kalmayınca kadar ağladılar, ağlattılar, ağıt yaktılar. Yergiler, sitemler, övgüler, çaresizlikler, bahtsızlıklar, geçmişte yaşanan iyi günler, kötü günler birer birer anlatıldı. ...Akşamüzeri varmışım eve. Herkes yorgun ve bitkin düştüğünde şafak vakti olmuştu. Babam kalktı, abdest aldı, namaz kıldı ve her zamanki gibi yüksek sesle Kur'an okumaya başladı. ...Bu sefer daha uzun okudu. Dışarıya, Poyraz Kapısı'nın önüne çıktım. Sol yana baktım, ağlayan gözler gibi Berit'in başı da kızıllanmıştı.

Karşıya baktım Binboğa da Berit gibiydi. Kendi kendime mırıldandım: "Hangi günü gördün sabah olmadık?"

Okuyucumu daha çok ilk 20 sayfası içinde gezindirdiğim Berit'in Gözyaşları adlı kitabın, 300 sayfaya yakın kalan kısmı içindeki başka ağıtları, ağıtımsıları Osman Gökçe'nin kıvamında anlattığı olayları, durumları, verdiği ansiklopedik kimi bilgileri.. okuyucusuna bırakıyorum. Yazmaya benim özüm yetmedi.

Berit’le birlikte bizi de ağılattın; teşekkürler Sayın Osman Gökçe; eline emeğine sağlık...

* * *

MEKTUPLAR

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Osman Gökçe
Tarih: 5 Şubat 2012

Ha Hasan’a, Ha Sana!
Sevgili Musa Dayı,

Ulan bizden kokulur arkadaş. Şimdilerde yeni yetmeler ‘çözdük’ diyorlar ya; Tecirlili Osman Emmi’mi de ‘küşne çuvalı gimi’ yıkıp çözdük işte. Korkulur bizden.

Osman Emmim de tam sayılmasa da açıldı nihayet.

Bu Tecirliler böyledir Musa Dayı.

‘Damarına basmadan’ hoplamazlar.

Ha şöyle.

Malamatlık olmadan Tecirli olunduğu nerede görülmüş ki Bre Osman Emmi?

Amma olmadı bu iş, Tecirliliğe hiç uymadı! Tembel Ağa’nın malamatlığı yazılacak da, Deden Hacı Resul Ağa’nın Gürcü Fatık’la malamatlıkları yazılmayacak, gizlenecek ve saklanacak— Hiç yakışmadı Osman Emmi.

Hemen Deden Hacı Resul Ağa’nın Gürcü Fatık ile malamatlıklarını yazsan gerek ve Tecirlilerin şerefini kurtarsan gerek. Yoksa asıl malamatlığı Andırınlı Musa ile biz öyle bir yaparık ki, bütün Tecirliler bir araya gelse durumunu kurtaramaz.

Bu kitabın ortasında bir sayfa boş kalacak. Üstüne veya altına da, “Buraya ‘Tecirlili Osman Emmi’imizin Dedesi Hacı Resul Ağa’nın Maceraları’ yazılacaktı, ama anlatamadı da Tecirlilerin şerefini beş paralık etti,” diye yazılacak bir malamatlık. Ona göre.

Selâm ve saygıyla.

Bekir İşlek.

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Osman Gökçe
Tarih: 5 Şubat 2012

İyi günler Hocam,
İlginiz için teşekkürler.

1- www.haberakademi.net yazıları 15-20 gün sonra olabilir. Haber vereceğim.

2- Musa'nın gölükleri türü hatıralarınız varsa yazabilirsiniz diye düşünmüştük. Biz de sahayı bıraktık. Hatıralarla gevezelik ediyoruz.

3- Çukurova kültürünü aktarabilmek için en çok Tecirli'lere takılıyoruz. Yazıların okunur olabilmesi adına bence gerekli. Burada kastı ve dozu aşarsak bizi uyarırsanız 'vicdan' görevinizi, ağabeyliğinizi ve emmiliğinizi yapmış olursunuz. Diğer yandan Cevdet Paşa'nın yazdıkları da kitabın ortasında duruyor. Folklor ürünleri de duruyor. Sadece Tecirli'ler açısından değil, bilim adına da Paşa'ya bir şeyler söylemek lazım. Her vesileyle bunu yapmaya çalışıyoruz.

Şu husus çok önemli: Aynı gerekçelerle ben isim de vererek size 'Osman Emmim' vs. gibi laubalice atıfta bulunuyorum. Bunların ne kadarı aşlanık sınırında kalıyor, ne kadarı edep sınırında kalıyor bilemiyorum. Bu yazılar belki www.haberakademi.net'te böyle çıkar. Çıkacak kitabın metin provasıdır o yazılar. Sonra düzeltilerek, gerek görülürse değiştirilerek kitaplaşacak.

4- Kitapla ilgili eleştiri veya hatırlatmalarınızda tamamen haklısınız.

5- Yeni kitap şu bizim gevezeliklerden, yazışmalardan ibaret olacak. Şimdi bu yazışmalar 100 sayfayı geçti. Bir 150 sayfa da hazır sayılır.

Tecirli'de 'şelek' mi olurumuş Hocam, 'icat çıkarmayın'.

Görüşmek dileğiyle.

Selâm ve saygıyla.

Bekir İşlek.

Kimden: Osman Gökçe
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 14 Şubat 2012

Sevgili Aşiretim,

'*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*' isimli kitabının birinci bölümünü içime sindire sindire okudum. Geri kalanını yalnızca inceledim. Okumaya devam ediyorum.

Birinci bölümü okurken kendimi köyümde sandım. Hiçbir sözcük, hiçbir kavram bana yabancı değildi. Değirmenci Kök Hösüyün anlatıyor gibiydi. Bizim komşu Dedağzı (= Dedekızı) Dezze anlatıyor gibiydi. Yani benim köyüm Ericek, kitabınızın kültür haritası içindedir. Ben horantadanım derken Tecirliliğimi ve bu haritayı kastetmiştim.

Ancak kitabınızı okudukça sizin sözünü ettiğiniz horantanın biraz başka horanta olduğunu anladım. Bu kadar geç anlama herkeste bulunabilir. Hoşgörünüze sığınırım. Böyle bir horantanın bir üyesi olabilir miyim, bunu bilemiyorum. Üretken olmasa da izleyici üyesi olabilirim diye düşünüyorum.

Verdiğiniz emeği çok önemsiyorum. Bunlar üzerinde epeyce söyleyeceklerim olabilir. Ancak hadsizlik etmeye hiç niyetim yok. Yaptıklarınızın bilmem kaçta birini bile yapamayan benim gibi birisinin çok dikkatli olması gerekir.

Yola devam dileğiyle sevgiler, saygılar.

Osman Gökçe

Not: Yüz yüze görüşüp söyleşmeyi çok isterdim.

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Osman Gökçe

Tarih: 15 Şubat 2012

Sevgili Hocam,

İltifatlarınız için teşekkür ederim.

Sizi Tecirli havasına bir güzel sokmak istedik, ama girmediniz, canınız sağ olsun.

Bu kadar ihtiyatlı olmak Tecirlilik'ten çıkmaktır dönmemecesine. 'Adamı çatlatacak' bir tedbirlilik. Size inat ben de bir Tecirlili rahatlığında yazmaya çalışıyorum. Mesela: Tecirli'de teklif mi olur, bre Osman Emmi?

Yabancı mıyık say ki? (Say ki: Sanki.) Bizim oyuna koşulsaydınız sizi bahane edip neler yazacaktık neler? Ben Musa'ya yazarken size yazılan bir mektup gibi yazdım ekteki dosyaları. Bize bu yazdıklarınız da yeter. Bir de ilerde www.haberakademi.net'te okuyacağınız (tarihini sonra yazarım) sizden de söz ettiğimiz aşlanıklarımıza katlanır ve bizi hoş görürseniz 'horantalık' vazifenizi tam olarak ifa etmiş sayılırsınız.

Musa ile yazdıklarımızı okuyunca çok eğleneceksiniz.

İnşallah ilk geldiğimizde İzmir'de Konak Çankaya bir yerde buluşur 'şorlarız'.

İleride okuyacağınız deyip durduğum iki yazı ekli dosyalardadır.
Önce Musa'nın Gölükleri dosyasını sonra diğerini okursanız sıra doğru olur.
Gelinbacıma bunları okutma! Gene, “Ben kimlerin hısımlarıyla
evlenmişim?” diye ‘garanabilir’, ne de olsa Tecirliyyik hatırlatayım ona göre.
Selâm ve saygıyla.
Bekir İşlek.

* * *

OSMAN GÖKÇE'YE YAZILAN MEKTUPLAR

Kimden: Musa Tolu
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 11 Nisan 2012

Sevgili Arkadaşım,
Bizim yeğenlerden Sinan sabırla beklemiş babasının vereceği harçlığı.
Bir, iki, üç gün geçmiş babası Ökkeş'ten bir hâl ve tavır göremeyince, “Ulan
istemeyim dedim, istemeyim dedim, gene de istettiniz!” demiş.
İnan dost, “Bu mektubu Bekir’e göndermeyeyim dedim, ama
durmadım.”

Senden nasıl saklarım ki? Duygular ortak, sevgiler ortak. Ayrılık ve
gizlilik niçin?

Dostça sevgi ve muhabbetle...
Musa Tolu

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Osman Gökçe - Musa Tolu - Ali Ozanemre
Tarih: 5 Şubat 2012

Muhterem Hocam Prof Dr. Osman Gökçe'ye,
Zatınızla ilgili yazılanların hepiciğini sevgili yazı yoldaşım Musa'ya
da, yoldaşım bizim Farsaklı Ozanemre'ye de müzevirlemiştim.

Ekteki yazıda okuyacağınız gibi bizim yazıcı horantası sadece ‘ocaktan
deli’ değil, ‘suya sıçar deli’. Allah etmeye bizim ocağa bir düşerseniz, kimse
sizin çelebiliğinize, beyefendiliğinize profesörlüğünüze, doktorluğunuza
bakmaz. Varsa yoksa ‘Tecirli’ sıfatınızla muamele görürsünüz.

Kafanıza değecek ‘aralık taşlarına’, her türlü rüşvet taleplerine hazır olmalısınız.

Müzevirlememden sonra daha bizim Farsaklı’nın ne diyeceğini, editörünün ne diyeceğini bilemiyorum.

Bütün namazlarımda sizin için duacıyım.

Aman bunlara ‘ek yerimizi’ göstertmeyelim.

Eğer okuduklarınızdan ‘nutkunuz tutulmadıysa’ veya yazılanları okuyup dehşetten ‘oğlanlık tutmasına’ uğramadıysanız; bir başlık bulup, okuduklarınız ne çağrıştırdı ise yazıp yazıcı horantamıza ‘dıkılabilirsiniz’.

Bir Tecirli olarak beni ‘yere baktırmayacağınıza’ yürekten inanıyorum. Bizim gavırlar az biraz ‘tülektir’, ‘tapını vermeyesin’ işin lığlağına; düzüne bakmayasın, amanı bilir misin, hocam?

Selâm ve saygıyla.

Bekir İşlek

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Osman Gökçe

Saygıdeğer Hocam,

Bir ekmek yapma imcesinde gelinbacılarım, bir taraftan yufka açma yarışındayken, bir taraftan da laf kaynatıyorlarmış. Hamide Gelinbacım, eltisi Emine Gelinbacımın kumasından doğma üvey kızına gösterdiği şefkat ve sevgiye çok içerliyormuş. Ortamı uygun bulunca da başlamış atıp tutmaya.

“İfrit oluyorum şu Emine’ye. Almış avradın (= Küçük gelin, Zeynep Gelinbacım) çocuğunu kucağına, benim altın saçlı kızım diyerek bağrına basıyor. Yerinde olsam boğazını sıkar öldürürüm o veledi!” demiş.

Anam da Hamide Gelinbacıma ifrit(!) olarak, “Bu nasıl laf Hamide? Bu nasıl bir düşünce? Nereden geliyor aklına bunlar? Böyle düşünsen bile içinde dursun. Nasıl ulu orta dillendirirsin?” deyince, Hamide Gelinbacım, “Ne yapayım anam, kalbimdekini demeyim mi?” demiş.

İşte benim durum aynı Hamide Gelinbacımın durumu gibi Hocam. Sizi ‘kıskanmıyorum’ dersem, kalbimdekini söylememiş olurum. Şimdi siz iki Tecirlili lafı, kireç ocağı ateşi gibi kayarsınız. Berit’ten Döldül’e, Esendere’den Ceyhan’a neler anlatırsınız ballandırarak. Kanlı Geçit’ten, Kavaklık’tan, Kalenderoğlu’ndan, Enver Gök’e kadar yâd edersiniz hatıraları ve dostları. Hatta Osman Nuri Poyrazoğlu’yla bizim Noter’in kadim dostları ‘Edeler’den de çeşitlendirirsiniz.

Yeniköy (Hacılar) kahvesinde Noter’in edelerinden Muştalak’a hafta

sonu nerede olduğunu ve düğünün nasıl geçtiğini sormuşlar. Derin bir iç çekiş ve gözlerini yeniden kaplayan bir korkuyla, “Bostanlar’dayım ağam. Sorma başıma gelenleri,” demiş.

“Göllü Usağından Sağır Hacı’ya Allah dusmanıma Gaba çaldırın! Ne oldu ki bre?” sorusuna, “Dassağına gurban olduğum ağam. Halayın basına geçer. Onbeş dakga mendil sallar. Sonra başlar titiremiye. Billahi bir sehet sürer. Sonra kaldırır ayağını, ne zaman yere basacağını anca Goca Allah’ım bilir. En zor yer de burası işte. Değdirirken ayağını yere, yannış vurursan çomağı, anniyin ortasına yen dabancanın gabzasını.”

Bir de sofraya var aklımdan çıkmayan. Şimdi körfezin balıkları, haremde cariye gibi geçer siz şehzadelerin önünden. Sonra tadı levantenlerden, Girit’ten, Mora’dan, hatta Sebatay Sevi’nin müritlerinden miras minicik tabaklara gonca gül gibi kondurulmuş soğuklara ne demeli? Noter zaten sarhoş, içirip de ‘Hacılık’ kilometresini sıfırlamak gibi bir günaha ortak olmayınız sakın(!). Ama Sevgili Hocam, birkaç kez yama yemiştir de; hasretine gem vurmazsınız sanırım altın ayarlı, sevgi dolu kalbinizin...

Ama bu seferlik böyle olsun Sayın Hocam. Hem ben de ‘alacaklı’ olmanın keyfini yaşarım. Hani demirbaş sözdür Anadolu’da, “Yediğiniz içtiğiniz sizin olsun, gördüğünüz güzelleri anlatırsınız bana da.”

Bu arada Andırın’ı unutmayın. Bizim Âşık Hüseyin’in dillendirdiği gibi anlatsın size Sevgili Bekir Andırın’ı ve Andırınlı’yı.

Bugünler bir damar yakaladığım Andırınlı Âşık Hüseyin Topal’ın askerdeyken, “Seninkinin nişanı var 6 Mayıs’ta,” haberine söylediği şiiri de benim sohbetim kabul ediniz.

Telli durnam nerden gelip geçersin
Bir haber sorayım durun durnalar
O nazlı canandan da haberdar mısın?
Bir hayırlı haber verin durnalar

Aman durnam yola gitmen yalnız
Şahin görür müşkül olur halınız
Bizim ele uğrar ise yolunuz
Andırın düzüne inin durnalar

Andırın düzündü de çok durman göçün
Maraş Deresi’nden bir de su için
Kuzgun Pınarı’nın üstünden geçin
Kızılcaova’ya konun durnalar

O civarda nazlı yarın yaylası
Balk'ın yazısına varın durnalar
Engin yayaları da yayladan sayman
Aman durnam engel söziine uyman
Âşık Dertli Hüseyin'i de habersiz koyman
Yardan haber alın dönün turnalar

En derin muhabbet duygularıyla sevgi saygılarımı sunarım ikinize
de...

Musa Tolu

* * *

MUSA TOLU'DAN OSMAN GÖKÇE'YE BERİT'İN GÖZYAŞLARI YAZISI

Kimden: Musa Tolu

Kime: Osman Gökçe

Sayın Hocam,

Okuduğum binleri aşan kitap arasında (ders kitapları, istatistik, Fitopatoloji, Entomoloji dâhil) '*Berit'in Gözyaşları*'ndan daha zoruna rastlamadım. Hiçbirisi dönüp dönüp dağlamadı ciğerimi '*Anılar ve Ağıtlar*' kadar. Hiçbirinin kahramanlarıyla daha yakın olmadım. Kara Osman, Göo Omar, Hacı Resul, Gümüş Ana, Keprim Karı, Gongul Emine, Kutup Yıldızı Şerif Bibi'yle yakın olduğum kadar. Özüm de hissettim Habba'ların ateşini. Yedi kilometrecik yola yollanandan da '*Ezo Gelin*' olurmuş! Belledim.

1959 yılının ilk sabahında Tombak'tan yükselen feryatları tekrar duydum 53 yıl sonra. Menziline, yolları dürerek giden Göo Omar'ın, Ericek'ten Tombak'a o sabah nasıl geldiğini ölçmeye, biçmeye çalıştım. Şimdi ingemdeki her kırmızı anasının 'Peygamber Gönüllü', babasının 'Sarı Kekilli' oğlunun alınına bulaşan kandır.

Çok etkilendim Hocam...

Bir ömürden de öte, yüzyılları presleyerek anlattığınız olayları bir 'Kaşık Çalımı' kadar zamana sığdırarak okumak doğru muydu bilemiyorum, ama başka türlü de yapamazdım. Esendere gibi aktım, Berit'in başı gibi estim her satırında. Birbirine karıştı belleğimde sizin Havcılarla bizim Kabalcılar, sizin Karadut'la bizim Karadut, sizin Kınıkkoz'la, bizim Kırığın Kozu...

Babamı 2007'de kaybettikten sonra fırsat buldukça biz de aynı şeyi yaşıyoruz anamla. Yani Sevgili Hocam, Gümüş Ana'yla Berit'in karını

Tülüce'ye, Tülüce'nin taşını Berit'e bir gecede taşımanın ne menem bir yük olduğunu bilirim.

"... Yolumuzun üstüne büzülmüştü, duvarın doluğunda içini çeke çeke ağlıyordu. Başını kucağına almış, kirli ve uzun saçlarını örtmüş, sırtında renkleri solmuş, eski püskü basma fistanından başka giysisi yok. Dünyadaki bütün yaratıklar ve bütün insanlar göğе çekilmişti de, yeryüzünde yapayalnız bir tek kendisi kalmış gibiydi. Onun üzerimdeki o günkü etkisini bugünkü dilimle tanımlamaya çalışıyorum. Anlatamıyorum. Gücüm yetmiyor." (Sayfa 171. İlk paragraf)

Daha nasıl anlatacaktınız aziz üstadım, Cennet'in acısını? Daha nasıl ifade edecektiniz cine çarpılarak gelen bir ölümün yankısını? Aragon, Stendhal, Tolstoy, Yaşar Kemal veya Vedat Günyol'dan az mı, eksik mi olmuş?

Veya 182. sayfanın 4. paragrafının son cümlesinden daha yalın ve özden anlatılabilir mi ("Hep delikanlı kalmış Göo Omar gibi") bir babanın kaybında hissedilen acı veya bir babaya duyulan özlem?

* * *

"Doğrusu ben uzun yıllar düşündüğüm ve planladığım bu kitabı yazmaya başlamadan önce, bu işin beni zaman zaman bu kadar üzeceğini ve yüreğimi yoracağını akıl edememiştim." (Sayfa 196. İkinci paragraf)

Sevgili Hocam,

Kitabınızı okudukça, "Aa... Aynı şeyleri yaşamışız, aynı şeyleri yapmışız. Aslında bunları ben de yazmak istiyordum..." gibi bir duyguya kapıldım. Ama daha somut yaşadığım duygu ise, "Ben bu kitabı elime aldığımda bu kadar üzümlüp, bu kadar yüreğimi yakacağını düşünmemiştim. Silah ve kan davası dışında, ne kadar çok benziyoruz aziz hemşerim? Ne kadar da simetriyiz?"

Ölümün kadar zor geldi
Dünya başıma dar geldi
Beni de toprağa gömün
Köynek etime nar geldi"

Mecitler'den Sülü'nün dul eşi Melek Abla'nın bu feryadını çok önemli buluyorum. Yalnız Meleklerin değil, Memetlerin de etine ateş düşüren bu ilkel geleneğin sosyal hayatımızda gerilerde kalmış olması çok sevindirici, ama acısı hâlâ yüreklerimizde değil mi? Diğer bütün canımızı yakan

törellerimizde olduğu gibi, eşinin kardeşiyle veya kardeşinin eşiyle evlenmek mecburiyeti de yoksul, çaresiz Anadolu'nun kara kaderi değil miydi?

Bu çaresiz acıya bir parantezle, biraz da mizah katalım mı?

Ali Hoca (nam-ı diğer Tırşik Hoca) genç yaşta ölünce karısı Arzu'yu kayını Abdullah ile 'mecburen' evlendirirler. Abdullah da ağabeyi Ali gibi hocalık, imamlık yapar, cenaze işlerini başarıyla yönetirdi. Ve ölü giysilerinden (= Soyka) aslan payı Abdullah Hoca'nın hakkıydı. Kendisi de rahmetli olduğunda 40 tane paltonun başka imamlara dağıtıldığı duyulmuştu o günlerde...

Arzu, Abdullah Hoca'yla evlenmiştir, fakat aslında ikisi de bu evlilikten hoşnut değildir. Aradaki yaş farkı, geçmişteki yenge-kayın ilişkileri beklenen sıcaklığa engeldir. Üstelik Abdullah Hoca, Arzu'nun kendisine beklediği saygıyı göstermediği inancındadır. Ve bu düşünce her geçen gün içinde bir sıkıntı yumağı oluşturmaktadır. Beklentilerini tatmin edemediği bir gün kahır ve tehdit dolu bir dille, "Arzu, şunu iyi bilmelisin ki, ben edem (= Ağabeyim) rahmetliğe benzemem!" diyerek tavrını açıkça(!) ortaya koymuştur...

* * *

Sayın Hocam,

Sizin '*Çelikhanlı Omar'ın Ağıdı*' diye yazdığınız ağıt, benim de çocukluğumun ilk ninnilerindendir. Düğünlerde çığırılıp çalınan, halayı çekilen bir ezgiydi. Sizin '*Sülü Tülü*' gibi biz de onu '*Yoncalı Ağıtı*' diye biliriz. Birkaç mısra farkı olmasına rağmen aynı kıtaları okuyunca, Andırın'da mendil sallayarak çektiğim halayların heyecanını yeniden yaşadım.

* * *

'*Develioğlu Türküsü*' yine düğünlerimizin özellikle kına gecelerinin baş ağıtı idi. Bugün olduğu gibi, elli yıl önce de her kınacı kadının bilmesi gerekirdi '*Develioğlu Türküsü*'nü. İzninizle bir kıta ilave...

Develioğlu'nun inadı
Keklik kafese tünedi
Vermen beni Develi'ye
El âlem sizi kınadı

Sayın Hocam,

'*Körün Oğlu'nun Ağıtı*'nın hikâyesine girmeden bir değerlendirme yapmanız için bizim bildiğimiz biçimiyle sunuyorum size.

KÖRÜN OĞLUNUN AĞIDI

Annemgile gidiyorduk
Bilmedim sifar taşını
Çift keklik gibi gezerdik
Kurbanlık verdim eşimi

İnce Dere'nin Kala'sı
Yıkılıp viran olası
Hançerinen öldürme de
Bir kurşun sık kör olası

Binek taşında bindirir
Şemsiye verir elime
Gölgeden güne çıkmazdım
Bibimoğlu bak hâlime

Kırat inmiyor enişten
Heybemiz dolu yemiştin
Hodul gezer sürmeli eşim
Tabaka taşır gümüştin

Kırat boşandı örkünden
Ağ bebek düştü terkimden
Senin için sürmeli eşim
Seslenemedim korkumdan

Kardeşlerim kardeşlerim
Kana belendi saçlarım
Ayan olsun sürmeli eşim
Delikli damda kışlarım

Terkimizde bir top kutnu
Ya ben bunu ne'deciylim?
Koy verin de zalim Kürtler
Ben anama gediciyim

Düşmana yalvarmak mı olur
Öldüm yalvarı yalvarı
Ayan olsun sürmeli eşim
Giydiler çuha şalvarı

N'olayıldı, n'olayıldı
Altın akçem alayıldı
Sürmeli eşim yerine
Anam babam öleyidi

Ben söylerim ben bellerim
Sivas'a mektup yollarım
Senin için sürmeli eşim
Yenge beşiği sallarım

* * *

Aziz Üstadım,

'*Telli / Nazlı Senem Ağıtı*'nı ve hikâyesini Düziçili Âşık Kır İsmail ekolünden Andırın Beşbucak Köyü'nden halk hikâyesi anlatıcısı Kasım Eskici'den defalarca dinledim. Her dinlediğimde veya her mırıldandığımda gözyaşlarımı tutamadığım bir başyapıttır benim gönlümde. Benim bildiğim hikâye ile size kaynak olan Hilmi Köksal'ın anlattığı çok farklı. Sizin hikâyenizi bir iki noktadan kritik etmemi hoş görürseniz; Andırın'ın Tanış diye bir köyü yok. Ayrıca Andırın'da Andırınlı da bir çerçi geleneği de yok. Bir şey daha var ki, 2009 yılı yazında Tanır'a yolumun düştüğünde yerel ürünler aldığımız bakkaldan bu hikâyeyi doğrulayan sohbetlerimiz oldu. "Senem benim babamın halasıdır," dediğini duydum Tanırlı bakkalın.

Sayın Hocam,
Bir de bu hikâyeye bakar mısınız?

* * *

TELLİ SENEM AĞIDI

Ceyhan'a (= Yarsuvat) iskân edilen Türkmen boylarından Ceritler, kışın ırmak boylarındaki köylerde kalırlarken, baharla birlikte Ceyhan Nehri'ni Karatepe'nin güneyinden geçerek Payas, Dört Yol, Osmaniye ve Kadirli'den gelen Türkmen aşiretleri gibi, o zaman adına 'Ağ Yol' denen ve Harboğazı, Andırın, Geben istikametiyle Meryemçil Beli'ne ulaşırlarmış. Uzun Yayla'nın kapısı sayılan Meryemçil'den sonra her oba Pınarbaşı, Sarız, Yarpuz, Göksun'daki kendi yurtlağına kurarmış çadırını.

"Ceyhan'ın Hürü Uşağı'nda kışlayan ve yazın Tanır'a çıkan Cerit Oymağı ailelerden birinin oğlu burada Senem adında bir kıza sevdalanmış.

Üç, beş yıl beklemlerine rağmen ailelerinin rızasını alamayan âşıklar kendi aralarında hiç kimseyle nişanlanıp evlenmemeye ‘ahd’ etmişler. Bu olayın verdiği tatsızlıktan dolayı Çukurova’dan gelenler bir daha göçmemişler yaylaya, bir daha çadır açmamışlar Koca Tanır’a...

Araya onlarca yıl girmiş hiç haberleşememişler, ama ‘ahde vefa’ bozulmamış, ikisi de hiç evlenmemiş.

Senem bir gün Koca Tanır’a gelen bir çerçiye nereden gelip nereye gittiğini sormuş. Çerçi Çukurovalı olduğunu, Ceyhan’da oturduğunu söylemiş. Senem biraz daha deşeleince çerçinin kara sevdalısı Cerit Uşağı’nı tanıdığını ve hâlâ yaşadığını anlamış (Adı Tanış olabilir).

Ahd’ine sadık kalıp hiç evlenmediğini, fakat biçare olduğunu da öğrenince, sandığının dibinde sakladığı el kadar bir çıkını çerçiye getirerek, “Bu emaneti o yalnız adama götürür müsün?” diye rica etmiş.

Yükünü yıkmayacak ya; çerçi paketi almış sokmuş zulasına.

Günler sonra ulaşınca Cerit Obası’na, dosdoğru ziyaret etmiş kimsesiz ve yalnız ihtiyarı. Emanetini teslim ederken, “Sana bunu Tanır’dan ihtiyar bir nine gönderdi!” diye açıklamış çıkının künyesini.

Âşık elleri titreyerek açıp da dokununca hediyesine, avuçlarındakinin yıllar öncesinden kesilmiş Senem’in mor belikleri olduğunu anlamış. İşte o anda yeniden parlamış yıllardır yandığı aşk ateşi, bastırmış burnuna Senem’in beliklerini de, sel olmuş akmış görmeyen gözlerinin pınarı...

Bir haber geldi de nazlı Senem’den
Deli gönül boş olmaya başladı
Akmaz iken kör pınarın ayağı
Suyu geldi çağlamaya başladı

Senem’in giydiği gene mi sarı
Yıkılmış değirmen bozulmuş peri
Çoktan ahraz olan sazın telleri
Avaz verip sızlanmaya başladı

Çıkaydım Ağmelli’nin başına
Seyreleydim toprağına taşına
Senem geldi seksen doksan yaşına
Benimki de yüz olmaya başladı

* * *

Sayın Hocam,

Çok geç de olsa sizinle tanışmanın sevincini, onurunu duydum. İmkânlarımız ölçüsünde devam ettirebilirsek çok mutlu olurum bu dostluktan. Benim İzmir'e gelme ihtimalim çok zayıf. Ama sizin Güney'e düşerse yolunuz, Çukurova'da (Adana veya diğer şehirlerde) görüşebiliriz. Veya göçü çekip de giderken Berit'e, Andırın'da bir soluklanamaz mısınız? Bundan şeref duyarım Hocam. Hatta babaannemden duyduğum bir dörtlüğü benim arzularıma uyarlırsam:

Aklım ermez beğen oğlu işine
Götürürsen ben de düşem peşine

Yani Sevgili Hocam, Morun Yatağı'na kadar gidecek mecali / imkânı bulabilir miyiz, bilemiyorum? Ama Tombak'a kadar vararak, 'Ericekli Ezo Gelin'in mezarının başına Karaardıçlık'tan kamalak dikilmiş mi kontrol edebiliriz.

O da olmazsa, 'Yalnız Çam'ın dibinde Habba Kız'ın çok sevdiği Karacaoğlan türküsünü çıkarabiliriz.

Dağ salına konan kervan
Yağmur yağar gerilenir
Bir kötüye düşen dilber
Ölmez ama zarilenir

Hiçbir şeye yetmezse gücümüz, Çakal Halil'in döşeğine bir taş atar döneriz.

Sayın Hocam,

Çok zamanınızı aldım.

Tülay Yenge'mi saygıyla, Berit ile Ali'yi sevgiyle selâmlarım.

Gönderileriniz için tekrar teşekkür ederim.

Kitaplarınız için sizi kutlarım.

Uzun yaşamlar dileğiyle saygılar sunarım.

Musa Tolu

* * *

TECİRLİNİN KENDİ KARISINI KAÇIRMAK ZORUNDA KALIŞININ, YANİ MARGİL KIZI'NIN HEYKASI

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Osman Gökçe
Tarih: 16.10.2012

Değerli Ağabey,

Çoğunu gözyaşları içinde yazdığınızı bildiğim güzel hikâyenizi gözlerim yaşararak okudum. Gerçekten dehşet olaylar.

İyi ki sizi yazmaya zorlamışım. İyi ki de yazdınız. Bunları yazmaya kimseciklerin gücü yetmez.

Yazınız, hikâyeniz, kitabımızın en güzel belki de en yaralı çiçeği olacaktır. Musa kardeşimizin de beğeneceğinden ve sevineceğinden eminim.

Ben Tecirlileri yazarken hep eğlenceli, yarı şaka yarı ciddi yazdım. Sebebini de siz yazıyorsunuz. İş benim gibi aşlanığa vurmazsanız, sizin gibi gözyaşlarıyla yazarsınız. Ben kolayı seçtim; siz zoru.

Tecirlilerin, elbette Çukurovalıların hikâyesi gözler yaşarmadan yazılamaz. İzninizle bir alacağımızın daha doğduğundan söz etmek isterim:

“Yarımızı yollarda yitirdik,” ağıtının devamı olmalı. Bunu çok önemsiyorum ve yazabilerseniz yazmanızı bekliyorum. Tecirliler ve Çukurovalılar adına en derin saygılar sunuyor sağlıklı ve uzun ömürler diliyorum.

Bekir İşlek

* * *

Kimden: Osman Gökçe
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 16.10.2012

Sevgili Aşiret,

Biliyorum, geç oldu. Ama oldu. Yani bir şeyler yazdım, ekte yolluyorum. Aldığını bildirirsen sevinirim. Ayrıca eleştiri ve önerilerini gönderebilirsen gerçekten mutlu olurum ve yararlanmaya çalışırım.

Necmettin Halil Onan:

Biliyorsun ki kaari, kalbin derinlikleri
Damla damla biriken gizli gözyaşlarıdır
Kudretim oradan çıkarabildikleri
Halis inci yerine bu çakıl taşlarıdır

Diye yazmıştı. Bu dizeler yazdıklarımla ilgili düşüncelerimi çok iyi anlatırlar. Azımızı çoğa say.

Selâmlar, sevgiler, saygılar.

Osman Gökçe

* * *

MUSA TOLU'NUN MEKTUBU

Sevgili Hocam,

Bir solukta dokuz sayfasını okuyup da, son satırlarında, “Eyvah bitti, bitiyor!” dedirten bu güzel anlatıya teşekkür ederim. ‘Olmadı baştan’ düsturuyla yeniden başladım bedenleri Çardak’ta, ruhları Çeçenistan’a kayıtlı olan o güzel insanlardan bir kesit hikâyeye, ama yine bitti. Yine sonlandı ne yazık...

Yazın yapamadığımız Ericcek gezintisini gerçeğe yakın bir zevkle yaşadım satır aralarında. Morun Yatağı’nın kokusunu yeniden duydum bronşlarımın ta içinde, kulaklarım uğuldadı Berit’in deli dolu akışından.

‘Delilerin Piri’ Omar Ağa’nın, Margil Kızı’nı ikinci defa kaçıışı çok öznel bir olay sevgili hocam. Hele de bu işteki (böyle bir işte) birinci yardımcısının kendi oğlu olmasının başka dünyalarda da bir örneği daha var mıdır acaba?

Bu ilginç anıları bu güzellikte bize aktardığınız için size minnettarım. O dipsiz kuyu derinliğindeki dağarcığınızda daha nelerin olduğu konusunda zerre kadar şüphem yok. Hepsini— Hepsini bölüşmek istiyorum. Ben yatılı mektep çocuğuyum sevgili hocam. Hakkımdan vazgeçmem söz konusu olamaz!

Sağlık ve mutluluk dileklerimle, saygılar sunarım.

Musa Tolu

* * *

MARGİL KIZI (Osman Gökçe’den)

Onlar öyle insanlardı ki, bedenleri Çardak’ta, ruhları Çeçenistan’da kayıtlıydı. Bellerinde fişeklik, omuzlarında martin vardı. Yürekləri füzesavardı.

Onlar öyle insanlardı ki, güneş yüzü, güneş saçlı, çubuk gibi ince yapılı, olağanüstü yakışıklı delikanlıları vardı.

Onlar öyle insanlardı ki, sarı saçlı, gözleri bal rengi, yüzü cennet kızı gülüşlü, akıldan çıkmayacak kadar güzel kızları vardı.

Onlar öyle insanlardı ki, genç kızların çaldığı akordeonla el çırparak, kız erkek bir arada coşkulu danslar ederlerdi, eğlenirlerdi sorunsuzca.

Onlar öyle insanlardı ki, kadınları erkekten öcü görmüş gibi kaçmazlardı. Çarşafın içine, peçeler arkasına sığınmaz, saklanmazlardı.

Onlar öyle insanlardı ki...

Evet, onlar öyle insanlardı ki, nice bir maceradan sonra 1865-1870 yıllarında Tecürlü ve Delikanlı Aşiretleri'nin yaylaklarına, yani bugünkü yerlerine, yani benim aşiretimin yerlerine iskân edilmiş, yerleşmişlerdi.

Onlar öyle insanlardı ki, göç sürecinde yaşadıkları nice acılardan, edinilen nice deneyimlerden sonra birbirlerine sarmaşık gibi sarılan, kavgada bir ve bütün olan, imrenilecek bir halktı.

Onlar öyle insanlardı ki, okuma hevesi dini ibadet gibiydi. Çok okumuşları vardı. Yakın köylerin öğretmenlerinin neredeyse tamamı Çardaklı Çeçen öğretmenlerdi.

Onların Yaşlılar Meclisi (= Teyişkord) vardı, kendi sorunlarını kendi içlerinde çözen. Parpi'de yaylardı, Tülüce'de avlanırlardı. Cırgındış, cepilgiş, kurzunuş adlı yemekleri yerlerdi. Kömbe pişirirlerdi toprak fırınlarda. En çok mısır ekerler, mısır kömbesi yerlerdi.

Onların çinkolu damları, ak sıvalı evleri vardı. Neredeyse her evde bir köşesinde topraktan bir fırın olan geniş bir avlu bulunurdu. Sokakları tertemiz, bahçeleri bakımlıydı. Köyün içinden gürül gürül çeşmeler akardı.

Onlar bizim komşularımızdı. Ancak benim yetiştiğim yıllarda bizlere çok karışmazlardı ve kendi içlerinde dışa kapalı olarak yaşarlardı. Düğünlerimizde güreşe gelirlerdi, düğünlerinde güreşe giderdik. Ama Ericekliler, yıkılsalar bile kimseye şalvar vermezlerdi ki...

Ericekli bu— Dövüşten kaçmaz ve hatta dövüşü düğün sayardı.

İki komşu köy olan Çardak ile Ericek arasında düğünlerdeki güreşler dışında fazla bir yarış yoktu. İyi ilişkiler vardı. Ericeklilerin alışverişlerinin çoğu Çardak'ta yapılırdı. Öğretmenlerimiz Çardaklıydı. Ama iki köy halkı arasında evlilikler yoktu. Birbirlerine uzaktılar. Çardaklı ile Ericekli arasında ve bütün ömrümce bir tek evlilik biliyorum. Bu evliliğin öyküsünü aşağıda anlatacağım.

* * *

Onlar öyle insanlardı da, bunlar, yani bu beridekiler nasıl insanlardı?

Bunlar da öyle insanlardı ki, öyküleri ateşi avuçlarında taşıyanların öyküsüydü.

Yarı yanlış yarı doğru; bunların da Orta Asya'dan kalkıp göç ettikleri,

nice ateş hattından nice ateş çemberinden geçtikleri, kızıl korları avuç avuç avuçladıkları, Kafkaslardan geçerek Acem üstünden Suriye sıcağına indikleri, oradan da Erciyes ayazına çıktıkları, Çukurova'ya sarkıp sıtmaya tutuldukları, Kozanoğlu ile savaştıkları, Cevdet Paşa'dan çektikleri, Ermeni ile vuruştukları, aşiretin yarısını yollarda yitirdikleri ve daha pek çok maceraları dilden dile anlatılırdı...

Berit dağı ile Çukurova arasında yaz kış taşınmaları, sonra da sırtlarını koca Berit'e yaslayıp Ericek'i vatan tutmaları efsaneleştirilerek konuşulurken aralarında, gözler yaşarırdı, duygular doruğa çıkardı. Türkücüleri ('Yarımızı yollarda yitirdik') diye eli kulağa atınca dinleyenler hıçkırıklara boğulurdu.

Bunlar da öyle insanlardı ki, dillerinde, gelmiş geçmiş en hovarda şair Karacaoğlu'nın türküleri çağırılırdı. Meclislerinde en yanık aşk öyküsü olan '*Kerem ile Aşlı*' öyküsü anlatılırdı. Telli Senem-Sürmeli Bey konuşulurdu düğünlerde, derneklerde.

Bunlar da öyle insanlardı ki, her zaman güneşi kovaladıklarını, güneşe doğru koştuklarını, batan güneşin peşine düştüklerini, önlerine her çıkanla cenk ettiklerini, padişaha bile kafa tuttuklarını, ölen ölür kalan sağlar bizimdir diyecek kadar yürekli olduklarını övünerek anlatırlardı dosta düşmana.

Bunlar ki, küçük dağları değil, büyük dağları da biz yarattık diyen insanlardı. Arkalarında bağrına yaslandıkları Berit dağı, önlerinde üç kollu Ceyhan Nehri'nin içinden aktığı Afşin-Elbistan-Göksun Ovası vardı. Kendilerini çok önemserler, herşeye ve herkese yüksekte ve korkusuzca bakarlardı.

Bunlar ki, karlı kış günlerinde keklik uçuruyorlardı keven aralarında yamaçtan yamaca. Sırım gibi bacakları ve kanatsız kollarıyla kanatlı kuşları yakalarlardı yora yora, kovalaya kovalaya.

Tüfek kullanmadan ve vurmada, karlara batıp çıkarak, karı dizleyi dizleyi tavşan tutmayı bir hüner ve bir eğlence sayarlardı.

Bunların Ermeni olaylarında efsaneleşmiş İbişoğlu İbrahim, Kara Ahmet, Beyoğlu Mustafa gibi aksakallıları, akbaşlıları vardı. Hepimizin emmi dediği bu insanları tanıdım son demlerinde. Doğada diğer canlılar gibi yaşamayı o kadar özümsemişlerdi ki, İbişoğlu İbrahim emmi için anlatılırdı:

Etlî Bayram'da (= Kurban Bayramı) kendisini yıkamak isteyen gelinine, 'Kömbe Bayramı'nda (= Şeker bayramı) yunduk ya kızım, üst üste çimmeye ne gerek var?" dermiş.

O İbişoğulları ki, o Kara Ahmetler ki, o Beyoğlu Mustafalar ki, bir Ermeni'nin diğer Ermeni'ye, "Bir Tecirli gördüm, atı ile ağaca tırmanıyordu!" demesine neden olacak kadar nam salmışlardı.

Bunlar öyle insanlardı ki, daha çocuk yaşta hepsinin birer hançeri vardı bellerinde. İlkokulda bile birbirlerine bıçak çekenler, bıçak sallayanlar olurdu.

Bunlar öyle insanlardı ki, kendi hukuklarını kendileri yaratmışlardı. Düşmanlarını devlete şikâyet etmeyi küçüklük sayarlar, hayıflarını kendileri alırlardı.

Böyle değilse nasıl anlatılır, nasıl anlaşılır ki, bunlardan biri olan Omar Ağa'nın dut ağacı altındaki düşü?

Tanığı olduğum bu düş olayının öyküsü şöyle olmuştur:

Bir yaz günü Omar Ağa'nın şimdi yeri ilköğretim okulu olan Aşağı Bahçesi'nde dutları silkme ve pekmez kaynatma işleri yapılmaktadır. Nereden gelip de yorgun düştüğü bilinmeyen Omar Ağa bahçeye uğrar ve yere bir yaygı serdirerek biraz uzanır. Çabucak da uyur. Bir süre sonra bir gürültü, bir bağırıyla hiddetle uyanır ve ayağa kalkar. Gördüğü düşün devamı sayılabilecek bir biçimde küfürlerle karışık birtakım laflar eder. Arkasından da gördüğünün düş olmasına şükredercesine lahavle çeker, yerine oturur ve bir tas ayran ister.

Sakinleştğinde düşünü dinledim. Oğlu Ali, Havcı Hasan'ın kızını kaçırmıştı Yoncalı'dan. Ara henüz düzelmemiş, söylentiler de bitmemişti. Havcı Hasanların hayıf alma peşinde koştukları dedikodusu yaygındı.

Yoncalı yayla yolunun üzerindedir. Mecburen oradan geçilir Berit'e.

Yoncalı'nın altında, Kıran Deresi'nin az yukarısında Topaktaş denen yerde Ali'yi Havcı Hasanlar vurmuşlardı babasının düşünde. Müddeiumumi (= Savcı) gelmiş, komutan gelmiş, doktor gelmiş otopsi, soruşturma vs. yapılacak.

Omar Ağa, "Hayır!" diyor. "Hiç kimseden şikâyetim yok!"

Uykudan bu kargaşayla uyanıyor. Düşünü anlatırken de, "Böyle bir olay olacak olursa ben kendi hesabımı kendim görürüm!" diye ekliyor.

Benzer içerikte ve benim de içinde bulunduğum bir başka olay da bir yayla mevsiminde yaşanmıştı:

Bizim çadır Berit'in zirvesine en yakın yerde, Oğlak Kayası'nın arkasındaki boğazda, Morun Yatağı'ndaydı. Bir başka çadır da Berit'in Binboğa'ya bakan, yani kuzeye bakan yüzündeydi. Ali askerde, ben de ortaokul birinci sınıftaydım. Okullar tatil olduğu için yaylanın güvenliği de bana aitti.

Bir gün ihtiyaç için köye indim. Köyde Binboğa'ya bakan sevgilisinin çadırında birkaç gün önce bir gece yarısı Omar Ağa'nın kurşunlandığı ve ayaklarından yaralandığı söyleniyordu. Kurşunlayanların adları da biliniyordu. Ben öfkemden duvara tırmanıyordum. İnce çaplı Barebellum belimde, adı geçenleri vurmaya hazırlanıyordum.

Öğle üzeriydi. Beni yanına çağırdı.

"Bak, ben yaralı filan değilim!" diyerek sağ ayağını çıkardı gösterdi.

Yara yoktu. O gün Cuma idi. Abdest alıp camiye gidecekti. Asiye anamı da yaram yok diye inandırmıştı.

“Solu da çıkar,” dedim. Öyle bir kükredi ki, ne yapacağımı şaşırdım. Sol ayağını çıkarmadı. Oysa söylenti, yaralı ayağını bir doktora gizlice tedavi ettirdiği biçimindeydi. İşte o zaman Asiye anam da, ben de anladık yaralandığını ve bunu içine sindiremeyip inkâr ettiğini. Ayrıca beni okumaya gönderdiği için bir belaya bulaşmamı istememiş olabileceğini de düşündük.

Daha sonra kızgınlığı geçip sakinleşince bana şunu söyledi:

“Bak Kara Osman’ım, bu senin dediğin adamlar beni vuramazlar. Beni kimse vuramaz. Ama vurulur da ölürsem, sağa sola çarpınmayın. Gidin -isim sayarak- şu şu adamları vurun!” dedi.

İşte bunlar da böyle adamlardı. Bunlar için bir zamanlar aşağıdaki şiiri yazmıştım:

Ericekli Oğuz Boyu uşağı
Beli boydan boya mavzer fişeği
Kuşu düşürürler göğden aşağı
Semtlerine salavatsız varılmaz

Soyunun sopunun en vuruşkanı
Sırtı karlı dağlar, ova ön yanı
Kafası kızarsa takmaz cihanı
Vurulup da düşenlere bakılmaz

Kurt eniği kurda benzer kurt olur
Bulut aşmaz dik doruklar yurt olur
Berit başı gibi başı sert olur
Bir şahlanır ise Şah’ı dinlemez

Esendere bir yel gibi eserken
Kış ayazı el ayağı keserken
Eşkiya köyleri kenti basarken
Ericek’in yakınından geçilmez

Konup da göçtüğü yurtlaklara sor
Vuruşup düştüğü yaylaklara sor
Haşin kayalara koyaklara sor
Cebi barut kokmayana sorulmaz

Karacoğlan’a sor dili yeterse
Dadaloğlu’na sor teli yeterse

Berit'in başında keklik öterse
Dağlar çeker, sahillerde durulmaz

Yiğidi Türkmen'in en sevdalısı
Güzeli eşi yok hurinin hası
Ünü tutmuş Kayseri'yi Sivas'ı
Arasan cihanı misli bulunmaz

Yüreğim gelini, kızında kaldı
Bedenim toprağı, tozunda kaldı
İlk aşkım Balam'ın gözünde kaldı
Balamı görmeden gözüm yumulmaz

* * *

Ericekliler yazık oldu adama derlermiş Hacı Resul için. Kimi Çukurova'da, kimi bu yaylalarda vuruldu gitti. Kardeş kalmadı. Adamın bir oğlu oldu, o da cüce kalacak elleham (= Allah bilir) diye konuşurlarmış.

Köylülerin dediği gibi çıkmamış. Omar, enli boylu toraman bir genç olmuş. Kendisinden sonra doğan çocukların tümü de kız olunca, tek erkek olarak ailenin şahdamarı yerine konmuş. Özellikle Ataş Habba'nın Fındık Kızı, yani anası onu çok şımartırmış. Babası Hacı Resul uz adam, denginde ve dengeli adammış. Ancak Omar babasından çok, öyküleri bir efsane gibi anlatılan, vuran ve vurulan emmilerine çekmiş büyük oranda. Yaşlılığında bile emmilerinin yaşadıklarını, yaptıklarını daha dün olmuş gibi ve kendisi de orada birlikte yaşamışlar gibi çok canlı olarak anlatırdı. Çakır gözleri çakmak çakmak yaşlanırdı. O, ruhu vücuduna ve gönlü bu dünyaya sığmayan bir adamdı.

Daha bıyıkları yeni terlerken Sefer Ağa'yı suya basmıştı. Beş altı oğlu vardı Sefer Ağa'nın. Uçanı kaçanı tutarlardı. Sefer Ağa erkek tazı gibi gezerdi köyün içinde. Berit'i değilse bile; Tülüce'yi, Şardağı'nı, Binboğa'yı ben yarattım havasındaydı.

Omar, Yukarısu Gediği'nde bir su paylaşımı nedeniyle karşılaşır Sefer Ağa ile. Sefer Ağa su başına gelince köylüler şöyle bir kenara çekilir ve birbirlerine bakışırlar. Bu arada Sefer Ağa buyurgan bir edayla Omar'a, bir kısmı Hacı Resul'ün tarlasına akan suyun tamamını bu tarafa yani kendi tarlasına çevirmesini söyler. Omar küreği elinde savağın başına varır ve suyun tümünü kendi tarlalarına çevirir. Oldu mu der ve bir kaya gibi dikilir karşısına. Sefer Ağa kükrer. Köylülere tutun şu suyu benim tarlaya der. Köylüler sessiz ve hareketsiz kalınca alır birinin elinden küreği ve suyu

döndürmeye davranır. Omar kolayını bulur işin. Basar Sefer Ağa'yı arkın içine. Sefer Ağa köylülerin yardımıyla canını zor kurtarır.

Sefer Ağa madara olur. Ama bu olayla Omar'ın ünü de yayılır köyün içine. Çevresi çoğalır. Önceleri emmioğlu diye söze başlayanların bazıları Omar Ağa demeye başlarlar. Boyalı şeker yedirir atına. Atı yıldır yıldır parlar. Omar Ağa atını, çocukları ve bir de kızları çok sever. Çocuklar ve kızlar da Omar Ağa'yı çok severler.

Deliler de çok severler Omar Ağa'yı. Bir Deli Hasan vardı köyümüzde. Bizim köylü değildi, ama bizim köye arasına gelir giderdi. Kimseye zarar vermezdi. Ancak Omar Ağa hariç kimsenin sözünü de dinlemezdi. Deli Hasan onun sözünden çıkmazdı. Gümüş Anam da bunu, "Delinin piri deli olur!" diye açıklardı.

Omar'ın elinin açıklığı, gözünü daldan budaktan esirgemeyişi, her haksızlığa yerinde ve gerekirse fizik gücünü kullanarak karşı çıkması, güçlülerin değil güçsüzlerin yanında olması vb. özellikleri dolayısıyla babasının lakabı olan ağa lakabı artık Omar için de kullanılmaya başlanır. Zaten Omar ve bacıları babalarına ve Omar'ın çocukları da Omar'a baba değil ağa derlerdi.

Omar Ağa ömrü boyunca sıradışı olayların kahramanı olur. Köylüleri ve diğer tanıyanlarının her biri bir başka ilginç olay anlatır onun hakkında. Bu anlatılardan derleyebildiklerimin bazılarını paylaşmak istiyorum:

Bir gün babası Hacı Resul, komşularının yanına katarak Omar'ı Elbistan Pazarı'na yollar. Tereyağ verir ve bunu sat der. Amacı oğlunu kendi işi olan ticarete alıştırmak ve yetişmesini sağlamaktır. Pazara varırlar. Omar da diğerleri gibi malını açar, sergiler ve satmaya çalışır. Babası yağı kaçsa satması gerektiğini de söylemiştir. O da gelip geçenlere ve fiyat soranlara yağın fiyatını söyler.

Pazar alıcılarını bilirsiniz. Pazarın tümünü şöyle bir dolaşmadan alışveriş yapmazlar genel olarak. Gelene geçene fiyat söylemek Omar'ı rahatsız eder. Derken bir adam gelir ve fiyat sorar. Omar babasının dediği fiyatı söyler. Adam yürümeye devam eder.

Omar sorar, "Sen kaç alacaksın?" der. Maksudı işi bitirip bu eziyetten kurtulmaktır. Adam bir fiyat verir. Omar önce olmaz der ve adam yine gitmeye başlar. Omar arkasından seslenir. Gel der, al o fiyat olsun.

Adam Omar'a çok gıcık gelen bir sırıtmayla, "Aha, ben gene almıyorum!" der. Omar yağı bırakır, adamı tuttuğu gibi yere çalar ve üstüne çöker.

"Aha, ben de gene satmıyorum!" diyerek tekme tokat benzetmeye başlar adamı. Pazarcılar elinden zor alırlar.

Bu adam, Elbistan ve çevresinde iyi bilinen o günlerin hatırlı kişilerinden Poyraz Abdullah'tır. Kendisi de tacirdir. Elbistan'la Maraş arasında Ericcek'ten geçen Kervan Yolu diye bilinen ve Çavdar'ın Gedik'ten

aşan yoldan sık sık gider gelir. Bazen de Ericek'te geceler. Bir Maraş dönüşünde gece olur. Yollar tehlikelidir. Ericek'te Hacı Resul'a konuk olur. Eve bir girer, donar kalır. Bir süre önce dayak yediği genci karşısında görür. Omar alışıldığı üzere bu kendisinden daha yaşlı konuğun eğilir elini öper.

Bir başka olay İstanbul yolunda geçer. Haksızlığa dayanamaz Omar Ağa. Köyün ilk ortaokula giden, ilk liseye, ilk üniversiteye giden oğlu İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nde okumaktadır. Bir gün oğlunu görmek üzere İstanbul'a doğru yola çıkar. İlk durak Maraş, ikincisi Adana'dır. Adana'nın şimdi cami olan o günkü garajında Omar Ağa'yı simsarlar yakalar. Konya üstünden aktarmasız İstanbul arabası diye kesilir bileti. Otobüs Konya'ya gelir yolculara başka otobüse binmeleri için açıklama yapılır. Omar Ağa direksiyonda oturan havalı şoföre, "Oğlum şoför efendi, seninle Adana'da konuştuk. Direkt İstanbul'a demiştin. Şimdi ne oldu?" der. Konuşmalar sonuç vermez, şoför burnundan kıl aldırılmaz. Omar Ağa dirseği camdan dışarıda sarkan şoförün kapısını açar, alır altına adamı. Zor alırlar elinden. Sonra karakola düşerler. Diğer yolcular Omar'ın arkasında asker gibi dikilirler. Biletler gösterilir. Şoför tıpış tıpış yolcuları İstanbul'a indirir.

* * *

Bu anlatacağım da bir otobüs yolculuğu ile ilgilidir.

Omar Ağa'nın Gümüş'ten olma en küçük kızı Eşe (Ayşe) hastalanır. Doktora gidilecektir. Yola çıkılır, önce Maraş'a varırlar, oradan da Adana'ya hareket edilir. Fevzipaşa yokuşunu gürültü ile tırmanır Omar Ağa'nın otobüsü. Derken Omar Ağa yerinden kalkar. Sağ çapraz koltukta oturan bir delikanlı adamı tuttuğu gibi koltukların arasına yatırır. Vur Allah'ım vur. Ortalık karışır. Kızı korkusundan başlar hüngür hüngür ağlamaya. Omar Ağa'yı diğer yolcular sakinleştirirler.

Olay sonra anlaşılır. O delikanlının önündeki koltukta kucığında çocuğuyla bir genç bayan oturmakta ve arkadaki genç adam da bu yalnız bayana sarkmaktadır. Omar Ağa durumu fark eder. Bir sabır, iki sabır—Lahavle çeker içinden. İçi içine sığmaz. Kendisine göre o kadının namusu, bu olayı gören herkese aittir. Koruması gerekir. Kendisi gördüğüne göre bu iş kendisine düşer. O da gereğini yapar.

Kahvede kâğıt oynayanlar, sokakta çocuğunu dövenler Omar Ağa'nın oralarda olmasını, görmesini istemezler, çekinirler. Kendisi kahveye gitmez, kahvede oturmaz. Eli oyun kâğıdına ya da başka bir oyun aracına hiç değmemiştir. Ancak kafası eser, ara sıra kahvenin kapısından içeriye bakar da kimi görürse yakınlarından yapışır yakasına. Pat küt döver, doğru evine yollar.

Oyun masası dağılır, ama ona kimse kızmaz ya da kızgın bir karşılık vermez. Yeğeni K r Omarların Kara Osman, Alibey Ali, bacısının kocası Hacıkaye Ahmet ve daha onlarca kişi bilirim bu şekilde Omar Ağa’dan dayak yemiş olan.

Sık sık tedbirli olması gerektiği söylenirdi kendisine. Elbette düşmanları vardı. Ama onun köyde k s olduğu hiç kimse yoktu, herkese de müdahale edebilirdi. Bağırır çağırır, azarlardı. Ama kendi çıkarı için değil. Kendince, karşıdakilerin çıkarları için yapardı bunu.

Omar Ağa’nın kendine iş edindiği konuların başlıcalarından biri ise, köyün çocuklarının okumasıydı. Bu konuda hesapsız uğraşılar vermiştir. Ben yalnızca iki  rneği vermek istiyorum:

Köyümüzün ilk ortaokula giden öğrencisiydim. Başarılı bir  ğrenci oldum. Bu durum babamı cesaretlendirdi ve okumaya karşı hevesini arttırdı. Köylü çocuklarının da başarılı olacağına dair inancı pekişti. Onun bu hevesi yalnızca kendi çocukları için değildi. O tüm köy çocuklarının okuması için çaba gösteriyordu.

O günlerde, tek okul kapısı olan  ğretmen Okulları’nın başvurusu çoktu ve kazanmak da çok zordu. Ortaokula gitmek ise yoksul köylülere ağır geliyordu. Kimse çocuğunu ilçeye ya da il merkezine parası ile okutmak için cesaret edip g nderemiyordu. Ama o, bu ortaokul işini kafasına takmıştı, aileleri zorluyordu. Bunda da başarılı oldu.

 nce    beş  ocuk babasını bu düşünceye ikna etti. Sonra Afşin’e gitti ve bir ev tuttu. Çocukların çorbasını kaynatmak için komşularımızdan yaşlı bir de kadın buldu. Böylece köyün ikinci ortaokullusu olarak şimdi tam sayısını bilemediğim 5-6  ocuk Afşin’e gönderildi. Onlardan birisi İbrahim Toplama’ydı ve köyün ilk hukukçusu, ilk avukatı oldu. Köyün en dar gelirliilerinden olan ve ekmeğini zor yiyen Titrek Durdu ile Kılıflı’nın çocuğuydu İbrahim. Bu olay köyde herkesi cesaretlendirdi, iştahlandırdı. Köylülerde, “Kötü Eşelerin Titrek Durdu çocuğunu okutabiliyorsa, bu işe bizim de gücümüz yeter,” havasını yarattı ve bombanın pimi çekildi. K y m n bugün ordu kadar çok olan okumuşunun başlangıç   k s  böyledir.

Kendi işini bırakıp bu tür işlerle öylesine yoğun bir biçimde uğraşıyordu ki, köyümüzün hatırı sayılır yaşlılarından rahmetli G y Omar bir gün bana bir münasebetle, “Bre oğlum, Omar deli bir adam. Deliler kuyu kazmaya bir başlarsa ne işe yaradığını bilmeden yerin göbeğine kadar kuyuyu kazarlar. Baban da bu okuma işini böyle yapıyor,” dedi. Gülüştük.

Okumanın  n  açıldıktan sonra çeşitli okullarda okuyan köyün çocuklarının  etelesi kafasındaydı. Hangi  ocuğun hangi okulda ve kaçıncı sınıfta olduğunu bilirdi. Derslerinin ne durumda olduğunu bilirdi. Onların okullarına gider, kendilerini görür, derslerini sorar, dersleri kötü olanları duruma göre uyarır, azarlar, kulaklarını çekerdi. Okuyanlar ona dersleri

konusunda yalan söyleyemezlerdi. Çünkü derslerini önceden idareden öğrenirdi.

Bir gün Göksun'da okuyan kardeşim Kasım'ı ziyaret eder, derslerini sorar ve Faransızcan kaç der. Kasım geçerli bir not söyler. Oysa Kasım'ın Fransızcasının zayıf olduğunu daha önce öğrenmiştir. Kasım'a kükreyerek, "Utanmıyor musun bana yalan söylemeye? Notun zayıf. Bana bir daha yalan söylediğini yakalarsam seni Allah bile alamaz elimden!" der.

Kasım bu olayı anlatırken, "O gün bu gündür ben yalan söyleyemiyorum. Zorunluluklar oluyor ve gerçek dışı konuşmaya yelteniyorum, ama ağam geliyor gözümün önüne. Uzun süre ondan korkarak yalan söyleyemiyordum. Şimdi ise o yok. Ancak ben o olaydan sonra yalan söylemeyi unuttum," diyor.

Omar Ağa ile ilgili olarak, köyümüzün çocuklarının okutulması sevdasını dolu dolu yaşadığı o yıllara ait onlarca anı anlatılır. Bugün kendileri de Omar Ağa'nın o günkü heyecanını yaşamış ve yaşatmış, hayatta kalanları da emekli olmuş olan köyümüzün öncü okumuşları bunları tatlı tatlı anlatırlar çevrelerine. Bazen gülerler, bazen de gözleri yaşarır.

* * *

Omar Ağa'nın asıl en büyük ilgi alanı kızlardır. Kızlar da şımartırlar Omar Ağa'yı. İki de bir dedikodular gelir bu konuda babası Hacı Resul'e. Hacı Resul'ün yakını yaşlı bir kadın akıl verir ona. "Evlendir bu oğlanı!" der. "Başka türlü yenilmez. Kendi başına da senin başına da iş açar sonra".

Gelin adayını da söyler. Arapoğlu Mustafa Ağa'nın kızını gösterir.

Hacı Resul tek oğlu için bu öğüdü tutar. Arapoğlu Mustafa Ağa'nın soyunun Orta Asya'dan dolanarak geldiği güney illerinden birinin adını verdiği kızına, yani Bağdat'a nişan takılır. Düğün yapılır. Çok sürmez Omar bir evlilikle bağlı görmeyince kendini, Arapoğlu Mustafa Ağa'nın sevgili kızı Bağdat'la ayırırlar. Omar'ın bacası Ataş Habba da (Habibe), Mustafa Ağa'nın oğlu Hamit'e nişanlıdır. Arapoğlu Mustafa Ağa kendisinden küçük olan ve teyzesi oğlu olduğunu sandığım Resul'u çağırır.

Hamit boynunu büker, Omar da biricik... "Elim kırılınsın, elim tetiğe varmaz. Habba'yı Hamit'e ver. Bu olanları da unut!" der. Emir büyük yerden gelmiştir. Hacı Resul boyun eğdi.

Omar Ağa da çok geçmez, Hacıkaye Mustafa'nın emmideşinin oğluna nişanlı kızı Gümüş'ü kaçırdı. Zeytin'e, Mustafa Ağa'nın yanına gider. Gelenek ve görenekten olduğu üzere bir süre orada kalırlar. Hacıkaye'yi tepelemezler. Sonra barış olur ve Ericcek'e dönerler. Fakat Hacıkaye son nefesine kadar kızı

Gümüş’le konuşmaz. Gümüş de babasının bu kırgınlığını, küskünlüğünü büyük bir utançla yüreğine saplı bir hançer gibi saklar ömrü boyunca.

Başka hançerler de saplanır Gümüş’ün yüreğine daha sonra. Ama Bağdat’ın yaptığını yapamaz, ayrılıp gidemez. Habba var, Ali var, Hürü var ara yerde. Nişanlısını bırakıp kaçmanın utancı var. Kayınbabası Hacı Resul var— Onu, doğumda ölen kızı Ataş Habba gibi seven ve, “Torunlarımı öksüz bırakma!” diye gözünün yaşını içine akıtan.

Gümüş katlanır kaderine, boyun eğer. Omar da bildiğince yaşamaya devam eder. Yalnızca bir iyilik olur. Hacı Resul, Gümüş’ün arkasında kale gibi durur. Eve bir ikincisi gelemes o sağken, yaşarken. Çok maceralar yaşanır, ama herşey dışarılarda olup biter.

Omar ihtiyat askerliğinde iken babası ölünce, babasının yaşarken karşı çıktığı tüm eskileri siler, Gümüş kalır yalnızca. Ama Omar durulmaz, başka rüzgârlara kapılır. Onun gönlü gördüğü her güzelliğe vurgundur. O yine dalgalanır. Başka bir denizde, başka bir renge tutulur. Ne de olsa Karacaoğlan soyundandır.

Omar’ın yeni aşkı Çeçen kızı Asiye’dir. Asiye, Hacı Resul’ün dostu, meslektaşı, yani kendisi gibi tüccar olan komşu Çeçen köyü Çardak’tan Kahir Musa’nın kızıdır.

Omar’la Asiye arasında soy ayrılığı var: Asiye Çeçen, kendisi Türkmen’.

Mezhep ayrılığı var: Asiye Şafii, kendisi Hanefi.

Dil ayrılığı var: Asiye o günlerde ancak üç beş kelime Türkçe bilir.

Renkler ayrı, gelenekler ayrı, görenekler ayrı. Ama ne yazar, gönüller birdir ve aşkın müşterek dili bütün dünyada aynı nehirdir. Akar, yatağına sığmaz, bentleri yıkar. Töre, tüze tanımaz.

Omar, Hacı Resul’ün tek oğlu, durdurak bilmez tor taylar gibi doludizgin yaşayan bir toramandır.

Asiye, Halep’ten mal taşıyan tüccar Kahir Musa’nın Tülüce Dağı’nda bulunan kömleriyle Çardak arasında ceylan gibi gelip giden, ata binen, silah kullanan bir dağ kızıdır.

Asiye, ‘Asiye Anam’ olduktan sonra Ali’nin nişan düğününde onun nasıl silah kullandığını görmüştüm.

Güz gelmişti. Çadırlar daha aşağılara inmişti, Berit’in eteklerine. Kız evinin çadırı da Karnıyarık’taydı. Davullar ve zurnalarla çıktık Ericek’ten. Haytalar’ı geçtik, Havcı Hasan’ın yani gelinliğin babasının çadırı göründü karşıdan. Ben ilkokuldayım. Asiye anam önce Nagant tabancayı çekti çıkardı. Tek tek, saya saya havaya ateş etti. Topluluk coştı. Cayır cayır kaynamaya başladı ortalık. Berit Dağı güm güm ötüyor, sesler birbirleriyle çarpışıyor, çoğalıyorlar. Kayalar, sivriler, yamaçlar, dereler, tepeler gümbür gümbür

gümbürdüyor. Babam hiç ateş etmiyor ve omzunda Alman Filintası ile bir koca dağ gibi yürüyor. Ancak tabanca sıkışını gördükten sonra, “Al, kız!” diyor uzatıyor Asiye’ye silahı. Asiye anam duraksamıyor. Kaptığı gibi kabzasından martini, mekanizma şakır şakır ötüyor. Dağlar daha bir karışıyor birbirine.

Gümüş Anam gülümsüyor, Ali’sini büyüttüğü şimdi güz kokulu Berit Dağı’na bakarak mutlu ve ağır ağır yürüyor. Gülen yüzü yansıyor dağlara. Dünyanın en güzel resmi çıkıyor ortaya, dünyanın en güzel resmi yansıyor tüm yamaçlara, tüm sarp kayalara, Kapıkayası’na, Yolak’a, Kavak’a, Düvenyurduna...

Dünyanın en güzel resmini hediye ediyor anam bana o gün.

O güzü ve o günü ömrüm boyunca binlerce kez yaşadım. Binlerce kez düşümde Ali’ye nişan taktık Ali’nin yokluğunda, o bir kör kurşunla vurulduktan sonra. Binlerce kez Asiye Anam ateş etti dağlara karşı. Binlerce kez uğuldadı dağlar. Binlerce kez kahrettim kendime hâlâ yaşıyorum diye, kimselere açılmadan, göyünerek. O gün Berit Dağı, Gümüş oldu, Gümüş Anam, Berit Dağı ve ben bütün ömrümü o dağlarda ve o resimle yaşadım.

Omar kaçırdı Asiye’yi gönlüyle. İki köyün arası boz bulanık olur. Çeçenlerin Ericek’i basacağı, Omar’ı vuracağı, Asiye’yi alıp gidecekleri gibi birçok dedikodular üretilir. Köyün içindeki Omar’ın sevmezlerinin Çeçenlerle işbirliği yaptıkları, gizlice Çeçenlere yardım ve yataklık ettikleri söylentisi yayılır.

Bütün bunlar Omar’ın kılını bile kıpırdatmaz. O bildiğince yaşamaya devam eder. Hatta yeni macera kıpırtıları da oynasır yüreğinde. Bu arada kaçırma olayının senesi dolmadan Omar’ın bir de oğlu olur. Bekir gelir dünyaya. Çeçenler yumuşar. Adam gönderirler, Asiye’yi ve çocuğu görmek ve de barışmak istediklerini bildirirler. Omar, Asiye ve küçük çocuk Bekir’i emmisi oğlu Kara İbrahim’le gönderir babası evine. Makul bir süre sonra da emmisi oğluna, “Git, getir!” der.

Emmisi oğlu gider ve fakat eli boş döner. Çeçenler, “Ömer kendisi gelsin! Konuşacaklarımız var!” derler. Şarttan şurttan söz ederler.

Omar’ın kafasında şimşek çakar. O her zaman kısa devre kararlar vermiştir. Nişan almadan tetiği çeker. “Olur, gideyim,” der.

Vakit ikindidir. Köyün içine iner, Balamın Pınarı’na çıkar ve birilerine Ali’yi bana çağırın der. Ali gelir, yanına dikilir. Verir eline tabancayı ve bir hedef göstererek, “Al şunu, tek tek sık!” der.

Silah sıkmakta zaten deneyimli olan Ali aferin alır.

“Şimdi git, Alibey Ali’yi al getir!” der. Aynı şeyi ona yapar. Sonra gerekli talimatı verir, ne yapacaklarını anlatır.

Gün kararırken eve döner. Kara İbrahim ve Gümüş kopacak kıyametin

farkındadırlar. Herkes sessizdir. Gümüş'ün ağzı dili kurur, gözleri yaşarır. Mavzeri Kara İbrahim'e verir ve, "Eve sahip ol!" der. Karanlık basar basmaz silahlı üç kişi ayrı ayrı yola çıkarlar ve Çardak'a yakın bir noktada buluşurlar. Kış günü hava soğuk, kar dizdedir. Ay karanlık ve ortalık ayazdır.

Yatsı ezanını ve erkeklerin camiye gitmesini gözlerler Çardak'ın girişinde. Ezanı duyar duymaz harekete geçilir. Çardak'ın Ericek tarafında ve köyün kenarında olan Kahir Musa'nın geniş avlusuna girilir. Alibey Ali avlu giriş kapısına, oğlu Ali de üst kata çıkan merdivenin altına konuşlandırılır. Verilen talimat, "Gireni de vurun, çıkanı da vurun!" olur.

Kendisi yukarı çıkar ve Asiye'yi karga tulumba indirir. Evdeki çocuk ve bayanların çığlıkları kalır arkada. Bir de Bekir kalır, ama onu kaygı etmez. Margıl Karı'nın ona bakacağından ve onu koruyacağından kuşku duymaz.

Elbette ince bir kar çığırısı olan geldikleri yoldan geri dönmezler. Dönüş yolu daha az kuşku doğuracağı düşünülen iki köyün arasındaki yolun sol tarafı olarak seçilir. Kar kalın, çığır yok, iz yok. Diğer yandan babayiğit bir bayan olan Asiye, kardeşlerini ikinci kez tepelemek istemez ve direnir. Dolayısıyla ilerleme zor olur.

Derken Çardak'ın içi kaynamaya başlar. Fener ışıkları yıldızlar gibi çoğalmış ve hareketlidirler. Çeçence konuşmalar ve bağrışmalar duyulur. Kalabalık Ericek yönüne öfkeyle ilerler.

"Asiye! Asiye!" diye de bağırırlar ve Çeçence bir şeyler söylerler.

İki köy arasındaki yoldan ilerleyen kalabalık Urumkocaların altında neredeyse Omar Ağa ile aynı hizaya gelmiş durumdadır. Aralarında 100-200 metre mesafe var ya da yok. Omar Ağa kararını verir. Kaçarak kurtulamayacaklardır. Bir tarla sınırındaki iğdelerin arkasında bir çağılı siper alırlar.

Asiye'nin kulağına Omar Ağa kararlı olarak fısıldar. "Sesini çıkarırsan, seni, iki kardeşini ve o kalabalığın tümünü yere sererim!" der.

Belindeki mermi torbasını da Asiye'ye gösterir. Asiye donar kalır. Nefes alamaz olur. Dilsiz ve sağır olur. Omar'ı artık yakından tanıyordur, dediğini yapar.

Sonuç: Asiye uysallaşır ve kaderine razı olur.

Bu arada kalabalık duraksamaya başlar. Yaşlılar gençlere öğüt verirler. Daha ileri gidilirse iki köyün birbirine gireceği söylenir. Gençleri ikna ederler ve kalabalık eli boş olarak Çardak'a gersin geri döner.

Ertesi günü iki köy çalkalanır, dalgalanır duyulan olay üzerine. Aliler kendi evlerinde her günkü gibi bir gün yaşamaya başlarlar. Omar ve Asiye, Omar'ın aşiretinden emmi dediği ünlü eşkiya Beyoğlu Mustafa'nın gizlediği yerdedir.

Çardak tarafı sakinleşir bir süre sonra. Asiye'nin kardeşleri onur meselesi yaparlar, şikâyetçi olmazlar. Onlar hayfımızı biz alacağız, cezasını

biz keseceğiz havasıyla böyle yaptıklarını duyururlar. Omar tarafı da, “Omar Ağa koca bir Çeçen köyünü korkuttu,” diye böbürlenir.

Kimse kimin doğru olduğunu bilemez. Doğru olan Omar Ağa’nın yaptığıdır. O ruhu bedenine sığmayan bir adamdı ve o ruhunu mahkûm edemezdi. Yaptığı da budur.

Asiye’nin anasının adı Margıl’dı. Margıl, Çeçence dağ anlamına geliyormuş. Asiye anam bir dağ kızıydı. Omar Ağa’ya da bu yakışırdı: Dağ kızını iki kere kaçırmak.

Osman Gökçe - Bornova

* * *

12. BÖLÜM

ABDULLAH BUDAK'TAN DERLEMELER / SARI AHMET AĞIDI

Emekli Öğretmen Abdullah Budak'ın da epeyce âşık dizi dibinde oturduğunu ve bu sayede pek çok ağıt ve hikâye bildiğini duymuştum. Abdullah hocayı yakından tanıyordum. Oğlum Furkan'la haber ileterek yatsıdan sonra Düziçi Alibozlu Köyü'ndeki evinde ziyarete gittik. Güzdü. Hava serindi. Sobanın üstünde çay demleniyordu. 64 yaşında olduğunu söyledi.

Abdullah hocaya hangi âşıkları tanıdığını sordum.

“Çoğunu tanıdım. Bizim çocukluğumuzda âşıkların yanına yaklaşılmazdı. Odada oturacak yer olmazdı. Babam hatırı sayılır biriydi. Âşık Kır İsmail'in olduğu mecliste uyuklanmaz, ayak uzatılarak veya yan gelinerek oturulmazdı. Sazının ucuyla dürtür, “Ben göte türkü söylemem!” dermiş. Kır İsmail Ahıskalı'nın türküsünü de çok güzel söylerdi.

Kirik Ali'yi de dinledim. Saz çalışı tek düzeydi, ama bir ahengi vardı. Orta Asya'dan bir esinti vardı sanki tınlarında. Kır İsmail ile Koroğlu'nun saz çalışında da aynı tınıyı duyabiliriz. Ben de biraz ağıt söylerim, ama çabuk duygulanırım.

Benim bir komşum teyzem vardı. ‘Sarı Ahmet’in Ağıtı’nı söylerdi. Ama bu ağıtı asıl Abdal Allahverdi yanık yanık ve havasına göre söylerdi. Allahverdi iki yıl önce öldü. Ben de biraz söylerim, ama en iyisi size Abdal Allahverdi'nin söylediği gibi deyivereyim:

“Sarı Ahmet'in bir ağıt havası vardır. Bu havayı en iyi Allahverdi söylerdi. Sarı Ahmet yiğit, Ermenilerin çok korktuğu bir adammış. Pusuya düşürmüşler, hota meydanda (= Uluorta) sıkamamışlar. Nişanlısı karşı köyden gelmiş cenazeye. Sarı Ahmet'in annesiyle cesedin başına oturup karşılıklı söylemişler:

Otlu koyak otsuz koyak
Beyim de sağ idi bayak
Küheylana binmez idim
Ben de geldim yalın ayak
Küheylana binmez idim
Ben de geldim yalın ayak

Yüceden bir çam yıkıldı
Dalı budağı döküldü
Yekinsene Sarı Ahmet'im
Babayın beli бүкүлдү
Yekin hele yekin hele
Babayın beli бүкүлдү

Ceyhan akar bucak bucak
Ot biçerler kucak kucak
Andırın'ı demem ille
Koca yazı cip ısıcak
Andırın'ı demem ille
Koca yazı cip ısıcak

Kaplan geldi heyirmeye
Yaşı değdi yiğirmeye
Her ananın karı değil
Şöyle yiğit doğurmaya
Her ananın karı değil
Şöyle yiğit doğurmaya

Ağıt acıklı, hocanın söyleyişi de ondan beter; ağıtın burasına gelince Abdullah hoca dâhil, hepimiz salya sümük ağlamaya başladık.

“Hoca, ben anca buraya kadar biliyorum, devamını unuttum!” diyerek ağıtı kesti. Sonra ‘Yoncalı’nın Ağıtı’na başladı:

* * *

YONCALI’NIN AĞIDI

“Cumhuriyet kurulduktan sonra vuku bulmuş bir olay. Bu ağıtın Malatya tarafından bize gelmiş olması gerek. Mustafa Kemal’in işaret edip emir verdiği bir olay var. Askerler vurmuşlar Ömer’i. Ömer’in bacısı söylüyor. Buna da ‘Yoncalı’nın Ağıtı’ deniyor.

Yoncalı’nın cılgı yolu
Gide gide kavuşuyor
Omar’ı vuran candarmalar
Gürem gürem savuşuyor
Omar’ı vuran candarmalar
Gürem gürem savuşuyor

Öle Ömer ağam bacın öle
Bacın sana gardaş kurban ola

Yoncalı’ya tel çekilir
Gardaş babamın vekili

Altın dişten kurşun değmiş aman
Kan olmuş kara kekili
Altın dişten kurşun değmiş
Kan olmuş kara kekili

Öle gardaş bacın öle ağam
Ölmez kine ağam ne gün göre

Yoncalı'nın boz dumanı
Hükümet bilmez âmânı
Sanki Ömer düğün mü kurdum
Ot biçim orak zamanı

Ben Ömer'e düğün mü kurdum
Ot biçim orak zamanı

(Ağıtın burasında Abdullah Hoca açıklamada bulundu):

“Olayın olduğu mevsim ot biçim orak zamanı, herkes toplanmış. Kız, sanki Ömer'e düğün kurulmuş gibi, herkes geldi diyor. Burası çok önemli... Burası yakar insanı. Sanki Ömer'in düğününe gelmiş bu kalabalık diye duygulanıyor kız!” diye sözlerine ara verdi.

Benim kardeşim Hacı'ya yakılan bir ağıtta da, “Okuntusuz düğün kurduk / Toplandı emmi uşağı,” diye mısralar vardı. Ağıt geleneğinde genç iken ölenlerin cenaze toplulukları hep düğünü için toplananlara benzetilerek acının derinliği vurgulanır.

Hani Yunus'un, “Şu dünyada bir nesneye / Yanar içim göynür özüm / Yiğit iken ölenlere / Gök ekini biçmiş gibi,” deyişi gibi diye eklemeye bulundum ben de.

Ağıt öyle ağır ve acıklı bir hava oluşturuyor ki, herkes için için değil, neredeyse salya sümük ağlıyor. Geriye doğru ne acımız varsa sökün ediyor. Bizimle birlikte ağıtın başından beri ağlayıp duran bir komşu kadın vardı. Onun da dayısını bir düğünde vurmuşlar, onun için ağlıyormuş. Hocanın hanımı söze girdi ve ağıt dinleyenlerin etkilenmesine bir örnek verdi:

“Bu hoca bir gün Adana'dan başladı ağıt söylemeye, buraya kadar söyledi. Arabanın şoförü de buraya kadar ağladı!”

Ağıta döndük. Abdullah Hoca kaldığı yerden devam etti:

Bacısının adı Emiş
Hançerinin kını gümüş
Angara'da Gazi Paşa
Şu Ömer'i vurun demiş

(Bacısı öyle diyor. Öyle tasvir ediyor. Emir büyük yerden.)

Seni vuran beş miydi
Bir birine eş miydi
Sen de dönüp sıksanaydın Ömer
Altıpatlar boş muydu
Sen de dönüp sıksanaydın gardaş
Altıpatlar boş muydu

Öle Ömer ağam bacın öle
Ölmez kine ne gün göre

Seni vuran dağlı mıydı Ömer
Elin kolun bağlı mıydı
Sen de dönüp sıksanaydın gardaş
Sanki baban oğlu muydu

Öle Ömer bacın öle ağam
Bacın sana kurban ola

Hota babam oğlu hota
Yolun gider bundan öte
Ben okuyum sen âmin de
Müdürün ocağı bata

(Son mısradaki müdür bir makama atfetmek için söylenmiş olabilir.
Tam bilemiyorum.)

* * *

ÇUHADAR'IN AĞIDI

Bir de Çuhadar'ın ağıtı var. Ama söylemesi çok ağır bir ağıt... Maraş
tarafından gelen bir ağıt...

Aman sokulu da odasının köşesi oğlum köşesi
Gümüştendir de nargilenin maşası
Antep'in Maraş'ın da bir tek paşası
Ağlaşır kuzuları oy oy vay babam deyu deyu

İlk akşamdan da bağ damını bastılar
Söyletmediler de kollarından kestiler
Hanımının da beliğinden astılar
Ağlaşır kuzuları oy oy vay babam deyu deyu

Ünlendi da Çuhadar'ım ünlendi aman ünlendi
Al kanları da gölep gölep göllendi
Çuhadar öldü de Maraş sallandı
Ağlaşır kuzuları oy oy vay babam deyu deyu

* * *

EKİNİ KANATMAK: KEŞİK MESELESİ

Âşık Kır İsmail'le ilgili herşeyin peşindeydim. Kitaplarımda da bahsetmiştim.

Abdullah Hoca'ya, Âşık Kır İsmail'le ilgili bildiklerini sordum.

“Kır İsmail'e sormuşlar dişlerin nasıl?”

“Ağzımdakinden başkası yok!” demiş. “Herkesin cebi mebi, kolu koltuğu her yeri diş dolu. Benim ağzımdakinden başka yok!” demiş. Dişlerinin tamamı sapasağlam duruyordu. Bir kucak sakalı vardı.

Abdullah Hoca, Âşık Kır İsmail'in başından geçen bir olayı ve bu vesile ile ilgili söylediği türküyü anlattı:

Keşik: İmece. Komşuların bir araya gelip elbirliğiyle bir başka komşunun bir işini görmesi.

Keşikte esas, muntazam olmasa da hayatın ve işlerin akışına göre keşiğe katılanların işlerinin sırayla görülmesidir.

“Kır İsmail'in evi Tabaklar'da hâlen duruyor. Bu evin 300-400 metre kadar aşağısında on dönüm kadar bir tarlası vardı. Bu tarlaya ekin ekmiş, ekinler yetmiş (= Olgunlaşmış). Ekin biçmek için imece etmeye teşebbüs etmiş. Eşeğine binerek bir gün önceden köy köy dolaşmış. Alibozlu'ya gelmiş— Hemenler'e gitmiş, Bayındırlı'ya, Elbeyli'ye, Kuşçu'ya, Karaguz'a, Gökçayır'a gitmiş dolaşmış, herkesi imeceye davet etmiş.

Kır Halil isminde bir tane akranı vardı. Nüktedan bir adamdı.

“Nereden geliyon İsmail, ne geziyon?” demiş.

“İmecim var, saba (= Yarın) köyleri dolanıyom, herkesi davet ediyorum,” demiş.

“Valla senin imecene kimse gelmez!”

“Niye gelmez!”

“Görürsün saba (= Yarın), gelir mi gelmez mi?”

Ayrılmışlar.

Elbeyli’den davet ettiği biri demiş ki:

“Yahu âşık, buraya kadar neden zahmet ettin geldin, selâm salsan ben gelirdim,” demiş. Ona demiş ki, “Çocuğu sal yarın!”

O da demiş ki, “Çocuk da gelsin, ben de gelirim. Hem ben çocuktan iyi ekin biçerim” demiş.

“İkimiz de geliriz, ama sen buraya kadar zahmet etmişsin,” demiş.

O zaman telefon yok, telgraf yok tabii.

Bir de komşusu var. Deve Veli derler, kapıdan sığmaz, babayiğit bir adam.

Sabah olmuş. İmece vakti derler kuşluk vaktine. Karısının adı Esmeye idi.

“Esmeye ekmeği çiledin mi?” demiş Esmeye.

“Çiledim!” (Gevrek yufkanın üstüne su damlacıkları serpilerek yumuşamasını sağlamaya ‘ekmek çilemek’ denir.)

Bir çuval ekmek... Ekmeği çilersin, büküp, katlayıp çuvala koyarsın.

İmecede mutlaka davar kesilecek. Mutlaka bir teneke pekmez olacak. Zaten imeceye gelenler davarla pekmez yemek için geliyorlar. Eşeği çekmiş. Tenekeyi ortaya yükletmiş. Ekmekleri yana sarmış. Sazı omzuna asmış. Hakmanın (Hakna= Doğurmamış dişi keçi) yularını da, eşeğin semerinin arkasında kocacık derler bir demir olur, oraya bağlamış. Yedeklemiş. O vaziyette iniş aşağı tarlaya inmişler. Günün burnu ile (Günün burnu= Henüz güneş doğarken) gelmişler. Bu sırada yukarıdan Deve Veli gelmiş. İmece vaktine daha var. Güneş bir kavak boyu yükselecek. Herkes evde ufak tefek acil işlerini görecektir, sonra orağı koluna atıp köylerden imeceye gelecek.

İmece vakti gelmiş, fakat kimse gelmemiş. Deve Veli sigara sarmış, içerken firez (= Ekin sapı) toplamaya başlamış. Firezi elliklerin (Ellik= Ekin biçmek için sol elin parmaklarına takılarak parmakları uzatan alet) içine koyup, sıkılayıp ekin biçmeye başlayacak.

“O ne Veli, ne ediyon?”

“İmece gelene kadar şuradan bir bellik (= İşaret, başlangıç) yapayım. İmececiler geldiğinde buradan girsin.

“Dur Veli! Ekinimi kanatma!” demiş.

Müthiş bir ifade...

“Ekinimi kanatma!” demiş.

İmecenin geleceğine öyle inanıyor ki, aynı anda başlansın vs. bu kanatma ifadesinin anlatmak kabil değil.

“Benim zaten ekinim az, imecim fazla. Yüzüm yere yapışıyor (= Utançtan yerin dibine giriyorum), ekinimi kanatma. Bizi bunun için mi çağırdın demesinler. Sen duramıyorsan tenekenin ağzını aç. Hakınayı kes (Hakına= Doğurmamış dişi keçi. Eti yağlı ve yumuşak olur). Hakınayı kes, hazırla. Pekmezin de ağzını aç yeter.”

Deve Veli hakınayı kesmiş, yüzmüş, doğramış. Pekmezin ağzını keşke açmasaymış! Çünkü pekmezin ağzını açtın mı, ne kadar karınca varsa koşar gelir, çokuşur.

İmece vakti gelmiş geçiyor kimse yok. Öğle yaklaşmış gelen giden yok. Allah Allah...

Neyse ki yemek yapmamışlar. Sulu pişirirlerdi. İmece sulusu, ara sulusu, arası sulu denirdi. Et kuşbaşı yapılır. Kazanda haşlanırdı. O sadece imeceye yapılır, çok tatlı olur.

Neyse gelen yok, giden yok.

İkinci olur kimse yok.

İkinci geçeği olur. Gayri kimsecikler gelmez. Âşık, “Esmе sazımı bana getir!” der başlar söylemeye.

Ben söyleyemem çünkü havasını bilmiyorum. Ancak saylaştıracabilirim (Saylaştırmak= Bir türküyü bestesiz, şiir olarak okumak).

Ekinimi geziciyim
İmecemi düzücüyüm
Söz verip de gelmeyenin
Madalyasın yazıcıyım⁽⁸⁰⁾

Göründü de Baltalı’nın gediği
Sah(i) imiş de Kır Halil’in dediği
İtin titiriye titiriye tikene koduğu
Çavun Mulla da söz verdi gelmedi

Yüksek yayalara göçerim dedi
Soğuk sularından içirim dedi
Ben oğlumdan iyi biçirim dedi
Çifte yalan söz verdi de gelmedi

Yaylaya göçerler yokuşlu
Çuval dokurlar nakışlı
Kuduruk it gözlü bakışlı

(80) Bu dörtlüğü Şair Bekir Dağsever köyüne telefon ederek birinden öğrendi ve bana yazdırdı.

Kazım da söz verdi gelmedi

En sonunda da der ki:

Gökçayır ilinde de bir yiğit töremiş
Sözünün sahibi Veli'yi gördüm

Biz kalan kıtaların peşine düştük. Kır İsmail'in yakınlarından yardım istedik.⁽⁸¹⁾

* * *

Kimden: Bekir Dağsever

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 20 Mart 2012

Bekir Bey,

Kır İsmail'in imece türküsünden bulabildiğim iki kıtayı daha gönderiyorum. Selâmlar.

Cahan akar bucak bucak
Kocayazı çok ısıcak
Sakırgadan az böyücek
Saar (= Sağır) Osman da gelmedi

Bacıları püsü gibi (= Püsük)
Gardaşları ası gibi
Ocaklığın isi gibi
Koca Kekeç de gelmedi

Bekir Dağsever

(81) Ben Kır İsmail'in yirmi kıtalık 'Keşik Türküsü'nün kalan on beş kıtasını bulmak için elimde değnek çalmadık kapı bırakmıyorum. Kır İsmail'in torunlarından biri, Mekke'de... Mübarek Kabe'mizin onarım ve tadilat inşaatında çalışıyormuş. Geçenlerde aradı. Dedesiyle ilgili araştırma yaptığımızı duymuş. Teşekkür faslından sonra, "Ben Mekke'den, Kâbe'den arıyorum bir isteğin var mı?" dedi. "Kâbe'den biri buradan isteğin var mı dedi mi, o mübarek yerden ossaat 'dua' istenir. Tecirli'nin folklor delisi de olsan başka biz şey istenmez. Biz ne istedik peki?"

"Amanı bilir misin kardaş, senin şu deden Kır İsmail'in 'Keşik Türküsü' yarım kaldı. Kalan kısmını da bulalım, ben senden başka bir şey istemiyorum!" demişim adama.

Adı Güzel Muhammed'i (s.a.v.) rüyasında görüp de, 'şefa'at' yerine 'seyahat' isteyen Evliya Çelebi de bizim Tecirli hesabına göre az biraz 'deliyimsiyek' değil midir?

Abdullah Hoca, Karacaoğlan sohbetine devam etti.

“1958 veya 1959’dur. Babam bir Karacaoğlan kitabı buldu. Onu okutur, ondan İslâm’ı öğrenmeye çalışırlardı. Orada bir türküye rastladım.

“Karacaoğlan kitabından İslam nasıl öğrenilir ki?”

“Kadir Mevlam senden bir dileğim var / Beni muhanete muhtaç eyleme,” deyince anam rahmetli duygulanarak elini dizine vurup dövünürdü. O’nun kimbilir hangi derdine tercüman olurdu o türkü. Oradan duyduklarıyla amel ederdi. Bana ‘guzu’ derdi. “Her geleni Hızır bil / Her geceyi Kadir bil,” demişler guzu derdi.

Karacaoğlan’ın bütün türkülerinin ahret üstüne olduğuna inanırlardı.

Bizimkilere, “Kara donludur Beytullah / Örtüsü kara değil mi?” sözü yeterdi. Şeflik döneminden yeni çıkmış, Kur’an dâhil kaynak kitap bulunamıyor. Hoca yok. Kur’an kursu yok. Bu yüzden Kur’an bulamazsan Karacaoğlan kitabı okuyacaksın.

Aşağıdaki türküde methedilen sıradan bir güzel, Ayşe, Fatma değil, Hazreti Peygamber’dur.

Bu yüzden, “Bir beni Kâbe’de hacıdır hacı” diyor. Türkü şöyle:

Dinleyin bir güzelin methin edeyim
Bir beni var şirin canı bend’etmiş
Bir beni var kaşla göz arasında
Bir beni de şirin canı bend’etmiş

Bir beni başımın tacıdır tacı
Bir beni Kabe’de hacıdır hacı
Bir beni Urum’dan alır haracı
Bir beni de Âşık hanı bend’etmiş

Bir beninin bahası da Gürcü Gürcistan
Bir benin bahası da Hindü Hindistan
Bir benin bahası da şol Arabistan
Bir beni de Tatar Hanı bend’etmiş

Bir beni bend’etmiş de Şam’ı Halep’i
Bir beni bendetmiş de Mısır Antep’i
Karacaoğlan der de Nazlı Çelebi
Bir beni de Al’Osman’ı bend’etmiş

* * *

DÜZİÇİ'NDE ZAMAN TANIMLARI:

Abdullah Hoca zaman tanımları hakkında da şunları söyledi:

“Birinci horoz ötümü, ikinci horoz ötümü, üçüncü horoz ötümü (sabah namazı vakti çıkarken), sonra kuşluk vakti, güneş bir kavak boyu olunca imece vakti, küçük taşlar gölgeli iken, anam rahmetli, “Küçük taşlar gölgeli iken yatmalıymış, uyumalıymış derlerdi kuzu,” derdi.

Abdallar kuşluk vaktine kadar yatarlar. Eğer erken kalkmışlarsa ya açlıktan, ya da üşüdüğündendir.

Ya açlıktan kalkıyor, ya da üşüdüğünden kalkıyor. Yoksa kolay kolay kalkmazlar.

Sonra öğle olur.

“‘Dal öğlen’ tam öğle vaktidir. ‘Dal öğlen oldu, hâlen yatıyorsun!’”

“Saat dokuz beyi mi oldunuz, abdallar gibi yatıyorsunuz?”

Hemen sonrası ‘öğle geçkini’dir. Bir de ‘kızıl ikindi’ vardır. Artık ikindi namazı vakti bile geçmiştir. Güneş batmak üzeredir.

İt sıçmadan tarlaya gitmek. Daha gün ışıırken tarlaya gitmek... İtler gün ışıyana kadar bekçilik görevlerini yaparlar. Ancak ışıdıktan sonra rahatlarlar. Bütün gece tetiktedirler.

‘Bıldır’ ve ‘bıyl’ kelimeleri de önemli. Bıldır geçen sene, bıyl ise bu yıldır. Bir gün çocuklardan ‘katık’ istedik. Çocuk ayranın katık olduğunu bilmiyor.

Ayran - Çalkama - katık -

Ayrana kaynaktan yeni getirilen soğuk suyu kattığınızda ayran serinler ve içimi daha güzel olur. Buna çalkama denir.

Abdullah Budak hocanın anlatacakları şimdilik bu kadardı.

* * *

ERTESİ YIL DERLEMELERİ

Abdullah Hoca'nın anlatacakları bu kadarla bitemez Musa Can.

Bitebilemez.

Ben sizin gibi şorun ocağında değilim biliyorsun. Didim, Düziçi'ne 1200 km. Anca kurbandan kurbanı gelebiliyorum. Bunun dışında hep sayıklıyorum: ‘İtler yese de oralarda bir yerlere sıçsa’.

Oralarda olsam derlemenin hopurunu çıkarırım bilirsin.

Önceki bölüm 2011 Kasım'ında, kurban bayramında yazılmıştı.

Abdullah Hoca'nın yakasını pıttırır mıyım kalan? 2012'nin kurban bayramında kaldığımız yerden devam ettik.

Heykâsi aşağıda.
Görüşmek dileğiyle.
Bekir İşlek. 3.11.2012

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu

Hep siz konuşun dostlar.
Biz de gurbette ‘kendi kendimize’ konuşuruz; varsın ‘deli’ bellesinler.
Ekteki dosya gelmezse habarım olsun.
Selâm ve sevgiyle.
Bekir İşlek.

* * *

22. MEKTUP

Sevgili Musa,
Ne zaman Düziçi’ne gitsem durur durur duramam ne eder eder folklor derlemeye çalışırım.

Bu gittiğimde de onu yapmaya çalıştım. Yani 2012 yılı (Kasım) kurban bayramında.

Oğlum Furkan ile davulun sesine uyup davetli olmasak bile herhangi bir düğüne gitmek istedik. Bayram olduğu için düğün yoktu. Bir düğün bulabilseydik gidip, kahvelerimizi içip şabalanıp, birbirimize o anda abdalların hangi türküyü çaldıklarını sorup, anlamaya çalışacaktık.

Bir Çukurovalı’nın, hele de bir derlemecinin abdalların davul zurna ile Elbeylioğlu mu, Deli Boran mı, Dadaloğlu mu, Güzel Ahmet mi ... çaldıklarını duraksamadan hemen bilmesi ve farklarını anlaması gerekir.

Şimdilik ancak yarısını çıkarabiliyoruz. Davul zurnanın hasreti gön-lümüzde mayalanadursun, derlemeye de engel yok ya.

Sevgili Musa,

Düziçi’nde, Çukurova’da hangi eve gidersen git; derlenecek yeni bir şey mutlaka bulursun.

Ben de durdum durdum duramadım; Alibozlu’dan Abdullah Budak’tan başladım. Koyun otlatmaktan yeni gelmişti. Hoş beşten sonra hemen ağıtlara başladık.

Fotoğraf: İsmail Er

Kır İsmail

Fotoğraf: İsmail Er

Sarı Ahmet'in ağıdını tekrar tekrar söyleyip dururken gözyaşları içinde esrüdük. Bu esrümenin bildiğin arakı esrümesiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. Bu esrüme, hüznün mayalanmasıdır bir bakıma.

Ağıt söylerken herkes biraz da değil çoğuyla kendi acılarına ağlar ya. Riyaya ne gerek, bizimki de biraz öyle. Ama Sarı Ahmet'in ağıdı sözleriyle, acısıyla, ezgisiyle öyle bir ağıttır ki kendi acını hemen unutursun.

O gün sizin evde Âşık Mahmut'tan Hoylu'nun Ağıdını dinlerken salya sümük olmadık mı bre Musa Can?

Abdullah Hocam "Abdal Allahverdi, bu ağıdı söylerken, iman tahtası yere değdi" diyor.

Otlı koyak otsuz koyak
Beyim de sağ idik bayak
Küheylandan inmez idim
Ben de geldim yalın ayak

Bildin mi 'iman tahtası'nı? Elbette bilirsin: Döş, bağır, göğüs kemiklerinin bulunduğu kısım desek tarif etmiş oluruz.

Ağıt söylerken, ağıtçının çoğu kez 'iman tahtasının yumrukladığını' da bilirsin.

Abdullah Hoca ile ağıt söyleyip epey göynüdükten (göynümek: yanmak) sonra Âşık Kır İsmail'in evinin fotoğrafını çekmek üzere Tabaklar mahallesine gittik.

Evi sorduğumuz ilk köylü eski muhtarmış.
Mehmet Toz, 1964 doğumlu, çiftçi, Düziçi Gökçayır Köyünden.
Bizi hemen evine buyur etti. Çardağına oturduk. Âşığın evi de hemen yakınıımızdaymış ama yıkıp yerine yeni bir ev yapmışlar.
Keşik türküsünün bulamadığımız kıtalarını bulmaya söz verdiler.
Muhtarın bildiği pek çok ağıt ve türkü de varmış.
Keşik türküsünden bir dörtlük okudu:

Kaplan kısırağından görülür Sarp'ın gediği
Sahi imiş de ellerin dediği
İtin titireye titireye tikene koduğu
Şavın Ahmet de söz verdi gelmedi

Türkünün devamını çevreden bilenlerden öğreneceğini ve daha sonra kendisini aramamı söyledi.

Mehmet Toz'u bir ay sonra aradım. Pek çok dörtlüğü bulabilmişti. İşte telefonda bana yazdırdıkları:

Ben tarlama çıkacağım
İrgatıma bakacağım
Söz verip de gelmeye
Madalyasın takacağım

Harnı olmuş bucak bucak
Sabunlarda yanar ocak
Sakırgadan az büyücek
Sağır Osman da söz verdi gelmedi

Evlerinin ardı dağlı
Yolu gider eğri büğrü
Daşşığı sinirinden bağlı
Şavın Bekir de söz verdi gelmedi

Evlerinin önü mazılı
Koyunlar gelir kuzulu
Ağzı kıyık azılı
Ekiz Ali de söz verdi gelmedi

Ben yaylalara göçerim dedi
Soguk sularından içerim dedi
Oğlum Omar'dan daha iyi biçerim dedi
Kel Bekir de söz verdi gelmedi

Yaylaya giderler yokuşlu
Çuval dokurlar nakışlı
Kuduruk it gözlü bakışlı
Kazım da söz verdi gelmedi

Saz çalıp türkü de söylüyormuş ama bize sadece aşağıdaki ağıdı söyledi:

AĞITLA ATIŞMA OLUR MU

Leyli isminde bir kızı kaçırmışlar. Gönülsüz olarak, beliklerinden sürükleyerek kaçırmışlar. Getirip içeriye koymuşlar. Gelin de fırsatını bulup 'pırtınca' (kaçınca) gidip intihar etmiş.

Sonra oradan 'ağzı yakışacağın' biri ağıt söylemiş:

Har boynunun kayaları
Çan döğüyor mayaları
Yavrum sana nasıl kıydı
Ekizlerin ayıları

Ağıtçı böyle söyleyince, Leyli'yi kaçıran aileden Ekiz Ali hayt diyor:
“Öyle türkü olmaz ulan kes!..”

Yüksek kaldırın salını
Gitsin görünü görünü
Bu kimin nesi derlerse
İsa Beylerin gelini

Ağıt böyle olur, böyle devam et!” diyor.
“Devamı nedir?”
“Devamı çok da ben bilmiyorum.”

* * *

Sözü Abdullah Hoca aldı:
Leyli'yi yazın kaçırmışlar. Anası (jandarmaya) şikâyet etmiş. Güziin de
Leyli intihar etmiş. Anası ağdında şöyle demiş:

Leyli kızım kele kızım
Mor beliğin düzüüm düzüüm
İki yol ağılattın kızım
Biri yazın bir de güzün

Bana verin örgüsünü
Kul görececek görgüsünü
Bir daha görmeyecek mi
Bu dul karı tek kızını
Ağıt uzun da biz bu kadarını biliyoruz.

* * *

ALDI SÖZÜ MUHTAR: NAZARA KARŞI KEKİK TÜTSÜSÜ

Bir anonim türkü var.
Farklı farklı söylüyorlar:

Cümle âlem güzel diyor
Ben de edem methin Eşe'm
Çok güzelsin nazar değer
Biraz kekik tütün Eşe'm

Burada nazara karşı 'kekik tütünmek'ten bahsediliyor.

Yani kekik yakarak tütsülenirsen (= tütünmek) sana nazar değmesini önler demek istiyor (Sana nazar değmesin diye 'üstüne başına tavuk boku sür' diyorum ya bak bir çaresi daha varmış nazardan korunmanın aklında olsun Musa Can).

Devam etti:

Kara kaşın kara gözün
Duyan olur tatlı sözün
Kurban olam açma yüzün
(Kız kurbanım açma yüzün)
Kırdı eli bütün Eşe'm

Yanağın allı hurmalı
Aşığa bahşış vermeli
El kınalı göz sürmeli
Edem seni hatın Eşe'm

Dudağından akan baldır
Yanakların gonca güldür
Satlık isen bahan bildir
Alam seni satın Eşe'm

Âşık der ki güzel hası
Âlem gibi yapsa süsü
Derler Yusuf bunun nesi
Giyerse pusatın Eşe'm

Pusat (silah) Eşe'nin elbisesi oluyormuş.
Mehmet meğer halaylarda '*Dağlı Havası*' olarak türkü de söylüyormuş.

Eşem türküsünü de her düğünde mutlaka söyletirlermiş.
Bize de ilk dörtlüğünü Dağlı havası ile söyledi.

* * *

Abdullah Hoca, eğer emekli öğretmen İsmail Er'i bulursan onda Âşık Kır İsmail'in fotoğrafını alabilirsin dedi.

Oğlum Furkan ile akşam 'değneği' alıp İsmail Hocanın evinin yolunu tuttuk. Kapıya epey değnek çaldık yoktu. Ertesi gün tekrar uğradık. Evdeymiş. Derdimizi anlattık. Akşam bulup ertesi gün vereceğini söyledi. Ertesi gün, fotoğrafları verirken şunları anlattı:

"Âşık Kır İsmail'in bu fotoğraflarını çekerken, âşık kaç yaşındasın dedim. Anamdan doğduğumdan beri yaşıyorum; doksan beş yaşımdayım dedi. Üç yıl sonra da vefat etti."

* * *

Sevgili Musa,

Benim yolum bitmez ede.

Gelecek Düziçi ziyaretimi iple çekiyorum.

'*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*'.

Yukarıdaki ağıtlar ve türküler için binlerce kapıya milyonlarca deynek çalmalıyız. Yarım kalan ağıt ve türkülere, bir de Mehmet Toz'a 'bel bastım' (Bel basmak: iz, işaret koymak. Birini yiyip birine bel basmak gibi).

Senin elbette kapılara, değneğe ihtiyacın yok.

Arakılı veya arakısız binlerce sohbetin içindesin.

Biz ancak iman tahtamızı dövüp virdi zebunumuzu tekrar edebiliyoruz:

"İtler yese de beni oralarda bir yerlere sığsa.."

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek

DiĞER SARI AHMET DERLEMELERİ

Biz bu derlemelerle '*Sarı Ahmet Ağıtı*'na sadece bir başlangıç yaptık.

Yazıcı horantamızdan Musa Tolu ile Av. Ali Ozanemre de ayrı ayrı derlemelerini gönderdiler.

Ozanemre'ye yazdığım bir mektupta Tolu'nun '*Sarı Ahmet*' derlemesinden şöyle söz etmiştim:

Sevgili Ozanemre,

Bu Musa kardeşimle belâyı buldum arkadaş. Ben ‘Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar’ kitabımız bitti. Oh, ne güzel, artık zeytin kitabıma başlayabilirim diyordum. Boşa sevinmişim. Bizimki yazmaya daha yeni (dediyse), “Bismillah,” diyor. Sen Tecirli olsan, nasıl ‘gavır’ demeysin şimdi buna.

Bir ‘it yalı’ ayağı verdim. Kocaman, iki üç tane yazı gönderdi.

‘Ayak vermek’ ifadesinin, âşıkların atışmada şiiri oluşturmak için verdikleri kavram, kafiye düzeni gibi yol anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Ayakları genelde ben veriyorum. O yazacağı konuyu belirliyor. Âşıklar buna ‘işlenik yoldan gitmek’ diyorlar.

‘İşlenik yoldan gitmek’— Hayran oluyorum bu söyleyişe, biliyor musun?

Benim de sizin ‘işlediğiniz’ yollardan gittiğim oldu tabii.

Duamız odur ki; Allah hiçbirimizi ‘eşek gitmez yollara’ düşürmesin. Mesele işlenik yolda kimin ayak verdiği değil. Ben ayak versem de ‘tapımı vermemeye’ çalışırım. Mesele yukarıdaki deyimleri yazıda kullanıp, bir kere daha kayda geçirmek...

Bu ayak verme işine bizinkiler ‘çağal uçurmak’ diyorlar, bilirsiniz.

Musa’nın yazısının birinde eşkere ağzı kızılık vardı. Az biraz Molla Kasım’lık yapıp, yazısının ‘önüne oturup’ azıcık ‘kırtım, kertmeledim’. Bunun üzerine, “Seni Ceyhan’ın köprüsünde yakalarsam ‘ağzı aşşa’ suya atarım!” diye tehdit etti beni.

İyilik de bilmiyor... Güzelim yazı, sünnetsiz, ‘gızıl gavır’ mı kalsaydı yani.

‘Sarı Ahmet Ağtıtı’ ile ilgili bir ‘davışı’ vardı, amma asıl metni aklında tutuyormuş. Öyle bir ‘Sarı Ahmet Ağtıtı’ gönderdi ki, kıskançlıktan beliklerini yolarsın. Ben kıskandım açıkçası arkadaş. ‘Perçemim’ de yok ki, yolaıym.

Yalnız fıkara, benim gibi ‘deli’, senin gibi de ‘tülek’ olmadığından, yani ‘acar’ derlemeci olduğundan; daha ‘kaynak kişi’ ve saire gibi ‘ekelikler’ umurunda değil.

‘Sarı Ahmet Ağtıtı’na bir tarih ‘himi’ (= Temeli) döşenmiş ki, değme ‘usta’ eline su dökemez.

Senin derlediğin ‘Sarı Ahmet Ağtıtı’nın tarihi ‘himi’ de Musa’nınki kadar iyidir. Zira bizzat kahramanından derlenmiştir.

Ben Sarı Ahmet derlemesinde de işi ‘deliliğe’ vurdurup kolaylaştırdım Ozan Ede. Ben işin salya sümük ağlamasındayım. Bunun nasıl bir şey olduğunu Alibozlu köyünden Emekli Öğretmen Abdullah Budak’tan ağtıtı dinleyip çocuklar gibi ağlamadan anlayamazsınız ki, ‘dinlemeye yürek gerek’

arkadaş... Bu ağıtı Abdullah Hoca'dan dinlerseniz, sadece 'hıstanız' (= Hisseniz) kadar ağlamazsınız, 'bola şaça' ağlarsınız. Ama sizde nerde o şans.

Sözün kısası, bizden 'sıkı eleştiriler' bekliyordun ya Ozan Ede, benim sevgili Musa yoldaşım eleştirirse Tecirli gibi eleştirmez; işte böyle farklı bir metin daha ortaya koyarak eleştirir.

Böyle kolay 'işlenik bir yol' olunca, bu kitap da tıptış tıptış ikinci cilde uzanır arkadaşlar. 'Abdestsiz emminize namaz mı dayanır' bre.

İkinizi de seviyorum yoldaşlar.

Selâm ile. Hoşçakalın.

Bekir İşlek

* * *

İT YALI, ECİK BAYRAMI, SARI AHMET VE DİĞERLERİ

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 21 Mart 2012

Selam Musa can,

Sana yazacaklarımı Ozan Ede'ne yazdım. Ekteki birinci mektupta bulabilirsin.

Sana yazacaklarımı Ozan'a yazma 'oyunu' da iyi oluyor yahu. Daha kolay ve dedikodu havasında...

Sen yornuklanırsan (mı), 'kırbaçlanırsan' (mı) birkaç cilt yazarsın?

'Gıv' vermiyorum. 'Dağarcığının' hakkını ver demeye getiriyorum.

Bir cümleyle, "Sarı Ahmet için de söyleyeceklerim var," deyip geçtin, amma demek ki hazır değilmişsin.

Harika bir '*Sarı Ahmet Derlemesi*' çıkardın Musa can. Şimdilik 'işlenik yoldan' git bakalım.

Sizin yazıları 'Mektuplar' kitabına taşımaktan başım dönüyor. Allah nazardan korusun.

Hoşçakal.

Bekir İşlek.

* * *

Ozanemre'nin Sarı Ahmet derlemesini bu mektupların 3. bölümünde yayınlamıştık.

Aşağıda Musa Tolu'nun Sarı Ahmet derlemesini okuyacaksınız.

Benim başlangıcımдан sonra, dostlarımla bu iki ayrı derlemesini sunmak yaşayabileceğim en büyük mutluluklardandır.

* * *

Musa Tolu'dan Bekir İşlek'e—

Sevgili Bekir,

'Mektuplar'ın 3. bölümünü okudum. Orada da zaten bir 'şerh' koymuştum bu Sarı Ahmet hikâyesine. Ben bu konuyu Ali Ozanemre'yle konuşmadım, ama bendeki hikâye dikkate alınacak kadar farklı. Ben sana kendi derlediklerimi göndereyim de bir karşılaştı. “Bre gardaşım, olay mahalli bizim sınırlar dâhilinde. Ne garışyon sen bu işe suyun öteaçesinden?” deme hakkına sahipsin. Ben asla 'tahra', 'balta' meselesine çevirmem işi, ama mukayesedeki marifete doyum olmaz.

Bu arada aşağıdaki olayı da görmemezlikten gelme. İtirazın ve vetonun ne bedelleri varmış, gör!

* * *

GENE DE KIRKMIŞLAR

Bir karı koca, komşu köydeki dostlarını ziyarete gidiyorlarmış. Yaz başlangıcının ılık havasında tatlı sohbet ve muhabbetle devam ediyormuş yolculukları. Yüce dağlardan eriyen kar sularının coşturduğu ırmak köpürerek akıyormuş. Köprüye doğru yaklaşırken, ilk biçilen arpa tarlası çıkmış karşılarına. Kadın ilginç bulduğu bu olaya eşinin dikkatini çekmek istemiş.

“Arpaları da kırkmışlar!” demiş.

Adam da tarlayı baştan aşağı gözden geçirdikten sonra, “Biraz erken girmişler. Ama hanım bu işe kırkma değil, biçme denir!” diye bir açıklama getirmiş.

Kadın, “Hayır, kırkma denir. Biçme de nereden çıktı? İlk defa senden duyuyorum,” diye karşılık vermiş.

Kocası, “Hanım, hem bilgisizsin, hem de inatsın. Bu işin adı kırkma değil, biçme. Ekin biçmedir!” diye tekrarlamış.

Kadının ısrarla, 'kırkma' demesine karşılık, erkek de aynı dozda 'biçme' diye diretiyormuş. Kırkma, biçme derken köprüye ulaşmışlar.

Kendini kaybeden adam bir harekette coşkun akan ırmağa atmış kadını. İrmağa düşen kadın suyun gücüne direnmesi mümkün olmadığından batıp çıkarak sürükleniyormuş azgın sulara. Ama suyun yüzüne her çıkışında nefes almaya çalışırken, bir taraftan da kendisini köprüden seyreden eşine, zafer işareti yaptığı elinin işaret parmağını orta parmağına doğru bastırarak yaptığı ‘kırkma’ işaretiyle inada devam ediyormuş.

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

* * *

Musa Tolu’dan—

MUSA TOLU'NUN DERLEDİĞİ SARI AHMET AĞITI (Av.Ali Ozanemre’nin ‘Sarı Ahmet Ağıtı’ da kitapta daha önce yer almıştı)

Sarı Ahmet ağıtına taraf olanlar, Ceyhan İrmağı’nın ikiye ayırdığı Düziçi tarafındaki Metliler ile Andırın tarafındaki Köleli Köyü sakinleridir. Olayın kahramanı Sarı Ahmet, Melek Hatun’la Metlioğlu İbrahim Ağa’nın 1898 doğumlu oğludur. Ahmet, Ceyhan İrmağı’nın karşı kıyısındaki Köleli Köyü’ndeki hısımlarından (Metlioğlu İbrahim’in kızı Sultan, Haçça Kız’ın dayısı Gondaloğlu Mustafa ile evlidir) Hacıman’ın Haçça ile sözlenmiştir.

1901 doğumlu Hacıman’ın Haçça Kızı, Sarı Ahmet’in eşkıyalar tarafından şehit edilmesinden sonra, o günün yasaları (Mecelle Yasası) ve adetleri gereği aynı aileden Hüseyin’le evlendirilmiştir. Metlioğlu Hüseyin’le uzun yıllar asude ve mutlu bir evlilik süren Haçça Nine 1989 yılında 88 yaşında vefat etmiştir.

1918 Mondros Mütarekesi’nden sonra Bahçe ilçesi Haruniye Bucağı da (= Düziçi) Fransız emperyalizmi tarafından işgal edilmiştir. Anadolu’nun her yerinde olduğu gibi, Haruniye’de de yerli gayrimüslimlerle işbirliği yapan Fransızlar, bu bölgede kendilerini sağlama almak için Ermeni çeteleriyle yağma ve yıldırma hareketlerine başlamışlardır. Malvarlıkları ve zenginlikleri bilinen, aynı zamanda Sabun Çayı’nın Ceyhan İrmağı ile birleştiği 3-4 kilometre uzunluğundaki vadiye sahip olan Metliler, 1920 yılında eşkıyalar tarafından bir akşamüstü baskına uğramıştır. Bu baskına hazırlıklı olan oba sakinleri anında karşılık vermişlerdir.

Çatışma ve muhasara üç gün sürmüştür. Soygun gerçekleştirilememiş, ama aile üyeleri dışarıya çıkamamışlar. Hatta ailenin hayvanları bile damlarında, ağıllarında mahsur kalmış. Çatışmanın ilk saatlerinde evlerinin arkasındaki, Çamlıdırsek Mevkii’nde şehit düşen Ahmet’in naaşı Andırın

Gökahmetli Köyü'nden Hacı Mehmet Efendi'nin oğlu Ali Ağa adamlarıyla gelinceye kadar vurulduğu yerde kalmıştır.

Günümüze ulaşan dörtlüklerine yakından bakılırsa, '*Sarı Ahmet Ağıtı*' tek kişinin dilinden dökülen bir yürek yanmasının ifadesi değildir. Acısını içinde hissedenen ananın, bacının, halanın, teyzenin, gelin bacının ve 'Hacıman'ın Haçça Kızı'nın yıllar süren feryatlarının toplamıdır. Daha önce bu konuyla ilgili olarak sözlü ve yazılı görüş bildiren bazı araştırmacı ve anlatıcıların ifadelerinde iddia edildiği gibi, Köleli'den yalınayak gelen(!) sözlünün/nişanlının tek başına söylemleri hiç değildir. O günün koşulları dikkate alınırsa, Haçça Kız'ın cenazeye bile gittiği şüphelidir ve imkânsız gözükmektedir.

Ayrıca Andırın-Düziçi çevresinin o yıllardaki şivesinde Ahmet adı 'Ehmet' olarak söylendiği için biz de bu ifadeyi özgün biçimiyle aktarmayı daha anlamlı ve uygun bulduk.

Süzün Sar' Ehmed'im süzün
Kaşı kipriğinden⁽⁸²⁾ uzun
Biz de obalardan duyduk
Düğün kurucuymuş güztün

Evleri var ağıl gibi
Kapları var çağal⁽⁸³⁾ gibi
Martini⁽⁸⁴⁾ alıp çıkınca
Ehmet bizden değil gimi⁽⁸⁵⁾

Şu yiğidin yatışına
Kefiyenin⁽⁸⁶⁾ nakışına
Vurdun beni Sar' Ehmed'im
Köleli'nin yokuşuna

Ünnü⁽⁸⁷⁾ Sar' Ehmed'im ünnü
Enni⁽⁸⁸⁾ döşü ala kanlı

(82) Kiprik: Kırpık.

(83) Çağal: Taş yığını. Burada çok(luk) anlamında kullanılmıştır.

(84) Martin: Seri atış yapan ABD yapımı, Osmanlı orduları tarafından kullanılmış bir tüfek.

(85) Gimi-kimi-kimin: Gibi.

(86) Kefiye: Eskiden omuzları da örten, püsküllü erkek başörtüsü.

(87) Ünnü: Ünlü

(88) Enni: Enli.

Öldürmüşler Sar' Ehmed'i
Zülfikârlı⁽⁸⁹⁾ iki dinli

Gökyüzünde dönen kartal
Cırnak⁽⁹⁰⁾ vurur yeri yırtar
Kadanı⁽⁹¹⁾ alayım gelin
Takımını⁽⁹²⁾ ver de kurtar

Ehmet canımın kalası
Haçça⁽⁹³⁾ başımın belası
Uzandığım dalı kırdı
Düşman gözü kör olası

Gökyüzünde dönen kuzgun
Kuzum yaraların azgın
Bu düğün böyle olmazdı
Ehmed'im benzi bozgun

Otlı koyak otsuz koyak
Ağam da sağ idi bayak
Küheylana binmez iken
Gelin geldim yalın ayak

Yüce dağda çam yıkıldı
Pürü⁽⁹⁴⁾ koynuma döküldü
Ne yatarsın Sar' Ehmed'im
Anayın⁽⁹⁵⁾ beli büküldü

Ehmet oğlum akıll'oğlum
Fes altında kekill'oğlum
Eller düğün bayram yaptı
Benim evim yıkıld'oğlum

(89) Zülfikârlı: Andırın Tokmaklı'da bir aile. Eşkıya baskınından haberi olduğu iddia edilmiştir.

(90) Cırnak: Pençe.

(91) Kada: Belâ, dert.

(92) Takım: Takı.

(93) Haçça: Hatice.

(94) Pür: İğne yapraklı ağaçların kurumuş yaprakları.

(95) Anayın: Ananın.

Gümüş yüzük parmağında
Çuha şalvar tırnağında
Bir çift elbise kestirmiş
Kadifenin örneğinde

Bülbül idim daldan dala
Dal kırıldı düştüm yere
Bu da sizden adet kalsın
Yalın ayak geldim yola.

13. BÖLÜM

14. ULUSLARARASI ALTIN SAZ ÖDÜLLÜ KARACAOĞLAN ÂŞIKLAR BAYRAMI

2011 yılı âşıkalar bayramı 23-25 Eylül günlerinde kutlandı. Herşey son dört yıldır olduğu gibiydi.

Cuma günü 14.00'te başlayan bayram yürüyüşüne Düziçili ahalî yine ilgisizdi. Biz dışarıdan gelen memleket ve davul zurna hasretlilerinin ve nerede davul 'tüm' dese 'orada biten' Farsaklıların dışında, Düziçililer ne yürüyüşle ne de sonrasındaki iki günde icra edilen kutlama programlarıyla ilgili değillerdi. Hatta onlara göre bu işler 'avara adam işi' idi.

Gaziantep Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Kürşat Korkmaz ile aynı üniversiteden Öğretim Görevlisi Mustafa Arslan bayrama ilk defa katıldılar. Hocalar bir kahvede otururken, bir Düziçiliye âşıkalar bayramına neden katılmadıklarını sormuşlar. Belki de her Allah'ın günü sabahdan akşama kadar oturduğu sandalyede arkası dönük olarak o gün de oturan bir Düziçili, yönünü bile dönmeden tereddütsüz şekilde, "O iş, avara adam işi bre gardaşım" cevabını yapıştırmış.

Yürüyüşte taşınan ve bayramı belirten dövizin yanında Türk bayrağı ile Azerbaycan ve Kazakistan bayrakları da vardı.

Böyle bayramlarla ahalinin asla ilgilenmediğini, yürüyüşleri ise son derece anlamsız bulduklarını daha önce yazmışım.

Davul zurna eşliğinde büyük bir heyecan ve neşeyle bir baştan bir başa yürüdüğümüz çarşının sonunda bir müddet daha halay çektik. Sonra Haruniye'deki Dutlu Kahve'ye gittik. Burada Âşık İmamî, oğlu Saruhanlı, Kemal Kurt ve bazı genç âşıkalar türkû söylediler.

Bu arada çok yakınlardaki bir düğünde çalıp duran davul zurna sesi dikkatimizi çekiyordu. Mustafa Arslan Hoca, davula kulak kesilmiş, ikide bir acaba düğün sahibini tanıyan var mı, nasıl etsek de bu düğüne bir gidebilsek diye telaşlanıyordu. Meğer Mustafa Hoca'nın tez konusu bizim halaylardan 'Gaba Halayı' imiş. Halayların tamamı değil ha, sadece 'Gaba'.

Hoca sadece bu halaydan hareketle bütün Türk dünyasında halk oyunlarını inceliyormuş. Teze bakar mısınız? Bu 'mekteplilerin' işine akıl erecek gibi değil.

Hocanın imdadına Farsaklılar yetişti.

"Bizim burada tanımadığımız ev olmaz! Hadi gidelim!" dediler.

Bayram uluslararası ya— Kazakistan'dan da Murager Savranbayev Hanım ile Akerke Tazhibayeva Bey katılmışlar. Hanım dediysem, bildiğiniz küçük bir kız çocuğu. Oğlan desen ağzı var dili yok bir garip, hiç Türkçe bilmiyor. Kız, anlaşacak kadar Türkçe biliyor.

Ertesi akşam bunlar bir konser verdi, ağzımız açık kaldı. Meğer bu

Kazaklar konservatuar öğrencileriymiş ve adeta sazlarıyla konuşurlarmış—Dilleri sazlarıymış.

Murager Savranbayev kıl kopuz çaldı. Basit görünüşlü o aletten o sesler nasıl çıktı şaşıktık. Meğer kocaman bir devmiş. Akerke Tazhibayeva Bey ise dombırayı konuştu. Kazak ezgilerinden sonra Anadolu türkülerinden örnekler bile verdiler.

Düğüne giderken Kazakları da davet ettim. Türkiye’de bir düğün onlar için kimbilir ne demekti.

On yıl önce Tataristan ve Kazakistan seyahatlerimiz olmuştu. Kazaklar bu davete çok sevindiler. Şenliğin ilk günü olduğu için düğün çok sakindi. Düğün sahipleri, bir kısmı da Kazak olan bu davetsiz ve kalabalık misafir gurubunu biraz şaşkınlıkla karşıladı. Farsaklılar hemen halaya durdular. Biz de katıldık.

Mustafa Hoca halayı görüntülemeye başladı. Hoca bütün halayları kusursuz oynarmış. Çukurova halaylarını da aynı başarıyla oynadı. Bu arada Kazak Murager Hanımı da halaya davet ettim.

“Bayanlar da oynayabilir mi?” diye sorarak, halaya o da katıldı. Düğün sahiplerine teşekkür edip ayrıldık.

Akşam tek program 25 yaş altı gençlerin Karacaoğlan tarzı türkü okuma yarışmasıydı. Çoğu sazlarından daha kısa boylu olan 8 yarışmacı genç yarıştı.

Cumartesi gününün ilk programı açık oturumdu.

Ben bu sene bayrama katılmayacaktım. Üç yıldır Düziçi’ne ait bir kitap hazırlayarak bayrama katılıyordum. Lakin bu sene bayramın icra edilmeyeceği sanılıyordu. Son safhasına getirdiğim ‘Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak’ kitabım bitmemişti. Bayram oturumlarını beraber yürüttüğümüz Hocam Mehmet Göl ile dostum, yazar, şair ve avukat Ali Ozanemre gelmem için ısrar ediyorlardı...

Son anda karar vererek çıktım geldim.

Salonda her yıl olduğu gibi, katılımcılar dâhil yirmi beş civarında insan vardı. Bir öğretmenin gayretiyle 20 kadar da öğrenci gelmişti. Göl Hoca salondakileri tek tek saydı ve gelenlere teşekkür etti.

Konuşmacılar Yrd. Doç. Dr. Kürşat Korkmaz, Öğr. Görv. Mustafa Arslan, Mehmet Göl, Prof. Dr. Erman Artun, Yrd. Doç Dr. Ayhan Karataş olarak belirlenmişti. Oturumu Mehmet Göl Hoca yönetti. Konu Çukurova-Düziçi Halk Kültüründe Karacaoğlan olarak belirlense de, her yıl olduğu gibi bu yıl da her konuşmacı bildiğini okudu. Ben de bahsettiğim kitabımın konusunu ve başlıklarını anlattım.

Yrd. Doç. Dr. Kürşat Korkmaz, Gaziantep yöresi Karacaoğlan’ını anlattı. Hayli ilginç ve iddialıydı. Şaşırdık ve kaşlarımızı çattık. Bizler Mut,

Tarsus, Kozan ve diğer bölgelerle Karacaoğlan'ı paylaşamazken; bir de Gaziantep eklenmişti. Neyse ki misafir, Tanrı misafiri... Neyse ki, Ahmet Cevdet Paşa, Tecirlieleri iskân ve ıslah etti (Madem ki Antep'in de bir Karacaoğlan'ı vardı, o zaman yazılmalıydı. O günden sonra Kürşat Hoca'nın peşini bırakmadım. Karacaoğlan'ın Antep rivayetini bir buçuk yıl sonra da olsa yazdırdım. Kürşat Korkmaz'ın kaleminden bu bölümün sonunda okuyabilirsiniz).

Mustafa Hoca'nın derdi halaylardı. Halayların folklor ve kültürümüzdeki yerini ve önemini anlattı.

Ali Ozanemre ise Farsaklı ve Karacaoğlan torunuydu. Elbette Farsaklıları ve Karacaoğlan'ı o anlatacaktı.

Aynı akşam, her sene yapılan Farsaklıların yayla göçü temsili icra edildi. Hava yağışlı olmasaydı bu sene sinsin de oynanacaktı. Sonra mahalli âşıklar türküler söylediler.

Üçüncü günün akşamı âşıkların yarışmaları vardı.

1. Yarışma: Düziçi-Çukurova Gavurdağı tarzında Karacaoğlan türküsi söyleme konusundaydı.

Birinci, Dursun Yeşiloğlu, ikinci Kemal Kurt, üçüncü Öksüz Ozan oldu.

2. Yarışma: Âşıkların Karacaoğlan yolunda kendi bestelerini okumalarıydı.

3. Yarışma: Atışma dalındaydı.

Âşık İrfan Erdağı birinci oldu.

* * *

AY, DOOOST! ÂŞIK İMAMÎ

Yukarıdan beri okuduğunuz izlenimleri 30 Eylül 2011 günlerinde yazmaya başladım.

29 Şubat 2012 günü Âşık İmamî'nin ölüm haberini duyduk.

Mekânı Cennet olsun. Güzel adamdı. Çukurova kültürünü bire bir yaşayan ve aktarabilen az bulunur temsilcilerdendi. Ağabeyi Avşar Musa'yı da bir Karacaoğlan Şenliği'ndeki yarışmada tanımıştım. Yarışmada söylediği bozlaklarla dikkatimi çekmişti. Sonra Avşar Musa'nın peşine düştüm. Derdim Avşar Musa'dan olabildiğince kayıt yapmaktı.

Âşık İmamî'nin ağabeyi olduğunu öğrenince işim kolaylaştı.

Âşık İmamî'ye Avşar Musa'ya Çukurova Radyosu'na götürmesini, radyoda görevli dostum, yapımcı Murat Balsızan'ın, hem kendisinin hem de Avşar Musa'nın kayıtlarını yapmaktan ve programlara çıkarmaktan mutlu olacağını anlattım. Masrafları gönderdim.

Severek kabul etti. Hatta Avşar Musa'ya, Güney'in en usta kemancısı Gâvur Hacı'nın eşlik edebilmesi için elinden geleni yapabileceğini söyledi. Hacı'nın 'Gâvur' lakabını hayli yadırgamıştım.

Program günü Avşar Musa hastalandı. Sesi kısıldı. Kayıtların çoğu Âşık İmamî'den yapıldı. Hatta Murat Balsızan Bey, Âşık İmamî ile uzun uzun canlı yayınlar yaptı.

Derlemeciliğe başladığımdan beri en çok üzüldüğüm konu derya gibi âşıklarımızın her damlasının bir yerlerde kalması ve dağarcıklarının önemli bir kısmının asla tespit edilememesiydi. Dağarcıkları tamamen tespit edilemeyen her âşık zamansız 'biçilmiş bir göğ ekin'dir.

Âşık İmamî de bizim Musa Tolu gibi her fırsatta Çukurova'dan bir atasözü, ağıt, türkü aktarmadan duramazdı. Çukurova'ya ne zaman gitsem, kayıt cihazımı hep açık tutar ne bulabilirsem kaydedirdim.

Bu iş, Karacaoğlan Şenlikleri'nde daha da sistemli olur.

2011 yılındaki 14. Karacaoğlan Şenliği'ne Âşık İmamî, oğlu Saruhanlı ile birlikte katıldı. Her fırsatta sazıyla eşlik ederek oğlu Saruhanlı'ya türküler söyletti. Saruhanlı da türkülerin hakkını veriyordu.

Ben de hiçbir fırsatı kaçırmadan kaydediyordum.

* * *

Şimdi sözü Âşık İmamî'ye bırakalım:

ÂŞIK İMAMÎ İLE ABDAL KIZI TUĞBA

Benim abdallarla olan irtibatım bayağı yoğundur.

Nerede bir abdal çadırı görsem hiç dayanmam, hemen arabayı savurturum oraya.

Bir gün Tufanbeyli'ye, baba memleketime doğru gidiyorum. Obruk'un başına abdallar çadırlarını kurmuşlar. Davul zurna çalıyor. Hemen onların obasına vardım. Beni davul zurnayla karşıladılar.

“Ooo! Gadasını aldığım aşık ağamız gelmiş, aşık ağamız gelmiş!”

Çocuklara hediyeler mediyeler verdim. Bu esnada oturduk.

Bir abdal kızı su getirdi bana. Bu abdal kızını Cenabı Allah adeta övmüş de yaratmış. Noksansız. Ama kir pas içerisinde...

Eğer bizim Mestan Hamamı'nda, Adana'da, üç gün çimdirdirsen, değme getsin. Sonra padişahın oğluna ver istersen.

“Hanım kız, senin adın ne?” dedim.

“Benim adım Tuğba,” dedi.

Oradan ayrıldım. Bir orman işletme şefliğine gittim. Orada dayımın oğlu vardı. Bana usulen, “Yahu yediğin içtiğin senin olsun, gördüğün güzellere anlat!” dediler ya. Abdal kızının uhdesi noktası benim şuurumun altında kaldı. Hani dedem Dadaloğlu:

Gönül verdim bir abdalın kızına
Çadırı gözüme saray görünür

Diyor ya, aynen onun gibi.

“Olur, anlatayım,” dedim. Sazı çıkarttım. Başladım söylemeye:

Abdal çadırında bir güzel gördüm
Gözleri kapkara zeytin söbesi
Yaklaştım yanına adını sordum
Dedi kine Cennet ala Tuğbası

Üzerine giymiş yeşil elbise
Ala boncuk takmış süse bak süse
Esmer yanağından alsam bir buse
Acep kabul olur m'ola tövbesi

(‘Abdal şey edenin günahı af olmaz’ derler ya, onun için diyorum.)

Çıkış yaylasına seyran ediyor
Göreni kendine hayran ediyor
Akşamüstü düğün bayram ediyor
Bir yazıya konmuş eli obası ey obası

İmami bağrını dövdü bir kere
Kınamayın gönlüm sevdi bir kere
İmamı bağrını dövdü bir kere
Methüsenâ edip övdü bir kere
Düğür salsam verir m'ola babası

“Yahu bu güzelmiş! Bir daha söyle!” dedi ormancılar ve şefler. “Bir daha söyle.”

Akşam orada yattık.
Sabahınan dediler ki, “Allah aşkına, şunu bir daha söyle.”
Söylemeyinen yetinmediler, dediler kine, “Haydi, iki üç araba binelim,
şu abdal kızını biz de görelim!”
Bindik. Çadıra geldik.
Tubagilin çadırının önünde bir kalabalık, bir hengâme, bir cangama
var. Meğer Tubayı bir tanesi istiyormuş. Babası verimkâr oluyormuş da, anası
vermiyormuş.
Niye?
Başlık parasını az buluyormuş.
Buradan ötesi biraz sansürlüdür. Dinlemeseniz de olur...

* * *

Dayım İsmet Atlı ile Kozan’da idik. Orada bir abdal vardı.
“Hey kirve, elindeki kaset kimin?” dedi.
“Gül Ahmed’in ağa.”
“Başka kimin kasetini dinlen?”
“Neşet Ertaş’a da bayılırım ağam!”
“Demek Neşet’i seven mi?”
“Ağama da bak hele! Elin Allah’ı var, peygamberi var, bizim Neşet’ten
başka kimimiz var?
Bekir İşlek

* * *

BARAKLI KARACAOĞLAN

Yrd. Doç Dr. Kürşat M. KORKMAZ⁽⁹⁶⁾

Karacaoğlan’ın nerede doğduğu, nereli olduğu ve nerede öldüğü hakkında bir hüküm vermek çok zordur. Bunun yanında bir hüküm vardır ki; Karacaoğlan Türk âşık edebiyatının en gür sesi (Sakaoğlu, 2004), halk edebiyatının en kıymetli bir mümessili (Ergün, 1948), Türk edebiyatında zirve yapmış şairlerden birisidir (Günay, 1991).

Saz şairleri arasında birçok kişi ‘Karacaoğlan’ mahlasını kullanmış olmalarına rağmen, Çukurovalı Karacaoğlan ulu bir ırmak, ötekiler küçük

(96) Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep Meslek Yüksekokulu

çaylar gibi gelip bu ırmağa katılmışlar. Böylece usta kim, çırak kim ayırmanın kolayı kalmamıştır (Başgöz, 2003). Karacaoğlan söyledikleriyle bugün bile Türklüğün sesi, Anadolu'nun nefesi olmaya devam etmektedir. Çünkü Karacaoğlan İslami akidelere bağlı kalarak maddî aşkı dile getirmiş, Anadolu'nun bütün güzelliklerini hem telden hem de dilden terennüm etmiştir.

Karacaoğlan'ın kendi muhitinde yetişmiş olduğunu iddia eden Kozan, Adana, Mersin, Kahramanmaraş, Niğde, Gaziantep, Kilis, Düziçi, Ermenek gibi birçok Güney Anadolu şehri vardır. Ulaşılan belgelere göre, Düziçi ilçesi Farsak köyünde doğmuş olan Karacaoğlan gibi büyük bir saz şairini bu şehirlerin halkları kendi yörelerinde yetişmiş olarak göstermeyi şeref addetmişlerdir. Karacaoğlan'ın Baraklı olduğu hususunda, Barak'ta yaşayan Türkmenler arasında birçok hikâye ve rivayet anlatılmaktadır.

Karacaoğlan, Hasan adında bir adamın oğludur. Daha on bir yaşında iken saz çalıp türkü söylemeye başlar. Yaşı on dörde geldiğinde Hacce adında bir kızı sever. Bu kızla gizlice kuytu yerlerde buluşup sevişirler. Kendisi bir gün çift sürmeye tarlaya gider. O esnada bakar ki Hacce tarlanın yanındaki yoldan geçmektedir. Hemen çift sürmeyi bırakır, kendi kendine, “Hele şunu bir deneyeyim. Akli başında ise sözlerime aldırılmaz, yok akli başında değilse, hemen kızar geri dönüp gider!” diye düşünür.

Nr. 1

Burada aldı Karacaoğlan:

Evvel bahar yaz ayları doğanda
Gül açılan çiçeklerden ziyade
Evveli çok sevdim de Telli Haccem
Şimdi güzel sevdim senden ziyade.

Hacce bunu duyunca, “Vay! Herhâlde benden güzel birini seviyor,” deyip geri döner. Karacaoğlan bakar ki, akli başında yar değilmiş.

“Nasıl olsa ayrılmaya ayrılacağız, bari bir tane daha söyleyeyim,” der:

Her sabah her sabah kız sen salınma
Yanmayan yürekten küsüp darılma
Boş dedim alemi gezip yorulma
Seni seven olmaz benden ziyade.

Bu sözleri duyan kız olduğu yerde kalakalır. Çünkü o sevgilisinin niyetini anlayamamıştır. Geri döner, ama gelmeye de çekinir. Bu duruma karşı Karacaoğlan tekrar alır:

Karacaoğlan der ki gezdim yoruldum
Evvel bulanıktım şimdi duruldum
Senden evvel çok güzele sarıldım
Senin muhabbetin candan ziyade

Bundan sonra Hacce, Karacaoğlan'ın maksadını iyice anlar. Koşarak ona doğru yaklaşırken, Karacaoğlan son olarak bu haneyi bir daha söyler:

Karacaoğlan der ki gezdim yoruldum
Evvel bulanıktım şimdi duruldum
Senden evvel çok güzele sarıldım
Senin muhabbetin candan ziyade

Bir gün köydeki güngörmüş bir nene Karacaoğlan'a der ki, "Oğlum, sen bu güzelleri güzel mi sanıyon? Git Uruma da, gör güzelleri!"

Bu söz üzerine Karacaoğlan, Culaş'dan ayrılır ve bugün Suriye'de kalan Hama şehrine gelir. Hama'da Cennet adında bir kızı sever. Bu kız çok işveli ve çok güzel bir kızdır. Hem Hama'yı, hem de Cennet'i çok seven Karacaoğlan bu sevgisiyle coşarak Hama için şu türküyü söylemiştir:

Nr. 2

Çıkıp or'da ücesinden bakarken
Sallanıp da gider yolu Hama'nın
Yel vurdukça dolapları iniler
Yeşile gark olmuş alı Hama'nın

İndim geldim pınarının başına
Altın yağsın toprağına taşına
Üç minarenin kandil taşına
Burçak burçak kokar gülü Hama'nın

Sağına soluna atlılar pusar
Aktarma getirmiş kelleler keser
Ab-güneyse derler bir garbi eser
Yeşili solmazmış dalı Hama'nın

Karacaoğlan der ki eğlendim kaldım
Hama'nın içinde Cennet'i sevdim
Hayatın değerini şimdi bildim

Hep kalem kaşlı güzeli Hama'nın
Sadettin Nüzhet Ergun'un, '*Karacaoğlan*' (20. Baskı) kitabında bu
türkünün bir varyantı şu sözlerle kayıtlıdır (Sayfa 147'de 148 no'lu şiir):

Nr. 3

Çıktım Kırklar dağına seyran eyledim
Sallanarak gider yolu Hama'nın
Yel vurdukça dertli dolap iniler
Burcu burcu kokar gülü Hama'nın.

Heves kaldım pınarının başına
Altun yağmış toprağına taşına
Ulu camisinin kandil başına
Altun şamdanı da yanar Hama'nın.

Kudretinden yapılmıştır yapısı
Kalem kaşlı güzelinin hepisi
Aldı beni çarşısının kokusu
Çarşılarda gülü kokar Hama'nın

Karacaoğlan der ki kal benim yurdum
Terk ettiğim sılayı burda buldum
Güzeli çok diye eğlendim kaldım
Kalem kaşlı güzelleri Hama'nın

Bir yerde fazla duramayan Karacaoğlan kuzeye doğru yola çıkar. Aylar sonra Sof'a ulaşan Karacaoğlan, Sof civarındaki Çarpın Köyü'nden bir kıza âşık olur.

Çok sevdiği bu kızı bir gün kaçıır. Kızın babası ve kardeşleri olayı öğrenince sevgililerin peşine düşerler. Canlarını Sof'un kayalık ormanlarına atan kaçaklar, meşe ormanlarının içindeki büyük bir kayanın dibine gelirler. Uzaktan kendilerini aramaya çıkan kimselerin sesleri duyulmaya başlar. Karacaoğlan ve kız ellerini kaldırarak kendilerini koruması için Allah'a yalvarırlar, dua ederler. Allah katında dilekleri kabul edilir. Kaya göğsünü yarar. Adam geçecek kadar bir yarık oluşur. Sevgililer kendilerini bu yarığın içine atarlar.

Arkalarından kaya hemen kapanıp eskisi gibi olur. Takiptekiler kayanın önüne kadar gelirler, ama bir şey sezmeden gerisin geriye dönerler.

Karacaoğlan ve kız dışarı çıkmak istediklerinde kaya tekrar yarılr ve dışarı çıkarlar. Bakarlar ki gece olmuş, burada yatmaya karar verirler.

Çevreden topladıkları yaprak ve otlarla kendilerine bir zıfaf yatağı yaparlar. Geceyi orada murat alarak geçirirler.

Ertesi sabah kaya bir daha yarılr, açılan yarıktan sular akmaya başlar. İki sevgili burada yıkanrlar. Bundan dolayı bu pınara Gerdek Pınarı denilmektedir.

Karacaoğlan iyice yaşlanınca Barak'a gelir. Ekizce Köyü'ne gelince su içmek için kuyunun başına varır. Kuyudan su çeken güzel kıızı görünce dayanamaz ve kıza laf atar. Kız kendisine:

“Hele şu sakalına bak! Sakalın ağarmış, emme gene de cahallıktan vazgeçmemişsin, sen nasıl adamsın?” der.

Karacaoğlan hakikaten bakar ki sakalı iyiden iyiye ağarmış. Hani gönül kocamaz dedikleri budur işte— Utanır ve oradan uzaklaşır. Bugün sınırlarımızın dışında kalmış olan Keklikce köyüne yerleşip, Halep'te oturan zengin bir adamın toprağını işlemeye, ekincilik etmeye başlar. Köyde Yakup adında genç bir azap hizmetlisi vardır. Yakup her gün çifte gider, Karacaoğlan da ona yemek götürür. Karacaoğlan günden güne Yakup'un sararıp solduğunu görünce, ona bir gün yemeği verdikten sonra çalılara saklanır. Yakup'un gelen yemeği yemeyip döktüğünü görür. Ertesi gün Yakup'u karşısına oturtur ve ona:

“Oğlum senin bir derdin var. Anlat bana bir çare bulalım.”

“Hayır ağa, benim bir derdim yok. Olsa sana anlatırım.”

Karacaoğlan azabını çok sıkıştırıp, onun Akpınar Köyü'nde Turna adında varlıklı bir ağanın kızına âşık olduğunu öğrenir. Yakup'a:

“Bu kıza dünürcü gidip sana isteyeceğim!”

“Olmaz ağa. Ben bu gelirle başlık parasını nasıl öderim, neyle evlenirim?”

“Yakup, evladım. Her işin kolayı var. Evlenenle, ev yaptırana Allah yardım eder. Ben bugün Akpınar'a gideceğim. Sen de gel pınarın başında bekle.”

Karacaoğlan gider, kızın evine misafir olur. Amacı kızın da Yakup'u sevip sevmediğini anlamaktır. Karacaoğlan'ın Akpınar'a geldiğini duyan bütün köylüler eve doluşurlar. Hep birlikte kendisinden bir türkü söylemesini isterler.

Karacaoğlan, “Artık biz yaşlandık, söyleyecek hâlimiz mi kaldı?” diyerek, biraz nazlandıktan sonra alır sazı eline ve şu türküyü söylemeye başlar:

Nr. 4

Bitti mola Şam elinin hurması

Gitti m'ola ela göziün sürmesi

Bağdat'ın, Basra'nın telli turnası
Turna yarin selâm saldı gel deye

Bitti mola Şam elinin gülleri
Açtı mola siyecinden dalları
Şu sefil Yakup'un şirin dilleri
Turna yarin selâm saldı gel deye

Bir ağaçta biter üç yanal elma
Birinden öteye elini sunma
Irak yakın diye eğlenip kalma
Turna yarin selâm saldı gel deye

Aşına da Karacoğlan aşına
Yeni girmiş on üç on dört yaşına
Uzak değil Akpınar'ın başına
Turna yarin selâm saldı gel deye

Turna bu türküyü duyar duymaz helkeleri koluna takar ve pınarın yolunu tutar. Orada Yakup'la boyun boyuna sarılıp sevişirken iki köylü kadını bunları görür. Allah tarafından her ikisi de o anda kara taş kesilirler. Böylece evlenemezler, ama birbirlerinden de hiç ayrılmazlar.

Bu türkü de Sadettin Nüzhet'in kitabının 62. sayfasında 26 no'lu şiir olarak geçmektedir. Ama aşağıdaki iki türkü Sadettin Nüzhet Ergun'un kitabında yer almamaktadır.

Nr. 5⁽⁹⁷⁾

Her sabah her sabah seyran yerine
Tan yıldızı gibi doğarsın dilber
Yüzün şemsi kamer kametin nurdan
Hemen yeryüzüne ağarsın dilber

Kimse bilmez bu sevdaya düşeni
Ak beyaz gerdanda tel perişanı
Çifte gamzen mah yüzünün nişanı
Onu kirpiğinle döversin dilber

(97) Bu türkü Dr. C. C. Güzelbey'in Yöre dergisi Yıl: 2, S. 5 'Karacaoğlan Baraklıdır' makalesinden alınmıştır.

Nur ile gark olmuş onun bünyadı
Elif'tir Kuran'a yakışır adı
Verseler Mısır'ı, Şam'ı, Bağdat'ı
Şol Arabistan'ı değersin dilber

Karacaoğlan bu destanı düzene
Kalem alıp kaşın gözün yazana
Dünya ile seni koysam mizana
Gene de bir yanı ağarsın dilber

Nr. 6

Dağ ne kadar yüce olsa
Yol üstünden aşar derler
Oğlan ehli arif olsa
Söz ağzından pişer derler

Oğlan çağırır dayıya
Hiç sözüm yoktur ayıya
İnsan eştiği kuyuya
Kendi eliyle düşer derler

Bulut göğün şişesidir
Hemen yere düşesidir
İnsan yerin meşesidir
Balta değer düşer derler

Karacaoğlan der seğirdin
Tutun düşmanı böğürdün
Usta yanında seğirdin
Eli ayağı şaşar derler⁽⁹⁸⁾

Gaziantep havalisinde Karacaoğlan ile ilgili olarak anlatılan menkıbelerin yanı sıra halkın ağzında Karacaoğlan'a mahsus olduğu söylenen bazı şiirler vardır. Bunlardan birisi Ali Rıza Yalman tarafından '*Gaziantep Kültür Dergisi*'nde '*Gaziantep'le Alakadar Olan Yedi Şair*' başlıklı bir yazıda yayınlanmıştır. Karacaoğlan'la ilgili kitaplarda rastlanmayan bu şiir aşağıda sunulmuştur.

(98) Bu dörtlük Ali Paşa'ya ait olan bir türküde de geçmektedir.

Nr.7

Öğüt verdim yare öğüdüm tutmaz
Boyunun hayali gözümden gitmez
Ben yigidi demir zencir zapt etmez
Yarin zulfünden özge bağm'olur

Tutamadım ataların öğüdün
Meyvesi olmaz servi ile söğüdün
Elleri göğsünde gerek yigidin
Mağrur insan acep yiğit m'olur

Aşalım da karlı dağlar aşalım
Karlı dağlar koç yigide yol m'olur
Dikiş tutmaz yaralarım sökülür
Aşk yarası çeken yiğit sağ m'olur

Karacaoğlan der ki kalktım konmadan
Hiç korkmadım zina ile haramdan
Bir yiğit de ayrı düşse Sunadan
Böyle derse düşen insan sağm'olur⁽⁹⁹⁾

KAYNAKÇA:

ERGUN, Sadettin Nüzhet, Karacaoğlan-Hayatı ve Şiirleri. İstanbul Maarif Kitaphanesi

SAKAOĞLU, Saim. Karaca Oğlan, Akçağ Yayınevi, Ankara, 2004.

BAŞGÖZ, İlhan. Karac'oğlan, Pan Yayıncılık, Dördüncü Basım İstanbul, 2009.

GÜNAY, Umay. XVII. yüzyıl Saz Şairi Çukurovalı Karacaoğlan İle İlgili Bir Değerlendirme, Adana Valiliği, Çukurova Üniversitesi II. Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu, s. 31-54, Adana, 1991.

KÖKSEL, Behiye. XVII. Yüzyıl Saz Şairi Çukurovalı Karacaoğlan İle İlgili Bir Değerlendirme, Adana Valiliği, Çukurova Üniversitesi II. Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu, s. 95-106, Adana, 1991.

GÜZELBEY, Cemil Cahit. 1. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu, s. 88-96, Adana, 1990.

(99) Ali Rıza Yalman, "Gaziantep'le Alakadar Olan Yedi Şair", Gaziantep-Kültür Dergisi, Aralık 1966, Cilt: 9, Sayı: 275, s. 108.

14. BÖLÜM

ONLARI İYİ TANIRIM!

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 27 Kasım 2012

Aziz Dost,

Zona da olsa; yaraları sönüyor zaman içinde. Ağrıları azalıyor iyileştikçe. Ancak acısı bir Mezopotamya Dövmesi gibi silinmiyor içinden. Ne kadarı kırık bir ülkede doğmuşuz ki; bu devlet ve O'nun beceriksiz temsilcilerinden çekmediğimiz çile kalmadı.

Veya ne kadar çok dolandırmışlar ki bu devleti; bize gelince eline taş alıp bekliyor ya da gısırtıya bas ediyor kurşunu. Ama onların hepiciğini şahsen tanıyorum. Hepiciği de ne yazık ki bizim çocuklarımız!

Hoşçakal.

* * *

Sevgili Bekir,

Bizim komşu köylü amele Mazot Bekir'e sormuşlar: “Bekir Efendi, şu Beşbucak Köyü'nde her ailede çalıştın. Hepsiyle içli dışlı ilişkiler yaşadın. Bir kıyaslama yaparsan, nasıl anlatırsın bunları?”

Derinden bir iç çekmiş garibanım. Çünkü birçoğunun sırrına vakıf... Ama herşeyi açıkça söyleyemez ki. Bir cümleyle özetlemiş onları ve olanları.

“Kel Aliler, Kemaller haydi neyse de; ah şu anasını avradını ... Küpsürlüsü'nü size nasıl anlatayım ki?” demiş.

Bu konuya bir peşrev daha yaparsak amacımız daha iyi anlaşılır sanırım.

Kızıl ikinci Kadırlı'ye gelin gitmiş, evin hanımının yakınları misafır gelmişler. Kadın hazırlıksız. Yüze çıkaracak bir yemeği yok. El altında bir malzeme de yok. Fakat bu sıkışık zamanların yemek sigortası tavuklar dolanıp duruyor evin avlusunda. Akrabaları, yakınları geldi diye evin hanımı ortama sevinç saçarken; gelişlerinden pek de memnun olmayan enişte ‘keçi getirik kâhya gibi’ oturmaktadır balkonun bir köşesinde. Hoşbeş faslından sonra kadıncağız, edilgin bir tavırla:

“Vallahi hazırlıksız yakalandık. Herif bir tavuk kes de, bir yahni yapalım bari!” diyerek anlatır meramını.

İşin buraya geleceğini önceden hesaplayan ev sahibi itiraz edilemez mazeretini çoktan hazırlamıştır. “Vallahi hiçbirine elim varıp da kıyamam! Çünkü celfinlerin hepiciğini şahsen tanıyorum,” diyecektir.

Bunları ne diye anlattım bildin mi Aziz Dost?

Yokluk, yoksulluk zamanı. Mevsim, yağmur dolu...

Neyse de, ah şu— Bürokrasi olmasa. Yani sana Miletos'un zeytin bahçesine zeytin diktirmeyen, mahserelerinin yerine yağ fabrikası yaptırmayan bürokrasi olmasa... Yani bana elimdeki pasaportu yenilemek için 39 gün ayırık dişleten anlamsız kurallar olmasa... Hiç zona olur muydum ben?

Demem o ki, onların hepiciğini şahsen tanıyorum!

Onlar insanı hiç yoktan Bağdat'a turna teline gönderirler de, Hoylu'nu bile elinden alırlar. Sonra da söyletirler Köroğlu'nu:

Ne varlığa bel bağla
Ne devlete güven gez

Diye.
Sevgiyle kal.

* * *

BERLİN'DEN ÇUKUROVA HİKAYELERİ

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 14 Aralık 2012

Sevgili Noter,

İnanılmaz emeklerle güzelleştirilen Berlin'le, karıncadan daha sessiz ve çalışkan insanlarını sonra anlatacağım sana. Üretimin, estetiğin, sabrın ve sessizliğin insanı ne yüce erdemlere ulaştırdığını pür dikkat izliyorum burada. Tabiatın, Tanrı'nın buralara bu denli cimri davranmasına rağmen bu bereket ve bolluğun sırrını arıyorum bütün gün. Adına 'devlet' denen örgüt ve iş bölümünün nelere kadir olduğunu gözlemliyorum.

* * *

Osmaniye'den söz ve saz erbabı (Eniştem) İsmail Temel anlattı. Çukurova'daki 'dini çürük'lere örnek olabilir.

Yörük Beyi ölümün eşiğinde cebelleşip duruyormuş Azrail'le. Çocuklar, gelinler, torunlar başında bekliyorlar. Bazıları ayaklarına, ellerine

masaj yapıyor. Büyük oğlan ağzına su damlatıyor. Yaylak köyündeki imam da bir iştah kıraat ediyor sureleri. Adamın karısı elini şefkatle tuttuğu eşiyle bir taraftan helâlaşırken, diğer taraftan da durmadan, “Koca, şahadet getir. Koca, şahadet getir!” diye tekrar ediyor.

Yatağın içinde değişik pozisyonlarda rahatlamaya çalışan eşinin durumuna çok üzülen kadın, bir önceki söylediğini duymadığını sanarak bir umut aynı uyarıda bulunuyor.

“Koca, şahadet getir!”

Mesajı aldığını gözleriyle işaret eden Bey, son bir çabayla doğrulup karısına dönerek, “Biraz daha daralayın da...” diyerek cevap veriyor.

* * *

Osmaniye’de yakaladıkları tavukları kestirecek kimse bulamayınca sokağın başına kadar yürüyen iki kadın pür dikkat sağı solu kolaçan etmektedirler.

“Bir ehlisünnet rast gelse de, tavukları usulüne uygun olarak kesse!”

Biraz sonra kelli felli bir adam cadde boyunda görününce sevinçle kıpırdaşırlar. Birinin, “Ede, şunları mısmıl et!” (Mısmıl etmek: Mundar etmeden, dini kurallara uygun olarak ve besmeleyle kesmek.)

Bu ricasına, öbürü gelen adamın abdal olduğunu belirterek, “O’nun kestiği yenmez!” diyerek itiraz eder (Bu arada Çukurova’da ‘sünnet’ işini abdallarımızın ifa ettiklerini hatırlayalım).

Aralarındaki olur mu, olmaz mı tartışmasına mecburen katılan adam, kadınlara kaç yıllık evli olduklarını sorar.

Biri on beş, diğeri yirmi yıllık olduklarını söyleyince, “Anam on beş, yirmi yıl önce kestiğimi canınızın çektiği akşam yiyorsunuz da; şimdi keseceğim tavuğu bir öğün yemekte neden tereddüt ediyorsunuz?” diyerek devam eder yoluna.

Sağlıcakla kal.

Sevgiyle ve hasretle...

Musa Tolu

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 18 Aralık 2012

Selam Musa Can,

Berlin'den bile derleme gönderen bir dostuma ne cevap vereceğimi bilemediğim için geç yazıyorum.

Hemen aklıma 'ağzını ayırmak' deyimini geliyor, ama kıskanıyor olsam bile bunu senin için kullanmayacağım. Biliyorsun, biz her vesileyle bir atasözünü, deyimini veya başka bir ürünü kayda geçmek, açıklamak üzere yazıyoruz (Konuya 'uysa da, uymasa da'). Ayrıca âşıklık geleneğinde 'atışmalarda' sıkça nezaket dışına çıkılabilir ve bu hoş görülür.

'Ağzını ayırmak' deyimini, hayran hayran veya anlamaya çalışarak, biraz da bön bön bakarak çevreyi seyretmek şeklinde açıklayabiliriz.

Bir önceki mektuptaki 'tetiri / deri' kavgasından hareketle 'deriye çekilmek' deyimini geldi aklıma.

Buradan geldik 'saplıcan'a. Saplıcan olmak sözünü, zatürreye yakalanmak diye açıklayabiliriz sanırım. Eskiden biri 'saplıcan / zatürre' olmuşsa, hemen yapılacak ilk iş bir keçiyi yüzüp; hastayı tamamen soyarak taze deriyi boynuna kadar iyice hastaya sarmaktı. Hasta sıcak ve taze derinin içinde öyle bir terlerdi ki, zatürreden eser kalmazdı.

'Derisine çekilmek' deyimini ise bir bedduadır. Yani ihtiyaç hâlinde istenen bir keçi veya başka şey muhanetlik edilip, ihtiyaç sahibine verilmezse cimriye hemen 'derisine çekilirsin inşallah' bedduasında bulunmak bir hak hâline gelirdi.

Zeyd dese ki: "Derisine çekilecek keçiyi bir abdal keserse, Amr da etinden yerse helal olur mu?"

Abdalın intikamı öyle olur işte Musa Can. O ne dehşet bir cevaptı yahu:

"Anam on beş, yirmi yıl önce kestiğimi canınızın çektiği akşam yiyorsunuz da; şimdi keseceğim tavuğu bir öğün yemekte neden tereddüt ediyorsunuz?"

Ne derler Çukurova'da:

"Önceki söyleyen sonraki söyleyenin ne diyeceğini bilemez!"

'Dini çürük' sözünü nasıl hatırladın öyle. Tam Çukurova'ya göre, değil mi?

Bir de, "Gavur dininden sağlam," lafımız var bizim.

Bir zamanlar değersiz bir şey de 'gavır parasıyla beş kuruş etmez'di. Şimdi gavurun bir doları bin sekiz yüz Müslüman parası ediyor.

Bu nasıl bir sözlüktür arkadaş. Yaz yaz, açıkla açıkla bitmez. Berlin'de 'dışlığın gelmezse' yaz Musa Can.

Selâm ve sevgiyle.

BERLİN'İN AĞAÇLARI

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 22 Aralık 2012

Sevgili Noter,

Soğuk ve karanlık bir dünyada uygarlığın ışığıyla teselli buluyorum. Bu mektupta içine biraz Andırın lafı katarak, Berlin'in ağaçlarını anlattım.

Başka satırbaşları da olacak.

Sevgiyle kal.

* * *

Sevgili Bekir,

Bu satırlar asla yozlaşmış bir hayranlığın ifadesi olamaz. Bir aşağılık duygusunun yansımaları da değil elbet. Ama ortada bir gerçek var. Bir düzen, bir ışık, bir güven atmosferi var burada. Aslında ne kadar da fakir ve yoksul olan bir tabiatın, yaşama yansıyan inanılmaz bir ölçekte zenginleştirilmesi var. Altın sarısı güneş altında, altın hilâl topraklara sahip ülkem insanın çaresizliği ve yoksulluğuyla şu karanlık dünyada yaratılan üretim ve hizmetin boyutlarını kıyaslamak acı veriyor insana. Karda, kışta lastik terliklerle körpe yavrularını okula yollayan vatandaşlarımızın vergileriyle, bu ülkelere resmi ziyaretlerde bulunan kibirli yöneticilerimizin ar damarlarının esnekliğine hayrete düşmemek elde değil. Yani Berlin'i gezmişse bir belediye başkanımız; kentine dönüşünde görevine hangi duygular içinde devam ediyor diye merak ediyorum açıkçası?

* * *

Birkaç yıl önce, bir akraba düğünü için düğün evine girerken, yanlış bir yol seçmem nedeniyle birden kadınlar meclisinin ortasında buldum kendimi. Onlarca sevgilinin bakışları üzerime şavkıyınca ne yapacağımı bilemedim işin doğrusu. Bir sessizlik içinde onlar bana, ben onlara bakakaldık.

“Pardon!” diyerek izimin üstüne geri döneemedim Aralarında yıllardır görmediklerim vardı. Halil Dayımın eşi Elif Gelin Bacım (Koca Ana. Rahmetli oldu), Hakkı Dayımın eşi Karaloğlu Kızı Elif Gelin Bacım, Ali Dayımın eşi Eşe Gelin Bacım (Rahmetli oldu), Müftü Dayımın eşi Çürükler Kızı Haçça Gelin Bacım (Rahmetli oldu), Hüseyin Dayımın eşi Hamide Gelin

Bacım, Abdullah dayımın eşi Cennet Gelin Bacım, Arif Gök Dayımın eşi Hodul Gelin Bacım (Rahmetli oldu) ile Zülfiye, Solmaz, Fadili ve Esmâ teyzelerimle göz göze gelmişim. Bir yol bulmalıydım selâmlaşmak için.

Ne yapmalıydım?

Ortalarında durdum, bir an o sessizlikten yararlanarak ve dışa vuran bir nazlılıkla, “Şimdi ben (öpüşmek, koklaşmak için) hanginizden başlayayım,” diye sorunca; Fadili Teyzem kollarını bir bayrak gibi açarak, “Benden başla, kurbanlar olduğum!” diyerek yönlendirdi beni.

* * *

Şimdi ben nereden başlayayım, Sevgili Dost? Yollardan mı, mallardan mı, trafik düzeninden mi, ağaçlarından mı, otlarından mı?.. Nereden başlayayım? Sanırım en kolay ağaçları anlatmak olmalı.

BERLİN’DE AĞAÇLAR

Berlin’de ağaçların kimlikleri var. Her birinin bedenine asılmış nüfus cüzdanları var. Demek ki bir yerlerde kayıtları da var. Kayıtları varsa sağlık karneleri de olmalı. O zaman doktorları, hasta bakıcıları da var demektir. Ağaç dikilmek için ayrılan alanlarda hiç boş (yani yıkılmış, hastalanmış, kesilmiş, sökülmüş) yer yok. İlk planda kaç tane dikilmesi hedeflenmişse, o kadar ağaç var o alanda.

Berlin’de ağaçlar arasında adeta hayali komünizm derecesinde eşitlik var. Klonlanmışlar gibi, birbirine eşit ve birbirine benziyorlar. Belli dikim bölgelerinde hep aynı boyda hep aynı yaşta! Bu nasıl bir budama terbiyesidir ki, taçlanma yükseklikleri milimetrik aynı düzlemde. Bu nasıl bir itina ki, ana dallar hemen hemen aynı sayıda ve eşit uzunlukta.

Berlin’de ağaçların hepsi doksan derece dik. Yunus, şeyhi Taptuk Emre için buradan toptasaydı odunlarını hiç zahmete girmezdi eğrisine doğrusuna bakmak için. Hangisini kesse; yakışır şeyhine... Daha fidan döneminde başlayan üç koldan bağlama tekniğiyle bütün ağaçları servi kavakları gibi. Eğrisini görmedim.

Berlin’de ağaçların kök bölgesi için, yaşına göre değişmekle birlikte, iki ile altı metre kare arası boğaz boşlukları var kaldırımlarda. Betonlarla, kaldırım taşlarıyla boğazları sıkılmamış yani. Hiç birisine çivi çakılmamış reklâm tabelaları ve bezleri için. Hiç birisini yol tamiratında iş makineleri ezmemiş. Hiçbirisinin köklerini koparmamış kaldırım kazan ekskavatörler...

Sağlıklarına ve habituslarına bakınca ne kadar da uyumlu türler seçmişler. Başat tür ıhlamur olmak üzere; kestane, kayın, çınar ve söğütler şimdiden tomurcuk yüklüler. Sahiplerinin güveninde ve sevenlerinin gönüllerinde dört gözle baharı bekliyorlar Berlin'in özgür ve kayırılan ağaçları...

Sevgiyle kal, hoşçakal Aziz Dost.

Not: Bir torunum oldu 20.12.2012 tarihinde. Adını 'Kemal' koyduk.

* * *

Sevgili Musa,

Gözlemlerine ve yazdıklarına çok şaşırdım.

Ahmet Haşim'in Frankfurt Seyahati'nden bu yana, ne Berlin'de, ne de olup bitenlerde hiçbir şey değişmemiş sanki.

Öyle şeyler yazıyorsun ki, sanki bir cumhuriyet devri yazarı 70 yıl öncesinin Berlin'ini yetmiş yıl öncenin tespitleriyle ve şaşkınlığıyla yazıyor.

Ağaç dediğinin üstüne 'kalp resmi' çizilir bre Musa Can. Üstünde 'seni seviyorum' yazmayan bir ağaç gövdesi bomboş ve koskoca bir çölden başka nedir ki?

'Devletlü büyüklerimizi' ve zulümlerini geçelim de, ağaçlarımıza dönelim.

Almanların ağaçlarının doktorları, kimlikleri vardır da 'isimleri' de var mıdır, bak hele? Bizim Çukurova'mızda 'Yalnız Dut'umuz vardı, 'Cinli Mazi'mız, "Don Yumaklı Çınar"ımız, 'Karıncalı Meşe'miz vardı.

Ben de Güney Afrika'da Capetown'da İngilizlerin bahçelerine hayran olmuşum. Coşkunu gölgelemek istemem, ama Siyahilerin kanlarıyla sulanmışlardı. Üstelik Berlin'in ağaçları kadar bakımlıydılar. Bu ağaçların birkaç ev ötesi ise, çinkodan yapılmış aç, çıplak ve yüzde ellisi AİDS'li siyahlarla dolu gecekondu deryasıydı. Fransızlar, Paris'te ne yapmışlar bilmiyorum, ama Tunus'un Akdeniz kıyılarında sadece sömürmüşler. Tek ağaç dikmedikleri gibi bir çivi bile çakmamışlar. Sömürmüşler ve yüzüstü bırakıp gitmişler.

Herşeye rağmen, medeniyet iyi şeydir Musa Can.

* * *

Torun Kemal'i en sona yazmışsın. Allah bağışlasın. Dede oldun ha, Musa Can.

"Mustafa Kemaller tükenmez!"

‘Yol Ayrımı’ romanı dizi oldu TRT’de yenilerde.
Mustafa Kemal en yalın hâliyle canlandırılıyor.
Hoşgeldin Kemal Bebek! Yolun ve bahtın açık olsun!

* * *

Musa Can,
Mademki cumhuriyete döndük, Halûk gibi ‘ziya’ getir oralardan.
Boş ver Hollanda çikolatalarını. ‘Ziya’ getir yeter.
Selâm ve sevgiyle...

* * *

ANDIRIN’IN ANIT AĞAÇLARI ve BERLİN’DE SESSİZLİK

Kimden: Musa Tolu
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 27 Aralık 2012

Sevgili Bekir,

Yepyeni bir pencere açtın Çukurova’dan ve Andırın’dan. Ağaçları özelleştirme işi de sadece bize ait olan özelliklerimizden biridir sanırım. Bu tapulama ve tanımlamaya her yerde rastlamak olası mı bilemiyorum?

Berlin’de, Güney Afrika Cumhuriyeti’nde veya başka bir yerde ağaçların kimliği, kütüğü, doktoru, hasta bakıcısı olabilir, ama bizdeki gibi anlamları ve hikâyeleri yoktur herhâlde. Kayıtları özel isim değildir. Kuşaktan kuşağa aktarılan acı tatlı hikâyeleri de yoktur. Aşağıda adını hatırladıklarım ve somut olarak bildiklerime, dokunduklarıma Andırınlılar şahittir. Bazısı yok olup gitse de, çok yaşlanmış olsa da bazıları, adının anlamıyla yaşayanları hâlâ mevcuttur.

Torosların güney kucığında. İşte devletin yapmadığı ‘Anıt Ağaçlar’ tespitini, kendi gönünde ve kendi kültüründe pekala da yapmıştır bizim insanımız.

Hoğdu’nun Çınarı, Elbeylioğlu’dur. Bir destandır, bir devrin şahididir.
Eşref’in Çınarı, Ağ Yol’un serin molasıdır, yayla kapısıdır.
Topak Kesme, Degirmen Yolu’dur.

Şehit Kamalağı, Elma Dağı’dır. Beş yüz yaşında bir abidedir. İsimsiz mezarların ulu bekçisidir.

Karıncalı Kesme, davası bitmeyen tarlada keşifçilerin koruyucu gölgesidir.

Kekeç'in Dutu, çobanların susuzluğunun son bulduğu kaynaktır.

Top Nar, yüzyıldır tükenmeyen nar deposudur.

Konak Çınarı, altı yüz yıllık bir tarihin han gölgesidir.

Eğri Mazı, Döndü Çaygara'dan su taşıyanların mola sekisidir.

Karadut, Fethene Deresi'nin menderesidir.

Bayır Koz, tadına doymulmayan buz gibi pınarın bekçisidir.

Koca Karacan, Kümbet Ovası'nın yeşil çadırı, bebe hıllangaçlarının (= Salıncak) koruyucusudur.

Gâvur'un Kozu, yaylacıların hazır haymasıdır.

Çotuk Mazı, kutsal bir kapıdır.

Levhalı Kesme, dört yol ağzıdır. Üç köyün kavşağıdır.

Eğri Çam, Kadirli'nin Andırın yönüdür.

Kanlı İncir, acı bir hikâyedir.

Sarmaşıklı Çınar, Maraş Deresi'nin memeleridir.

Abdal Dudu, adı üstünde, sahipli konalga yeridir.

Çift Nar, çeltik salağının ilk adımıdır.

Bir anda aklıma gelenler bunlar. Hatırlayamadıklarım ve unutulmaları da vardır mutlaka. Ağaçlarla anılan, ağaçlarla özelleşen yerlerdir bunlar. Her ağaca eklenecek artı özellikler ve hepsi için yâd edilecek binlerce hatıralar vardır.

Bir de ağaç adlarıyla anılan yer ve yöre isimleri var ki; sayfalar yetmez buna. Sakızlıklık Keli, Hayıtlı Salak, Çirpintillik, Boz Ağaçlık, Dutlu, Murtluk, Mazılık, Harboğazı, Dikenlik, Ardıçarası, Karaçalılık, Narlık, Armutlu, Tespihli Hümbek, Mazının Yanı, Dutlu, Kavaklı, Ekşi Nar, Elmalı, Harlı Pınar, Andızın Dibi, Karadutluk, Yemişenli, Arpalık, Turunççuk... ve daha binlercesi.

* * *

Elimiz değmişken, biraz da buraların insanından bahsedelim mi?

Aziz dost, en büyük ve belki de hiç kapatamayacağımız farkımız sessizlik ve sükûnetleri. Bu nasıl bir anakent ki, içinde dört beş milyon insan yaşıyor da; toplam gürültüleri bizim Fetene'deki iki kahve insanından daha az. Yetmiş tane Brandenburg Kapısı veya Potsdamer Meydanı'ndaki insanı bir araya getirsen, Adana Küçük Saat'teki değnekçi taifesinin arş-ı âleme çıkan hengâmesinin yanında bir kertiş kısırtısı kadar bile olamaz. Hastane sessiz, kocaman alışveriş merkezleri sessiz, yüzlerce insanla dolup

boşalan duraklar, istasyonlar sessiz. Ambulans alarımından başka bir ses, bir gürültü duyulmuyor geniş caddelerinde su gibi akıp giden trafikte. Bizim yollardaki aynı marka otomobilleri burada da gördüm. Ama hiçbirinin klakson sesini duymadım. Bu ülkeler için klaksonsuz özel üretimlerdir diye düşünerek yendim merakımı. Bir uçtan bir uca uzanıp giden marketlerde binlerce insan arı gibi satın alma yapıyor (bir de Noel kalabalığı var), ama otomatik açılan kasanın ‘şınk’ diye çınlayan sesi ve fatura yazılım cızırtısından başka bir şey gelmiyor insanın kulağına. O sıraya hepsi uyum gösteriyor. Kırmızı ışıktaki asla geçmiyorlar, pırıl pırıl giyiniyorlar, her göz temasında güler yüzle selâmlaşıyorlar türünden duyduk, bildik şeyleri zaten atlıyorum. Ama buraların insanı konuşmuyor(!), meramının yarısından fazlasını gözle, yüzle, işaretle, işmarla anlatıyor.

Bugünlük bu kadar... Daha neler görür, nelere ayrılır ağzımız, Allah bilir.

Hoşçakal. Sevgiyle kal.

Musa Tolu

* * *

CİN KAYASI EFSANESİ

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 30 Aralık 2012

İyi Noeller Musa Can,

Uçurduğum çağalların peşinden bu kadar şorla sökün ettiğini görmek büyük mutluluk.

Aha sana yeni bir çağal: Kayalar.

Bak bakalım Avrupa düzünde çağala, yani kayaya rastlayabilecek misin? Bizde kayalar da efsaneleri de az aylak değildir.

Bizim buralardan Hollanda’ya tırlar dolusu kaya gidiyor arkadaş. İhraç edenler çok para kazanıyorlar. Uygurların ‘Kutlu Dağı’ değil elbette ihraç ettikleri.

Mesela sizin ‘Sırtıbtılı’ Dırdıbtılı Köyü’nüzdeki ‘Cin Kayası’nın öyküsünü duymamış olamazsın.

Cin Kayası, ‘it içesice’ Ceyhan’ın Andırın tarafında, su altında nefes tutma yarışmasına girmiş de ‘buğsakıp’ (Buğsakmak: Nefessizlikten bunalmak, boğulur gibi olmak) bir dev gibi nehirden dışarı fırlamış, sipsivri, yüksek, çırılçıplak bir kayadır.

Türk dünyasında farklı yerlerde (mesela Elazığ'da) farklı anlatılabilir, ama bizim sofu Tecirlilerin bildiği şöyle:

Cin Kayası'na tırmanan bir kadıncağız hiçbir çalı çırpının bile bulunmadığı kayadan ibaret tepede bir karınca yuvası görür. Karıncaların taştan ibaret olan bu tepede nasıl beslendiklerine hayret eder ve hemen aşağıya inip evinden alabildiği kadar buğday tanesi cebine atıp getirir karıncaların yuvasının ağzına bırakır.

Bırakır amma, kadıncağız ossaat 'çungur kör' (= Tamamen, mil çekilmiş gibi kör) olur. ('Çungur kör' deyimini doğru kullandım mı, Musa Can?)

Fukara Andırınlılar, Cin Kayasının cinleri iyi kalpli kadının çarptığı için onun kör olduğunu zannederler. Andırınlılar, hakikati taplayamamışlardır.

Çünkü onlarda 'Tecirli Dindarlığı' ve feraseti eksiktir.

Kadının kör olmasına Tecirlilerin yorumu ise çok farklı ve daha isabetlidir:

Ayetlerle de sabittir ki, (mealen) "Allah yarattığı her canlının rızıkına kefildir".

Tecirli söyleyişinde bu ayetin ifadesi şöyledir: "Allah deldiği boğazı boş komaz."

Kadıncağız, Allah'ın Cin Kayası'nın karıncalarının da rızıkına kefil olduğunu bilememiş, gaflette bulunmuştur. Bu kefaleti yok sayıp, karınca yuvasına buğday taşımının cezası ise kör olmaktır.

Gölüklerinizi oğurlayıp (= Uğrulayıp, çalıp) kadınlarımızı kaçırdı diye Tecirlileri hepten zındık belleyin siz.

Haydi sen de Cin Kayası'nın 'cinliği'ne ait efsaneyi bul bakalım.

Hiçbir değerimiz, heykamiz, masalımız yokmuş gibi 'ağzını ayırarak' 'Heidi'yi okursan veya, "Ah! Şu Avrupa'nın ağaçları," dersin bunları ıskalarsın gardaşım.

Öyle yapmayıp da gördüklerini bizimkilerle karşılaştınca, ağaçlarımızla ilgimizin Avrupa'nın çok fevkinde ve daha derin olduğunu gördün herhâlde.

Orta Asya'dan kalma çoğu efsanelerimizde de Tanrı bir söğüt veya kayın ağacında görünmüyor muydu?

Bizim ağaçlarımız 'ulu'dur. Çukurova'da çoğu tariflerin hareket noktası bu 'ulu ağaçlar'dan başlar bilirsin.

Bazen bir oluk başındadırlar, bazen da bir yol ayırımında.

Bizim ağaçlarımız 'ulu'dur.

Sadece ağaçlarımız mı? Sularımız, dağlarımız da uludur.

Bitip tükenmez efsaneleri vardır.

* * *

Yahu nasıl bulursun o kadar ağaç ismini? Orada Ferzi Emmi yok, arakı yok. Ben senden korktum arkadaş. Tembihimi tekrarlıyorum, nazar değmesin diye bir yerlerine tavuk boku sür, omzuna karaçalı muskası tak veya kekik tütsülen diyeceğim, ama ne arasın Avrupa’da öyle şeyler.

Şu ‘Kanlı İncir’in acı heykasi yazılmadan olur mu şimdi? Kemal’in beşiğini sallarken yazıver gadası. Ulan utanırım sıkılırım deyip gavırlık etme de torun Kemal’e adam gibi ninniler söyle bre?

Çocuk, o sessizlikte Andırın yaylalarından, Toroslar’dan sesler duysun.

* * *

ALAMAN’IN SESSİZLİĞİ

Alaman gavurları eğitilmiş veya medeni olduklarından mı sessiz zannediyorsun?

Vay gardaşım vay. Sen daha ‘anayın yuduğu’ ile duruyorsun. (Anasının yuduğu ile durmak: Hiç hayat tecrübesi olmamak, toy olmak.)

Onlar ‘mank’ olmuşlar. (Mank olmak: Mankurt olmak, bütün hafızasını ve kimliğini yitirmek.)

Bu yüzden ‘tısları çıkmıyor’. Bu nasıl bir selâmlaşmadır ki, kazaen yere bir çöp düşürsen polis çağırıyorlar.

Öbür türlü değil de ‘sık tutup bakarsan’ işin iç yüzünü görürsün (Sık tutup bakmak: Dikkatlice, titizlikle bakmak).

Alaman Sözlükleri’ne boş yere bakıp durma, ‘gönül’ lafını bulamazsın.

‘Sık tutup’ bakarsan, Berlin sokaklarının bizim ikinci, üçüncü, ... nesil bebeleri nasıl yalayıp yuttuklarını da görebilirsin.

Keyfini kaçırmak veya Alamanlarımıza haksızlık etmek istemem.

* * *

Senin teyze oğlu İsmail Aslan ile tanıştık. Ona ‘Cin Kayası’nın ‘cinliğini’ bir soruver Musa kardeş. Hem konuyu öğrenelim, hem de İsmail öğretmen ‘horantamıza’ katılsın. Şorculukta senden aşağı değilmiş.

‘Şorculuk etmek’ deyiminde, ‘şor’ kelimesi tamı tamına ‘dedikodu’ anlamına gelirken; ‘şor vermek’ laf vermek, sohbetin tarafı olarak konuşmak anlamına geliyor.

Yahu Musa kardeş, seninle yazışırken Çukurova’nın el ya da dil değmemiş acar kelimeleri birer birer sökün ediyor, peş peşe sıralanıyor ki,

bereket deryası oluyor arkadaş. Her zaman olduğu gibi, zaman zaman ifadelerimde haddi aşıyorum, sen de her zamanki gibi beni hoş görüyorsun, sağol. Sen bu Tecirlinin delisine nasıl bulaştın arkadaş?

Görüşmek üzere.

Bekir İşlek.

* * *

Sevgili Bekir,

‘Anamın yuduğu ile durmamın’ inanılmaz bir faydası var. Çünkü buralarda analarımızın yuyup, yaykadığı yerleri temiz tutmak bayağı bir mesele! Bu nedenle öyle ak pak kaldığının hiç zararı yok.

* * *

İki dost, küçük ve önemsiz bir anlaşmazlıkları için İsmail Aslan’ı hakem tutmuşlar. İkisini de Mehmet Ebusuud Efendi dikkatiyle dinlemiş.

“Bir öğün yemek için dal öğlen Kadırlı’ye gidilir mi?” diyen Komünist Durdu haklı! Lakin Karpuz Mehmet’in nazına ve ısrarına dayanmak ne mümkün?

Neylersin görev görevdir. Adil olmak yüce bir duygudur! Düşünmüş, taşınmış vermiş hükmünü İsmail Aslan, “Karpuz sana haklısın demek için can atıyorum, ama inan ki çaresi yok!” diye bağlamış sözü.

Ben de sana, “Haklısın Üstadım. Buranın adamlarında iş yok!” demek için can atıyorum, ama inan ki o kadar kolay değil. Nedeni de şu: Düziçi Öğretmen Okulu mezunu, Mızrap Cihangir ağabeyimiz ile Emine Cankurt (onun sınıf arkadaşı olan) ablamızın mutlu bir evlilikleri oldu. Mezuniyetten hemen sonra evlenip bir anda çora çocuğa karıştılar. En çok da bu nedenle köye, baba evine sık gelediler.

Mızrap ağabeyin babası Müftü dayım içten içe çok üzüldüğü bu durum nedeniyle bir gün sevgili oğluna kahrılır. Onun da muradı bayramlarda, tatillerde komşularının memur çocukları gibi, oğlu tarafından ziyaret edilmesidir doğal olarak.

Der ki, oğlum, sen de herkes gibi iki bayramdan, iki tatilden hiç olmazsa birinde gelsen. Biz de seninle, gelinimizle, torunlarımızla hasret gidersek deyince; Mızrap Ağabey, baba vallahi haklısın ve seni çok iyi anlıyorum. Ama ben de senin gibi oldum. Bayramda, tatilde ben de çocuklarımı, torunlarımı özliyorum ve onları evimde bekliyorum diye karşılar babasının kahrını.

Evet, sen Alaman insanına şorcu, şikâyetçi, mank, ilgisiz, bir sehencik / sahancık ülüş vermez, yaralı parmağa işemez, asılı görse ipini kesmez vb. deycin, ama inan ki dostum, seninkiler de öyle oldu!”

Koca Karayiğit Osman’ı eşeğe ters bindirerek ta Zindağan’dan getirdiler Karacaoğlan şenlikleri için. Bir türkü söyledi naz ilen. Şaplak çaldılar, ay ıslığı öttürdü sevdalıları.

“Ede bir tane daha zırlat!” dediler de, “Bir tas arpaya ancak iki rekât namaz kılınır. Sizin dediğimize sulu namaz derler, onun için de Cahan kırağında olmak gerekir,” deyip kesti attı vallahi.

Sen ne diyon, bre Bekir’im? Bir mahraç yüklemeye kalk da görelim seni, koca Düziçi ovasında tay duracak bir delikanlı bulabilicin mi bakayım?

E, o zaman fark nerede? Niye benim ‘ağzım ayrık’ kalık buralarda?

Fark üretimde ve altyapıda, kentte, ede. Fark yönetimde, ede. Yoksa buraların dağını, taşını, tepesini Yanalak’ın dibindeki bir çaygaraya değişir miyim sanıyorsun? Ama bu yolları, bu fabrikaları, bu binaları, bu bahçeleri bu insanlar yapıp yarattılarsa eğer— Sezar’ın hakkını Sezar’a teslim etmeliyiz.

Kireç ocağına taş olmaktan kurtarılarak, bizim yurdumuzdan on binlerce parçasıyla taşınıp, milimetrik olarak, asılları gibi yeniden inşa edilen Milet ve Bergama Sunağı’nı yılda iki milyon insan dünya gözüyle görebilmek için üç saat kuyruk beklemeye dünden gönüllü burada. Fark bu işte dost! Fark dört buçuk milyonluk kentin en uzak noktasına bile, gazetenı, kitabını okuyarak, asude bir atmosferde yirmi dakikada ulaşabilmende. Fark, buralarda hiç elektrik kesilmemesinde... Fark, akşama kadar yaya dolaşmış olsan bile, ayakkabılarının ve pantolonunun paçasının kirlenmediğinde azizim. Sık duyduğum bir lafı vardı ebemin. “Bir yerde bir yiğit överler. Varır bakarım ki, ya yarım kadar, ya benim kadar!” derdi. Keşke ‘anamın yuduğu ile’ durduğum kadar, ebemden duyduğum kadar olsaydı burada gördüklerim. Yani Adana da böyle temiz ve bakımlı olsaydı. (Adana’da da bir paragraf yazıyı okuyabilmek için, “Eskiiii Alıııııııı!” nidasıyla on defa irkilip başa döndüğümü hatırlıyorum).

Mersin’de de böyle fabrikalar olsaydı. Keşke İstanbul’da da gideceğim yere otuz ya da kırk dakikada ulaşabilseydim. Bizim de molla üreten değil, bilim adamı yetiştiren üniversitelerimiz olsaydı XIV. yüzyıldan kalan. Üstüne beş tane devasa büyüklükte müze binası dikilmiş bir adamız olsaydı. Bir Sinan yetmiyor, bir Yunus’la yarışmada yer alamıyoruz neticeten.

* * *

Dağları buradan yazmak zor! Kızıl Kaya, Kaplan Taşı, Buzağı Kayası ilk aklıma gelenler. Ama Torosları gözümlle ve gönümlle kucaklamadan aklıma bir şey getirip, bu işi taplayacağımı sanmıyorum. Cin Kayası için Tecirlilerin böyle bir efsanesi olduğunu bilmiyordum doğrusu. Ama efsaneleri ne kadar dini veya tevekküle dair olsa da, Tecirlilerin sofu veya dindarlığına inanmak zor. Kabul ettiremeyiz elin adamına! Ferasetleri Andırınılılardan fazlaca olabilir, ama iman kısalıkları, dinlerinin çürüklüğü dünya âleme şayandır!

Bir de pınarlarımız var. Adları unutulmadan acilen yazılması gererken sularımız var. Döndü Çaygara, Yapılı Pınar, Hıdır Oluk, Ali'nin Çıkağı, Kaya Pınar, Kavaklı, İğlıkçı'nın Pınarı, Nedirlioğlu, Osman'ın Oluğu, Dinsiz, Kırk Su, Çatalpınar, Taş Oluk... ve daha niceleri...

* * *

'Ossaat, çungur' bana göre de doğru, ama biz suya tumup da gecikene 'buğsuktu' (= Buğsukmak) deriz. Yani bir de 'tummak' var işin içinde.

Kemal'a avazımın yettiği kadar Anadolu ninnileri söylüyorum. Altı açılınca küçücük bülüğünden 'diğdirtmesi' çok eğlendiriyor bizi.

* * *

İsmail Aslan'la tanışmana çok sevindim! (Benim yüküm yeğnir bu sayede). Bir derin kuyudur o. Bir de Ömer Arslantaş'la müşerref olursan; 'Andırın Üçlemesi'ni tamamlarsın sanırım (İsmail Arslan'a 'derin kuyu' tanımlamasını Ömer Arslantaş yapıyor. O da Ömer'e o güzelim yüksüklü diliyle, "O'nun yarısı yerin altında, baş edemezsiniz!" diyor (Bunlar tam olarak şorculuğa girdiği için, aramızda kalsın).

* * *

BEKİR'İN MEKTUBU

(Sevgili Musa, 'yeğnimek' ve 'derin kuyu', bir adamın yarısının 'yerin altında olması', 'yüksüklü dil' gibi deyin ve kelimelerin hatırına, yani kayda geçmesi adına senin 'şor' silinmiyor arkadaş. Aynı gerekçeyle adı geçenler bizi hoş görecekler. Adı geçenleri yazıcı horantamıza kırmızı mumlu mektuplarla çağırdık katılmadılar. Böylece bir 'em'e yarasınlar bari (Em= İlaç.

Eme yaramak= Bir derde merhem olmak, bir işin, meselenin çözümüne katkıda bulunmak).

Selâmlarımla.

Bekir İşlek

* * *

Sevgili Bekir,

Engin gönlün, tatlı dilin, güzel kaleminle yine yaz.

Seninle laflayıp, seninle şorlamak beni de mutlu ediyor.

Selâm ve sevgilerimle, hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

BEKİR İŞLEK'TEN MUSA TOLU'YA

Selam Musa kardeşim,

Alaman gâvurunu savunmaya çalışıyorsun canın sağ olsun, ama nafi. Milet ve Bergama Sunağı'nın Alamanya'da ne işi var gadası?

Coni gâvurunun Irak'tan Müslüman petrolü çalmasıyla, Alaman'ın benim Milet'imden sunak çalmasının ne farkı var?

İşi bizim avanaklığımıza bağlayacak mısın bilemiyorum, ama bence farkı yok.

* * *

Tilkinin kırk heykasının kırkı da tavuk üzerine ise, zeytincininki de zeytin üzerine olur elbet.

Bizim Ege efelerinden biri uluslararası bir zeytin fuarına gitmiş ecnebi bir ülkeye. İspanyol zeytinci üretim kalitelerinden ihracat büyüklüğüne zeytincilik başarılarını öyle anlatmış, öyle öğünmüş ki, bizim efe ezilmiş büzülmüş sonunda dayanamamış: “Siz de uluslararası çapulculuk yaptınız, şu kadar Kızılderili kestiniz, şöyle sömürdünüz böyle yağmaladınız,” diye gürelemiş.

* * *

Asıl konu benim Alamanlarla özel bir meselem var arkadaş. Önceki kitaplarda yazmıştım.

Hayır ‘Suzi’ meselesini de nereden çıkartıyorsun?

Reinhardlar karı koca yıllar önce Türkiye’ye ve Düziçi’ne folklor derlemeye gelmişler. O zaman bizim devletimizde bile ses kayıt cihazı yok, düşün. Bizim Âşık Kır İsmail dâhil pek çok aşığımızdan sesli kayıt yapmışlar. Bunları yazıya da aktardılar. Buraya kadar ben de helâl olsun onlara diyorum.

Ama bana ses lazım Musa Can. Bizimkilerin sesleri onlarda...

De ki, kalbimiz, gönlümüz, bütün gönül hazinemiz onlarda.

Dinlerken her birinde bir küçük arakı bitireceğin türküler bunlar Musa dost.

Bunlar gelmişler biz derleme yapıp ses kaydedebilmeleri için her kolaylığı gösterdiğimiz gibi, ‘Türkîş Kebap’, ‘Türkîş Raki’ neyimiz varsa önlerine sermişiz. ‘osuruk değmedik yataklarda’ yatırmışız.

Seslerimizi alıp gitmişler.

Milet ve Bergama sunaklarımızı alıp gittikleri gibi...

50 yıl sonra peşlerine düştüm. Kayıtlar Berlin Üniversitesi’nde.

Oradaki dostlarım vasıtasıyla Alamanlara dedim ki, arkadaş ‘paraysa para’, ne istiyorsanız yapalım ama şu bizim seslerden birer kayıt verin. Asla. Zırnık vermediler.

İstersen dene Musa Can. Berlin’desin işte. Kemal torunumuzu ninnileyip uyuttuktan sonra, o muhteşem metroya bin; git Berlin Üniversitesi’ne, bahtını dene. Alamanlarımızın ‘insanlığını’ gör.

O sevimli, güler yüzlü, dost Alamanlar, ‘buz gibi resmiyet’ kesilecekler.

Hiçbir şey alamayacaksın.

Vay gardaşım vay!

Ben seni ‘tahkir ve tezyif’ etmek için ‘anayın yuduğu ile duruyorsun’ demiyorum Musa Can. Sana ve dostluğuna canım feda. Ama dertliyim.

* * *

İsmail Aslan ile tanıştım.

Ömer Aslantaş’la da tanışırız da. ‘Da’sı var gardaşım.

Da’sı şu ki; bu garip Tecirli bir Andırınlı Musa ile baş edemez, laf yetiştiremezken, iki Andırın Kalesi, sen de canavarıyla, daha nasıl baş etsin. El insaf. Bre Farsaklı nêrdesin medet.

Durum vaziyetleri böyle Musa kardeşim.

Hoşçakal. Selâm ve sevgiyle.
Bekir İşlek.

* * *

MUSA TOLU'DAN BEKİR İŞLEK'E

Aziz Dost,

Uyanık Alamanın, aç gözlü İngiliz'in, 140 yıl önce Bergama Sunağı'nı, Milet Tapınağı'nı veya Babil'deki İhtar Kapısı'nı tuğla tuğla, taş taş söküp kendi yurduna taşıması net bir edepsizlik ve erdemsizlik olup, hiçbir koşulda da haklılık payı barındırmaz. Ancak bu mirasları bir yaldızlı tütün tabakasına hediye eden 'Ulu Hakanları' da bir değerlendirmeye tabii tutmayacak mıyız?

Dünya gerçeğinden, bilimden, uygarlık ve üretimden bihaber insanımızı ve her kademededen yöneticilerimizi yargılama hakkımız yok mu? Bu hırsızlıklar ve talanlar olmasaydı, bugün onlardan kaç tanesini koruyup, ne kadarını kollayabilirdik acaba?

Daha dün yurtsever bir gazetecinin (Ö. Acar) yılmaz çabalarıyla Amerikalılardan geri aldığımız Elmalı Hazinesi'ni sahteleriyle değiştiren 'müdürleri' biz yetiştirip, biz yetkilendirmedik mi?

Emperyalizmin hırsızlığı ve talanı hususunda tıpatıp hemfikir oluyoruz da, erdemini yitiren, soysuzlaşan, kendi değerlerini koruyup geliştirmeyen 'bizim insanımızın' değerlendirilmesi konusuna farklı pencerelerden mi bakıyoruz yoksa?

'Eğrilerimizi dosdoğru konuşmak' gibi ilkeyi göz ardı edersek, birbirimizi anlamakta zorlanacağımız gözüküyor.

Konunun en can alıcı ve can acıtıcı noktasının bu yağma talanın 'gönüllü' olmasının verdiği ızdırıp ve çaresizliktir. Onlar bu nedenle 'hak sahibi' olduklarını iddia ederlerken, bizim belimize de him taşı tam o zaman düşüyor işte.

Öğretmen Okulu'ndan arkadaşım Dr. Ayhan Coşkun anlatmıştı (Ayhan Coşkun, Kozan'ın Hacıbeyli Köyü'ndendir. Hacıbeyli, Kadirli-Ceyhan karayolu üzerinde Koca Anavarza'nın dibindedir):

"Doğduğum ev taş duvarlı, üstü kiremitli, altı ahır ve kiler olarak kullanılan ahşap döşemeli iki katlı tipik bir Çukurova konağıydı. Baba evinde yeterli konfor ve rahatlığa sahip değildik, ama yılın önemli bir zamanını evin önündeki geniş ve ferah balkonda geçirdiğimiz için de şikâyet etmezdik evimizden. Ama benim için baba evinin takdire şayan kısmı, pürüzsüz kesilmiş granit taşlarla örülmüş kalın duvarlarıydı. Hayranlıkla seyreder, küçü-

cük ellerime okşadığım kusursuz taşları zaman zaman da saymaya kalkardım. Evimizin duvarlarına olan bu zaafımın farkına varan babaannem bu beğeniyi kendisine ifade ve belli ettiğimde, ‘Bu evin taşlarını baban Anavarza’dan getirdi,’ deme fırsatını hiç kaçırmazdı. Babaannemin bu sözü babamı kafamda büyütür de büyütürdü. Hele dönüp bir de Anavarza’nın yalçın granitlerine baktığım zaman babama olan hayranlığım had safhaya ulaşırdı.

Ne demek— O kayadan taşları kıracaksın, keseceksin, murçlarla işleyip, rafine küp şekerler gibi güzelleştirdikten sonra getirip duvar öreceksin. Bu bir mucizeydi! Bunu ancak benim babam yapabiliyordu! Ben duvarlara dokundukça babaannem aynı gururla tekrar ederdi. ‘Bu taşları baban Anavarza’dan getirdi!’

Gün oldu devran döndü, büyüdük. Okula gittik, sosyal bilgiler, tarih okuduk. Ve gezilere götürdü öğretmenimiz bizi terk edilmiş ören yerlerine. Koyun kuzu otlattım antik Anazarbus şehrinin agorasında. Bu gelgitler zamanla ayna tuttu gerçeğe. Anazarbus kalıntılarıyla arttıkça yakınlığım, babamın götürmeye gücünün yetmediği taşların binlercesi ile tanıştım. Arkadaş oldum o ulu kemerlerle, o inanılmaz büyüklükteki bloklarla. Ve anladım ki, annesinin öve öve bitiremediği, benim de maharetlerine ve gücüne hayran olduğum babam gerçekte bir taş ustası değil, yetenekli bir taş hırsızıymış!”

* * *

Reinhardların eline sağlık! Bu emekleri ve yüksek öngörülleri için nur içinde yatsınlar! Bizim bir ekin biçme keşiğinde bile kazık attığımız Koca Kır İsmail’i yüz yıl önce bulup ölümsüzleştirmişler (Tıpatıp aynı fikir).

Ancak ne yapmış Reinhardlar bu çalışmayı? Nerede saklıyorlar bu hazineyi? Evlerinin altına mı gömmüşler? Varislerinin adına bankaya mı yatırmışlar?

Hayır! Olması gereken yere teslim ederek vatandaşlık görevlerini yerine getirmişler. Bilim insanı sorumluluğunun gereğini yaparak, inandıkları veya çalıştıkları Berlin Üniversitesi’ne teslim etmişler hepsini. Bundan haberi olan benim ‘Topal Dev’ arkadaşım da bir örnek istemiş bunlardan, atalarının gösterdiği konukseverliğin bir karşılığı olarak. Onlar da olmaz demişler. Hikâye bu değil mi, sevgili arkadaşım?

Senin burada gösterdiğin davranış, önerdiğin fedakârlık tabii ki takdire şayan... Ancak bizim üniversitelerimiz ve oralardaki makamları işgal edip de gert gert gezenler ne yapmışlar, ne yapıyorlar?

Hiçbir şey!

Seni beni soyarak aldıkları vergilerle oluşturulan fonları bütün sorumsuzluklarıyla harcıyorlar. ‘Bodyguardları’ ve aveneleriyle caka satıp,

“Omar’ı vuran cenderme,” gibi çalımla savuşuyorlar üç bin beş yüz motor gücündeki Alamandan ithal arabalarıyla. Berlin’de irili ufaklı üç yüz yetmiş tane müze var, sevgili dostum. Üç yüz yetmiş tane!

Bildiğin hikâye ama bir daha hatırlayalım.

Bir tatbikatta elinde tüfeğiyle Mehmet’e yaklaşan komutan, pusuda bekleyen kırmızı renkli (Bu düşman kuvvetlerinin rengi nedense hep kızıl, kımızı renkli) düşman kuvvetlerinden bahsederek, “Oğlum Mehmet, karşıdan bir manga düşman sana doğru geliyor. Ne yaparsın?” diye sormuş.

Bizim Mehmet tereddüt etmeden, “Alırım siperimi, gez, göz, arpacık... Basarım tetiğe, hepsini avlarım komutanım!” demiş.

“Oğlum düşman sağından gelirse, solundan, arkandan gelirse ne yaparsın?” diye sorunca, Mehmet aynı kararlılıkla aynı pozisyonlarla onları da yok edeceğini ifade etmiş.

Durumdan son derece memnun kalan komutan başı, “Aferin evladım. Peki, düşman gökyüzünden gelirse ne yaparsın?” deyince, birden herşeyi boşlayan Mehmet, “İnsaf, komutanım. Bu Mustafa Kemal’in benden başka ekseri (= askeri) yok mudur?” diyerek çıkmış işin içinden.

Yani bu koca ülkenin, üniversiteleri, Milli Eğitim, Kültür Bakanlıkları yok mudur da, bu iş sana düşüyor benim ‘Topal Dev’ kardeşim? Yetmiş beş milyon insandan kuruş kuruş pay toplayan TRT ne yapar bu ülkede? Bir Kır İsmail’in mirasına sahip çıkamayan TRT neye yarar? Marifet midir Ruhi Su’nun sesini yasaklamak? Vicdan mıdır Yunus’u budamak?

Sevgili Noter,

İnan ki Alaman gâvurunu savunmuyorum. Bizim münafıklara kızıyorum. Bizim arsızlara ve yalancılara doluyum. Yoksa gâvur gâvurluğunu, düşman düşmanlığını yapacak elbette.

Ama biz ne yapıyoruz? Aha, bugün bile kimin omzundaki davullara tokmak sallıyoruz çungur gözlerle?

* * *

‘Tahkir ve tezyif’ benim lügatimde olmadığı için, muhataba almıyorum. Seninle aramızdaki ‘hukuk’ adlî değil, sevgidir, insanidir.

* * *

Omar Arslantaş’ın ‘da’sı muğlâk ve flu. Açıklanmaya, izaha, hatta gerekiyorsa ‘şor’a muhtaç. Dök eteğindeki taşları da, eşleyelim benim

eteğimdekilerle. Bakalım ne kadarı benzeşiyor? ‘Biriyle baş edememek’ de nesnel bir ifade. Ayağı aksamış!

“Men kendimi bilirem can”. Ama diğer ‘iki canavar’ için, Farsaklı mı çağırırsın, Bozdoğanlı mı bilemem? Tedbirsiz, tüfeksiz, pusatsız olmayasın derim sadece.

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

BASTIĞI YERDE OT BİTMEYEN TÜRK

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 4 Ocak 2013

Sevgili Musa,

Alev Alatlı acar Türkçülerdendir. Bastığı yerde ot bitmeyen Türk sözünü onun kitabında okudum.

Ekteki mektup Milet Sunağı’nın Alamanların oğurlayamadıkları (= Çalamadıkları) kısmının başına nelerin geldiğinin beyanındadır.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek.

* * *

Sevgili Musa,

Mektubunun sonundan başlayalım istersen. Seninle Çukurova hakkında yazışmak benim en büyük mutluluklarımdandır. Muhakkak ki diğer Andırınlılarla yazışmak da aynı güzelliğe vesile olacaktır. Fakat ben yoruldum arkadaş. Bu işin ‘da’sı bundan ibaret. Biraz da ‘zeytin’ üstüne yazmak istiyorum. Ayrıca ‘The Şakirth’ diye bir başka kitap daha yazmak istiyorum.

* * *

Aslında biz İsmail Aslan Hocam ile hımırdaşmaya başladık bile. Yıllardır yazmak istiyormuş ama üşeniyormuş. Geçenlerde Afyon’a gitti, orada bizim kitapları okuyup bitirecekti.

Hocam, yazman için en kestirme yol, o kitapları okurken okuduklarının çağrıştıracığı herşeyi yazmandır dedim. O kitaplarda onlarca ‘çağal’ var. Uçur uçur yaz. Böylece yazı başlığı, konusu aramaya gerek kalmaz. Bir de yarı deli ‘Tecirli üslubuna’ uydun mu, gece gündüz yazarsın.

Alamanları tarihe bırakalım veya senin mektuplara. Biz bu iki ‘tülek’ Andırınlı’yı devreye sokalım. Ben sıkışırsam Farsak, Bozdoğan yardıma çağırırım. Mesela ‘Çukurova Müslümanlığı’ üzerine kimbilir neler yazarlar. Bakarsın ‘Kırık Heykallerle Çukurova Müslümanlığı’ konulu bir kitap çıkar ortaya. Akademik hava dışında bir alaylı yaklaşımıyla, edebiyatçısından sosyoloğuna, herkesin kendi durumuna bir daha bakacağı, bakmak zorunda kalacağı bir çalışma olur.

Abdallarımızla ilgili kim bilir neler yazacaklardır? Veya bizim aklımıza gelmeyen ne çağılar uçuracaklardır.

* * *

‘Kır İsmail’e ekin keşiğinde kazık atmak’ lafına çok güldüm.

* * *

Akademisyenlerle elbette meselemiz var.

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu hocaya kitaplarımı gönderdim. Çok ilgilendi. Mektup yazma inceliğini ve büyüklüğünü gösterdi bu Tecirliye.

Biliyor musun, bu hocamız 1970’li yılların başından beri Konya’da Âşıklar Bayramı düzenledi. Bu öyle büyük bir hizmetti ki (kimse vazifesinin hakkını vermezse, böyle büyük olur katkılar), bence tarif edilemez.

Deli olmak için ille Tecirli mi olmak gerek bre Musa Can? Ben deliriyorum arkadaş ve bütün akademisyenlere, TRT’ye, üniversitelerimize yalvarıyorum— Nerede Âşıklar Bayramı’nın kayıtları?

Âşıklar Bayramı’nın kayıtlarının peşine de Tecirlinin Delisi düştü Musa Can. Bunca üniversite, prof, TRT, Kültür Bakanlığı ne işe yararsa; bu kayıtların peşine düşmek, onlar için dövmek, bütün varını yoğunu harcamayı göze almak yine Tecirlinin Delisi’ne düştü.

Konya Âşıklar Bayramı ses kayıtlarının da peşine düştüm. Sordum, aradım, taradım. Konya Âşıklar Bayramı’nın kasetleri, yaşamak için debelenen Konya bilmem ne derneğinin terk edilmiş, bilmem neredeki odasında çürümeye, farelerin keyfine terk edilmiş vaziyetteymiş.

O demek yıllarca, belki 40 yıl kesintisiz olarak Âşıklar Bayramı düzenledi.

Orada yarışan ve Türk dilinin şaheserlerini oluşturan âşıklarımızın en ustaları göçtü gitti. Hâlâ göçebeyiz be Musa Can.

Arşiv medenilerin işidir. İşte Alamanlarla farkımız!

Yaşasın Reinhardlar! Onlar cennetlik ki arkadaş, lakin oradan bizim prof'lara şefa'at mi ederler, nanik mi yaparlar bilemem.

* * *

Senin doktorun Anavarza'da yaşadığını biz Milet'te yaşadık Musa Can.

Ulan bu Tecirliyi bir ziyaret edip de nerede yaşar, ne eder, zeytinleri nasıldır görmedin ki arkadaş?

Milet Kalesi'nin güneyinde, sen de ki avlusunda, bir kervansaray var. Şimdi bizim köylüler orayı 'restarurant' yaptılar.

Bu kervansarayı Selçuklular yapmış. Biraz doğusunda Faustina Hamamı, onun da doğusunda Selçuklu Hamamı var. Biraz güneyde ise İlyas Bey Camii...

Selçuklu da aynen o doktorun babası gibi davranmış: Kervansarayın bütün taşları hemen karşıdaki Milet Kalesi'nden.

Duvara baktığın zaman sadece antik taşları değil, Olympos Dağları kaçkını bütün tanrıların heykellerinden bir parça bulursun desem yalan olmaz, zira dedemiz Evliya Çelebi'dir.

Bazı tatil günlerinde, Miletoslu Tales gibi, her yerimi zeytinyağıyla yağladıktan sonra, (elbette arakısız vaziyette) balık yerken o duvarlarda Miletoslu Tales'in kiraladığı zeytin değirmenlerinin taşlarını seçmeye çalışıyorum. Belki Tales'in evinin himinden alınma taşlar bile vardır o duvarlarda. Şimdi aklıma geldi: İlyas Bey Camii'nin taşları da Beşparmak tepelerinden taşınma değil tabii ki. Aynı kaynaktan ve aynı çeşitlilikte...

İlyas Bey Camii bizimkilerin Anadolu'daki ilk kubbeli camilerindenmiş. 1404 inşa yılı. İstanbul'umuzun fethine daha 50 yıl varken yapılmış anlayacağın.

Öyle hassas bir akustiği var ki, karıncanın ayak 'gısırtısı' bile kubbede yankılanıyor. Bizimkiler için gâvur ya da Müselman fark etmiyor. 1955 Söke Depremi'nden sonra cami terk edilmiş. Milet Köyü de Balat Köyü'ne taşınmış. Caminin ahşap aksamından bir yonga bile bırakmadan yağmamışlar. Cami duvarındaki antik taşların altında hazine arayanı mı sorarsın, altını üstüne getireni mi?

Ancak bir yıl önce İlyas Bey Camii restore edildi.

<http://www.3dmekanlar.com/tr/ilyas-bey-camii.html> adresine girersen caminin ve külliye'nin güzelliği karşısında ağzın ayrık kalır.

Allianoi İnisiyatifi ve Dr. Ahmet Yaraş ‘Özel Hizmet’ kategorisinde ödül alırken, KA-BA Mimarlığın Milet İlyas Bey Külliyesi Projesi ‘Koruma’ kategorisinde ikinci kez Avrupa Birliği Kültür Mirası Ödülü’nü kazandı.

Bizim zeytinliklerden bütün gün bu Milet Harabelerini seyrediyorum. İkide bir ‘zeytin’ yazacağım diyorum ya, asıl yazacaklarım işte bunlar.

Konuyu iyice dağıttık. Sen Berlin’i yazmaya devam et kardeş.

Hoşçakal.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek.

* * *

MUSA TOLU’DAN BEKİR İŞLEK’E

Sevgili Bekir bu ülke bir yerlerden sana da tanıdık gelmiyor mu?

Bir Andırınlı hatırlattı bana:

Komşumuz Mustafa Ekizoğlu, kimsenin kendisinden daha fazla bilmesini istemez biridir. Herşeyi ilk önce kendi bilsin, herşeyden önce kendinin haberi olsun ister. Herkesin bildiği adıyla Fadık Mustafa, genç yaşta dul kalan Fadık Ebe’nin büyük oğlu olduğu için de dışa dönük kişiliği en önemli özelliğidir. Mustafa Emmi’mle köye gelişlerimde mutlaka buluşuruz. Her defasında beni çaktırmadan yoklar. Gelişmelerden, yeni haberlerden, sosyal ve siyasi gelişmelerden çağal uçurur. Ben de alırım pası, bildiklerimi Mustafa Emmi’me detaylarıyla anlatırım.

Beni ciddiye almıyormuş gibi olsa da, aslında benden aldıklarını ertesi gün kârıyla, kazancıyla satmak için dikkatle dinler ve atlamadan kaydederd. Arada bir sohbetin ateşini itiraz ederek, muhalif fikirler ileri sürerek de körükler.

Çaylar tazelenir, yatsılıklar yenir. Yatma ve dağılma zamanı gelir.

Sohbeti Mustafa Emmi’m her zaman ve hep aynı cümleyle, “Musa, sen bunları bir yerden duyusun (Andırın ağızyla: ‘Duymuşsun’)” diyerek bitirir geceyi.

“Yok, Emmi, kimseden duymadım!” gibi bir itirazın olursa da, bu sefer de, “O zaman ya görüksün (= Görmüşsün), ya da bir yerden okuyusun (= Okumuşsun)” diyerek umursamazlığını ve anlattıklarını öyle pek de önemsemediğini belirtmek ister.

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 7 Ocak 2013

Selâm Musa Can,

Benim huysuz mektup senin ‘aşmayı aşarken görürüz hamzanlarının büyüklüğünü’ atasözümüzü yazıya aktarmana sebep oldu, görüyor musun?

Hadi ben de ağıl atlama ve ‘görüntü’ ile ilgili belki bilinen bir meseli aktarayım sözlüklerimize:

Keçinin kuyruğu hep yukarıdadır, bilirsin. Bu yüzden ‘üryan’ sayılır garip.

Ama bu seferki gafı ‘tetiriye ettiğinden’ daha büyüktür:

Koyunun biri ağıl atlarken kuyruğu havalanıp bir an için bir yerlerinin görünmesine sebep olmuş.

Bunu gören keçi kendi üryanlığına yanmayıp hayretler içinde: “Aaa! Koyunun kıcı açıldı!” diye bağırılmış. Hani ‘kendi gözündeki mertegi görmez, elin ...’ sözü gibi.

Çukurovalıların bir de ‘dingili beçik / götü açık’ diye bir sözleri var. Bu atasözü > deyim ne demeye geliyor veya cümlede doğru kullandım mı diye bazen sana soruyorum. Sen ise ‘hüsküt geçiyorsun’ Musa Can.

Bu hüskütün sükût ile bir ilgisi var mı sence?

Bence şundan yok: ‘Hüsmek’: susmak, konuşmamak, cevap vermemek anlamında kullanıldığına göre; ‘hüsküt geçmek’ bizimkilerin ‘sükûtu’ söylemeyi beceremedikleri bir söz değil. Üşenmedim TDK sözlüğüne sevgili Google’dan baktım, şöyle: Sükût, isim (sükû:tu) Arapça suk’t.

Yani Arapça kökenden geliyor.

Hüsmek ise bence Türkçe. Tamam, bizimkiler bazen çok kötü değişiklikler yapıyorlar veya yuvarlıyorlar kelimeleri. ‘Lügat paralamayı’ hemen ‘lokanta parçalamak’ hâline getiriyorlar, ama bu ‘hüsmek’ kelimesi ve ‘hüsküt geçmek’ öyle değil diye düşünüyorum.

* * *

Sözlüklere geçmemiş söz, atasözü, deyimler derlemek çok önemliymiş Musa Can. Akıllı ol. Biz ‘derya içreyiz’, amma dışında olanlar, kıymetini bilenler için bildiğin hazine arkadaş.

Sıkılmışsındır, hadi reklamlara geçelim: Daha önce de yazdım; önceki kitaplarımızı okuyan Nail Tan bey, ‘Türk Dili’ dergisinde bu acar kelimeler için neler yazdı, neler? Hani Öğretmen Okulumuza da gelirdi, hep mavi kapaklı ve kalındı ‘Türk Dili’. Tan’ın yazısı işte o derginin 725. sayısında.

Hem sevindim, hem de bu hazineden bizde ‘cere’ler dolusu var dedim kendi kendime.

Şimdi bu ‘cere’yi nasıl anlatayım ben?

Ulan, hadi sen anlat bre!

Aha sana ‘çağal’ arkadaş. Uçur bakalım.

Ben okuyucuyu hep uyarmak istiyorum: Çoğu kayda değmez görünen bu gevezeliklerimizin arkasında, önünde, sağında, solunda muhakkak Çukurova’dan kayda geçmemiş söz, mesel, ağıt, türkü vardır.

Özellikle döne döne cümlede kullanıyoruz ki, daha rahat anlaşılsın.

Ama sen fazla açıklamaya girmiyorsun, gadası. İftira mı dersin?

O zaman son mektubunun 3. satırındaki ‘aşmayı aşarken görürüz hamzanlarının büyüklüğünü’ atasözü öyle ‘yüzüstü’ mü kalmalıydı?

Bak, ben nasıl edebiyat yapıyorum, ‘atasözünü yüzüstü bıraktın’ diyerek.

‘aşma’

‘aşmak’

‘hamzan’

Kelimelerini ayrı ayrı açıklayacaksın, sonra da bütün bir atasözünü açıklığa kavuşturacaksın.

Sonra da ‘hamzan’ ile ‘cere’ farkını yazacaksın.

* * *

Ben ‘ceylan katliamı’ da yaparım, ‘zeytin’ ve ‘şakirth’ kitabı da yazarım; Çukurova Folkloru’nu da ‘sünnetlerim’.

Hem niye sünnetliyor muşum ki?

Bu mektuplar üçüncü cilde uzar kardeşim. Benim ‘nazlandığıma’ bakma. Andırın’ın ‘Aslan’ı da, ‘Aslantaş’ı da elimden kurtulamaz galan.

Seni duttum da hiç ‘pıttırdım’ mı? Bak yakan hâlen elimde.

Sana ‘kınacılar komut veren kız evi’ gibi komutlar verip duruyorum.

Son komut: Şu aslanları bir devreye sok Musa Can.

Sen yakalarını elime ver yeter. Merak etme, asla yakalarını elimden ‘pıttıramazlar’. Bakalım yazdıklarımızı ‘duyuk’lar mı, ‘görük’ler mi, ‘okuyuk’lar mı?

* * *

Al sana peşin bir söz veya sonuç, ama hemen gülme:
İnşallah bizim zeytin değirmeni bitecek.
Kâr etmeye başlayacak.
Zeytinler de verime geçecek.
Sonra kitapları teker teker basıp ‘hopurunu çıkaracağız’.

* * *

Her şey daha iyi olacak inşallah Musa Can. Dua et.

* * *

Didim’e gelmek için ille incir mevsimini beklemek zorunda değilsin.
Buranın zeytin mevsimi, balık mevsimi, kum ve deniz mevsimi, gün batımı turnalar mevsimi... O-ho, çok mevsimi var. Birini seç gel kardeş.
Hadi hoşçakal.
Şu mektuptaki ‘ödevlerini’ de yaz unutma ve üşenme.
‘Cere’yi nasıl yazmazsın yahu.
Selâm ve sevgiyle.
Bekir İşlek

* * *

YEREL İFADELER VE YAKIŞTIRMALAR

Kimden: Musa Tolu
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 1 Şubat 2013

Aziz Dost,
Araya çok zaman girdi. Tembelliğimi hoş gör. Bazen böyle oluyor işte.
‘Happana’ düşenler aşağıda.

Aziz Dost,

Bir tembellik ki, şimdiki enteller buna ‘atalet’ diyorlar ya, bir ardıç ateşinin dumanı kokusu gibi üstüme yapıştı son günlerde. Ancak gazetelere bakabiliyorum. Bir de Yılmaz Karakoyunlu’nun insanı esrikleştiren satırları ve nefes kesen betimlemeleri var gündemimde.

Bu arada Andırın’a gittim. Emmilerim, teyzelerimle, gelin bacılarımla

hasret giderirken baktım ki; bazı güzel sözcükler ve o eskimeyen deyimler renk, estetik tarıfsız bir ustalık katıyorlardı sohbe. Daha önce Üstat Osman Gökçe'nin 'Berit'in Gözyaşları'nda' dile getirdiği 'Kaşık Çalım' tanımlaması aklıma başımdan almıştı. Bu sohbetlerde benzer deyimleri not edince bak neler çıktı Torosların eteğinden.

Bir bakıver de bunlara eksigimizi tamamlamalı, fazlalıkları ve abartıları eğleyiver üstadım...

* * *

BİR ZAMAN DİLİMİNİ TANIMLAYANLAR

İğircik karanlık: İşaret ettiği zaman dilimi aslında 'kaşık çalım' ile çakışır mı, çakışır. Ne aydınlık, ne karanlık... Güneş batmamış henüz, ebruları daha gökyüzünde, aydınlığı yeryüzünde, ama objeler seçilir seçilmez netlikte.

Kızıl ikindi: Gün batımı öncesi. Eve, obaya dönüş saati. Davarı, malları toplama zamanı. Akşam yemeği hazırlığına başlama vakti.

Gecenin odu: Zifiri ve korkutucu bir karanlık. Çalışmak, bir şeyle uğraşmak, bir yere gitmek için hiç de uygun olmayan bir zaman. Riskli ve tehlikeli (Gecenin ohtu: Gecenin vakti. Bizimkiler vakti sözünü ohtuya, oradan da 'gecenin odu'na çevirmiş olmasınlar? Bekir İşlek).

Bir boğanak yağmur: Pek de tatmin edici olmayan şiddeti az, yağış süresi kısa yağmur. Bazen zararlı, bazen de cana can katacak kadar elzem.

Günden gölgeye çıkamamak / çıkarmamak: Öylesine bir zaman dilimi ki; bir adım dahi atamayacağınız, güneşten gölgeye bile ulaşamayacağınız kadar kısa ve ani. Bir telaşı bir çaresizliği işaret ettiği kadar, en çok da yılan sokmaları için kullanılır.(100)

Kuşun cücüğü üşümez: Kış günü, zemheri ayında öyle güzel bir gece ki, yuvasında olsa da tüyü bitmemiş kuş yavrusu bile üşümez.

Babası ölen dışarı çıkamaz: Kuş cücüğünü bile üşütmeyen havanın tersidir. Öylesine olumsuz ve zor bir havadır ki, baban ölse yerinden kalkamazsın.

(100) Sevgili Musa, bizim Pirsultanlı Köylülerimiz derler ki: Tusbağa "Ben yılandan bile berk sokarım, soktum mu adamı günden gölgeye ulaştırmam ama neylersin ki yılan gibi kaçamam" dermiş. Günden gölgeye çıkamamak: Çok hızlı bitkin ve halsiz hale gelmek. Bekir İşlek.

Hayma sarartmamak: Yerinde durmayan, bir yerde eğlenmeyen, bir işi bitirmeyen havai hevesliler için iyi bir tanımlamadır. Yerinde bir tariftir.

Bir bayrak boyu: Bir bayrak boyu bir mesafeyi işaret etse de, asıl kullanım alanı güneşin yüksekliğiyle ilgilidir. Geçen zamanı anlatmak için, kuşluk vaktini veya batımına bir bayrak boyu kalan ikindi vaktini anlatmak için kullanılır. Bir gecikmeyi ve bir telaşı vurgular.

* * *

BİR ÖLÇÜYÜ, BİR KARAKTERİ, BİR TANIMLAMAYI ANLATANLAR

Elek götü kadar: O kadar dar bir yer ki; bir şeye yaramaz. Bölüşülmeyecek bir değer değildir. Bunun için kavgaya, küskünlüğe değer mi?

Bir çul içi kadar: İşte o kadar. Bir çul içi kadar bir yer. İki diş sarımsak, bir avuç kısa dikilir ancak. Bir kök balkabağına bile yetmez.

İteğe kadar: Yani bir maydanozluk, bir terelik kadar bir yer işte.

Harman yeri kadar: Bir çadırılık, bir haymalık bir düzlük. Torosların sert yamaçlarında bir harman yeri kadar düz bir alan bazen Çukurova'nın tamamı kadar kıymetlidir.

Çocuk sidiği kadar: O kadar az bir sudur ki; pöhrekleyip de bir oluğa alsan bir çocuk sidiği kadardır işte. Uğruna niza, kavga etmeye değer mi hiç? Hiç bağ bahçe sulanır mı bununla? Akşama kadar önündeki tekneyi dolduruyorsa daha ne? (Sıçanın sidiğinin denize faydası olduğunu da biliyor musun?)

Bir süyüm iplik: Bir düğme dikecek kadar, bir yamayı teyelleyecek kadar. Bir takımılık iplik işte! Bir süyüm yani...

Gallan gup: Toptan, topluca. Ailecek. Konu komşu. Duyan, işiten herkes...

Bir seğmen adam: Az, aylak değil. O kadar kalabalıklar ki; bir seğmen adam kadarlar açıkçası.

Yarısı yerin altında olmak: Boyunun kısalığına bakıp da sakın ha küçümseme. Bilmediğin ne yeteneklere ve marifetlere sahiptir demek.

Su yutkunu: Sakin ve perişan duruşuna aldanma. Baş edemeyeceğin kadar çetin cevizdir demek. Hem dirençlidir, hem inattır, hem de A, B, C ve saire planları vardır kafasında.

Götü (= Arkası) açık, dingili beçik: Hem akılsız, hem de tuzsuz. Tabii ki sorumsuz! Üstelik bir de hiperaktif.

Domuzun sırta gideni: Aykırıdır ve riyakârdır demek. Böylelerine temkini elden bırakma asla. Munis ve yumuşak duruşuna aldanma.

* * *

Sevgili Dost,

Bir de lakaplar, namıdiğer isimleriyle anılan yiğitler var bu güzel Anadolu'da. Acaba başka ülkelerde de insanları, madam, mister, sinyor vb. hitaplar dışında lakaplarıyla, meslekleriyle veya diğer yakıştırmalarla anılıyorlar mı, tanınıyorlar mı? Bakıyorum da herkese bir lakap veya kulp takmışlar.

Bir bakalım da görelim neler bu âlemde.

Aile (sülale) adıyla bilinenler: Altıparmak Mehmet, Hamed Ali, Kerim Hacı, Kiroğlan Musa, Göö Omar Mehmet, Acar Osman.

Aile soyadlarına göre: İspir Halil, Eskici Murtaza.

Baba adlarıyla anılanlar: Kasım Mehmet, Omar Ali, Murtaza Hakkı.

Babasının lakaplarıyla anılanlar: Sansar Hüseyin, Farsak Bekir.

Anasının adıyla anılanlar (dulavrat çocukları): Emiş Mehmet, Döndü Ali, Meryem Hasan, Esmâ Abdullah.

Lakapları bir hayvan adı olanlar: Kirpi Duran, Culuk Mustafa, Kerkenez Durdu, Tavşan Mehmet, Çakal Hacı.

Lakapları bir eşya / alet adı olanlar: Bijon Ali, Uruplağa Yusuf, Dozer Ali, Çomçalı Fadime.

Dış görünüşlerine göre lakap alanlar: Göde Halil, Kısacık Durdu, Yarım Dünya, Çapar Mustulu, Bacaksız Mehmet.

Lakaplarını askerlikten alanlar: Albay Ahmet, İsmail Çavuş, İbrahim Onbaşı, Koreli Osman.

Meslekleriyle tanınanlar: Demirci Ali, Lastikçi Kemal, Postacı Halil, Bıçakçı Ali.

Gelin geldikleri yerlerle tanınanlar: Antepli Meryem, Karatepeli Haçça, Tembel'in Kızı.

Geldikleri yer adlarıyla tanınanlar: Bağcı Osman, Maraşlı Ali, Konyalı Rıfat, Darendeli Hasan.

Vücut arızası ve engelleriyle anılanlar: Çolak Yakup, Kör Yusuf, Sağır Ali, Topal Hüseyin. Kekeç Mustafa.

Hâkim vücut renkleriyle adlandırılanlar: Kır Şerif, Kara Fatma, Kırmızı Galip.

Karakter ve kişiliklerine göre: Cin Veli, Melek Hüseyin, Avrat Osman.

Tavır ve davranışlarına göre: Ateş Ali, Faldır Paşa, Vicili (= Minicik ve hareketli) Mehmet.

İrksal bir tanım ve orijinle tanınanlar: Kürt Mustafa, Çerkez Kamil, Arnavut Durdu.

Üstün yetenekleriyle bilinenler: Âşık Hüseyin, Pehlivan Ali, Yılanıcı Bekir, Kavalcı Mustafa.

Lakapları mecaz bir yöntemle ifade edilenler: Güzlek Domuzu (Mehmet): O denli kurnazmış ki; hiçbir zaman yaş tahtaya basmazmış. Üç yüz metreden en küçük kokuyu duyarak beke düşmeyen domuz gibiymiş.

Yefek (= Yefeğ) (Abdullah): Çiğ iplik gibi dayanıksızmış. Eskimiş bir halat kadar yıpranmışmış.

Haber ağnamaz (= Anlamaz) (Mehmet): Umursamazmış, dikkatsiz ve bildiğini yaparmış.

Kömbeci (Mehmet): Hazırcı ve tembelmiş.

Kiriş (Hacı): İnat ve huysuzmuş. Bir yay kirişi kadar gerginmiş.

Hobilik (Osman): Ufak tefekmiş. Cıva damlası gibi, ele avuca sığmazmış.

Zor zor (Nuri): Yaygaracı ve boş adammış.

Ötürüklü (Fakı): Zayıf ve çelimsiz, kaytarıcıymış.

Tontu (Hüseyin): Şişman ve kısaymış.

Ören Şeytanı (Hacı): Gulyabani gibi sessiz ve gizemliymiş.

Yel önü (Hakkı): Bir saman kadar hafıfmiş. Çelimsiz ve zayıfmış.

Çakal ağız (Ramazan): Renksiz ve silikmiş. Rüzgâra göre yön değiştirmiş.

Kör Dana (Ali): Şaşlı ve garibanmış.

Motor / Motili (Hasan): Yaygaracıymış. Herşeye bağırıp abartan biriymiş.

Kortul (Hasan): Hindiler gibi kabarırılmış. Olduğundan fazla görünmeye çalışmış.

Holgu Kâhya (Mehmet): İnce uzunmuş ve aşırı zayıf.

Ve birçoğunu rahmetle andığım daha niceleri...

Domates Ahmet, Pekiyi Mehmet, Atkılı Mehmet, Kaltakçı Süleyman, Yanıç Ali, Sepetçi Ali, Kır Duran, Güçük Rüstem, Tavşan Mehmet, Halburcu Duran, Kel Ali Hüseyin, Perişan Mustafa, Dirgen Cuma, Kilci Musa, Gorgor Paşa, Kirtilci Hacı, Patat Süleyman, Haşarı Hüseyin, Kipri Duran, Kürt Ali, Küçük Ali, Cırtık Hasan, Kılılı Şeref, Göo Beygir İbrahim, Kel İbrahim, İngiliz Ömer, Kaytancı İsmail, Mor Cabbar, Boynu Aşağı Cuma, Cop Durdu, Kırıkhan Mustafa, Hobilik Osman, Kepenek-Kelebek Ahmet, Fal Fal Paşa, Mitil Hasan, Deli Yaşar, Kirli Mustafa, Vabis Durdu, Kaykıcı Kâhya, İstanbul'lu Mehmet, Şaş Oğlan Mehmet, Meçi Mehmet, Kel Usta Mustafa, Topuğu Büyük, Canavar Mehmet, Göde Ahmet, Pisi İsmail, Göğce İsmail,

Bıçakçı Ali, Kuru Şef Dursun, Mor Galip Çirkin Hacı Mustafa, Köse Mehmet, Tenzil Osman, Dağ Veyseli, Kıyran Ali, Coz Ali Hüseyin, Çolak Yusuf, Kulaksız Mahmut, Kudülü Murat, Eğri Bacak, Uzun Simo, Kellesi Güzel Hüseyin, Pilot Durdu, Kıldan Ali, Köse Ümmet, Cin Ali, Gürsel Ali, Tasmaş Halil, Kepri Hüseyin, Yamık Mahmet, Arpacı Yusuf, Boz Abdullah, Koca Yusuf, Selli Hacı, Çeti Hüseyin, Kızıloğlu Mehmet, Mertçe Ahmet, Certen Halil, Katağna Süleyman, Kel Hacı Mustafa, Kel Kasım, Ceflin Hüseyin, Kurt Mehmet, Karazona Hayri, Dişisarı Kahya, Sağıroğlu Mehmet, Farsak Mustafa, Bastık Mustafa, Dakiş Ömer, Üçkiç Çulfa Süleyman, Sansar Abdullah, Topal Fakı, Kör Fakı, Osman Çavuş, Murtaza Hakkı, Ekiz Ali Mehmet.

Sevgili Bekir,
Happana düşenler şimdilik bunlar işte.
Senin harmanda neler savruluyor bugünlerde?
Sevgiyle kal.
Musa Tolu

15. BÖLÜM

ALDI SÖZÜ BEKİR DAĞSEVER YARDIMLAŞMAK

Anadolu'da her daim olduğu üzere, Düziçi yöresinde de en canlı hâliyle ve çeşitli adlar altında yardımlaşma kültürü devam edip gitmektedir. Bu yardımlaşma örneklerine dair yaşadığım ve büyüklerimden duyduklarımı sizlere aktarmak istiyorum.

Gelelim konumuz olan yardımlaşmaya:

- 1- Astım kestim
- 2- Tepsi dolandırma
- 3- Şapka dönderme
- 4- Deste verme
- 5- Harmançalık
- 6- Davar toplama
- 7- Şükür toprağı

1- ASTIM KESTİM: Davullu zurnalı düğünlerin yaygın olmadığı zamanlarda düğün evinde toplanılır. Kalabalığa yetecek şekilde bir veya birden fazla davar kesilir, kesilen davar komşu ve akrabaların yardımıyla ufak parçalara ayrılır ve kavurma yapılır. Yapılan kavurma gelen misafirlerle topluca yenilip içildikten sonra astım kestim işine geçilir. Orada ileri gelenler ufak bir halk meclisi kurar, gelenlerden kimin kime davar, dana, koyun veya para vereceğine karar vererek, evlenen çifte veya düğün sahibine yardımda bulunurlar.

2- TEPİ DOLANDIRMA: Bu yardımlaşma genelde bayramlarda olur. Nişanlı bir kıza oğlan tarafının yakınları ziyarete gider. Buna Düziçi yöresinde gelinlik görme denir. Kız evine varılıp yemekler yenip çaylar içildikten sonra ağzı laf bilenlerden biri eline bir tepsi alır, misafirleri teker teker dolaşır. Zaten gelinlik görmeye gidenler hazırlıklı gitmişlerdir ve karınca kararınca herkes bir miktar parayı tepsiye bırakır. Nişanlı kız bu parayla kendi çeyizinin eksiklerini tamamlar.

3- ŞAPKA ÇEVİRME: Bu yardımlaşma daha çok askere gidenlere, yolda parasız kalmış kimsesizlere ve zorda kalmış ufak tefek ihtiyacı olanlar için yapılır. Eli yakışan biri hemen başındaki şapkayı çıkarır o toplulukta bulunanlara uzatır. Toplanan para ihtiyaç sahibine verilir. Bu işlem genelde ihtiyaç sahibi utanmasın diye gizli yapılan bir yardımlaşmadır.

4- DESTE VERME: Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar yaşayan bu yardımlaşma, daha çok tarlası olmayan veya kocası hasta ya da asker olan kadınlara yönelik olarak yapılan bir yardımlaşma türüdür. Ekin sahipleri

ihtiyacı olan kadına akşamdan haber vererek, “Biz yarın filan yere tarlaya ekin biçmeye gidiyoruz. Gel de sana deste verelim,” der. Sabahleyin söylenen yere giden kadın orada çiftçiye ve hanımına destelerin toplanmasında yardımcı olur. Akşama da orada getirdiği bir iple kendi adına topladığı desteyi sırtına yükleyip evine getirir ve evinde sapları danelerden ya dövenle ya da bir değnekle ayırır.

Yaşanmış bir örnek: Düziçi’ne bağlı Gökçayır köyü Demirciler mahallesinden bir adam askere gider. Komşularından adını şimdi hatırlayamadığım bir Ermeni komşusu der ki, “Zeynep bacı yarın biz Elmalıseki’deki tarlamızda ekin biçeceğiz, gel de sana deste verelim.” Zeynep kadın ipini alarak komşularının ekin biçtiği yere gelir. Komşusu, “Zeynep bacı, ne kadar götürebilersen o kadar al,” der. Zeynep teyze ipinin arasına yüklenebildiği kadar yüklenir. Eve zor getirdiğini ve çok yüklendiği için de kendi kendine utanır hayıflanırdı.

5- HARMANCALIK: Ekinlerin kara sabanla ekildiği, orakla biçilip dövenle (= Gemle) çıkarıldığı zamanlarda tarlası olmayanlar ve ihtiyaç sahipleri nerede, kaç yerde gem sürülüyorlarsa oraya birer torba bırakır. Harman sahibi harmanını savurduktan sonra gönlünden kopan bir miktar buğday, arpa, mercimek, yani ne savuruyorsa, o bırakılan torbaya koyar. Burada her zaman ‘veren elin alan elden üstün’ olduğu bilinir. Bir harmana birden fazla harmancalık torbası geldiği de olur.

Bir anlatı:

Yeri gelmişken yakınlarda yitirdiğimiz gönül adamı Neşet Ertaş’ın babası Muharrem Ertaş da eskiden Düziçi ve Kadirli yöresine harmancalık toplamaya gelmişler. Bu harmancalığa gelişlerde yörenin büyük ozanlarından Karacaoğlu ve Dadaloğlu’nun bu yörede söylenen türkülerini öğrenip buna Kırşehir’in gırtlığını da katınca o güzel bozlakları ortaya çıkarmışlar.

6- DAVAR TOPLAMA: Yeni evlenenler, hayvanları bir afet veya hastalık sonucu telef olup hayvansız kalanlar işlerini yoluna koymak için daha çok yaz döneminde sürü sahiplerini dolandır, birkaç oğlak toplar, onlara bakarak çoğalmasını sağlar. Buna da davar toplama denir.

7- ŞÜKÜR TOPRAĞI: Bu yardımlaşma daha çok turfanda sebzecilik yapılan kasaba ve ilçelerin kenar mahallelerinde toprağı olmayan yoksul ve dul kadınlara verilen küçük sebzektir. Bu yardımlaşma eskiden Çukurova yöresinde görülen bir yardımlaşma çeşididir.

* * *

VEBALİ GÜNAHI CEVDET PAŞA’NIN BOYNUNA

Cevdet Paşa, Gavur Dağları’nı ıslah etmeye geldiğinde, halkı yaylalara göçürmediği gibi, bir de Tanzimat Fermanı’nın yeniliklerini halka zorla uygulamaya koyulmuş. Fes ve uzun fistan giyilecek, uzun fistan ve könçek giyen Garagedikli Eşe Dezze (= Ayşe Teyze) bu uzun fistanı giymiş.

Her yıl yaylaya göçmeye alışık olan kadının her tarafı isilik olmuş. Bir yelegeç yere gelmiş, aşağısından püfür püfür garbi yeli esince könçeği ayağından çıkarıp fistanı yukarı toplamış. Yanında bulunan kadınlar, “Bre Eşe bacı, ne yapıyon? Ayıp günah!” demiş.

Eşe Dezze de, “Ayıbı günahı Cevdet Paşa’nın boynuna!” demiş.

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Bekir Dağsever

Tarih: 21 Ağustos 2012

Çukurova’da kız kaçırmak sıradan bir hadisedir, ama bir gelinin kendi başına kaçması nadirattandır. Bu bakımdan gönderdiğin heyka ve türküsü de çok çok önemli.

Teşekkür ediyorum. Görüşmek üzere.

Benden selam olsun Oğul Köroğlu’na.

Dane bir liradan bir heykasini de bekliyorum.

Selâmlar.

Bekir İşlek.

* * *

ÂŞIK ALİ DEMİRCİ 1924 DOĞUMLU (Köroğlu’nun kardeşi)

Âşık Ali kınacılığın ve kınacılara yapılan eziyetin revaçta olduğu yıllarda kınacı aşığı olarak Kuşcu köyüne gider. Düziçi’nin her yerinde olduğu gibi Kuşçulular da aşığa meraklıdır.

Âşık çalıp söylemeye başlamış. Gecenin bir yarısı olunca, o zamanın geleneğine göre gece pekmez helva yenilecektir. Fakat kızın dayısı Çapar, bir teneke pekmez yetmez diye cıngar çıkarır. Olurdu olmazdı, bu gece vakti pekmezi nereden bulalım filan derken ortalığa bir fiskos yayılır. Gelin olacak kız kaçtı derler. Arayıp taramadık yer bırakmazlar; kız yok. Her tarafa, hısım

akrabalara haber verilir. Umutların tükendiği bir saatte arayanlardan birisi bir dereden geçerken bakar ki yolun içinde bir köpek var. Kız bu köpeği devamlı beslediğinden köpek meğer kızı bekliyormuş. Kızı bir murt çalsının içinde bulmuşlar. Meğer kızın o adamda gönlü yokmuş.

Kız bulunduktan sonra, “Haydi bakalım âşık, kaldığımız yerden devam edelim,” demişler.

Âşık sazı beri çekmiş, “Beni eyi dinleyin!” diyerek söze başlamış:

Akşamdan geldik bizceğiz
Kınacıydık üçceğiz
Olmaz olası kızcağız
Kız bu işi mundar etti

Heker deli gönlüm heker
Çamı yakan hemen kopar
Pekmez istiyordu Çapar
Çapar şimdi hüsgüt etti

Kimisi dereden başa
Kimisi de topak daşa
Kaderi kırık Bekir çocuk
Emeciğin getti boşa

Kınacı kızınan durur
Ağladıkça öğüt verir
Ellerine gına vurur
Garı bu kız nere getti

Çam yakın bakın izine
Uymuş şeytanın sözüne
Mahanaları Nasıf gızına
Garı bu gız nere getti

Yoldaşımın adı Bekir
O da gitti şakır şukur
Kızı buldu geldi şükür
Kız bu işi mundar etti

Demirci Alim çalar sazı
Türküyünen söyler sözü

Sarı Hössü'nün küçük kızı
Gönlü var yok gelin gitti

Daha sonra sayısını bilemiyorum ama epey çocukları olmuş. Hatta bu kızın çocuklarından biri o köye birkaç dönem de muhtarlık yaptı. Olayın 1950'lilerden önce olduğu söylenir.

* * *

KURLAR İLE CÖBELİ'NİN TÜRKÜ SÖYLEMEYENİNE ZİNA DÖLÜ DERLER

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 20 Mart 2012

Musa Kardeşim,
Bu bizim Tecirliler bir 'örenek' arkadaş.
Horantamızdan Bekir Dağsever, Döldül'ün kucağındaki Cöbeli'den.
Diyor ki, "Biz çocukken eve en az yedi sekiz tane (komşu) âşık gelir, babamla oturup sabaha kadar sırayla türkü söylerlerdi. Türkülü hikâyeye biri başlar, sırayla diğerleri anlatıp söyleyerek devam ederlerdi."

Ekteki dosyada bahsi geçen Tozoğlu Dağsever'in babasıymış.
Dağsever, Adana'da yaşıyor, belki tanırsın.

Görüşmek dileğiyle.
Bekir İşlek.

* * *

Babam Tozoğlu Mehmet bir gün sabaha karşı Sabun Çayı'nın kenarında 'Ceren Türküsü' söyleyerek fıstık suluyormuş. Öteden bir adam gelmiş. Türküyü sonuna kadar dinlemiş.

"Ulan gardaşım, sen neresisin bre?" demiş.

Babam da, "Cöbeli'denim," demiş.

"Hele belli gardaşım, ben de Kurtlar'danım. Kurtlar'ın adamı ile Cöbeli'nin adamının türkü söylemeyenine zina dölü derler!" demiş.

* * *

YÜZÜK KAÇIRMAK

Eskiden Düziçi yöresinde düğünler Cuma günü başlar ve üç gün devam ederdi. Pazar günü gelin alınacak yerin uzaklığına göre gelin almaya gidilirdi. Gelin almaya varılınca, gelin alınacak evin yakınında seğmen (= Gelinciler) durdurulur.

Yüksek bir ağacın tepesine bir soğan asılır. Silahla gelen gelincilerden bu soğanı düşürmesi istenirdi. Bu soğanın düşmemesi hâlinde gelenlerden çok yüklü bir para alınır ya da ağır cezalar uygulanırdı. Üstelik düşmeyince gelin alan taraf ayıplanırdı.

Bu arada gelin içerde süslenmiştir. Kızın çeyizleri gelenler tarafından gelen arabaya, araba yoksa atlara yüklenirdi. Sıra çeyiz sandığına gelince, sandık ayrı bir odada olur, aynı odada olsa bile kızın kardeşlerinden biri sandığın üstüne oturur, yüklü bir bahşiş almadan sandığın üstünden inmezdi. Gelin uslu ve aynı zamanda görkemli bir ata bindirilir. Yanında da yenge denen en az dört tane kadın binici olurdu.

Gelin ata binmeden geline kardeş kuşağı bağlanır. Anne ve baba, varsa dede ile nine ve diğer büyüklerin elleri öpülür ata öyle bindirilirdi. Gelin baba evinden çıkar çıkmaz atlı erkeklerden kendine güvenen atları yarıştırır, oğlan evine kim erken varırsa damattan bahşişi o alırdı.

Bekir Dağsever

* * *

MUSA TOLU'DAN BEKİR İŞLEK'E

Sevgili Bekir,

Yüzük kaçırma, sandık üstüne oturma, Seğmen cezası, yenge binme ve kuşak bağlamanın dışında bize özgü, ama unutulmak üzere olan veya artık uygulanmayan ne kadar çok adet ve kavram vardı nişan ve düğünlerimizde. Bugün önemli bir kısmını terk ettiğimiz bu adetler ve uygulamalar o günün bahrinde ne kadar da heyecan verici ve anlamlı, içi dolu kavramlardı. Önemli bir kısmı bin yılların mirası Orta Asya ve şaman geleneklerinden olmasına rağmen, birdenbire ortadan kaybolmaları çok hüzünlü bir hikâye, değil mi? Şu geride kalan kırk yıl bir tufan gibi sildi süpürdü pek çok şeyi. Bu değişim ivmesi aynı hızda devam ederse, bir kırk yıl daha sonra bu adetler, bu sözcükler Dedem Korkut kadar mazi olacaklar sanırım.

Anımsadıklarımızı yazalım da, unuttuklarımızı dostlar tamamlasınlar.

Dünürcü: Genellikle erkeklerden olmak üzere, kız istemeye giden oğlanın babası, amcası, dayısı veya bu işin erbabı olan ağzı laf eden hatırlı kişiler grubudur.

Tatlı Yemek: Kızın damat tarafına verildiği gece, hazırlıklı olan oğlan evinin getirdiği ikram. Genellikle lokum, sucuk, bisküviden oluşur. Bazı yerlerde ikramın adından kaynaklı olarak buna ‘Sucuk Yeme’ de denirdi.

Söz Kesme: Kızın verildiğinin her iki taraftan birden ilân edilip duyurulmasıdır.

Baş Bağlama: Sözü kesilen (verilen) kızlar yeni bir sınıfa dâhil oldukları için, başlarını uygun bir örtüyle bağlamalarıdır. Bu önemli bir işarettir. O hatun artık sahiptir. Ona bakmak, onun için her türlü izdivaç düşüncesi başkalarına yasaktır.

Nişan: Gelin adayına yüzük takma töreninin herkese duyurulmasıdır. Hediyeli olabilir, takılı olabilir, takısız olabilir. Yemekli olabilir, yemeksiz olabilir. Bazen da ekmek arası, helva, katı pekmez ikram edilirdi. Bu ikramlardan dolayı nişanlara ‘şirinlik’, ‘şirinlik yeme’ dendiği de olmuştur.

Düğün Odunu: Düğünde ekmek, yemek, ısınma ve sinsin için kullanılacak odunu imece usulüyle temin etmektir. Bunun için bazı komşular atları, eşekleriyle, bazıları da balta ve tahralarıyla katılırlardı bu yardımlaşmaya.

Düğün Ekmeği: Düğün odunu gibi yine birlikte yapılan bir iştir. Genellikle hanımlara düşen bu görev neşe içinde ve hiçbir yorgunluğa sebep olmadan gerçekleştirilir. Böylece bütün misafirlere yetecek kadar yufka yapılır.

Esvap Kesme: Nişan veya düğün öncesi gelin kasabaya götürülerek gelinlik dâhil diğer giysilerini alma işidir.

Okuntu⁽¹⁰¹⁾: Nişana veya düğüne çağrı aracıdır. Bir entarilik kumaştan, bir kibrite kadar gömlek, fanila, havlu, çorap, mendil, kaşkol, bardak, bir şişe kolonyaya kadar her yararlı eşya okuntu olarak dağıtılırdı. Hepsi de fakir insanımızın bir ihtiyacını giderir, hepsi de yararlı ve anlamlı

⁽¹⁰¹⁾ Okuntusuz düğün kurmak: Genç ve bekar olarak vefat edenlerin cenaze merasimi için kullanılan bir deyim. Gider Ceyhan'a aşağı/Kalın m'attılar dößeği/Okuntusuz düğün kurduk/Toplandı emmi uşağı (B.İşlek, T. T. Çalmak, İst. 2009, s. 252)

çağrı araçlarıdır. Yoz değişim bütün bunların üstünden buldozer gibi geçerek, adına ‘davetiye’ denen yararsız, israf ve kirliliğe dönüştürdü güzelim okuntularımızı.

Bayrak Dikme: Perşembe veya Cuma günü damadın evinde topluca yapılan bir işlemdir. Son yıllarda da devam etmesine rağmen eski uygulama çok farklıydı. Herşeyden önce bu iş için Türk Bayrağı kullanılmazdı. Yedi, sekiz metrelik, tercihen kavak ağacından bir direğin ucuna bir haç çakılırdı. Bir tarafında beyaz, diğer tarafına da kırmızı bir bez asılır; tepesine, mevsimine göre portakal, soğan, patates gibi sebzelerden bir şey geçirilerek, hazır edilen düğün bayrağı evin damına, çardağına veya avludaki ağaçların birinin başına sıkıca monte edilirdi. Bayrak dikme anı düğünün başlangıcı sayılırdı ve ilk düğün yemeğinin ödülüydü.

Kaldı ki, istense de Allah’ın dağında nizamî Türk Bayrağı bulunamazdı. Doğrusu ve en kolayı tarif edilen uygulamadır.

Dürü: Gelinin damat ve damat yakınlarına, sağdıçlara ve sağdıç eşlerine hazırladığı özel hediye bohçaları.

Düğün Yemeği: Düğün evinin mutfağında veya uygun bir yerde misafirler için büyük bakır kazanlarında hazırlanan yemektir. Genellikle yahni ve pilav olup, bazı yörelerde adına ‘loş’ da denirdi. Bu işi bu konuda becerikli kadınlar yaparlardı ve mutlaka aşçı kadına gelin bir hediye hazırlardı.

Çeyiz Serme: Kız evi tarafından hazırlanan sandık içi elişleri, halı, kilim, mutfak eşyaları ve diğer dokumalar kınadan ve düğünden önce kız evinde sergilenirdi. Bu arada yakınları tarafından geline getirilen hediyeler de bu sergiye dâhil edilirdi.

Kınacı Gitme: Gelinin alınacağı günden bir gün önce kız evine bir grup marifetli kişi gönderilirdi. Bu kınacı başı, hem kasaplıktan, hem aşçılıktan anlayan, hem de türkü söyleyen, ağzı laf eden biri olmalıydı. Birkaç tane de kınacı kadın olurdu ki; bunlar da gelini süsleyen, kına türküsü söyleyen, gerektiğinde oynayan marifetli gelin bacılardı. Kınacı gitmek, bir düğünde en kritik görev, kına gecesi de herkes için en zor gündü. Kınacılar kız evinde yapılan şakalar, oyunlar o kadar ileri seviyeye taşınırdı ki, kına eğlencesi neşeden ziyade eziyete dönüşürdü.

Kına Yakma: Kına gecesi gelinin elinin, bazen de ayaklarının kınalanma işiydi. Bu işin sorumlusu oğlan evinden gelen kadınlar olmasına

rağmen, kız evindeki anaç ve bilmiş yengeler tarafından da titizlikle denetlenirdi. Kız evi bu işlerde hep bir açık ve eksik arar, oğlan evi de bunu anında kapatma ve tamamlama gayreti içinde olurdu.

Kına Türküsü: Hazırlanan kına gelinin eline çalınırken, oğlan evinden bu iş için gelen kadınlar tarafından söylenen ağıtlardır. Bu türkülerin içeriği hüznün yüklüdür, ayrılık temasıyla doludur. “Ana kızın çok muydu / Bir kız sana yük müydü / Kör olası emmilerim / Hiç oğlunuz yok muydu” vb. gibi sözleriyle biraz da kahr ve taşlama özelliği taşır.

Kına Yemişi: Gelinin eline kına yakılma ve kına türküsü söylenmesi esnasında, oğlan evi tarafından getirilen kuru yemişlerin dağıtılmasıdır. Bu iş analarının elinden tutarak gelen küçük çocukların heyecanla ve sabırsızlıkla bekledikleri bir andır.

Kına Gümüşü: Geline kına yakılırken müstakbel kaynanası tarafından gönderilen bir sarı lira kullanılarak kına yakılır. Kalbe giden yol üstünde olduğu için, kına yakılan sol el içine yerleştirilen altın ertesi güne kadar orada kalırdı.

Yol Bağlama: Gelin alayı kız evinden yola çıktıktan sonra oğlan evine ulaşınca kadar geçtiği köylerde ve kendi köyü içinde müsait yerlerde önü kesilerek, gelinden, damattan veya yengelerden hediyeler alınır. Bu iş için hazırlıklı olan gelin çantasından mendil, yazma gibi el işlerinin yanında para verilerek de yolun açılması sağlanırdı.

Şaba / Caba (Çaba): Düğün günü değişik biçimlerde, farklı yöntemlerle sürdürülen bu âdetin özü, düğün evine para, altın, canlı hayvan, ev eşyası gibi hediyeler vermektir. Amaç düğüne yapılan değişik masraflara dost ve akrabaların da ortak olma çabasıdır. Zaten kelimenin kökü de bu kavramdan kaynaklanmaktadır.

Sinsin ve Güreş: Üç gece süren düğünlerde sinsin ve arkasından yapılan güreşler en sevilen akşam eğlenceleridir. Ortada yakılan büyük bir odun ateşinin etrafında serbest figürlerle tek veya iki kişi olarak oynanan oyuna Sinsin Oyunu, yanan ateşe de Sinsin Ateşi denir. Oyunlara davul zurnayla, genellikle Köroğlu ve diğer kahramanlık karşılamaları eşlik ederdi. Köy düğünlerinde asla haremlık selâmlık gibi bir ayırım olmaz, eğlencelere kadın erkek herkes katılır veya seyrederdi. Güreşte değişik ayrımlarla gidilir, (A Köyü, B köyü veya derenin doğu tarafı, batı tarafı gibi) takımlar oluşturulurdu. Karakucak olarak yapılan bu karşılaşmalarda yarına

taşınmayan nizalar, çekişmeler hiç eksik olmazdı. Güreşen gençler arasındaki ağırlık farkına bakılmaksızın yenilmeyen başpehlivana ödül olarak çoğu zaman bir yeni şalvar hediye olarak verilirdi.

Üzengilik Verme: Gelin attan (sonraları arabadan) inmeden, bazen da yarım inik vaziyette iken, kaynana veya kayınbabasından hediyeler verilmesiydi. Bu, bir takı veya paradan ziyade iki koyun, üç keçi, ala inek veya yarısı gibi geleceğe dönük, mal mülk edinimlerin bir nevi temelidir. Bu törende şakacı kaynanalar, “Kara yağız oğlan veriyorum, daha ne istermiş bu gelin benden ki?” gibi latif laflar ederler. Fakat bu ihaleyi gelin adına yürüten gönüllüler, hatırı sayılı mallar almadıkça mezadı kapatmazlardı. Düğünün hoş ve heyecanlı anlarından biriydi üzengilik vermek.

Gelin İndirme: En güzel andır, heyecanın doruk noktasıdır. Başta kaynana ve kayınbaba olmak üzere, evin eski gelinleri, görümceler, kardeşler damat ve gelinin son oynama sahnesidir. Göze çok hoş gelir, herkesin yüzünü bir mutluluk kaplar. Üç gün boyunca biriken yorgunluklar adeta uçar gider ruhlardan ve bedenlerden. Dün gece kız evinde akla gelmedik eziyetleri çeken kınacılar bile herşeyi işte bu sırada unuttur affederler. Davulcular için de mutluluğun finalidir gelin indirme. Kazasız belasız düğünü bitirmenin sevinci bir yana, bahşişin de harman olduğu zamandır. Geline, damada, hele de yıllardır oynadığı unutulmuş, oynadığı görülmeyen kaynananın, kayınbabanın uçarak, dönerek coşmaları başa atılan bahşiş paralarının miktarını artırır.

Gelinin Başına Yemiş Atma: Gelinle damadın oyunu bitip de kapıya yöneldikleri zaman başlarına balkondan, terastan avuç dolusu, içinde küçük bozuk paralar da olan kuruyemişler serpilir. Bu iş çocukları sevindirme düşüncesinin yanında, bir anlamda da gelininin atılan yemişler kadar çocuğu olsun dileğine tekabül eder. Düğündeki son curcuna olan gelinin başına yemiş atma işi çocuklara verilen özel bir ödüldür. Kimi yemişleri havada kapmanın, kimi yerden toplamanın yarışıyla koparttıkları gürültüler çocukluklarını unutan büyükleri de derin tebessümlerle alır çok eskilere götürür.

Geline Şişe Kırdırma: Gelin yeni evinin kapısından girmeden önce, eline verilen boş bir şişeyi kapıya vurarak kırardı. Cam kırılması eskiden beri bir belayı savdığı veya bir gadayı karşıladığı düşüncesiyle yaptırılan bu iş bu eve kötülüklerin, kemliklerin girmemesi amacıyla yapılır.

Gelin Övme / Gelin Öğütme: Gelin yeni evine ulaşmıştır artık. Evin de sahibidir aslında. Ama onun bu yeni hayatı için bir öğüde, bir akıla ihtiyacı vardır. Bu törenin amacı budur. Bir sandalyeye oturtularak eline bir bardak

şerbet verilen geline kınacılardan biri veya birkaçı tarafından türkülerle edilen öğütler ve tavsiyelerdir. “Ayağın kutlu olsun gelinim / Ağzın tatlı olsun gelinim,” gibi.

Kucağa Erkek Çocuk Verme: Şerbet ikramı ve öğütme işi bitince yakınlarından birinin erkek çocuğu gelinin kucağına verilir. Evlilikte doğacak çocuğunun erkek olmasını dilemenin yanı sıra, geline elini çabuk tutması, tez zamanda çocuk sahibi olması için bir hedef gösterme amacı da vardır.

Bayrak Düşürme: Davul sesinin kesilmesiyle silah sesleri başlar. Gençler arasında üç gün önce dikilen kırmızı beyaz şeritli, tepesi bir sebzeyle meyveyle süslenmiş bayrağı kurşunlayarak düşürme yarışı yapılır. Bu aralarındaki son rekabet, son çekişmedir. Bayrağı düşüren yine gelin/damat tarafından bir hediyeyle ödüllendirilecektir.

Yüz Görümlüğü Takma: Yüz görümlüğü takma, kaynağını çok eskilerden alan bir adettir. Birbirlerini hiç görmeden evlendirilen gençler arasındaki ilk iletişim ve bir bağ oluşturma'nın ilk adımı olarak düşünülebilir. Gerdek gecesinde gelinin gerdanına damat tarafından takılan bir altın, kolye veya benzeri ziynet eşyalarından biridir.

Baş Bağlama / Duvak Mevlidi: Düğünün bir gün sonraya sarkan son sahnesi, finalidir baş bağlama ve duvak mevlidi. Kocasıyla geçirdiği ilk gecenin sabahında kızlıktan kadınlığa terfi etmiş gelinin onuruna yapılan bir kutlama ve biten bir düğünün, yeni kurulan bir yuvanın kutsanarak, bu neticeye şükretmenin duygusudur baş bağlama.

Düğünün mutfağında, kınasında, ekmeğinde, temizliğinde, türküsünde, halayında emeği geçen konu komşu, dost akraba bütün kadınların katılımıyla yapılan yalnızca kadınlara özgü bir törendir. Düğün gününden kalan etlerle, özellikle de sakatatlarla yapılmış, birlikte yenilen bir öğle yemeği ve arkasından okunan Kur'an-ı Kerim ve Mevlit'le bitirilir. Davetli hanımlar yine boş gelmezler, bahşış babından da olsa yeni geline hediyelerini sunmaktan geri durmazlar.

* * *

Bir de düğün kavramından kaynaklı atasözleri ve deyimlerimiz vardı. Bazıları güncelliğini korurken, bazıları yine unutulmuşlar listesine çoktan yazılmışlar.

Kadının delisi ölüde, erkeğin delisi düğünde belli olurmuş.

Deli düğüne gitmiş, bura bizim evden şen imiş demiş.
Düğün aşıyla dost ağırılanmaz.
Düğün de komşuyla, ölüm de komşuyla.
Düğün el ile harman yel ile.
Düğün dernek hep bir örnek.
Düğün evinde kimisi açlığından ölür, kimi tokluğundan.
Düğün olur iki kişiye, tasası düşer deli komşuya.
Düğün uzar, düğüncü dövünür.
Düğüne gidersen doyun git, ama yenilerini giyin git.
Düğünsüz ev olur, ölümsüz ev olmaz.

Okuntu Oğlağı: Düğüne hediye olarak götürülen kötücül, çelimsiz, zayıf keçi yavrusu.

Keçi getirik (= Getirmiş) kâhya gibi oturmak / kaykılmak: Düğüne hediye olarak bir keçi getirmiş de; bununla böbürlenene, övünen ve bunu göstermek için de kaykılarak oturan adam.

* * *

KÖNÇEK DÖNDERME

“Hadi hazırlan da gidelim!”

“Tamam,” deyip fırladım.

Çabucak hazırlanıp Seyfi’yle yola düştük. Bugün akşama düğün var. Düğünde Kayadibi ve Başkonuş köyleri arasında güreş olacaktı. İki köyün ağası aralarında anlaşmışlar. Kayadibi köyünün ağası başpehlivanlığı kim alırsa ona bir tosun veriyormuş. Başkonuş Ağası da diğer kazananlara para veriyormuş, anlaşılan güreş çok çetin geçeceğı benziyor.

Çok yakın olan bu köyler öteden beri birbirlerine rakiptirler. Çocukları, kadınları, gençleri, tavukları, eşekleri, atları, kısacası herşeyleriyle rakiptirler. Ne zaman, ne için, neden rakip olduklarını kendileri bile bilmez artık. İki köyün ağası birbirleriyle anlaşır lakin. O da sanırım ortak eylemleri olan köylüleri ucuza çalıştırma, mallarını ucuza almak içindir.

Biz Seyfi’yle konuşa konuşa Kayadibi’ndeki sinsin yerine vardığımızda davullar zurnalar çalmaya başlamıştı ve ortaya yakılan sinsin ateşi neredeyse göğü yalıyordu. İki tarafın gençleri ayrı ayrı yerlerde toplanmış sinsine çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Aslında buna cesaretsizlik denmezdi de, birilerinin açılış yapmasını bekliyorlardı.

Çevre köylüleri buradaki güreşin çetin geçeceğini bildiğinden dolayı

güreş seyretmeye gelmişti. Az sonra Seyfi dedi ki, “Emmioğlu, beni kolla, açılışı ben yapayım.”

Kalabalık kadınlı erkekli ateş çemberinin kırk elli metre gerisinde sinsin ateşine eşit uzaklıkta, daire şeklinde toplanmıştı. Kadınlar ve erkekler sabırsızlıkla güreşin başlamasını bekliyorlardı.

İki tarafın da köy büyükleri bir araya gelerek hakemleri belirliyorlardı. Neyse uzun sürmedi hakemler seçildi. Her iki köyden de hakem seçmeyip, hakemlerden birisini Külebi köyünden, diğerini ise Topraktepe köyünden seçtiler. Hakemlerin ortaya çıkmasıyla davullar ‘Cezayir’ çalmayı bırakıp, ‘Köroğlu’ çalmaya başladı. Bizim Seyfi’yi sinsin ateşinden bir genç kovaladı, Seyfi sinsini bırakıp yanıma geldi. Seyfi’yi kovalayan genç ateşin başında dönerek güreş perdahı yaptı. Bu genç ateşin etrafında bir tur döndü dönmedi onu birisi kovaladı.

Bu sinsin oyununu başkaları takip etti. Sinsin oyununun kovalamacının ardından hakemlerden biri düdüğünü öttürdü. Davullar, zurnalar kirpedek sesi kestiler. Cazgırlardan biri yüksek sesle bağırdı.

“Başkonuş ve Kayadibi köyleri arasında güreş var. Allah’ını seven dışarıdan hakemlere müdahale etmesin!” dedi.

Güreşmek isteyen gençler sağda solda ısınma hareketi yapmaya başladılar. Her iki tarafın büyükleri ve eski güreşçileri güreşeceklerle taktik veriyorlardı. Küçüklere çengel takma, kafa kol, kol çengelini unutmamaları için sıkı sıkı tembihlediler. Rakipleri hakkında ne biliyorlarsa söylüyorlardı. Güreş önce küçük çocuklardan başladı. Ardından gençler, daha sonra da büyükler güreşti.

Güreş kıran kırana devam ederken, arada bağıışıp çağışımlar itirazlar oluyorsa da hakemler ve ağalar duruma müdahale edip ortalığı yatıştırdılar. Güreş bitti. Tosunu Kayadibi’nin pehlivanı kazandı. Kayadibi’nin pehlivanına homurdananlar olduysa da adam bileğinin hakkıyla kazanmıştı.

Güreş bitince kalabalık dağılmaya başladı. Kayadibi’nin gençleri davulu zurnayı çağırıp güreş yerinde kabadan başlayıp pesodan çıktılar. Bildikleri ne kadar oyun varsa hepsini oynadılar. Böylece başpehlivanlığı kendilerinin kazanmasını kutladılar. Yenenler neşeli, yenilenler üzgün olarak evlerine dağılırken biz de Seyfi’yle yola düştük.

Meydanın bir kenarında iki kadın öyle bir ağız dalaşına düşmüşler ki, ağza alınmayacak küfürleri birbirlerine savuruyorlardı. Biri ötekine, “Kahpe, senin yüziünden kardeşim yıkıldı!” diye bağıırıyordu. Öteki de ona, “İnşallah bir gün o könçeğini başına geçirirler de, bir daha könçek döndermeye yüziün olmaz!” diyordu.

Seyfi, “Emmioğlu, könçek dönderme nedir biliyor musun?” diye sordu bana.

“Biliyorum emmioğlu, inanışa göre, bir kadının kardeşi veya oğlu

güreŖe çıktığında kneği ters giyerse rakibini yenermiŖ. Ben de koca anamdan duydum.

Musa Tolu

16. BÖLÜM

Kimden: Ahmet Çolak

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 2 Mart 2012

Sevgili Bekir; gönderdiğin kitap için tekrar teşekkürler, naçizane karaladığım yazı aşağıdaki bağlantı ile yerel Ekspres gazetesinde bugün yayınlandı. Selâmlar.

Ahmet Çolak

* * *

MUSA ile HARUN HAKKINDA

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 4 Mart 2012

Sevgili Musa

Sana bir yazı daha gönderiyorum.

Bu yazı, bizim Pirsultanlı Köyümüzden, akrabam, dostum, şair ve yazarlığını ortaya koymayan ama mayasındaki bu vasıfları her satırında görebileceğimiz Avukat Ahmet Çolak’a ait.

Ahmet Çolak da yazdıklarımız hakkındaki düşüncelerini kaleme almış. Ama bizim Farsaklı Belikli Gavırımızdan epey farklı bir bakışla.

Çolak bizi Veysel Karanî’ye benzetmiş. Burun kıvrıma gavır az uz paye değil kıymetini bilene Firdevs Cennetlerinin kapısını açar bir paye.

Halbuki ben, zaman zaman, durumumuzu Musa ile Harun’a benzetirdim.

İslam ıslahına göre, Musa peygambermiş amma kardeşi Harun’un konuşması daha akıcı, dili daha açıkmiş. Musa dua etmiş: “Ey Tanrım beni kardeşim Harun ile destekle onun dili daha akıcı ve açık,” diye. Allah da Musa’ya yardımcı olarak Harun’u görevlendirmiş. İki kardeş, iki peygamber olarak Allah’ın adını insanlara ulaştırmaya başlamışlar.

Zaman zaman bir gavırlığına bakıyorum bir durumumuza bakıyorum; ulan bu Gavır Musa Dayım benim için ne zaman, nasıl dua etti de Allah Çukurova folklorunu yazmada bizi görevli kıldı diye düşünüyorum işin içinden çıkamıyorum.

Dayı bre böyle bir duan vardı da sakladın mı benden imansız?..

Ekteki yazıyı oku da bundan sonra adı sahibin ‘Musa’ gimi yaz bari.

Selâm ve sevgiyle.
Hoşçakal.
Bekir İşlek.

* * *

BEKİR İŞLEK ve SEKSEN KAPIYA DOKSAN DEĞNEK ÇALMAK

Kimden: Av.Ahmet Çolak

Kime: Bekir İşlek

Gitme gardaşım Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Kalk borusu er çalınır
Sen cahalsın uyanaman

Ne zaman bir Yemen ağdı ya da türküsü duysak sanki Yemen'de yüzlerce sene önce değil de dün yaşamışız gibi duyulanırız.

Yemen dört yüz sene boyunca yönetimimizde kaldı.

Kopuşumuzdan bu yana yaklaşık yüz yıl geçmesine rağmen ne kadar da yakınız Yemen'e.

Yemen sanki kapı komşumuz, akrabamız ya da mahallemiz gibi yakın gelmiyor mu size?

Kimbilir belki bu yakın hissiyatın sebebi 300.000 civarındaki Yemen şehidi ve de bu sayının kaç katı olduğunu bilemediğimiz gazilerinin ruhaniyetidir.

Belki de aramızdaki bu riyasız gönüldeşliğin asıl sebebi Anadolu serinliği ile harmanlanan içimizdeki saf ve temiz iman; Yunus Emre'nin '*Yemen Ellerinde*' ilahisi vesilesiyle her an saygıyla andığımız ılık rüzgârların velisi Veysel Karani hazretleri ile buluşturma isteğidir.

Hz. Süleyman'ın göz açıp kapayıncaya kadar tahtını Kudüs'e getirdiği Saba Melikesi Belkis'in memleketi Yemen; gün olur bizi Kabe'yi yıkmaya gelen Fil ordularının komutanı çağdaş Ebrehelere karşı durmak için çağırır bizi. Hem de ne çağırış: Hz. Süleyman'ın hızı ile gel yetiş diye!

Bazen de Yemen bizi ibret için Ad kavmine ve yüksek sütunlar sahibi İrem'e, dolayısıyla 'süperim' diye büyüklenenlere Rabbimin ne yaptığını göstermek için çağırır belki de...

Bizim ceddimiz, "Ki, şehirler içinde onun bir benzeri yaratılmış değildi" (*Kur'an-ı Kerim*, Fecr Süresi 6-8) denilen yüksek sütunların şehri

İrem'i, yani yalancı cenneti 'maddeyi' sahiplenmenin değil, gönülleri irem bağına çevirmenin davası peşindedir.

Sebebi ne olursa olsun Yemen bizim yitiğimizdir.

Oralarda bulup getirdiğimiz en değerli şeylerden birisi de Hazret-i Ömer'in, "Peygamber efendimiz (s.a.v.) size selâm etti. Mübârek hırkalarını size gönderip; alıp giysin, ümmetime de duâ etsin diye vasiyet buyurdu," diyerek teslim ettiği, şimdi İstanbul'da olan mübârek hırkadır.

Girişte yazdığımız '*Yemen Ağıdı*' alıp bizi bir anda nerelere götördü farkında mısınız? Seksen kapıya doksan değnek çaldık.

Didim Noteri değerli arkadaşım Bekir İşlek en son kitabını göndermiş adı: '*Çukurova Folkloru için Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*'.

Çukurova ve de bilhassa Osmaniye / Düziçi'nin kaybolmakta olan sözlü halk edebiyatını kayda geçirmek için çalışıyor, çabılıyor bu kültür sonrakilere aktarılsın diye Bekir İşlek büyük fedakârlıklarda bulunuyor.

Bekir İşlek daha önce de Düziçi Halk Kültürünü derleme çalışması ile ilgili '*Tekeden Teleme Çalmak*' ve '*Bir Cerene Av Olmak*' adında iki kitap yayınladı.

Yine derlediği türkölü hikâyeleri Prof.Dr. İsmail Gökem ve Ozan Tülüce '*Çukurovalı Karacaoğlan*' adıyla kitaplaştırdılar.

Düşüyorum da, Düziçi Köy Enstitüsü'nün açıldığı 1940 yılından bu yana enstitüde ve Öğretmen Okulunda görev yapan öğretmenlerden İsmail Gökem gibi birkaç halk edebiyatı gönüllüsü çıksa Düziçi'nde, birkaç köy düşününe ya da kına gecesine iştirak etse, halk edebiyatı zenginliğini görüp bunu kayda geçirmeyi düşünseydi, işte o zaman belki birçok kültür mirası ses gökyüzüne savrularak kaybolup gitmezdi.

Neyse ki, kardeşim Bekir İşlek bir kültür gönüllüsü olarak taşın altına elini koydu ve sürekli Halk Edebiyatı ürünü derliyor, derlediklerini yayınlıyor ve 'zararın neresinden dönülürse kârdır' diyor.

Son kitap '*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*' çoğunlukla Âşık Karayığit Osman'dan derlenen türkölü halk hikâyelerini ihtiva ediyor.

Yaşı otuzun üzerindeki her Düziçili bu türkölü halk hikâyelerini kına gecelerinde halk şairlerinden işitmiştir.

Benim neslim ekseriya kına gecesinde olmak üzere uzun kış gecelerinde ocaklık başında bu hikâyeleri ve aralarındaki türkölü ilgiyle dinleyerek büyüdü. Bekir İşlek'in kitabında yer alan ve Âşık Karayığit Osman'dan derlediği hikayelerden bir kısmı şunlar: '*Hurşit*', '*Han Mahmut*', '*Gündeşlioğlu*', '*Âşık Garip*', '*Delî Boran*', '*Beğbörek*'.

Bu arada yazımızın başındaki '*Yemen Ağıtı*'nın da Âşık Karayığit Osman'dan derlendiğini, adı geçen aşığın babaannesinin Yemen'de ölen kardeşi için bu ağıtı yaktığını belirtelim.

Hayriye bacımın Veysel Karânî fitratlı çocuğu Bekir İşlek biliyorum ki, elindeki dokümanlarla her sene bir kitap yayınlasa daha senelerce bu yayın sürer. O kadar çok derlemesi var yayınlanmayı bekleyen.

Arkadaşım, akrabam, dostum Bekir İşlek mütevazı dünyasında gösterişten ve riyadan uzak şekilde, emsalsiz zenginlikteki kültürü ile bizi besleyen yoksulluğun diyarı köyümüz Pirsultanlı'ya ve de ilçemiz Düziçi'ne kendince borcunu ödüyor.

Düziçi Folkloru için sabırla fedakârlıkla bizim yerimize de çalışıyor. Hakkını helal et sevgili Bekir, yolun açık olsun. Rabbim yardımcın olsun ...

* * *

Kitabın adı: *‘Çukurova Folkloru için Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak’*

Yazan: Bekir İşlek

Kitap isteme adresi: Çatı Kitabevi Klodfarer Cad. Dostluk Yurdu Sk.
No: 4/1 Cağaloğlu-İstanbul
Av. Ahmet Çolak

* * *

MUSA, HARUN ve AHMET ÇOLAK ÜZERİNE

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 4 Mart 2012

Sevgili Bekir,

Harun ile Musa benzetmen çok onur verici. Teşekkür ederim.

Bu yürekten ve yüce yakıştırmayı bizim cenahtakilerin pek anlayamayacaklarını bildiğimden bir sıkıntıya sebep olacağını sanmam da; sizin geçedekiler bu kadar kutsal bir dostluğu kıskanabilirler. Seni baştan uyarayım!

Bizim Hacı Ahmet Ağa gece gündüz namaz kılarmış. Tabi sarılmış, ateşlenmiş cuvaralar sağ tarafında hazır ve nazır. Her selâmdan sonra bir-iki nefes çekerek, ayağa kalkıp yeni bir niyetle el bağlarmış Yaradan'ının huzurunda. Durdu Ebem, “Bre ulan, hiç bitmez mi bu namazın?” diye arada bir şikâyetlenirse; “Durdu karışma işime. Öte dünyada yiyeceğim dayak az kılmaktan değil de çok kılmaktan olsun,” dermiş.

Hacı Ahmet Ağa benim dedem sayılır (Anne dedemle amcaoğlu) sevgili Bekir. Gece gündüz namaz kılan bencileyinin en büyük duası, hakiki dostlar nasibini niyaz etmekten başka ne olabilir ki?

Meyhaneden çıkan iki sarhoştan biri diğerine, “Ee kardeş, ay da bir hayli yükselmiş,” deyince, öbürü, “Yok kardeş, o ay değil, güneş!” demiş. Aydır, güneştir derken; bir üçüncü esrik peyda olmuş öteden. Hakemliğine başvurulmuş bu eyi kimse(!) kaldırmış elini bakmış semaya, “Kusura bakmayın ağalar. Ben de bu mahallenin yabancısıyım. İnanın ay mı, güneş mi ayıramadım!” demiş.

Yani Aziz dostum malumun ben o mahallenin yabancısıyım!

İyi pazarlar, ev horantasına saygılar,

Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

MUSA’NIN GAVIRLIĞI

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Ali Ozanemre - Musa Tolu

Tarih: 6 Mart 2012

Canlar,

Dışlığınızın gelmediği bir demde ekteki mektuba bir bakıverin.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek.

* * *

Selam Ozan Ede,

Ulan bu benim Gavır Dayım Sarı Musa, işin bir yanında arakı havası varsa her lafa bir şor yetiştiriyor da sıra az biraz abdeste namaza geldi mi gavırlığı tutuyor, “Ben sizin ötaçeyi bilmem gara yiğenim,” deyip yüzünü çeviriyor arkadaş.

Ben, (hadi başlığına) ‘Çukurova’da dindarlık veya dini inanış temelleri’ diyelim, konusunu Cevdet Paşa ile tanıştığımndan beri herkesle tartışmaya açıyorum, ama fazla bir mesafe alabilmiş değilim.

Ozan Ede, şimdi bunu sana sorunca ‘buldun bal alacak çiçeği’

diyeceksin, bir şey daha diyeceksin belki; “Eskiden biz Aleviymişsik emm’oğlu, ben zaten Emevî Müslümanlığından hiç hazzetmem, işine bak,” deyip gavırlıkta Musa Dayımdan aşşa olmadığını ortaya koyacaksın biliyorum.

Size karşı değil de daha önceki kitaplarda Cevdet Paşa’ya karşı Tecirlielerin misafir çalılması, harmanda ceci hamdele ve salvele ile saymaları (Allah bir, Resul Hak, bereketi üç, dört, beş ...gibi sayma), birlikte üç adım atanın birbirinde hakkının olması gibi bilgi kırıntılarıyla savunmaya çalıştım.

Durum çok da umut verici değildi.

‘Çukurova’yı, oryantalistler gibi değil, Çukurovalılar gibi’ yazacağız diye mangalda kül bırakmayıp sonra aşağı yukarı bir başka taraftan oryantalistler gibi yazmayalım diye telaş ediyorum.

Araştırdıkça dindarlık lehine umudum azalıyor arkadaş. Sevinin bakalım gavırlar.

Geçmişimizi, köylülere soracak oldum, ‘o değilden’ (o değilden: sanki o konuyla hiç ilgisi yokmuş gibi), ‘yarım ağız’ ile bizim buralarda hoca da Kur’an da yoğunmuş emmoğlu, Kur’an yerine Karacaoğlan kitabı neremize yetmiyor ‘icat çıkarma bize’ (icat çıkarmak: alışık olunmayan, sıradışı, gelenek dışı bir davranışta bulunmak) diyenler oldu.

Düziçi’nden, Perşembe’den yola çıkıp, Cuma’yı Maraş’ta kılıp gelenlere: “Ulan anlat bakalım, Maraş’ta hocalar ne yalanlar söylüyorlar gene bre!” diye rivayet getirenler oldu.

Bizim Tecirlielerin, Cevdet Paşa’ya inat, Halife-i Ruyi zemin (hadi şu son üç kelimenin doğrusunu yaz bakalım Farsaklı kardeş, entellik bütün kültürümüzü bilmeden olabilemez) ‘padişahı dahi gavır bilen’ Müslümanlığı nasıl bir Müslümanlıkmış anlayamadım arkadaş.

Yazıyı elbette benim gavır Dayım Musa gibi mesel ile bitireceğim:

Adamın biri sırt üstü yatmış, havaya doğru işiyormuş.

Yahu kudurdun mu, derdin ne demişler.

Oğlunuz Hoca olursa böyle olur arkadaş demiş adam ve eklemiş:

Bizim oğlan bir süre hocaya gitti din öğrenmeye. Geldi bana, “Baba, yönünü güneye doğru, kuzeye doğru, doğuya doğru, batıya doğru dönüp işemeyeceksin günahıdır,” dedi.

Altıma mı işiyeyim arkadaş. Oğlunuz hoca olursa böyle gökyüzüne doğru işersiniz demiş.

* * *

Yukarıdaki, ‘buldun bal alacak çiçeği’, ‘o değilden’, ‘yarım ağız’ laflarını da Musa Dayım açıklasın. Birinci deyimin ne kadar ağzı kızıl olduğunu bilirsın.

* * *

Benim derdim büyük arkadaş. “Gel benim derdime bir derman eyle / Âlemler derdine derman olansın,” diyor Pirsultan.

Umudum azalıyor.

Cevdet Paşa haklı mı dersiniz?

Selâm ve sevgiyle.

Hoşçakalın.

Bekir İşlek - 6.3.2012 Didim

* * *

İKİNİZE BİR MEKTUP

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 5 Mart 2012

Mecnun kardeşim benim,

Hep aklında tutacaksın. “Çocuk doğurmak bişey değil mesele adını vurmakta,” lafını. Yazmak bir şey değil Bekir'im, mesele noktalama işaretlerini yerine koymakta.

* * *

Ben bir şey yazamıyorum bugünlerde. Herhalde ‘tirinimim’ bozuldu.

Sevgiyle kal.

Musa Tolu

* * *

BUNDAN FAZLASI DENMEZ (TECİRLİLER VE CEVDET PAŞA HAKKINDA)

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 7 Mart 2012

Günaydın Aziz dost,
‘Tirininim’ bozuk dedim, ama yine de dayanamadım taşına.
Bakiver ektekilere de gülüver yediğin taşlara... Selâm ve sevgiyle
Musa TOLU

* * *

Sevgili Bekir,

Hem eyi bir ‘çağal uçurmuşsun’, hem de ‘iş ceciginden azdırmışsın’ aslan yeğenim. Sendeki bu çatal yürek mi desem, yoksa ‘deli cesareti’ mi desem karar veremedim? Hem, “Halına bakmadan Hasan Dağı’na oduna gidiyorsun,” hem de, “Naharcıdan daha iyi bilirim eşek gütmesini,” diyorsun. Uzatmayayım Dumanlı’nın tepesine güvenerek, biraz da anadan doğma ağa (Kadınlar da kökten sürme Hatun) dayılarına arkalanarak Cevdet Paşa Hazretlerine posta koyuyorsun(!).

Cevdet Paşa haklı kardeşim.(102) Hatta İsmet Paşa da haklı(!) desem; işi dövüğe çevireceğin için bunu yazmamış kabul et. Her ne kadar da Tecirlilerin, “Biz padişahı gâvur bilirdik,” lafına bakıp da oymağının, bırak dini bütün olmayı vallahi Cumhuriyete kadar ‘eşhedü’ çektiği bile su götürür. Hatta Türkmenlerin güney kanadındakilerin hepsine, Müslümanlık Lazlardan sonra nasip olmuştur.

Hoca’nın imamın kıt olduğu yıllarda komşu Kızık Köyü’nde ‘Kuşaksız Hoca’ (Bilinen tek kıyafeti Amerikan bezinden yapılmış, ehram biçiminde olduğu için, sanırım o nedenle ‘Kuşaksız’ derlerdi) diye mulla (= molla) vardı. Denk geldikçe vakit namazlarının yanında, esas uzmanlık alanı cenaze defnetmek ve ölü ayinlerini yerine getirmektir. Tabii ki ibadet ve akait konusunda çok fazla soruya muhatap olan hoca, bazı sorular karşısında tıkandığı (bilmediği) zamanlar, “Bunu bilmiyorum / bilemedim,” demezdi de, “Buradan ötesi denmez gayri,” derdi.

(102) Cevdet Paşa haklı değil kardeşim. İskanın amacı Çukurovalıları müslüman etmek değilmiş meğer. İşin içinde İngiliz oyunları varmış ki şeytanın aklına gelmez oyunlar. İskan zulmü, İngiliz’e Çukurova’da pamuk yetiştirmek için uygulanmış. Aşağıda 465. sayfada Doç. Dr. Mustafa Sever’in bu konuda ve sair hususlarda yazılmış bir yazısını bulacaksınız. (Bekir İşlek)

Yani sevgili arkadaşım ben burada el alayım rahmetli Kuşaksız'dan; “Buradan ötesi denmez gayri,” diyeyim o ‘öteaçe’ konusu için.

Yalnız şunu atlamayalım. İkiye bir gidip bu toprakların son Müslüman olan ahalisi Tecirlielerin (Gök Tengri'nin şaman genli karayağız garibanlarının) aklını karıştırma(!). Onların daha düne kadar nasıl nikâh olup da murazlarına (= muratlarına) nail olduklarını unuttun mu? Onların hiç kimseye benzemeyen güzel ve oflaz İslami yaşantılarını ellekleme(!) ede. Sayın Av.Ahmet Çolak'ın sana, “Hayriye bacımın Veysel Karânî fitratlı çocuğu...” diyerek ermişler mertebesine yükseltmesi bu bâbda alacağın son payedir gibi geliyor bana. Daha ne istiyorsun?

Eğer durmaz da, zorlarsan Cahan gırağında Yaradan'ıyla barışık insanları şu olay kıssadan hisse olsun sana.

Bizim çadır komşularından iki yeni yetme delikanlı oruç tutmaya karar vermişler. Sahurda ‘gıyılı-gıpılı’ karınlarını doyurup yatmışlar. Gece uyandık diye de, güneşin “bir bayrak boyu” yükselmesine kadar da kalkmamışlar. Kuşluk bitmiş, öğle gitmiş, ikindi gelmiş fakat akşamdan hiç haber yok. İçleri geçmiş tosunların aşıltan. ‘Dışlıkları’ da gelmeyince, çadırlardan biraz uzaklaşarak güneşin ilerlemesini seyre dalmışlar. Gözlerini kırpmadan bakıyorlarmış, ama milim ilerlemiyormuş güneş. Dayanamamış biri bulduğu taşı fırlatmaya başlamış güneşe ‘yüresene’ diyerek. Durumu şaşkınlıkla seyreden arkadaş, hiçbir şeyin değişmediğinin de farkına vararak, müdahale etmiş yoldaşına. “İrahat dur bre emmioğlu. Bir taş daha atarsan vallahi geri sıçratın,” diyerek...

* * *

Pir Farsak Ali Ozanemre yazdığım mektup için, hoş sözlerle hem ‘bıyığımın altından geçmiş’, hem de ‘aman şu bizim Bekir’i yarı yolda koymayalım(!)’ diye de bir işarette bulunmuş. ‘Emrin olur Ali ağabey’ diyerek ben de gerekli cevabı ve sözü verdim, ama bu ifade biçimini senden saklamaya gönlüm razı olmadı.

Sumbas Çayı kenarında (Kadirli-Kozan sınırı) tarla komşusu imiş bu kardeş(!) kasabanın iki sakini. Çift sürerlerken ikindi üstü öküzleri bırakınca, namaza dururlarmış yan yana. Tüm ayinler tamamlanıp da iş dua etmeye gelince; ben diyeyim Kadirlili, siz deyin Kozanlı— Ellerini kaldırıp semaya, “Allah’ım büyük ikramiye bana çıkar,” diye yakarırmış. Ayan beyan bu dileği duyan komşu da hem acırmış yoldaşına, hem de içtenlikle istemiş böyle bir mucizeyi. Bir gün aynı yerde namazını tek başına kıldıktan sonra,

hiç aklından çıkmayan o dileği komşusu adına kendisi niyaz etmiş. “Allah’ım büyük ikramiyeyi komşuma çıkarsan ne olur sanki?” diye. Yaradan sese gelmiş, üflemiş iyi niyetli kulunun kulağına. “Çıkarmam mı dedim sevgili kulum? Ben de istiyorum çıkarmayı ama ah şu cimri komşun iki buçuk lira verip bir bilet alsa,” diye...

Sevgili Ağabeyim,

Bu Tecirlinin Mecnunu’na (Nezakete bak. Deli demiyorum(!)) büyük ikramiyenin lafı mı olur? Yeter ki iki buçuk lira verip bir bilet alsın(!)...

Bugünlük de bu kadar. Sabah ola hayrola.

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

BEKİR İŞLEK’TEN MUSA TOLU’YA

Ulan Gavır Dayı,

Bir gün okuyucu da merak edecek de o yüzden soruyorum, bu kadar taze şoru nereden buluyorsun yahu? Ferzi Emmin fısıldıyor desem, değildir; her gün fısıldamaktan yorulur fıkara. Açıkla da okuyucu da öğrensın gavır.

Cevdet Paşayı anladık da, İsmet Paşa ne demiş ki?

Niye döğüş çıkarayım Dayıcım, derdimiz ve muradımız Çukurova’yı yazmak değil mi? Önemli olan ‘namusluca’ yazmak. Yani hakkını vererek.

Size göre Çukurovalıları tarif edersek ‘fazla kıldığı namazın hesabı’ sorulan senin Hacı Ahmet Ağa deden o tarifi neresinde kalır? Ya da sen tanımamış olamazsın, benim Ali Beğa Dedem, hani Hacı Abdül Ağa’nın da babası en az deden Hacı Ahmet Ağa kadar namaz kılardı, sizin tarifi neresinde kalır?

Demek ki bütün Çukurovalılar “oruçlukta güneş taşlamıyor.”

Kolaycılığa kaçanı tarih de torunlar da affetmez Dayı.

‘Yiğit’ Tecirli (Çukurovalılar) olarak her türlü geçmişimizle yüzleşmeye de geçmişimizi yazmaya da varız. Hasan Dağı da neymiş; naharcı da kim oluyormuş. Yeryüzünün halifesi, Adıgüzel Peygamberin varisi, Yedi Cihan Padişahını ‘gavur’ belliyorsak avanaklığımızdan mı sanıyorsun? Vardır bir bildiğimiz. ‘Ondan ötesini de biz demeyelim gayrı’.

* * *

ORUÇLUKTA GÜNEŞİ TAŞLAYANLAR ve DİĞERLERİ

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 8 Mart 2012

Aziz Üstadım,

Karışık konuları iki sayfaya sığdırdım vallahi.

Ne yapayım yine haldır-huldur, hiper aktiflik de sorunun artısı. Ama sana güvenim sonsuz. ‘Hepiciğini’ özümseyeceğinden şüphe etmiyorum.

Selam ve sevgilerimle

Musa Tolu

* * *

Sevgili Bekir,

Çok şor biliyor diye övmüşsün beni. Aslında ‘gıvlamışın’ da; hadi öyle olsun(!). Yine de çok teşekkür ederim. Anlatayım da bak.

Pamuk otu dövmeye gittiğimde inan çapayı zor kaldırıyordum. Ne anam, ne de babam isterdi gitmemi ama o heves ve o ‘halaka’ya karışmanın verdiği heyecan önüne geçilmez bir tutkuydu. Bir de sesine, soluğuna, fırsat olursa bir bakışına hasretler içinde olduğun yavuklun da varsa, kafilde kim engelleyebilir ki, seni koza tarlasından? İlk yevmiyeye Burunönü mevkiinde Perişan Memmet’in tarlasına gittiğimi hatırlıyorum. Perişan Emmi baba tarafından bizim akrabamızdı. Belki de bende ta o zamandan başlayan eşitlik / eşitsizlik sorgulamasının önüne geçilmez dürtüsüyle, madem akrabayız neden Memmet Emmi’nin tarlası bizden fazla diye düşünmeye başlamıştım. Bu cevabı öğrenmenin en iyi yolu sahibine sormaktı. Memmet Emmi’nin babası rahmetli olunca, adı babama vurulduğu (= verildiği) için, gönlünde ayrı bir yerimin olduğunu da biliyordum. Bundan da cesaret alarak; bir öğle molasında.

“Memmet Emmi sen nereden aldın bu kadar (bizinkilerden fazla) tarlayı,” diye sordum. Gülerek kollarının altına çekti beni. “Hiçbir taşı boşa salmadım yeğenim,” dedi kestirmeden. İlgim daha da artmıştı.

“Her attığını vurdun mu yani?”

“Yok yeğenim. Yanlış anladın. Kimseyi taşla vurmadım. Bu tarlalar için kavga ederken, bana atılan hiçbir taşı boşa salmadım. Baktım taş geliyor, ama bana değmeyecek. Uzattım kafamı yere düşürmedim taşı. Kanayınca başım, koştum karakola, mahkemeye. Mağdur olan hep haklıdır mantığıyla, benim oldu bu tarlalar,” dedi.

Benim ‘şorculuğumun’ kaynağı da aynen bunun gibi Sevgili Bekir. Tarlada, yaylada, yolda yolakta, mektepte, değirmende, davarda, oğlakta, çayırdı, çimmede... Hiçbir lafı boşa salmadım. Unuttuklarımın peşine düştüm. Bazılarını gece gündüz tekrar ettim. Bazılarını erinmeden not aldım. Ama yeri gelince, bir de fırsat bulunca; hiç muhannetlik etmeden hepsini her fırsatta anlattım dostlarıma.

* * *

Asıl konu Cevdet Paşa’ydı tabii. 117 yıl sonra rahmetliyi savunmak bana düşer mi bilmiyorum, ama haklı olduğundan hiç şüphe etmiyorum. Keşke o ‘ıslah işini’ zamanında Çandarlı Halil Paşa yapsaydı da biz de bu kadar geç kalmasaydık kentleşme ve kültür mücadelesinde. İsmet Paşa işi bir şakaydı, ama geldiğimiz şu günlere de baktığım zaman, o şakanın altında bir imanin izlerini saklamak mümkün mü? Hataları da olsa, eksikleri de; bu ülke için yaptıklarını inkâr ederek İsmet Paşa’ya, O’nun üstünden de Mustafa Kemal Paşa’ya vicdansızca kem söz sarf eden zındıklar çok sıkıyorlar canımı. Aslan Yeğenim seni zinhar ayrı tutuyorum onlardan. Asla seni kast etmedim!

* * *

Sayın Ahmet Çolak’ın sizin için hissettikleri bu mektubunda ispatlandı sevgili Bekir. Sen gerçekten Veysel Karânî fitratında bir insansın. Son mektubunun son paragrafında bu ülkedeki canımızı en çok yakan konuyu en kısa ve en basit biçimiyle çözüme bağlamışsın. Yüreğin var olsun. Üç günlük iktidar, (Her türlü gücü kastediyorum) beş kuruşluk bir çıkar için, şu mazlum insanımızı azdırmalar, kandırmalar ve kullanmalar, karışmalar inançlarına ve ibadetlerine, ne kadar çok sorunumuzun sonu olacak düşünebiliyor musun?

* * *

On defa duymuşsundur diye tekrar etmiyorum. Hani şu bizim Yeşildere’li’nin Harnı’nın Gökçayır Köyü’nde sahur günü sorarken; bayrama denk geldiği hikâyeyi. Oradan alacağımız dersi, ‘Zeytin Kitabı’ sevdana uyarlarsak; otur, oturduğun yerde, yaz Çukurova Kültürünü. Kültür her yerde erozyona uğruyor aziz dost, bilirsin ki zeytin bin yıl yaşar...

Not: O mübarek günde güneşe taş atanlar, bizim ‘toraşan’lardan emmioğullarımız olurlar.

Kadirli’de abdala “Nerelisin?” diye sorunca, “Zilfağaroğlu Ali Bee, bizim ordan oturur(!)” demiş. (Bizim çadırlar Ali Bey’in evinin yanında demiyor adam) Yani bu ifade biçimi kimlerden olduğunu anlattığı gibi nereli (Tokmaklı’dan) olduğunu anlatıyor. O hesap, oruçlukta güneşe taş atanlar da bizim ‘toraşan’lardan olurlar.

Sevgiyle kal.

Musa Tolu

* * *

PÜSÜK MESELESİ

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 8 Mart 2012

Günaydın Dayı,

Tecirliler gurbette erken kalkarlar. Dışlığın gelmezse ekteki kısa mektubu okursun.

Hoşçakal.

Bekir İşlek

* * *

Toraşanları bile (güneşi taşıyarak da olsa) oruç tutan bir Çukurova, ‘işine bak gara yiğenim, fazla karıştırma boku çıkar’ mazeretiyle nasıl geçiştirilir bre gavır dayı.

Dürtmeyince yazmıyorsun. Yazdıklarının kaynağını güzel açıklamışsın amma Ferzi Emminin payına haksızlık etmiyorsun deel mi?

Zeytin meselesi milli bir mesele ki büyük bir memleket meselesi Dayı. Yakında bu konuda bir mektup alacaksın.

Peki, İsmet Paşa’yı da biraz ben yazayım senin yerine: İsmet Paşa şeker gimi Tecirli bre Dayı.

Hani Paşam sen hiç Allah’tan kitaptan bahsetmiyorsun demişler de, “Allahaismarladık diyoruz ya birader,” demiş ya rahmetli. Paşalara ve sana göre bu lafı Tecirliden başka kim eder?

Bu işleri aklımız yettiğince yazmalıyız Dayı.

Elin keferesi yazacak tarih ve folklor arıyor biz uçsuz bucaksız tarihimizi ve folklorumuzu yazmaktan aciziz.

Alpaslan'ın Afşın Beyi Afşın'a, Andırın'ın az ilerisine 1070'li yıllarda gelmiş.

Altayları geçip oraya kadar gelmiş de Binboğaları mı geçememiş?

Gurban olduğum Allah sevdiği kulu Cevdet Paşadan başkasına 'Çukurovayı Müslüman etme sevabını' vermek istememiş zahar. Buna da şükür Dayı.

Benim derdim Pirsultanımız derdi bre Dayı:

"Âlemin muradı Dünya'da Cennet," olsun derdi.

* * *

Ahmet Çolak kardeşim hüsnü zanda bulunmuş. Biz nere, Veysel Karani nere bre Dayı.

Bizim 'öteaçe'nin işleri az biraz karışıkçadır siz bilmezsiniz gavırlar.

Çukurova folklorunun delisi tutup düzün ne kadar 'ağzı kızıl lafı' varsa kitabın ortasına yazmasaydık 'hırkayı çoktan' hak etmiştik. Bildin mi Karani'nin hırkasını.

Bizim Tecirliler hep anlatırlar:

Zaloğlu Rüstem kahırlanır göğsünü yumruklarmış fıkara: Allah Ali'ye Aslanım dedi, bana püsüğüm deseydi, şu dağı kaldırır öbür dağın üstüne kordum, amma ne fayda diye.

Bizim asıl sevdamız 'öteaçeyle'.

"Bundan fazlasını da demem gayrı."

Tecirliyyik diye bizi zındık belleyin siz. Canınız sağ olsun.

Sevgiyle kal.

Bekir İşlek.

* * *

VEYSEL KARANİ VE ZALOĞLU ÜZERİNE

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 8 Mart 2012

Sevgili Bekir,

Ne Tecirliileri, ne de öteğçelerdekileri 'gavır' bildik.

At hırsızlığı, cin enikliği ayrı şeyler.

Saza Sübhaneke çaldırmanıza da bir şey demedik.

Bak da ektekilere ‘tefsirle’ kelimamızı.
Sevgiyle kal.
Musa Tolu

* * *

Sevgili Bekir,
Tosbağa Kudüs’ten öte bir yolda cânhıraş bir çabayla gidiyormuş menziline doğru. ‘Ağnurun’ biri (= kendini beğenmiş, kibirli) “Nereye böyle bre?” demiş.

Hiç düşürmeden hızını, “Medine’ye gidiyorum. Yüz süreceğim Beytullah’a,” diye cevaplamış bu alaylı sesi. Öteki kibrinin dozunu daha artırarak, “Oohoo! Sen bu adımlarınla bu ayaklarınla ne zaman yetişir, ne zaman varırsın ki?” deyince, özünü ortaya serivermiş mübarek; “Yeti-şemezsem de yolunda ölürtüm ya,” deyip devam etmiş.

Veysel Karani olamasak da, yolunda da ölemez miyiz? Hırkasını giyemesek de, feyzine gönlümüzü açamaz mıyız? Kalbimizi karartan şu egolarımızı bertaraf ederek, ihsanların en yücesi ‘iyi niyetimizi’ bahşedemez miyiz insan soyuna ve Tanrı mucizesi doğaya?

* * *

Zaloğlu dileğini çok güzel ifade etmiş etmesine de; yine de altında bir ‘Alper Tunga korkusu’ var gibi geldi bana! Ama Sen bunu ne diye yazdın bana anlamadım? İsyankâr olmadığmdan şüphem yok. Düziçi Öğretmen Okulu’ndan iyi mektep, noterlikten iyi meslek, Didim’den daha güzel bir yurt mu istiyordun da; “Ah ulan, dünya felekte...” demeye getiriyorsun? Beççeğaz’da doğmaya, Cahan’da çimmeye, mezarlıkta heykeat derlemeye itirazın mı var? Anası bedirik eğirirken, babası türkü söyleyen ‘som insandan’ var edilmiş senin gibi kaç tane daha var sanıyorsun?

Biliyorsun Allah Zülfikar’ı Hz. Hamza için göndermiş. Hamza kılıcı kavramış, şöyle bir ölçüp biçip tartınca, “Vay bir kariş daha uzun olsaydı,” diye yakınmış. Ali hemen atlamış, almış kılıcı amcasının elinden ve sevgiyle dokunarak; “Amca ben de bir kariş ileriye sıçrarım,” demiş. Sonrasını biliyorsun. Yaradan’ın çok hoşuna gitmiş de bu gözüpeklik, Ali de Allah’ın Aslanı olmuş Hamza’nın yerine...

Ya işte sevgili yeğenim, aslanlık bir kariş daha uzun kılıca sahip olmaktan çok, kılıç elde bir kariş daha ileriye atılanlara veriliyormuş demek ki...

Bir de başka anlatımı olmalı bu ahh.. çekişlerin değil mi?
Ee, günün moda lafı, “Bundan ötesi denmez gayrı.”
Sevgiyle kal. Hoşçakal.
Musa Tolu

* * *

GAVIRLIK, LAKAP TAKMA VE AŞLANIK ÜZERİNE

Sevgili Dayı,

Bize, Cevdet Paşa’nın yakıştırdığı ‘gavırlık’ kıyamete kadar yeter de artar bile. Senin bütün hak etmişliğimize rağmen bir şey söylemene gerek yok.

Kanatlanıp arşa çıkmış kibrimiz ile bu hak edişi ona katladığımızı da fark etmiş bulunuyorsun.

Bizde bu sıfatlar fazlasıyla var olunca herkese ve her söz başında ‘gavırlığı’ yapıştırıyoruz.

Senin ‘arakı’ içmendeki esrümeyeyle, benim Çukurova yazmamdaki veya Ceren dinlememdeki esrümenin ne farkı var ki? Belki seninki daha zararsızdır diye (gerekçeli olarak) daha önce yazmıştım.

Umarım bu itiraflarımı da ‘cin enikliği’ olarak vasıflandırmazsın.

Hani ikide bir yazdığımız her şeyde ‘bir miktar folklor’ olmalı deyip duruyorum ya.

‘Ayının malak sevmesi’ bir yana bizim Tecirliler ikide bir ‘gavır’ da derler, belikli, sarı, gara gavır da derler. Bu, bütün Çukurova’da biraz böyledir bilirsin.

Şimdi lakap takma üzerine kimbilir kaç tane ‘kırık heyka’ bulup anlatacağın. ‘Kıvırmaya’ çalıştığıma hükmetmezsen benim yapmaya çalıştığım da bu.

Elbette, yarı-buçuk hacılığımıza güvenip herkesi gavır ilan etme derdinde olmamalıyız. Aşk ile bir daha tekrar edersek: ‘Âlemin muradı dünyada Cennet’.

Esasen saydığın mutluluklarımla ben dünyada Cennet’i yakalamış bulunuyorum. Doğru söylüyorsun, amma ille de Çukurova.

Çukurova folklorunun delisi tuttuğundan beri ben ne dediğimi biliyor muyum ki bre Dayı?

Bildiğim bir şey varsa sonuncusu az biraz anlaşılmasa da bu vesileyle üç tane yeni kırık heykayı ‘zabta’ geçirmene sebep oldum. ‘Neye katlandığım’ önemli değil, benim muradım hâsıl oluyor.

(Kalemi sıkı tutacaktık değil mi?)

Benim asıl meselem, bu sevgili dayımı (gavır demedim bak) nasıl eder de konuştururum meselesi.

Amma sövüşerek amma sevişerek elimizden geldiği kadar Çukurova folklorunu yazacağız, yazmalıyız.

Şimdi ‘senin ağzını tutsam başka bir yerin durmaz’; lakap takmak, aşlanık etmek, ‘takılmak’ üstüne kimbilir kaç tane kırık heyka yazacaksın.

Yornuklanarak da yazabilirsin.

Tam da bu noktada ‘aşını tatlandırmak’ deyimimiz ‘müflise mal kaptırmış mağrubi’ gibi yakama yapıştı. Yukarıda yazdığım gerekçelerin hepsini at ve bu ‘aşını tatlandırmak’ deyimini ele al.

Bu deyim o kadar hoşuma gidiyor ki.

Bizde birçok konu nazar değmesin, eksilmesin diye asgarisinden değerlendirilir. ‘Boğazını yaşartmak’ deyimini de bunlardan biridir.

Düziçi’nde Yaşar Kemal’in Delidurdu’sunun pek çok torunu yaşar. O torunlardan birine bir yakınım doktor oldu. İyi de kazanıyor diyecek oldum. Boğazını yaşardıyor (= ıslatıyor) desene, dedi. Bu deyim de beni çok şaşırtmıştı.

Çok iyi kazanmanın mütevazı söyleme şekline geldi mi deyim ‘boğazını yaşartmak’ oluyor.

Neyi, nasıl düşündüğümüzün, yazdığımızın sonucu yukarıdaki iki deyim gibi yeni deyimlere vesile oluyorsa ne mutlu bize. Hoşçakal.

Bekir İşlek

* * *

Konuya uyup uymamasını sonra buluruz:

Senin ‘heri’lerden biri hayatında ilk defa camiye gitmiş ve ilk gittiğinde ayakkabısı çalınmış.

Kahveye gitmiş, yana yakıla anlatıyormuş.

Öteki heri: “Sende namus mu var ki, yarın gene giden,” demiş.

* * *

ÂŞIK ABDURRAHMAN’DAN BİR TÜRKÜ

Toz Mehmet şöyle devam etti: İskan oluyor, ama o zamanlar Çukurova’da köpek de domuz da durmaz. Yol yok yolak yok. İçecek su yok. Yatacak yer yok, kalkacak yer yok. Her taraf bataklık, adam Çukurova’da sıkışıyor. Ceritlerin âşığı Abdurrahman, Avşarların âşığı Dadaloğlu.

Âşık Abdurrahman bunun üzerine şu türküyü söylüyor.

Kol kol olmuş da Cerit eli göçüyor
Gün burnuna kanlı Ceyhan geçiyor
Göçünü de Andırın'a çeşiyor
Bir gönlüm de yaylaları arzular

Halbır'dan Sınap'tan da Geben elleri
Soldu m'ola güzellerin alları
Soğuk olur da Meryemçil'in belleri
Eser poyraz çam dalları sızılar

Halbır'dan Sınap'tan da Gerdek pınara
Cümlemizin işini de Mevlam onara
Çevrilin konun da Sınap Pınar'a
Deli gönül yaylaları arzular

Diyor Abdurrahman'ım da arnavudu aşınca
Kayapınar da kıblesine akınca
Sarı Gelin yaylasına çıkınca
Deli gönül yaylaları arzular.

* * *

Uluslararası bir folklor yarışmasında bizim kılıç kalkan ekibi kendini oyuna öyle kaptırmış ki, oyuncular yara bere ve al kanlar içinde kalmışlar, amma birinci de olmuşlar hoo. Biz de 'birinci' olamasak da, Çukurova'yı 'adam gimî' yazacağız ya öyle sahici atışıyoruz ki sevgili Musa Dayı'mı 'yara bere' içinde bıraktığımı düşünüyorum. Halbuki (Tecirlinin ...sı lafın burasında yalan Allah'ın düşmanı arkadaş der Ozan Ede) ben Musa Dayımı 'arkamda bir dağ sanıram / Sanıram kanatlanıram'. Onun da 'gara yiğeni' için aynı duyguları beslediğini bilirem. Böyle sanmasak ve dayanmasak, Tecirlinin delisi değil, zırrıkı delisi de olsak, üç ayda dört yüz elli sayfalık folklor kitabını yazıp bitirebilir miyik? Derken Ede, bize hayli pahalıya mal olan bu 'sahici oyunda' benim bulabildiğim tespitler şöyle:

'Tespitlerim' dediysem yukarıda ben gece yarısından sonra 'esrümeye bile değil saçmalarım' dediğimi de unutmadın inşallah.

('Tecirli metoduyla' değil de, 'sosyolojinin bilimsel metodlarıyla' bu konuları inceleyen ve inceleyecek olan sosyologların tebessümlerini görür gibiyim. Keşke o tespitleri de bulabilsem ve okuyabilsem.)

* * *

Çukurova’da Cevdet Paşa’nın tarif ettiği Tecirliiler çok gerilerde kalmış.

En ‘gavır’ zannettiklerinin bile kendince bir ‘dindarlığı’ var.

Biri çıksa, “Siz de kimsiniz, ben kızıl gavırım ulan n’olmuş bre!” dese dedelerinde en az birkaç hacı hoca bulursun.

Miras hukukumuzda en zor müessesenin ‘reddi miras’ olduğunu da bilirsin.

* * *

Kendince bir dindarlık tarifi bulmuş, hacı ise hacılığını, hoca ise hocalığını yaşamaya çalışanlar var.

* * *

‘Eylül’ öncesi yaraları kabuk bağlamakla beraber her an ‘cangamaya’ dönüşürecek ‘tortular’ kaybolmamış gibi.

* * *

Çok uzattım kusura bakma.

Eğer yazdıklarımız öncekiler gibi 272 sayfa civarında bir hacimle yayınlanacaksa kitap bitti sayılır. Belki de yazılanlar daha uzun.

Şimdi biz sayfa düzenini, kapakları ve tashihi yapan (tashih ekolleri konusunda sana ayrıca yazmak isterim) Hakan Alpin kardeşimizle www.haberakademi.net sitesinde gördüğün gibi yazılanları kitap yazısı, düzeni haline getiriyoruz. Bunları birkaç gün içinde ‘kitap kalıbına sokup’ (benden daha teknik bir tarif bekleme ve tahmin et artık) yazılanların kaç sayfa tutacağını görmeye çalışacağız.

Eğer yazılanlar 300 sayfaya yaklaşırsa, ben yazıya aktarmayı düşündüğüm Kirik Ali’nin üç saatlik ‘*Aşık Halil Hikâyesi*’ anlatımını yazıya aktarma fikrimi erteleyeceğim.

Sen ‘*Turna Teli*’ni yazıya aktarırsan kitapta yerini alır.

“Ulan, ben de bahane arıyordum bre!” dersin rahat rahat bir sonraki cilde yetiştirirsin.

Nasıl olsa ‘bunu da saymayacağını’ biliyoruz gavır.

* * *

Şimdi senden / bazı dostlarımızdan bir arzum var.

Yazdıklarımızı toparlayıp ‘el içine’ çıkacak (mı deniyordu) hale getirince baştan sona bir okuyabilsen.

‘Aşırı ağzı kızılıkları’, özel isimlerle ilgili ne kadar eşkere yazabileceğimizi, benim şu sevimsiz ‘gavır’ ifadelerimin ne olacağını, mektupların ne kadarının folklor ne kadarını gevezelik olduğunu bir görsen.

Böylece Musa Kardeşim ile dilimiz ve üslubumuz hakkında yazacağın o ‘oylumlu’ yazıyı da kolayca ve hakkıyla yazabilirsin.

O yazın da kitabın ‘ortasında’ veya uygun bir yerinde yerini alır.

* * *

Düziçi’nin muvazzaf belediye başkanı Ökkeş Namlı Musa Dayı’nın sınıf arkadaşı.

Kitabı hazırlar belediye baskısı için bir bahtımızı denerik. Oldu oldu olmadı ‘Tecirlinin delisi’ henüz akıllanmadı. Artık baht mı utanır, kader mi utanır, tarih mi yaşıyan görür.

* * *

Gördüğüm kadarıyla Musa Dayım da (şu dayı sözü gimi, pek çok kavramın yazışmaya nasıl girdiğini okuyunca görürsün) ‘heykelinin dikilmesini’ istemiyor. Başına guş sıçmasın korkusundan başka gerekçesi olsa olsa ‘tevazu’ olabilir daha bir şey demedi bu konuda.

Yazarken sana, Musa kardeşime, Tecirlili Prof.Dr. Osman Gökçe Emmi’mize gördüğün üzere takılıp duruyorum. Yazında bu tutumun sadece ‘Tecirlilikten mi’, yoksa neden doğduğu hakkında bir tespitte bulunabilirsen sevinirim. Bana sorarsan, böyle ‘samimi’ bir üslupla yazışamayacağım bir dostumla hiç yazışmam daha iyi. Çünkü işe yarar bir şey çıkmaz o yazmalardan.

Herşey için şimdiden teşekkür ederim.

Görüşmek dileğiyle.

Bekir İşlek.

* * *

ÖZÜR MEKTUBU

Salam Musa Can,

Geriye doğru bakıyorum da çok güzel şeyler yakalamışız, yazmışız.

Tamam, sonra ben densizce epey kirlattım o güzelliği.

Temizleriz, kirlettiğimiz gibi kardeş.

Kitapta içimize sinmeyen hiçbir şey olmayacak.

Musa heykeli gibi susuyorsun. Bana bir şans daha tanı.

Sana zamanı gelince yüzlerce sayfalık açıklamalarda bulunacağım.

Hikâyenin öncesini biliyorsun. Devamını da biliyorsun; ben yine de hatırlayalım:

Musa, Turu Sina’da Allah’la görüşmeye gittiğinde, kavminin başına kardeşi Harun peygamberi (a.s.) bıraktı. Döndüğünde gördü ki, kavmi yoldan çıkmış. Musa’nın bütün öğretisi alt üst olmuş.

Musa çok üzüldü. “Sen ne yaptın da kavmime sahip çıkmadın anamın oğlu,” diye Harun’un perçeminden kavradı.

Ben de Harun’un duruşu ile başımı uzatıyorum.

Neylersin ki benim perçemim yok kardeş, epeyce kelim.

Ve üzgünüm.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek.

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 15 Mart 2012

Şimdi ulaşabildim haberleşme imkânına.

Ne yazık ki, yine hastayım.

Gönderilerini gördüm.

Onları biricik biricik okuyup cevaplayacağım.

Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

EYLÜL 2015 DERLEMELERİ: YENİ BİR YEMEN AĞIDI

Sevgili Musa

15 Ağustos 2015 günü yine Düziçi'ndeydim. Yazıcı horantamız olmasa da şorcularımız (şor peşinde olanlar) her gün biraz daha çoğalıyor. Şorcu düpedüz dedikoducu demek, ama ben sözlü kültür peşinde koşanlar anlamında kullanmaya çalışıyorum.

Düziçi'nden pek çok dost ne yapmaya çalıştığımızı daha iyi anlamaya başladılar.

Onun da derleme yapılacak kaynak kişi listesi her gün çoğalıyor. Abdullah Budak Hoca ile Koca Kurt Halit Körkü'den '*Sarı Ahmet Ağdı*'ni yeniden kaydedeceğiz. Bakalım nasıl bir yorumla söylüyor?

Abdullah Hoca ile Dağseverleri ziyaret etmek üzere akşamdan aradık. Yarın sabah 'it sıçmadan geliyoruz' dedik. Dedik ama senin 'haha berinin ölçüsü' gibi bizim bu it sıçma zamanının ölçüsü de yok. Sabahleyin ezanla Abdullah Hoca beni aradı. Hazırlanıp geliyorum dedim, amma yeniden kestirmişim. Tekrar aradı. Ben de Düziçi'nde itler sabahleyin hangi saat ve dakikada yaparlar bilemiyorum dedim. Sen haha berinin ölçüsünü bildiğine göre Düziçi'nde itlerin ne zaman edeceğini de bilirsin desem bana hangi meselle cevap verirsin sevgili Musa?

Bekir Dağsever Adana'dan kurtuldu, Düziçi'ne taşındı. Şimdi orada derleme kaynaklarını yeniden listeliyor.

Dağseverlere yeniden dönmeliyiz. Dağsever, Didim'deyken anasını arar telefonda, "Ana, kele bir Öksüz Ali söyle," der, anası da Düziçili usta âşıklar kadar güzel bir söyleyişle söylerdi. Sonra kısmi bir felç geçirdi şimdi toparlanmaya çalışıyor. "Benim bildiğim ağdı kimse bilmezdi," dedikten sonra bir kıta ağdı zor söyleyebildi.

Dağsever'in babası Toz Mehmet de nazlanmadan çok güzel ağıtlar ve türküler söyledi. 1933 doğumlu. Osmaniye Düziçi Çitli köyünden.

Birinci türkü:

Sabahınan da gamlı gamlı gezerken
Rast geldim selvi boylu Seneme
Döküvermiş ebruların gerdana
Kara kaşlar hoş yakışır kemana

Alnındaki altın m'ola ay m'ola
Koynunda da ayva m'ola nar m'ola
Mektup salsam Gürcistan'dan Yemen'e
Al'Osman toprağında eşin var m'ola

Sırtına giymiş de telli fermana
Taramış zülfünü de açmış aynını
Selavat getirir de gören Ermeni
Dike bakmaz gelir imana

Diyor Karacaoğlan âlâsın gördüm
Mısır'ın Bağdat'ın da lâlesin gördüm
Koçyiğit eğlencesi yaylasın gördüm
Bir yel esti serimdeki dumana

Ahıskalıların Ağd'ını Âşık Kır İsmail çok güzel söyler. Âşık Tus Mustafa da hikâyesiyle birlikte anlatıp söyledi. Toz Mehmet'in söylediği şekli şöyledir:

İlk akşamdan doğdu da bir sarı yıldız
Kırk gün kılıç çaldık da geceli gündüz
Yazılı defter de on iki bin kız
Güzelleri esir giden Ahıska

Biz kırk kız idik de bir kalede buldular
Kulağımızdan küpeleri aldılar
Her birimiz bir krala verdiler
Padişah'tan imdat ister bu kızlar

Ahıska'nın ardı da yüce bir dağ idi
Babam paşa kareşciğim bey idi
Bize böyle olmadan ölüm yeg idi
Padişah'tan imdat ister bu kızlar

Sorarsan aslımı da benli Emine
Altın burma takar idim koluma
Gene uğradık da kanlı zalime
Padişah'tan imdat ister bu kızlar

Bu arada Mehmet Amca, Deli Boran'ın Manisa'da geçen bir hikâye olduğunu, Antep'e maletmenin yanlış olacağını ısrarla söyledi. Mal yerinde alınır satılır. Doğrusu budur dedi.

Sonra hatırladığı kadarıyla Deli Boran'dan bir türkü söyledi:

Ben de çıktım düz tepeye
Seyir ettim ellerine

Ağbez ağbez evler konmuş
Ovasının çöllerine

Şu kızın evden çıkışı
Cerene benzer sekişi
Murad'ın coşkun akışı
Benzer meşe sellerine

Kola takarlar burmayı
Göze çekerler sürmeyi
Şahin pek sever turnayı
Havas eder tellerine

Hocam hocalar hocası
Okudum çıktım hecesi
Mübarek bayram gecesi
Dost kına yaksın ellerine

Bunu söyleyen Deli Boran
Sevdiğine meyil veren
Top top olmuş ağca ceren
Gider dostun çöllerine

Bu türkü asla Karacaoğlan'ın değil, Deli Boran'ındır diye ısrar etti.

Bana göre Düziçi'nin en iyi ağıtçılarından olan Abdullah Budak Hoca yeni bir '*Yemen Ağıdı*' söyledi. Hoca gözyaşları içinde ağıda başlayınca herkes çok şaşırdı.

Sözlüğümüz de her gün biraz daha kabarıyor. Abdullah Hoca, "Zeytinler gererince birazcık kırma yap da gönder," dedi. 'Gerermek' nişan vermek demeye geldiği gibi 'benlenmek' de denir.

Geri çıkmak: Bir meyvenin renginin elbiseye bulaşması demeye gelebilir, ama 'gerneşmek' ile ilgisi yoktur.

Abdullah Budak, 73 yaşında, Düziçi Alibozlu Köyünden, emekli öğretmen.

Bir adamın yedi oğlu var, yedisi de gidiyor Yemen'e... Gelmiyor. Dördü evli, üçü bekâr. Yedisi de Yemen'e gidiyor; gelmiyor. Osman, Ali, Süleyman, Sarı. Baba öyle yanıyor, öyle yanık ki, Anadolu'da padişahın isminin söylenmesi bile her babayığidin kârı değil. Ama baba öyle yanıyor ki. Dayanamıyor.

Padişahın yanına varsam
Osman'ımı verir m'ola
Kuzular saçım gıllandı
Ali oğlum yülür m'ola
Kuzular başım kıllandı
Ali oğlum yülür m'ola

Alim gelir kırıyınan
Memmet oğlum doruyunan
Sülemenim ala biner
Gözel Hatçam Sarıyınan
Sülemenim ala biner
Gelin Hatçam Sarıyınan

Gökte uçuşan durnalar
Ne söylerler diliyinen
Bir adamın oğlu olmazsa
Ne farkı var ölüyüinen
Bir adamın oğlu olmazsa
Hiç farkı yok ölüyüinen

Dağda açılan çiçekler
Nergiz boynun eğdi m'ola
Ben döllere selam saldım
Alim görüp dedi m'ola

(Bir dinleyici: Ulan ağlama bre...
Abdullah Hoca: Buna ağlamamak her babayığidin kârı değil ede.)

Ben Yemen'i çokça gezdim
Derya deniz gemiyinen
Acep kavuşur mu ola
Benli Hatcam Sarıyınan

Yemen'in suları akar
Enginine duman çöker
Üçü evli dördü bekar
Kalmadım ki biriyinen

Abdullah Hoca ağıdı bitirdi, amma Bekir Dağsever bitirmedi. Ede sonunu da getir galan dedi. Ve devam etti:

Aldı Bekir Dağsever:

Eminem diyor ki aman
Üstümüzden kalktı duman
Bizim mekanımız Kaman
Ağ çiçekli koruyunan

(Amma Kırşehir Kaman, amma bizim Bahçe Kaman derken Kırşehir
Kaman olduğuna karar verildi.)

dırdıya kalmak: ölüvermek

pıskırlamak:

halaka olmak:

dıpdırız: aleni, açıkça,

benimsağrı: benim gibi, bana benzer

intil mentil: perişan vaziyette

dırtmalak: ağaçkakan

* * *

GECE YARISINDAN SONRA YAZILAN MEKTUP

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 15 Mart 2012

Musa Can,

Geçmiş olsun kardeşim.

Ben de neler kurguladım neler yahu.

Hastalanmadan ve devreden çıkmadan önce bir cümleyle haber ver
gadası.

Valla seni bir seviyormuşum, bir seviyormuşum ki.

Ulan dedim, ne kadar ucuza gitti bizim dostluk.

Sadece hastalandığın için yazamadığına da sevindim sanki.

Senin için dua edeceğim.

Aşağıdaki iletileri okumasan da olur.

Bunlar öteaçenin gevezelikleri.

Daha uzun yazarım.

Tekrar geçmiş olsun.

Şifalar diliyorum.

Hoşçakal.
Bekir İşlek.

Not: Bizim ‘kel perçemi’ kurtardık gaari.

* * *

ZEYTİN AĞAÇLARININ BAKIMININ ÖNEMİ HAKKINDA

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 26 Mart 201

Bir yıla kadar ‘Çukurova Mektupları’ nın 2. cildini de yazarız biz.
Şimdi senin Cağaloğlu’nun küfrünü duyunca ve ‘Mektuplar’ın kitabını okuyunca bizim ‘tosunlar’ da yazar herhâlde.

Esasen bu vadide 10 cilt kitap çıkarılır. Bizim yazdıklarımız 1 / 1.000’i bizim Çukurovalıların anlattıklarının.

Bu yüzden seviyorum bizimkileri. Ne güzel insanlar. Hıstan kadar ağla diyor yahu.

Veya ‘ekinimi kanatma’ diyor. Böyle bir millet, ahali nerede var Allah aşkına.

Nasıl sevmezsin, nasıl saygı duymazsın? Nasıl derlemezsın? Nasıl yazmazsın?

Belediye veya devlet görevlilerine de öfkem bu yüzden.

Prof.Dr. Halet Çambel Hanım bana ‘Karatepe Fıkraları’ kitabını imzaladı verdi.

Büyük boy, birinci hamur. Bildiğin Karatepe fıkraları işte. Bizimkilerin yüzde biri yani. Ama o fıkraları ciddiye almış. En iyi baskıyla basmışlar.

Bizim derlediklerimiz altın değerinde arkadaş. Bir nesil sonra da yok işte.

Uzattım kusura bakma.

Kızıklı bir imam bana ‘muska yazdıydı’ beş yaşlarımdayken. Ben yeni deli değilim kardeş. O yaşlarda ‘cinliydim’.

Bu hoca gönü yürüttürürmüş.

Çamaşır yıkayan bir kadını göstermiş yanındakilere ve demiş ki, “Şu kadını şimdi 300 metre ötedeki evine göndereceğim ve geri getireceğim!” Dedliğini de o anda yapmış. Şirinlik ve saire işi çocuk oyuncağı.

Yazmak istersen al sana ‘ayak’ kardeş.

Sen benim gibi kuru cümlelerle yazmazsın. Varsa ‘kazana’ bir bak bu konu için.

Çok uzattım
Hadi hoşçakal.
Bekir İşlek.

* * *

HOCALAR, MUSKALAR ve ÖKKEŞ ÜZERİNE

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 27 Mart 2012

Sevgili Bekir,

Senin o muskayı yazan ‘Kızıklı Hoca’ bilemediği dini sorulara ‘bilemedim, bilmiyorum’ yerine, “Çocuklar bundan ötesi denmez gayri,” diyen Kuşaksız’ın ta kendisidir. Eyi bilirim rahmetliyi. Zararsızdı...

Dört yaşımdaydım cinnenip delirdiğimde. Kıt nehet hatırlıyorum. Memeden kesti diye, camız boynuzundan anamın gelinlik tıraşını ateşe fırlattığım hâlâ baş kakıncımdır. Bana mutlak (muskanın daha büyüğü, belki de daha tesirlisi) yazan hoca mührünün tekiydi inan(!)

Andırın düzüne sığmadı da Kadırlı’de yenildi, duruldu en sonunda. “Çocuğun suçu yok, aklı kafasına sığmıyor,” diye ta o zamandan koymuş teşhisimi. Ama ben onun ‘akıl’ dediği şeyin ‘yürek’ olduğunu çok sonra anladım tabii. Bu ve benzer nedenlerle senin hocan, ‘Kuşaksız Efendi’ benim hocam. Yanında evliya(!) sayılır yani. O ‘mutlak’ daha anamın sandığında saklı. Hakiki balmumuyla kaplı olduğu için, firavun mumyaları gibi bütün tesiriyle duruyor. Uyuyamadığın, yazamadığın, her türlü can sıkıntıda ve bilumum dışlığının gelmediği zamanlarda; iade edilmek şartıyla birkaç gün takman için sana yollayabilirim.

Babamın dayılarından bilge ve külyutmaz Ali Gök’le bir sohbet, ‘dostluk, vefa, arkadaşlık vb.’ kavramları söz konusu olunca; bak nasıl anlattı (dost) seçmenin sırrını Ali Dayım.

“Aslan yeğenim. Bir adamı tanımak istiyorsun, öyle uzun uzun birlikte olmaya, gezdirmeye tozduzmaya vakit ayırmak gerekmez. Bir sofraya kuracaksın. Soğanı dört eşit parçaya böleceksin. Elini de biraz ağır tutacaksın. Arkadaşın oluşan dört cücüğü de yiyorsa kalkıp gideceksin. Yok, dört cücükten ikisini sana bırakıyorsa; işte sana adam, işte sana dost. Kardeşi nedicin, kayını nedicin? Mal neye gerek, mülk neye gerek?” dedi.

Şimdi sen de bana tutturmuş, Ökkeş diyon, Omar diyon, Osman diyon... Ben sana ne diyeyim ki? Kimin ne olduğunu anlamanın bedeli bir ekmekle bir baş soğandır sevgili arkadaşım.(aman cücükleri iyi say!) Zararı yok, bıçak da Hartlap malı olmasın! Hocalara ve Mıhrıbılara(!) devam ederiz.

Sevgiyle kal.

Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

YEMEN ASKERLİĞİ KADAR ÖZLEM ve ISKAT ÜZERİNE

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 27 Mart 2012

Sevgili Bekir,

Bizim Kara Bekir Mehmet yirmi dört ay askerliği tamamlayıp köye dönmüş. İlk Cuma Namazı'nda elini öperek hal hatır ettiği, Yemen Gazisi Kaleli Osman'ın, "Oğlum Memmet, iki Cuma'dır görünmüyordun. Nerelerdeydin bre?" sorusuna muhatab olunca anlamış Yemen'de yedi yıl kalmanın ne demek olduğunu.

Bencileyin tam tersi bir duyguyla, "Aziz dost, iki gündür yazılarını okuyamıyorum. Neredesin? Yemen'de misin yoksa?" Çünkü bu iki gün yedi yıl gibi geldi bana...

Ben işin ayet, hadis taraflarını ve bunlardan kaynaklanan akaitleri bilemem. Ama bu iskat ve devir meselesi aşağıda anlattığım hatıralarda da vurgulandığı gibi bir dert içimde. Bu konuda en az noterlik kadar engin ve derin olan bilgilerin benim duygularımı nasıl değerlendiriyor bilmek isterim.

* * *

ISKAT VE DEVİR

Daha kırk, elli yıl önce bir yığın taassup ve kötü niyetlerle ölüm acıları, imamlar, mollalar tarafından katlanıp katmerleştirilirdi adeta. Sebep olanlardan Allah bin defa razı olsun ki; bu gün iskat, devir gibi batıl uygulama ve vicdansız soygunlardan kurtulduk. Beş altı çocukla dul kalan kadınların

veya erkeklerin ekonomik durumlarını dikkate almadan, zalim ve yamyam bir iştahla, ölenin en iyi veya en sevdiği malını (Bahse konu bu mal genellikle evin geçim kaynağı öküzdür veya bir inektir.) kesip kavurma yapmadan; yıllarca bu topraklarda cenazeler musalla taşında kaldı. Böyle bir uygulama bir ibadet biçimi olarak emredilmediği halde, ulemanın kabarık ve tatmini güç iştahları nedeniyle, cenazelerin defin işi mazlum Müslümanların yüzyıllarca ekonomik sıkıntılarına sebep oldu.

“Babamın öldüğünü hayal meyal hatırlıyorum, ama öküzümüzün kesildiği bu günkü gibi aklımda ve hiç gitmedi gözümün önünden” (Mustafa Ekizoğlu) diyen binlerce insanımız var hala aramızda.

Çobanı öldüğünde, “Çotlu’da cenaze var. İlyas Ali ölmüş,” salasına köylüleri sırt çevirip, duymazlıktan gelince; Cin Mulla ikindiüstü kendi adına yeniletmış cenaze çağrısını. “Sabahki çağrı yanlışmış. Şimdi kavurmaya ban olduk,” düşüncesiyle hemen toplanmışlar Mulla Ağa’nın evine. Fakat Ev sahibini ayakta, Çoban Ali’yi musallada görünce, başlayan tedirginliği gidermek yine Mulla Ağa’ya düşmüş. “Ali’nin malı yok ki, ıskatı olsun düşüncesiyle dağılmayın. Gördüğünüz şu bağlı sarı tosun Ali’nin ıskatı içindir,” garantisinden sonra defnettirebilmiş cenazeyi.

* * *

Bilal’in cenazesinde ıskat için öküzü kesme işini, İklikçı Hasan kapmış. Kavurmayı yediği gibi, devir işinden de epeyce harçlıklanmış. Kasaplık hakkı için de sakatatların tamamını heybesine dolduran İklikçı, tirinim çalarak inerken Yapılı’dan Erikli’ye aşağı, Altıparmak Musa (dedem) ile karşılaşmış. Pamuk dokuma heybenin dışına sızan kan lekelerini, kulakları heybeye sığmamış koca öküzün kesik başını ve İklikçı Hasan’ın dışa vuran neşesini bir bakışta gören Altıparmak Musa, “Oo kismete bak. Maşallah kabına sığmıyor,” diye taşlamış. Hâsılattan ve neticeden son derece memnun olan İklikçı, “He ede! Fena sayılmaz. Ah, günde böyle olsa...” diyerek; ‘deh’ çekmiş atına. Yani günde biri ölse; O’nun da öküzü olsa, onu da İklikçı kesse, kelle karın Hasan Efendi’nin heybesinde olsa... Doyulur mu bu hayata?

Sevgiyle ve Saygıyla.

Musa Tolu

* * *

ISKAT

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 29 Mart 2012

Selam Musa Can,

Bir gönülde iki sevda (iki mi daha mı fazla) olunca böyle bir gönlüm zeytin diyor bir gönlüm Çukurova, cami ile kilise arasında kalmış ‘beynamaz’ gibi dolanıp duruyorum (Hatırladın değil mi, bizim Paşa, bir somun alacak kadar para bulmuş da, “Bir gönlüm avrat al, bir gönlüm Harnı’ya git,” diyor demiş).

Ama yazmamamın asıl sebebi bu değil tabii ki. Senin konular ağır konular kardeş, Tecirliileri aşar.

‘Iskat’, ‘devir’ kavramları bize göre değil.

(Sahi sen soykayı yazmış mıydın?)

Bilirsin, biz Tecirliiler canımız bir şey çektiğinde öyle devir, iskat gibi dolambaçlı bahaneler aramayız. ‘Bir şekilde’ alırsız ve yeriz.

Ölülerden medet ummak pek ‘şanımıza’ da yaraşmaz.

Dolayısıyla bizim bu ‘derin’ konularda fazla bir lafımız olmaz.

Asıl söyleyeceğim şu ki, gördüğün gibi bizim ‘öteaçenin’ konuları da toplumumuz üzerinde derin izlerle varlığını sürdürüyor.

Ama bu öyle samimi, öyle içten ve yalın bir tarzda cereyan ediyor ki, hayran olamasak bile kınayamıyoruz.

Bizim Mulla Veli gibi senin şu Hösük Halil’in Tecirli davranışları ne kadar sevimli ve samimi mesela.

Adam namazda imamın sadece farzı kıldıracağını, sünnetin tek başına kılınacağını bilmiyor.

Namazda kimsenin koltuklanıp araya girilmeyeceğini, namazda konuşulmayacağını, ‘sövülmeyeceğini’ bilmiyor, buna rağmen hem namaz kılmak istiyor, hem de muhannetlik edenlere kendisinden, küçük bir cevabı namazda da olsa esirgeyenlere ağız dolusu, namazda ve imam bile duyacak şekilde sövüyor.

Dikkat edersen, Tecirli değil Andırınlı ve buna rağmen.

Peki, neden?

Hösük Halil’in müslümanlığı samimi, bire bir ‘fenafillah’ mertebesinde bir müslümanlık Allah etmeye. Yani tam bir Deli Duml Müslümanlığı.

Muhannet adama namazda bile küfretme müsaadesi veren bir Müslümanlık.

Bizim Farsaklı Ozanemre'nin Farsklığına da bakmayıp ‘Emevî’ Müslümanlığına neden burun kıvırdığını anladın mı şimdi?

Hadi şimdi sıkı dur: Bizim Tecirli diyelim ki hacca gitti. Dönüşte ne diyor bakalım: “Ulan duramadık, götümüze bir de hacı şeyi soktuk.”

Andırın Ağalarından birinin büyük bir iç geçirişle, (daha dün öteki gün) hacdan dönünce eski pavyon ve meyhane arkadaşlarına, “Biz adamlıktan çıktık, galan kusura bakmayın gardaşlar, siz devam edin,” diye haber salmasına ne demeli?

Binde bir, başka bir söyleyişle asırda bir, bizim Ahmet Çolak ‘rahmani’ bir laf edecek oldu da, garibi bir Arafat’a kadar kovalamadığımız kaldı.

Benim Zaman zaman ‘cangama çıkarmaya’ çalışmak istiyordum gibi anlaşılmaya müsait Çukurova’da dini yaşantı konusunu yazalım sözlerimin sebebi bunlar.

Bunları uzmanları, bilim adamları halk edebiyatındaki performans teorisi veya sosyolojideki bir başka teoriyle yazmaya, incelemeye, irdelemeye çalışabilirler. Amma sizin yaylaların gözelerinden yayla suları içmedilerse, Cahan’da çimmedilerse, davar güdüp teleme çalmadılarsa, gölüklere yetişemeseler de karpuz veya mısır firiği aşırmadılarsa yani Çukurova’yı Çukurova olarak bire bir yaşamadılarsa, en önemlisi Dadaloğlu ile kahırlanıp, Karacaoğlu ile sevmedilerse, Gavur Dağları’nda *‘Bir Cerene Av Olmadılarsa’* Çukurova’yı hakkıyla anlamak ve anlatmak için hiçbir teori ‘sökmez’.

Bizim aşlanıklarımız neyi söker peki?

“Söz uçar yazı kalır.”

Başka, üstadımız ne güzel demiş:

Kuş uçtu yuva kaldı

Gökyüzü mavi kaldı

Yaşar Kemal

* * *

Biz heteredoksi (= Tecirli lisanında gevşek Müslümanlık demek) örneklerine devam edelim.

Yazıcı horantamızdan, Dülül’ümüzün dibindeki Cöbeli Köyü’nden Bekir Dağsever kardeşimizin gönderdiği şu örnekler bakar mısın?

* * *

GETİR GARI ÇARIĞIMI

Bugün Çitli Köyü sınırları içinde Topuz denen yerde Topuz Ağa denen bir bey yaşamış. Bu adama Osmanlı bilmem yararlılıklarından, bilmem başka bir nedenden dolayı bir de bayrak verir. Osmanlı o zamanlar her adama bayrak vermezmiş.

O tarihte halkın ileri gelenleri mutlaka Cuma Namazını kılacaktır. Fakat işin ilginç ve önemli tarafı en yakın caminin Topuz mevkiine uzaklığı 10-12 km. uzaklıktadır. Topuz Ağa'ya (Beye) ya yerin uzaklığından ya da namaz kılmaya üşendiğinden namaz kılma zor geldiğinden bir cuma sabahı bugün harabeleri kalan ve kilise ve caminin yanyana olduğu Akdere köyüne mecburen gidecektir. Hava şartları işin yoğunluğu bahane edilmeden bu namazı kılmak zorundadır.

Topuz Bey yatağından kalkar hanımına seslenir:

Getir garı yırtılası postalı
Kırılısı ayağıma giyeyim
Kabul olmayası iki rekat namazı
Kılayım da geleyim

Der. Daha sonra 1600-1650 yıllarına gelindiğinde ölet (= kıran) kolera başlar. Tek kurtuluş yolu vebaya bulaşmamaktır. Bunun o yıllardaki çaresi de yer değiştirmedir. Topuz halkının sağ kalanları Bahçe ilçesi tarafına göç ederler.

Bugün Bahçe Topuz köyü sakinlerinin ataları Düziçi Çitli köyünden gitmedir, bunu belki şimdiki nesilleri bile bilmiyor.

Bu konu yazar Bekir Dagsever'in '*Düziçi Avşar Halk Kültürü*' adlı kitabının ağıtlar bölümünde daha geniş yer almaktadır.

* * *

OSMANLININ ADALETİ

Yörüğün biri başka bir yörüğe dert yanıyormuş; şu Osmanlının adale-tine bak iki yüz elli hane Alhanlı'ya da otuz gün oruç bizim yirmi haneye de otuz gün oruç böyle adalet mi olur. Anlaşılan yörükler vergiden öyle bunalmışlar ki oruç da vergiden (salma) sayıyorlar.

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 31 Mart 2012

Musa Can,

Sabahın 05:36'sında folklor yazmak için 'don lastiği' aramak şart mı? Senin kafandaki değirmen durana kadar azıcık bir şey yazayım dedim.

Bu ıskat konusu bizim Cahan'ın öteaçesinde sadece bir 'deyimden' ibaretken nasıl oluyor da sizden geçesinde babanın ölümü 'kıt nekis' hatırlanıyor, ama ıskat için 'öküzün kesildiği dün gibi akılda' oluyor?

Bir ölümden sonra 'soykaların' fakirlere verilmesinden başka bir şey hatırlamıyorum ben. Haccın ve zekâtın olmadığı gibi 'ıskat ve devir' de yoktu bizim Pirsultanlı'da veya Boşnak mahallemizde.

Bunlar ancak tuzu kuru 'imirballıların' işi olabilirdi.

Bunların olmayışı sence fakirliğimizden mi Tecirli imansızlığımızdan mı Dayı, ne diyorsun bu işe?

Sizin gölükleri, mısır firiklerini, ballı karpuzları ve Şerif Teyzemizi karıştırmadan 'dinin gibi' doğru düşün konuyu.

Bizimkiler nasıl da uyanıklar, hem hiçbir dini vecibe umurunda olmasın hem de muhatabından 'dini gibi doğru' iş iste.

Biraz düşününce buldum asıl sebebi:

Hani Cevdet Paşa kitabın ortasına yazmış ya; (mealen): "Tecirliyer yaman adamlardır, hocaları bulunmaz, üç aylarda bir hoca gelir, epey nikah kıyar, geçmiş ölümlerin cenaze namazlarını kılar biraz para kazanır da evine dönerken Tecirliyer yolda onu soyup soğana çevirir bütün kazandıklarını hatta kitabını bile alırlar."

Hoca, Fakı 'kısmısı' Karacaoğlan kitabı okuyacak değil ya, elbette Cevdet Paşa kitabı okuyacak. Okuyunca Tecirliyerin bütün 'hünerlerini' bileceğine göre (sana göre ıskat, devir soygunu için) Tecirlili bulmayı aklından geçirebilir mi?

Biz bu yüzden 'ıskat, devir' nedir bilmeyiz elhamdülillah Dayıcım.

* * *

Bunlardan bir 'hisse' çıkarırsak derim ki:

Sen zaman zaman benden abuk sabuk mektuplar alırsan, kızma ve üzülme. Bizim devraldığımız mirasta az biraz böyle tortular da var.

Aklında olsun hani.

* * *

Bir şey daha aklında olsun sevgili Dayı: Böyle bir mirasın varisi olsan sende ikide bir, “Yahu, şu Çukurova’ımızda dini hayatı incelemek gerek, yok efendim Cevdet Paşalarla hesaplaştık gerek, kılığına bakmayıp, ‘bre imansızlar, arakı içip anırmayın haramdır, günahdır, tez hacca gidesiniz, aman ha sadaka verin, her sene bir umre olmazsa olmaz ha...” diye az biraz peygamber de olsa Musa’ya veya imansız Farsaklılara talimat verirsin.

Yoksa bunca günahın altından Tecirli de olsan nasıl kalkılır?

Hadi hoşçakal.

Bekir İşlek.

17. BÖLÜM

MEKTUPLAR

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 24 Mayıs 2013

Sevgili Bekir,

Göz açıp kapayıncaya kadar geçiverdi bir ay. Bizim cephede pek de verimli şeyler olmadı. *‘Esir Şehrin İnsanları’*’nı aktarmaktan başka kayda değer bir şey yok desem yalan olmaz. Bir cümle ile üç ciltlik bu güzel eseri özetle derlerse bana; “Bu topraklarda yüzyıl sonra aynı hayatlar yaşanıyor. Hayret!” diye yanıtlarım bu soruyu.

Sana iki güzel insandan hikâyelerim ekte.

Sen de kazanın dibini bir karıştırıver.

Hiçbir şey bulamazsan mahseriyi anlat.

Dostlara ve ev horantasına selâmlar.

Seni sevgiyle kucaklarım.

Musa Tolu

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 25 Mayıs 2013

Sevgili Musa,

Kemal Tahir’in o serisi *‘Kurt Kanunu’*’nda biter. Sonuna kadar okusan eyi edersin.

‘Kadınlarla’ ilgili anlatacakların bu kadarcık değil, biliyorsun. Devamını bekliyorum.

Yazıların başına densizlik edip bazı açıklamalar koydum. Beni hoş göreceğini umarım. Şöyle.

Sevgili okur,

Musa Kardeşim yukarıdan beri okuduğunuz ve aşağıda da okuyacağınız üzere güzel yazar. Ama ancak Çukurovalıların anlayacağı bir dille yazar.

Ben de büyük bir zevkle, bazen hasetle bunları okur sonra Çukurovalı olmayanların anlayabilmeleri için açıklanması gereken deyim ve kelimeleri açıklarım.

Düğün çalmak: Abdal olmayan birine ‘abdallık’ sıfatı yüklemektir. Düğünü kaç çalılıyorsun? Yani davul zurna çalma ücretin nedir?

‘Okuntu oğlağı (ki, daha önce de açıklamıştık): Bir dostun düğününe giderken götürülen ufak tefek oğlak. Davetli ayrıca Musa’nın ‘kırkım’ dediği şabalamadan geçecek, bir de para yardımında bulunacaktır.

‘Tüfekli bahşiş’: 40-50 yıl öncesinin 50 lirası olup hatırı sayılır bir paraydı.

Bent: Suyun akışını değiştiren engel.

Salak: Tarla parçası, tarla.

‘Bendi çınar dalı ile basılı salak’: Bu uzunca tarifte açıklanmaya çalışılan salak değil aslında söz üstadı Seydi Ahmet’in ‘kahırılanmasının’ büyüklüğü.

Apbak aş isteyen oğlanın adı Galip idi ve yaman bir davulcuydu.

Musa Kardeşimin, aşağıdaki yazısının ‘derin’ anlamlarını böylece açıkladıktan sonra (benim hasedimi de hoş görerek) buyurun okumaya.

Diğer yazıları da bekliyorum. Selâm ve sevgiyle.

Bekir.

* * *

BENDİ ÇINAR DALI İLE BASILI SALAK

Bir zamanlar Andırın’da düğünler üç gün üç gece sürerdi. Bir şenlikti o günün düğünleri. Bir bayramdı, bir toydu. Bir buluşma meydanıydı. Yedi sekiz köye okuntu gönderirlerdi ‘Andırın’ın Efendi Ağaları’ veliahtlarının izdivaç törenlerine! Mini bir bayramdı Andırın’ın düğünleri. İnanılmaz şakalar, dayanılmaz yarenlikler fırsatı idi.

* * *

Komşu köyden gelen saf misafire derin bir tuzakla, “Ne yapıyorsun tertip?” diye sormuş ev sahibi köylülerden ekâbirin biri.

Bizim gariban da, “Ne yapalım ki; düğün çalışıyoruz işte gördüğün gibi,” demiş. Muhatabını faka bastırıldığının keyfiyle sorunun sahibi, “Kolay gelsin. Kaça çalışıyorsunuz?” diye gâh gelmiş sohbete.

Ama kimin neyi, nasıl cevaplayacağını ancak Yaradan bilir. Hiç istifini bozmadan cevap vermiş meraklı arkadaşına Anadolu’nun bin Nasredin’inden biri. “Söyleyemem ahababım! Bu ticari bir sırdır. Benden fiyat almaya uğraşma,” demiş.

* * *

Buna benzer anlık yarenliklerin yanında, kınacı şakaları vardı ki; her teviri bir Çin işkencesinden de beterdi. Sıra türkülerini, coşkulu halayları; ışıkları gökyüzünü aydınlatan sinsin ateşleri tamamlardı her gece.

Dört davul, dört zurna ve mealen sağdıçlarla karşılanan eli ‘okuntu oğlaklı’ misafirler...

Kırkıma (= şaba) daha fazla katılsın diye sağdıç başı tarafından başında bir şarjör mermi boşatılan hatırlı ve özel yakınlar...

İkram edilen bir fincan kahvenin tepsisine bir ‘Tüfekli’ bahşiş bırakan kalenderler...

İki öğün yemek için uzun sofralar açılırdı incir diplerine, söğüt gölgelerine.

Dağılmış yaşmakları altından kınalı zülüfleri karanfiller gibi kızaran, etekleri bellerine sokulu vaziyette, elleri kepçeli aşçı teyzeler, becerinin ve hamaratlığın sembolü gibi oturlardı kazan başlarında. Uzun yıllar asma ışınlarıyla sarmaş dolaş mutlu evliliklerini sürdüren dut dallarının altında yakılan kınalar, kutsama törenleriydi adeta.

İşte böyle çalınan ‘Andırın’ın Efendi Ağaları’ndan birinin düğünde patates yahni ile bulgur pilavı mөнüsünü beğenmeyen zurnacı Seydi Ahmet’in oğlu mızıkçılık etmektedir. Diğer konuklara ikram edilen kuru fasulye pirinç pilavı yemektir muradı. Babası durumu idare etmeye uğraşarak, böyle bir talebin ev sahiplerine duyulmasını istememektedir. Töre, gelenek umduğunu değil, bulduğunu yeme ilkesi üzerinedir. Kuru fasulyeden feragat edilebilir belki, ama pirinç pilavından asla vazgeçmek niyetinde değildir delikanlı. Başkalarına bol kepçe sahanlarla yapılan servislerden gözlerini alamayan yeni yetme, kalabalığa kıstırdığı babasına ısrarla tekrar etmektedir, “Ben de abbak aş isterim,” diye. Üstadın vaatleri ve yalvarmaları nafile. Düştüğü / düşürüldüğü durumdan, nazlı oğlu kadar bir tabak beyaz pilavı esirgeyen ağalarına da kırgındır ve kırıngındır. Ama sanatçı gururu oğlu için özel bir istekte bulunmaya engeldir. Çabaları sonuç vermeyince biraz da kalender bildiği(!) ağalarına duyuracak şiddette, basmış şaplağı çok sevdiği oğlunun şakağına ve söylemiş son sözünü Seydi Ahmet. “...Nereden bulayım şimdi sana abbak aş? Bendi cınar dalıyla basılı çeltik salaklarım mı var benim?”

* * *

ASKERDEN GELDİĞİN GÜN...

Enişte Hacı Kabalcı çok nazlı ve nezaketli bir insandı. Günlük yaşamda akla gelmedik çıkışlarla, beklenmeyen sürprizlerle renklendirirdi hayatı. Yaylada olduğumuz günlerin birinde teyzemin çadırında iken, köyden getirdiği sebze ve meyvelerin tamamının sayısını tek tek sıraladığını hayretle

karşılamıştım, Sayıları hatırlayamam ama, “Zilfi (Zülfiye) sana 12 karpuz, 9 kavun, 37 tane patlıcan 120 biber, 65 domates, 74 incir, 16 salkım üzüm getirdim,” gibi bana çok ilginç gelen açıklamasını hiç unutmadım. Anımsadıkça tebessüm ederim bu farklı yaklaşıma.

Çok nazlandığı, çok nazladığı ve çok sevdiği teyzemle hastalığının son döneminde helâlaşmak ister. “Zilfi’m, çok kahrımı çektin. Bana hep iyi davrandın. Hatalarım, eksiklerim için beni affet. Hakkını helâl et!” der.

Eşini çok seven teyzem bu duruma çok duygulanır, çok memnun olur, ama ‘hakkını helal etme’ noktasında kayıtsız, şartsız değildir. “Hacı’m bana bir gelinlik giydirmedin, kandırdın, kaçırdın. Beni dövdün. Bana sövdün. Kör Hüseyin (Rahmetli Hüseyin Yayıcıoğlu. 13. dönem Millet Partisi Maraş Milletvekili) mebus seçilecek diye beni Adana’da hastanede yalnız bırakıp köye geldin. Hatta üstüme bile evlendin... Hepsini affediyorum. Hepsine hakkım helâl olsun. Ancak iki sene yolunu gözleyerek beklediğim askerden geldiğin gün, Edengil’de yattığını asla affetmem. Hakkımı da öbür dünyada isterim,” diyerek belirtir düşüncesini.

* * *

KIYILAMAYAN TUVALET!

Zülfiye Teyzem yıllar önce Kadirli’ye yerleşen Ümmet Dayı’mın evine yatılı misafir olmuş. O güne kadar çalı diplerinde veya ilkel keneflerde ihtiyacını gideren Zülfiye Teyzem, bembeyaz seramiklerle döşenmiş tuvalet için, “Ümmet kardeş, ben böyle apak, tertemiz yere kıyıp da sıçamam,” diyerek itirazını ifade etmiş.

* * *

Aşağıdaki güzel yazı için de kısa bir açıklama yaparak Çukurovalı olmayanların işini kolaylaştıralım:

Elaziz’den gelen hasta: Elazığ’daki tımarhaneden gelen hasta, deli yani (Bekir İşlek).

* * *

ELAZİZ’DEN GELEN HASTA

Yine bir doktor dönüşü otobüsün koltuklarına oturduktan sonra; yaygaracı hatta pervasız Zilfi Teyzem koridor tarafında yanında oturan, mini

etekli genç bayanı göz hapsine alır. Şeytan dürtmekte, dışa dönük duyguları ayağa kalkmaktadır. Bu kadar kısa giyinen ve böylesine rahat oturan bu yeni yetmeye bir ders vermek gerekir! Ama nasıl?

Fırsatını bulduğu bir göz temasında zaman zaman kendi köyünde yaptığı benzer uyarı veya aşağılama rahatlığı içinde, genç bayanın etek ucuna bir parmak atarak; “Altında da bir şey var mı yavrum?” der. Ama burası kendi çöplüğü değildir. Bu kız da sık sık payladığı tepkisiz, korkak komşu kızlarından biri değildir. Beklemediği bir atakla kız Zilfi Teyzeme ağzına geleni saymaktadır. Koridor birden karışmıştır. Teyzem siner sinmesine ama genç bayanı sakinleştirmek ne mümkün? Olaya müdahale için uygun zamanı kollayan Hacı Enişte, en uç noktada özür diler ses tonuyla, “Kızım kusura bakma, sakın ol. Bu kadar kızdığın bu garip biçareyi ben Elazız’dan getiriyorum(!) İncanın olsun ki; şu otobüsten indik, ayağımız toprağa değmeden bu otobüse bindik” diyerek sevgili Zilfi’sini ateşten alır.

* * *

ANDIRIN’DA SOĞAN KITLIĞI

Zilfi Teyzem bizim eve geldi bir yaz öncesi. Anamla ondan bundan kaynattılar lafı. Gideceği vakit anam, “Varını veren utanmamış,” düsturuyla, “Soğanımız da (taze yeşil soğan) var mı abla?” diye sordu. İstekçiliği kayınpederi Hacı Ahmet Ağa’dan öğrenen teyzem, “Soğanımız nerde bacım? Çocuklar geçen ikinci ağız ot dövmeyle gitmişler. Kuru bulgur pilavı aşmamış boğazlarından da; birinci ottan attıkları kabukları yeniden toplamışlar dutun gölgesinde,” diyerek ifratın en acımasız örneğini veriyordu.

* * *

ANDIRIN’IN EFENDİ AĞALARI (DAHA NELERİ VAR BU ÇUKUROVA’NIN)

Ayağa kalktığı ilk günden beri insanlar birbirlerine misafir olmuşlardır. Ticaret, macera, merak, ekmek parası, can kaygısı, devlet korkusu, tebliğ, yayım, sevdâ ve dertlerine derman olacak daha onlarca nedenlerle, evinden, ana kucağından, baba ocağından terk-i diyar eylemiştir insanoğlu. Geçmişleri daha dün sayılan hanlardan otellerden önce, yoldaki yolculuktaki her insan ‘Tanrı Misafiri’ diye yol üstündeki başka evlerde barınıp, dinlenmişlerdir. Misafir almak, misafir ağırlamak, ilkel toplumlardan, feodaliteye, ondan da modern yaşama evrilen bütün süreçlerde bir statü sebebi sayılmıştır. Ayrıca bütün semavi dinlerde tanrı emirleriyle, peygamber sünnetleriyle de desteklenip, sevap vaat edilmiştir.

Ev sahibi misafir ilişkisinden sayısız kültürel iletişimin yanında ticari ilişkiler önemli bir yer tutar. Şehirden kasabaya, kasabadan köye, köyden mezraya, mezradan bele, belden çöle, çölden vahaya ulaşabilen her insan, her zaman bir ‘yeni’ ile gelmiştir, bir ‘yeni’ ile karşılaşmıştır. Bu yeni, bir üretim aracıdır. Yeni bir ev gerecidir. Yeni bir giysidir. Bu yeni farklı bir tattır, doyulmaz bir aromadır. Bu yeni, bazen bir siyasi görüştür, bir dindir, bir felsefedir. Bu gelen bazen bir doktor, bazen bir baytar, bazen bir öğretmendir. Bazen de bir gönül insanıdır bu. Bir keşiştir, bir derviştir. Bir ışıktır Şems-i Tebrizi gibi, Hacı Bektaş Veli gibi.

Misafir almak yeni dostlukların başlangıcı, acar hısımlıklara açılan kapıdır. Bazen de kara sevdaların sebebidir. Veya kara seveda ile yollara düşen mecnunun salah mucizesidir. Yaygın bir söz olarak dillerde dolaşsa da, “Misafirin vicdanı olmaz,” özdeyişi, dünyanın her yerinde misafir ev sahibinin onurudur, baş tacıdır. Yüksünmek, gocunmak bir yana; “Misafir dokuz kısmet ile gelir, birini yer sekizini hane sahibine bırakır,” düsturuyla da kısmettir, nimettir. Fakat hiçbir yerde, hiçbir kültürde aşağıda anlatılan olayın gerçeğinde olduğu gibi misafir ağırlama büyüklüğü ve boyutu var mıdır diye hepimizin bir kerecik düşünmesi gerekir.

Andırın ağaları bir süre avı düzenlemişler. Av, Keşiş Çayı vadisinde Kumarlı, Alameşe ile Kadirli’nin Kesim Köyü’nden, Durmuşsofular’da sona erecektir. Av biraz da bahanedir. İşin şekli, görünen yüzüdür. Esas amaç Yayıcıoğlu, Gökahmetoğlu, Uyduranoglu ve diğer saygın kişilerden oluşan 10–15 kişilik grubun ortak arkadaşları olan Durmuşsofular’daki Akmanoğlu Bıyıklı Ali Ağa’yı ziyaret etmektir. Bıyıklı Ali Ağa misafirperverdir, sofrası sahibidir. Söz erbabıdır, nüktedandır. Ama O’nun en doyulmaz özelliği çok güzel türkü söylemesidir. O’nu özleyen dostları avı çabucak sonlandırıp, ikinci vakti Ali Ağa’nın evinin yolunu tutarlar. Dostların uzaktan görünmesiyle ocakta, odada mutfakta gereken hazırlıklar anında başlar. Konuklar karşılanır, büyük misafir odasına alınırlar. Akşam yemeği yenir. Çaylar, kahveler içilir. Gündemdeki olaylara yapılan yorumlar ve tartışmalardan sonra yatsılıklar ikram edilir. İşte tam da bu sırada herkesin sabırsızlıkla beklediği türkü dinlenme isteği depreşince, Ali Ağa nazlanmadan dostlarının arzularını yerine getirir.

Gece biter.

Yatarlar.

Sabah uyanan konuklara en nefis bal, kaymak, taze böreklerle kahvaltı sofraları serilir. Acı kahvelerin yanında bülbül kanadı yapraklardan kıyılmış tütünle basılı gümüş tabakalar elden ele dolaştırılarak keyifle tellenir sigaralar. Artık gitme vakti gelmiştir. Dostlar kıpırdanmaya toparlanmaya

başlarlarken, Ali Ağa, “Ağalar bu gece evimi, ailemi ziyaret etmekle bizi çok mutlu ettiniz. Zahmet ve vefalarınıza minnettarım. Yalnız gitmeden önce, bize yardım etmeniz gereken bir iş var. Dün siz gelmeden az önce hakkın rahmetine kavuşan oğlumun defni için, hem emeğinize, hem de hayır dualarınıza ihtiyacımız var,” der.

Delikanlı oğlu, yan odada bir gece boyu cansız yatarken; yedirmek, içirmek, yatırmak bir yana; türkü söyleyerek dostlarını (misafirlerini) ağırlayan bir baba başka topraklardan da çıkmış / geçmiş midir acaba?

18. BÖLÜM

KADINLARIMIZ

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 30 Mayıs 2013

Aziz Dost,

‘Kadın Hikâyeleri’ diyordun son görüşmemizde. Bakıyorum da hiç kadınsız hikâyemiz var mı ki şu hayatta? Marifet erbabı, Sabır deryası, cesaret timsali kadınlarımızın olmadığı bir an var mıdır yaşamımızda?

Yolda yürürken kirmen eğiren, kilimineilmek atarken çocuk emziren kadınlarımız.

Sabah ezanlarından önce yayık yayıp, süt sağan kadınlarımız. Bir tek kibrit çöpü zayi olmasın diye bir yayla sezonu ocağını söndürmeyen kadınlarımız.

Bir bayram ziyaretinde gelini, “Tüp bitti anne!” deyince; “Ee, soykalar kalasın. Bir sene de mi gitmedi ne?” diyecek kadar idareli kadınlarımız (Anam Eşemen Hatun’un isyanı).

Yokluklar ve hasretlerle geçen ömürlerinde, tarifsiz acılara harman olmuş yüreklerinin son ritmine kadar dik duran, dik yürüyen kadınlarımız.

Torunlarını çocuklarından çok seven, oğullarını gelinlerinden, kocalarını kaynanalarından kıskanan kadınlarımız.

Bir köy öteye gelin gitmeyi gurbet sayacak kadar, ürkek ve garip kadınlarımız. Ömrü boyunca kocasına adıyla hitap edemeyen, gelinliğinin yedi yılı er evinde sesi duyulmayan kadınlarımız.

“Genç yaşta dul kalmışsın. İsterin mi, yok bre Fadik Teyze,” taşına, “Aman yavrum, benim isterim hâlâ çok da; kimi osuruk, kimi bok,” diyecek kadar mağrur ve güven dolu kadınlarımız.

Her ne kadar ‘soframızdaki yerleri öküzümüzden sonra gelse de’, ‘uğrunda hapislerde yatsak da’, aşkları, sevdaları ve kinleri için ölüme ve mahpusluğa korkmadan giden kadınlarımız.

Boyları servilerden uzun, kolları çınarlardan geniş, gölgeleri kaya kuzları kadar serin ve müşfik kadınlarımız.

Karacoğlan’ın bile övmeye dil, sevmeye yürek yetiremediği kadınlarımız.

Kibeleden eski, Havva’dan daha yaşlı analarımız, Afrodit’ten güzel yârimiz, oğrun bakışlı Elif’imiz, çölde Leyla’mız, Düldül’ün sulağında Ceren’imizdir onlar.

Bu deryadan üç damla kadın hikâyesi ekte. Sevgiyle kal. Hoşçakal.

* * *

ELİF HATUN'UN DÜNÜRLERİ

Elif (Eynallı) Hatun'un güzeller güzeli kızı Allı Zeynep'e bir talip vardır. Çevrenin ileri gelen, ağız laf eden kişileri kız istemeye gelirler. Gelenlerin hepsinin de adları kadar orijinal lakapları vardır. Domates Ahmet, Mitil Hasan, Uruplağa Adil ve Kirpi Duran...Elif Hatun işe dünden gönülsüzdür. Kızını öyle dünürcü hatıranı veya bir oldu bittiye verecek değildir. Dünürler karşılanır ve buyur edilir. Akşamın mutat ikramları yapılır. Herkes sözcünün lafa girmesini beklerken, duruma tahammülü kalmayan Elif Hatun birden atılarak, "Kızım Zeynep akşamüstü topladığım DOMATESLERİ bir URUPLAĞAYA koy. Üzerini bir MİTİLLE ört de KİRPİ yemesin," diye bir talimat verir. Dördünün lakaplarının bir ifade de hem de olumsuz bir eylem için kullanıldığına şahit olan dünürçüler mesajı almışlardır. Birbirlerine umutsuz bir bakış fırlatarak evi terk ederler.

* * *

SARIYE HATUN'UN FENDİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Eski Başkanlarından Necmettin Karaduman 1966-1970 yılları arasında Kahramanmaraş Valiliği yaptı. Türkiye ekonomisinin en hızlı kalkınma dönemlerinden sayılan adı geçen yıllarda ilde birçok yatırımlar ve hizmetlere öncülük eden Vali Karaduman halkın büyük sevgi ve saygısına mazhar oldu. Bu sevgi ve sadakat Karaduman'ın şehri Trabzon'un en büyük caddesine 'Kahramanmaraş Bulvarı', Kahramanmaraş'ın en büyük caddesine de 'Trabzon Bulvarı' adları verilerek simgeleşti ve ölümsüzleşti.

Kahramanmaraş'ın üvey evlat ilçesi Andırın hizmet akışında ve yatırımların tahsisinde hep göz ardı edilirdi o günlerde (Bugünlerde de pek bir şey değişmedi aslında). Yolu yoktu, elektriği yoktu suyu yoktu Andırın köylerinin. Diğerleri neyse de, susuzluk, özellikle Aşağı Andırın'da büyük sorundu. Siyasilerin vaatleri, muhtarlar ve kaymakamlığın başvurularından da bir sonuç alınamıyordu.

Bu işe en çok üzülen ve tepki duyanlardan biri vardı ki; bu hanımefendi iki dönem sonra milletvekili seçilecek Ali Zülfikaroğlu'nun eşi Sariye Hatun'du. Yayıcıoğlu Hacı Durdu Ağa'nın kızı, Osman Tufan Paşa'nın silah arkadaşı Çetebaşı İbrahim Yayıcıoğlu'nun kız kardeşi Sariye Hatun, yoksul kızlara çeyizler düzen, yardım sever, eli açık, gönü bol, sofrı sahibi, atadan asil bir kadındı. Zülfikaroğlu Ali Bey'in başarılarının, arkasındaki en büyük güç kaynağı ve desteğiydi Sariye Hatun. Öldüğü yıllarda Andırın'da doğan

onlarca kız çocuğuna adının verilmesi-vurulması ne kadar çok sevildiğinin ispatı olsa gerekir.

Eşi dâhil siyasilerin ve idarenin su sorununu çözemeyeceğini anlayınca; Ali Bey'den Kahramanmaraş Valisi'ni Tokmaklı'daki evine misafir etmesini ister. Bu işlere dünden gönüllü Ali Bey, vali beyi davet eder ve kesinleşen tarihe hazırlıklar tez elden başlar. Sariye Hatun Vali Bey ve birlikte gelecek onlarca mahiyeti için gereken herşeyi gözden geçirir. Yemeğin mükemmel olmasını titizlikle takip eder. Beyaz keten örtülü sofralar, kavurmalar, tereyağlı pilavlar, kaşık geçmez manda yoğurtları, Yayıoğlu Kızları'na has leziz su börekleri, kırk kat açılan ballı baklavalara... Sunum ve çeşitlilik Vali Bey'in gözlerini kamaştırır. Fakat keyif ve iştahla oturdukları sofrada görüntüyü bozan bir şey vardır. Masaların üzerine bolca serpiştirilen cam sürahilerdeki suları, değil içmek bardaklara bile koymak yürek ister. Sürahiler gri, sular çermikten doldurulmuş gibidir. Sariye Hatun mahcup bir eda ile Andırın Çayı'ndan başka yerden su temin edemediklerini, bu çaresizlik ve eksikleri için affını dileyince; Vali Karaduman, "Asıl ben sizden özür dilerim. Bu güzel sofraya temiz sular koyamamak, sizin ayıbınız veya eksiğiniz olamaz. O kusur bize aittir, bu bizim eksiğimiz, bizim ihmalizdir," der. Ve o yıl başlanan 'Aşağı Andırın İçme Suyu Projesi' ile Kesim, Tokmaklı, Beşbucak, Akçakoyunlu, Kızık, Anacık ve Erenler (Dırdıbtılı) köylerine 1968 yazında Camuzluk Köyü Soğancılar Obası'ndaki Beççeğez Gözü'nden karpuz çatlatan berrak sular akıtılır.

Bu hayırlı olaya sebep oldu diye rahmet ve minnetle anılır Sariye Hatun Aşağı Andırın'da.

* * *

SERKİS'İN İNADI

Çok sert ve inatmış Ermeni delikanlısı Serkis. Gözünü daldan budaktan esirmeden dalarmış belaya ve kavgaya... Biraz da babasız büyümenin etkisiyle oluşmuş bu dik başlılığı ve sert karakteri. Bir gün yine gözü karalık edip azgın ırmağa kendini vurunca karşı kıyıya ulaşamamış. Serkis'in acı haberi anında yayılmış köyün içine. Herkes bir telaşla koşuştururken en sonunda annesi de duymuş Serkis'in sele gittiğini.. Ahali bir yardımımız olur mu diye ırmak boyu koşarken; oğlunun inatlığından emin olan annesi feryat ediyormuş Serkis'i arayanların arkasından, "Aşağı gitmeyin. Serkis'imın başı berk idi. Suyun gözünde arayın onu," diye.

19. BÖLÜM

KERVANCI, FESİ SIKI TUT

Sevgili Bekir,

Garibin biri çekmiş kuruyu, bulmuş kafayı. Kimseye de bir zararım olmasın diye çekilmiş kahvenin köşesine, bir bardak çaydan sonra hayal de parayla değil ya?

“Bir kervan geçiyor yoldan. Kırk develi ipek, inci, kristal yüklü bir kervan. Açık arazi de bir tek ağaç ot çalı çırpı yok. Kervancı başı en önde eşeğinin üstünde pür neşe ve keyif ile ilerliyor menziline. Derken; bir alıcı kuş dalıyor kervana. İki pençesini geçiriyor kervancının fesine. Kervancı kulaklarının üstünden can havliyle yakalıyor fesini. Kuş kaldırdıkça kervancı asılıyor fesine. Üzengisiyle takıldığı eşeği ile yükselmeye başlıyorlar gökyüzüne doğru. Kervancı başı, altındaki eşeği, 1. deve, 2. deve derken bütün kervanın ayakları yerden yavaş yavaş kesiliyor. Durum çok vahim! Bizim delikanlı telaş ve panik içinde. Kuş kaldırdıkça kervancının daha sıkı tutması gerekiyor fesi. Allah korusun bir anlık dalgınlık, fesi tutuştaki bir gevşeme büyük bir felakete sebep olacaktır. Tam burada avazının çıktığı kadar bağıyor garibim; “Kervancı fesi sıkı tut!. Kervancı Fesi sıkı tut!” diye...

İki gündür sesin soluğun çıkmayıp da bir köşede cüş-u huş içinde yazdığına göre, sana diyecek bir söz vardır. “Aman kalemi sık tur! Aman kalemi sık tut!”

Kendine iyi bak aziz dostum.

Kalemi sıkı tut.

Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

ARAKIYA VERİP ANIRMAK VEYA ADINI DELİYE KOYMAK ÜSTÜNE

Ulan Dayı,

Benim neden ‘arakı içmeden anırdığımı’ anladın mı şimdi Sarı Gavır.

Hani bir süre önce yazdığın bir mektupta dövünüyordun ya: “Ulan yıllardır içerim içerim şu mereti de bir türlü adam gibi anıramadım,” diye.

Arakı ile anırmak fenadır Dayıcığım akıllı ol.

Ben sadece Tecirliliğimden veya az buçuk hacılığımın dolayısıyla arakıdan uzak duruyor değilim.

Bir düşünsene ya kervancı fesi sıkı tutamazsa ne olur onca adama, mala, malale (mal- mael) yazık değil mi?

Arakıya verip anırmaktan, delilik daha eyi bre dayı. Sen gendin bilirsın gene de istersen ver arakıya belki bir gün talih yüzüne güler de canına sine ...

Hani ben bugünlerde Ceren'den başka zeytin ve Fahriye Abla sayıklamaya başladım ya.

Ötekileri başka zaman konuşuruz. Şimdi zeytin delisini konuşalım.

Geçenlerde Tunus'a zeytin çokuntusu için gittiğimde densizin birisi, "Bu yaşta para için mi zeytin delisi oldun da, ta Fizanlara kadar geldin bre Hacı Emmi?" demez mi?

Baktım ciddiye alsam, akıllı uslu bir cevap versem 'iş kötüye varacak'.

Devamını yukarıda anlatmıştım.

Kalemi sıkı tutarak dünden beri yazdıklarımı da ikinci bir dosyayla gönderiyorum.

Hadi sen de kalem tutuşunu gevşetme.

Selâm ve sevgiyle. Hoşçakal.

Bekir İşlek.

YAZI KERTİĞİ: İş deliliğe vurdurmasaydım zeytin deliliğimin esası hakkında beni kimse susuturamazdı, amma kime ne anlattırısın?

* * *

YAZI ESRÜMESİ - ARAKI ESRÜMESİ

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 28 Şubat 2012

Değerli Dost

Bağışlamana sevindim, ama yazma esrütmesine de dikkat edeceğim.

Bizim uzmanlar, Görkem ile Ozanemre bu bizim yazışma üslubunu önemsiyorlar.

Âşıkların atışmalarına bakıldığında ise bizim yazdıklarımızın daha beteri var.

Oradaki gelenek de buna yakın.

Bir de yazdıklarımızı hem haberkademi için hem de kitap safhasında gözden geçireceğiz.

Mesela bazı isimleri olduğu gibi yazarsak kendi ne der, çocukları ne der, bir gün torunları ne der bilemeyiz.

Önceki kitapta senin bazı özel isimleri de kısaltmıştık.
Esrümeden yazmak duasıyla.
Diğer yazına, öncekine bakacağız.
Şimdi bu iki kısa mektubu da ‘Osuruğu Cinli’ deyimini kullanarak
kazanca çevirdik ki, bildiğin kervancı kazancı.
Sevgiyle kal, hoşçakal.
Bekir İşlek.

* * *

DAYINA SIKI SARIL

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Sevgili Kardeşim,
Canını sıktığına bak!
Oku ekteikleri de keyfine bak.
Selâm ve Sevgilerimle..
Musa Tolu

Sevgili Kardeşim,
Çok zahmet etmişsin. Bir kere ‘laf dediğin on, birini deyince dokuzu
anlaşılır’ dedim bir Ispartalıya da, “Bizim oralarda da lafın hepsi deliye
verilir,” dedi.

Yani uzun anlatmışsın gara gardaşım!

Gerekçe ve inançlarına arş-ı alâ’ye kadar saygı duyarım (Elinde
cuvarayı savurarak eve giren kuzenini sert biçimde uyarınca; Musa Amcam
atıverdi elindeki vızzığı, döş cöbüne götürerek elini, bir avuç Maraş otunu
yerleştirdi dudaklarına, ot kutusunu geri cöbüne koyarken, “Canını sıkma
abla, daha benim nelerim var,” diyerek teselli etti bibisinin kızı Anam
Eşemen’i}. Yani senin canın sağ olsun. Daha bizim nelerimiz var yahu.

Dedem, dayım Ali Memmet’e bir yumuş buyurmuş. Dayımın hoşuna
gitmemiş bu görev. Direkt olarak da ret edemeyeceğine göre, bulduğu çözümü
önermiş dedeme. Küçük dayımı kast ederek, “Baba Abdullah gitsin bu işe,”
deyince; çok kızmış olmasına rağmen hiç belli etmeden, “Hı, öyle mi? Bu
benim aklıma gelmemiştii,” demiş dedem.

Fakat neylersin gene dayının emmiden iyi olduğunu anlatan şu söz de
Çin’den ithal değil sanırım. “Sıkı sarıl dayına, baban ölürse, ananı önce
emmin öper!” diyen de, bizim atalarımız.

ŞİMDİ BİRAZ ÇİLENDİRSEN...

Hayrı Emmi, Kadirli'nin tanınmış simalarındandır. Birkaç kez birlikte oldum. Dayım Mehmet Kabalcı'nın da sevdiği saygı duyduğu bir insandı. Arkadaş grubu içinde kimseyi incitmez, güzel 'Hoşkin' oynardı. Kumarda raconu iyi bildiğini söylerlerdi. Anlatacağım olay Hayrı Emmi ile dayısı arasında geçmiş ilk gençlik yıllarında...

Hayrı Bey genç yaşta babasını kaybetmiş. Ailenin yükünü ve kardeşlerinin sorumluluğunu birlikte yüklenmişler annesiyle.

Evleri yayladayken Hayrı Bey dayısının yanına gelmiş Kadirli'ye. Amaç hem ziyaret, hem de biraz ticaret(!). Daha annesinin tarlasını da işleyen dayısından biraz harçlık koparacaktır. Buna biraz hakkı olduğu inancındadır. Dayısı da bu durumun farkındadır ve yeğeninin ne için geldiğini çok iyi bilmektedir.

Akşam yenilip içilmiştir. Günün haberleri yorumlanmış, dayı kız kardeşinin, sağlığı ve morali hakkında gerekli bilgileri sorup öğrenmiştir. Sabah herkes erkenden uyanmıştır. Çukurova'da o yıllar kesif pamuk ekilmektedir. Yapılacak çok iş vardır. Hayrı Bey "Dayı, ben gidiyorum," diyerek bir pas atar.

Dayı akşamdan hazırdır bu kurguya. Yerinden kalkar, yeğenini şefkatle kucaklayarak, "Git yeğenim. Annene selâm söyle. Şu işleri toparlayayım, ben de bir geleceğim yaylaya. İnan oraların taşını toprağını özledim," der.

Hayrı Beyin korktuğu başına gelmiştir. Dayısı o havalardan hiç çalmamakta, elini cebine atmamaktadır. Mahcup, ama kararlı bir tonla "Şey, dayı biraz para versen diyorum," diye kekeler.

Dayı, "Aman yeğenim, gözünü seveyim, durumu görüyorsun. İşçiye mi, mazota mı, ilaca mı tamirciye mi vereceğimi ben de şaşırdım. Her gün bir etek para yetmiyor. Ama şunun şurasında ne kaldı ki? Bir aya kalmaz toplarsınız pamukları. Sen o zaman gör parayı. Vallahi yağdırırım sana,"

Durum Hayrı Bey için sürpriz değildir, ama bu kadarcık bir ajitasyona pes edilir mi? "Allah razı olsun dayıcığım. Ne kadar cömert olduğunu şu ovada bilmeyen mi var!? Ama o zaman yağdıracağın paradan, şimdi biraz çilendirsen ne olur sanki?" diyerek sürdürür direnmeyi.

Sevgiyle kal, hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

SELAVAT KUVVETE BAĞLI: YÖRÜKLER

Kimden: Yunus Emre Şerbetçi

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 29 Şubat 2012

Sayın İşlek;

Öncelikle Türk kültürüne, Düziçi kültürüne katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim. Allah aklını zevalden esirgesin, gücünü arttırsın.

Önce annem rahmetlik güce dayalı bir şey olduğu zaman ‘selavat kuvvete bağlıdır’ derdi.

Osmaniye’nin zenginlerinden birinin kızını okumuş yörüklerden biri istemiş. Kızın abisi rahmetlik Av.Cengiz Erat’ın yanına gelmiş, kızı isteyenleri söyledikten sonra, “Sen bu yörükleri iyi bilirsin. Nasıl bunlara kız verilir mi?” diye sorunca rahmetlik, “İyi bilirim, çok temiz insanlardır, bir sıçtıkları yere bir daha sıçmazlar,” demiş. Böylece Yörüklerin ne denli temiz ve iyi olduklarını ifade etmiş.

Sevgili kardeşim, bundan sonra Çukurova kültürü ile ilgili özellikle Osmaniye, Düziçi, Kadirli nerede kıcı kırık laf varsa bellediğimde sana iletacağım. Selâmlar...

Av. Yunus Emre Şerbetçi

* * *

TERSAKAN TOROS UYARISI

Selam Musa Kardeşim,

Sana her gün bir mektup yazmazsam dışlığım gelmiyor.

Bu gavır Farsaklar beni deli (= malamat) ettiler arkadaş.

‘Ekmeğin kokusu’ olmasa evin yolunu bulamayacağım.

Geçenlerde Farsaklı Ozanemre, “Bizim Editör Farsaklı Gündüzalp, ‘*Tersakan Toros*’ dergimizde Bekir’e bir kıyak çekti ki, arkadaş ancak o kadar olur diyordu. Ya konuyu ‘*Tersakan Toros*’ un 19. sayısını görünce anladım. Farsak dilinde ‘kıyak çekmek’, malamat etmek demekmiş meğer.

‘*Tersakan Toros*’ u yaklaşık üç yıldır izliyorum. O zamanlar Ozanemre ile Karacaoğlu Şenliklerinden dolayı yeni tanışıyoruz. Editörü Gündüzalp ile hâlâ tanışmıyoruz. Benim yazmalarım hep esrük olur ya, Ozanemre’ye de atıp tuttum derginin adından dolayı. “Hadi Turnalara ihanet ettin, Düldül’e neden ihanet ediyorsun” gibi. Meğer Tersakan bir çayın adıymış.

Epeydir Ozanemre'ye, "Ulan Ede, editörüne söyle de 'Tersakan Toros'ta Musa ile bize bir ek sayfa ayırsın bre," deyip duruyorum biliyorsun. Ayrıca hem Tecirlili Osman Gökçe Emmimin hem de bizim 'Seksen Kapı' kitabımızın dergide tanıtımı için yazılar yazmış, aşlanıklar da etmiştim.

Tanıtım yazısında bile aşlanıklar vardı.

Ama ne aşlanıklar; hatırlarsın: Yok 'Tersakan Toros' Kan Kalesiymiş, yok Farsaklar Karacaoğlanımızı 'gabannamışlar' da kalelerinden Karacaoğlan'a yaklaşan, sahip çıkan herkesi top atışına tutarlarmış, bu yüzden Tecirlili Osman Gökçe Emmim Karacaoğlan'dan uzak durmalıymış...

Hep esrümeyle yazdığımı da söyledim ya. Yine öyle oldu. Kendi kitabım için bari kendim tanıtım yazıları yazayım dedim (Önüme oturmak için abdallar bile tenezzül etmiyorsa bir Tecirli kendi işini kendi görür bilmez değilsin ya).

Bazı kısımları bitmemiş, yazının sonu bağlanmamıştı.

Bizim Farsaklılar, dergiyi güya Dünya ve Türk edebiyatından seçme hikâyeler sayısı yapmışlar.

Sırf yalan. Asıl maksatları Tecirlinin delisini malamat etmek. Derginin bu sayısını benim için çıkarmışlar gerisi (Dünya'dan ve Türkiye'den) heyka.

Daha ne yapsınlar, heykelimizi Tecirliler dikecek olmasa onu bile yapacaklar garipler (Megolomanideki zirve neyse de ben bu Farsaklılara borcumu nasıl ödeyeceğim bre Dayı?).

Adamlar taşı diktiler.

Derginin son üç sayfasını 'Çukurova Biteğinden' adı altında fakire ayırmışlar. Birinci yazıda 'tanıtım'. "1995'ten bu yana -zeytincilikten, özellikle Düziçi yöresi folklor araştırmalarından, derlemelerinden ve onları yazıya aktararak kitaplaştırmaktan zaman ve olanak buldukça- Aydın'ın Didim ilçesinde noterlik yapmaktadır," ibaresiyle bana aşlanık etmişler.

Sonra gönüllü bir halk kültürü derleyicisinin dilbilimcilere notları başlığıyla bir yazımı koymuşlar. Devam eden sayfada hakikaten 'kıyak' çekmişler: Ceren'in ayak izlerinde isimli şiirimi yayınlamışlar.

Üçüncü sayfaya 'Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak' kitabımız hakkındaki tanıtım yazımı koymuşlar. T.D.K sözlüklerine de baktım 'deynek' değil 'değnek', ama bizim Farsaklılar 'deynek' yazıyorlar. Canları sağ olsun.

Yazma esrümesiyle yazıyı yarım bırakıp, "Buraya esme ey bâd esme ve saire girecek," diye bitirmiştim. Yememiş, içmemişler, malamat etmek için aynen yayınlamışlar arkadaş.

Ne diyelim her ikisine de gönülden teşekkürler.

Görüşmek dileğiyle. Hoşçakal.

Bekir İşlek.

* * *

KAÇAK TÜTÜN VE KOLCULAR ÜZERİNE

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 18 Mart 2012

Selam Musa Can,

Senin pekmez kazanı bir hazine kardeşim.

Yapmaya çalıştığımız iş gerçekten büyük bir hizmet.

Sadece tütünün tarihinden ne kadar da ilginç olaylar çıkıyor görüyorsun. Ağdın sadece iki kıtasını yakalayabiliyorsun. Yazmasan onlar da yer altında define olacak.

Sen bana bakma. Benim 'mitilim' çıktı sen yazmaya devam et.

Bir de şu senin '*İnce Doru*' heykanı ben arıya verdim. Bende hakkı kalmasın. Bir kere daha gönder de kitaba girsin artık.

Kazanın bir yerinde duruyordur.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek.

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 18 Mart 2012

Sevgili Bekir,

Bu tütün meselesi hep yarım kalıyor. Kaçak yetiştirenler, kaçak satanlar, ta Düyun-u Umumiye'den Cumhuriyet'e aktarılan kolcular ve kolcu cinayetleri yarım kalıyor. Bir demet tütün için çadırı satılan Topaloğlu Omar'ı, bir tabaka bülbül kanadı için damındaki on keçisi, çanıyla, çınrağıyla Andırın'da haraç mezat satılan İspiroğlu Abdurrahmanı'ı yazamadık. Evinin en zulasında üç beş yaprak gövlemez uğruna, mal beyanında da bulanamadığı için kırk beş gün hapis yatan Kabalcıoğlu Hacı Ahmet Ağa'yı yâd edemedik. Daha dün (1961 yılında) bir heybe tütün kaçırıyor diye Andırın'ın girişinde, 'dur' ihtarı 'vur' eylemiyle dağ gibi devrilen Çiko İsmail'in hikâyesi kaybolup gidecek mi? Kaleboynu'ndan Meryemçil'i aşarak Sarız'a ulaşan annenin feryadı düşmeyecek mi ak kâğıt üstüne kara kalemle?

Erciyes'in dağı gibi

Kokar sandal yağı gibi

Sallanıyor sürmeli oğlum
Gonca gülün bağı gibi

Evimizin önü bahçe
Konar kuşlar öter serçe
Kadan alam Şerif Ana
Ben açarım kanlı bohça

* * *

Şalvarının cebinde bir kesecik tütünle yakalanıp, mahkemeye çıkarılan, saf Andırınlı'ya, o bilinen ciddiyet ve resmiyetle soruyormuş hâkim; "Kaçak tütün içiyormuşsun. Yasak ve suç olduğunu bilmiyor musun?" Kaçak lafına oldukça alınan Andırınlı dikleşerek savunuyormuş masumiyetini, "Allah nasip etmesin hâkim bee. Valla kaçak maçak değil. Kapımın önündeki bahçamda eliminen yetiştirdim," diyormuş.

Daha iyiyim. İlaçsız iyileşmek zor oluyor.
Sevgiyle kal, Hoşçakal.
Musa Tolu

* * *

İKİNCİ YANIT:

Musa kardeş,
Senin bir önceki iletiyin her cümlesinde bir heyka var arkadaş.
Şunları birer cümleyle değil de, biricik biricik anlatsan olmaz mı?
Her heykanın sende ayrı ayrı hakkı var bilesin.
Yoksa onlar ayrı ayrı yazılmayı hak etmiyorlar mı?
O yazıdan en az beş tane heyka bekliyorum.
İyileşmene sevindim.

Sana Ege'nin altın güneşinde damıtılmış, billur gibi berrak, organik, soğuk sıkım ...(nasıl reklam, bu işin de erbebisi olucum mu, Gadası?) zeytinyağı göndereyim her sabah bir kaşık iç. Bir şeyciğin kalmaz.

Adresini bulurum herhâlde.
Heykaleri bekliyorum.
Selâm ve sevgiyle.
Bekir İşlek.

* * *

TÜTÜN VE HALİS ZEYTİNYAĞI ÜZERİNE

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 19 Mart 2012

Günaydın Aziz dost,

Reklâmın ‘erbebisi’ olmuş gitmişsin. Allah nazarından saklasın!

Adam arkadaşının hastalığını duyunca koşmuş yanına. Hoş beş, geçmiş olsun derken durumun farkına varmış. Arkadaşı açlıktan ölüyor. Hemen atılmış. “Kardeş sana bir bulamaç çalıyım da iç,” diye. Hasta derin memnuniyetle karşılamış durumu, ama bir tereddüdü var garibimin. Başını yorganın altından kaldırarak yavaşça, “İçmez miyim, içerim de; (yalnız) senin undan mı yapıcın, benim undan mı?” diye soruyormuş. Olursa halis zeytin-yacı içmez miyim, içerim. Senin undan olduğunu da eşgere etmişsin zaten. Çok sağol. Ama yine de sakın ola zahmet etme. Seninki kadar olmasa da, bizim yağ da haha beri o kalite sayılır. Sen sezonu gelince incir gönderirsin Homerus’un köyünden(!)

Bu beş cümleden beş hikâye çıkar mı bilemem, ama tütün acı bir duman Anadolu insanın boğazında. İsmet Paşa’yı eleştirmişler tütün ve yol angaryası için. “Zulme dönüştü Paşam. Millet bizi affetmiyor,” deyince, “Üzgünüm! Tütün olmasaydı demiryollarını, zorunlu katılım olmasaydı şoseleri yapamazdık,” demiş. Aslında hikâyenin bu tarafı da kuzda kalan yanı (Kuzda kalan yan / Kuzda kalmak: Kuz, güneşin ulaşamadığı, kuzey yan, gölge. Kuzda kalan yan: aydınlık olmayan, tam güneş almayan.) Bu serzenişe veya bu savunmaya da bir ışık tutmak gerekmez mi?

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

UN BULAMACINA NİYET / ABDALA YAL KISMET

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Un bulamacı dedin de senin şu ‘kere yağı’ heykâne eklenmesi gereken bir gelenek daha vardı. Ne zaman tere yağı ‘eridik yağı’ haline getirilse, hemen arkasından da un bulamacı pişirilirdi hatırlar mısın? Bu bulamaç ‘çıkla’ yağdan sayılırdı ki, sen de ‘suyu yağdan’.

Bizimkilerin malcılıkta iyice oldukları günlerde, aşiret yaylaya gidince geride kalan ‘bıtıranlar’, erkekler bir gün ‘suyu yağdan’ bir bulgur pilavı pişirelim demişler. Demişler, ama olacak şey değil tabii. Bulgur çıtır çıtır kavrulunca derin bir hayal kırıklığı yaşamışlar.

Erinik yağ (tereyağının damıtılmış hali denebilir), ‘çıkla’, ‘suyu yağdan’ (yani pişirilecek bir yemekte su yerine yağ kullanarak hovardalık / israf etmek), bir başka anlamı da yemekte yağı öyle esirgemeyeceksin ki, adeta su yerine yağ kullanılmış gibi yağlı olacak. O kültürde en lezzetli ve makbul yemek ise elbette suyu yağdan olandır.

‘Çıkla’: Sırf, tamamen, katıksız anlamlarında kullanılır. ‘Çıkla deli’, ‘çıkla yağ’ gibi.

Un bulamacı: Sıcak suya bulamaç kıvamına gelene kadar un katılarak pişirilen lapa denebilir.

Musa Can, medet kardeş. Şunun bölgedeki adı neydi yahu?

* * *

İT YALI

Un, yağsız ve çok suya az un katılarak cıvık, duru (yoğunluğu olamayan, seyrek) olarak baştan savma yapılırsa ‘it bulamacı’ elde edilir.

Abdalın biri, gece sabaha karşı düğünden gelmiş. Ev karanlık. Karısı uyuyor. Karnı aç mı aç.

“Ulan avrat, yiyecek bir şey yok mu bre?” demiş.

Karısı da, “Orada bulamaç olacak içiver,” demiş.

Abdal bulduğunu içmiş.

Karısı, “Oradaki yalı da ite versen ne kadar sevap olur,” demiş.

Abdal bakmış ki, içtiği itin yalı öbürü de kendine ayrılan bulamaç.

* * *

DENKTE BİR ÇIKAN BORÇ

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 19 Mart 2012

Günaydın Musa Can,

Senin yazacaklarına dair borçlar defterinde ‘denkte bir çıkar’ başlıklı bir bakiye görünüyor kardeş.

Kazana bir bakabilir misin? Hoşçakal.
Bekir İşlek.

* * *

DENKTE BİR ÇIKAR

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 19 Mart 2012

Erol Emmi, Işıkdibi’inde (Camuzluk Köyü) 1960 yılları başında iki öğretim yılı asker öğretmen olarak görev yaptı. Kişiliği, öğretmenliği çevreye örnek oldu. Çok sevildi, çok başarılı öğrenciler yetiştirdi (Erol Emmi daha sonra bu başarılarını İzmit Belediye Başkanı olarak da ispatladı).

Erol Öğretmen her gün bir evde konuk edildi. Evleri okula çok yakın olduğu için, en çok da rahmetli Beşik Koca ve Oğlu Yusuf’ta ağırlandı. Bir de bakkal Ali vardı kaderi Erol Öğretmen’e benzeyen. İkisi de bekar ve mutfaksızdı. Bu ortak yönleri nedeniyle Erol Öğretmen’i kim yemeğe götürürse; kimsesiz Kambur Ali’yi de çağırmaya zorunluydu adeta. Kambur aynı zamanda hoş sohbet, söz erbabı bir adamdı.

Turp o yıllarda, şimdi olduğu gibi Kadirli Ovası’na on binlerce dönüm ekilen, tüm ülkeye dağıtılan bir ürün değildi. Yalnızca Kadirli’nin Oruçbey Köyü ile Andırın’ın Boğazören Köyü’nde yetiştirilirdi. Pazarlamasını yapan üreticiler, elde dokunmuş nakışlı çuvallara doldurdukları ürünlerini atlarla komşu köylerde birer, ikişer kilo satarak geçimlerini sağlarlardı. Kilosu on kuruş, onbeş kuruş olan turp fakir insanımızın soğuk kış günlerinde yegâne katığı sayılırdı.

Bebik Yusuf akşam yemeğe çağırmak için aradığı Erol Öğretmen’i her zaman olduğu gibi Kambur Ali ile koyu sohbet halinde bakkalda bulur. “Hocam akşam yemeğine bize buyurun,” diyerek hemen evine geri döner. Kaşık çalımı telaşıyla Kambur’a, “Ali Ede sen de gel,” demeyi unuttur. Az sonra Erol Öğretmeni Yusufgil’e uğurlayan Kambur Ali, çağırılmadığına çok alınmıştır, ama o köy tavuğundan da vazgeçme niyetinde değildir. Öğretmenden sonra kendisi de dükkanı toparlayarak yola koyulur. Kafasındaki düşüncede ve hedefinde hiç olmazsa bir budunu kapmak var. Yemeğe bu düşünceyle yetişir. Geldiği anda sofraya serilir. Ama burnu hiç de haşlanmış tavuk kokusu almamaktadır.

Bir hüsranlı başlamıştır kafasında. “O zaman ne var bu yemekte?” diye düşünürken, ev sahibi elinde bir tabak, bir Hartlap bıçağı ile yedi sekiz

kiloluk Boğazören turpunu, “Ali ede, şunu ancak sen kesersin,” diyerek sofraya bırakır.

Tavuktan tamamen ümidini kesen Kambur, boşa geldiğini düşünüp, pişman olmaya başlamıştır. Ama yapacak bir şey de yoktur. Gönülsüz de olsa bıçağı ve tabağı kendine doğru çekerken, Öğretmene hitapla, “Hoca kıymetini bil. Buna Boğazören turpu derler. Denkte bir çıkar, herkese kesilmez,” diyerek, kaçan tavuğun tesellisini devasa Boğazören turpunda arayacaktır.

* * *

İT YALI, ECİK BAYRAMI, SAR’AHMET ve DİĞERLERİ

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 21 Mart 2012

Günaydın Sevgili Bekir,
Cöbeli'nin hikâyesi ile, Köroğlu'nun güzel türküsünü sonra konuşalım.
Bu Adana'daki bahse konu ev sahibi '*Horoz'un Dölü*' bizim H.Ömer Çevik'se benim de diyeceklerim var.
Eklere bakıver... Sevgiyle kal.
Musa Tolu

* * *

MUSA TOLU'DAN

Bekir Can,

*‘İt Yalı’*nı hatırlatman çok iyi geldi bana. Uyuklayıp duruyordum, ‘debdire bastım’ (= birden ayağa kalkmak) inan. Büyük şehirlerimizden birinin belediye başkanından dinledim. Bölüşeyim seninle.

Görevi devralan başkan yaptırdığı bir dökümde belediyenin taşınmazlarını tespit ettirir. Arsalar hariç 30-40 dükkânı olduğuna çok sevinen başkan, kiracılarını öğrenince çok şaşırır. Kiracıların hemen tamamı belediye meclis üyeleridir. Hele bir de aylık kiralarnı duyunca küçük dilini yutar. Kiralar ortalama bir paket sigara bedeli kadardır. Her meclis toplantısında projelerini övünçle sunmasına rağmen, salonda horul horul uyuyan üyeleri nasıl etsem de uyandırsam diye çırpınırken; “Akedeşle, Manisa'nın galdırmalarını altınle dōseteçeğin,” dedim, yine uyandıramadım. Aklıma geldi aniden, “Belediye dükkânlarının kirasını yüzde bin artıracam,” deyince, hepsi birden nasıl da

KAYNAK KİŞİ ve TAVATIR TOMATİS GİZİRİ HAKKINDA

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 21 Mart 2012

Sevgili Bekir,

Anamın inek sağdığı günler olmalı ki, Maraş'a giderken bir satır istedi benden. "Şöyle orta boy, kulpu tunçtan, cecikleri sağlam olsun," diye de tembihledi.

Ben de girince kapalı çarşının bakırcılar arastasına ilk girdiğim dükkânda, "Ede, bana bir bakraç ver, şu özelliklerde olan," dedim. Yanındaki arkadaşıyla önce bana, sonra da birbirlerine bakarak; biri ötekine, "Ejder, arhadaş kova istiği galiba," dedi. Ben de ona, "Ede, ben ona satır demesini de bilirim, ama sen kasap bıçağı getirin diye bakraç dedim," diye konuştum.

Yani Aslan yeğenim,

Sarı Ahmet Ağtının kaynak kişisini yazardım da ikiniz iki yerden, "Ee, adama bak. Dün bir, bugün iki başımıza araştırmacı kesildi. Bir ayda işin erbebesi oldu," demenizden sakındım!

Sana kazanın dibinden bir Harnı heykeası yolladım ki; dinime Rabbıma, Deliçay ılgını gimi burcu burcu kokuyor. Hem de yalansız ve hilafsız.

Hoşçakal, Sevgiyle kal.

Musa Tolu

* * *

YENİKÖYLÜ VIZZIK HASAN VE MİKTAT HOCA'NIN TAVATIR TOMATİS GİZİRİ

Haruniye Hacılar'dan namı değer Vızzık Hasan Ağa rençperliğin yanında ek iş olarak da eski ceket satardı. Konfeksiyon adının, kavramının bile olmadığı yıllarda öyle herkesin takım elbise yaptıracak ekonomik gücü nerede? Ortalama Türk köylüsü bir yıl çalıştığını yemeden, içmeden biriktirse yine de bir takım elbise diktirecek paraya sahip olamazdı. Bu sorunu gidermenin en ucuz ve en pratik yolu eski takımları satın almaktı. Fakat bu takım elbiseler ülke içinde eskitilmiş de piyasaya sürülmüş mallar değildi. Açık Pazar olan Suriye'den kaçak olarak temin edilen bu eskiler, önemli bir ticari emtia sayılırdı. Genellikle, Kilis, Reyhanlı ve Samandağ kasabalarının mayınlı geçitlerinden Bekir Yıldız'ın anlattığı 'Kaçakçı Şahanlar'

sırtlarındaki bohçalarla taşırlardı bu malları öte geçeden. Bu bohçalarda bir miktar ipek ve oya boncuğu da hatırı sayılır kaçak eşyalardandı.

Hasan Ağa bu iş için ayda bir Kilis'e gider, yedi sekiz ceket, içten dışa, küçükten büyüğe doğru giyerek güven içinde Haruniye'e ulaştırırdı. Ondan sonrası kolay. İhtiyacı olanlar on beş, yirmi lirayı denklemlerse Hasan Ağa'dan yeni bir eski ceket satın alabilirlerdi. Bu Kilis, Antep yolculukları Vızzık Hasan'a bir özgüven kazandırdığı gibi, gelişmeleri ve yenilikleri yakından takip etmeyi de öğretmişti. Bu amaçla yıllardır ektiği domates tohumunun yerine daha verimli ve kalitelisini, Adana'ya yeni açılan Ziraat Fakültesi'nden temin etmek akıllı bir iş, becerikli bir tavır değil miydi?

Ziraat Fakültesi o yıllar (1976) daha kuruluş aşmasında olup, Köprüköyü'ndeki Ziraat Okulu'nda geçici olarak öğretime başlamıştır. Kadrosunu temin etme gayreti içindedir. Hıfzısıhha Enstitüsü'ndeki tıp fakültesiyle birlikte Çukurova Üniversitesini oluşturmuşlar ve kurucu rektörlüğe, ziraat fakültesi bahçe bitkileri hocalarından Mithat Özsan atanmıştır. Mithat Hoca'nın ününü duyan Vızzık Hasan da soluğu Köprüköy'de almıştır.

Vızzık Hasan cümle kapısından girişinde dekanlıkta satın alma memuru olarak çalışan Yeniköylü H. Ömer Çevik'in gözüne takılır. H. Ömer bir müddet takip ettiği köylüsüne sokularak, "Hayrola Hasan Emmi, ne hizmete dolaşıyon burada?" deyince; birden rahatlayan gariban "Ulan sen kimsin?" diye sevinicini belirtir (Yani nereden çıktın da beni tanıdın. Hazır mısın, Hızır mısın ... gibi).

H. Ömer, "Ben Yeniköy'den Horoz Osman'ın oğluyum," deyince, "Ulan yavrim sen hangi dölüsün Osman'ın, adın ne senin?" sorusunu yapıştırır. "Benim adım Ömer emmi. Ortancayım," cevabından sonra, "Hasan Emmi, ne arıyon, derdin ne?" kısmına gelir sıra. Hasan Ağa 'iş tamam, eli boş dönmem' duygusu ve sevinciyle, "Oğlum Omar, burada bir Mıktat Hoca varmış. Bu adamda, tavatır (Tevatiir) tomatis giziri (tohumu) bulunurmuş. Muhanetlik etmezse bir paña istemeye geldim," diyerek anlatır derdini.

İşte Türk Köylüsü!... İhtiyaçlarını giderme konusunda engel tanımaz. Medeni cesareti rektör, vali ayırmaz. Yanında bir de hemşerisi olursa; aslan kesilir, kimseler tutamaz. Yanılıp, korkutulmazsa, yenilikler için ne Adana uzaktır, ne de Ankara.

* * *

DERDİM DE BUNDAN ALIYORMUŞ

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 23 Mart 2012

Aziz Dost,

Dünyanın en saf ve en temiz zeytinyağı ile, bal damlası lop incirleri aldım.

Aldım da neyi hatırladım bak. Bakınca tadına ben de inleyerek mırıldandım, “Derdim de bundan alıyormuş,” diyerek.

Bizim Göo Omar Memet’le Kel Ali Hüseyin 1940’lı yılların sonunda Ceyhan’a giderler. Mevsim güz sonu kış başlangıcıdır. İkişer torba küncülerini satan iki arkadaş otele, hana para harcamak niyetinde değillerdir. Konaklama için kendilerini kabul edecek bir misafirperver aramaya koyulurlar. Fakat bu amaçla çaldıkları her kapı yüzlerine kapanır. Ceyhan kentleşmeye başlamıştır. Tanrı misafirlerini evler değil, ücret karşılığı oteller kabul etmektedir. Kimselerin kendilerini kabul etmemesi bir umutsuzluğa neden olmuşsa da, Göo Omar Memet bulduğu çözüme arkadaşını razı eder. Bu plana göre, Hüseyin Memed’i sırtına alacak ve çaldıkları hane sakinlerine, “Kardeşim çok hasta. Akşamdan hastaneye yatıramadım. Bir gecelik misafir kabul eder misiniz?” diyecektir. Uygulama bir iki arayıştan sonra olumlu yanıt alır ve hasta ile kardeşini bir hayırsever evine kabul eder. Göo Omar Memet hastalığının (!) etkisiyle çıkrık gibi inlemektedir. Kel Ali Hüseyin’de kardeşinin bu umutsuz vaziyetine çok üzgündür (!). Hasta evin sıcak ve en rahat yerine oturtulur. Kardeşi de eli elinde yanı başındadır. Akşam yemeğinden sonra hastanın haline acıyan ev sahibi bir de çay demletir. Çaylar servis edildiğinde sıcak bardağı ince belinden yakalayan Göo Omar Memet o yürek yakan inlemelerinin arasında, höpürdeterek aldığı derin yudumlardan sonra”Ohoo derdim de bundan alıyor!” diyormuş.

Çok teşekkür ederim.

Ziyade olsun. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

ŞERİF VUKUATININ HESABI

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 24 Mart 2012

Sevgili Bekir,

Şu Cahan suyunu geçerek kaçan Şerif'in heykeatinın peşine düşmüşüm ki; karşıma yine bir 'Tecirli Vukuatı' çıktı. Kaynak kişiler(!) -Adı ben de saklı- bunun bir kaçış değil, kaçırış olduğunu belirterek, gönülsüz ve bohçasız olduğunu söylediler. Sizin öteaçenin yenilmezleri gene zora ve hileye başvurmuşlar Şerif'e Cahan'ı atlatırken. Kız kaçırmayı da at hırsızlığı gibi bir nevi yular keserek gerçekleştirmişler. Şerif, Köleli'den sizin köye Hoca Hasan'a kaçırılmış. Bu filmin birçok figüran ve yardımcısı olmasına rağmen başrolde de, Karkınlı Omar varmış kardeşim. Üslubumdan elli beş, altmış yıl sonra bile bir "Hesap soruyor gimi" bir anlam çıkarıyorsan da; doğrudur. Bu iş meke kazanı yürütmeye, karpuz kavun yüzdürmeye benzemiyor. Bir de bizim tavrımıza ve duruşumuza bakarsan; tam yedi yıl yani bir Yemen askerliği kadar içinde bulunduk, ama duydun mu ki; kızlarınızdan birini ayak yalın, baş açık aşırıldık mı Cin Kayası'nın dibinden öteaçeye? Bu işleri bilirsin 'Zaman Aşımı'na da uğramaz. Benim size teklifim odur ki; eğip bükmeden hakkıyla bir yüzleşmeden sonra, tarafınıza yüklenecek her türlü 'Tazminat ve Tanzimatı' kabul etmelisiniz! Nerden çıktı bu dersin de, tarihte sayısız içtihatlar var bu konuda. Salomon'un boğazına bıçağı dayayan Rum delikanlısı "Sizinkiler bizim İsa'yı çarmıha germişler. Ne olacak bunun hesabı," deyince; zavallı, "Kardeşim, bu olay ikibin yıl önce olmuş benim ne suçum var," diye kendisini savunmasına rağmen "Ben daha yeni duydum" izahı gibi...

Tecirliye verdik kızı
Arkasından saldık yozu
İçerime düştü sızı
Şerif gitmiş gören yok mu

Şerif bizi ettin melül,
Sana kimler oldu delil
Karaöz'deki Çerkez Halil
Şerif ora varmadı mı

Şimdi sana düşen görev, Şerif Teyzem her şeye rağmen, sizin köyde çora çocuğa karışıp mutlu bir evlilik sürdürmüşse (belki rahmetli de

olmuştur) geride kalanlarını bir araştırıver Aslan Yeğenim. Bakalım nasıl bir yakınlık ve soy ağacı oluşacak?

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

Sevgili Musa,

Önce İncirden başlarsak,

İncir'in en iyisi Türkiye'de, Türkiye'de de Aydın'da yetişir / miş.

Senin emperyalist Amerikalılar gelmişler, her zamanki sömürgeci ve hoyrat halleriyle incirimizden fidan ve Aydın'dan da toprak almışlar. Büyük şeytan ya aklınca Amerika'da da yetiştirip emperyalistliğini yapacak.

Aydınlı, Amerikalının bu ucuz 'ekeliğine' bakmış da gülmüş biraz: "Aydın'ın incir fidanını aldın, toprağını da aldın, amma havasını n'edcen gayri," demiş. Aydın'ın iklimi, havası olmazsa o incir öyle ballanamaz. Onu anlatmaya çalışıyor Aydınlı.

'Tekeden Teleme' kitabımda, Tecirlinin incir reçelinin patentini alıp Aydınlılara nasıl hediye edeceğimi yazmıştım.

* * *

Şerife Teyzemi nasıl bilmem, tanımam. Bizim mahalleden, üç avratlı, yirmi bir çocuklu, Hoca Hasan Emmimin herhâlde üçüncü avradıydı. Çocukları efendi ve yiğit delikanlılardı.

Hoca Hasan köy'deki iki adet un değirmeninden birinin sahibiydi.

* * *

BESEREK BACI

Gelelim işin biz Tecirlileri ilgilendiren tarafına:

Bizinkiler kızı kaçırmışlar amma bazen cendermenin peşlerine düşüp yakaladıkları da olurmuş.

Ancak, canları davullu düğünü çok çekerse adam gibi evleniyorlar, yoksa hep kaçırıyormuş.

Şerife Teyze gibi Beserek Teyzeyi de kaçırmışlar fakat kaçırın çete bu kere cendermeye enselenmiş.

Cenderme, çeteyi sorgulamak üzere bir eve dıkmış.

Siz bilmezsiniz. Tecirli en zor şartlarda bile misafire sofraya serer, yemek verir, velev ki kartal pençeleriyle aldıklarından ikram etsin.

Sorguda herşey kaçırılan Beserek kızın ifadesine bağlı.

Çete üyelerinden biri (Karkınlı Omar, en zor işleri bile yaparken, inadına kehribar ağızlığı ile siğara içen, düğünlerin en soğukkanlı aşçısı ve kınacısıydı) aklınca Beserek'e yağ çekecek 'Karakolda doğru söyleyip mahkemede şaşmaması' için: Kendisine de yemek ikram edilince, "Ben zıkkımın kökünü yeyim, yemeği Beserek Bacım yesin," demiş.

Cenderme korkusu bu. Adamı Toraşan'ın dediği gibi eder bilirsin.

* * *

Sözünü tutup 'biricik biricik yazmaya' çalıştığım zeytin kitabımdan bir bölümü ekli dosya ile gönderiyorum.

Dışlığın gelmediği bir zamanında göz atabilirsin.

Selâm ve sevgiyle. Hoşçakal.

Bekir İşlek.

* * *

İNCE DORU

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 30 Mart 2012

Sevgili Bekir,

İşte unuttuklarımdan biri. H.Ahmet Kabalcı'nın '*İnce Doru*' taşıması.

Derya deniz bir söz erbabı ve tarifsiz bir tütün sevdalısı, H. Ahmet dedem, çok değişik konularda söylemişse de, O'nun esas uzmanlık alanı taşlamadır. '*İnce Doru*'dan başka, '*Kır Beygir*', '*Osman Çavuş*', '*Muhtarlık Mühürü*', '*Zümmüdü Bekir*' diğer taşıma örneklerindendir. Elimize ulaşan en sağlam olanı '*İnce Doru*'dur. Diğerlerinin yeniden bir toparlanıp, gözden geçirilmesi gerekir. Onları arkası yarımın gelecek bölümlerine erteleyelim.

Sevgiyle kal.

Musa Tolu

* * *

İNCE DORU’NUN HİKÂYESİ

Beşbucak Köyü’nden Ahmet Eskici heybetli bir cüsseye, korku veren bir görünüşe sahip olmasına rağmen yufka yürekli merhametli, iyiliksever bir insandı. Saftı, temizdi. Sosyal ilişkilerinde dalavere dubara bilmez, abartılı bir harbi kişiliğe sahipti. Hayatında en sevdiği şey duttan ziyade üzüm pekmeziydi.

Ateşler içinde Abidin Paşa Caddesinde doktor ararken arkadaşına Kale Kapısı esnafında gördüğü ‘ilacını’ kastederek; “Ömer (Gürbüz), beni yorma yeğenim. Benim derdime doktor çare olamaz. Sen şu geride gördüğüm dükkândan bana bir kilo pekmez al, bir şeyciğim kalmaz,” diyecek kadar tutkundur pekmeze. Veya kavgayı tam ortasında yarım bırakıp, adına dövuştüğü amcaoğluna, “Memmet yeter artık. Bir tas pekmeze de bu kadar dövüülür,” diyecek kadar endekslidir pekmeze...

‘Esas hikâye’ şu ki; Ahmet Eskici bir at alır Haştırın civarından. İnce, uzun boyunlu, küçükbaşlı, sürme yeleli bir ‘doru’dur bu. Görünüş itibarıyla da iyi huylu ve munistir.

Ahmet Ağa İyi bir alışveriş sevinci içinde atına sevgiyle bakarken; köye getirişinden iki gün sonra atının hasta olduğunun farkına varır. Birkaç günlük kür fayda etmeyince, soluğu can yoldaşı, sırdaşı, kayınbiraderi, biraz da baytarlığı olan bilge Hacı Ahmet Kabalcı’nın yanında alır. Derdini anlatarak, ata bir bakmasını ister.

Hacı Ahmet Ağa atı şöyle bir ön muayeneden geçirir ve Eskicioğlu’na iki soru sorar. Birinci soru ‘nereden aldığıdır’. İkincisi de, “Bu ata sahipleri kaç yaşında dediler?”

Eskicioğlu atı Haştırın’dan aldığını ve üç yaşında tay diyerek sattıklarını söyler. İşte Hacı Ahmet Ağa’nın bastondan sazı burada akort alır, ses verir. Mizahın taşlamanın, yerginin en hası dile gelir.

İNCE DORU

Kaldırdım kafamı yüksek dinledim
Şol görünen yüce dağlar yol gibi
Bine idim ben dorunun üstüne
Aka idi boz bulanık sel gibi.

Of of çeker yekinemez yerinden
Selâm alır sağından ve solundan
Kötü olsa ayrılamazdı elinden
Kaytan boyun çok ürküyor tay gibi

Bre uşak bu doruya n'oluyor?
Yaklaşana yan tepîği çalıyor
Sultan Okran zamanını biliyor
Süleyman'dan bir haberi var gibi.

Haştırın'da birkaç kürü öldürmüş
Soy olduğun düny'alme bildirmiş
Yaşı varmış bin üç yüzü doldurmuş
Peygamberin Burak'ıyım der gibi

Görmeyenler gelsin bunun methine
Eskici Ahmet evsin kursun götüne
Her kartalın dişi geçmez etine
İki binlik bir ihtiyar pir gibi

Hoşarlanmış güne karşı yatıyor.
Eskici Ahmet yaman değnek atıyor
Yavuz kaçan tosbaları tutuyor
Soyunda da küheylanlık var gibi

'Doruyumuş', 'kır' olaydı felekte
Bir çift tüyü kalmış iki kulakta
Kayseri'de Karaman'da Frenk'te
İnce doru yeryüzünde bir gibi.

Kabalcıoğlu bunu böyle söyledi
İnip aşkın deryasını boyladı
Doru halin bana takrir -ikrar- eyledi
Yaz gününe inceliyor kol gibi.

* * *

YENİ BİR KAZAN DAHA

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 1 Nisan 2012

Sevgili Bekir,

Yeni bir kazanımız daha oldu. Bitmez, tükenmez, buna kâğıt kalem mi

yeter diye kaygılara gark olduğumuz ‘Çukurova Kültürü’nü alırsa bu kazan alır! Biz de arşiv, indeks sıkıntısını kıyamete kadar ertelemiş oluruz. Kontrol ettim kazanın cecikleri sağlam ve tunçtan. En iyi tarafı bizim oraların piri Fazlı Usta tarafından tam yirmi dört ay aralıksız bir çalışmayla kalaylanıp, parlatıldı. Kazanı sana ‘karşı ödemeli’(!) gönderiyorum. Beğenir de ‘işimize yarar’ dersen hemen mîrî hesabına kaydedesin. Kapasite ve kalite konusunda bir tereddüde yer yoksa mezat işlerini sağlama aldıktan sonra, tapu ve kayıt ve devir işlemlerini, daha kolay olacağı umuduyla Andırın Sancağı Hükümet Konağı’nda başlatacağım. Kayseri’den bir heyetin adı geçen kazanı kartal yumurtası pişirmek için padişah destekli sikke keselerini kuburlarında aleni görsederek çarşıda ala varta dolaşmaları sebebiyle, adı geçen emtianın işimize yararlılığı konusunda vereceğin nihai kararın tiz olmasını gerektirmektedir.

Sağlık ve afiyetlerinin yanında Cenab-ı Mevla’nın size zihin açıklığı vermesini niyaz ederim.

Uzun yayla yolundan bir Afşar gelmiş Andırın’a. Kışla bahçesinde şöyle bir yoklamış etrafı ki; çok munis ve oflaz insanlar Andırınlılar. Konuk severler, saygılılar ve en önemlisi laf dinliyorlar.

“Burası tam bana göre, istediğim kadar konuşurum, herkesi de ağzıma baktırırım,” diye düşünmüş. Kayserili anlattıkça coşuyor, coştukça artırıyor-muş abartının dozunu. Laf söyleyen yok mecliste.

“Kayseri’den yola çıktım, Göksun’a kadar gölgeden kurtulamadım. Başımdaki kartalın bir kanadı Erciyes’te bir kanadı Berit’in başındaydı,” deyince, daha fazla dayanamayan Fazlı Usta, “Ben de askere gidince, mesleğim gereği kalaycı olarak görevlendirildim. Kalaylamam için komutanımın gösterdiği kazanın dibine kaç basamaklı olduğunu şimdi hatırlamadığım bir merdivenle indim.

Bir elimde bir nışadır, bir elimde kalay başladım kalaylamaya. Aradan ne kadar zaman geçtiğini bile hesaplayamadan komutanın sesi geldi yukarıdan.

Fazlı tezkeren geldi toparlan diye bağınyordu,” deyince, itiraz etmiş Kayserili, “Kardeşim, bu büyüklükte kazan olur mu?”

Fazlı Usta da, “Ee, Beyim, senin gördüğün kartalın yumurtasını nerede pişireceğiz?” diye bağlamış işi.

Sevgiyle kal, Aziz Arkadaşım.
Musa Tolu

* * *

Sevgili Musa,
Biz bu yeni kazanı aldık gitti arkadaş.
Fakat Kayseri'nin 'Şorcuları' bizim deliliğimizden mi ürktüler nedir ilk mektuplardan sonra 'çıtları' çıkmadı. Canları sağ olsun.
Biri onlara senin kazanı heykani anlatmış olmalı.
Hâl bu ki, biz onlara iyi bir fırsat vermiştik Kayseri'yi bir de bizim gibi yazmaları için. Tabii ki Kayserili emmi uşakları da haklı olabilirler.
Emir Ağa mazeretini baştan yazmıştı.
Bir de bu işe 'ağzını vurmak' zor oluyor.
Annen de der miydi çocukken yemek beğenmeyip mızımızlandığında o güzelim baldırcan bişmelerini, "Ağzını vurursan yersin, eşeğin sıpası hele bir ağzını vur," diye.
Bu sözlerimiz, dostlarımıza değil bize.
Bizim Beritli Osman Emmi'mizin niye sesi çıkmıyor peki?
Sonra sen hâlâ Osman Emmi ile 'hımırdaşmalarını' bana iletmedin.

* * *

Musa Can,
Çukurova'da yapılacak -aşşası ile yukarısı ile- o kadar iş var ki.
Delilik neyse de, 'zır deli' olmaktan korkmasam seni de baştan çıkarır Çukurova'yı hallaç pamuğu gibi atarız, ama deliliğin de bir 'demi' olmalı.
Yahu 'delisi tutmuşken' bitirin şu işi demek kolay.

* * *

Bizim bu mektuplar sence 272'şer sayfalık kaç ciltte biter, herkesi 'delirtip' yazıya koşup, bir de yornuklanarak yazarsak?

Sadece Âşık Feymani'yi ele alsak, iki yıl çalışır birkaç cilt kitap çıkarırız. Yahu adam bir derya, amma gel gör ki, her damlası bir dağda garibin. Peki kimse çalışmamış mı Feymani'yi?

Herkesin eline mermer sütunu geçiyor da aslan Dayım ondan kimin ne çıkardığına bakmalı. İtalyan Michalangelo keferesi eline geçirdiği mermeri öyle bir işlemiş ki, sonunda basmış çekici bilirsin: "Konuş Ya Musa!" demiş (Bir rivayete göre, "Ayağa kalk, Ya Musa!" demiş).

Dağ taş mermer dolu. Herkes gidip alabilir. Önemli olan ondan ne çıkarabildiğin.

* * *

O kefere öyle yapmış.

Peki benim yaptığımı ne ki?

Biz de sana, “Konuş, ya Musa!” dedik.

Maşallah öyle bir konuşuyorsun ki, şimdi nazar değmesin diye nerene tavuk boku süreceğimizi şaşırtıyoruz bilader.

Bu mektubun gece kaçta yazıldığını görüyor musun? 03:00. Esrümeye başladık Musa Can.

Bu esrümeye yazma esrümesidir, arakı esrümesine benzemez.

Zapdet bizi, affet ve de dua et.

* * *

Daha ne kazanlarımız var bizim, bir askerlik boyu kalaylanacak.

Şimdi biz yazılacak başlıkları belirlesek daha neler çıkar.

Sen daha cimrilik üstüne bir şey yazmadın mesela.

Hani ‘mıh sıçanlar’ hakkında yani.

* * *

Cömertliği anlatmasa da ‘kendir sıçanlar’ için de yazmadın.

Bu işin ‘delisi’ olan adam, bizim Tecirlilerin kaçırdığı Şerif Teyzenin ağdını yarım bırakmaz.

Sen daha ‘ala delisin’, ama ben sana yapacağımı biliyorum.

‘Suya sıçar deli’ etmeden bırakmam seni.

* * *

Salam Ozan Can,

Bu benim Musa Canım gibi bir dostun ve mektup arkadaşın var mı senin?

Çok tekrar ediyorum, amma yineleyeceğim, nazar değmesin diye gıyabında ‘tavuk boku çalmadığım’ yeri kalmadı keratanın.

Andırın’ın şor delisi, suya sıçar deli olamadı, ama ‘haha beri’ kaldı. Yakında olur bekle.

Bir ‘ayak’, başlık veriyorum arkadaş ertesi gün dört başı mamur bir heyka geliyor hemi de türküsüyün.

Daha dün aşağıdaki mektubu yazarken “Bu işin ‘delisi’ olan adam, bizim Tecirlilerin kaçırdığı Şerif Teyzenin ağdını yarım bırakmaz,” diye aşlanık ettim bak aşağıda nasıl bir heyka ve türkü geldi.

Bu heykanin sadece iki kıtacak türküsü vardı daha önce. Çalakalem heykayı yazmıştı az biraz. Derdi bizim Tecirlilerin (artık ‘avrat’ diyemeyiz Şerif Teyzemize) kız kaçırmalarını ve hırsızlıklarını anlatmaya çalışıyordu. Yirmi sayfa önce derdi buydu.

Uzatmamayım aşağıdakileri bir oku uzun söze hacet yok.

Musa kardeşimiz böyle yazarak kendisine ‘gıv’ verdiğimi söylüyor zaman zaman.

Tevazudan tabii ki.

Fakat heykelinin dikilmesi konusunda aynı tevazuu görsedir mi bilemiyorum.

Hadi hoşçakal.

Musa’nın bu yazıdan zinhar haberi olmayacak.

Selâm ve sevgiyle.

Not: Sen bana ‘*Turna Teli*’ ile ilgili metin göndermedin, ‘deel’ mi?

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek.

* * *

ŞERİF’İN TÜRKÜSÜ

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 3 Nisan 2012

Aziz Üstadım,

Şerif Halam için duyduklarım ve bellediklerim ekte.

Bu olayın sizin geçedeki yankılarını ve türkülerini de ilave edersen, belki de emeğin sevginin de önüne geçtiği, yeni bir ‘*Selvi Boylum, Al Yazmalım*’ çıkar ortaya.

Kolay gele. Sevgiyle kal.

Musa Tolu

* * *

Sevgili Bekir,

‘*Şerif’in Türküsü*’nü daha yedi sekiz yaşlarında Karataş’ın Çimeli Köyü civarında çeltik başağı yaparken, Köleli kafilesinden duydum. Kırk,

kırk beş sene belleğimin bir köşesinde uyuyan bu kıtalardan iki tanesi birkaç sene önce bir şokla uyandı. Çok eski bir hatıranın izleri beni can evimden vurmuştu. Uyandıramadığım, canlandıramadığım diğer kıtaların, bunları yazanın, hikâyenin peşine düşmekten kendimi alamadım. Toplayabildiklerim aşağıdaki kadar. Eksiklerimiz varsa, bilenlerin ilavesi ve katkıları bizi sevin-dirir.

Sanatsal anlamda hangi gruba gireceğini bilemediğim (Ağıt mı, destan mı, taşlama mı, güzelleme mi?) bu ve buna benzer dörtlükler her ne kadar özel kişilere yazılmış olsa da; olayların vuku bulduğu dile getirildiği zamanın, onlarca yıl geride kalması hukuken ve etik olarak bizim bunları yazmamıza, yayımlamamıza bir engel olmayacağı inancındayım. Sadece örnek olması açısından altmış sene önce sevdiği adamla kaçarak veya birazcık zorlama ve hile ile evlendirilen Şerif Bibi'mize yazılmış bu dörtlüklerin, bugün hayatta olan çocuklarını, torunlarını sevindirip, içten bir duyguyla gülümseteceklerinden şüphe etmiyorum. Bu toprakların biteğinden çiçeklenmiş bu güzel satırların kimsenin, anasını, atasını yermek, kov etmek gibi bir amacı olabilir mi?

Türkünün yazarı Âşık Hüseyin Topal, Andırın'ın Dırdıbtılı Köyü'nde (yeni adı Erenler) 1936 yılında doğmuş, 1982 yılı Ağustos'unda ölmüştür. İsalardan Çöpçe Mehmet'in oğludur.

Şerif, Köleli'den. İlk evliliğini Gökahmetli'den biriyle yapar. Kocasının yaşlı, kendisinin dillere destan güzelliğinden dolayı bu evlilik uzun sürmez. Çevrenin tacizine, baskısına, dedikodusuna dayanamayan Şerif babasının evine döner.

Uygun bir kısmet beklerken, Düziçi'nin Pirsultanlı Köyü'nden Hoca'ya zorla(!) kaçırılır. Bu olay üzerine Âşık Hüseyin tarafından bir türkü söylenir.

Tecirliye verdik kızı
Arkasından saldı yozu
İçerime düştü sızı
Şerif gitmiş gören yok mu?

Şerif de dünyanın tadı
Ah, ne edeyim eller yedi
Dert ortağım / yoldaşım Çolakkadı
Sen Şerif'i niye saldın

Evlerinin önü seki
Şerif de dökerdi koku

Koç Ali'yen Tembel Fakı
Siz Şerif'i gördünüz mü

Şerif'e açılmış kısmet
Yaptın bunu bize nispet
Musa Kea'nın oğlu İsmet
Şerif gitmiş görmedin mi

Şerif de dünyanın gülü
Datlı datlı söyler dili
Candan talip / Çok müşteri ibiş Ali
Şerif gitmiş duymadın mı?

Şerif senin işin harap
Gençler sana oldu türap
Dayıcığım Serpek Arap
Şerif ordan geçmedi mi

Şerif bizi ettin melül,
Sana kimler oldu delil
Karaöz'deki Çerkez Halil
Şerif ora varmadı mı

Evlerinin ardı berdi
Gençler birbirini kırdı
Arkadaşım Serpek Durdu
Şerif ora varmadı mı

Şerif'in saçları sırma
Kollar ister altın burma
Sana diyom Kırallı Durna
Şerif ora varmadı mı

Şerifi'n gerdanı açık
Cahan suyun nerden geçik
Eski memur Koca Höçük
Şerif ora varmadı mı

Âşık Hüseyin'm umar
Şerif'e etmedik tımar

Aziz dostum Karkınlı Omar
Şerif ora varmış taman

* * *

HAYDAN GELENLE SERİLEN SOFRALAR ÜZERİNE

Kimden: Musa Tolu
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 25 Mart 2012

Günaydın,
Gözün aydın Aziz Dost,

Gargaçayırı Köyü’nden Hösük Hasan, başta Andırın Kaymakamı olmak üzere, tüm adli ve askeri erkânı Cemelönü Çemliğine kavurma yemeye davet eder. Körsulu’nun kenarındaki İrem gibi sekide yiyip içerler sabahtan akşama kadar. Etin yaşına, yağsına, yumuşaklığına her laf edene, “Bir tane daha, olmadı ötekini getirin,” diyerek, dört tane seyis devirir misafirleri için Hösük Hasan.

Bu kadar misafirperverliğe hayran kalan Cumhuriyet Savcısı, üç gün sonra Yörük Beyi’nin aynı mevkii de kaybolan dört tekesinin bulunması ‘arzını’ heceleyerek okuyunca anlamış hafta sonu yuttuğu tikelerin hakiki kaynağını.

Yani haydan gelenle sofraya sermek huyu yalnız Tecirliye mi has sanıyorsun? Hepsini anlatmadık daha. Komşunun kızını kaçırp da, geri dönüp komşularıyla üç gün kız arayan gavırlarımız da var...

O Hösük Hasan ki; Akçakoyunlu’dan Kırveli Ali ile ‘o’ balları bölüşürken, kendilerine yardım ve yataklık eden anası için de bir pay isteyen ortağına: “Şeyederim ananı. Anan elini arıya soktura soktura benimle kovan mı taşıdı,” diyecektir.

Geciktiği ikindi namazı için itinerek sokulduğu safta, sağındakine ve solundakine ayrı ayrı, “Emmioğlu, hoca farzda mı, sünnette mi?” sorusuna cevap alamayınca; “Muhannet adamın ... koyayım. İkinci namazına niyet ettim. Allahu Ekber,” dediğini o cemaate imam dâhil herkese duyuracak kadar da pervasızdır.

Zeytin risalesi çok aydınlatıcı oldu.

Ama her Ortadoğululuğumuzda olduğu gibi, sorun altyapı ve teknolojiye öte, bir düşünce ve sistem meselesi. Diğer tercihlerinde de aleni görüldüğü gibi, bu milletin başının belasıdır küçük kurnazlıkları.

Sevgiyle kal. İyi pazarlar.
Musa Tolu

* * *

Kimden: Bekir İşlek
Kime: Musa Tolu
Tarih: 25 Mart 2012

İyi pazarlar Kardeş,
Çukurovalıları ‘malamat’ etme konusunda da artık arkandan koşup, nal toplayacağız. Bu kadar ağzı kızılıktan sonra heykeli meykeli unut istersen.
İşin diğer yanını yani defterin öbür yüzünü de nihayet açabildin: Demek ki, kartal pençeli olanlar sadece Tecirliler değilmiş.
Senin Hösük neyse ki ‘berduş’.
Nereden çıktıysa, bir de ‘müritler’ heykasi var:
Bizim oralarda tarikatçılara kısaca ‘müritler’ de denir ya.
Müritler bir gün bir ‘canın’ evinde toplanmışlar ve bir danayı afiyetle halletmişler.
Tabii dana sahibi ‘canın’ epey canı yanmış.
Bu arada boğazlanan dananın eşi böğürüyor mu?
Böğürtüyü duyan müritler tok olmalarına rağmen yalanmışlar iştahla: “Mübarek beni niye kesmiyorsunuz?” diye bağırıyor diye yorumlamışlar dananın böğürtüsünü.
Sen şimdi kazanın dibini biraz karıştırırsan ne heykalar bulursun bu vadide kimbilir.
Bizim Çukurovalıların ‘dindarlıkları’ için çırpındım durdum da her seferinde berbat heykaler buldum, benim umudum kesildi siz kazandınız gavurlar.
Bekir Dağsever yeni gönderdi. Çocukluğumda ben de duyardım:
Bizim Tecirli camiden halı çalacak. Cami ile de bir samimi bir samimi.
Diyaloğa bakar mısın?

* * *

MULLA VELİ

Adamın biri camiye girer
“Esselamu aleyküm Allah’ın evi.”

“Aleykümselam Mulla Veli.”
“Yahu Allah’ın evi birkaç halı kilim lazım.”
“Yahu farkımız mı var Mulla Veli.”
“Dıkıl al çık al, soran mı var!..”

Hadi hoşçakal.
Bekir İşlek

* * *

FAKA DÜŞENLER VE KAZANDAN TAŞANLAR

Kimden: Musa Tolu
Kime: Bekir İşlek
Tarih: 3 Nisan 2012

Sevgili Bekir,
Kazandan taşanlarla, faka düşenlere bakıver. Postundan, posasından bir şeyler çıkabilir.
Kolay gele, rastgele.
Musa Tolu

* * *

Sevgili Bekir,
Hıttırız (al sana bir Andırınca sözcük daha. Yıllardır kullanmıyordum. Gaipten gelir gibi düştü torbaya. ‘Zayıf, çelimsiz, kara, kuru, güçten kuvvetten noksan’ anlamlarında kullandık yıllarca. Örnek: ‘Hıttırız oğlak gene anasını emmiş’ gibi) Bektaşî kötürüm eşiği ile değirmenden gelirken, hayvan dereye çamura çökmüş. Yularından tutup çekiyormuş, “Ya Aliiii!” Kuyruğundan kaldırmaya çalışıyormuş, “Ya Aliiii!” diyerek, ama eşek daha beter batıyormuş mileğe. Uzaktan olayı gülümseyerek seyreden komşu köylü dayanamayıp koşmuş garbimin yardımına. İri yarı, çam yarması, yarım dünya gibi Hızır, biraz önceki, “Ya Aliiii!” nidalarına da bir yollama olsun diye bir el atmış eşiğe, “Ya Omarr!” diyerek almış çıkarmış çamurda can çekişen hayvanı.

Durumdan son derece memnun olan adam, “Omar!” imasına bozulmuş, ama kendisini beladan kurtaran yardım severe de, “Kardeşim, bu Omar, Osman da nereden çıktı?” diyecek konumda olmadığına farkındalı-

ğıyla, “Demek ki Allah’ın Aslanı’nın işi varmış da, yerine Omar’ı salmış,” tesellisiyle kurtarmış durumu.

Koca Göl’ün ‘*Gelin Ayşe Ağıldını*’ Şems-i Tebrizi’ye teslim ettiğini duyunca aklıma geldi. Ben de tekrar ettim O Hıttırız Bektaşî kardeşim gibi, “Demek ki Hocam’ın işi varmış da; yerine Ozanemre’yi memur etmiş(!)” diye yomladım.

* * *

Osman Emmim ‘hımırdanmayı’ sevmiyor gibi geldi bana. Geçen bir gaz vereyim diye, içinde ölüm, ahiret, Arafat sözcüklerinin harman olduğu bir şiirine, “Aman Hocam, sen Gövceler’in Kara Osman’ısın. Sana daha ölüm yakışır mı?” dedim diye bana uscağlıktan mıdıklandı sanıyorum. Ama ben de haklıyım, kendi cenahımdan ve kendi egolarım için. Ne edip edip de ben bu Göo Omar’ın oğluyla, Morun Yatağı’na çık(a)masam da, Yalnız Çam’ın dibinde oturmaktan O’nu bir yerlere salmam diye ahitler içindeyken, şiirde bile olsa o lafların gereği var mı canım!?

Sevgili Bekir,

Osman Hocamın ‘*Berit’in Gözyaşları*’ kitabı, kitap değil de bir kor parçası kardeşim. Bugüne kadar hiçbir yazım ve içerik beni bu denli can evimden vurup, böylesine kanatmadı yüreğimi. Bu konuda sevgili Hocaya yazdığım mektubu merak ediyorsan, benden değil de kendisinden iste arkadaş. Fakat Osman Gökçe, çok moda bir tarifle de olsa; tipik bir Kelaynak ve yaşayan bir dinozor. İzmir şimdilik bana uzak ama Osman Emmimin yolunun Torosların güney yamacına düştüğünü duyduğum an, yapışacağım koluna ve diyeceğim ki yüzüne barabar

Aklım ermez beağen oğlu işine
Götürürsen ben de düşem peşine

Deyip, bastığı yere basacağım Çukurova’da ve Uzun Yayla toprağındaki her adımında.

* * *

Geçirdikleri kara kışı, üstlerine yağın Hasan Dağı yüksekliğindeki karı hesaba katarsak, Kayserili dostlara biraz hoşgörülü olmak zorundayız. “Yollar çamur kursusun da gidelim,” der gibiler diye hissediyorum duygularımı. Bir

de Cöbeli'den Tozoğlu'nun dediğini hiç aklından çıkarmayarak bakacaksın olaylara.

‘Türkü çığırmayanları, Ceren söylemeyenleri’ anlayışla karşılayacaksın(!)

* * *

MIH SIÇANLAR

Kabaklarına dadanan kirpiye fak kuran Daşbaş Memmet, bahçeden gelen bağırtıya koşmuş ki; can yoldaşı, arkadaşı ‘Kirpi Duran’ın küçük oğlu Hasan kıvranıyor bir ayağını kaptırdığı fakla. Hasan’ı fakın kısıkcından kurtaran Memmet Emmi, “Ulan şu tersliğe bak yahu. Ben fakı babasına kurmuştum ama eniği düşmüş,” diyerek olaya biraz hayıflanmış.

Benim halim, Daşbaş Emmi’nin halı Sevgili Bekir,

Bu ‘Mık sıçanlara’ fak kuruyorum, ama gel gör ki, akılar eli selekler düşüyor torbaya. Olmazsa gece bekine yatıp yine de bir iki heykeat avlamaya bakacağım.

Hacı Ahmet Ağa yakın arkadaşlırlar Bilal Bikir’le. H.Ahmet Ağa’nın evi köyün sehilinde, Bilal’in evi yaylasındadır. Birbirleriyle yardımlaşır ve dayanışırlar. Muhtarlık seçimlerinde, düğünlerde, arazi anlaşmazlıklarında, kız kaçmalarında ittifak içindedirler. Zaman zaman mevsim meyvelerini de bölüşmeden boğazlarından geçmez hani!...Tabii ki çok sık konuk olurlar birbirlerine...

Bir güz günü Bilal’in takasında keyif çatmaktadır iki arkadaş. Hacı Ahmet vermesine yiğit, ama almanın, istemenin de erbabıdır. Laf güncel olaylarla sürerken önceden hazırlanmış istek yağmurunun ilk çilentileri düşmeye başlar... Bilal da zaten sağanağa hazırdır...

“Bilal, mübarek bayrama şurada ne kaldı ki? Bir koç versen de biraz beslesem, emeğim sinse, şöyle bir semirtsem iyi olmaz mı?”

“Ağam lafı mı olurdu; ama inan geçen yıldan toklu iken sattım. Damızlık bile yok.”

Atış karavana. Fakat pes etmek var mı? B planı hazır.

“Bilal’ım yakında çocuklar çifte başlayacaklar. Öküzlere sap saman buluruz da, bir avuç bile küşne yok. Küşnesiz ahırın öküzü saban çekmez bilirsin.”

“Ağam bir koca tarla ektim, ama ‘Adı Batası’nın (= Karaböcük / Domuz) elinden alamadım. İnancın olsun bir tutam bile koparmadık bu yıl.”

İlk on dakikada iki gol. Barcelona oynasa bile bir umudu olur insanın. Bilal hiç bir hücumla imkân vermemektedir.

“Canın sağolsun Bilal’ım. Karaböcük akını da bizim şanssızlığımız... Bilirsin eve gelen gidenin hesabı yok. İyi kötü bir sofraya seriyoruz da laf uzuyor, geceler bitmiyor ‘yatsılık’ yemeden yatmıyorlar... Kurbanın olam gozları çırpıtın mı? Bir torba ayır da misafirlere yüzümüz olsun. Tarhana ile ikram ederiz.”

“Ağam beni ataşlara atıyon. Vallahi billahi hiçbir dala çibık sallamadık. Gozları geçen yıl çiçekte tolu vurdu...”

Durum sarpa sarmaktadır. Bilal çok çetin hazırlanmış bu sefer. Ama boş çıkmak var mı?

“Bilal zamanlı zamansız gelene, karakol çavuşuna, tahsildara tavuk, horoz ne bulduysak çaldık bıçağı. Yavrum evde ibiği kırmızı bir tane horoz kalmamış. Seninkiler cins olur bilirim. Hava kararmadan bir horoz tuttur da giderken unutmayayım.”

“Ağam değil horoz, evde iki ayaklı, kanatlı canlı koymamış bizim hatun. Bir evlek ıspanak için hepsini satmış...”

Rivayet olunur ki; bir şişe kızılıcak şurubundan, bir parça pestile, ondan da bir taze yumurtaya kadar inen istek ihalesi hep Taş Düldül’e çarpınca; H. Ahmet Ağa: “Bilal kurbanım yoruldu, kesildim, öleceğim, söyle neyin varsa onu isteyeyim diyerek sonlandırır lafı.”

Bilemem bir örnek olabilir mi bu cimri tiptemesine veya mık sıçan ekelere...

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 11 Nisan 2012

Sevgili Arkadaşım,

Ben de akşam evden aradığımda yengemden duydum zeytin işi takibinde olduğunu.

Kadirli bir arkadaşımız (TRT emektarı) bir belgesel hazırlamış, çokçası Andırın üzerine Çukurova tarihi. Bu yıl Başbakanlığın bir kurumu tarafından da 1.lik ödülüne layık görülmüş bu çalışma.

Bana gönderdiği iki kopyadan birini sana gönderiyorum.

Osman Hoca’yla buluşmanızı ne kadar gemlesem de egolarımı kıskanmamak mümkün mü? Hocam duygusal zekâsı ender rastlanacak

kişilerden. Bilgisi, birikimi şöyle dursun. Bana göre Ericekliliği, Tecirliliğinden daha da ilginç.

Benim de özlem ve saygılarımı ilet.

Birkaç günlüğüne Andırın'a gideceğim. hem anamı görüp, laf ateşine koca kütükler atacağız, hem de torbaya bir iki parça, Kızılcaova'dan, Kayapınar'dan, Yanalak'tan kaçanlar, göçenler heykeası düşürmeye azami çaba sarf edeceğim.

Selâm, ve sevgiyle.

Musa Tolu

* * *

İŞİNE KARIŞMAM

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 10 Nisan 2012

Sevgili Bekir,

Yaptığı bir kıyak(!) karşılığı Belediye Başkanı Yalçın Yayıcıoğlu'na borcunu bir akşam yemeğiyle ödemek isteyen Mehmet Çokşen, ikide bir yineliyormuş teklifi. Kararlaştırılan günde Çokşen daha önce gittiği lokantada misafirini tek başına beklerken, Yalçın Bey şanına yakışır şekilde sekiz on kişiyle gelmiş randevuya. Bu durumdan hiç hoşlanmayan Mehmet Çokşen'in ilerleyen saatlerde masaya yeni konukların katılmasıyla daha da artmış huzursuzluğu. Arkadaşını iyi tanıyan ve durumu deşifre eden Yalçın Yayıcıoğlu gecenin sonuna kadar beklemesine rağmen hesap ödeme tavrı içinde olmayan Çokşen'e yine de bir şans vermek için, "Mehmet, bu hesabı izin verersen ben ödeyeyim," deyince, canına minnet atılmış Mehmet Çokşen, "Öde Başkanım. Ne zaman karıştım ki senin işine?" diyerek kurtarmış durumu.

"Sen bilin!" deyince, değirmende dövüş olmadığı gibi, ben ne zaman karıştım ki senin işine?

Kolay gelsin.

Sevgiyle kal.

Musa Tolu

* * *

NERDESİN?

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 5 Nisan 2012

Sevgili Bekir,

Andırın düzündeki kadersizin biri karpuz beklerken, gece takadan düşmüş. Düşerken de takanın direğindeki yalman çalınmış (kazık başını veya ana gövdeden ayrılan bir kolu kırk beş derece eğimle kesmektir) kaşşağa (ucu sivri dal, odun parçası veya bir dal üzerinde köreltilmeyen ucu kesik budak) karnının üstüne çakılınca hintadan (aniden, hık diyemeden) canı çıkmış. Olan olmuş ama elin kıranı bu olayı da makaraya alarak, aşlanık konusu yapmış. Bu pıtırarlardan biri bu olaydan haberi olmayan bir arkadaşına, hem olayı haber vermek, hem de arkadaşıyla birazcık kafa bulmak için, “Bilmesine bilemen, ama sana bir soru sorayım,” diyerek başlıyormuş söze.

“Düz bir ovada, Ağustos’un sarı sıcağında, eyyam buharın ortasında, ayın karanısına (ayın karanlığında), sabah ibili şafağından az önce, yerle göğün arasında, yalbirdak (ince giyimli, iç çamaşırılı) bir vaziyette don könçek, Hz. Hasan (r.a.) ve Hüseyin Efendimizin (r.a.) mübarek huzurlarında, cümle yaratıklar ölüm uykusundayken, “Anacığım!” bile diyemeden, bir kaşşağa takılarak ruhunu Yüce Mevla’ya teslim eden kim idi?” diyormuş.

Arkadaşı cevap verebilmiş mi, verememiş mi, bize ne.

Fakat ben bu soru şeklini birazcık modifiye ederek sorsam halakaya (köyün ortası, el âlem); ”Gün boyu çenesinden durulmazken, kısa günde dört köşeye dörder mektup yetiştiren, baharın başlangıcında, nevrüzden hemen sonra, Adana ile Aydın illeri arasında bir yerde, Torosların güneyi Akdeniz’in kuzeyindeki bir sahada, çağla mevsimi, erguvan patlangacında, güpegündüz, dal öğlen, takım elbise, yumurta topuk kundura, hiç kimseye haber vermeden, bir at hırsız gibi hızlı, kız kaçırır güdümenler kadar sabırlı, zeytinlikle, noterlik arasında Hz. İsa (a.s.) gibi buhar olup göğe uçan, delimsek, ellek, işlek, ağdaşı aynadan, garadaşı kaynadan kim idi?” desem, bunu cümle âlem bilir.

Bir ses ver âleme de, ‘baki’ kalsın...

Sevgiyle kal.

Musa Tolu

* * *

GURK OLMAK

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 6 Nisan 2012

Selam Dost,

Yukarıda saydığın sıfatlara ilaveten ‘it canlı’, 56 yaşında bir Tecirli de olsak bizim de bazen az biraz ‘sayrı’ olmak hakkımız yok mudur Gadası?

Sadece hafif seyreden bir grip. Geçmek üzere.

Ama asıl konu, sana yazdırmak için bin bir Tecirli oyunu gerekiyorsa bu oyunlardan biri de ‘hüsmek’ oluyor bazen.

Gördüğün gibi işe de yarıyor.

Biz ‘hüsmek’ yukarıdaki güzel ‘teselleme’ nasıl yazıya geçecek?

Yukarıdaki ‘modifiye’yi silerek geriye ne kadar ‘acer’ kelimeler kullandığını sayarsan görürsün. Bilene senin kervancının yükü bahasındadır.

Saik-i sekr (= yazma esrimesi) ile de yazsan ‘millicilikte’ birinci kural gâvur malı (= modifiye) zinhar kullanılmayacak.

Varsa yoksa Türk Malı olacak. 1970’lerde bize öyle öğrettilerdi ‘milliciliği’. Sıfır kilometre ‘millicilerin’ işi hayli zor olacak.

Kayserili Emir Ağa bu hususta beni biraz ‘zavırladı’ da ondan yazıyorum. Yoksa bunca Tecirliliğime rağmen konunun ‘bayat olduğunu’ biliyorum.

Emir Ağa’nın ‘zavırlaması’: “Hemi yerli kültürü yazıyorsunuz, hem de yabancı ve moda laflar kullanıyorsunuz; bunlar (modifiye, kontra vs...) epey ‘kekremsi çalıyor’ mealindeydi.

Kayserili, Avşar Ağası da olsa ağamızdır, sözünü tutacağız. Bir de Çukurovalılar der ya: “Haklı söze Hacı Emmine ne desin?”

‘Hacı Emmilerimiz’ ile ilgili de ne laflar var deel mi?

Ulan sen daha eyi yazıyorsun bre. Şu, “Emmin eşek olduktan sonra, nereli olduğunu nâdinin oğlum,” sözünü heykasiyle bir yazıver ‘hayırında’ kalırsın ki, sizin yaylaların gözünden Ağustosta bir tas soğuk su verme sevabını alırsın alimallah.

Bizim bazı mektupları, gevezelik, boş ve anlamsız bulacak okuyucular, cümlelerdeki zabta geçen, Çukurova’da halen kullanılan ama yazı dilinde yer almayan pek çok atasözü, deyim ve kelimeyi fark etmezlerse vebal altında kalırlar. O zaman da Tecirlinin bunca günahının altından nasıl kalkarlar kendileri düşünsün.

* * *

Bizim Gülnur ile Furkan üniversitelerinin ara sınavlarından sonra eve geldiler. Ama ben onlarla hiç ilgilenemedim.

Her akşam kanepeme oturur, bilgisayarımı da kucağıma alır, bir yandan zeytin yazar, bir yandan da ha bire size laf yetiştirmeye çalışırım. Yine öyle yapmaya devam ettim.

Bizim çocuklar halimi görüp durumumu anlamaya çalışıyorlardı. Onlara yardımcı olmak için ‘gördüğünüz gibi’ ben ‘gurk oldum’ (Gurk olmak: Tavuklar için kuluçkaya yatmak) çocuklar. Bu yüzden üç günlüğüne misafir de gelseniz sizinle ilgilenemem kusura bakmayın dedim.

Hemi üzüldüler, hemi de biraz acıldılar: ‘Ala’da mı, ‘zır’da mı, ‘suya sıçar’da mı diye iyice bir yüzüme baktılar garipler.

Bütün bu sebeplerin yanında ‘bir gözümüz işte, bir gözümüz oynaşa’ olunca böyle taze çayır yemiş camuz boku gibi yayılıyorz gadası.

Laf olsun diye dua et demiyoruz sana.

Hadi hoşçakal. Sevgilerimle.

Bekir İşlek.

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 6 Nisan 2012

Sevgili Bekir,

‘Şahları da vururlarmış’!...

Ne kadar aslan gimi (Benim kırılası dilim nasıl eder de sana ‘it canlı’ der) olsan da, çam dalı deviriyor bu yeni kuşak virüsler.

Cep hattına ulaşamadım. Hızımı alamayınca evi aradım. Yengeme de sana bakmıyor diye biraz afra tavra yapmadım değil.. Bir de haline acışarak, “Yengem senin işin baştan beri zor. Kaderinden Tecirlinin delisine düştün,” deyince, vallah kirası artırılan belediye dükkâncıları gibi, “Şikayetim yok. Ben Bekir’den çok memnunum,” dedi. Böylece bu işi de zabıt ve senetlere bağlayarak, şahitler huzurunda sağlama aldık... Bundan sonra senden hiçbir surette şikâyet etme hakkı kalmadı.

Çok geçmiş olsun.

Ne oymağına güven, ne de gençliğine bel bağla...

Şifalar dileğiyle sevgiler yollarım.

Musa Tolu

* * *

Günaydın Dost,
Ekteki dosyada senin yazının devamında cevap vermeye çalıştım.
Görüşmek dileğiyle.
Bekir İşlek.

* * *

HİM TAŞI

Sevgili Bekir,

Bir misafir çağılı uçursak, neler çıkar altından, bir ağırlama ve ikram kapısı aralacak ne tiplerle karşılar bizi acep?

Evinin avlusunda etrafını kazarak askıya aldığı koca kayaya el atıp da bir iki takla attıracak adam yolu gözlüyormuş Perişan Mehmet. Bir gün kuşluk vakti, Çavuş Cuma (Aksoy) yanında üç beş güdümenle evinin önünden geçmiyor mu? Mehmet Emmi derdini anlatınca, tespihlerini ceplerine koymaları yetmiş. “Ya Allah!” nidasıyla bahçenin duvarına kadar itmişler dev kayayı. Bu belâdan bu kadar ucuz kurtulan ev sahibi tarifsiz mutluluk ve memnuniyet içindeyken; “Gençler atanıza dedenize ırakmat. Bir şey ikram etmeden sizi bırakmam. Çay mı kahve mi alırsınız?” deyince, ekip başı Cuma hemen atılarak, “Memmet Emmi, kahve daha kolay olur, şimdi alalım. Çayı yemekten sonra içeriz,” demiş.

Bir taşla bir değil, iki değil, üç kuş vuran adama ne denir bilemem? Üç dakikalık bir yardıma hem kahve, hem yemek, hem de çay isteyen anasının gözü, adamın beline ‘HimTaşı’ düşürmez mi?

* * *

DİLİME BAĞLA

Uzun zamandır görmediği, uzaktan arkadaşı evine gelince, neşeden dört köşe olan adam göklere çıkarıyormuş konuğunu. Bir gün, iki gün, üç gün derken görmediği ikram ve iltifatlardan çok hoşnut kalan misafir iyice yerleşmiş dostunun evine. Atı beslenip, tımar ediliyor. Kendisine en güzel yemekler, en yumuşak döşekler, en sıcak hamamlar. Evin kızının bir elinde ibrik, bir elinde havlu. Bir iki haftadan sonra, herkes birbirine, sonra da dönüp misafir bakmaya başlamışlar. Ortamın biraz ekşidiğini hisseden misafire bir akşam, “Yarın durunca öbür gün izninizi isteyeceğim,” diyor. Herkese ılık bir mutluluk sağlayan bu duyuru bir taraftan da, harıl harıl uğurlama telaşına

sokuyor ev halkını. Misafirin “yarın durunca öbür gün” demesindeki amacı da hazırlıklar için ev halkına zaman tanınmasıdır elbette.

Giysiler elden geçiriliyor. Yol azıkları hazırlanıyor. İkinci günün sabahında uğurlama töreni için, bütün aile hazır ve nazır. Misafirin atı, tımarlanmış, takılmanmış ve de yol ağırlıkları (= yolda gerekecek malzemeler) yüklenmiş olarak binek taşına çekiliyor. Helâlaşma faslından sonra atına binen adama, arkadaşı ev sahibi olarak son bir iltifat düşüncesiyle, “Aziz dostum, bizi onore ettin. Çok memnun olduk. Sayende şu iki haftanın nasıl geçtiğini anlayamadık. İnan ki sözüne sohbetine doymadık. Keşke bu kadar acele etmeseydin de birkaç gün daha kalsaydın,” deyince, adam atından hoppadan atlayarak, elinde yular, “Atı nereye bağlayayım?” diye soruyor.

Ortalık tuzla buz olmuş, bütün gözler babaya çevrilmiş, herkesin beline yine bir ‘Him Taşı’ düşmüşken, çaresiz ev sahibi uzatabildiği kadar dışarıya çıkardığı dilini işaret ederek, “Dilime bağla kardeş,” demekten başka cevap bulamamış gariban.

* * *

HEPİCİĞİNİ TANIYORUM

Kadirli’den birinin aniden misafirleri gelir. Çor çocuk, gallan gup (= takım halinde) dolmuşlar hısımlarının evine. Gelenler hanımın akrabaları. Bey Aladağ’dan serin. Hanım sıkıntılar içinde. Yüze çıkaracak hazırda yemeği olmadığı için telaş ve ataş içindedir. “Hoş beş, on beş, daha daha nasılsınız?” sohbetinden sonra, “Bey bir tavuk kessen de akşam yemeğini yapsam” der. Bunu bekleyen adam, pek da hazzetmediği hısımlarından kaynaklanan duyguyu saklarcasına, “Of hanım, beni zora sokuyon hiç yoktan. Nasıl edeyim de kıyayım, vallahi ceflinlerin (= piliçlerin) hepiciğini şahsen tanıyorum,” demiş(!)

Yine benzer bir durumda eve gelen akrabaları için evin hanımı, “Oğlum bir tavuk tut!” deyince, hemen harekete geçen delikanlıyı, babası evin balkonundan kimsenin anlamayacağı şifrelerle yönlendiriyormuş. “Hele Musa, teke Musa, eke Musa, aslan oğlum büke Musa, büke Musa!” diyerek, tavukları yakalanmayacak, noktaya yani büke sürmesi için gıvlıyormuş.

Netice olarak, ‘misafirin umduğu ev sahibine iki öğün olur’ sözü de doğru, ‘misafir dokuz kismetle gelir, birini yer sekizini hane sahibine bırakır’ sözü de doğru. Ama biz yine bizim köyde Hacı Ahmet Ağa’ya mal edilen, “Yavrum kalıcı misafire de yalvarın gitme diye, gidici misafire de yalvarın gitme diye,” sözünü şiar edinelim de işi oluruna bırakalım iyisi.

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

20. BÖLÜM

KİTAP ELEŞTİRİSİ HAKKINDA

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Tarih: 3 Mart 2012

İyi akşamlar Sevgili Musa,

Umarın herşey yolundadır.

Sana ekte bizim Belikli Farsaklının bir mektubunu gönderiyorum.

Mektup '*Seksen Kapiya Doksan Değnek Çalmak*' kitabımızdaki eksiklikler ve yanlışlar üzerine.

Bizim Farsaklıya cevaplardan önce kendisine teşekkür etmek istiyorum. Sağolsun gara gardaşımız kitabı baştan sona ve dikkatle okumuş. Bir kitabın bırak eleştirilmesini, okunması, hatta fark edilmesi bile büyük bir iş artık günümüzde.

Sağolsun Ozanemre Gardaşımız emeğin ne olduğunu bildiği gibi hakkını da vermektedir. Ama asla poh pohlamadan. Hak edilmemiş iltifatlar- da bulunmadan, sen 'etik huysuzluklara kapılarak' diyorsun, ama ben bir Türkçeci ve eleştirmen / yazar ciddiyeti ile değerlendirmelerde bulunduğunu düşünüyorum.

Aferin Farsaklıya. Tabii ki, ona bu yakıştır.

Demek ki neymiş?

Öyle haldur huldur yazmak kolay sonra hesap vermek de varmış.

Bir gün adamın 'kefeninden' hesap sorarlar. Ona göre yazacağız. İşin şakası yok, amanı bilir misin?

Farsaklı dilediği huysuzluğu yapsın. Biz zaman denen değirmenin, say ki, atasın elinden, bunca şoru, atasözünü, deyimi, heykayı kurtarmak telaşıyla koşup duralım Farsaklı otursun ahkâm kessin diyebilirsin. Diyebilirsin, amma iş öyle değil, akıllı ol dayıcım. Hem bunları gık demeden yapacaksın; hem de hakkını vererek, yapacaksın ona göre.

Senden yukarıdaki uyarıların ışığında yeni yazılar bekliyorum. Artık sıçan düşmüş pekmez kazanından mı olur, Ferzi Emmminin arakı sofrasından mı olur, sen bilirsin galan.

Sana küçük bir dedikodu:

Bu bizim Ozanemre Farsaklısı ile 'hezleyicisi' (= editörü) Gündüzalp Farsaklısı, Alamut Kaleleri olan '*Tersakan Toros*' dergilerinde beni bir malamat ettiler, bir malamat ettiler arkadaş, Allah Tecirli başına bile vermesin: Bunlar '*Tersakan Toros*'a Türk ve Dünya Edebiyatının en üstad hikayecilerinden (ki, her biri 'deve dişi gimi' hikâyeciler arkadaş) birer hikâye koymuşlar, bir de fakirin '*Seksen Kapiya Doksan Değnek Çalmak*'

kitabımızla ilgili bir yazımı ve tanıtım yazıları koymuşlar onların içinde malamat oluyum diye. Alacakları olsun, ‘deel’ mi?

Bize sorsalardı izin verir miydik. Verirdik bre.

Abdala demişler ki:

“Ulan şu abdalı vurunca yıkasın.”

Abdal da:

“Vurdun da yıkılmadık mı, bre ağa?” demiş.

Laflarız daha.

Hadi iyi geceler.

Bekir İşlek.

* * *

Kimden: Ali Ozanemre

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 6 Mayıs 2012

Sevgili Kardeşim Bekir Bey,

www.haberkademi.net’e baktım. Eline, emeğine, yüreğine (katkı verenlere) sağlık. Çok çok önemli olmamakla birlikte düzeltilirse iyi olur diye düşündüğüm birkaç nokta saptadım. Bunlar, sinek olup mide bulandırmasın diye... Şöyle ki:

1) 22-Çocuk Toprağı-Çocuğu Belemek başlığı altında Attila İlhan’dan söz ediliyor ve şiirinden güzel bir alıntı yapılıyor. Burada dikkat!

Şairin adı ‘Atilla’ değil, ATTİLA’dır. Aman ha! Düdüğe koyup üfüren bulunur. O, düzeltilmeli.

2) Alıntı şiirin 7. dizesindeki ‘hala’ sözcüğü de ‘hâlâ’ olsa iyi olur.

3) Hamurlama ve Tedavileri başlığı altındaki 2. paragrafın son cümlesi: “Bu ishalin bölgedeki adı ‘ötürük’tür.”

Bu alıntıdaki tırnak içine alınan sözcüğün ekinin (-tür) italik değil, düz (-tür) olması gerekir.

4) 25-İt Öyküleri-İtin Gördüğü Düşe Bak başlığı altındaki deyimler, deyimli sözler ve söyleyişlerin bir kısmı yan yana yazılmış; bunların her biri ya araya bir eğik çizgi (/) konularak yan yana ya da biri diğerinin altına gelecek biçimde yazılmalı.

5) 27-Bir Tevazu, Çaresizlik ve Kadirbilirlik Örneği başlığı altındaki 4. paragrafta geçen, “Ahmet emminin de canın sağolsun” cümlesinde altını çizdiğim sözcüğün son harfi (-n) silinmeli.

Sevgili Kardeşim, sana bugünlerde yazacaktım zaten. İşte yazıyorum, kısaca:

‘SEKSEN KAPIYA DOKSAN DEĞNEK ÇALMAK’TA (ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN’IN ANLATTIKLARINDA) DİL ve ANLATIMLA İLGİLİ BAZI HUSUSLAR

(Benim buradaki saptamalarım için ‘artık zamanı geçti’ denilebilirse de -olur ya 2. baskı olursa ya da- bundan sonra benzer derlemelerin yazıya geçirilmesinde belki işe yarar diye yazıyorum bunları.)

Daha önce telefon görüşmelerimizde de belirttiğim gibi, yöre türkülerimizi fevkalade güzel okuyan Âşık Karayığit Osman, aslında ‘kötü’ bir anlatıcı. Şöyle ki:

1- “Yav, arkadaş, ulan...” gibi öykü metninde olmayan ve anlatıma hiç de güzellik katmayan, üstelik anlatımı yavanlaştıran, can sıkıcı hale getiren söz ve söyleyişler, gerekmez açıklamalar sıkça yer almış. Zira yöremizdeki ‘kalıp anlatımın’ dışına çıkılmakla öyküyü bozan bu söz ve söyleyişler, yöresel anlatım özelliklerinden sayılamaz.

(Aslında buradaki sorumluluk senindi. Hikâyeye zarar vermeden bu kılçıkları ayıklayabilirdin.)

2- Âşık, anlattığı öykülerin kimi türkülerini tam olarak bilemiyor, bunların doğrularını da merak edip öğrenmemiş, durum böyle olunca yer yer -yakışsın yakışmasın- kendisi uydurmuş, o da kötü olmuş.

3- Öykülerdeki kimi şiirler ya çok bilinen Karacaoğlan türküleri ya da başka ozanlara ait. Oysa (benim bildiğim ve anımsadığım kadarıyla) her öykünün türküleri, ille de o halk hikâyesine aittir; yani o hikâyeye ilgisi olmayan ya da başka hikâyenin şiirine anımsandığı yerde yer verilmez.

Burada ayrıca belirtmeliyim ki, öykü içinde geçen şiirlere iki türlü yer verilmeliydi: 1. Türkünün şiir biçimi ki, bu hecenin (7’li, 8’li ya da 11’li gibi) uygun kalıbıyla hem de halk şiirinin temel özelliklerinden olan duraklanışa dikkat edilerek; 2. Bir de eklemeleri ve yinelemeleriyle türkü çıkırıırkenki haliyle yazılmalıydı (Buradaki sorumluluk da senindi).

4- Bazı öyküler ya da öykülerin bazı kısımları da doğru değil sanki. Buradaki ‘doğruluk’, genelin bildiğine, anlatılan yaygın biçime uymayan kısımların var olduğu anlamındadır.

5- Bütün bu olumsuzluklara rağmen DERLEMENİN, Karayığit Osman'ın söz dağarcığında yer alan kimi yerel sözcüklerle, yöresel söyleyişlerle saptanmış olması, ortaya çıkan yapıtın gerçek bir hazine olmasını sağlamıyor da değil. Örneğin;

bişesi (= bir şeyi) yok,
yattıydı (= yatmıştı),
dolaşık (= engel) olmak,
ağır bir yere oturmak,
bekleyip meklemek,
kendirle de çeke çeke bağlamak,
eksik halkı (= hanım, bayan),
yülekli (= bileğilenmiş),
bir vurmaıyla öldürmek,
koymasıyla (= koymasıyla, koyarak),
havanın karanişması,
dili boğazına akmak,
tuluk galazı,
hayratlanmak (= karabasana uğramak),
gözüne görünmek (= hayallemek),
dilden sormak (= şiirle değil de düz bir biçimde sormak),
yörep,
malcı (= hayvancılıkla uğuraşan),
heyle (= nasıl),
öksüz densiz olur,
koyuna salmak (= koyun gütmeye ya da getirmeye göndermek),
satır (= bakraç),
tergemek (= terk etmek),
sözüm ona,
alkaçmak (= alıp kaçmak, kız kaçırmak gibi),
neci (= ne / kim),
ayıpsımak (= ayıp saymak),
garanmak (= azarlamak, olumsuzluğu dile getirmek, yakınmak),
kına türküsü söylemek,
tılasım (= tılsım),
deyici (= diyecek),
helti (= çirtim),
ellememek (= dokunmamak, bir şey dememek),
zararlık (= ekin, bostan, mahsullü tarla),
dıkılmak (= girmek),
zora çekmek,
dalına takmak,

sulak (= yer),
ağzını ayırmak,
seyirtmek,
ufak yerde durmamak,
hele / heyle (= ne olmuş ki),
mitil (= eskimiş bez, çul, çaput),
galan (= gayrı, bundan sonra),
gandak (= hendek),
kepmek (= yıkılmak),
golan (kolan= kalın örülmüş ip),
golanınan (= kolanla),
örme (= ince dokunmuş ip),
örmeyinen (= örmeyle),
tâdeş / teağdeş (= taydaş, akran),
dolaşık,
saykıla (= sanki),
kendini yüksek yere koymak,
sertlemek (= sertleşmek, kavga edecek gibi olmak),
neçe (= nice, nice nice, çok),
birken (= bir kez, başta gelen olarak),
kerkez (= kerkenez kuşu),
(birinin / bir şeyin) üzerine düşmek (= ısrarcı olmak),
keski (= kesici alet),
avratlık yapmamak,
şerrirrek (= şerlice, kavgacı, bulaşkan),
savuşturmak (= yolculamak),
sürü (= insan kalabalığı),
sütüne vicdanına kalması,
dombalak (= tepe takla),
pırtmak (= kopmak, boşanmak, ayrılmak),
karanışmak (= karanlıklaşma),
cüllüp (= hartlap ağacı meyvesi, yaban çileği),
su yok sufat yok,
gece ovtu (= geceleyin, gece vakti),
meses (= üvendire),
eletmek (= iletmek, yetiştirmek, vermek),
istemez (= çekemeyen).. gibi..

Yalnızca 'Öksüz Ali' adlı halk öyküsü anlatılırken geçenlerden gelişi güzel seçtiğim sözler, söyleyişler.. bunların halk anlatısına yaptığı katkı düşünüldüğünde ne denilmek istendiği anlaşılır.

Sevgili kardeşim, müthiş bir özveriyle yaptığını bildiğim ve salt bu nedenle saygı duyduğum çalışmalarının sonucu ortaya çıkan bu derlemelerdeki yöre dili, yöresel anlatım bir çalışmanın konusu olsa ne mükemmel bir şey çıkar ortaya. Ama biliyorum, bu çalışma şimdilik yapılmasa / yapılamasa da senin yaptığın derleme, bu derlemenin yazıya geçirilmiş olması, yok olup gidecek bir hazineyi kalıcı kılmaya yeter.

Canına sağlık...

Not: Benden duymuş olma, Saimbeyli Günleşenli Farsaklı Hasan Hüseyin, yaman bir kıyak çekti: '*Tersakan Toros*'un 19. sayının ÇUKUROVA BİTEĞİNDEN'inde Bekir İşlek var.

Sevgi ve selâmlarımızla...

Ali Ozanemre

* * *

Kimden: Musa Tolu

Kime: Ali Ozanemre

Sevgili Ali Ağabeyim,

'*Seksen Kapıya Doksan Değnek*'e değinirken, Bekir'e yüz değneği döşeyivermişsin(!). Diline, kalemine sağlık. Herşey bir yana, niyetler iyi olunca daha ne güzellikler doğacak diye, hem heyecanlanıyorum, hem de çok seviniyorum. Hilafsız bir yaklaşımla, emeğe saygı göz ardı edilmezse; daha neler yapacak kadar çok oluşumuzdan da gurur duyuyorum.

Bekir'e yazdığınız mektubu okuduktan sonra; şu murdar egolarımızdan kurtulduğumuz gün -herkes kendi çapında ve kendi cürümünde- daha aydınlık ve daha üretken bir dünyada olacağımızı bir kere daha anladım.

Doğrudan muhatabı ben olmasam da, işaret ettiğiniz eksiklerin ve dikkatsizliklerin farkına varabilme imkânı bana da tanındığı için ikinize de teşekkür ederim. Sizler gibi dopdolu yürek ve beyin taşıyan, içtenlikli dostlarımın onuru içinde olduğumu bilmenizi isterim.

Sevgili Bekir'e sizin mektubunuzla ilgili, çok farklı tarzdaki mizahı yazımı da ekte size gönderiyorum. Her şakanın ciddiyeti varsa; her ciddiyetin de bir şakası olmasın mı?

Başarı ve mutluluk dileklerimle,

Saygılarımla.

Musa Tolu

* * *

OZANEMRE ELEŞTİRİSİ HAKKINDA

Kimden: Musa Tolu

Kime: Bekir İşlek

Tarih: 4 Mart 2012

Sevgili Bekir,

Sayın Ozanemre'nin işaret ettiği noktalara katılmamak mümkün mü? Bu yol gösterici ve aydınlatıcı satırları benimle de bölüşmüş olmana teşekkür ederim. Ne mutlu bize ki; böyle dostlarımız, hâlâ yaşayan Şems-i Tebrizi'lerimiz var.

Bu kadar dikkat için, işte o kadar 'huysuzluk' gerekir(!). Ehliiz, munis olsaydı Ali Ağabey veya benim gibi şavşalağın teki gibi 'haldır huldur' okusaydı (Teravîh namazında zam-ı sûre okur gibi); nereden farkına varacaktık bu kadar yanlıştın? Bu denli 'İyi Niyetler' olmasaydı, nasıl sevinecektik hiç yoktan böyle? Bence işaret ettiği noktalar, kıyı karakollarında hazırlanan talimat ve nöbet çizelgeleri gibi, camlanıp, çerçeveletilip annacımıza asılmalıdır.

* * *

Fakat bir başka dille de cevabımız olmasın mı bu Farsak titizine?

Yumurtalık Deveci Uşağı Köyü'nden İsa Bukan 'deveye binince', yani kafayı bulunca, inanılmaz güzellikte ağzıyla saz çalmış. Bir sofrada bunu hayretle izleyen arkadaşı Zeynel Hoca, "Ulan kardeş İsa, bu işte bir terslik var. Sana kanın, canın ne gereği vardı ki; Allah seni bir dut dalı olarak yaratmış," der.

Öğretmenliğin, avukatlığın sana ne gereği vardı; sen bir editör olmalıydın Ali Ağabey!

* * *

Bir akşam geç vakitlerde M.Nureddin Selçuk, akşam yemeği sonrası Suadiye veya Kalamış'ta sahile inince; üstad damardan kaptırır. "Sana dün bir tepeden baktım, Aziz İstanbul."

Yan tarafta veya sandalların içinde demlenen garibanlardan bir tanesi yanındaki arkadaşına, "Kardeş adama bak yahu; sanki Münir Nureddin," der.

Kaleme bak kardeş; sanki Nurullah Ataç!

Serde bir ‘Agop’luk olunca; ötürükteki ‘tır’i, ‘tür’ü nereye koyacağını bile tamimlemiş(!) alimallah.

* * *

Maraş’tan Çukurova’ya bakır kap kacak satmak için Kadirli’de mola veren Ejder’in don kazanlarını inceleyen meraklı kadın, “Kardeş, kazanların iyi olmasına iyi de, hiç birinin kulpu yok,” der. Maraşlı Bertiz’in başı gibi serin, “Bacı ben Kozan’a gidiyim taman. Orada kulp takan çok olur heri,” diye atlatır eleştiriyi.

Ne kadar doğru yazsan da; yine de kulp takmaz mıydı sanıyorsun onlara Koca Farsak?

Sevgiyle kal. Hoşçakal.

Musa Tolu

* * *

BEKİR İŞLEK’TEN MUSA TOLU’YA

Ozanemre’ye gönderdiğim mektup ekte.

Ya Musa!..

Bizim Farsaklı’ya eleştirileri için cevap verdim, amma benim ‘hersim çıkmadı’ arkadaş.

Ne .. halan gimi sıçmasını, ne de senin gimi ‘içmesini’ bilemediğim için hersimi geçiremiyorum.

‘Anca’ yazabiliyorum.

Benim Belikli Gardaşım la bir meselem yok. Sağolsun, yazı denemelerimiz hakkında o şimdiden yazılması gerekeni yazıyor; eleştirilmesi gerekeni eleştiriyor.

Belki de hak etmediğimiz güzel dostluğunun hakkını veriyor. Dost gimi davranıyor, gördüğü yanlışlarımız için ‘tebessüm’ edip geçmiyor.

Öyle yapacak tabi, Gara Gavır. Bir adam Farsaklı olup ‘eleştirmen’ olunca n’olurmuş ki; gene adam gimi olacak.

Şunu başına ‘mim’ koyarak belirteyim: ‘Hersim’ bizim dostumuz, gardaşımız Farsaklı Ozanemre’miz ‘dost’ gimi değil de, eleştiri adına bir gün kendini haklı zannederek yazacaklara.

Fakir, halk edebiyatı konusunda ‘ümmî’ olduğumu ‘*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*’ kitabımızın ortasına yazdım.

Bir dost, “Sen ümmiyim diye tevazu gösteriyorsun, ama yarın bir geri zekâlı yanlış anlar, ciddi zanneder,” dedi.

‘Ümmilikten’ başka bir sıfatımın daha olduğunu düşünüyorum. O da ‘sevdalı’. Her sevdalı zırrıkı veya suya sıçar olmasa da az biraz ‘delidir’ bilirsin (Şimdi bu yazma esrûmesi arasında delidir diye yazarken çift tırnak işaretinin “deli”dir şeklinde mi, yoksa ‘delidir’ şeklinde mi yazılacağı benim işim mi?

Evet, benim işim amma diğer yazacaklarımı yazabilmem için bu eğitime yeniden koşulamam.

Bizim Belikli Farsaklı veya diğer ‘uzmanlar’ ne güne duruyor onlar yapsın Dayı.

Arakı esrûmesi nasıl yazma esrûmesinden eyi ise gavır dayı, bir Tecirli için Çukurova folklorunu yazarken, “Çukurova Sevdası (= esrûmesi), haydi Ceren sevdası (= esrûmesi) da diyelim ‘bilgelikten’ eyidir.

Ne dedi bakalım yukarıda bizim Kayserili emmi uşaklarından biri: “Akıllı hesap yapana kadar deli evlenirmiş de oğlu olurmuş,” gimi bir şey dedi.

Hesap yapacağına herkes derleme yapsa ben niye ‘it gıcı yemiş gimi’ (İt kıcı (ayağı) yemiş gibi gezmek: Koşturup durmak, yerinde duramamak) İstanbullarda Ruhi Su arşivinin, Boratav arşivinin, Berlin’de Reinhard arşivinin veya Teksas’ta bilmem hangi kefare arşivinin peşinde olacaktım ki.

Bu bakımdan ben ‘sevdalarım, deliliklerimle’ ve ‘ümmiliğimle’ mesudum.

Evet, megalomansak megalomanız.

Ulan Dayı, heykelimizi de dikmezlerse dikmesinler bre. Hiç olmazsa başımıza kuşlar sışmaz.

* * *

‘Belikli Gavır’ veya ‘Gara Farsaklı’ sıfatı her ne olursa olsun dostumuz Ozanemre’yi seviyoruz.

Tecirli usulü, az biraz ‘ayının malak sevdiği gibi’ de olsa seviyoruz arkadaş.

Yukarıdaki ‘gökçek’ sıfatları tekrar ede ede ‘şerbetledik’ gavır.

En yürekten sevginin ‘ayının malak sevdiği gibi sevmek’ olduğunu bildiğinden de ağzımızın kıvrılığını hoş görüyor, bunu da biliyoruz.

* * *

Sağol Ozanemre Can,
'Hersim' biraz geçti.

* * *

Ya Musa!..
Sen neler yazıyorsun bakalım?
Hasretimiz, sevdamız, Cerenimiz Çukurova'ya kucaklar dolusu selâm.
Hadi hoşçakal.
Bekir İşlek

21. BÖLÜM

GÖNÜLLÜ BİR HALK KÜLTÜRÜ DERLEMECİSİNİN KİTAPLARDAKİ SÖZLÜKLERE GİRMEMİŞ BAZI ATASÖZÜ ve DEYİMLER ÜZERİNE

NAIL TAN

Hâlen Didim’de noterlik yapan Osmaniye Düziçi’nin Pirsultanlı köyünden Bekir İşlek, Düziçi İlköğretmen Okulu’ndaki edebiyat öğretmeni (1972-1974) Prof.Dr. İsmail Gökem’in teşvikiyle ilçesinin köylerini karış karış tarayıp halk kültürü, özellikle âşık edebiyatı, halk hikâyeleri, halk müziği ve halk oyunları derlemeleri yapıyor. Hem de kaynak kişilere para ödeyerek. Kamera ve teyp ile yaptığı derlemeler 200 CD’yi bulmuş. Ayrıca başka derlemelerin, çalışmaların kopyalarını da satın alıyor. Kendi deyişiyle, “Çukurova folklorunun delisi tutmuş.”

Arşivlerdeki Düziçi Halk Kültürü derlemelerine ulaşmak gibi imkânsızın imkânsız maceralar peşine düşmüş. İstanbul’daki ‘Boratav Arşivi’nden ücretiyle yararlanamamanın imkânsızlığı sadece yüreğini acıtmakla kalmıyor, AB’ye niçin kabul edilmediğimizin gizli ipuçlarını da veriyor. Derlemeleri sırasında karşılaştığı zorlukları deyimleştirmeyi de ihmal etmemiş: “Çukurova folkloru için ‘*Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*’ gibi.

Bekir İşlek, Düziçi halk kültürü derlemelerinin bir bölümünü yayımlayarak Türk kültür mirasına kazandırmış. Bu hizmetiyle ne kadar övünse az olur. ‘*Düziçi Folklor Kitapları*’ dizisinin birinci kitabı Çukurovalı Karacaoğlu(102).

Bekir İşlek’in İspir Onbaşı (İspir Mehmet Koç) ile Karayiğit Osman’dan (Osman İper) derlediği biyografik iki türkölü hikâye, Prof. Dr. İsmail Gökem ve Ozan Tülüce tarafından baskıya hazırlanarak bu adla okuyucuya sunulmuş.

Dizinin ikinci ve üçüncü kitaplarını ise bizzat Bekir İşlek baskıya hazırlamış: ‘*Tekeden Teleme Çalmak*’(103), ‘*Bir Cerene Av Olmak*’(104) Böylece derlemelerinin bir bölümü CD’lerden kurtulup topluma mal olmuş. 2011 yılının son aylarında yayımlanacak dizinin dördüncü kitabı ise yine kendisine ait ve çektiği çileyi yansıtan bir ad taşıyor: ‘*Çukurova Folkloru İçin Seksen*

(102) Gökem, İsmail-Ozan Tülüce (2008), Çukurovalı Karacaoğlu, İstanbul, 152 s., Çatı Kitapları, Düziçi Folklor Kitapları: 1.

(103) İşlek, Bekir 1955 yılında Düziçi’nin Pirsultanlı köyünde doğdu. İlkokulu köyünde okudu. Düziçi İlköğretmen Okulunda altı yıl yatılı öğrenciliğin ardından ilkokul öğretmeni oldu (1976). Kısa süre ilkokul öğretmenliği yaptı. 1977-1982 yılları arasında hem çalışıp hem de İstanbul Ü Hukuk Fakültesine devam ederek avukat oldu. Düziçi’nde avukatlık yaptı (1985-1990). Denizli Kale ilçesi noterliğinden (1990-1995) sonra Aydın Didim ilçesinde başladığı noterlik görevini hâlen sürdürüyor. 1995 yılında Düziçi halk kültürü derlemelerine başlayıp dört kitap yayımladı. Evli ve iki çocuk babasıdır.

(104) İşlek, Bekir (201), Bir Cerene Av Olmak, İstanbul, s. 26-27, Çatı Kitapları, Düziçi Folklor Kitapları: 3.

Kapıya Doksan Değnek Çalmak ⁽¹⁰⁵⁾. 520 sayfalık bu kitapta Âşık Karayîğit Osman'ın halk hikâyeleri dağarcığı yer almakta ⁽¹⁰⁶⁾ Başka bir makalemizde bu kitabı değerlendireceğiz.

Dizinin Bekir İşlek'in baskıya hazırladığı ikinci ve üçüncü kitabı sadece Düziçi açısından değil, ülkemiz Türk dili, halk edebiyatı araştırmaları bakımından da önemlidir. Söz gelimi, derleme metinler içinde atasözü-deyim sözlüklerine girmemiş birçok söz varlığı vardır. Bekir İşlek, sadece '*Bir Cerene Av Olmak*' kitabının bir bölümünde 'it' ile ilgili otuz beş atasözü ve deyimini bir arada vermiştir. Biz metin taraması yaptık ve kısmen bu bölümden yararlandık. Yazımızda derlemelerin sadece bu yönü üzerinde durmak, bazı atasözü ve deyimleri gün ışığına çıkarmak istiyoruz. ⁽¹⁰⁷⁾

Taramalarımız sonucunda belli başlı, içinde en çok söz varlığı barındıran sözlüklere ya hiç girmemiş ya da farklı şekil ve anlamlarda girmiş çeşitleme durumundaki atasözü ve deyimler, ilk harflerine ve sayfa numaralarına göre sıralanırken, bazılarının önüne Bekir İşlek'in verdiği anlamlar da yazılmıştır.

1- Tekeden Teleme Çalmak Kitabı

A. Atasözleri

* Ağacı yontmadan kaşık olmaz. (s. 39)

* Hanımın malı, hamam tokmağına benzer; bir gün kafana değmezse bir gün değer. (s. 39)

Nurettin Albayrak'ın sözlüğünde 'Avrat malı, başa tokmaklık' (s.200) şeklinde eş anlamlısı vardır.

* Kârsız eli keserler. (s. 181)

(105) İşlek, Bekir (2012), Çukurova Folkloru İçin Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak, İstanbul, 520 s., Çatı Kitapları, Düziçi Folklor Kitapları: 4.

(106) İşlek, Bir Cerene ..., 272 s.

(107) Taramamızı içinde en çok atasözü ve deyim bulunduran şu kaynaklar üzerinde yaptık:

- Parlatur, İsmail (2008), Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II, Ankara, 574+963 s., Yargı Yayınevi. [5.076 atasözü, 10.349 deyim]

- Sinan, Ahmet Turan (2001), Türkçenin Deyim Varlığı, 516 s., Malatya Kubbealtı Yayıncılık. [17.137 deyim]

- TDK (2004), Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I-II, Ankara, 3. bsl. 406+175 s., TDK Yayınları: 279, 331. [5.890 atasözü, 6.125 deyim]

- Genel Ağ'daki Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü [2.396 atasözü, 11.209 deyim]

- Aksoy, Ömer Asım (1988), Atasözleri ve Deyimler sözlüğü 1-2, İstanbul, 1131 s., İnkılap Kitabevi [2.305 atasözü, 8.164 deyim]

- Albayrak, Nurettin (2009), Türkiye Türkçesinde Atasözleri, İstanbul, 1140 s., Kapı Yayınları. [18.838 atasözü]

B. Deyimler

- * Abbaa geçmek (s. 150). Bembeyaz kesilmek, çok korkmak.
- * Ağzı kızıl (s. 100). Küfürbaz, ağzı bozuk.
- * Ağzını anahtarlamak (s. 146).
- * Ağzını kilitlemek (s. 145). Susup konuşmamak. Taradığım deyim sözlüklerinde; “Ağzı kilitli, ağza kilit vurmak, ağzını mühürlemek” şeklinde eş anlamlıları vardır.
- * Ayıyı kazana, maymunu tencereye sıçırmaq (s. 154). İşi büsbütün berbat etmek. Sözlüklerde “Ayı kazana sıçtı.” şeklinde yarı benzeri vardır.
- * Bacağı toplamak (s. 145). Yola koyulmak.
- * Baltayı ayağına vurmak (s. 148).
- * Cirimini çıkarmak (s. 148). Yetki, söz söyleme sınırlarını çizmek.
- Cirimini çıkmak: Hâkimiyet alanından uzaklaşmak, birinin yetki sınırlarının dışına çıkmak.
- * Çakal öldiye vurmak (s. 47). Rakibin, tehlikeli birinin kötülüğünden korunmak için ona zararsız muamelesi yaparak kandırmak.
- * Dışlığı gelmemek (s. 74). Can sıkıntısından kurtulamamak. TDK’nin Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü’ne girmiş (C. 4, s. 1473) ancak deyim sözlüğünde yer almamıştır.
- * Dudakları çat çat çatlamak (s. 150). Çok korkmak.
- * Düğün öttü (s. 131). Düğün başladı ve düğün yapıldı anlamlarında.
- * Ekmeğine kuru, ayranına duru dememek, ayakkabısından su içmek (s. 43). Deyim sözlüklerinde ‘Ekmeğine kuru, ayranına duru mu dedik’ şekli vardır.
- * Elin delisi tükenir mi? (s. 74).
- * Ellik gavuru (s. 86). Yabancı gavur, gavurun en kötüsü. Çukurova’da Ermeniler için de kullanılır.
- * Hikâyeyi dipten almak (s. 47). Bir hikâyeyi, olayı bütün ayrıntılarıyla anlatmak üzere en başından almak.
- * İz çalmak (s. 49). Sözlüklere ‘İz sürmek, İzine düşmek’ eş anlamlıları girmiştir.
- * Kalkmaz etmek (s. 47). Çok dövmek, yürüyemeyecek duruma düşürmek.
- * Kızı gütmek (s. 131). Kızın davranışlarını, günlük yaşayışını kesintisiz izlemek için fırsat kollamak.
- * Koltuk vurmak (s. 44). Bir kadına kendisine ilgi duyulduğunu anlatmak üzere başkalarına belli etmeden dirseği ile vurmak, hissedeceği şekilde dokunmak.
- * Kuru tahta olmak (s. 45). Beş parasız, yoksul duruma düşmek.
- * Malamat etmek (s. 43). Utanacak duruma düşürmek, eziyet çektir-

mek anlamında TDK'nin Derleme Sözlüğü'nde (C. IX, s. 3111) de vardır. Ancak deyim sözlüklerine girmemiştir.

* Malamat olmak (s. 75, 207). Kınanacak, utanacak durumda olmak. Rezil olmak. Aynı anlamda TDK'nin Derleme Sözlüğü'nde (C. IX, s. 3111) de vardır. Deyim sözlüklerine girmemiştir.

* Mank olmak (s. 107). Sersem, ahmak anlamındadır. TDK'nin Derleme Sözlüğü'nde (C. IX, s. 3124) de vardır. Ancak, deyim sözlüklerine girmemiştir.

* Mektup salmak (s. 150). Mektup göndermek.

* Nerde davul tum etse orda bitmek (s. 74).

* Sonu gelmek (s. 39, 41). Muradına ermek, bir işi sonlandırmak. Sözlüklerde "Sonunu getirmek" şeklinde eş anlamlısı vardır.

* Sopa döşemek (s. 202). Dövmek. Sözlüklerde 'Sopa atmak, Sopa çekmek' eş anlamlıları vardır.

* Tavşan yamacı geçti (s. 40). Sözlüklerde 'Atı alan Üsküdar'ı geçti' şeklinde eş anlamlısı vardır.

* Tekeden teleme çalmak (s. 9, 10). Gerçekleştirilmesi çok zor bir işi başarıyla bitirmek. İmkânsız başarmak. Sözlüklerde 'Tekeden süt sağmak / çıkarmak' şeklinde eş anlamlısı yer almıştır.

* Türkü çığırtırmak (s. 30). Bir âşığa veya abdala ücretini ödeyerek düğün dernek dışında, kişisel zevk için çaldırıp söylettirmek. Folklor derleyicisinin âşıklardan derleme yapması.

* Vird-i zebûnu olmak (s. 35). Osmanlıca-Türkçe sözlüklerde 'Vird-i zebânı olmak'; bir sözü diline dolamak, çok sık kullanmak anlamında yer almıştır.

* Yaranın kavuşması (s. 35, 211). Yaranın iyileşmesi. Sözlüklerde aynı anlamda 'Yaranın kapanması' deyimini vardı.

* Yılanın ağzına atacak kadar bile unu bulunmamak (s. 207). Çok yoksul olmak. Öldürülen yılanın ağzına bir tutam un atılmazsa eşinin öldürene saldıracığına inanılır.

* * *

2- Bir Cerene Av Olmak Kitabı

A. Atasözleri

* Adamın delisi düğünde, avradın delisi ölüde belli olur (s. 86).

* At ayağı külük olur, âşık dili yörük olur (s. 38, 116). Dede Korkut destanlarında 'At ayağı kültüg, âşık dili çevik olur' şeklinde sık sık geçer. At ayağı hızlı, âşık dili de çevik, güçlü olur anlamındadır. Dede Korkut destanlarındaki atasözü ve deyimleri inceleyen Orhan Şaik Gökyay'a

göre⁽¹⁰⁸⁾ bu söz deyim, Aydın Oy'a göre⁽¹⁰⁹⁾ ise atasözüdür. Taradığım ata-sözü ve deyim sözlüklerine girmemiş olması şaşırtıcıdır. Hem doğulu hem de Çukurovalı âşıklar halk hikâyesi anlatırken bu sözü sık sık kullanmaktadırlar. Hikâyeyi hızlandıralım anlamında.

* Davulun sesi uzaktan koygun gelir (s. 85). Sözlüklerde 'koygun' yerine 'hoş' kelimesi girmiş şekli yer almıştır.

Hoca öleni, abdal oğlanı sever (s. 106). Abdallar düğünlerde çalgı çalıp para kazandıklarından erkek çocukları çok severler.

* İt çanağında ekmek ufağı bulunmaz (s. 210). Sözlüklerde 'çanağında' kelimesinin yerini 'yatağında' kelimesi almıştır. 'Çanağında' kelimesi daha doğrudur.

* Osmanlı'da oyun bitmez (s. 60, 61).

* Yarbaşı İstasyonu'ndan ötesi Yemen kadar gurbettir (s. 11, 12). Düziçililer için gurbet Yarbaşı İstasyonu'nda başlar.

* * *

B. Deyimler

* Abdal keyfi (s. 17). Küçük şeylerden mutlu olmak, zevk almak.

* Abdal tutmak (s. 21). Düğün çalgıcısı kiralamak.

* Analık çocuğu (s. 116). Eli sıkı, cimri.

* Asabiyetçi bulmak (s. 32). Aşiretçi bulmak.

* Babası nasihat ederken bir itin kuyruğunda kırk sinek saymak (s. 209).

* Buçuklu almak (s. 200). Bir mala veya işe ortak olmak. Derleme Sözlüğü'nde yarı yarıya ortaklığa verilen mala 'buçuklu' dendiği belirtilmiştir (C. II, s. 777).

* Dan davulu çalmak (s. 86). Sabaha karşı, tan vakti davul çalıp düğünün başladığını ilan etmek.

* Delisi tutmak (s. 26, 27). Bazı zararlı yiyeceklerden yiyip sarhoş gibi yalpalayarak yürümek. Buğdayın içindeki 'deli' denen tohumlardan yiyenler bu duruma düşer. Bir işe canı gönülden tutkuyla sarılmak anlamında kullanmıştır Bekir İşlek.

* Deliyi düğün evine göndermişler, bura bizim evden iyiymiş demiş (s. 86). Müjgân Üçer'in Atasözleri Yerde Kalmaz kitabında 'Deliyi düğüne davet

(108) Gökyay, Orhan Şaik (1973), Dedem Korkud'un Kitabı, İstanbul, s. Ek. CCXLVI. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yay.

(109) Oy, Aydın (1957), "Dede Korkut'ta Atasözleri II", Türk Dili, S. 65, 1 Şubat 1957, s. 267.

etmişler, burası bizim evden ırakatmış demiş' şekli vardır.⁽¹¹⁰⁾

* Dışlığı gelmemek (s. 129).

* Ekmeğin birini yiyip birini ite atmak (s. 43). Başkalarını, muhtaç olanları da düşünmek.

* Eli it çanağında yunmak (s. 208). Yaptığı hiçbir iyilik takdir edilmemek. Bir kahırlanma sözüdür. 'Benim elim it çanağında yunuk, iyiliklerim takdir edilmez' şeklinde kullanılır.

* Ellik gâvuru (s. 21).

* Gada almak (s. 88). Dert ve üzüntüsünü paylaşmak. TDK'nin Derleme Sözlüğü'ne bu anlamda girmiştir (C. VI, s. 1888). Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde ise aynı anlamda "Kadasını getirmek" deyimini vardır (s. I/339). Çukurova'da, birinin başına gelebilecek belayı kendi üstüne almayı dilemek, böylece belayı savuşturmak anlamında kullanılır. 'Gadasını aldığım da kurbanlar olduğum' şeklinde söylenir.

* Gavur bellisiz, Müslüman bellisiz (s. 20, 202). Alacakaranlık vakti.

* Hopurunu çıkarmak. (s. 36, 46) Ormandan tarla açmak için ormanı büsbütün yok etmek.

* Hopur kırmak (s. 45). Ormandan tarla açmak.

* İneği danayı satmak (s. 199, 200). Büyük fedakârlıkta bulunmak.

* İşese ulaşır (s. 209). Haberleşmek için çok yakındır.

* İt boğuşturmak (s. 208). Boş, gereksiz ve sevimsiz işlerle uğraşmak.

* İt enik taşır gibi taşıyıp durmak (s. 209). Perişan bir durumda, bir eşyayı taşıyıp durmak.

* İt osurdu, yel götürdü (s. 208). Boş, önemsiz bir işti; geldi, geçti.

* İt oturumunda durmak (s. 209). Çömelip oturmak.

* İt yesin ciğer (s. 208). Annelerin iyiliğe ve şefkate rağmen güç yetiremedikleri çocukları için kullandıkları bir deyim.

* İt yedi, püsük (kedi) duasını okudu (s. 208). Bir mal kötü kullanıldı ve hiç bereketi olmadı. TDK'nin Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler kitabında 'kedi'nin yerini 'şeytan' almıştır (s. I/339).

* İt sidiği / dölü (s. 209). Kötü, çevreye ve ailesine zarar veren insan.

* İtine de dök (s. 209). Bir ürünün, yiyeceğin aşırı derecede çok olması.

* İtler de ana olmasın (s. 208). Annelik çok zor, çileli, fedakârlık isteyen bir iştir.

* İtler yese de beni oralara bir yere sığsa (s. 207). Sevgiliye kavuşmak için her türlü fedakârlığa razı olmak. Gurbettekiler için memleket hasretini ifade etmek için de kullanılır.

* İtten irezil olmak (s. 208). yaptığı kötülüklerin bir bir ortaya çıkması üzerine insan içine çıkamayacak duruma düşmek.

(110) Üçer, Müjân (1998), Atalar Sözü Yerde Kalmaz, İstanbul, s. 76.

* Kaç kaç a çıkmaq (s. 21). Ermeni meزالimi karşıısında dağlara, yaylalara çıkmaq.

* Kafası fırlamak (s. 74). Çok kızmak.

* K r itin öldüğü yer (s. 208). İlgı duyulmayan, çok uzak bir yer.

* K ze basık abdal gibi sıçramak (s. 106). Abartılı tepki vermek.

* Lafı gıdım gıdım vermek (s. 116). Ağır ağır konuşmak.

* Malamat etmek (s. 10).

* Malamat olmak (s. 120, 129, 130, 234).

* Misafir  alılama (s. 27, 43). Yoksul ailelerin, konuklara yemekten önce çerez ve meyve ikram ederek karınlarını biraz doyurup asıl yemeği az yemelerini sağlamak.

* Sabahleyin it sıçmadan yapmak (s. 210). Verilen bir sözü, vaat edilen bir işi geciktirmeden tam zamanında yapmak. Sabahın alacakaranlık sonrasını da ifade eder.

* şor toplamak (s. 200). Köy köy dolaşıp söz derlemek.

* Tekeden Teleme çalmak (s. 13, 15, 133, 135, 224, 228, 229, 230, 232).

* * *

SONUÇ

Bekir İşlek'in Düziçi Halk Kültürü derleme metinlerinden belirlediğimiz atasözü ve deyimlerin anlamlarının verilmesi çok önemlidir. Anlamları verilmedikçe, söz konusu söz varlıklarının kullanımı Düziçi ve çevresiyle sınırlı kalır. Oysa, derlemecilerin hedefi, derlediklerinin yurda yayılmasıdır. Biz bu yazımızda, Bekir İşlek'in anlamlarını biraz olsun verdiği atasözü ve deyimleri sözlük hazırlayanların dikkatine sunmak istedik. TDK sözlük uzmanları, umarım inceler ve bir bölümünü Genel Ağ'daki sözlüklerine alırlarken diğerlerini de Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü kapsamında değerlendirirler.

Bu yazımdan sonra, Bekir İşlek Bey'den listesini verdiğimiz atasözü ve deyimlerin anlamlarını açıklayan bir makale beklemek hakkımızdır diye düşünüyorum. Böylece, derlemeleriyle yaptığı büyük hizmetin değeri daha da artacaktır.

NAİL TAN

* * *

GÖNÜLLÜ BİR HALK KÜLTÜRÜ DERLEYİCİSİNİN DİL BİLİMCİLERE NOTLARI

Bekir İŞLEK

Halk Bilimci Nail Tan Bey'in '*Tekeden Teleme Çalmak*' ve '*Bir Cerene Av Olmak*' adlı kitaplarımdaki TDK sözlüklerine girmemiş atasözü ve deyimlerle ilgili yazısını okuyunca 'yornuğum çıktı'. Yornuğu çıkmak: Ağır ve yorucu bir işten sonra sevindirici bir vesileyle hiç yorulmamış gibi olmak, demek. Türk Dili'ne vermiş yazısını. Yazısının sonunda diyor ki; "Bekir İşlek'ten derlediği atasözü ve deyimlerin anlamlarını açıklayan bir yazı bekliyorum. Böylece yaptığı hizmetin değeri daha da artacaktır."

Bu yazıyı bu uyarı üzerine yazdım.

Anam Koca Hayriye çocukluğumuzda yemek beğenmeyip mızımızlandığımızda, "Ağzını vurursan yersin!" derdi. Ağzını vurmak: Tadına bakmak.

Ben de bu yazıya ağzımı vurmuş sayılırım.

Baskıdan yeni çıkan '*Çukurova Folkloru İçin Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*' kitabımda da ocak, ocaklık, ocaklama, ocak ayırmak, ocaklama deli olmak, kül, kav, mıkdanlı, değirmen ile ilgili pek çok sözün anlam ve mecazları bazen yarım sayfayı bulan açıklamalar ile yer aldı.

Memleketimi, insanlarımızı ve dillerini, türkülerini, hikâyelerini çok seviyorum. Öyle güçlü, öyle zenginler ki derlemeye veya yazmaya yoruldum demeye utanıyorum. Bir ay önce yine Düziçi'ne gittim. Derlemeye devam ediyorum. 'Ekini kanatmak' diye bir deyim duydum ve irkildim. Deyimi, Düziçili Âşık Kır İsmail kullanmış. Âşık ekinini biçtirmek için pek çok kişiyi imeceye çağırmış. İmeceye 'keşik' de deniyor bilirsiniz. Bir kişi hariç kimse gelmemiş. Gelen kişi ötekileri beklerken bir kenarından bellik (= işaret, başlangıç) yapayım diye ekine hamle edince âşık adamı uyarmış: "Ekinimi kanatma Veli!" demiş.

'Bellik' kendiliğinden geldi. Şu 'ekini kanatma' sözüne bakar mısınız?

Bütün bunları, ben böyle yazarken derleme kendiliğinden geliyor demek için yazıyorum.

Kır İsmail'in bu imece hikâyesinde Düziçi'nde 'zamanlar' çıkıyor karşımıza: İlk akşam, akşam, yatsı, birinci horoz ötümü, ikinci ve üçüncü horoz ötümü, tan vakti, Gavur belirsiz Müslüman belirsiz vakit, it sıçmadan, dağ namazı, gün ağarması, gün burnu, keşik vakti, kuşluk vakti, küçücük taşlar gölgeliyken, dal öğlen, ikindi, kızıl ikindi..."

Daha Kır İsmail'in imeceye söz verip de gelmeyenlere söylediği taşlamaya sıra gelmedi.

Ve o taşlamadaki 'kuduruk it bakışlı' deyimine.

Yaylaya göçerler yokuşlu
Çuval dokurlar nakışlı
Kuduruk it gözlü bakışlı
Kâzım da söz verdi gelmedi

* * *

'Kuduruk it gözlü bakmak': Kan çanağı gibi kıp kırmızı kızarmış bir gözle bakmak.

Arkasından 'İtin titireye titireye tikene koyduğu' sözü gelecek.

Göründü de Baltalı'nın gediği
Sah(i) imiş de Kır Halil'in dediği
İtin titiriye titiriye tikene koduğu
Çavun Mulla da söz verdi gelmedi

İtler, kırsalda tikenlere yaparlar. Çoğu zaman kabızdırlar. Titreme kabızlıktan dolayı çıkarmadaki zorluktan kaynaklanıyor.

Bu taşlama yirmi kıta kadarmış. Beş köyden adam çağrılmış. Taşlamanın devamını bulmak için o beş köy taranacak. Gerekirse ev ev dolaşılıp ‘seksen kapıya doksan değnek çalınacak’.

Kapıyı açan kişiye; “Afedersiniz, siz Âşık Kır İsmail’in imece taşlamasını biliyor musunuz; taşladıklarından biri belki de dedenizdi,” diye sorulacak.

Ocaktan, duyardan yırak (= irak), ‘Çukurova folklorunun delisinin tutması’ böyle bir şeydir.

‘Şükür olsun bu sevdayı verene’ diyor Karaca Oğlan’ımız. Şükür olsun bu ‘deliliği’ verene. Türkiye Yazarlar Birliği halk kültüründe ödülünü varsın Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü’ne versin.

Bu deliliğe şükretmek daha keyifli. Bu hususta ‘yemin etsem başım ağrımaz’: (Yemin etsem bırakın başka ağır sonuçlarını, başım bile ağrımaz). Bu yemin yetmezse ‘dinime dalağıma yemin edebilirim’. Böylece ödül aşlanığı (= şakası, yârenliği) bizi bu iki atasözüne götürdü. Dinine dalağına yemin etmek: Hem dünyası hem de ahreti üzerine yemin etmektir.

Ben bunlara yetişmekten sözlüklere vakit bulamıyorum. Ağıtçılardan son nesil kaldı.

* * *

İki ay önce Düziçi’nde bir ağıtçı Sarı Ahmet’in ağdını söylerken odadakiler hep beraber salya sümük ağladık. Bu ustalar öbür âleme gitmek üzere. Dışının biri boğazında olsun lafı döndü dolaştı yazıyı buldu işte. Yani işimiz var, yemekteysen bile öyle acele et ki, dışının birini telaş ile yiyebilirsin, yemelisin. Ustalar gidiyor. Dışımızın biri boğazımızda olacak, seksen kapıya doksan değnek çalınacak ki bu altın sözler yerin altına girip ‘define’ olmasın.

* * *

Sarı Ahmet’in ağdı bir cümleyle geçilemez. Bu ağıtta da dikkate değer iki kelime var:

Ceyhan akar bucak bucak
Ot biçerler kucak kucak
Andırın’ı demem ille
Koca yazı cıp ısıcak

‘İlle’ kelimesi ‘ama, fakat’ kelimeleriyle eş anlamlı gibidir fakat

bünyesinde ondan daha güçlü bir vurguyu taşır. ‘İlla’ kelimesiyle ilgisi yoktur. Bizi ağlatıp duran Ağıtıcı Abdullah Budak, bir emekli öğretmendi. “Bu ille kelimesi adamı bitirir arkadaş,” dedi.

‘Cip’ kelimesi çok, basbayağı, oldukça gibi anlamlara gelir.

Bir ‘tapına getirip’ (= punduna getirmek, fırsatını, uygun zamanını yakalamak) mahalli kelimeleri yazıya aktarmak hayli keyifli oluyor. Tapına getirmek sözlüklere girmiş olabilir, ama ‘taplamak’ ve ‘tapını vermek’ girmiş midir? ‘Taplamak’: Tahmin etmek, sezmek. Tapını vermek: Güreş devam ederken; yer değiştirmek ve sair surette güreş bırakılırsa aynı pozisyonunda devam etmek üzere güreşçilerin vaziyet almaları, ara vermeden önce kim kimin neresinden tutuyorsa, nasıl duruyorsa o hâlden devam etmek. Güreşteki başka bir söyleniş: Oyununu geri vermektir.

Tapını vermek, başka bir anlamı: Karşıdakine zaafını belli etmek, zayıf tarafını belli etmek. Bu söz bizi; Ek yerini belli etmek deyimine götürür. Bu deyim de zayıf tarafını belli etmek, fark ettirmek anlamında kullanılır.

‘Tekeden Teleme Çalmak’ kitabındaki rintliğe övgüyü anlatan; Arakıya verip anırmayınca, sigaraya verip savurmayınca para dediğin ne işe yarar bre gardaşım? sözü de bana çok çarpıcı gelir.

Bir de kavgada, kan davasında ölüme gönderilen, gönderilmek zorunda kalınan bir çocuğu için ananın; Onun için de bir ibrik su dökünmedim derim ifadesindeki kıyıcılık veya çaresizlik.

Bu söz aynı anaların, İtler de ana olmasın (Annelik çok zor, çileli, fedakârlık isteyen bir iştir) ve İt yesin ciğer (Annelerin iyiliğe ve şefkate rağmen güç yetiremedikleri çocukları için kullandıkları bir deyim) deyimleriyle biraz çelişir.

Düziçi, işte böyle söz hazinelerinin vatanıdır. Biz bu hazineden bir çimdik toplayabildiysek ne mutlu...

Didim / 29 Aralık 2011

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Sevgili Musa,

Aşağıda seninle daha önce paylaşamadığım bir yazı var. Doç Dr. Mustafa Sever Bey'in bu yazısı www.haberakademi.net sitesindeki köşesinde yayınlandı. Yazı ‘Bir Cerene Av Olmak’ kitabım hakkında. Sever Hocanın yazdıklarını okuyunca şaşım kaldım ve bin kere daha kahroldum. Meğer biz Çukurova’ya İngiliz’e kaliteli pamuk yetiştirmek için iskân edilmişiz.

Osmanlı ile paşalarla ne uğraşıyorsun diye bana ‘garanıyorsun’. Osmanlı Balkanlar’a müslümanlaştırmak için gidiyor; Çukurova’ya Türkmenler İngiliz’e pamuk yetiştirsın diye geliyor.

‘Görenler Allah için söylesin’ sözünün heykasını bilirsin.

Mustafa Hoca’nın Ceren yorumuna bakar mısın? ‘Bilen bilir de bilmeyen bir dal mercimek sanır’ sözümüze de açıklama borcumuz kalıyor.

En iyisi sen aşağıdaki yazıyı oku gadası.

Selâm ve sevgiyle.

Bekir İşlek.

* * *

‘BİR CERENE AV OLMAK’ KİTABI ÜZERİNE

Ceren, âşıklık geleneğinde sevgilinin teşbih edildiği bir hayvan olup, ceylan anlamındadır. Âşıklar sevgiliyi tavsif ederken özellikle gözlerinin güzelliğinden hareketle sevgiliyi cerene benzetirler. Ceren, peşinden gidilen bir avdır; ancak ava giden avlanır hesabı, ardından geleni avlar; onun gönlünü alır. Yani avcı, av olur. Tek taraflı yaşanan, açıklanamayan bir aşk hâlinin anlatımını içeren ‘bir cerene av olmak’ deyimini de işte böylesi ardından gidilen bir cerene / sevgiliye av olmayı, sonuçsuz bir serüvenin başlangıcını anlatır. Buradaki ceren / sevgili, elbette karşı cinsten bir insanı değil, insanın içine doğduğu; havasını soluduğu, suyunu içtiği, ekmeğini yediği, kısacası kanını, canını, maddi manevî varlığını meydana getiren yurdunu, doğduğu, büyüdüğü topraklardan uzakta, gurbette olan bir insanın vatanını işaret etmektedir. Bu öyle bir sevdadır ki insan, sevgilisinin kaşını, gözünü, boyunu bosunu özler gibi, yaşadığı toprağın dağını, taşını, suyunu, havasını, gecesini, gündüzünü de öyle özler ve anar. Bekir İşlek, bu özlemi anlatmaya girişen bir sevdalı...

Bekir İşlek’in ‘*Bir Cerene Av Olmak*’ adlı kitabı, bir hukuk adamının / bir noterin hususî olarak Osmaniye’nin bir ilçesi olan Düziçi kültürünü, umumî olarak ise Çukurova kültürünü değişik yönlerden yansıtan ikinci kitabıdır. Daha önce de ‘*Tekeden Teleme Çalmak*’ adlı kitabı yayınlanmıştı.

‘*Bir Cerene Av Olmak*’, Bekir İşlek’in çocukluğundaki düğünleri anlatmasıyla başlıyor. Bekir İşlek’in yazdıkları, bizi 1960’lı yılların Pirsultanlı köyüne, Düziçi’ne, dahası Çukurova’ya götürüyor. İşlek, 1955 doğumlu. Çocukluğunu anlatıyor; fakat çevresinden duyduklarını, kendisine aktarılan bilgileri, bilinçli-bilinçsiz hafızasında biriktirdiklerini naklediyor. Anlatırken son elli yılda ülkemizin nasıl bir değişim süreci yaşadığına da canlı tanıklıklar ediyor. Bu süreçte Türk insanının başını döndüren gelişmeler, değişimler oldu. Ekonomik, siyasi yapıda meydana gelen / getirilen

değişimlerin toplumsal-kültürel yapıdaki yansımaları, toplum yapımızda derin yaraların oluşmasına, nesiller arası ilişkilerde derin kopukluklara, aile yapımızda yozlaşmalara, kısacası toplumsal hayatımızda huzursuzluklara sebep oldu. İşte Bekir İşlek'in kitabı, bu değişimler karşısında geçmişe olan özlemi dile getirirken arka planında Türk'e has değerlerin yozlaştırılması, ortak hafızadan Türk insanının uzaklaştırılması karşısında geleneksel değerlerin hatırlatılması amacını da taşıyor.

Sıklıkla Tarihçi Cevdet Paşa'ya ve Osmanlı Devleti'nin İskân politikasına göndermelerde bulunan İşlek, "Ne fermân padişahın ne de dağlar bizim olaydı," derken yöre insanı ile yöneten erkin (Osmanlı Devleti) iletişimsizliğinin, ilişkilerdeki kopuklukların ne denli acı sonuçlar doğurduğuna dikkat çekmekte, Çukurova'ya iskân edilen Türkmenlerin Çukurova'nın sıcağı, sineği, dolayısıyla da hastalıkları karşısındaki çaresizliğini ve bu çaresizlik içinde darmadağın oluşunu dile getirmektedir. Tarihî süreç ve insan, biri uzun ve çetin bir yol, diğeri kendisine Allah tarafından verilen cüz'i irade ile hareket eden bir yolcu. Yolculuk devam eden bir süreç...

Elbette bu süreçte müspet olayların yanında menfi olaylar da olacak. Olmuştur da... İngiliz, sanayi devrimini gerçekleştirmiş, fabrikalarında işleyeceği hammaddeyi elde etmek için dünyayı sömürmekte, bu arada Çukurova'da yetiyecek pamuğun da Nil kıyılarında yetiştirilen pamuktan daha kaliteli olacağını hesaplamış. Ancak, bataklık halindeki ovaların kurutulmasına, pamuk tarımına uygun hale getirilmesine, dahası pamuk yetiştirecek işgücüne ihtiyaç vardır. Bu işgücü de neden Türkmenler olmasın? Oyun içinde oyun... İskan ise, işin başka bir yönü. Bekir İşlek, yazın yaylalarda, kışın Çukurova'da ikamet eden, keyfince yaşayan, adeta devlet içinde devlet olan Türkmenleri savunurken, Cevdet Paşa'nın şahsında Osmanlı Devleti'nin iskan politikasını, Türkmenlerin bu politika gereğince yerlerinden yurtlarından edilmelerini eleştirirken biraz hissi davranıyor. Bekir İşlek, Tecirli Türkmenlerin iskâna karşı oluşlarının, direnmelerinin bir şekli olarak meskenlerinin uyduruk, derme-çatma yapılmasını gösteriyor:

"Dokuz direkli çadırlarınla, dilediğin zaman dilediğin yaylanın yamacına, dilediğin pınarın başına kurup yerleştiğin ve hemen bir türkû tutturdüğün çadır hayatını bırak, Çukurova'nın kurtlu sularına ve üvezine razı ol ve sabit bir yere mesken kurarak yerleş. Kendine özene bezene bir ev yap... Tecirli işte buna tahammül edemez." (s.203-4).

Oysa, tarihî süreçte yaşanan her ne varsa, kendi zamanı ve zemini içerisinde, iç ve dış etkenleri de göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Hele hele, bu durumu siyasi malzeme haline getirerek istismar eden çevreleri düşününce, yaşanmış olay ve durumları biraz daha hassasiyetle ele almak gerekiyor. Bu konuda İsmail Gökem, *Türk Göçer Şairlerine Ait Eserlerin*

Derleme, İnceleme Ve Değerlendirme Sorunları (Dadaloğlu'nun 'Kalktı Göç Eyledi' Türküsünden Hareketle)[1] başlıklı yazısında Dadaloğlu'nun ve 'Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri' türküsünün nasıl siyasi bir malzemeye dönüştürüldüğü hakkında şöyle der:

"1970'li yıllarda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni hedef alan ve 'dağlara çıkan' Marksist eylemciler ülke gündemini meşgul etmektedir. Bazı sempatanlar tarafından, 'başkaldırı' temalı âşık şiirleri, bu sefer 'folk-pop' tarzında bestelenerek söylenmiş ve popülerleştirilmiştir. Cem Karaca ve Apaşlar, 'Dadaloğlu' isimli 33'lük plaklarında 'Kalktı Göç Eyledi' türküsünü söylemiştir (bkz: Dadaloğlu).

1970 yılında kurulan bu grup, '[o] dönemin köye ve köylüye dayalı sosyalizm anlayışının bir yansıması olarak' nitelendirilen bu parça ile büyük bir şöhret kazanmıştır (Gündoğar 2005: 157). Böylece, Dadaloğlu şiirine yeni bir 'anlam' boyutu eklenmiştir: 'Anadolu insanı' ('Osmanlı Devleti' karşıtlığı aşamasından 'dağdaki devrimci / eşkıya') Türkiye Cumhuriyeti Devleti aşamasına geçilmiştir. Bu dönem, Eric Hobsbawn'ın söyleyişiyle, 'soylu eşkıya' / 'devlet' karşıtlığı biçiminde de okunabilir (Hobsbawn 1997)" (Görkem 2006).

Özellikle 1950'li yıllardan başlayarak ülkemiz, dolayısıyla insanımız bir değişim, hatta dönüşüm yaşamaktadır. Teknolojideki ilerleme, iletişimdeki hız ve yaygınlık sonucu, ülkemizin her köşesindeki insanımız bu değişim ve dönüşümden etkilenmektedir. Yaşanılan hızlı değişime paralel olarak Çukurova insanının gündelik hayatında, âdetlerinde de değişimler yaşanıyor; dolayısıyla Bekir İşlek ve akranlarınca geçmişle bugünün mukayesesi yapılırken kaybolmakta olan değerlerin vakit geçirilmeden kayıt altına alınması gibi bir kaygı görülmektedir. Ki bu anlamda Bekir İşlek, noterlikten fırsat buldukça ve maddî imkanlarını seferber ederek Düziçi'ne gidiyor. Çocukluğundan beri gördüğü, dinlediği, okuduğu yaşanmışlıkları temsilcilerinden, tanıklarından, yaşayanlarından derlemeye çalışıyor. Derlediklerini kayıt altına alıyor, başka yerlerde bulunan yöresi ile ilgili kayıtların bir merkezde toplanmasını, güncel teknoloji ile çoğaltılmasını, yayınlanmasını talep ediyor. İstemekle de kalmayıp bu yönde gayretler sarf ediyor. Bazen istediğini elde ediyor, bazen de hüsrana uğruyor. Pekiyi bunları neden yapıyor?

Toplumsal normlar (âdet, gelenek, görenek, vd.) eğer yaşanılan zamanda işlerliklerini koruyorlarsa varlıklarını sürdürür; yoksa kaybolurlar. Kültürde boşluk yoktur; kaybolanın, işlerliğini yitirenin yeri doldurulur. Bu doldurulma olumlu veya olumsuz yönde olabilir. İletişimin sınır tanımadığı çağımızda çeşitli iletişim yollarıyla yerli / millî kültür iç veya dış etkenlerle değiştirilebilir. Bu değişimde alternatif değerler üretilmiyor, edilgen bir tutumla değişime sessiz kalınıyorsa, millî bünyeye uymayan, zararlı unsurlar hızla boşlukları doldurur. Geleneksel değerler güncellenirse, gelenekler zamana ve mekâna uygun yaşanırsa millî bünyede hastalıkların önü alınır.

Bunun için ise, tarihî bir şuurla geçmişle yaşanan bugün arasında doğal bağlar kurulmalıdır. Bu bağların kurulması için ortak hafızaya, ortak kültür birikimine müracaat edilir. İşte Bekir İşlek'in yaptığı veya yapmaya çalıştığı da bu ortak kültür birikimini -kendi ölçüsünde- yazılı, somut hâlde, bir sohbet edâsında okunması için okuyucuya sunmaktır.

‘Çukurova ağzını İstanbul Türkçesine çevirmek’, (s.10) onda bir eksiklik, yavanlık hissi uyandırır da -başka bir yolun olmadığını bilerek- kendi birikimini de katarak yöresinin ortak hafızasındaki değerleri anlatıyor. Belki bu yüzden, bu yavanlık, eksiklik hissinden olsa gerek, mahalli deyimleri severek kullanıyor. Bunda gurbette oluşunun, sıra hasretinin, yaşamışlıkları canlı hatırlamanın ve geriye dönüş imkansızlığının etkileri de görülüyor. Şu sözler, sanırım Bekir İşlek'in gurbet, hasret, sıra, vb. hususunda içinde bulunduğu ruhî durumu, ama en çok da mahalli kültürüne sahip çıktığını, derleme yapmasının gerekçesini açıklar mahiyettedir:

“Düziçililer için Yarbaşı İstasyonu'ndan ötesi Yemen kadar gurbettir. Düziçi hasreti gurbette türkölere, davul zurna sesine, bir dakikalık sohbette getirilen birkaç ‘mesele’, arkamızı dayadığımız Düldül Dağı'na dair özlemlere dönüşüyordu. Hani bir kestirmeden, en doğal ve yalın bir ifadeyle ‘İtler yese de beni, oralara bir yerlere sıçsa’ deriz ya, işte öyle bir hasretti bu!” (s.12).

Derleme yapmak fedâkârlık isteyen bir iştir. Her ne kadar kendi yöresi, aşına olduğu insanlar olsa da belli bir hazırlığı, iletişimi, organizasyonu gerektirir. *Tekeden Teleme Çalmak*'ta anlatıldığı gibi, Prof. Dr. İsmail Görkem'in Bekir İşlek'i yönlendirmesi, yüreklendirmesi, onu yaptığı, daha doğrusu yapacağı işin önemine bir kez daha inandırmış ve serüven başlamıştır. Bu serüvende ikinci kitap olan *Bir Cerene Av Olmak*, kültürüne sevdâlı bir insanın karınca kararınca bir katkısıdır.

Çocuklukta yaşanan düğünlerden, ağıtlara, türkölere, efsanelere, anılara, abdallara, yörenin âşıklarına, 2007, 2008 ve 2009'da yapılan âşıklar bayramına, Karac'oğlan şenliklerine, vd. birçok mahalli âdet ve uygulamalara kadar çeşitlenen yazılar, Türk kültürünün başta Pirsultanlı köyündeki, ardından Düziçi, Osmaniye ve umumi olarak da Çukurova'daki görünümünü sergilemektedirler. Bu sergilemelerden anladığımız kadarıyla anlatıcı, söyleyici, icrâ edici olarak kaynak kişi hüviyetindeki pek çok kişinin maddî bir gelirleri yoktur. Bunun yanında derlemecilere de herhangi bir maddî destek verilmemektedir. Başta yöredeki üniversitelerin, belediyelerin mahallî kültür araştırmacılarına, icrâcılarına, anlatıcılarına maddî, manevî destekleri gerekmektedir; ki Bekir İşlek gibi gönül erlerinin kültürlerine sahip çıkma anlamında yaptıkları derlemeler gün yüzüne çıkabilsin.

Doç. Dr. Mustafa Sever

* * *

Dipnot:

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

[1] Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından düzenlenen ‘II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni’ (10-12 Nisan 2006)"nde sunulan basılmamış bildiri. Yazıya http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/halkbilim_ana.php adresinden ulaşılabilir.

* * *

KENDİ ÖNÜNE OTURAN ABDAL

Musa Can,

Sence aşağıdaki yazıyı kim yazmış olabilir?

Sana küçük bir ip ucu, aynı zamanda acar bir Tecirli atasözü:

‘Terzi söküğünü dikemez’, amma ‘abdal zorda kalırsa kendi önüne oturabilir’.

“Folklor araştırmacısı Bekir İşlek’in son kitabı ‘Çukurova Folkloru (İçin) Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak’ / *Āşık Karayığit Osman’ın Hikâye Repertuvarı*’ okuyucularıyla buluşuyor. Yazarın Düziçi Folklor Kitapları serisinden olan bu kitabı önceki kitaplarının ‘Tekeden Teleme Çalmak’, İstanbul, 2009 ve ‘Bir Cerene Av Olmak’, İstanbul, 2010) devamı mahiyetinde olup üçüncü eseri, Düziçi Folklor Kitapları serisinden ise dördüncü kitaptır.

Uzunca olan isminden de anlaşılabilceği gibi bu kitabın konusu Düziçi / Çukurova folklorudur. Yazar, giriş kısmında derleme serüvenini ve akademisyenlerden farklı olarak neler yaptığını anlatmış. Hayli eğlenceli olan bu anlatımda alaylı bir derlemecinin, derlediği folklor ürünlerini akademisyenlerin olmazsa olmaz kabul ettiği ‘Performans Teorisi’ yerine kendisinin muzip bir buluşla ‘Tecirli Metodu’ dediği usulle / usul dışılıkla nasıl değerlendirdiğini ifade etmiş. Bölge ifadesi ile ‘icat çıkarmış’.

Kitabın ilerleyen sayfalarında Düziçi / Çukurova kültür ürünlerinden henüz sözlüklere geçmemiş pek çok kelime dâhil atasözü ve deyimini bazen zıtlarıyla, çelişenleriyle birlikte açıklanmış.

Bunu yaparken zaman zaman Çukurovalı diğer eli kalem tutanların yazılarını da alarak kitabı bir bakıma Çukurovalılar ile yani bölgesel deyimle ‘horantacak’ (= ailecek) yazmış ve Horantacak derlemiş. Anlaşılan odur ki,

Çukurovalı yazıcılar horantası dilerse bu vadiye her yıl bir kitap oluşturabilir. Kitapta şu başlıklar öne çıkıyor:

‘Delisi Tutmak, Ocak, Ocaklık, Ocaklama, Ocak Ayırmak, Ateşle Konuşmak, Kay, Sinsin Ateşi, Kil ve Kül, Ağzı Kızılık, Çelişen Atasözleri, Mıkdanlı, Düşünü Heyketlerken Oynaşını Heyketlemek, Adı Batasica, Cin, Cindarlık, Sidiklik Bağlamak, Nohut / Hırsız Şişirmek, Yakma / Buzağı Muskası, Muska, Kurt Ağzı Bağlamak, Nazar Değmesi, Doksancık Cücüğü, Kocakarının Kışı, Çocuk Toprağı / Çocuk Belemek, Toprak Yemek, Hacamat, Aşçı, Kınacı, Çomçalı Gelin, Ekşi, Tetiri.’

Kitap 102’nci sayfadan sonra Düziçili Âşık Karayiğit Osman hakkındaki bilgi ve değerlendirmelerle devam etmektedir. Sonra âşığın anlattığı ‘Balbörek Hikâyesi’, ‘Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi’, ‘Ali Paşa Hikâyesi’, ‘Âşık Garip Hikâyesi’, ‘Deli Boran Hikâyesi’, ‘Gündeşlioğlu Hikâyesi’, ‘Güzel Ahmet Hikâyesi’, ‘Han Mahmut Hikâyesi’, ‘Hurşit Hikâyesi’, ‘Öksüz Ali Hikâyesi’ ile ‘Koroğlu Hikâyeleri’nin ‘Kır Atın Kaçırılması Hikâyesi’, ‘Güzel Ayvaz’ın Kaçırılması Hikâyesi’, ‘Turna Teli Hikâyesi’, ‘Moskof Seferi Hikâyesi’, ‘Gürcistan Seferi Hikâyesi’ kitapta yer almıştır.

Sarız’dan ‘Bir Aşk Hikâyesi’ ise Âşık Karayiğit Osman’ın anlatıcı iken derlemeci sıfatına bürünüp anlattığı bir hikâyedir. Yani Âşık titiz bir derlemeci tavrıyla askerlik yaptığı Kayseri’nin Sarız ilçesinden 40 yıl önce derlediği bir hikâyeyi anlatmıştır.

Okunurken anlaşıldığı kadarıyla hikâyeler kırk saatlik ses kayıtlarından büyük bir sabır, özveri ve titizlikle yazıya aktarılmış, yazarın deyimiyle ‘pösteki sayılmıştır’.

Yazara ve arkadaşlarına Çukurovalılar adına yürekten teşekkür ederken, dördüncüsüne ulaşan Düziçi Folklor Kitapları serisinin aynı düzenle devam etmesini yazar Bekir İşlek’ten ve ona katılan ve katılması gereken Çukurovalı ‘yazıcılar horantasından’ bekliyoruz.”

Bekir İşlek

* * *

Kimden: Bekir İşlek

Kime: Musa Tolu

Sevgili Musa,

Kitap bitti ama yazılacaklar bitmedi.

Bazan boyumuzdan büyük işlere kalkışıyoruz. Geçenlerde, yani bildir bu zaman Eskişehir’de hazırlanan bir Karacaoğlan kitabı için benden de yazı istediler. Ben de senden öğün Karacaoğlan hakkında sana bir mektup yazıp; yine senden öğün istenen yazıyı gönderdim.

Baskısından bir yıl sonra kitabı görebildim. Yemeyip içmemişler benim yazıyı da içinden bir kelime alıp atmadan kitabın ortasına koymuşlar. Bizim yazı Karacaoğlan’dan da ağzı kızıl ki, Düziçi’nde Ahmet Güzel’in kahve-sinde bile anlatılmaz. O kadar profesörün, aksakal Karacaoğlan yazarının içinde bir malamat oldum, bir malamat oldum yarık yer aradım içine girecek bulamadım. Aşağıdaki yazıya bir bakıver bakalım, abartıyor muyum?

Selâm ve sevgiyle.

1 Eylül 2015 - Didim

Bekir İşlek

* * *

TÜRK DÜNYASININ KARACAOĞLAN’I

Bekir İŞLEK

Konuşma aksanı Türkmen-Yörük ağızlarına yakın olan her bölge Karacaoğlan’ı hemşeri ilân etmek istemektedir. Hatta yakın olmayanlar bile. Üstelik Azerbaycan ve Türkmenistanlılar da Karacaoğlan’ı kendi hemşerileri olarak görmektedir.

Aynı şeyi Yunus Emre için de söylemek fevkalâde mümkündür.

Bunları bütün Türk Dünyası için de söyleyebiliriz.

Yunus Emre’yi mi, Karacaoğlan’ı mı hemşeri ilân etmek daha kolaydır; ne dersiniz?

Köroğlu hikâyelerinin en az bilinip anlatıldığı yer Bolu’dur. Ama en büyük Köroğlu heykeli Bolu’da dikildi ve en görkemli Köroğlu anma faaliyeti 2013 yılı Ekim ayında Bolu’da icra edildi.

Bunlar geç de olsa Türk kültürünün edebi kahramanlarına sahip çıkmamız bakımından sevindirici gelişmelerdir. Sevindirici bir başka yönü de milli ve edebi kahramanlarımızın bütün bölgelerimiz ve Türk Dünyası tarafından canlı ve sahici bir sevgiyle anılması ve sahip çıkılmasıdır.

* * *

ÇUKUROVALI KARACAOĞLAN

Ben Çukurovalı'yım. Osmaniye Düziçi ilçesindenim. Azerbaycan'ın, Türkmənistan'ın pek çok bölgemizin, şehrimizin, hatta ilçemizin (Feke'nin, Kozan'ın Düziçi'nin, Tarsus'un, Mut'un Çukurova'da bütün ilçelerin, Gaziantep'in) bir Karacaoğlan'ı olduğu gibi bizim de övündüğümüz, kıvandığımız bir Karacaoğlan'ımız var: Çukurovalı Karacaoğlan.

Ne güzel!

Karacaoğlan'ımızı çok severiz. Günlük sohbetlerimizde en az atasözleri ve deyimler kadar Karacaoğlan'dan dörtlükler de yer alır.

Karacaoğlan sevgimiz ve ilgimiz bununla da kalmaz, "Kur'an-ı Kerim bulamazsak, Karacaoğlan kitabı okuruz." Özellikle kırk yaşının üstündeki kadınlarımız Kur'an-ı Kerim'den bir ayetin bile Türkçesini bilemeyebilir, ama Karacaoğlan'dan en az bir dörtlük türkü söyleyebilirler.

Prof. Umay Günay'ın bölgeyle ilgili benzer tespitleri de aynı mahiyettedir:

"Güney illerimizde Karacaoğlan destan kahramanı gibi kabul görmüş, zaman içinde velilere ait özellikler de atfedilmiştir. Mutlu günler Karacaoğlan'ın türküleriyle kutlanırken hastalara da Karacaoğlan türküleri okunmasının şifa vereceğine inanılmaktadır. Ayrıca mezarının dilek için ziyaret edildiği de bilinmektedir. Türkü söylemek anlamında 'Karacaoğlan çığırnak' deyimini kullanılmaktadır.)⁽¹¹¹⁾

* * *

KARACAOĞLAN'A MOLLA KASIM OLMAK

Bu tespitlerle Karacaoğlan'a hayli 'muhafazakâr' bir kimlik atfedilirken, o, şiirlerinde sık sık rastladığımız 'cinsel ağzı kızılıklarla' âdeta asırlar öncesinden bize -sanki- şaka yapmaktadır.

İşine gelince aynı şiirin bir dörtlüğünde:

Bir gecelik misafirim koynuna
Çünkü dilber sermayenden nen gider

Rahatlığındayken, bir sonraki dörtlüğünde:

Söz verdin de niye döndün sözünden
Yalancıda iman kalmaz din gider

(111) Halil Atılğan, www.kanalkultur.com

Vaazından kendini alamamaktadır.

Böylece kimi türkülerıyla hayli ‘sofu’, kimi türkülerıyla de bir o kadar ‘zındık’ bir Karacaoğlan karşımıza çıkmaktadır. Bu durum bölge kültürü göz önüne alınırsa, hiç de şaşırtıcı değildir. Zira Çukurovalılar hâlen hem ‘Allah’ına kadar severler, hem de Allah kitap demeden’ küfredebilirler. Ve ‘Karacaoğlan türküsü söyleyemeyene zina dölü’ derler.

Ay doğar yüce gider
Bezirgân gece gider
Ak göğsünün üstünde
Bir yol var hacca gider

Türküsünü de bizim Tecirliiler söyler.

Ancak Çukurovalı bir Karacaoğlan, “Bundan sonra türkü söyleyen anasının çarkına söylesin,” diyebilir. Böyle ağzı kızılıklara ve özgüven ifadelerine bölgede sıkça rastlanabilir: “Ben Allah’tan korkmasam bu saza Sübhaneke’yi söyletebilirim.”

Ancak Çukurovalı bir imam beş vakit namaz kıldırıp yatsıdan sonra sabaha kadar türkü söylese ve ben din adına ne öğrendimse Karacaoğlan’dan öğrendim dese asla yadınmaz.

İstanbul’dan Mekke’ye kadar Hac kervanlarının ısrarla soyulduğu tek bölge Çukurova’dır.

Halife-i Ruy-i Zemin olan Padişahı Çukurovalı’dan başkası ‘gâvur bilmez’.

Çukurovalı Karacaoğlan abdal olursa, bu yüzden virdi Esmâ-ül Hüsnâ’dan bir isim değil de ‘Elif’ olur.

Ve bu yüzden Karacaoğlan’ın Molla Kasım’ı Yunus’unkinden daha insafsızdır.

Ancak, Çukurovalı bir Karacaoğlan, öyle bir iki değil, yedi türkü söylemeyince ‘ikna’ olmayan kızı yavuklu olarak kabul etmez.

Uzmanlarca ‘din dışı halk edebiyatının temsilcisi’ kabul edilen Karacaoğlan’ın hiç de ‘masum’ olmayan, hattâ düpedüz ‘haram’ olan talep ve dualarında dini ıstılahları ‘ısrarla’ kullandığını sıkça görebiliriz.

Buradan hareketle Karacaoğlan’ın ‘ilmihâl’ bilgilerine yeterince ‘vâkıf’ olmadığını elbette iddia edemeyiz. Böyle bir iddia âdil olmayabilir. Kaldı ki, ‘bizimkilere’ göre ‘veli’, ulu olan Karacaoğlan, dini nâslara göre ‘cürüm’ kabul edilebilecek talep ve dualarının, isteklerinin kendince tartışılmaz bir ‘hak’ olduğuna inanmaktadır.

Yukarıdaki örneklerde toplumda hiç de ulu orta istenemeyecek bir şeyi isteyip, sonra onu ‘sermaye’ mesabesine indirgemek nedir? ‘Yalancıda iman kalmaz, din gidermiş’. Yalan olan ne?

‘Kavil yerine gelmemek.’

Molla Kasımlığa devam edelim:

Karacaoğlan der ki edelim niyaz

Ak göğsün üstünde kılalım namaz⁽¹¹²⁾

Hemen arkasından Cemâlullah'ı (c.c.) görmeyi, yani onca zahit, mürşit, âlim, ulemânın Kâbe’de, Mescid-i Nebevi’de kıldıkları namazlarına rağmen çok da ümit edemediği bir mükâfatı yukarıda tarif ettiği üzere kıldığı ‘namazla’ ve ‘Elif’ virdi ile ve ‘yârin göğüsleri arasına kazılan mezarından’ ciddi ciddi talep etmektedir:

Karac'oğlan der ki: böyle kalaydım

Zâhir, bâtın muradına ereydim

Ol gün dahi cemâlini göreydim

Hakk'ın didarını görmek isterim⁽¹¹³⁾

Bizimki haklılığına o kadar inanır ki, dileği yerine gelmezse, “Kahpe felek sana n’ettim, n’eyledim!” diye başlar yakınmaya.

* * *

Karacaoğlan’ın Çukurovalılığını vurgulamaya çalışmak artık sıkıcılığı aşan bir gayrettir.

Zira Çukurova’da türkü çağırmak ‘Karacaoğlan çığırmaktan’ ibarettir dense yeridir. Bu durum yalnızca Çukurova’ya mahsustur. Araştırmacı-yazar Halil Atılğan’ın bu konudaki tespitleri de aynı yöndedir:

“Karacaoğlan Çığırmak

Çukurova’da bu anlayış, ‘Karacaoğlan Çığırmak’ tabirini çıkarmıştır karşımıza. Bu da sözleri Karacaoğlan’a ait bozlak formundaki uzun havalardır. Çukurova’da uzun hava söyleyen kişi ‘bozlak söyleyeceğim’, ya da ‘uzun hava söyleyeceğim’ diye bir ayırım yapmaz. Çukurovalının dilinde türküler, ‘Karacaoğlan çığırmak’ olarak değerlendirilir. Onun için Karacaoğlan Çukurova’da halkın dilinde söz, telinde türkü olmuş, yüzyıllardan bu yana dilden dile, telden tele günümüze kadar gelmiştir. Hatta Karacaoğlan’ın geniş halk kitlelerine ulaşmasını sağlayan unsurlardan biri de ‘Karacaoğlan

(112) Ahmet Özdemir, Karacaoğlan, Tarsus Belediyesi Yayınları, İstanbul 2012, sf. 308.

(113) Özdemir, age., sf. 304.

çığırmaq' tabiri olmuştur. Karacaoğlan çığırmaq tabiri başka hiçbir bölgede yoktur. Çukurova'nın dışında da kayıtlara geçtiği görülmemiştir.(114)

* * *

Karacaoğlan türkülerindeki bazı söyleyişler sadece Çukurova'ya mahsustur:

Garbî yeli sadece Çukurova'da eser. 'Aydın Yeli'nin' sadece Menderes Ovası'nda estiği gibi.

Menekşe, Çukurova'da Karacaoğlan'ın dilinde 'Menevşeleşir'.

Düziçi'nde iki ayrı Karacaoğlan Derneği, her yıl iki ayrı Karacaoğlan Şenliği düzenlemektedir.

Düziçi'nde iki ayrı âşıktan iki ayrı türkölü Karacaoğlan hikâyesi tarafımızdan derlenip Prof. Dr. İsmail Görkem ve Ozan Tülüce tarafından yazıya aktarılarak kitaplaştırılmıştır.(115) (Prof. Dr. İsmail Görkem'in bu kitabın girişine yazdığı bir risale hacmindeki '*Çukurovalı Karacaoğlan*' değerlendirmesi kayda değer tespitler içermektedir.)

Çukurova'da Karacaoğlan'ın sevgi üstüne olan türkölü yüzyıllar sonra sanki Dadaloğlu ile hem sevgi üstüne hem de haksızlığa isyan şeklinde devam etmiştir.

Esasen Çukurova'da yaşasın yaşamasın, Âşık Garip'ten Öksüz Ali'ye, Köroğlu'ndan Han Mahmut'a Elbeylioğlu, Güzel Ahmet, Âşık Halil, Bey Böyrek halk edebiyatımızda bilinen hemen bütün âşıkların türkölü hikâyeleri aynı canlılıkta, aynı benimsemeyle, hepsi de âdeta birbirinin kardeşi olup aynı ailenin çocuklarıymış gibi anlatılır durur.

Çukurova'da bütün âşıklar kardeştir. Başka bir ifadeyle bütün türkölü halk hikâyeleri de ana-baba bir kardeşirler.

Çukurovalı bir âşık yukarıda adlarını saydığım ve daha sayabileceğim pek çok halk hikâyesini hiç duraksamadan peşpeşe anlatıp türkölülerini söyleyebilir.

İnanmıyor musunuz?

İnansanız iyi olur. Çünkü bunların büyük bir kısmını derledim.

Düziçi'nde dört ayrı âşık, yukarıda saydığım halk hikâyelerini hiç duraksamadan, aynı coşkuyla günler geceler boyu anlattılar, günler geceler boyu derleme yaptım.

(114) Halil Atılğan, www.kanalkultur.com

(115) İsmail Görkem-Ozan Tülüce, *Biyografik Türkölü Hikâye: Çukurovalı Karacaoğlan*, Osmaniye-Düziçi Rivayetleri / İspir Onbaşı- Karayigit Osman, Çatı Kitapları, İstanbul 2008, 152 sf.

Sonra derlemeleri yazıya aktarıp kitaplaştırdım.⁽¹¹⁶⁾

Peşine düşerseniz Çukurova’da hâlen hiç derlenmemiş, kitaplara girmemiş pek çok Karacaoğlan türküsüne rastlayabilirsiniz.

Belki başka bölgeler için de bu söylenebilir.

Bu yüzden hemşerimiz Çukurovalı Karacaoğlan’ın, Eskişehirli Yunus Emre’nin hemşerisi ilan edilmesi veya birlikte anılması, oralarda da araştırmalara konu edilmesi⁽¹¹⁷⁾, Karacaoğlan kitaplarının hazırlanıp basılması bizleri fevkalâde sevindirmiştir.

* * *

Kimden: Ali OZANEMRE

Kime: Yazıcı Horantasına

Değerli dostlar,

Horantamızdan Bekir İşlek, bütün mektuplarında yazdım, yazıyorum diye sayıklayıp dururken Tecirli cevalanlığı ile zeytin kitabını bizim kitaptan önce bitirdi de bastı bile. Bize de kitabı tanıtmak düşmez mi? Aşağıdaki yazıyla tanıtmaya çalıştık. Buyrun:

ZEYTİNSELİNDE SEVDA SELİ

Önce Düziçi’nde avukat, sonra Didim’de, daha sonra da İzmir’de Noter. Didim Noteri iken halk kültürü araştırmaları ‘delisi’ olup oylumlu 3 kitap yayımlayan, şimdilerde de ikinci bir deliliğe tutulup ‘zeytin delisi’⁽¹¹⁸⁾ olan yazar Bekir İşlek, *‘Didim’de Zeytini Meltemler Sular’*⁽¹¹⁹⁾ adlı kitabının sunu’sunda yıllar önce vefat etmiş annesiyle söyleşiyor. ‘Oğlun’ imzalı o başlıksız sunu’dan kısa bir alıntı:

“... Zeytinyağı, toprak damlı evimizin ahşap direğine iple asılı ağzı açık vaziyette küçük bir şişede sadece ilaç için bulunurdu. // Bütün köyde iki elin parmaklarını geçmeyen sayıdaki zeytinlerden hissemize düşen payı nasıl

(116) Bekir İşlek, Tekeden Teleme Çalmak, Çatı Kitapları, İstanbul 2009, 272 s. // Bekir İşlek, Bir Cerene Av Olmak, Çatı Kitapları, İstanbul 2010, 272 s. // Bekir İşlek, Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak, Çatı Kitapları, İstanbul 2012, 520 s.

(117) Karacaoğlan Kitabı, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti, ISBN: 978-605-4907-13-7 Sayfa: 503

(118) Şimdilerde yüzlerce dönüm zeytin bahçesinde binlerce zeytin ağacı olan yazarın Zeytinseli markasıyla üretim yapılan bir de zeytinyağı fabrikası vardır.

(119) DİDİM’DE ZEYTİNİ MELTEMLER SULAR, Görselli (fotoğraflı) anlatı, Bekir İşlek, Zeytinseli Zeytincilik Kitapları No:1, 168 s. Haziran 2015, Ankara.

da güzel tatlandırırdın... // Buğday unundan yapılan bazlamalara göre hayli lüks olan mısır unundan pişirdiğin bazlama, çay ve zeytin ne büyük bir zenginlikti anacağım. ” (s 7)

Atlas boyutlu (22x30 cm), kuşe kağıdın en kalitelisine basılmış, ciltlenmiş kitapta yazıdan çok fotoğraf (160’tan çok) vardır denilse abartı olmaz; her biri göz ve gönül doyuran fotoğraflar...

Ben yazarı, hem önceki ürünleriyle hem de kişiliğini bilmek bakımından tanırım. O, bir zeytin danesini, danelerin özsuğu zeytinyağını, genç ya da yaşlı bir zeytin ağacını, aşılamaı, zeytin zararlılarıyla mücadeleı.. anlatırken de halk kültürü üzerine yaptığı çalışmalardaki coşkun yüreğini serer önümüze; aynı özveri, aynı sevgi seli, aynı candan yaklaşım... Buna, arkadaşı Musa Tolu’ya yazdığı (kitaba da aldığı) mektuplardan birindeki sözlerini örnek gösterebilirim:

“Sevgili Musa... Yeşilden pembeye, pembeden mora, mordan siyaha renk cümbüşüyle Domat, Manzalin, Gemlik, Ayvalık, Kalaman ayrı ayrı kimi mahcup, kimi coşkuyla gülümsemeye başladılar. Bu manzara her şeye bedel olmakla beraber, doğrusu her alanda tek çeşit fidan dikilmesidir. Çünkü toplarken cinslerin meyvelerinin karışması pazarda sizi çok zor durumda bırakabilir. Pazarlamacıya yaşadığınız renk cümbüşünü anlatmak saflığınızdan dolayı güzelim zeytinlerinizle ve ettiğiniz masraflarla baş başa kalabilirsiniz.” (s 30)

‘Bir Kooperatifleşme Macerası / Efeler Yalnız Oynar’ başlıklı bölümde konu, yöredeki zeytincilerin kooperatifleşmesi gerektiği... Bu konuda yazar, ille de bir şeyler yapmak sevdasındadır, ‘aşırı’ bir çaba içine girmiştir. Ne var ki her alanda olduğu gibi kooperatif konusunda da ‘ağalardan’ bıkmış yöre halkı yazarın bu gayreti karşısında hiç oralı olmaz. Yöre zeytincilerinin bu vurdumduymaz tavrını şu muzip sözlerle aktarır “Musa Can” diye seslendiği arkadaşı Musa Tolu’ya gönderdiği bir başka mektupta:

“Arkamdan bana, ‘Allah’ın Adanahısı, bizim durumumuzu nereden bilecek garip, konuşa konuşa yorulur zahar, varsın yorulana kadar konuşsun.’ demişler.”

Bekir İşlek’in zeytin de anlatsa anlatısından zeytinyağınca sızan şiirselliği gösterebilirim umuduyla aynı mektubu bitiren dizeleri (tümceleri) de yazmalıyım:

“Güneş akşamları burada kocaman ve kıpkızıl bir portakal olur, usul usul denize gömülür // Zeybek türküleri de bizim bozlaklar kadar içlidir, bilirsin // Sanki bir Ceren türküsü duyarım uzaktan uzağa // Sanki altın sarısı bir Gökçayır tütünü genzimi yakar // Sanki bir zeytin göz kırpar ‘biz varız aldırma’ der // Gerisini boşver... Hadi hoşçakal” (s 34)

Garanti olmamakla birlikte zeytinde/zeytincilikte, hele de zeytinyağı fabrikası işinde para, olsa gerek... Bu durum, bir yanımızda duradursun.

Yazarı yakından tanıdığımı yukarıda yazdım; benim bildiğimse şair yürekli Bekir İşlek'in zeytine yaklaşımıyla halk kültürü derlemesi yapıp kitaplar bastırırken gördüğümüz tutumu aynıdır. O, bir kuruş kazanmadan, "külli zarar" halk kültürü üzerine çalışmalarında olduğu gibi zeytincilik konusunda da para peşinde değil, aşk içindedir. Onun toprak sevgisi, toprağın üstünde ne varsa ona duyduğu sevecenlik, doğaya karşı duyumsadığı içtenlik, zeytine bir tutkuya dönüşmüş; de ki yurt sevgisi... Örneğin "Ulusal Park" olarak ayrılan yerdeki ağaçlara, hayvanlara karşı eli yüreğinde korkusu, kendi öz malı zeytinliklere karşı duyduğu korkudan daha az değil. "Zeytincilerin Tarihle ve Tabiatla İmtihanı" başlıklı bölümden aktaracağım tek tümcelik alıntıyla ne demek istediğim anlaşılır umarım:

"Zeytinlikleri yok saymak, her sabah kalkınca Milli Park'a bakıp 'Çok şükür bugün de yanmamış!' demek çözüm müdür?" (s 38)

Yine aynı bölümden alıntıladığım; *"... Avcıların silah sesleri beynimizde bomba gibi patlıyor. Avlanan kekliklerin arkasından ağırlar yakıyoruz // Sonra yurdumuzun pırıl pırıl sularında alabalıkların oynadığı en güzel çayları HES'lere dönüştü. Sahi, şimdi kimin vicdanı azabı ne yana düşer?"* (s 39) sözlerine bakalım. Böyle diyen biri için çevreyle, doğayla, yurt sevgisiyle ilgili yukarıda söylediklerim abartı olmaz...

Kitapta, zeytin ve zeytincilikle ilgili bilimsellikler de var. Yazar bunlara da okuyucuyu sıkmadan, kuru kuruya akıl/öğüt verme yoluna gitmeden tatlı bir söyleşi havasında değinmiş, yeri geldikçe. Gerçekten yararlı bilgiler. Ne var ki ben onun şair yüreğinden kopup gelen değinilerden etkilendim daha çok. Turnalarımız... Net bir başkaldırı (isyan) olmamakla birlikte "Efendi! Biz neyin ne olduğunu biliyoruz!" diyen bir efe tavrıyla turnalarımıza da değiniyor:

"Turnalarımıza 'flamingo' diyenler ve onları bizden daha çok sevdiğini söyleyenler gelene kadar, Söke Ovası'nda asırlarca her şeyimizi - yalnızca türkülerimizi, dertlerimizi, sevdalarımızı değil- tarlalarımızı da paylaştık turnalarla." (s 43)

Didim'de Zeytini Meltemler Sular...

Görünüşte görsellik amacı öne çıkarılmış izlenimi veren, üstün körü karıştırıldığında reklam değilse bile bir tanıtım kitabı duygusu uyandıran bu kitap okunduğunda işin içyüzünün hiç de öyle olmadığı görülür.

"Bir solukta" okunan, ama okunduktan sonra okuyanın benliğinde kalıcı izler bırakan "15 Bölüm"lü kitapta; *Didim'de zeytinin ve zeytinciliğin tarihinden fidan seçimine, budamadan organik zeytin yetiştiriciliğine, salamura kaliteli zeytinyağına* dek birçok konuya değinilmiş. Bilimselliği ölçüsünde, belki ondan daha çok sanatsal niteliği ağır basan bu ilginç kitabın ilk 44 sayfasından öteye götürmeyeceğim yazıyı. Kaldı ki, bir kitap

tanıtımında bu kadar alıntı, alıntılar bağlamında söylenmiş bu kadar söz yeter, diye düşünüyorum.

Öyleyse, son alıntıyı 44. sayfadan yapalım ve çekilelim aradan; kitabın bütününe okuyucusuna, sözü, şair yürekli sevgili Bekir Can’a bırakalım da bir iyice anlaşılın bu tanıtı yazısına neden “Zeytinseli’nde Sevda Seli” dediğimiz:

“... Bizse alışkındık mahpus yatmaya, ‘Dağlara kaçırıp uğrunda mahpus yattığımız’ yârden // Turnalar da bilir; zeytin de, incir de, üzüm de, nar da // Biz çok, sevdalar gördük, ayrılıklar, hasretler, zalimler, ihanetler gördük // Ey allı turnalar // Ey zeytin, ey incir, ey üzün ve nar // Ey elleri kınalı nazlı yâr // Biz Söke Mahpushanesi’nde de çağırırız türkülerimizi // Değil mi ki Büyük Menderes misali asırlardır akıp duran sevdalarımız var...”

ALİ OZANEMRE

DİDİM'DE ZEYTİNİ MELTEMLER SULAR

Bekir İŞLEK

Bekir İşlek tarafından yazılan 'Didim'de Zeytini Meltemler Sular' isimli kitabın kapağı

